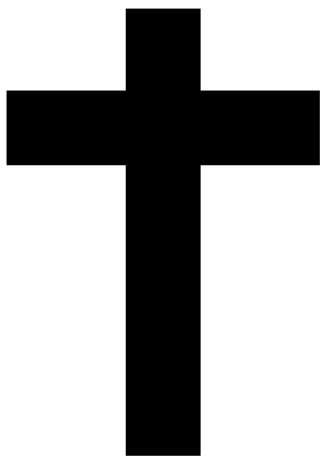

Kitapm ken Raa doko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege

New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	56
Luk	89
Jan	147
Naabm jee kaan̄ naabm Isage	188
Rom̄ge	246
1 K̄rint	272
2 K̄rint	296
Galat	313
Ep̄ez	322
Pilip	331
Kol̄s	338
T̄salonik̄ deete	344
T̄salonik̄ gen̄ k-dige	350
Timote k̄en̄ deete	354
Timote gen̄ k-dige	362
Tit	368
Pilemon	372
Ėbrege	374
Jak	394
Pier̄ deete	401
Pier̄ gen̄ k-dige	408
Jan̄ deete	413
Jan̄ gen̄ k-dige	420
Jan̄ gen̄ k-m̄ot̄ge	422
Jud	424
Apokalips	427

Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Matiye Kupm mɛtn taar taadʒeki doobm ɣen dooy Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Matiye

Taar jiga ɣen Isa al-Masi kɛn Matiye raanɲo se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se ɓo jeel ɔk mɛtn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dookin se. Matiye taad jeege tu ɔɔ Isa se, naan ɓo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dooko ute jeege do dokina taadn se. Taa naan se ɓo maakɲ taarin kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tol taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dookin se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɲo Labar Jigan ɣen Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɲ ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣen keem Raa. Naade se lee tusu ɔɔ jee kɛn Yaudge ey se kic ɓo naade took ɔkde ute naade. ɢen Matiye ki num, Isa ɓo mɛl kɛn lee dooy jeege ute tɔɔgina do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɲ ko taargen maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dookin se. Isa se naan ɓo al-Masi kɛn Yaudge ing aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɲ Gaar Raa se, naan deekden ɔɔ: Raa se naan ɓo gaarge ɔɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɲ kitapɲ ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl ɔto kaam mii aan ɔɔ kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (kon 5-7).

*Mɛtjil Isa *al-Masi (Lk 3.23-38)*

- ¹ Kɛse ɓo mɛtjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud ɔɔ goon *Abraam.
- ² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub ɔɔ Yakub ooj Juda ute ɣenaangen gaabge*.
- ³ Juda ɓo ooj Pɛrɛz ute Zɛra† ɔɔ gaangen se Tamar ɓo konde. Pɛrɛz ooj Esrom. Esrom ooj Aram.
- ⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.
- ⁵ Salmon ooj Booz ɔɔ ko Booz se ron Raab.
- ⁶ Booz se ɓo ooj Obed ɔɔ ko Obed se ron Rut.
- ⁶ Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se ɓo ooj Gaar *Daud.
- ⁷ Daud se ɓo ooj Salomon do mɛnd Uri ki.
- ⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.
- ⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yɔram. Yɔram ooj Ozias.
- ⁹ Ozias ooj Yɔtam. Yɔtam ooj Akaz. Akaz ooj Ezɛkias.
- ¹⁰ Ezɛkias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Jɔsias.
- ¹¹ Jɔsias ooj Yekonia ute ɣenaangen gaabge
- ɔɔ kaad kɛn se ɓo gaan *Israelge k'tɔs k'ɓaande ɓulu taa naan Babilon ki†.
- ¹² Kɛn naade ɓaa aan Babilon ki se jaay ɓo,
- Yekonia ooj Salatiɛl ɔɔ Salatiɛl ooj Zorobabel.
- ¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.
- ¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.

* **1:2** ɢenaangen gaabgen se ɓo kɛn ɓaado ted taa ɓee gaan *Israelgen sik-kaar-dio. † **1:3** Naade se ronɲoge. ‡ **1:11** Aak 2Gar 24.12-16.

¹⁵ Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se 60 gaabm Mari ɔ Mari se 60 ooj Isan ken k'danin al-Masi se.

¹⁷ Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-sɔɔ. Ken iin do Daud ki bini k'tɔs k'baanden ɔulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-sɔɔ. Ken naade 6aan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic 60 aas metjili sik-kaar-sɔɔ.

Koojin Isa *al-Masi

(Lk 2.1-21)

¹⁸ Te doobm gay jaay j'oojin Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan 6aa te ron ki ey sum 60, Mari ted mendkaama ute tɔɔɔɔ *Nirl Salal. ¹⁹ Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobina ɔ je an kɔɔɔn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se 60 naan je an resɛ taa nam 'booy taarde eyo.

²⁰ Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kɔɔn Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin ɔɔ: «Yusup, naai se metjil *Daud, ɔnte 6eere Mari se ɔkin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal. ²¹ Naan se utu 'koojin goon gaaba ɔ goon se naai an dan Isaɔ, taa naan 60 debm utu kɔɔɔn do jeenge maakn *kusiɔ ki.»

²² Nakgen paacn ted se, taa taar Meljege Raa taado do dakin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga doobin ki ken ɔɔ: ²³ 'Booyki! Goon mend ken gaaba 6aa te ron ki eyo, utu 'tedn mendkaama ɔ koojin goono ɔ goon se jeege an dan Emanuel.* Ro Emanuel se je deekn ɔɔ: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kɔɔn Meljege Raa taadin se. ɔɔtn se, Mari se naan ɔkin tedn mendiɔ. ²⁵ Num gan naan baate 6aa ron ki bini Mari oojn maak ki. ɔ goon j'oojin se, Yusup ɔndin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge 6aado kaakn Isa

¹ Isa se j'oojin maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *Erɔd ki. Ken Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookno ɔ 6aa aan maakn geger ken Jeruzalem ki. ² Ken naade jaay aan se, naade tɔnd metn jeege ɔɔ: «Goon k'j'oojin jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap 60, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijin kaam kaada tookno ɔ naaje k'6aado kergn naanin ki.»

³ Ken Erɔd jaay booy taar se, nirlin teece taa gaarina; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se 6eere ɔkde. ⁴ ɔɔtn se Gaar Erɔd dan tus magal *jee tedn serke Raage tu paac ɔ ute jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raa paac ken maakn jeenge tu ɔ naan tɔnd metde ɔɔ: «*Al-Masi do dakin Raa taad taa koojin se tap 60, j'an koojin gayo?»

⁵ ɔɔtn se, naade terlin ɔɔ: «Naan se j'an koojin maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan ɔɔ ken do dakin debm taad taar teeco taar Raa ki raanino ɔɔ:

⁶ Geger ken Betleem ken taa naan Jude ki se,
naai kic le maakn gegerge tun magal magal ken taa naan Jude ki.
Taa maakn naan ki se 60 utu ade teecn magal ken utu 'tɔɔɔn *Israel

§ 1:21 Ron Isa je deekn ɔɔ: Meljege aaj jeege. * 1:23 Aak Eza 7.14.

jeemge aan gəə debm gaama se*.»

⁷ Gətn jaay Ǝrəd dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic 60 jeel eyo. Ken naade aan ɔɲɪn se, naan tənd metde ɔ: «Ken tap ki se, k-dijn se tap 60 naase aakiŋki nuŋ ki?» ⁸ Ɔ naan deekden ɔ: «'Baaki Betleem ki je ɔɲumkiro gətn goono se tak. Ken jaay ɔɲɪŋkiroga num, 'terl 'baakiro 'taadumki gətiŋa taa maam kic 60 m'baa kergɪ naaniŋ ki.»

⁹ Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gətn se naade iin baa, ɔ ken naade baa baa se, k-dijn ken naade aakiŋo kaam gətn kaada tookɲo se, tɛr teec naande ki daala. K-dijn se tɔɔdde bini baa daar do bee ken goon maak ki se. ¹⁰ Ken naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Ken naade aan se, ɛnd maakɲ bee ki ɔ ɔɲ goono ute koŋ Mari. Naade ɛrg naan goon ki ɔ tɔɔmin jaay 60 naade tɔɔd taa ɔɔndege ɔ ɛdin nakgen bee bee: daab, nakɲ ooto, ute uubm ootn k'daniŋ mir seʔ.

¹² Ken naade iin ɔɲ Mari sum se, *Raa ɔɔjde maakɲ nide ki ɔ j'ɔnten tɛrl kaal gətn Gaar Ǝrəd ki. Taa naan se 60 naade uun doobm kuuy ɔ tɛrl baa taa naande ki.

Yusup ute mendiŋ Mari ɔ goonde aan baa Masar ki

¹³ Ken jee jeel k-dijge jaay iin baa sum se, kədn Meljege Raa kalan baado taad Yusup ki maakɲ niŋ ki ɔ: «Iin ute mendi ɔ uun goono aan 'baaki taa naan Masar ki. Inŋ gətn naane bini maam m'ai taad jaay 60 sɔm naai ade tɛrlɛ. Bere, Gaar *Ǝrəd se je je goono taa an tɔɔɔ.» ¹⁴ Maakɲ nɔɔr ki se sum 60, Yusup iin ute mendiŋa uun goono ɔ aan baa taa naan Masar ki. ¹⁵ Naan tiŋg gətn naane bini Gaar Ǝrəd ooyo. Nakɲ se aan doobiŋ ki aan gəə ken Meljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋ ɔ: *Maam m'dan m'ɔɔdo goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.†*

*Ǝrəd tɔɔl gaan seemgen maakɲ naan ken Betleem ki

¹⁶ Kaad'ken se Ǝrəd utu zɛɛɛ; ɔ naan ken se naan baado jeel ɔkga metiŋa ken jee jeel k-dijge derliŋ derl se, gətn se naan maakiŋ taariŋ makɔŋo. Naan und kulu ɔ num gaangen gaabgen ɔndo do baar di ki jaay booyɔ booy paacɲ ken maakɲ geger ken Betleem ki ute maakɲ naanŋen cɛɛs ki cɛɛs ki se, k'tɔɔlde paac. Taa baar di ese se tum te kaadn ken jee jeel k-dijge taad Ǝrəd ki gen k-dijn naade aakiŋo. ¹⁷ Bin 60, nakɲ se aanga doobiŋ ki aan gəə ken debm taad taar teeco taar Raa ki, roŋ Jeremi, taaddeno do dakiŋ ɔ:

¹⁸ *K'booy nɔɔ eem maakɲ naan Rama ki*

jeege tɔɔyɔ ɔ eem nɔɔ dena.

Kese Rasel 60 eem taa gɛninge,

naan k'seliŋ kic 60 daar eyo gɛn tɔɔyɔ,

taa gɛninge utga.§

Yusup ute mendiŋa ɔ goonde deet ɔɲ taa naan Masar

¹⁹ Ken Gaar *Ǝrəd jaay ooy sum se, kədn Meljege Raa taad Yusup ki maakɲ niŋ ki kaad'ken naan utu taa naan Masar ki. ²⁰ Naan taadiŋ ɔ: «Iin ute mendi ɔ uun goono ɔk 'terl 'baaki taa naan *Israel ki taa jeegeŋ ken je tɔɔl goono se, naade ooyga.» ²¹ Ɔ Yusup iin ute mendiŋa, uun goono ɔ ɔk tɛrl taa naan Israel ki. ²² Anum ken naan booy ɔ Arkeleəs ɔsga gaar gɛn taa naan Jude gəə bubin Ǝrəd ki se, gətn se Yusup beere ɔkiŋ gɛn tɛrl baa

* 2:6 Aak Mis 5.1. † 2:11 Mir se kaagn k'tedn uubm ooto ɔ ɔɔŋɔ j'ot ro deb ken ooyga kooyo taa ruum eyo. ‡ 2:15 Aak Oz 11.1. § 2:18 Aak Jer 31.15.

taa naan Jude ki. 23 Naan iin 6aa ing maakn geger ken k'danin Nazaret. Nakgen se aan doobin ki aan gaa ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin 24: *Naan se j'an danin kad Nazaret.*

3

Jan-Batist *batiz jeege
(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)

¹ Ken kaadin jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu 24 baag taadn taar *Raa do kad-baar ken taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu 25: ² «'Terlki maakse taa *maakn Gaar Raa se 26pga gaa!» ³ Taa Jan se 60, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado taarin do dakin ken 27: *K'booy mind deba taad makon do kad-baar ki 28:*

'Daapki doobm Meljege 29 'tedinsinki jiga 'toodn tal.*

⁴ Jan uuso kal k'daapin ute beekn ginji 30 dooek maakin te kol daara; nakn kosin iimi ute teeje. ⁵ Gohn se jeegeen iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac 31 ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gohn Jan ki. ⁶ Naade tood metn *kusiindege naan jeege tu 32 Jan-Batist batizde maakn ool magal ken k'danin Jordan se.

⁷ Ken Jan aak *Parizige ute *Sadusege dena baado onin taa naan aden batiz se, naan deekden 33: «Aakumki tu woojgen ara! Nanja jaay 60 dejseno taa aki kaan kotn maak-taar Raa ken utu booy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tedki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu 34 naase se 'terlkiga maakse, ⁹ 24nte 'taadki 25ki: naaje se 26 k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se ken Raa je kic 60 an delin 'tedn gaange Abraam ki. ¹⁰ Bere, alpasa se 27 k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden 28gn tuun naatn 29 j'aden toocn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane 30 do kese je deekn 31 do naase 'terlkiga kingse; num gan debm utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jen ki kic 60 m'aas gen kaadin eyo. Debm ese se 60 utu asen *batizn ute Nirl Salal 32 ute poodo. ¹² Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina 33 do ken naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tsn komb maakn giijin ki; num tesin se, naan utu an komb maakn pood ken ooy eyo.»

Isa *k'batizina
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gohn se Isa iin taa naan Galile ki 34 do baado maakn ool magal gen Jordan ki, baado 35 on Jan taa an batizina. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki 36: «Maam se, naai 60 am batiz ey 60, ter naai 60 baado gohn maam ki la!» ¹⁵ Isa terlin 37: «Borse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tedn nakn ken Raa maakin jen ro ki ute doobina.» Gohn se Jan tooko. ¹⁶ Ken Isa k'batizin jaay ooko maakn maane ki sum se, naan ken se sum 60 maakn raa 38 d'wan 39 do naan aak *Nirl Raa booyo don ki tec aan gaa deere. ¹⁷ Do gohn se k'booy mind deba taad maakn raa ki 40: «Naan se Goon maak-jema. Maam 60 m'beer m'odino taa naan toolumi.»

* 3:3 Aak Eza 40.3.

4

*Bubm sitange naam Isa

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Gōtn se *Nirl Raa tōdō baan ute Isa do kōd-baar ki, taa Bubm sitange aṅ baa naama. ² Maakṅ ḡiige tun si-sō se, nōōrō katara se Isa sō te dīm eyo sō kēn ḡii si-sō jaay aas se, naaṅ ḡo tōlīṅa. ³ Bubm sitange, naaṅ debm naam jeege se, ḡaado ṅṅ Isa deekiṅ sō: «Kēn naai 'Goon *Raa deer num, 'taad'koge tun se ai dēl nakṅ kōsō.» ⁴ Isa tērliṅ sō: «Taar se k'raanṅga raan do dōkiṅ kēn sō: *Kēn tēd debkilimi iṅṅ se kōsō kalīṅ ki sum eyo, num ute taargen paacṅ kēn teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tēr Bubm sitange baan ute Isa maakṅ gēger kēn *salal Jeruzalem ki, baa uun ṅliṅ do *Bee Raa ki raan lēṅ lēṅ, ⁶ sō deekiṅ sō: «Kēn naai 'Goon Raa deer num, do ḡee ki ara se, iṅṅ aal naaṅ ki. Taa taara se k'raanṅga raan do dōkiṅ kēn sō:

Raa 'kund 'kulu kōdīṅṅe tu sō naade ai caapm kōṅṅ jidege tu, taa jēige se 'kōṅ rōkṅ ro ko kēn gam eyo.†»

⁷ Isa tērliṅ sō: «Taar se kic k'raanṅga raan do dōkiṅ kēn sō: *Bēṛe, naai se 'kōṅ 'naam Mēli Raa eyo.»* ⁸ Tēr Bubm sitange tōdō ḡaansīṅ do ko kēn jērle sō taadīṅ taa naaṅ gaaringen do naaṅ ki paac ute nakṅ kaakṅ bēdege. ⁹ Gōtn se naaṅ deekiṅ sō: «Kēn naai jaay 'ḡaado ergga naanum ki sō 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisiṅ kēda.» ¹⁰ Anum Isa tērliṅ sō: «Iik naatn cēem ki Bubm sitange! Taa taar se k'raanṅga raan do dōkiṅ kēn sō: *Mēli Raa kalan tak se ḡo naai 'kērgṅ naaniṅ ki sō aṅ 'tēdṅ naabiṅa.‡*»

¹¹ Gōtn se Bubm sitange iṅṅ ṅṅiṅa sō *kōdṅ Raage ḡaado aakiṅ doṅ ki.

Isa baag tēdṅ naabiṅ taa naaṅ Galile ki

(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)

¹² Jan-Batist se k'j'ōkinga dangay ki sō kēn Isa jaay booy sō Jan j'ōkinga dangay ki se, naaṅ iṅṅ tērliṅ ḡaa taa naaṅ Galile ki. ¹³ Kēn naaṅ aan sum se, ṅṅ gēgeriṅ Nazaret sō ḡaa tiṅg maakṅ gēger kēn Kaparnayum ki kēn taa baar ki, taa naaṅ Zabulon ki ute gen Nēptali ki. ¹⁴ Taa naaṅ se ḡo nakṅ kēn debm taad taar teeco taar Raa ki roṅ Ezayi taadno do dōkiṅ se, aanga doobiṅ ki kēn sō:

15 Naase jee taa naaṅ Zabulon ki ute jee taa naaṅ Nēptali ki kēn sak kaam aak baar, naase ḡo jee kēn iṅṅki jēṅ ool Jordan kaam naane kēn taa naaṅ Galile kēn jeenge Yaudge ey se;

16 naase jeegen kēn iṅṅki maakṅ ḡōt kēn sōdō utu aki kaakṅ ḡōtō asen wōōr kēlēṅ!

Naasen kēn iṅṅki taa naaṅ kēn sōdō aan ḡōō jee ooyga kooy se, ḡōtn wōōr, bēṛe, aanga.§

¹⁷ Kaad kēn se sum ḡo Isa baag taadn taar Raa jeege tu sō: «'Tērliki maakse taa *maakṅ Gaar Raa se sōpga ḡōōrō!»

Jee sōō deet deetn kēn iṅṅ ṅk mētn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naaṅ Galile ki se, naaṅ ḡaa lee taa baar ki sō ḡōtn se naaṅ aak ḡēnaage dio: deb kalan roṅ Simon kēn k'danjiṅ ute ro Pier kici sō ḡēnaan se roṅ Andre, tund tund ḡendḡe maan. Naade se jee toocṅ kēnjge. ¹⁹ Naaṅ deekden sō: «'Baado daanumki! Bōrse maam m'asen tēdṅ naase

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:6 Aak KKR 91.11-12. ‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14. § 4:16 Aak Eza 8.23-9.1.

jee 6aa 'Je jikilimge ade 6aa doobm Raa ki.» ²⁰ Naade naar ɔŋ genddege ɔɔ daaniŋa.

²¹ Utu iik naan ki ɔkɔ se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaang Jan, gaan Zebede, naade ute bubde se ing king maakŋ markabde ki daap daap genddege ɔɔ gɔtn se Isa danŋe. ²² Naade naar iin ɔŋ bubde te markabde ɔɔ naade daan Isa.

Isa dooy jeege ɔɔ ɛd lapia jee kɔɔŋge tu

²³ Ter Isa lee dood taa naan Galile se paac dooy jeege maakŋ *6eedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakŋ Gaar Raa ɔɔ jeegen ɔk kɔɔŋge paac ute jeegen ken kɔɔŋge tujdenga tuju maakde ki se, naan ɛdden lapia. ²⁴ Gɔtn se *nookin eem dood taa naan Siri se paac. ɔɔ jeege 6aano ute jee kɔɔŋge paac ken dool kɔɔŋdege kaam kalan eyo ɔɔ lee dabarde aan gɔɔ: jee ɔk kɔɔŋ sitange, jee ɔk kɔɔŋ puputu ɔɔ jee k'runɣuyge, paac se, naan ɛdden lapia. ²⁵ Jeege doolo dena ɔk metn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeegen iino taa naan ken k'danin te ro Gegergen Sik, kengen iino maakŋ geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki ɔɔ jeegen iino jɛŋ ool Jordan ken kaam kaada tookŋo.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

Jee maakde-raap naan Raa ki

(Lk 6.20-26)

¹ Ken Isa aak dool jeegen den ese se jaay 6aado cɛɛŋ ki se, naan ookŋ ing do kɔs ki ɔɔ jeegen metŋ ki 6aado ɔŋina. ² Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo deekden ɔɔ:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakŋ Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden sele.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naan se Raa utu adesin kɛdn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun ken je nakŋ ken tool Raa ki ute maakde paac taa nakŋ naade je se, Raa utu adesin kɛdn ute maraadiŋa.

⁷ Maak-raapo jeege tun ken ɛɛj do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden kɛɛjŋ dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakŋ Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano 6aa ute toose, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: geninge.

¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakŋ ken naade lee ted jaay tool Raa ki, taa maakŋ Gaar Raa se naade ki.

¹¹ Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ tolsen taar jig eyo ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge.

¹² ɔŋki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakŋ raa ki se, Raa utu asen kɔŋj bedse den aak eyo. Bin 6o jee taad taar teeco taar Raa ki do dokin 6aado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase 6o kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gen do naan

¹³ «Naase se 6o aan gɔɔ kaatn gen do naan. Num ken kaata jaay kingin nijim se gɔtoga num, j'an tedn j'ɔɔ di jaay 'tedn nijim gɔtin ki se? Ken

nijimiñ se jaay gəṭəga num, naan se tɛdga nakɲ cɛɛ, j'an ɓaa si naata ɔ jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se ɓo gəṭn wɔɔr gɛn *dunia. Gɛgɛr kɛn jaay j'ɔndin do kəs ki raan se, j'aakin tal. ¹⁵ Kɛn j'ɔɔc ɓɔɔmpɔ se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an kuun kɔl ro kaag ki raan taa wɔɔr gəṭo jeege tun maakɲ ɓee ki se paac. ¹⁶ Bin num ɔki gəṭn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naan se ɓo jeege kaakɲ naabsen jigan kɛn 'lee tɛdki se, naade *'nookɲ Bubsen maakɲ raa ki.»

*Isa dooy jeege do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki
(Lk 16.17, 12.58, 59, 16.18)*

¹⁷ «Maakɲ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raan ɔ dooyno jeege do dɔkiñ se, ɔntɛn 'saapki ɔki maam m'ɓaado se taa Ko Taar se tɛdn gəṭo, naɓo maam m'ɓaado se taa m'an tɛdn 'kaasn doobiñ ki. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn maakɲ raa ute do naan ɲa utu deel te ey ɓɔrt se, taar k'raanin do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay naase ingki do ki se, maakɲ taar ki se dimin cɔkɔ kic ɓo, 'kɔɲ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiñ ki. ¹⁹ Taa naan se ɓo, maakɲ Ko Taarge tun kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔ gɛn tɛda jaay debm baate tɛdn kɛn kalan cɔkɔ aan gɔɔ di kic ɓo ɔ dooy jeege 'tɛdn aan gɔɔ kɛn naan tɛd se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakɲ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛdin paac te doobiña ɔ dooy jeege 'tɛdn aan gɔɔ naan se, debm bin se utu 'tɛdn magala maakɲ Gaar Raa ki. ²⁰ 'Booyki m'asen taada: kɛn nakɲ naase 'tɛdki jaay tɔl te Raa ki cir te gɛn jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔɲ kɛnd maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

²¹ «Naase 'booykiroga taar kɛn k'taado bubsege tu do dɔkiñ kɛn ɔ: *Ŋnte tɔɔl nam murs, ɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'an kɔkɲ kɔlin gəṭn kɔɲ bɔɔr ki.* ²² Num maam se, m'deeksen m'ɔ: debm kɛn jaay tɛd taamooyo ro gɛnaan ki se j'utu j'an kɔɲ bɔɔrɔ don ki. ɔ debm jaay naaj gɛnaan ɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛeki num, j'an kɔl naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge se. ɔ tɛr debm jaay naaj gɛnaan ɔ: «Naai se debm dɛrlɛ» debm bin se, bɛeki num, j'an kɔkɲ kɔl poodn, gəṭn dubar kɛn gɛn daayum.

²³ «Kɛn naai jaay 'ɓaa ɓaa kɛdn *serki gəṭn kɛn k'j'iin gɛn lee tɛdn serke Raa ki se ɔ gəṭn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute gɛnaai num, ²⁴ ɔn serki naai 'ɓaan ɓaa kɛda se ram ɔ ɔk tɛrl ɓaa ɔk taasa te gɛnaai jaay ɓo 'ɓaado kɛdn serki se Raa ki.

²⁵ «Kɛn naai jaay ɔk taar dim te debm taamooyi se, kɛn utu 'ɓaaki ɓaa doob ki sum ɓo, 'naar 'daapinki taarse se ute naapa; ey num, ɓɛɛ, debm taamooyi se ai ɓaa kɔli gəṭn debm kɔɲ bɔɔr ki ɔ debm kɔɲ bɔɔrɔ se lɛ ai kɔkɲ kɛdi ji magal asgarge tu ɔ naan ai kɔli dangay ki. ²⁶ 'Booy bɛɛ m'ai taada: nakɲ doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic ɓo ɔg nanin te ey se, naai 'kɔɲ teecn maakɲ dangay ki eyo.»

Isa taad te jee kɛn lee ɛɛs mɛnd jeege

²⁷ «Naase 'booykiga kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔ: *Ŋnte 'kɛɛsn mɛnd nam, ɔnte 'kɛɛsn gaaba nam.* [†] ²⁸ Num gan maam se m'deeksen m'ɔ: debm kɛn jaay aak mɛnd nam ɔ donin te maakin se, debm bin se aan gɔɔ

* 5:21 Aak Ekz 20.13. † 5:27 Aak Ekz 20.14.

toodnsinga. ²⁹ Num ken 'kaami do ji daama 60 ai kəli maakŋ *kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naatn. Roi kaam kalan se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac 60 '6aa maakŋ pood ken gen daayum. ³⁰ Num ken naai aak ji daami jaay 60 ai kəli maakŋ kusiŋ ki num, naai 'gaan undiŋ naatn. Ken roi kaam kalan se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac 60 '6aa maakŋ pood ken gen daayum.»

Isa tɔɔkŋ metn taar piir gen gaaba te mɛnda

³¹ «Tɛr *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadsenga daala ɔɔ: *Debm ken jaay piir mendiŋ se an kɛdn maktubm gen piiriŋ jaayo.*† ³² Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay an piir te mendiŋ se, ken mendiŋ ɛes kees gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mendiŋ se, kees gɔɔ ɔɔdiŋ kɔɔd doobm gen keesn gaabm nam. ɔɔ debm ɔk mɛnd nam k'piiriŋga piir se lɛ, kees naan aan gɔɔ debm ɛes mɛnd nam kici.»

Isa taad ute jeegen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bubsege tu ken ɔɔ: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tɛda se, ɔntɛ kuum kaaliŋ naan ki. Num gan do nakge tun paacŋ naai 'naamga naam taari naan Mɛli Raa ki se, naai an tɛdiŋa.» ³⁴ Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: ɔntɛn 'naamki rose. ɔntɛn 'naamki rose ute maakŋ raa, taa maakŋ raa se 60 gɔtn kaag do Raa ro ki; ³⁵ ɔntɛn 'naamki rose ute do naanɔ, taa do naanɔ se gɔtn tɔɔbm jɛ Raa; ɔntɛn 'naamki rose ute Jeruzalɛm, taa Jeruzalɛm se gɛgɛr gen Gaar MagalaŦ. ³⁶ ɔntɛn 'naam roi ute daan doi, taa bɛɛki doi ki se kalan tap 60, naai an kɔŋ tɛdiŋ raap eyo ey lɛ ilim eyo. ³⁷ Ken taarse 60 met ki lɛ ɔɔki: yɛɛ met ki; ken met ki ey lɛ ɔɔki: gɔtɔ, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidiŋ ziid do ki se iŋo gɔtn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee ken k'tɛddɛga *kusiŋ num, jɛ kɔŋɣ sɛɛdɛ

³⁸ Isa taadden daala ɔɔ: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *debm ken tɔɔkga kaam nam num j'an tɔɔkŋ kaam naan kici, ɔɔ debm ken jaay tɛɛcga naan nam lɛ, j'an tɛɛcŋ naan naan kici.** ³⁹ Num maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay tɛdsenga kusiŋ num ɔntɛn 'tɛrliŋki kusiŋa. Taa naan se 60 ken nam jaay ɔndiga metn bi ken do ji daama num, 'tɛrliŋ ken do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Ken nam jaay ɔaansiga naan debm kɔŋn bɔɔr ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔŋŋsiŋa. ⁴¹ Ken debm jaay ɔli taa tɔɔgɔ ɔɔ 'lee kilɔmɛtir kalan se†, naai 'leen kilɔmɛtir dio sɔrɔk ute naanɔ. ⁴² Debm ken jaay tɔnd metn diŋm gɔti ki num, ɛdiŋ ɔɔ debm jaay jɛ dɛm diŋi num, ɔntɛ 'kɔɔgiŋa.»

Isa dooy jeege ɔɔ 'jɛ debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *Naai 'jɛ naapi*† ɔɔ naase ɔɔki: «Debm taamooyi se ɔɔd undiŋa.» ⁴⁴ Num gan maam se, m'deeksen m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege ɔɔ eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay 60 aki tɛdn gaan Bubsen maakŋ raa ki. Taa Raa se naan 60 debm lee ooko kaadiŋ do jee kusinge tu ɔɔ do jeege tun bɛɛ. ɔɔ naan 60 lee eed maane do jeege tun tɛdn nakgen ute doobiŋa ɔɔ do jeege tun ken tɛdn nakgen ute doobiŋ ey se kici. ⁴⁶ ɔɔ ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum

† **5:31** Aak Dt 24.1. Maktubm j'ediŋ se je taadn ɔɔ j'undiŋ kulu gen kɔkŋ gaabm kuuy. **§ 5:35**

Gaar Magala gɔtn ara se je taadn ute Raa. * **5:38** Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † **5:41** Do dakiŋ se asgar *Rɔmɛge se naade ɔk doobo gen tɔnd metn debm gay kic 60 taa adɛn kuun daamde ɔɔ an 6aa gen kilɔmɛtir kalan. † **5:43** Aak Lb 19.18.

num, ute naan se 'saapki ðo aki kɔŋ bɛdse naan Raa ki ne? Kɛn bin num *jee tɔkŋ miirge kic ɓo ɔŋ tɛd bin kici. ⁴⁷ Num kɛn naase jaay 'lee 'tɛdki tɔɔse gɛnaase tu sum num, dɪm jaay naase 'tɛdki jaay 'cir gɛn jeege se tap ɓo ne dɪ? Taa jeegeen Yaudge ey kic lɛ lee tɛd tɔɔse ute naapa kici. ⁴⁸ Bin num aan gɔɔ Bubsen maakŋ raa ki debm mɛc se, naase kic 'tɛdki jeegeen mɛc.»

6

*Isa dooy jeege gɛn mɛtn taar kɛdn dɪm jee daayge tu
(Lk 11.2-4)*

¹ Tɛr Isa deek daala ɔɔ: «Kɛn aki 'tɛdn naabm *Raa num, ɔntɛn 'tɛdnki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kɔŋ bɛdse gɔtn Bubsɛ kɛn maakŋ raa ki eyo. ² Kɛn naai 'je kɛdn dɪm jee daayge tu num, ɔntɛn 'tɛdn naan jeege tu taa naade ai kaaka aan gɔɔ gɛn jeegeen tɛd rode jee bɛɛ jaay lee tɛd maakŋ *bɛɛ kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ daan doobge tun gɔtn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdɛga num adɛn tɔɔm se. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naade se ɔŋga bɛddɛ do naan ki ara sum. ³ Num gan kɛn naai se jaay 'je kɛdn dɪm jee daayge tu ute ji daama num, ɔnte kɔŋ ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakŋ naai ɛd nam ki jaay ɔyiŋ kɔy k'jeel gɔtiŋ ey se, Raa Bubi se aak nakŋ naai tɛdn se, naan ɓo utu ai kɛdn bɛdi.»

Isa dooy jeege gɛn tɔnd mɛtn Raa

⁵ «Kɛn naase jaay aki tɔnd mɛtn Raa num, ɔntɛn 'tɛdki aan gɔɔ gɛn jeegeen tɛd rode aan gɔɔ naade ɓo jee bɛɛ se. Taa kɛn naade jaay ɓaaga maakŋ *bɛɛ kɛn Yaudge lee tusn maak ki, ey lɛ daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege adɛn kaaka. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee bin se naade ɔŋga bɛddɛ ɓorse do naan ki ara. ⁶ Num gan kɛn naai 'je keem Raa num, ɛnd maakŋ pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki ɔɔ gɔtn se 'tɔnd mɛtn Bubi Raa kɛn iŋg cɛɛi kɛn naai ɔŋ aakiŋ ey se ɔɔ Bubi Raa se, aak nakŋ kɛn naai 'tɛdn ɔyiŋ kɔy jaay nam jeel gɔtiŋ ey se, utu ai kɛdn bɛdi.

⁷ «Kɛn naase aki tɔnd mɛtn Raa num, ɔntɛn 'dɔlki taargen rɛŋ rɛŋ se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegeen Yaudge ey lee tɛd se. Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔoldɛn cɔk cɔk se sum ɓo Raa adɛn booyo. ⁸ Anum naase ɔnte 'tɛdki aan gɔɔ gɛn naade se, taa Bubsɛn Raa se jeele nakŋ naase 'jeki kɛn naase utu 'tɔndki te mɛtiŋ ey kic num. ⁹ Bin num kɛn naase jaay aki keem Raa num, 'dɛɛkki ɔki:

Bubjɛn maakŋ raa ki,

ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

¹⁰ Ƴŋ naai ɓo kɔsn gaara do jeege tu paac.

Ƴŋ jeegeen do naan ki ara paac se,

ai tɛdn maak-jɛi aan gɔɔ gɛn jeegeen maakŋ raa ki.

¹¹ ɛdʒɛno kɔsn kɛn ajɛn kaasn jaaki.

¹² 'Tɔɔljɛn *kusiŋjɛn naaje k'tujiŋ naani ki,

aan gɔɔ naaje kic ɓo k'tɛdn kaldɛ jeege tun kɛn tujjɛnga naaje ki kici.

¹³ Ƴŋte 'kɔŋje k'kɛnd maakŋ nakŋ naam ki,

num ɔɔdʒɛn doje maakŋ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgɔ ɔɔ *nooko se gɛn naai gɛn daayum daayum.

*Amin.]†»

* **6:3** Do ji jeele se je deekŋ ɔɔ: bɛɛ naai tɛd se, debm gɔɔr ute naai kic ɓo ɔnte booyo. † **6:13** Taara ara se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, mɛtiŋge maakdɛ ki se gɔto.

¹⁴ Kén Isa jaay dooyden gen keem Raa aas se, ter naan taadden do: «Kén naase jaay 'tedki kalde jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakn raa ki asen tól kusiñ naase kici. ¹⁵ Num gan kén naase jaay 'baateki 'tedn kalde jeege tu le, Bubsen maakn raa ki se asen tól kusiñse ey kici.»

Isa taad metn taar kuun *siam

¹⁶ «Kén naase uunki kuun siam num, onte dookki naanse aan goo jeegen ted rode aan goo jee bee se. Kén naade jaay uunga siam num, ted daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekn do: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki bee m'asen taada: naade se borse onga bedde do naan ki ara. ¹⁷ Num naai, kén 'kuun siam num, 'tug daan-kaami do 'ted uubu roi ki. ¹⁸ Bin bo jeege kaakn jeel eyo kén naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalin kén ing ceei kén naai on aakiñ ey se bo, 'jeel sum. Do Bubi Raa kén aak nakn kén naai 'tedn onyñ koy nam jeel ey se bo, utu ai kedn bedi.»

Isa taad do 'tuski maalse maakn raa ki

(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

¹⁹ «Onnten 'dabarki rose gen 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusiñki do naan ki ara se, k-noooge ute kuurge an kon tujñ naatn do jee boogge kic le 'kend beene do an kon boogo. ²⁰ Bin num 'tuski maalse maakn raa ki, gotn kén k-noooge ute kuurge aden kon tuj eyo do jee boogge kic kon 'kend jaay an boog eyo. ²¹ Taa gotn maali ro ki se, gotn ese bo maak-saapi ing ro ki kici.»

Kaama se naan bo aan goo loompón roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

²² «Kaama se naan bo loompón gen roa. Bin num kén kaami jaay lapi se, roi te denin paac se, ing maakn got kén wooro. ²³ Num kén kaamige jaay lapi ey se, roi paac bo ing maakn got kén doodo. Kén nakn kén ai woor goto se jaay tedga doo dorod num, goto ai kilim doi ki dib!»

Raa ey le gurs

²⁴ «Deb kalan se 'kon tedn naaba gotn melge tu di eyo. Kén naan bo tedn naaba goto kaam di num, deb kalan naan an koodn kundu do deb kalan naan an 'jea; ey le deb kalan se, naan an kon onno do kén kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se bo naase aki 'kon tedn naabm Raa do ute gen gurs taa naapki eyo.»

Isa deek do onten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naan se bo maam m'deeksen m'oo: taa kose se onten 'kuunki nirlse taa nakn naase aki koso, aki kaaye do taa rose se onten 'kuunki nirlse do kal kén naase aki tuusu. Taa kose se, naan cir nakn koso do rose se le, naan cir kala. ²⁶ Aakki tu yeelge se, naade le ooc eyo do ok teen gen koj eyo do giiji le, naade ok eyo do omb dim maak ki eyo. Ute naan se kic bo Bubsen maakn raa ki ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁷ Maakse ki se, nanja jaay ute kuun nirlin sum bo 'kon ziidn bii kingin do naan ki ne? ²⁸ Num gen di jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu poon nakgen taak bee maakn kaag ki se; naade se ob kuub eyo do ond cek eyo. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dakin se ute maalin den paac se kic bo, bii kalan on uus te kal aak bee tec aan goo gen naade se eyo. ³⁰ Mu jaaki daar maakn kaag ki do metbeeki sum bo j'utu j'an dooc se kic Raa tamarin aak bee bee se bo, met kando asen kon kedn kal tuusu naase ki ey ne? Bere, naase se jee kén aalki te maakse paac

do Raa ki eyo! ³¹ Bin num ñnte 'kuunki nirlse ñaki: naaje tap 60 j'kōsn dī, j'kaay dī, ey lē j'tuusn dī? ³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se 60 daayum ing saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kēn naase 'jeki. ³³ Kēn deet deet se, 'jeki 60 Raa kōsn gaara dose ki ute nakŋ kēn tōlīn ñ nakgen ñp paac se, naan̄ asesīn kēdn̄ do ki. ³⁴ Bin num ñnten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tēdn̄ mētheeki: taa nakŋ 'tēdn̄ mētheeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se 60 aasga gen̄ gīi se sum.»

7

Ñnte 'kōjki bōōrō do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)

¹ Tēr Isa deekden daala ñ: «Ñnten 'kōjki bōōrō do jeege tu, bin se naase kic 60 j'asen kōjŋ bōōrō dose ki eyo. ² Taa *Raa se utu asen kōjŋ bōōrō dose ki aan gōō kēn naase 'lee ñjki do jeege tu, ñ bin 60 nakŋ naase 'lee 'dōōjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesīn dōōjŋ bin kici. ³ Mu cōkōn kēn kaam gēnaai ki 60 naai ñŋ aakiŋa. Num gen̄ dī jaay naai ñŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴ Ute naan̄ se 60 naai 'kōŋ deekŋ gēnaai ki ñ: Gēnaama, '6aado m'ai kōōdn̄ mu kaami ki. Ey num naai ñk mē-gudum kaaga kaami ki se kici! ⁵ Nakŋ naai 'tēdn̄ se, mēt ki eyo. Bēeki num, ñod mē-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakŋ jiga ñ tēr kōōdn̄ mu cōkōn kēn kaam gēnaai ki kici!

⁶ «Ñnten 'kēdki nakŋ *salal gen̄ Raa se besge* tu, 6ērē sōm 6aa naade asen tēr l̄ dose ki ñ asen don̄ nēepm cērēk cērēk. Ñ meedgen te rodē se ñnte sideki kīnzirge tu, sōm 6aa naade lee do ki cērē.»

'Tōndki mēta, 'jeki, 'tōndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)

⁷ «'Lee 'tōndki mēta ñ j'asen kēda, 'lee 'jeki ñ naase aki kōŋŋ, 'lee 'tōndki kaam-taara ñ j'asen kōōdō. ⁸ Deere, debm tōnd mēta se j'an̄ kēdē, debm je se 'kōŋŋ ñ debm tōnd kaam-taara se lē, j'utu j'an̄ kōōdō. ⁹ 'Saapki tu, kēn gooni jaay tōnd mētn̄ mappā gōti ki se, maakse ki se nan̄ja jaay an̄ kēdn̄ koa? ¹⁰ Lōōu kēn gooni jaay tōnd mētn̄ kēŋje num, maakse ki se nan̄ja jaay an̄ kēdn̄ wōōjō? ¹¹ Naasen jeegegen kēn jig ey se kic 60 'jeelki kēdn̄ nakŋ bēē gēnsege tu. Num mēt kando Bubsen maakŋ raa ki 'kēdn̄ nakgen jiga jeege tun tōnd mētn̄ ey ne!

¹² «Taa naan̄ se 60, nakŋ paacŋ jaay naase 'jeki jeege asen tēdn̄ naase ki se, naase kic 'tēdki jeege tu bin kici. Kēse 60 *Ko Taar kēn Raa ēdō Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dōkiŋa.»

Taa dōobge kaam dio

¹³ Tēr Isa aal naagŋ taara deek ñ: «Endki ute taa dōobm baata! Taa taa dōobm magal budul se, naan̄ 60 kēn ñl jeege gōtn̄ kut ki ñ jeege dēna aal te dōobm magal ese se. ¹⁴ Gaŋ taa dōobm kēn ñl jeege gōtn̄ kaaj ki se, naan̄ se baata ñ dōobīn̄ kic baat nēlēl, bin num jeegegen jaay end te taa dōobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeelīn̄ ute kōōjīn̄a

¹⁵ «Ñndki kōnd te jeegegen jig eyo tēd rodē aan gōō jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade 6aado ñŋse ñ tēd rodē dalul aan gōō baatge, num gan̄

* **7:6** Besge ute kīnzirge se, Yaudgen kēn ing do Ko Taar kēn Raa ēdō Musa ki se, yēemde yēeme taa daagen se salal eyo naan̄ Raa ki ñ jeegegen baate tookŋ taar Raa se, naade se kic tec aan gōō besge ute kīnzirge.

te maakde se naade jee *kusiñ aan gɔɔ k-sogsogige. ¹⁶ Naase adeki kaakñ jeel ro naabde ki aan gɔɔ k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojñ se. 'Jeelki, koojñ mənɔ se j'an tuugn do tondom ki eyo. Ɔɔ koojñ goyab se j'an tuugn do mənɔj ki eyo. ¹⁷ Kaagn jaay jiga se ooj koojñ kic ɓo jiga, ɔɔ kaagn jaay kɔɔñ† se, ooj koojñ kic ɓo jig eyo. ¹⁸ Kaagn jaay jiga se, k'kɔñ koojñ kaagn jig ey se do ki eyo. Ɔɔ kaagn jaay kɔɔñ se lɛ k'kɔñ koojñ kaagn jiga se do ki eyo. ¹⁹ Kaagn paacñ kən ooj koojñ jig ey se, j'an gaanja ɔɔ j'an toocñ naata. ²⁰ Bin num, jeegen jig ey jaay tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade tɛd se ɓo, naase adeki kaakñ jeel ro ki bin kici.»

Jee mɛtn Isa kən mala mala

²¹ «Jeegen kən danum ɔɔ: Mɛluma, Mɛluma se, naade se paac ɓo kɔñ kɛnd *maakñ Gaar Raa ki eyo, num jeegen kən tɛd maak-je Bubum kən maakñ raa ki se sum ɓo 'kɛndde. ²² Bii kən kaam mɔɔtn se jeege dɛna am deekñ ɔɔ: «Mɛluma, Mɛluma, ute ro naai se ɓo naaje k'taad taar Raa, ute ro naai se ɓo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, ɔɔ ute roi naai se ɓo, naaje k'tɛdo nakñ-kɔɔɓge dɛna!» ²³ Bii kən se maam m'aden taadñ m'ɔɔ: naase se, maam m'jeelseno te eyo. Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen paacñ jee tɛdn kusiñge se!»

Beege dio

²⁴ Tɛr Isa aal naagn taara ɔɔ: «Debm kən jaay booy taaruma ɔɔ iñg do ki se, naan se tec aan gɔɔ debm mɛtɛkñ kən iñ ɓeɛñ do ko ki. ²⁵ Bee se, kən maane eede ɔɔ oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔɔ ɓaado deeb ɓee se bat naɓo, ɔñ ruñ te eyo, taa ɓee se k'j'iiniñ do ko ki. ²⁶ Num gan debm booy taaruma ɔɔ iñg do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm dɛrl kən iñ ɓeɛñ do kɛɛs ki. ²⁷ Bee se kən maane eede, oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔɔ ɓaado deeb ɓee se bat, ɔɔ ɓee se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgiña

²⁸ Kən Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee dɛngen tus se jaay booy taar naan dooyden se, ɔkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ɔk tɔɔɔ† ɔɔ tec aan gɔɔ gɛn jeedegen jeel taadñ tɔɔkñ mɛtn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ɛd lapi debm bikid ki

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Kən Isa ɓɔɔyo do kɔs ki se dɔɔl jeege dɛna ɔk mɛtiña. ² Gɔtn se gaaba kalan ɔk kɔɔñ bikidɪ ɓaado cɛɛ Isa ki, ɛrg naanin ki tond mɛtiñ ɔɔ: «Mɛje, kən naai 'je num, ɛdum lapi taa rom se daapm 'toodn kɔlɔñ kɔlɔñ.» ³ Isa ɔl jin utiña ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔñ roi 'daapm 'toodn kɔlɔñ kɔlɔñ!» Gɔtn se sum ɓo, debm kɔɔñ bikidn se ɔñ lapi ɔɔ ron daap tood kɔlɔñ kɔlɔñ. ⁴ Tɛr Isa deekiñ ɔɔ: «Jin 'ɓaao, naɓo ɔnte ɓaa taadn nam ki; num 'ɓaa 'taad roi *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se ɔɔ 'ɓaa ɛd *sɛrkɛ Raa ki aan gɔɔ kən *Musa taadiño maakñ Kitap ki. Bin ɓo jeege paac 'jeele, naai se ɔnga lapi.»

Isa ɛd lapi debm tɛdn naabm bubm asgarge tu kalan

(Lk 7.1-10)

† **7:17** Kɔɔñ ara se taad ute dim ɛndga ron ki. † **7:29** Dooy naan ɔk tɔɔɔ se je taadn ɔɔ naan tuun tɔl taar nam gan eyo.

⁵ Ken Isa jaay end kend maakn geger ken Kaparnayum ki se do gōtn se bubm asgarge kalan baado ŋina do eemin noo do: ⁶ «Mēlje, maam se m'ok debm tēdn naabum kalan se kōŋŋ dēna tood tood beene. Kōŋŋin se tērečin k'runḡuyu do dabariŋ den aak eyo.» ⁷ Gōtn se Isa tērlin do: «Maam m'baa bei ki do m'an ba kēdn lapia.»

⁸ Gōtn se bubm asgar *Rōmēge se deekin do: «Mēlje, bēre, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gōtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum 6o, debm tēdn naabum se 'kōŋ lapia. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, na6o m'ok asgarge kaam ji maam kici. Do ken maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'oo: «'Baa se» naan iin 'baa. Do m'deek deb kuuy ki m'oo: «'Baado se» naan iin baado. Do bulum ki se jaay, m'deekin m'oo: «'Tēd nakn ese se» naan iin tēdina.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se okin taad eyo. Naan deek jeege tun daanin se do: «Naase 'booyki bēe m'asen taada: maakn gaan *Israēlge tun ute dēnde se kic 6o, maam m'ōŋ te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan gōo gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'oo: jeege dēna utu ade kiin ba gōtn kaam kaada tookŋo, do kaam kaada toočŋ ni, naade ade ba utu tusn 'king kōsn ŋii laa ki ute maak-raapo ute buḡjege *Abraam, Isaka do *Yakub *maakn Gaar Raa ki tēle. ¹² Num gaangen ḡen maakn Gaar Raa tap 6o, naade se 6o j'utu j'aden kōdō do j'utu j'aden kōmb naatn maakn gōt ken do dōd dōd. Gōtn se 6o naade ba keeme do taan naanḡe.» ¹³ Tē Isa deek bubm asgar *Rōmēge tu se do: «Ok 'tērl 'baa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakn naai 'tōnd meta ro ki se 'kōŋ tēda.» Do kaad ken se sum 6o, debm tēdn naabin se ŋ lapia.

Isa ed lapi jee kōŋŋe tu dēna
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Tē Isa iin ba bee Pēr ki. Ken naan jaay aan sum se, ŋ moom Pēr mēnda se kōŋŋ tood tood danal ki do naan roŋ ŋ kēdek. ¹⁵ Gōtn se naan ol jin utina do roŋ ŋḡ kēdek se tēreč urlu do gōtn se naan iin daara do baag tēdn kōsō Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gōtō tēd ilim se, jeege baano ute jee kōŋ sitange se dēna gōtn Isa ki. Ute taarin se sum 6o, naan tuur sitange naatn ro jeege tu do jee kōŋŋe se paac naan edden lapia kici. ¹⁷ Nakn Isa tēd se aanga doobin ki aan gōo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno do dōkin ken do:

Kōŋjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don ki.*

Jeegen ken je daan Isa
(Lk 9.57-62)

¹⁸ Ken Isa jaay aak jee dēnge ol gurugin se, gōtn se naan deek jeege tun metin ki do k'gaan k'baaki jēŋ baar ken kaam naane. ¹⁹ Gaŋ maakn jee jeel taadn tookn mētn Ko Taar Raage se, deb kalan iiko cēen ki deekin do: «Debm dooy jeege, gōtn naai 'baa gay gay kic 6o, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa tērlin do: «'Booyo! K-bukumbōoge kic 6o ok bee tooddege, do yeelge kic lē ok kujdege. Num gaŋ maam *Goon Deba se m'ok gōtn maam m'an kōl dom eyo.» ²¹ Maakn jeege tun metin ki se, deb kalan kuuy se deekin do: «Mēlje, ŋnum m'ade ba duubm bubum jaayo.» ²² Gaŋ Isa tērlin do: «Ŋ jeegen aan gōo ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

* 8:17 Aak Eza 53.4.

Isa ək daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gōtn se Isa ook maakŋ markab ki ɔ jee mētiŋ ki ɔaa ute naaŋa.
²⁴ Gōtn se sum ɔo kuulu dɔɔbɔ ɔɔ ɔl makɔŋɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak ɔɔ iin ɔaa ɔaa dɔocŋ markaba. Num naan kɛn se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee mētiŋ ki iiko cɛɛŋ ki tɔnd duriŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, naakje! Ey num ɔɛɛ, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekden ɔɔ: «Gɛn di jaay naase 'ɔbeerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gōtn se naan iin daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naan kɛn se, gɔtɔ ɔaa tood dɪl. ²⁷ Kɛn naade jaay aak nakŋ ese se, paac ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kɛse tap ɔo naŋa bini kɛn taad kuulu ute maane ki kic ɔo tookiŋ taariŋ se?»

Isa ɛd lapi gaabge tu dio kɛn ɔk kɔɔŋ sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Kɛn Isa jaay aan jɛŋ baar kɛn kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gōtn se gaabge dio ɔk kɔɔŋ sitange teeco maakŋ iibge tun Yaudge tediŋo gɛn tɔl taal yodege se, ɔaado dɔɔdiŋa. Gaabgen di se naade kusina ɔɔ gōtn naade iŋg se nam ɔŋ aal te dɔobm se eyo. ²⁹ Kɛn naade jaay aakiŋ se, gōtn se naade baag tɔadn tɔɔɔ ɔɔ: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Kɛn kaadn Raa ɔndiŋ se aas te ey ɔɔrt sum ɔo, naai 'ɔaado 'je ajen dabar la?» ³⁰ Naande ki dɔk cɔkɔ se ɔk dɔɔl kiŋzirge dɛna k'gaamde gaama. ³¹ Sitange se eem nɔɔ mɛtn Isa ki, deekiŋ ɔɔ: «Kɛn ajen tuur num, ɔlje naaje k'ɔaa kɛnd maakŋ dɔɔl kiŋzirge tu se.» ³² Isa deekden ɔɔ: «'Teec 'ɔaaki.» Gōtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ɔɔ ɔaa ɛnd maakŋ kiŋzirge tu. Naan kɛn se sum ɔo dɔɔl kiŋzirgen te dɛnde se dɔɔb rus ɔɔ naar aanɔ girdi girdi bɔɔy ɔaa si maakŋ baar ki ɔɔ naade ooy ut kap. ³³ Kɛn jee gaam kiŋzirge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔb aan ɔaa maakŋ gɛger ki ɔɔ ɔaa taad mɛtn taar nakgen deel se paac jeege tu nakŋ aan do gaabge tun di kɛn ɔk kɔɔŋ sitange se. ³⁴ Gōtn se jee maakŋ gɛger ki se paac teec ɔaado ɔŋ Isa. Kɛn naade ɔaado ɔŋiŋ sum se, naade sɛliŋ mɛtiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Naai se iin 'teec ɔŋjen naanje!»

9

Isa ɛd lapi debm k'runɣuy ki
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Tɛr Isa ook maakŋ markab ki, gaan baar ɔaa maakŋ gɛgeriŋ* ki. ² Gōtn se jeege uuno debm k'runɣuyu do nakŋ toodiŋ ki, ɔɔ ɔaano gōtn Isa ki. Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɣuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋa naatn.» ³ Gan jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum se baag taadn ute maakde ɔɔ: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.» ⁴ Kɛn Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakŋ jig eyo ute maakse bin se? ⁵ Gɛn naase ki num kɛn gay ɔo ɔɔŋ ciri kɛn m'deekŋ m'ɔɔ: 'Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋa naatn' lɔbu kɛn m'deekŋ m'ɔɔ: 'Iini ɔɔ 'lea' se ɔo ɔɔŋ cir lɛ? ⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ɔk tɔɔɔ gɛn tɔɔl kusiŋige jeege.» Gōtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «Iini, uun nakŋ toodi se ɔɔ 'ɔaa ɔei ki!» ⁷ Gōtn se gaaba se iini ɔɔ ɔaa

* 9:1 Gegeriŋ ara se, taad ute Kaparnayum.

been ki. ⁸ Ken dɔɔl jee denge jaay aak nakɲ ese se, beere ɓaa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa ken ɛd tɔɔɲɲ bin se jikilimge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danɲ Matiye *debm tɔkɲ miiri ing king gɔtn tɛdn naabin ki. Naan deekin ɔɔ: «lini 'daanuma!» Gɔtn se sum ɓo Matiye iini ɔɔ daaniɲa.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee metin ki ing ɔs kɔs bee Matiye ki se, *jee tɔkɲ miirge† dena te jee kusinge se ɓaado ing ɔs te naade kici. ¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki ɔɔ: «Gen di jaay Debm dooyse se ing ɔs te jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee tɛdn kusinge se?» ¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kɔɔnge. ¹³ Bin num 'ɓaa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken ɔɔ: *Maam m'je amki tɔɲɲ *serke sum eyo, num nakɲ maam m'je se, 'tɛdki bɛɛ ɓo jeege tu.*‡ Maam m'ɓaado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɓaado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

Isa taad taar kuun *siam

¹⁴ Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki ɓaado tɔnd metn Isa deekin ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?» ¹⁵ Isa terlden ɔɔ: «Jeegen ɓaado kɔkɲ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade 'kɔɲ king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kɔɲ kuun siam eyo ken mel mɛnda jaay utu te naade se. Num gan ɓii kalan kaadin utu 'kaana gaabm mɛnda j'an kɔɔdn naatn se jaay ɓo mɛdinge se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kɔɲ kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono. ɔɔ gɔtn nɛɛpin se 'tɛdn magal cir ken do dɔkiɲa. ¹⁷ ɔɔ tɔtn koojɲ bin utu iin kiin se j'an kɔɲ maakɲ k-leɛterge tun koon eyo. Ey num tɔtn koojɲ bin utu iin kiin se an dɔɔbm ute k-leɛterge. ɔɔ tɔtɔ se le kɔɔy naan ki cɛɛ, ɔɔ k-leɛterge se le tujɲ kici. Bin num, tɔtn koojɲ bin utu iin kiin se j'an kɔmbin maakɲ k-leɛterge tun kiji; taa bin se, tɔtn maak ki se le tuj eyo ɔɔ k-leɛterge se le kɔɲ 'dɔɔb eyo.»

Isa ɛd lapi mɛnd ki ɔɔ dur goon mɛnda daan yoge tu

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad ken Isa utu taadden taad ɓort sum ɓo, maakɲ magal Yaudge tu se deb kalan ɓaado ɔɲɲa, ɛrg naaniɲ ki deekin ɔɔ: «Goonum mɛnda se te ooy kooy ɓorse sum, 'ɓaado kɔnd ji don ki taa naan duru.» ¹⁹ Gɔtn se Isa ute jee metin ki iin ɔk metiɲa. ²⁰⁻²¹ Ken naade utu ɓaa ɓaa doob ki se, gɔtn se, mɛnda kalan bin se gɔtn moosiɲ aan sum se ɔɲ daar eyo bini tɛd ɓaar sik-kaar-dio, naan ɔko metn Isa ɔɔ taad te maakiɲ ɔɔ: «Ken maam m'ɓaa jaay m'utga taa kalin sum ɓo, m'utu m'kɔɲ lapi.» Gɔtn se naan ɓaado naagɲ Isa ki ut taa kalin ɔɔ naar ɔɲ lapi. ²² Isa ɔk terl aakiɲa ɔɔ deekin ɔɔ: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» ɔɔ kaad ken se sum ɓo, mɛnda se ɔɲ lapi.

²³ Ken Isa jaay aan bee gaab ken magal Yaudge se, naan ɔɲ jee tuuy kaage ɔɔ jee denge se le daar tɔɔy tɔɔy makɔɲɔ. ²⁴ Naan deekden ɔɔ: «'Teeeki naatn! Bɛɛ, goon mɛnda se le ooy te eyo, naan tood tood bi sum.»

† 9:10 Jee tɔkɲ miirge se Yaudge aakden aan gɔɔ jee kusinge. ‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

Gan gōtn se naade ooyin koogo metin ki. ²⁵ Ken jee den jaay j'addeno naatin se, Isa end maakn bee ki do ak ji goon menda do gōtn se goon menda se iini. ²⁶ Gōtn se labarin se wook dōod taa naan gōtn ese paac.

Isa add kaam jee kaam-tōokge dio

²⁷ Ken Isa iin gōtn se jaay baa baa se, gōtn se jee kaam-tōokge dio ak metina do tōod tōoy do: «Ejjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Ken Isa jaay aan been se, jee kaam-tōokge se baado njina do naan deekden do: «Naase 'took aalki maakse dom ki la ken maam m'ok tōogō gen tedn nakn ese se?» Naade terlin do: «Yee Melje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gōtn se Isa uun jin tōndden kaamdege tu do deekden do: «Aan gōo naase aalkiga maakse dom ki se, nakn naase 'jeki se 'kaan kaama.» ³⁰ Naan ken se sum 60, kaamdege naar tōod taaka. Num gōtn ese se Isa aacden kaama do deekden do: «Dndki kōndo: taar se, onte 'baa taadinki nam ki.» ³¹ Num gan ken naade jaay iin baa baa sum se, nakn Isa tedden se, naade baa wōokin taa naan ken ese paac.

Isa ed lapi debm ken nj taad taar eyo

³² Gan ken jee kaam-tōokgen di se jaay teec baa baa sum se, naan ken se, naade baano gōtn Isa ki ute gaaba kalan bin se, ak kōon sitan ken olin nj taad taar eyo. ³³ Gōtn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, do gaabm nj taad taar ey se, baag taadn taara cey. Do ken jee denge aak se nakn se deel dode do okden taad eyo do deek do: «Maakn *Israel ki paac se, nakn bin se bii kalan k'jaak te eyo!» ³⁴ Gan *Parizige se deek do: «Ute *Bubm sitange se 60 naan tuur sitange ro jeege tu.»

Isa ej do jee denge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee baa maakn gegerge tu do maakn naange tu paac, lee dooy jeege maakn *6eege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan lee taadden Labar Jiga gen *maakn Gaar Raa do lee ed lapi jee kōonge tu paac do jeegen paacn kōonj tujdenga tuju. ³⁶ Ken naan aak jee denge se, naan ejden dode ki taa naade se dōrga do maakde tujga aan gōo baatgen ok debm gaam eyo. ³⁷ Gōtn se Isa deek jeege tun metin ki do: «Maakn-gōtn tedga gen kōjo se dena, na6o jee tedn naabge se, baataŠ. ³⁸ Bin num, 'tōndki metn Mel maakn-gōto taa ade kol jee tedn naabge do ki gen kōjn maakn gōtina.»

10

*Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio

¹ Ter Isa danjo jee metin ken sik-kaar-dio. Naan edden tōogō gen tuur sitange ro jeege tu do gen kēdn lapi jee kōonge tu paac do jeegen paacn ken kōonj tujdenga tuju. ² Ken ara 60 ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'danin Pier se ute genaon Andre; Jak ute genaon Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip do Bartelemi; Toma do Matiye ken naabin tokn miiri se; Jak goon Alpe do Tade; ⁴ Simon debm je kujn naanina* do Judas Iskariot, naan 60 debm utu kutn Isa se.

Isa al *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba

(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeegen ing aak kaak kaama j'aden taadn labarin ken jiga se na6o jeegen baa taad se, naade baata. * 10:4 Debm je naanin ara se je deekn do: debm je kuun naanin kaam ji jee wōoydege tu. Jee wōoydegen ara se je taadn ute *Rōmege, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Rōmege.

⁵ Naade se 6o jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan olden naaba. Ken alde kol se, naan dejde do taadden do: «On̄te '6aaki maakn naange tun mellinge Yaudge eyo do maakn geger *Samarige tu se kalan kic 6o on̄te 'kendki maak ki. ⁶ Num '6aaki goṭn gaan *Israelge tu, naaden tec aan goṭ baatgen iigga kiig se. ⁷ Ken '6aaki 6aa doob ki se 'taaddeki taar *Raa doṭki: «Berε, *maakn Gaar Raa se doṭpga goṭro!» ⁸ Edki lapi jee koonge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tedn aak bee naan Raa ki do 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase le on̄ki cere dey se, naase kic 6o edn̄ki jeege tu cere.

⁹ «Ken naase '6aaki 6aa se, on̄te 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakn pps ki. ¹⁰ Do ken '6aaki 6aa doob ki se on̄te 'kuunki doṭro, on̄ten 'toski kalge di dio, saage do on̄ten 'kuunki sirdi. Taa debm tedn naaba se, beeki num, j'an kedn kosiṇa.

¹¹ «Ken naase jaay aki kend maakn geger ki ey le maakn naan ki se, 'jeki debm bee ken asen doṭdn kokn jiga. Naase ingki goṭn deb ken ese sum bini anki kiin 6aa maak ki. ¹² Maakn bee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'teddeki toose. ¹³ Ken jee maakn bee ki se jaay doṭd oksenga le, on̄ toose se king te naade. Num ken naade jaay doṭd oksen te ey le, on̄ toose se asen terl kon̄ goṭin ki. ¹⁴ Ken maakn geger ki ey le maakn bee ken naase aki kend maak ki jaay, naade baate doṭdn kokse se, do baate booy taarse num, naase 'teec on̄denki beede ey le maakn gegerde do ken teec '6aaki 6aa se, kudn jesege tu se kic 6o 'tupdeki naatn. ¹⁵ 'Booyki bee m'asen taada: bii ken Raa 'kon̄n boṭro do jeege tu se, jee maakn geger ken ese se boṭr koocn do naade ki se aden tedn doṭn cir gen jee taa naan Sodm ute gen Gomor†!»

Dubar utu kaan do jeege tun metn Isa ki

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)

¹⁶ «'Booyki! Maam m'olse aan goṭ baatge maakn k-sogsogige tu; naṭo naase se ingki do metekse ki aan goṭ woojge do 'tedki rose misinge aan goṭ deerge. ¹⁷ Ondki kondṭ, taa jeege utu asen tokn 6aa goṭn kon̄n boṭrge tu, naade asen tond ute meeje maakn *6eege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸ Taa maam se naade asen tokn 6aa naan magalge tu do naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tedn saadumge naan naade ki do naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹ Ken jaay j'ok k'6aansinga naan toogge tu num, goṭn naane se on̄te '6eerki do taar ken naase aki 6aa taada do ute raay naase aki kon̄ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa 6o asen kedn taar ken naase adeki taada. ²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa 6o asen kol naase aki taada. ²¹ Naan ken se, genaṭ utu kol genaṭ j'an 6aa toṭo do bubu kici utu kol gooniṇa j'an 6aa toṭo. Gaange utu terl naaga bubdege tu do je yode. ²² Taa maam se jeege paac utu asen koṭdn kundu; naṭo debm jaay aayga kaamin̄ bini aanga do taar toṭlin ki num, naan se utu 'kon̄ kaaja.» ²³ Ken jaay k'dabarse maakn geger ken kaam kalan num, aan '6aaki maakn geger ken kuuyu. 'Booyki bee m'asen taada: gegergen maakn naan *Israel ki se, naase adeki lee doṭd ey sum 6o, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee metn deb ken dooyin se, 'kon̄ cir debm dooyin eyo; do debm tedn naaba goṭn deb ki se, naan se 'kon̄ cir melin eyo. ²⁵ Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'ted aan goṭ debm dooyin se. Do debm 'ted naaba goṭn deb ki se kic le, n'ted aan goṭ melin se. Taa debm ken mel bee

† 10:15 Aak Jen kon̄ 13, 18 do 19.

se kic naade naajina ð naan 6o Belzebul†, bin num met kando k'naajj jeegen maakn been ki se cir gen naan se daala!»

Ɔnte '6eerki jeege tu

²⁶ «Taa naan se 6o jeege se, ɔnten '6eerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakn paacn j'oyinga koy se, utu 'toodn tal. Ɔo nakn 6orse k'jeelki metin ey se, j'utu j'an ki jeele. ²⁷ Nakn paacn maam m'taadsesin maakn nɔɔr ki se, '6aa 'taadin ki jeege tu ute kaam kaada. Nakn ken naase 'booyinki k'taadsen naan ki metn bisege tu se 'wɔɔkin ki do 6eege tu kici. ²⁸ Ɔnte '6eerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, ey num kon tɔɔl ko ey se; num '6eerki 6o Raa ki, naan 6o debm ken ɔk tɔɔgɔ ken tɔɔl daa rose ð tɔɔl kose maakn poof ken gen daayum se. ²⁹ Yeelge seem seem di se k'dugin ute kɔbɔɔ kalan sum ey la? Ute naan se kic 6o ken maakde ki se jaay kalan 'koocon naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰ Num gan naase se beekn dosege kic 6o Raa jeelin kalan kalan. ³¹ Bin se, ɔnte '6eerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dɔkɔ. ³² Debm jaay taad naan jeege tu ð naan debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum ken maakn raa ki m'deekn m'ɔɔ: naan se debm maama. ³³ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakn raa ki kici.»

Isa se 6aano ute tɔɔse 6o do naan ki eyo num bɔɔɔ

(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taad ɔɔ: «Ɔnten 'saapki ɔki maam se m'6aano ute lapi 6o do naan ki. Maam se m'6aano 6o ute lapi eyo, num m'6aano ute bɔɔɔ. ³⁵ Deere, maam se m'6aado gen:

gaan goon gaaba ute bubina,

goon mɛnda ute konɔ,

moom mɛnda ute mɛnd goonina.

³⁶ *Jeegen maakn bei ki se 6o utu 'tedn jee wɔɔyige. §*

³⁷ «Debm jaay je bubin ute kon cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. Ɔo debm jaay je goonin gaaba ute goonin mɛnda cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁸ Ɔo debm jaay baate kuun kaagn j'ansin tupm ro ki ð ɔk metum ey se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁹ Debm jaay je kaajn kon se, naan utu an kutu, ð debm jaay ut konɔ taa maam se, naan utu an kaaja.»

Debm ɔksen naase se aan gɔɔ ɔkum maama

⁴⁰ «Debm jaay dɔɔd ɔksen naase se, aan gɔɔ naan dɔɔd ɔkum maama ð debm dɔɔd ɔkum maam se le, aan gɔɔ naan dɔɔd ɔk debm ken ɔlumo.

⁴¹ Debm ken jaay dɔɔd ɔk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan jeelin naan se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan 'kon bedina aan gɔɔ gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dɔɔd ɔk debm ken ted naka ute doobina, taa naan jeelin naan debm daan ki se, naan se 'kon bedina aan gɔɔ gen debm daan ki se kici. ⁴² 'Booyki beem m'asen taada: maakn gaange tun seem seem se, debm jaay edga maan kurlu cɔkɔ deb kalan ki, taa naan jeelin naan debm maam se, debm bin se, beem naan ted se 'kutn cer eyo, num naan utu 'kon bedina.»

† 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakn Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dena.

§ 10:36 Aak Mis 7.6.

11

Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)

¹ Kēn Isa jaay dooy jee metin kēn sik-kaar-di aas sum se, naan iin ɔn gɔtn ese ɔ ɓaa lee taad taar *Raa jeege tun maakn gegerge tun gen taa naan gɔtn ese ɔ dooyde.

² Kaad kēn Jan-Batist utu maakn dangay ki se, naan booyga nakn paacn kēn *al-Masi tɛd se. Ɔo naan danɔ maakn jeege tun metin ki se jeege kandum ɔ ɔlde gɔtn Isa ki. ³ Naade ɓaa tɔnd metin ɔ: «Naai ɓo debm kēn jeege ing aak kaama j'ɔ utu ade ɓaa se lɔɓu, k'booy nam kuuy ne?» ⁴ Isa tɛrlɛn ɔ: «'Baa taadki Jan ki nakn naase mala aakiŋki ute kaamse se ɔ booyiŋki ute bise se: ⁵ jee kaam-tɔkge ɛ, kaamdɛge tɔɔd taakga, jee cɛkɛdɛge ɛ, leega talam talam, jee bikidɛge ɛ, ɔŋga lapia ɔ rodege toodga kɔlɔn kɔlɔn, jee duguyge ɛ, ɓɔrse booy booyo, jee ooyga kooy kic ɛ, duroga daan yoge tu ɔ Labar Jiga se ɛ, k'taadiŋga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb kēn jaay ai kaamin ɔnte doobm gen kaal maakiŋ do maam ki eyo.»

⁷ Kēn jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk tɛrl ɓaa se, Isa baag taadn taar Jan se jee dɛnge tu ɔ: «Do kɔɔd-ɓaar ki se, naase tap ɓo ingkiro kaakn nana? Lɔɓu ingkiro kaakn mu taa baar kēn kuul teen ɓaansiŋ kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nana? Lɔɓu ingkiro kaakn gaabm kēn tus kal aak bɛɛ se ne? Gɔɔ. Jee lee tus kalgen aak bɛɛ gen koono se ting maakn ɓee gaaringe tu. ⁹ Lɔɓu naase tap ɓo ingkiro kaakn nana? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki naɓo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se ɓo debm kēn k'raanɔ metn taariŋ do dakiŋ j'ɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki,
taa ai daapm doobi.**

¹¹ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakn jeege tun mɛndge toojɛn do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm kēn magal ciriŋ Jan se, gɔɔ. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ dɪ kic ɓo, naan se ɓo magal† cir Jan. ¹² Kaad kēn Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan ɓɔrse se, maakn Gaar Raa se jeege je kɛnd ute taa tɔɔgɔ. Ɔo jeegegen tɛd naka ute taa tɔɔgɔ se, je an kuun maakn Gaar Raa se kaam jide. ¹³ Taar kēn jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki do dakiŋ se, paac, bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa kēn utu ade ɓaa se. ¹⁴ Kēn naase jaay 'je aki booy kɔkɔn num, *Eli kēn naase ɔki utu ade ɓaa se, Jan se ɓo naana. ¹⁵ Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se! ¹⁶ Jeegegen ɓɔrse tap ɓo m'aden kɔmb bɛyɛ ute nanɛge? Naade tec aan gɔɔ gaangen ing ɓɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔ:

¹⁷ Naaje k'tuuyseŋ kaa
naɓo naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
naɓo naase 'baate keemki.

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Kēn ɓaano ute maakn Gaar Raa se, Isa. Taa naan se ɓo Matiye taad ɔ jee kēn maakn Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist kēn ɓaado naan Isa ki gen daapm doobiŋa.

¹⁸ «Ey num ken Jan baado se, naan je kos den eyo do aay tōtn† koojn biñ eyo do jeege deek do: naan se debm sitan! ¹⁹ Ken *Goon Deba jaay baado se do do aaye, nafo jeege deek do: naan se debm kaam-koso do debm kaay-koono do ok mede ute *jee tokñ miirge do ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeeliñ naan met ki se ute nakgen jikilimge tēda, taa naade se took aalga maakde do Raa ki§.»

*Jee maakñ gegerge tun ken baate tookñ kaal maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)*

²⁰ Gōtn se Isa mooy jeegen maakñ gegerge tun ese dena taa naade baate 'terl kingde, ey num gōtn ese se fo, gōtn naan tēdno nakñ-kōōbenge dena. ²¹ Naan deekden do: «Utu asen kōōñ aak eyo naasen jee maakñ gegere ken Kōrōzin ki! Utu asen kōōñ aak eyo naasen jee maakñ gegere ken Betsaida ki! Taa nakñ-kōōbenge tēd gōtse ki se jaay 'tēdoga tēd maakñ gegerge tun Tir ki ute ken Sidōñ ki num, kaadn do dōkiñ naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kōl doa do bōoy burku dōdege tu do kōñ kusiñdege. ²² 'Booyki, m'asen taada: biñ ken Raa utu 'kōñ bōō do jeege tu se, nakñ utu 'kaan dose ki se utu 'kōñ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidōñ ki se daala. ²³ Do naase, jee maakñ gegere ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, doki nookse se 'keem kaan maakñ raa ki la? Gōto! Naase se utu aki kooy 'baa gōtn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakñ-kōōbenge tēdō gōti ki se jaay fo tēdoga tēd Sōdōm ki num, kaadn naane gegere Sōdōm se bōorse kic tēdn utu*. ²⁴ Taa naan se fo, 'booyki m'asen taada: biñ kōñ bōō ki se, nakñ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakñ ken utu kaan do jeege tun taa naan Sōdōm ki se.»

*Isa tōm Raa
(Lk 10.21-22; 1Kor 1.26-29)*

²⁵ Kaad ken se Isa deek do: «Bua, naai fo Mēl maakñ raa ute gen do naanja, maam m'tōomi taa nakgen se naai oyinga kōyo jee jeel-taarge tu ute jee metekge tu, do bōorse naai 'taadga metiña gaan seemge tu. ²⁶ Deere, Bua, kese fo nakñ jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

²⁷ «Nakge paac se Bubum edumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap fo jeeliñ eyo; ken jeeliñ se Raa Bubu kaliñ ki sum. Do Raa Bubu se kic ey num, nam tap fo jeeliñ eyo num ken jeeliñ se, Gooniñ kaliñ ki sum do Gooniñ se fo baado taad Raa Bubu se jeege tu taa an jeele.

²⁸ «'Baakiro gōtum ki, naasen paacñ ken oorkiga kōō do daamse deerse se do maam m'asen kēdn gōtn tōl maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki do 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ōop rom baata do m'dalul. Ute maam se, naase aki kōñ gōtn tōl maakse. ³⁰ Deere, taarum m'ōo aki kuun se le, naan doñ eyo, do daamum m'ōo aki kuun se kic le, naan cēpe.»

12

*Isa se naan fo Mēl *bi sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

¹ Kaad ken se Isa deel maakñ gōtn gem ki bi sebit* ki ute jee metiñ ki. Ken naade deel deel se, jee metiñ ki jaay, fo tōalde se baag teracñ do gemge do do. ² Ken *Parizige jaay aak nakñ ese se, naade deek Isa ki do: «Aaka, jee

† 11:18 Maakñ taa naan *Israelge tu se jeege tēd tōtō ute teen eyo num ute koojn biñ sum.

§ 11:19 Jeel-taar gen Raa se: naan olo Gooniñ do duni ki. * 11:23 Aak Jen 13. * 12:1 Bi sebit se biñ ken Yaudge lee jamakñ ro ki.

meti ki se tēdnakn̄ kēn j'und te kulu gēn tēd eyo bii sebit ki!» ³ Isa tērlēden ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la, nakn̄ kēn *Daud tēd ute jeenge kaad kēn naade ɔo tɔɔldē se? ⁴ Gōtn se Daud endo maakn̄ *kōrōr magal gēn *Raa ki ɔo tɔs mappan j'ēdīnga kēd *sērke Raa ki, ɔɔ ɔo ēd jeenge tun metiñ ki kici. Ey num mappan se naade kōn kōs eyo; kēn 'kōs se, *jee tēdn sērke Raage tu kalde ki sum. ⁵ Lɔɔɔ naase 'dooyinki te ey la, maakn̄ *Ko Taar kēn Raa ēdo Musa ki se, bii sebit ki se jee tēd sērke Raage tu kēn tēd naaba maakn̄ kōrōr magal gēn Raa ki kic ɔo uum aal te bii sebit se naan̄ ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gōtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar kēn taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tōjn̄ sērke eyo, num m'je se naase aki 'kēejn̄ ɔo do naapge tu†* ɔo kēn taar se jaay 'booy ɔkkiga metiñ num, jee se, naase adeki tōkn̄ mindde eyo, taa naade se tuj te dīm eyo. ⁸ Taa *Goon Deba se lē, naan̄ ɔo Mēl gēn bii sebit.»

Isa ēd lapi gaab kēn jīn̄ ooyga kooyo

⁹ Isa iin̄ ɔn̄ gōtn se ɔo ɔaa endo maakn̄ *ɔee kēn Yaudge lee tusn̄ maak ki. ¹⁰ Gōtn ese, naan̄ ɔn̄ gaaba kalan̄ jīn̄ ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an̄ kōkn̄ mind Isa se, tōnd metiñ ɔɔ: «Doobm naajege tu se, *bii sebit ki nam ɔk doobo kēn kēdn̄ lapiā debm kōɔn̄ ki la?» ¹¹ Isa tērlēden ɔɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalan̄ sum, ɔo baatiñ se jaay ooc maakn̄ gōɔ ki bii sebit ki num, an̄ ɔaa kōɔdīn̄ ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naan̄ ɔn̄ cir baata! Bin num bii sebit ki se, jeege ɔk doobo gēn tēdn̄ bēē jeege tu.» ¹³ Gōtn se Isa deek gaab kēn se ɔɔ: «'Sēej jii!» Gōtn se naan̄ sēej jīn̄ ɔo gōtn ese sum ɔo jīn̄ se ɔn̄ lapiā aan̄ gōɔ naapiñ se.

¹⁴ Gōtn se Parizige teeco naatn̄ maakn̄ ɔee kēn Yaudge lee tusn̄ maak ki se, ɔaa tus dōɔk taarde gēn je doobm an̄ 'kutn̄ Isa.

Isa se naan̄ ɔo debm tēdn̄ naabm kēn Raa bēē ɔɔdīno

¹⁵ Kēn Isa jaay booy ɔo naade dōɔkga taarde gēn tōɔlīn̄ se, naan̄ iin̄ ɔn̄ gōtn ese se ɔo jeege dēna ɔk metiñ ɔo naan̄ ēd lapi jee kōɔnge tu paac. ¹⁶ Num naan̄ aacden kaama ɔo j'ōnte taadn̄ jeege tu an̄ jeele. ¹⁷ Bin ɔo taar kēn debm taad taar teeco taar Raa ki rōn̄ Ezayi taadno do dōkiñ se aanga doobiñ ki, kēn ɔɔ:

¹⁸ «*Kēn ara ɔo debm tēdn̄ naabum kēn maam Raa m'bēē m'ɔɔdīno. Naan̄ ɔo debm maak-jema ɔo tōɔlum jaay maam m'bēē m'ɔɔdīno. Maam m'an̄ bōɔy Nirlum se don̄ ki ɔo doobm maam daan̄ ki se, naan̄ an̄ taadīn̄ jikilimge tu paac.*

¹⁹ *Naan̄ se lē mooy te nam eyo ɔo taad te makōn̄ eyo.*

Taar naan̄ se j'an̄ booyiñ doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ *Mu taa baar kēn dūg dūg se kic ɔo, naan̄ an̄ tēɛ eyo.*

ɔo lōmpōn̄ poodīn̄ ɔaa ɔaa kooyo se kic lē, naan̄ an̄ tōɔl eyo.

Naan̄ tēd nakge ute doobiñ se bini 'cir nakgen bēē ey se paac.

²¹ *ɔo jee do naan̄ ki se paac kōnd dōde do naan̄ ki.‡*

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan̄ la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gōtn se jeege ɔk ɔaano gōtn Isa ki ute gaaba kalan̄ ɔk kōɔn̄ sitan ɔo kōɔn̄ sitan se tēdīn̄ gaabm se tēd kaam-tōɔk ɔo ɔn̄ taad taar eyo. Gaabm se Isa ēdīn̄ lapiā, kaamin̄ ɔɔd aaka ɔo naan̄ baag taadn̄ taara cey. ²³ ɔo gōtn se jee dēnge paac aak nakn̄ se, deel dōde ɔo ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm

† 12:7 Aak Oz 6.6. ‡ 12:21 Aak Eza 11.12.

ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?» ²⁴ Num gan ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek do: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔŋ Belzebulŋ, naan ken Bubm sitange se.» ²⁵ Gan Isa jeel maak-saapde dey se deekden do: «Maakŋ taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap eyo do baagga tedn bɔɔro ute naapa se, naan se utu tɛɛɛ. Maakŋ gɛgɛ, ey lɛ maakŋ bee ken malinge ted taara ute naapa se kic 60, malinge 'kɔŋ king eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay tuur naapin Bubm sitange se, keɛe aan goɔ naan ted bɔɔro ute ro naan malina do bin se naan tɔpga rona. Ken bin num, gaarin se naan an kɔkŋ do dɔo? ²⁷ Naase doki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden tɔgo jaay tuur sitange se, nana? Bin num naade mala se 60 asen kɔŋ bɔɔro dose ki. ²⁸ Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakŋ Gaar Raa se aanga goɛse ki. ²⁹ Ken nam jaay je kend kɔsn bee debm tɔg se, debm se naan ok dokinga jaay 60, kɔsn beeŋa. ³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma do debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se woɔkden woɔko.

³¹ «Taa naan se 60 'booyki m'asen taada: *kusiŋ paacŋ ken jikilimge tɛda ute naajŋ ken naade lee naaj Raa se kic 60, Raa adesin kɔŋ tɔlo. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiŋ naan se Raa ansin tɔl eyo. ³² Anum debm jaay taad taar ing kus ro maam *Goon Deb ki kic 60, Raa an tɔl kusiŋina. Num gan debm jaay taad taar ing kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an tɔl kusiŋin do naan ki ara ki eyo do bii ken kaam moɔtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojiŋa

³³ Isa deekden do: «'Booyki. Kaagŋ jiga se ooj koojin kic 60 jiga, num kaagŋ ken kɔɔŋ se, ooj koojin kic 60 jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeelin ute koojiŋa. ³⁴ Aakumki tu woɔjgen ara! Naase lɛ jee bee ki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakŋ bee se? Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iŋo maakde ki. ³⁵ Debm bee se, beeŋ se iŋo maakin ki do taar ken teec taarin ki kic 60 bee, do debm *kusiŋ se, kusiŋin se kic 60 iŋo maakin ki do taar ken teec taarin ki kic 60 ing kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: biin Raa kɔŋ bɔɔr do jeege tu se, taargen jeege taadin ren ren paac se, Raa utu 6aa tond metde. ³⁷ Taa ute taar ken 'teec taari ki se jaay 60 ai daapa ey lɛ ai kutu.»

Jeege je kaakŋ nakŋ-kɔɔŋ

(Lk 11.24-32)

³⁸ Gan goɛn se jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki do: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakŋ naai ajen tedn nakŋ-kɔɔm ken j'an kaakŋ jeel ro ki naai se iŋo goɛn Raa ki.» ³⁹ Naan deekden do: «Jee ɔɔrse jig eyo do 'tuj ɔɔmde naan Raa ki se je kaakŋ nakŋ-kɔɔŋ, naɔo nakŋ-kɔɔm naade an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan goɔ ken gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'danjin Yunus* se sum. ⁴⁰ Aan goɔ Yunus tɛdo bii mɔto maakŋ kenj ken magal se, *Goon Deba se kic 60 'tedn bii mɔto maakŋ naan ki. ⁴¹ Bii ken jaay Raa an kɔŋ bɔɔro do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeegen duni ken ɔɔrse. Taa naade se booy uunga taar Yunus do tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii ken Raa an kɔŋ bɔɔro do jeege tu se, neelgen iŋo kaam kaam booyo† goɛn duni daar ro ki se utu

kəkɪ mind jeegen duni kən ɓorse se. Taa naan iino ɡɔtn dəkɔ ɡɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ɔk tərlo ɡɔtɪn ki

⁴³ Tɛr Isa taadden ɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔnga nam se, naan ɓaa leedo do kɔd-ɓaarge tu je ɡɔtn kingi, naɓo naan ɔɲo te eyo. ⁴⁴ Kɛn naan jaay ɔɲ te ey num, baag taadn ute maakin ɔ: maam se m'kəkɪ m'tɛrl ɡɔtn kɛn m'iino ro ki. Kɛn naan jaay ɔk tɛrl aan se, ɔɲ ɓee se k'daapinga aak ɓɛɛ aac walak ɔɔ nam maak ki se ɡɔtɔ. ⁴⁵ ɡɔtn se naan ɔk tɛrlɛ ɔɔ ɓaa ɔɲo sitangen kuuy cili kɛn kusiɲ ciriɲ naan se daala. Naade ɓaado tɛɛ ɛnd ing maakɪ ɡaab kɛn se ɔ king ɡaabm se tɛrl ɓaa tɛd kusiɲ cir kɛn deet se daala. Deere, naan se ɓo nakɪ kɛn utu kaan do jeegen do duni kɛn ɓorse jig ey se.»

Gɛnaa Isage ute kɔndɛ

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Kaad kɛn Isa utu taad taad jee dɛnge tu ɓɔrt sum ɓo, ɡɔtn se ɡɛnaange ute kɔndɛ daar naatn je taadn te naana. ⁴⁷ [Deb kalan ɓaado taadɪn ɔ: «'Booyo! Koi ute ɡɛnaaige se utu naatn ɔɔ naade se je ai kaaka.»]† ⁴⁸ Gaɲ Isa tɛrl deb kɛn j'ɔliɲo se ɔ: «Koyuma ute ɡɛnaamge se tap ɓo nanɡe?» ⁴⁹ Tɛr ɡɔtn se, naan uun jiɲ tɔj ro jeenge tun mɛtiɲ ki ɔɔ deekden ɔ: «Aakki jee se ɓo koyumge ute ɡɛnaamge. ⁵⁰ Taa debm jaay tɛd nakɪ Bubum maakɪ raa ki maakin jen ro ki se, naan se ɓo ɡɛnaam gaaba, kɛn mɛnda ɔɔ koyuma.»

13

Kaal naagɪ taar ɡɛn debm kɔnd buru*

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

¹ Bii kɛn se sum ɓo, Isa teec ɔɲ ɓea ɔɔ ɓaa ing taa baar kɛn Galile ki. ² ɔɔ ɡɔtn se dɔɔl jeege dɛna tus cɛɛɲ ki ɔliɲ naan iin ook ing maakɪ markab ki ɔɔ jee ute dɛndɛ se daar do jɛɲ baar ki. ³ ɡɔtn se naan taaddenga taarge dɛna ute doobm kaal naagɪ taara deekden ɔ: «'Booyki, deb kalan tɔs kupiɲa ɔɔ teec ɓaa kɔnd buru. ⁴ Kɛn naan jaay ɔnd kɔnd buriɲ se, kupm mɛtiɲ si jɛɲ doob ki ɔɔ yeelge ɓɔɔy ɓaado tuun ɔsiɲ naatn paac. ⁵ Kupm mɛtiɲ si do naan kɛn ɡɔtɪn ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa ɡɔtn se, naanɪɲ cɛɛɛɛ. ⁶ Num ɡaɲ kɛn kaada jaay baag tɔɲɡɔ se, naan lawaka ɔɔ tuutu, taa ɡɔtn se iiriɲ ɔɲ ɛnd ɓaa te dɔk eyo. ⁷ Kupm mɛtiɲ se si maakɪ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagɪ ute kɔrɔndɔ se teepe ɔɔ aayin taara. ⁸ Kupm mɛtiɲ si do naan kɛn jiga. Kupm se am tɔɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Kɛngen mɛtiɲge se ɔk kaama ɓɛɛ ɓɛɛ, kɛngen kuuy ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.» ⁹ ɡɔtn se Isa deekden ɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gɛn ɗi Isa taadden ute kaal naagɪ taara

¹⁰ Jee mɛtn Isa ki ɓaado ɔɲiɲa ɔɔ tɔnd mɛtiɲ ɔ: «Gɛn ɗi jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagɪ taara se?» ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔ: «Nakɪ j'ɔyɪɲga kɔy maakɪ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelinkiga. Gaɲ jee kuuy se, nakɪ se Raa ɔɲ taadden te mɛtiɲ eyo. ¹² Taa naan se debm kɛn ɔk se j'an kɔmb do ki 'tɛdn dɛna, num debm kɛn ɔk ey

† **12:47** Bersen ara se, maakɪ Kitapge tun do dɔkiɲ se, mɛtiɲge maakɛ ki se, ɡɔtɔ.

* **13:** Taa naan Yaudge tu se ɡɛmɛ se naade ɔciɲ se naade sin aan ɡɔɔ kɔnd buru.

se le, ken cokon naan ok se kic bo j'an tsn naatn. ¹³ Taa naan se bo, maam m'taadden ute kaal naagñ taara se:

taa naade aaka do ñ aak ok eyo,

naade booyo do ñ booy ok taar se eyo.

¹⁴ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadden do dokin se aanga doobin ki ken do:

Taar se naase utu aki booy ute bise, nafo aki booy ok eyo

do naase utu aki kaakñ ute kaamse, nafo aki kaakñ ok eyo.

¹⁵ *Deere, jee se maakde mñgò,*

naade tölga kamba bidege tu do turumga kaamdege,

ey num naade 'kñ kaaka, 'kñ booyo,

do ute maakde kic naade 'kñ booy kuun jaay ade terl ro maam ki,

do kaadn naane se, maam Raa m'aden kaaja.†»

¹⁶ Isa taad do: «Gañ naase maakse raapo taa kaamsege le aak kaaka do bisege le booy booyo! ¹⁷ 'Booyki bee m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute jeegen ted nakñ ute doobin se, je do ade kaakñ nakñ ñorse naase aakki se, nafo ñ aakin te eyo, do je do ade booy nakñ ñorse naase 'booyki se, nafo ñ booyin te eyo.»

Isa taad tok metn kaal naagñ taar gen debm kond buru

¹⁸ «Naase 'booyki metn taar gen kaal naan taar gen debm kond buru se. ¹⁹ Jeegen booy metn taar Gaar Raa jaay ñ booy okin ey se, tec aan go kupm ken si jey doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado doodesin naatn maakde ki. ²⁰ Num jee metinge se tec aan go kupm si do naan ken maakin ok ko se; naade se ken booyga taar Raa se, naar okin maakde ki ute maak-raapo. ²¹ Nafo naade se ñ ñ taar Raa ol iiri maakde ki eyo, taa naade ñ ñ te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ñdenga ey le k'baagdenga dabar gen taar Raa sum bo, naade naar resn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ²² Kupm si maakñ ji kaag ki se tec aan go jeegen booy taar Raa, nafo uun nirlde do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se bo, baado maakñ saapde ki do gaasin taar Raa se ñ ted naaba maakde ki eyo. ²³ Kupm si do naan ken jiga se tec jeegen booy taar Raa do took aal maakde do ki. Do taar Raa se olde naade tedn nakgen bee bee. Jee metinge se tec aan go gem ken ok kaama bee bee, kengen metinge tec aan go gem ken ok kaama dena do kengen kuuy se tec aan go gem ken ok kaama den cir se.»

Isa aal naagñ taara ro derengel† ki

²⁴ Ter Isa taadden ute kaal naagñ taar kuuy daala do: «*Maakñ Gaar Raa se tec aan go gaabm tas kupm jiga do baa kooñ maakñ-gotin ki se. ²⁵ Num kaad ken jeege tood tood bi noor se, debm woyin baado do derengelge maakñ teen ken naan docin se do naan teec baa. ²⁶ Ken teene jaay baa teepe do tok do se, gotn se derengelge kic baa tok kici. ²⁷ Gotn se jee tedn naabge se baado ñ melde do deekin do: «Melje, naai doo kupm jiga bo maakñ-goti ki ey la? Num derengel maak ki se tap bo iino gay?» ²⁸ Naan terlden do: «Kese debm woy bo tedn naan se.» Jee tedn naabge se tond metn melde do: «Je derengelge se j'aden baa toodn si naatn la?» ²⁹ Melde deekden do: «Derengelge se ñnte 'tooddeki, ey num som aki toodn teengen maak ki se, cerε. ³⁰ Ñdeki naade teepm kalan bini kaan kaadn koj ki, do ken kaadn koj

† 13:15 Aak Eza 6.9-10. ‡ 13:23 Derengelge se jee metinge danñ biziri.

aanga jaay 60 maam m'taadr̄n jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛrɛŋgɛlge se 'dɔɔk 'tusdeki kaam kalan̄ taa adeki tɔɔc̄n̄ poodo. Ɔɔ teen̄e se lɛ ɔj 'tusdeki kaam kalan̄ '6aado 'tɔnd ɔmbiŋki maakn̄ giijum ki.»

Isa aal naagɲ taar ute kaam nakn̄ k'dan̄iŋ mutard

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

³¹ Tɛr Isa taadden̄ ute kaal naagɲ taara kuuy daala ɔɔ: «*Maakn̄ Gaar Raa se tec aan̄ gɔɔ kaam nakn̄ k'dan̄iŋ mutard, kɛn̄ gaaba kalan̄ uun̄ ɔɔciŋ maakn̄-gɔtiŋ ki. ³² Kaam nakn̄ k'dan̄iŋ mutard se, naan̄ baat cir kaam nakgen̄ do naan̄ ki se paac. Num kɛn̄ j'ɔɔcinga teecga se, naan̄ teepe tɛd magal cir nakgen̄ teec maakn̄ ɓar ki se paac bini yeelgen̄ kic 60 6aado uj kujdege tɛlɛtiŋe tu.»

Isa aal naagɲ taara ute ɔrɔmɔ

³³ Tɛr Isa taadden̄ ute kaal naagɲ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakn̄ Gaar Raa se tec aan̄ gɔɔ ɔrɔm kɛn̄ mɛnda jaay tɔsga rujn̄ gɛmɛ dooc̄ gɔrn̄ magala ɔɔ kɛn̄ naan̄ jaay deepiŋga ɔɔ ɔmbiŋga maak ki num, iiniŋ paac se.»

Taa di jaay Isa taadden̄ ute kaal naagɲ taara

³⁴ Taargen̄ paac se Isa dooy jee dɛnge ute kaal naagɲ taara. Ɔɔ ɗim̄ jaay naan̄ dooyden̄ ute kaal naagɲ taar ey se, gɔtɔ. ³⁵ Bin̄ 60 taar kɛn̄ debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiŋ se aanga ɗoobiŋ ki, kɛn̄ ɔɔ:

Maam m'utu m'aden̄ taadr̄n̄ ute kaal naagɲ taara,

do nakge tun̄ ko k'kɔyiŋa do dɔkiŋ kaad̄ kɛn̄ Raa utu aalo kaal do naan̄a se. §

Isa taad̄ tɔɔk mɛtn̄ taar kaal naagɲ taar ro dɛrɛŋgɛl ki

³⁶ Gaŋ gɔtn̄ se Isa iiniŋ ɔn̄ jee dɛnge ɔɔ ɔk tɛrl̄ 6aa 6eene. Jee mɛtiŋ ki 6aado ɔniŋa tɔnd̄ mɛtiŋ ɔɔ: «'Taad̄ tɔɔkjen̄ tu mɛtn̄ taar kaal naagɲ taar ro dɛrɛŋgɛl kɛn̄ maakn̄-gɔt ki se?» ³⁷ Isa deekden̄ ɔɔ: «Debm̄ ɔɔc̄ kupm̄ jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakn̄-gɔtɔ se lɛ do naan̄a ɔɔ kupm̄ jiga se lɛ, kɛse jeegen̄ gɛn̄ *maakn̄ Gaar Raa, dɛrɛŋgele se lɛ taadr̄n̄ ute jee *Bubm̄ sitange. ³⁹ Debm̄ wɔɔy ɔɔc̄o dɛrɛŋgele se, kɛse Bubm̄ sitange*, kɔjɔ se lɛ taad̄ te ɗiinī dunia an̄ nan̄a, ɔɔ jee kɔjge se lɛ *kɔɗn̄ Raage. ⁴⁰ Aan̄ gɔɔ dɛrɛŋgele se k'tusiŋ jaay k'tɔɔciŋ poodn̄ se, ɗiinī dunia nan̄ se kic 60 utu tɛɗn̄ bin̄ kici. ⁴¹ Bin̄ 60 maam Goon Deba m'ade m'kol̄ kɔɗumge ɔɔ jeegen̄ jaay ɔl̄ jeege ɔn̄ doobm̄ Raa, ɔɔ ɔlde tɛd̄ *kusiŋa se, kɔɗn̄ Raage aden̄ tuur naatn̄ maakn̄ gaariŋ ki. ⁴² Kɔɗn̄ Raage aden̄ tɔsn̄ kɔmb̄ maakn̄ baal pood̄ ki, ɔɔ gɔtn̄ se 60 gɔtn̄ naade tɔɔyɔ ɔɔ taan̄ naan̄dege. ⁴³ Anum̄ jeegen̄ jaay tɛd̄ naka ute ɗoobiŋ naan̄ Raa ki se, naade se wɔɔr̄ aan̄ gɔɔ kaada maakn̄ gaar Bubɗe ki. Debm̄ ɔk bi booyo num̄ booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagɲ taara ro kɔrbɔt ki ute meede

⁴⁴ «*Maakn̄ Gaar Raa se tec aan̄ gɔɔ kɔrbɔtn̄ k'l'ɔyiŋ̄ maakn̄-gɔt ki ɔɔ deba 6aado rɛk̄ ɔniŋa ɔɔ naan̄ ɔyiŋ̄ gɔtiŋ ki ɔɔ iinī 6aa. Ute maak-raapm̄ naan̄ ɔk se, naan̄ 6aa dugɲ ute nakn̄ naan̄ ɔk se paac, ɔɔ ɔk tɛrl̄ 6aado duḡ maakn̄-gɔtn̄ ese se.

⁴⁵ «Tɛr maakn̄ Gaar Raa se tec aan̄ gɔɔ debm̄ tɛɗn̄ suukn̄ kɛn̄ je meedgen̄ zode ɔɔn̄ɔ. ⁴⁶ Kɛn̄ naan̄ je ɔɲ meedn̄ zɔn̄ ɔɔn̄ se, naan̄ ɔk tɛrl̄ 6aa dugno ute nakn̄ naan̄ ɔk se paac, ɔɔ 6aado duḡ meedn̄ ese se.»

Isa aal naagɲ taara ute gɛnde

⁴⁷ «Tɛr *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gɛnd j'undinŋ maakŋ baar ki ɔɔ tɔso napar kɛnjige dɛna. ⁴⁸ Kɛn gɛndɛ jaay tɔso kɛnjige dooc se, naade iik teecsŋ taar ki, inŋ naanŋ ki, bɛɛr kɛngen jiga jiga ɔmb maakŋ ɛɛs ki ɔɔ kɛngen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹ Bin ɔɔ biin dunia an nan se tecŋ bini. *Kɔdn Raage utu ɔaa nignŋ jeege kaam dio: jee *kusinge gɛn doɔɔ ɔɔ jee tɛd nakŋ ute doobinŋ se tɛdn gɛn doɔɔ kici. ⁵⁰ Jee kusinge se kɔdn Raage adɛn si maakŋ baal poof ki ɔɔ gɔtn se ɔɔ, gɔtn naade tɔɔɔ ɔɔ taan naanɔge.»

⁵¹ Isa tɔnd mɛtn jee mɛtinŋ ki ɔɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrlinŋ ɔɔ: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.» ⁵² Isa deekden ɔɔ: «Debm jeel taadn tɔokŋ mɛtn Ko Taar Raa jaay k'dooyingŋ ute nakgen gɛn maakŋ Gaar Raa se, naanŋ se tec aan gɔɔ mɛl ɔɔ kɛn ɔɔd taa kɔrbɔtinŋ num ɔɔ nakgen kiji maak ki ɔɔ kɛngen do dɔkinŋ se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookŋ kaal maakde do Isa ki

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Kɛn Isa jaay dooy jee mɛtinŋ ki ute kaal naagnŋ taarge aas se, naanŋ iin ɔɔ gɔtn se. ⁵⁴ Gɔtn se naanŋ iin ɔɔ ɔaa maakŋ naanŋinŋ ki† ɔɔ kɛn naanŋ aan se, baag dooy jeege maakŋ ɔɔ kɛn Yaudge lee tus maak ki. ɔɔ kɛn jee se jaay booy taar kɛn naanŋ dooyde se, tap ɔɔ ɔkden taad eyo deek ɔɔ: «Jeel-taara ute nakŋ-kɔɔɔgen naanŋ tɛd se tap ɔɔ, ɔɔjino gayo? ⁵⁵ Naanŋ ɔɔ goon debm tirdn lee ɔɔɔ daap nakge se ey la? Koŋ ronŋ Mari ey la? Gɛnaange ɔɔ Jak, Yusup, Simon ɔɔ Jud se ey la? ⁵⁶ Gɛnaangen mɛndge ɔɔ utu tingŋ ute naajeege ara ki ey la? Anum tap ɔɔ tɔɔgnŋ se paac naanŋ ɔɔjino gayo?» ⁵⁷ Kɛse ɔɔ nakŋ kɛn tɛddɛn naade ɔɔ aal maakde donŋ ki ey se. Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aalinŋ maak ki; anum jee maakŋ naanŋinŋ ki ute jee maakŋ ɔɔɔnŋ ki se ɔɔ aalinŋ maak ki eyo.» ⁵⁸ Taa naanŋ se ɔɔ, gɔtn se, Isa ɔɔ tɛd te nakŋ-kɔɔɔge dɛn eyo taa naade baate tookŋ kaal maakde donŋ ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad kɛn se, Gaar *Eɔɔd Antipas naanŋ ɔɔ magal taa naanŋ Galile se, booy jeege ɔɔs kɔɔs maan Isa. ² Naanŋ deek jee tɛdn naabinge tu ɔɔ: «Kɛse Jan-Batist ɔɔ duroga daan yoge tu! Taa naanŋ se ɔɔ *Raa ɛdingŋ tɔɔɔ gɛn tɛdn nakŋ-kɔɔɔge se.»

³ 'Jeelki do dɔkinŋ se, Eɔɔd ɔɔ k'j'ɔk k'dɔɔko Jan ute zinŋziri ɔɔ ɔɔ k'ɔaa k'j'ɔlinŋ maakŋ dangay ki, taa Eɔɔdiad mɛnd gɛnaanŋ Pilip kɛn naanŋ ɔkinŋ mɛnda se. ⁴ Taa Jan taadŋga taad ɔɔ gɛnaai utu te kaaminŋ se, naai ɔk doobm jaay an kɔkŋ mɛndinŋ eyo. ⁵ Eɔɔd se je tɔɔl Jan, naɔɔ ɔɔɔ jee dɛnge tu taa jee dɛnge se, Jan se naade aakinŋ aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Bii kalanŋ gaar Eɔɔd tɛd tɛd maak-raapm gɛn ɔii koojinŋ se, goon Eɔɔdiad mɛnda se daam naanŋ jeege tun k'dandɛno ɔaado gɔtn tɛdn maak-raap ki se ɔɔ daaminŋ se tɔɔl Gaar Eɔɔd ki. ⁷ Gɔtn se Gaar Eɔɔd naam taarinŋ naanŋ jeege tu ɔɔ deekinŋ ɔɔ: «Nakŋ paacŋ naai tɔndga mɛta ro ki ɔɔ, maam m'ai kɛda.» ⁸ Koŋ ɔlinŋ mɛtinŋ ɔɔ ɔaa deekinŋ ɔɔ: «'Gaanŋ ɛɛfumo maakŋ supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹ Do taar kɛn se gaarge maakinŋ tuju, naɔɔ naanŋ lɛ naamga naam taarinŋ naanŋ jeege tu se, naanŋ took ɔɔ k'gaanŋ do

† 13:54 Maakŋ naanŋinŋ ki se ronŋ Nazaret, gɔtn kɛn naanŋ teepmno maak ki.

Jan j'ed goon mēnd ki se. ¹⁰ Gōtn se naan ɔl deba ɓaa maakɲ dangay ki ɓaa gaanjo do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaan k'j'aaliŋo maakɲ supura ki, j'edɲ goon mēnd ki se, ɔ goon mēnd se uun ɓaa edɲ koŋ ki. ¹² Jee mētn Jan ki ɓaado uun ɓaa duubiŋa, jaay ɓo ɓaa taad mētn taar nakɲ deel se Isa ki.

Isa ed kɔsɔ gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Ken Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakɲ markab ki ɔ gaan ɓaa do kɔd-baar ki kalin ki. Ken jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakɲ gegerge tun cees ki cees ki ɔ uun jena aal te taa baar. ¹⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakɲ markab ki se, naan aak jee denge se, naan ejden dode ki ɔ jee kɔɔndege se naan edden lapia. ¹⁵ Aan teger se jee mētn Isa ki ɓaado ɔɲina ɔ deekin ɔ: «Bere, kaada se ɓaaga, gɔtɔ se kic le daanin kɔd-baara dɔk ute ɓea. Jee denge se ɔnde wɔɔkɲ ɓaa maakɲ naange tun cees ki cees ki ɓaa dugɲ nakɲ kɔsɔ.» ¹⁶ Gan Isa terlden ɔ: «Jee se ɓaa eyo, naase mala ɓo eddeki kɔsɔ.» ¹⁷ Gōtn se naade terlin ɔ: «Naaje se j'ok ɓo mappa mii ɔ kenjige di sum.» ¹⁸ Isa deekden ɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹ Ter Isa deek jee denge tu se ɔ j'ing naan ki do mu ki ɔ gōtn se, naan tɔs mappan mii ute kenjigen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔɔm Raa, dup mappa ɔ edɲ jeege tun mētn ki ɔ jee mētn ki nigin jee denge tu. ²⁰ Naade paac ɔs dɛren te maraaddɛ ɔ togɲ ɔp se k'tuunin se dooc gornɔ sik-kaar-dio. ²¹ Jeegen ɔs paac se gaabge kalde ki sum ɓo ɓaa ɓaa nakɲ dupu-mii. Mēndge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki

(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

²² Naan ken se, Isa naar deek jeege tun mētn ki ɔ k'j'ook maakɲ markab ki, k'gaan k'deel k'ɓaa naan ki jen baar ken kaam naane kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege ɓort se. ²³ Ken naan jaay wɔɔk jee denge aas sum se, naan iin ɓaa ook do kɔs ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa ɔp kalin ki sum. ²⁴ Markabm jee Isage maak ki se ɓaaga daan maan ki dɔkɔ ɔ ken kuulu jaay ɔl deeb dode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das. ²⁵ Ken gɔtɔ ɔppga baata aki kiip se, Isa ɓaa kɔɲ jeenge se, leedo do maane ki. ²⁶ Ken jee mētn ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ɔ: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay ɓeere ɔkden sum se, gōtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyo. ²⁷ Gan Isa naar taadden ɔ: «Okki maakse tɔɔgo. ɔnte 'beerki, kese maama!» ²⁸ Gōtn se Pier terlin ɔ: «Mɛluma, ken deer naai num, ɔnum m'lee do maane ki m'ai ɓaa kɔɲɔ.» ²⁹ Isa deekin ɔ: «'Baado.» Pier iin booyo maakɲ markab ki ɔ lee do maane ki sak Isa. ³⁰ Gan ken naan jaay aak kuulu ɔl dɛna ɔ ken ɓeere ɓaa ɔkin sum se, naan baag booy maan. Gōtn se naan ɔɔd ɔɔy ɔ: «Mɛluma 'naakuma!» ³¹ Gan Isa naar ɔl jin ɔkina deekin ɔ: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.» ³² Gōtn se naade di paac ook maakɲ markab ki ɔ kuulu daara. ³³ Jeegen paacɲ maakɲ markab ki se erg naanin ki ɔ deekin ɔ: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ed lapi jee kɔɔnge tun taa naan Genezarɛt ki

³⁴ Ken Isa ute jee mētn ki gaan baar jaay aan taa naan Genezarɛt ki se, naade ɓaa daar jen ki. ³⁵ Jee gōtn se ɓaa aak jeel Isa, ɔ taa naan ken se paac, naade taad labarin jeege tu ɔ jeege ɓaano ute jee kɔɔnge paac gōtn Isa ki. ³⁶ Gōtn se naade eem nɔɔ mētn Isa ki ɔ n'ɔnde naade kutn taa kalin sum. ɔ jeegen paacɲ ut taa kalin se ɔɲ lapia.

15

Isa taad te nakj bubgen do dakiṇa

(Mk 7.1-23)

¹ *Parizige metinge ute jee jeel taad tōokj metn Ko Taar Raagen metinge iino Jeruzalem ki baado ɔŋ Isa ɔo deekiŋ ɔo: ² «Gen di jaay jee meti ki baate tookj gen tedn nakj bubjegen do dakiŋ se? Taa naade tug te jidege aan gɔo gen bubgen do dakiŋ ey sum ɔo ɔo.» ³ Isa tɛrlɛn ɔo: «Nakj kɛn *Raa taad ɔo gen tɛda tap ɔo, naase ɔniŋki ɔo 'tɛdki nakj bubsege ɔo cir se, gen di? ⁴ Ey num Raa se taadga taada ɔo: 'Sook koi ki te bubin ki* ɔo *Debm jaay naam kon te bubi se j'an tɔɔɔ.*† ⁵ Num gan naase se, 'taadki ɔoki: «Debm jaay deek kon ki ey lɛ bubin ki ɔo: nakj maam m'ai kɛd jaay ai noog se, maam m'ɛdɪŋga *ɛrke Raa ki.» ⁶ Naase ɔoki debm bin se kɔŋ sookj kon ki te bubin ki eyo. Bin ɔo naase 'rɛsŋki ute doobm taar Raa ɔo 'tɛdki nakj bubsege ɔo ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔo:

⁸ *Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

⁹ «Kɛn naade baadoga kergŋ naanum ki gen keemum kic ɔo, cɛr sum, taa nakj kɛn naade lee dooy jeege se lɛ, dooyde ute nakj kɛn jikilimge lee tɛd se sum.‡»

¹⁰ Gɔtn se Isa danjo jee dɛnge ɔo deekden ɔo: «Udki bia ɔo 'booyki bɛɛ! ¹¹ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se, nakj kɛn naan ɔs jaay booy maakiŋ ki se eyo, num gan nakj kɛn naan saapiŋa ɔo teec jig eyo taariŋ ki se ɔo, tujina.» ¹² Gan gɔtn se jee metn Isa ki baado ɔŋina ɔo tɔnd metin ɔo: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?» ¹³ Isa tɛrlɛn ɔo: «Kaaggen paacŋ Bubum maakj raa ki ɔo duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔdn naatn§. ¹⁴ ɔndeki naade se jee kaam-tɔokge ɔo tɔɔd jee kaam-tɔokge. Kɛn debm kaam-tɔoko jaay tɔɔd naapiŋ se, naaden di paac se 'si maakj gɔo ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pier tɔnd metn Isa ɔo: «'Taad tɔokjen tu metn kaal naagn taar se.» ¹⁶ Isa tɛrlɛn ɔo: «Naase kic taar se 'booy ɔkki metin ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakj kɛn debkilimi ɔs paac jaay bɔɔy ɔaa maakiŋ ki se, tɛdga num, naan ɔaa naamin ci naagn boog ki naatn. ¹⁸ Num gan nakj iino saapiŋ ki jaay teecga taariŋ ki se ɔo, kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iino maak ki. Kɛse ɔo kɛn ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, lee ɛɛs mɛnd jeege ɔo gaabm jeege, ɔoogo, taad taargen mɛt ki eyo ro jeege tu ɔo naaj jeege. ²⁰ Kɛse ɔo nakj kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num kɛn ɔaa ɔaa kɔso jaay tug te ji ey kic num, an kɔŋ tujŋ naan Raa ki eyo.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔo aal maakiŋ do Isa ki

(Mk 7.24-30)

²¹ Isa iin ɔŋ gɔtn se, ɔo ɔaa taa naan kɛn Tir ute gen Sidɔŋ ki. ²² Gɔtn se mɛnda kalan mɛnd *Kanan ing taa naan kɛn se baado ɔŋ Isa ɔo baag tɔɔy metin ki ɔo: «ɛɛjum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum mɛnda se ɔk kɔɔŋ sitan ɔo sitan se dabariŋ dɛna.» ²³ Gan Isa tɛrlin taar eyo. Jee metin ki iiko cɛɛŋ ki ɔo deekiŋ ɔo: «Mɛnd se 'tuuriŋ naatn, taa naan lɛ tɔɔy ɔŋ eyo ɔo ɔk mɛtjɛge tak kaam mɔɔtn.» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔo: «Maam se, Raa ɔlumo taa gaan *Israɛlge iigga kiig aan gɔo gaan baatge se.» ²⁵ Gan mɛnda se baado

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ɔo Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara 6o Isa taad taa Parizige.

erg naanin ki ðo deekin ðo: «Meluma, 'naakuma!» ²⁶ Isa terlin ðo: «Met ki eyo ken gaange as dersen te ey sum bo k'tasn kedn kasn se gaan besge tu.» ²⁷ Menda terlin ðo: «Meluma, taari met ki, nafo gaan besge kic bo as kassen si metn tabil meldege tu.» ²⁸ Ganj Isa terlin ðo: «Menda, naai se aalga maaki paac dom ki! On Raa ai kedn nakn maaki jea.» O kaad ken se sum bo goonin se on lapia.

Isa ed'lapijee koonge tu dena
(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin gotn se o ba a taa baar ken k'danjin Galile. O gotn se naan ook ba ing do kas ki. ³⁰ Dool jeege dena baado onina. Naade baado ute jee cekedge, jee kaam-tokge, jee dukurge, jee on taad taar eyo ute jee koondegen kuuy kic dena. Naade baandeno naan Isa ki o naan edden lapia. ³¹ Gotn se dool jeege se jaay aak nakn se, paac bo okden taad eyo, ken naade jaay aak jee on taad taar eyo baag taada, o jee dukurge on lapia, jee cekedge baaga lee talam talam o jee kaam-tokge baaga kaaka. Gotn se naade *nook Raa gen *Israel.

Isa ed'kaso gaabge tun dupu-sao
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa danjo jee metin ki o deekden ðo: «Jee se maam m'aakde o m'ejdenga dode ki, taa naade tedga bii mato ute maama o dim kasde gotaga. Maam m'ade kon naade ba te bode se eyo, ey num naade ba baatan doob ki.» ³³ Jee metin ki deekin ðo: «Do kod-baar ken ara j'akiro kon mappa gay jaay j'aki kedn jeege tun den se kasn dersen se?» ³⁴ Isa tond metde ðo: «Naase okki mappa kando?» Naade terlin ðo: «J'ok cili ute kenjge seem seem kandum.» ³⁵ Gotn se Isa deek jee denge tu o j'ing naan ki. ³⁶ Naan tas mappan cili se ute kenjge se jin ki, toom Raa, dup edin jeege tun metin ki o jee metin ki nigin jee denge tu. ³⁷ O gotn se jeege paac se as dersen ute maraadda. O jee metin ki se tas togn oop se, dooc gorn cili. ³⁸ Jeegeen as paac se gaabge kalin ki dupu-sao o mendge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Ken Isa jaay ol jee denge ba sum se, naan ook maakn markab ki o omb gaan baar ba a taa naan Magadan* ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tond metn nakn-kooom ade kiin maakn Raa ki
(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege baado on Isa. Naade je an goom kok se tond metin ðo: «Naaje k'je ajen tedn nakn-kooom ken j'an kaakn jeel ro ki, ken iino maakn *Raa ki.» ² Naan terlden ðo: «Ken aanga teger kaada aki kooc jaay, naase aakki maakn raa aac aan go poodo se, naase 'taadki oki goto 'tedn jiga. ³ O tanorin jaay naase aakkiga maakn raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki oki: <Jaaki se goto tedn jig eyo.> Ute nakgen ted maakn raa ki se bo naase 'jeelki nakgen utu 'teda. Anum gen di jaay naase aak 'jeelki nakgen aan borse ey se? ⁴ Jee borsen jig eyo o 'tuj ormda naan Raa ki se. Naade je o kaakn nakn-kooom, nafo nakn-kooom naade an kaakn jeel ro ki se, tecn aan go ken gen Yunus se sum.» Gotn se ter Isa iin onde o ba.

Ondki kondo ute dooy gen *Parizige ute gen *Sadusege

* **15:39** Taa naan Magadan se borse jeege jeel gotin eyo le daam, 'tedn Magdala.

⁵ Kɛn jee mɛtn Isa ki jaay gaanj ɔmb baar ɓaa jɛn kɛn kaam naane se, kɛn naade ɓaa ɓaa se dirigo tɔso te mapp eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ɔɔɔki dose ɔɔ ɔndki kɔnd ute ɔrɔm* Parizige ute gɛn Sadusege se!» ⁷ Jee mɛtiŋ ki baag taadn ute naapa ɔɔ: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mappa eyo.» ⁸ Gaŋ Isa se jeelga saapde ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gɛn di jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp ey se?» ⁹ Borse kic naase 'booy ɔkki te ey rɔk la? Naase 'saapiŋki tu, kɛn ute mappa mii sum ɓo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ mɛt kɔɔpiŋ se, naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹⁰ Ɔɔ gɛn mappan cili jaay gaabge dupu-ɔɔ ɔso se, mɛt kɔɔpiŋ se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹¹ Taar maam m'taadsen m'ɔɔ: ɔndki kɔnd ute ɔrɔm Parizige ute gɛn Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gɛn di jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹² Gɔtn se jee mɛtn Isa ki se ɓaa booy ɔkga taar Isan taadden se taa j'an kɔnd ɓo ute ɔrɔm k'tɛd mappa se eyo, num j'an kɔnd ɓo ute dooy gɛn Parizige ute gɛn Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɓo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Kɛn Isa jaay aan taa naan Sezare kɛn gɛn Pilip ki se, naan tɔnd mɛtn jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, *Goon Deba se tap ɓo nanja?» ¹⁴ Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Jee mɛtiŋge ɔɔ naai Jan-Batist, jee mɛtiŋge ɔɔ naai *Eli, kɛngen mɛtiŋge ɔɔ naai Jeremi ey lɛ debm taad taar teeco taar Raa kɛn gam.» ¹⁵ Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gɛn naase ki num, ɔɔki maam tap ɓo m'nanja?» ¹⁶ Simon Pier tɛrliŋ ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zɛɛɛɛ.» ¹⁷ Gaŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi ɓo taadio mɛtiŋ eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɓo taadio taar se. ¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekŋ ɔɔ *dɛlbɛ* ɔɔ do dɛlɛb kɛn ese ɓo, maam m'kiŋ *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgiŋ se kic ɓo an kɔŋ tɛdn dim eyo. ¹⁹ Maam m'ai kɛdn लेकरlegen gɛn *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan ki se, maakŋ raa kic ɓo Raa dɔɔkinga. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutiŋga do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɓo Raa an tuutu.» ²⁰ Gɔtn se jee mɛtiŋ ki naan aacden kaama ɔɔ taar kɛn naan ɓo al-Masi se ɔɔ j'ɔŋte taadn nam ki.

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo ɔɔ duru

²¹ Naan kɛn se, Isa baag taadn jeege tun mɛtiŋ ki tal ɔɔ: «Maam se, bɛɛki num m'ɓaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa ɓee Yaudge, magal jee tɛdn *serke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔɔkiŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dɛna, am tɔɔɔ ɔɔ ɓii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» ²² Pier dan ɓaansin cɛs ki ɔɔ baagiŋ mooyo ɔɔ: «Mɛluma, Raa ai ɓɔɔɔ! Ɔŋ nakŋ se 'kaan doi ki eyo! Ɔŋ Raa ai ɓɔɔɔ!» ²³ Num gaŋ Isa tɛrl aak Pier ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn cɛɛm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm kɛn Raa je ɔɔ m'an tɛd se ɔɔ saapm naai se gɛn Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ di

²⁴ Tɛr Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn rɔŋ mala, 'kuun kaagŋ yɔŋa† jaay ɓo am daana. ²⁵ Taa debm je kaajŋ kɔŋ se utu an kutu naan Raa ki ɔɔ debm ut kɔŋa taa maam se, utu

* **16:6** Ara se ɔrɔm se je taad ute dooy kɛn Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se. † **16:24** Kɛse je deekŋ ɔɔ ɔŋ roi dabara bini kooy taa Isa.

an̄ kaaja. ²⁶ Ken debm jaay *duni ute magalin̄ 6o kaam jin̄ kic num, ken naan̄ kutn̄ kon̄ naan̄ Raa ki se, naan̄ an̄ kən̄ di ro ki? Lə debkilimi se kon̄a se, naan̄ an̄ dugin̄ ute dio? ²⁷ Taa naan̄ se 6o, *Goon Deba utu ade 6aa maakn̄ gaar Bubiñ ki ute kədinge ɔ nañ nañ kic 6o naan̄ an̄ kədn̄ bədiña ro naabin̄ ken naan̄ tɛda. ²⁸ Deere, 'booyki bɛɛ m'asen taada: maakn̄ jeege tun ɔrse utu ara se, mətɪnge se kooy ey sum 6o utu kaakn̄ Goon Deba ade 6aa maakn̄ gaarin̄ ki.»

17

*Raa ooj ro Isa

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

¹ Ken bii mɛɛɛ jaay deel se, Isa dan̄ Pier, Jak ute genaən̄ Jan. Naade 6aa do ko ki jɛrlɛ kalde ki. ² Ken naade aan se, ɔtn̄ se Raa ooj tɛrlin̄ ron̄a naande ki. Daan kaamin̄ se 6aa tɛd raap aan ɔɔ kaada ɔɔ kalinge kic 6aa tɛd raap lak lak aan ɔɔ ɔtn̄ wɔɔɔ. ³ ɔtn̄ se jee mɛtin̄ ken mɔtɔ se naar aak *Musa ɔɔ *Eli, teec naande ki. ɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Gan̄ Pier deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, bɛɛki num, j'aki king ɔtn̄ ara. Maam m'taal daabge mɔtɔ: kalan̄ naai ki, kalan̄ Musa ki ɔ ken kalan̄ Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan̄ utu taad taad ɔrt sum 6o, gapar wɔɔɔ ɔtɔ se 6aado naar deebde bat. ɔ maakn̄ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan̄ se Goonum, Goon maak-jema ɔ naan̄ tɔɔlum jaay maam m'bɛɛr m'ɔɔdiño, 'booy uunki taariña!» ⁶ Ken jee mɛtin̄ ki jaay booy taar se, nirlde teece, 6eere ɔkde se ɔ naade taal tooco ɔɔ tɔnd naandege naan̄ ki. ⁷ Isa 6aado iiko cɛɛde ki ɔl jin̄ tuutde ɔɔ deekden ɔɔ: «lin̄ 'daarki! Naase ɔnte '6eerki!» ⁸ Ken jee mɛtin̄ ki jaay uun kaamde aak se, ɔp Isa kalin̄ ki sum, nam kuuy ɔtɔ. ⁹ Kaad ken naade utu ɔɔyɔ ɔɔy kon se, Isa dejde ɔɔ: «Bɛɛɛ, nakn̄ naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee mɛtn̄ Isa ki tɔnd mɛtin̄ taa *Eli

¹⁰ Gan̄ jee mɛtn̄ Isa ki tɔnd mɛtin̄ ɔɔ: «Gɛn di jaay jee jeel taadn̄ tɔɔkn̄ mɛtn̄ Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade 6aa jaay *al-Masi ade 6aa se?» ¹¹ Naan̄ tɛrlɛn̄ ɔɔ: «Deere, Eli utu ade 6aao ɔɔ naan̄ 6o utu tɔnd ɔapm nakge paac ute doobiña. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se lɛ 6aadoga, naɔo jeege jeelin̄ te eyo, tɛdinga nakn̄ maakde je don̄ ki. ɔ bin 6o *Goon Deba kic naade utu an̄ dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee mɛtin̄ ki se 6aa booy ɔkga taar Isa taadɛn̄ se, naan̄ taad ute Jan-Batist.

Isa ɛɛlɔpia goon ken ɔk kɔɔn̄ puputu

(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)

¹⁴ Ken Isa ute jee mɛtin̄ ki jaay aan cɛɛ jee dɛnge tu se, gaaba kalan̄ 6aado ɛrg naan̄ Isa ki, ¹⁵ ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Mɛluma, goonum se ɛɛjin̄ don̄ ki. Naan̄ se ɔk kɔɔn̄ puputu ɔɔ lee dabarin̄ dɛna, daayum ɔlin̄ naan̄ tooc maakn̄ pood ki ey lɛ maakn̄ maane ki. ¹⁶ Maam m'6aansin̄ ɔtn̄ jeege tun mɛti ki, naɔo naade ɔn̄ ɛdiño te lapi eyo.» ¹⁷ Isa ɛɛp taariña ɔɔ deek ɔɔ: «Jee do naan̄ ken ɔrse se, jee naaj taarge ɔɔ jee bɛɛki eyo. Maam tap 6o m'king ute naase bini nun̄ ki? Maam tap 6o m'asen serkn̄ bini nun̄ ki? Goono se ɔk '6aamsin̄kiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama sitan̄ ken tɛd goono puputu se ɔɔ n̄'teec naatn̄ ro goon ki se. ɔ kaad ken se sum 6o goono se ɔn̄ lɔpia. ¹⁹ Tɛr jee mɛtn̄ Isa ki dan̄ 6aansin̄ cɛɛs ki ɔɔ tɔnd mɛtin̄ ɔɔ: «Gɛn di jaay 6o sitan̄ se naaje k'j'ɔn̄ k'tuurin̄ te ey se?» ²⁰ Isa tɛrlɛn̄ ɔɔ: «Taa naase kaal maakse

baata. 'Booyki bεε m'asen taada: kēn naase jaay ɔkki kaal maakɲ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki deekɲ ko kēn ese se ɔ iɲ dεete ɔ ko se kiɲ dεete. Nakɲ jaay asen cir se gɔɔ.» ²¹ [Tɛr Isa deekden ɔ: «Napar sitan bin se kēn naase jaay ɔɲ uunki te *siam gen tɔnd mɛtn Raa ey num, naan se 'kɔɲ teec eyo.»]*

Isa taad daala ɔ naan utu kooyo ɔ duru

²² Bii kalan jee mɛtn Isa ki tus paac taa naan kēn Galile ki ɔ gɔtn se, Isa deekden ɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji jeege tu. ²³ Naade utu an tɔɔɔ ɔ bii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Kēn jee mɛtiɲ ki jaay booy taar se, naade rodε ojɔde walak.

Isa ute Pier ɔg miir gen *Bee Raa

²⁴ Kēn Isa ute jee mɛtiɲ ki jaay aan maakɲ geger kēn Kaparnayum ki se, jeegen lee tɔk gursn miir gen Bee Raa se baado ɔɲ Pier ɔ tɔnd mɛtiɲ ɔ: «Mɛlse tap ɔ, lee ɔg miir taa gen Bee Raa lɔbu gɔɔ?» ²⁵ Pier terliɲ ɔ: «Yεε naan ɔg.» Kēn jaay Pier baa been se, Isa ɔ uun taara deete ɔ deekiɲ ɔ: «Gēn naai ki num saap ɔ di, Simon Pier: gaaringen do naan ki se, kēn lee ɔgden miiri tap ɔ naɲge? Jee maakɲ naanɔge tu lɔbu mɛrtge?» ²⁶ Pier terliɲ ɔ: «Mɛrtge.» Isa kic terliɲ ɔ: «Kēn deer num, gaan naanɔge se lee ɔg miiri eyo! ²⁷ Naɔ, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan se ɔ Pier, 'baa taa baar ki und kuuyi maan, ɔ kɛɲ kēn naai an kɔkɲ deet deet se, εpiɲ taariɲa ɔ kɔɲ tamma kalan aas kɔɲ miir jeege dio. Uuniɲa ɔ 'baa edden taa tɔɔ bεd gen miir maama ɔ gen naai.»

18

Maakɲ *Gaar Raa ki se naɲa ɔ tɛdn magala

(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)

¹ Kaad kēn se jee mɛtn Isa ki baado ɔɲiɲa ɔ tɔnd mɛtiɲ ɔ: «Naɲa ɔ tɛdn magal cir jeege paac *maakɲ Gaar Raa ki?» ² Isa danɔ goon cɔkɔ baado daar daande ki, ³ ɔ deekden ɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: kēn naase 'tɛrlki te maakse te eyo ɔ tɛdki te rose aan gɔɔ gen gaangen sɛem ey se, naase aki kɔɲ kēnd maakɲ Gaar Raa ki eyo. ⁴ Taa naan se ɔ debm jaay ɔɔp rɔɲ baat aan gɔɔ goon cɔkɔn ese se, naan ɔ debm tɛdn magal cir jeege paac maakɲ Gaar Raa ki. ⁵ Taa maam jaay, debm ɔkga goon cɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kεse aan gɔɔ naan ɔkum maam mala.»

Ŋte kɔl genaai maakɲ *kusiɲ ki

⁶ «Gaɲ maakɲ gaange tun sɛem kēn aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakɲ kusiɲ ki se, debm kēn ɔliɲ se ɔɲ bεeki num, j'uuno ko tootn magala ɔ k'dɔakiɲ mindiɲ ki ɔ j'uun j'undiɲ maakɲ baar kēn jɛrlε. ⁷ Jeegen do duni ki se utu aden tɛdn ɔɲ aak eyo taa nakgen kēn utu kɔl jeege maakɲ kusiɲ ki se utu tɛdn den aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naɔ ɔɲɔ deb kēn 'kɔl jeege maakɲ kusiɲ ki se. ⁸ Kēn jii ey lε jεi jaay ɔ ai kɔl maakɲ kusiɲ ki num, gaan siden dɔkɔ. Kēn ɔpi jii kalan ey lε jεi kalan jaay kɔɲ kaaja se, bεε cir kēn 'king te jige dio ey lε jεige dio ɔ baa maakɲ pood kēn gen daayum. ⁹ Kēn kaami jaay ɔ ai kɔli maakɲ kusiɲ ki num, kaami se ɔɔf und naata. Kēn ɔpi kaami kalan jaay kɔɲ *kaajɲ gen daayum se, bεε cir kēn 'king te kaamige dio ɔ baa maakɲ pood kēn gen daayum.»

* **17:21** Taargen ara se maakɲ Kitapge tun do dɔkiɲ se, mɛtinge maakde ki se, gɔɔ.

Metn taar baatn iig jaay j'ɔŋɪŋa

¹⁰ «Ɔndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalan kic ɔo ɔnte aakiŋki aan gɔɔ nakɪ ɕɛɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen iŋg ɕɛɛ Bubum ki maakɪ raa ki se, daayum utu aakden dode ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'baado se taa kaajɪ jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɔo 'saapiŋki ɔɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔo maakde ki se ken kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan aɛe kɔŋ maakɪ kɔ ki taa 'baa je ken kalan iig kiig se ey la?

¹³ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naan jaay je ɔŋɪŋa se, naan maakin raapm dena do baat ken se cir do kenge tun si-jernan-kaar-jernan ken iig te ey se. ¹⁴ Taa naan se ɔo Bubsen maakɪ raa ki kic num, je ɔo maakɪ gaange tun sɛɛm se, nam kalan tap ɔo kut eyo.»

'Tɛɔki kaldɛ naapge tu

¹⁵ «Ken genaai jaay tɛɔiga *kusiŋa num, 'baa ɔŋɪŋ kali ki ɔo 'mooyiŋa. Ken naan jaay booy uunga taari num, kɛse naai 'daapinga. ¹⁶ Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'tɛrl 'baa ɔŋɔ deb kalan ey lɛ jeege dio taa naan jeege tun dio ey lɛ mɔɔ se ɔo, ai tɛɔn saadige ɔo ute naade se ɔo, naase aki nan taarse†. ¹⁷ Ken jee se jaay naan baate booyde taarde kic num, 'baa 'taadn metn taar se *egliz ki. Ɔo ken jee egliz ki baa ɔŋɪŋ jaay naan baate booy kuun taarde daal num, naai aakiŋ aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey lɛ aan gɔɔ *debm tɔkɪ miiri. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakɪ paacɪ jaay naase 'dɔakiŋkiga do naan ki se, maakɪ raa kic ɔo Raa an dɔɔkɔ. Ɔo nakɪ paacɪ jaay naase 'tuutiŋga do naan ki ara ki se, maakɪ raa ki kic ɔo Raa an tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taadn daala: do naan ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔo tɔnd metn dɪm se, nakɪ naade je se, Bubum ken maakɪ raa ki adesin kɛɛa. ²⁰ Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey lɛ mɔɔ jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

²¹ Gaɪ Pier baado ɔŋ Isa ɔo tɔnd metɪŋ ɔo: «Mɛluma, ken genaam jaay tɛɔumga kusiŋa num, m'an tɛɔn kaldɛ mɛt kando? Bin num m'an tɛɔn dɔɔl cili ne?» ²² Isa tɛrlɪŋ ɔo: «Maam m'dɛeki m'ɔo: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili mɛt cili.»

Metn taar debm sɛɛ baate tɛɔn kaldɛ gɛnaaŋ ki

²³ «Taa naan se ɔo 'booyki m'ɔo: *maakɪ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tus jee tɛɔn naabiŋge taa kaakɪ sɛɛŋ do jeege tu. ²⁴ Ken naan utu baag baag kaakɪ gursɪŋ sum ɔo, j'ɔk k'baano ute gaaba kalan ken an kɔŋɪ gurs dupu-kaar kando kando†. ²⁵ Aan gɔɔ gaabm se ɔk dɪm naan an kɔŋɪ sɛɛŋ gɔɔ deɪ se, gaarge dɛɛk ɔo: «'Baa 'dugiŋki naana, mendiŋa, gɛniŋge ɔo nakɪ naan ɔk paac se, k'dugiŋa ɔo gursɪŋ se k'baado k'j'ɔgum sɛɛma.» ²⁶ Gɔtn se gaabm ese se baado ooc metɪŋ jɛŋ ki ɔo erg naan mɛliŋ ki ɔo dɛekiŋ ɔo: «Aay kaami, uɔum bia, sɛɛi se paac m'utu m'aisɪŋ kɔŋɔ!» ²⁷ Gɔtn se mɛliŋ ɛɛjiŋ don ki, ɔo tɔɔl te sɛɛŋ se naata ɔo ɔŋɪŋ iɪŋ baa. ²⁸ Ken gaabm ese jaay teec baa baa se, baa dɔɔɔ ute mɛɔiŋ kalan ken naade tɛɔ naaba kalan. Debm se ɔkoga kɔkɪ sɛɛŋ tamma kaaru§. Gɔtn se naan ɔkiŋ bɔrlɪŋ ki ai karat ɔo dɛekiŋ ɔo: «Ɔgumo sɛɛma!» ²⁹ Gɔtn se mɛɔiŋ se ooc metɪŋ jɛŋ

* **18:11** Bersen ara se, maakɪ Kitapge tun do dakiŋ se, mɛtiŋge maakde ki se, gɔɔ. † **18:16**

Aak Dt 19.15. ‡ **18:24** Gurs naan an kɔŋ se aas gen kɔŋɪ debm tɛɔ naaba gen baara sik-kaar-mii.

§ **18:28** Gurs naan an kɔŋ se aas gen kɔŋɪ debm tɛɔ naaba gen fii kaaru.

ki ɔ eemin nɔɔ metin ki ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sɛɛi se maam m'utu m'aisin kɔgɔ!» ³⁰ Gaabm se baate, ɔk mɛdin se ɔaa ɔlin dangay ki kɔr naan an kɔgɔ nan sɛɛn se. ³¹ Mɛddɛgen k'tɛd naaba kalan jaay aak nakɔ kɛn gaabm ese tɛd se, naade paac maakde tuju ɔɔ ɔaa taad taar se mɛldɛ ki. ³² Gɔtn se mɛldɛ se ɔl k'danjo gaabm ese se ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum ɔɔ sɛɛige se, maam m'tɔɔlinsinɔ naatn. ³³ Aan gɔɔ maam m'ɛɛji doi ki se, naai kic ɛɛj do mɛdi ki ey la!» ³⁴ Kɛn mɛlin jaay maakin tuj se, gaabm se naan ɔk ɔlin dangay ki taa j'an ɔaa dabara bini kɔgɔ nan sɛɛn se maak ki.» ³⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Kɛn naase jaay debm ɔɔ tɛd te kaldɛ gɛnaan ki te maakin paac ey se, Bubum maakɔ raa ki kic an tɛdn kaldɛ ey bin kici.»

19

Isa taad mɛtn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

¹ Kɛn Isa taad nan taarin se, naan iin ɔn Galile ɔɔ ɔaa taa naan Jude ki, kaam aak jɛn ool k'danin Jordan kɛn kaam naane. ² Dɔɔl jeege dɛna ɔk metina ɔɔ gɔtn se naan edden lapia. ³ *Parizige mɛtinge se ɔaado ɔn Isa je doobm an goom kɔk se, naade tɔnd metin ɔɔ: «Deba se, do taar dim kɛn gay kic ɔɔ, naan ɔk doobo kɛn 'piir mɛdin la?» ⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la, taar k'raaninɔ maakɔ Kitap ki se? Do kupm mɛt ki se, *Raa Mɛl Kaala aalo gaaba ute mɛnda, ⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naan se ɔɔ gaaba teecn kɔn kɔn te bubina, ɔaa tum te mɛndina, ɔɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalan.*» ⁶ Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. Nakɔ jaay Raa dɔɔkinga dɔɔk se, debkilimi ɔnte tuutina!»

⁷ Parizige tɔnd metin ɔɔ: «Gɛn di jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raan maktubm gɛn piiri, kɛdn mɛdin ki jaay an piir se?» ⁸ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛse taa do-mɔngse ɔɔ, Musa ɔɔdsen doobm piir mɛndsege. Ey num do kupm mɛt ki se bin eyo. ⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mɛdin se, kɛn mɛdin ɛɛs kɛs gaabge jaayo, ɔɔ kɛn naan jaay ɔkga mɛnd kuuy se, naan se aan gɔɔ debm ɛɛs mɛnd nam.»

¹⁰ Jee mɛtn Isa ki deekin ɔɔ: «Kɛn daan gaaba ute mɛnda jaay kingde bin num, naan se kɛn debm ɔk te mɛnda ey kic num bɛɛ kaca!» ¹¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Jeege paac se kɔn booy kɔkɔ taar se eyo. Jeegen an booy kɔk se, jeegen kɛn Raa eddenga jeele gɛn booy kɔkɔ mɛtn taar se jaayo. ¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gɛn tɔkɔ mɛndge se dɛna: jee mɛtinge se j'oojɛ ɔɔ rode gɔtɔ, jee mɛtinge se lɛ jikilinge ɔɔ tɛddɛ rode tɛd gɔtɔ, ɔɔ kɛngen mɛtinge se taa taar Raa ɔɔ naade baate tɔkɔ mɛndge. Debm kɔn booy kɔkɔ taar se num, ɔnin an booy kɔkɔ!»

Isa ɔɔd ɔooro gaange tu

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se jeege ɔaano ute gaangen sɛɛmɛ gɔtn Isa ki taa naan adɛn tɔnd jin dode ki ɔɔ tɔnd mɛtn Raa taa naade, naɔo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Gan Isa deekden ɔɔ: «ɔndeki gaangen sɛɛm se adɛ ɔaa gotum ki, ɔnte 'gaasdeki, taa *maakɔ Gaar Raa se gɛn jeegen tec aan gɔɔ gaangen sɛɛm se.» ¹⁵ Kɛn naan jaay tɔnd jin dodege tu aas se, naan iin ɔn gɔtn se, ɔɔ ɔaa.

* 19:5 Aak Jen 2.24.

naan deekden oo: «Gen di jaay naase ing 'lekki eer se?» ⁷ Naade terlin oo: «Nam ajen kuun gen naaba bo goto.» Naan deekden oo: «Naase kic 'baa 'tedki naaba maakn jinenum ki.» ⁸ Ken aan teger kaada baa baa kooco se, mel jinene se deek debm tedn naabin ki oo: «'Baa 'danjo jee tedn naabge se paac oo nana nana kic bo ogin nakin nakina. 'Baag do jeege tun kaam mootn bini 'kaan do jeege tun ken baado deete.» ⁹ Gotn se jeegen jaay baag tedn naaba kaam mootn des se, baado oo nana kic bo j'edin tamma kalan kalan. ¹⁰ Ken gen kogj jeegen baag naaba deet se, naade saap oo kaadn naane, naade 'konj cir naapdege. Nafo deba kic bo on tamma kalan kalan sum. ¹¹ Ken naade jaay aak bedden j'edden se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mel bee ki se. ¹² Oo deekin oo: «Jee se baado kaam mootn oo naaba kic bo naade ted ler kalan sum, oo naai ogden aas kaas ute naajen ken k'dabar k'lek tec maakn kaad ki.» ¹³ Ganj mel jinene se deek deb kalan ki oo: «Meduma, maam m'tuji te dim eyo oo taarje se le k'taad k'toolinoga toolo m'oo ken jaay naai 'tedn naaba lekga num, m'ai kogj tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Borse, ok bedi oo 'baa bei ki. Oo debm tedn naabm baag kaam mootn se, ken maam m'je se maam m'an kedn bedin aan go gen naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakn maam m'je bo m'an tedn ro ki ey la? Lodu do bee ken maam m'ted se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan se bo Isa deek oo: «Jeegen kaam mootn se, utu tedn jeegen naan ki. Oo jeegen naan ki se le, utu koopm kaam mootn.»

Isa taad gen k-matoge tu oo naan utu kooyo oo ade dur daan yoge tu
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Isa ook baa Jeruzalem ki oo ken naade baa baa doob ki se, naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki oo deekden oo: ¹⁸ «'Booyki, borse naaje k'j'look k'baaki baa Jeruzalem ki oo *Goon Deba se, j'utu j'an kakn kol ji *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn toolkn metn Ko Taar Raa. Naade utu an kojn booro don ki oo an kol j'an baa toolo. ¹⁹ Naade an kakn kol ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metin ki, an tond te meeje jaay an tupm tool ro kaag ki. Oo bii k-matoge tu se, naan ade dur daan yoge tu.»

Jak te genaan Jan konde tondde meta gotn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)

²⁰ Gotn se gaan Zebedege baado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tond metina. ²¹ Ken Isa aakin se deekin oo: «Naai tap bo 'je di?» Menda se terlin oo: «On genumgen di naani ki se maakn gaari ki se, on deb kalan 'king do ji daami ki oo ken kalan do ji jeeli ki.» ²² Isa terlden oo: «Nakn naase 'tondki meta ro ki se, naase 'jeel okki te metin eyo. *Koopm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kon kaasn gen kaayin la?» Naade terlin oo: «Yee, naaje j'an kon kaasa.» ²³ Isa deekden oo: «Deere, koopm dubarum se naase anki kaayina, nafo gen gotn king jaay do ji daamum ki ey le do ji jeelum ki se, olum maam eyo. Gotn se Bubum daapinga daap malinge tu.»

²⁴ Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, naade maakde tuj do genaa naapge tun di se. ²⁵ Ganj gotn se Isa danjeno paac oo deekden oo: «'Jeelki, jeegen k'talde gaarge se ing do jeege tu oo magalgen k'tondde se ted jeege te taa toolo. ²⁶ Num naase se onte 'tedki bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, on ron tedn debm kaan naabse. ²⁷ Ken maakse ki se jaay nam je tedn naanse se on ron asen tedn bulse. ²⁸ Taa *Goon Deba

baado se, taa jeege bo an tēdn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tēdn naaba jeege tu so kēdn kon gen dugn do jee dēna.»

Isa ed lapi jee kaam-tōkge tu dio

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakn geger ken Jeriko ki se, jeege dēna ok metina. ³⁰ Gōtn se naade on jee kaam-tōkge di ing king jen doob ki. Ken jee kaam-tōkge se booy jaay so Isa bo deel deel se, naade baag tōdn tōyo so: «Melje, *Goon Daud ejjen doje ki!» ³¹ Gōtn se jee dēnge uunde kaamde so deekden so: «'Doki!» Gan jee kaam-tōkgen se tē tōd tōyo makon daala so: «Melje, Goon Daud ejjen doje ki!» ³² Gōtn se Isa ok daara, danjeno so deekden so: «Naase 'jeki m'asen tēdn di?» ³³ Naade terlin so: «Melje, on kaamjege 'tōdn taaka!» ³⁴ Gōtn se Isa ejden dode ki, uun jin tōdden kaamdege tu so kaamdege naar tōd taaka so naade ok metina.

21

Isa end Jeruzalem ki aan gōo gaarge

(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

¹ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan gōo ute Jeruzalem, cee naan ken k'danin Betpaje do *kōsn olib ki se, gōtn se, maakn jeege tun metin ki se, Isa ol jeege di naaba. ² Naan deekden so: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, so naase aki baa naar kon ko buuru k'dōkinga dōko ute goonin cee ki. Kon se 'tuutinkiro so naade di paac 'gaamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terlinki so ki: Kese Melje bo jede. So naan asenin naar kōn naase andekiro 'baa.» ⁴ Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanin do dōkin se kaan doobin ki, ken so: ⁵ *'Deekki jeege tun maakn geger ken Sion *ki so ki:*

Aakki, gaarse te baaseno kōn,

naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

so do goonin ki ken kon k'lee k'j'uun daama se.†

⁶ Gōtn se jee metn Isa ki iin baa so baa tēdn aan gōo ken Isa taaddeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina so baandeno. Gōtn se naade tōd taal kal magaldege do buurge tu‡ se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dēna tōd taal kal magaldege doob ki so jee metinge gaano doomo baado tōmbin doob ki. ⁹ Jee te dēnde paacn daanin se, jee naan ki, jee mōotn dōb so so:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tēdn bēn do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeruzalem ki se, jee maakn geger ki se paac taad gajalan so taad ute naapa so: «Naan se tap bo nanja?» ¹¹ Jee dēngen ok metin se terlin so: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iin Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tēdn zogen daan bōo *Bee Raa ki

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan bōo Bee Raa ki so gōtn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tot tal tuun

* **21:5** Sion se ro Jeruzalem kici. † **21:5** Aak Zak 9.9. ‡ **21:7** Deere maakn Matiye ki se taad so Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad so Isa se ooko do goon buur ki sum.

te tabil jee pelekɲ gursge naatn ɔ tɔt tɔl te nakgen jee tɛdn zo dɛerge lee tiŋg do ki se kici. ¹³ Ɔo deekden ɔ: «Taar se k'raanɲinga raanɲ maakɲ Kitap ki j'ɔ: *Bee maam se tɛdn bee kɛn jeege ansum keeme*, § num gan naase 'tɛdnki tɛdga gɔtn jee boogge!»

¹⁴ Gɔtn se jee kaam-tɔkge ute jee cɛkɛdɛge baado ɔɲ Isa daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ naan ɛdden lapia. ¹⁵ Kɛn *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔkɲ mɛtn Kɔ Taar Raage jaay aak nakɲ-kɔɔbgen Isa tɛdo se, ɔ booy gaangen jaay tɔɔd tɔɔy daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gɔtn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶ Ɔo naade taad Isa ki ɔ: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dɛy?» Isa tɛrlɛn ɔ: «Yɛɛ, m'utu m'booyo. Num naase tap ɔ 'dooyiŋki te ey la, taar kɛn Kitap ɔ:

Ute taar gaangen sɛɛmɛ ɔ kɛngen k'taacege se ɔ,
naai 'nook roi aan gɔɔ kɛn naai maaki jen ro ki?»†

¹⁷ Gɔtn se Isa iin ɔɲde ɔ baa tood naan kɛn Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸ Mɛtbeenki tanɔɔriŋ kɛn Isa iin Betani ki jaay ɔk tɛrlo baado baa Jeruzalem ki se, naan naam ɔ tɔɔliɲa. ¹⁹ Naan aak ko ba se daar daar cɛɛ doob ki. Naan baado mɛtn ko ba ki se, naɔo ɔɲ kamba sum. Gɔtn se naan taad ko ba ki se ɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooj ey sum!» Ɔo gɔtn se sum ɔ ko ba se naar tuutu. ²⁰ Kɛn jee mɛtiŋ ki jaay aak nakɲ Isa tɛd se, ɔkden taad eyo, deek ɔ: «Tɛd ɔɔ dɛ jaay ko ba se naar tuut yɔkɔd bin se?» ²¹ Isa tɛrlɛn ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ maam m'tɛd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekɲ kɔs ki ɔɔki: «Iiŋ ooc maakɲ baar ki» ɔ naan 'kiin kooco. ²² Kɛn nakɲ paacɲ naase 'tɔndki mɛta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kɔɲɔ.»

Magal Yaudge dɛm tɔɔɲɲ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Isa baado ɛnd daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔ baag dooy jeege. Gan *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa bee Yaudge baado ɔɲina ɔ tɔnd mɛtiŋ ɔ: «Naai tap ɔ tɔɔgi se ɔɲiŋo gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Kɛn undi kulu tɛd nakgen se tap ɔ naɲa?» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan m'je tɔnd mɛtse. Kɛn naase jaay ɔɲ 'tɛrlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm kɛn undum kulu gen tɛdn nakgen se. ²⁵ 'Taadumki tu: kɛn ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa lɔbu jikilimge lɛ?» Naade baag taad ute naapa ɔ: «Kɛn k'taadkiga j'ɔɔki: Raa ɔo ɔliŋo lɛ, naan ajeki deekɲ ɔ: Gen dɛ jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Kɛn k'deekkiga j'ɔɔki: «Jikilimge ɔo ɔliŋo lɛ, jee dɛnge ajeki kɔɲ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gɔtn se naade tɛrl Isa ki ɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Tɛr Isa kic deekden ɔ: «Maam kic num, m'asen kɔɲ taadn debm kɛn undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagɲ taara ro gaange tu dio

²⁸ Tɛr Isa deekden daala ɔ: «Saapm naase ki num ɔɔki dɛ: gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. Naan baa ɔɲ gooniŋ deet se ɔ deekiŋ ɔ: «Goonuma, jaaki se 'baa tɛdo naaba maakɲ jinɛɛ ki.» ²⁹ Gooniŋ tɛrliŋ ɔ: «Maam m'baa eyo.» Naan iŋg cɔkɔ se taar naan taad se saapiŋ jig eyo, ɔ naan

iin ɓaa maakɗ jinenɛ ki. ³⁰ Ter bubde ɓaado ɗɗ gooniɗ kuuy se taadɗi aan goɗ ken naan taado gooniɗ ken deet se kici. Gooniɗ se terliɗ ɗo: «Yee, maam m'ɓaao» naɓo gan baate ɓaa. ³¹ Maakɗ gaange tun di se ken gay ɓo took uunga taar bubiɗa?» Naade terliɗ ɗo: «Goon deete.» Isa taadden ɗo: «'Booyki beɛ m'asen taada: *jee takɗ miirge ute mend keesn gaabge se, kend *maakɗ Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se ɓaado taadsenga doobm gen tedn nakgen ute doobiɗa, naɓo naase 'tookkiro te taariɗ eyo. Ey num *jee takɗ miirge, ute mend keesn gaabge se kic ɓo, tookga taariɗa. Gan naase se, ken aakdeki naade took taariɗ se kic ɓo, naase 'baate 'terlki maakse ɗo ɗɗ 'tookki te taariɗ eyo.»

Isa aal naagɗ taara ute jee tedn naabgen jig eyo

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

³³ Ter Isa taadden ɗo: «'Booyki kaal naagɗ taar kuuy daala! Gaaba kalan ted jinen biɗ, iin gurugiɗ te durdur, naan uɗ goɗ do ko ki gen rii koojɗ biɗiɗa ɗo iin goɗo jerle gen king boobm jineniɗa. Gɗn se maakɗ jineniɗ se, naan ɗɗiɗ kaam ji jee tedn naabge tu ɗo naan iin ɓaa merte. ³⁴ Ken kaadn kugɗ koojɗ biɗ jaay aan se, naan ol jee tedn naabinge se gɗn jeege tun naan ɗɗde jineniɗ kaam jide se, taa aɗo kɔkɗ beɗiɗa. ³⁵ Num gan jee ken naan ɗɗde jineniɗ kaam jin se tak jee ken naan olɗeno se. Deb kalan naade tond dɛɛɗiɗa ɗo deb kalan kuuy se naade tooɗiɗa ɗo ken kuuy kalan se, kic naade tund tooɗiɗ te koa. ³⁶ Ter naan ol jee tedn naabgen kuuy den cir jeegen deet se daala, naɓo naade se kic ɓo, naade tedden bini. ³⁷ Bin num kaam moɗn se naan olɗeno gooniɗa, taa naan saap ɗo: «Goonum mala se naade utu tookɗ kuun taariɗa.» ³⁸ Gan ken naade jaay aak gooniɗ se, naade taad ute naapa ɗo: «Naan se ɓo ken bubiɗ ooyga num utu 'tedn mel jinenɛ se! Bin num 'ɓaakiro k'tooɗiɗki ɗo jinenɛ se le, ajenki koɗpm naajege tu!» ³⁹ Gɗn se naade ɔk ɗoɗo goono se maakɗ jinen ki se naata ɗo ɓaa tooɗiɗa.» ⁴⁰ Gɗn se Isa tond metde ɗo: «'Booyki metn taar se: ken mel jinenɛ se jaay ɓaadoga num, jee tedn naabgen maakɗ jinen ken ese se naan aden tedn ɗo di?» ⁴¹ Naade terliɗ ɗo: «Jee ted beɛ ey bin se, naan aden keejɗ dode ki eyo ɗo aden tooɗ naatn ɗo jinenɛ se le, naan an kedn ji jeege tun kuuy taa aɗsiɗ kaaka. ɗo ken aanga kaadn koojɗ biɗ ki se, jee se aɗo kɔkɗ beɗiɗa.» ⁴² Isa terlden ɗo: «Naase 'dooyiɗki te ey la taar ken Raa taad maakɗ Kitap ki se ɗo:

Ko ken jee kiin beege baatiɗ se, naan se ɓo tedga ko ken 'gakɗ bea;

keɛse ɓo naabm Meljege Raa ɗo naajege tu se j'aakiɗki se ɔkɗeki taad eyo.†

⁴³ «Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: *maakɗ Gaar Raa se j'utu j'asesiɗ koɗd naatn jise ki ɗo Raa utu an kedn jeege tun anga tedn naabiɗa. ⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatiɗ se le, 'tereɛ ɗo debm ken ko se oocga don ki le, an daala.» ⁴⁵ Num *magal jee tedn serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagɗ taar ese se, naade ɓaa jeel ɔkga rode ki kaal naagɗ taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gɗn se naade je doobm an kɔkɔ, naɓo naade beer jee denge tu, taa jee denge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagɗ taara ute jee k'danɗe gɗn kɔs ki bii kɔkɗ mend ki
(Lk 14.16-24)

† 21:42 Aak KKR 118.22-23.

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagn taara daala do: ² «*Maakn Gaar Raa se tec aan goo gaar ken ted koso dena bii kknj mend goonin ki. ³ Naan ol jee tedn naabinge taa ade baa dan jeegen k'dandeno gotn kknj mend ki se, nafo jee se baate baado. ⁴ Ter naan ol jee tedn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'dandeno se do: «Borse koso se beega, kos taarunge ute maalumgen teer se m'tooldenga. Jo bere, koso se ooyga, 'baakiro aki koso!» ⁵ Nafo jee se taar se naade an dim eyo do wook baa naabdege tu. Deb kalan baa maakn-gotin ki do ken kalan baa gotn tedn zo nakinge tu. ⁶ Jeegen kuuy se kic iin tok jee tedn naabge se dabarde do toalde naatn. ⁷ Gotn se gaarge maakin taarina, ol asgaringe gen baa tool jeegen toolo jee tedn naabinge se do toocn geerde se naatn. ⁸ Gotn se naan deek jee tedn naabinge tu do: «Koso se ooyga, nafo jeegen k'dandeno se on aasin te gen kosn kosn ese se eyo. ⁹ 'Baaki gotn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacn naase ondekiga bo 'dandekiro ade baa gotn kknj mend ki se.» ¹⁰ Jee tedn naabge se baa daan doobge tu do dan tuso jeegen naade ondeno paac se kaam kalan, ken jee bee, ken jee bee eyo; do baandeno maakn bee ken jeege utu an kosn maak ki se do maakn bee se jee ken k'dandeno se baado doocin tal. ¹¹ Gotn se gaarge end maakn bee ki gen kaakn jeegen maak ki se, gan aak deb kalan se uuso kal tec gen jeegen baado gotn kknj mend ki se eyo. ¹² Gotn se gaarge deekin do: «Meduma, ted do di jaay naai endo gotn ara? Naai le ok kal tec aan goo jeegen baado gotn kknj mend ki ey se.» Num gaabm se ok taar ken an terl eyo. ¹³ Gotn se gaarge deek jee tedn naabinge tu do: «Gaabm se, 'dookin ki jinge ute jenge do uun undin ki naatn maakn got ken doo, do gotn se bo gotn naan an tooyo do an taan naanina.»» ¹⁴ Ter Isa deek do: «Deere, *Raa se danja jeege dena, nafo jeegen naan beer tooddenga tood se baata.»

Metn taar kogj miiri

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gotn se *Parizige baa tus dook taarde gen goom kknj Isa do taarin ki. ¹⁶ Naade ol maakn jeege tun metn Parizige tu ute jee *Erodge kandum se gotn Isa ki do naade baa deekin do: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar met ki. Jo doobm Raa se naai 'dooy jeege ute ken met ki do naai le taar jeegen kuuy se naai 'tedn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjen tu Sezar se j'ok doobm j'an kogj miiri lobu goto?» ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden do: «Naase se jeegen 'tedki rose aan goo jee taad taar met ki se. Gen di naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gen kogj miiri se, m'an kaaka.» Gotn se naade uun taadin tamma kalan. ²⁰ Naan tond metde do: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanin ro ki se tap bo gen nanja?» ²¹ Naade terlin do: «Gen Sezar.» Gotn se Isa deekden do: «Ken bin num, nakn gen Gaar Sezar se edin ki nakin do gen Raa le edin ki nakin kici.» ²² Ken naade jaay booy taar Isa taad se, taar se okden taad eyo. Gotn se Isa se naade onina do iin baa.

Jee naaj metn taar jeegen ade duru daan yoge tu

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Bii ken se sum bo, jeegen k'dandje *Sadusege ken taad do jeege ooyga num dur ey sum se baado on Isa do tond metin do: ²⁴ «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakn Kitap ki do: ken deba jaay ok menda do ooy on te goon ey se, on genaon kknj mendina do koojn metjili genaon ken ooy se. ²⁵ Gan maakjege tu se genaage cili konde kalan. Debm deet deet

se ək mēnda naʒo ooy ooj te goon eyo, ɔ mēnda se ɔp gēnaan ɔɔsiŋ ki. ²⁶ ɔɔsiŋ kic ʒaado ək mēnd se ɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Ter debm gen k-mətage tu se kic ʒo ʒaado ək mēnd se ɔ naan ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb kēn gen k-cilige tu. ²⁷ Kēn naaden cili se jaay ooy paac se, kaam moʒtn se mēnda se kic ʒaado ooyo. ²⁸ Bin num ʒii kēn jaay jeegen ooyga kooy aʒe dur daan yoge tu se, maakŋ gēnaage tun cili se, mēnd se tap ʒo 'tēdn mēnd naŋa? Taa naade paac lē tək naaminga naam mēnd se.» ²⁹ Isa tērlēn ɔ: «Naase se, ʒere, iigkiga, taa taar Raa se lē 'jeelki eyo ɔ tɔɔŋ Raa kic lē naase ɔndki te metiŋ eyo. ³⁰ Taa ʒii kēn jaay jeegen ooyga kooy aʒe dur daan yoge tu se, gaabge te mēndge se 'təkŋ naap ey sum. Num naade se tecŋ aan ɔɔ *kɔdn Raagen maakŋ raa ki. ³¹ Gen jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakŋ Kitapiŋ ki se, naase 'dooyiŋki te ey la kēn ɔ: ³² *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔ m'gen *Yakub.* * Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zere.» ³³ Kēn jee dēnge jaay booy taar kēn Isa dooyde se, taar se tap ʒo əkden taad eyo.

Kese taar magal cir paac maakŋ *Ko Taar Raa ki

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

³⁴ Kēn *Parizige jaay booy ɔ *Sadusege ɔŋ aasiŋ te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalan se debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa, je doobm an goom kəkŋ Isa se, ʒaado tɔnd metiŋ ɔ: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakŋ Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki se taar gen tēda kēn cirde paac se, kēn gay?» ³⁷ Isa tērlin ɔ: «*Meli Raa se, 'jeŋ ute maaki paac ute roi paac ɔ ute saapi paac.*† ³⁸ Kese ʒo taar deet deetn gen tēda kēn cirde paac paac. ³⁹ Ter kēn metiŋ ki tecin tec se kēn ɔ: *'Je naapi aan ɔɔ ro naai mala.*‡ ⁴⁰ Maakŋ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don ʒo ɔs do taarge tun di ese sum.»

*Al-Masi ute *Daud

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Aan ɔɔ *Parizige lē tusga dey se, Isa tɔnd metde ɔ: ⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap ʒo naŋa? Naan tap ʒo goon naŋa?» Naade tērlin ɔ: «Naan se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ɔ: «Num tēd ɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud danin ɔ: Meluma? ɔ naan mala taadga taad maakŋ Kitap ki ɔ:

⁴⁴ *Meljege Raa taado Melum ki ɔ:*

'Baado inŋ do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tēdn naai utu 'king dode ki. §

⁴⁵ Kēn Daud jaay dan al-Masi ɔ Meluma, anum tēd ɔ di jaay Melin 'tēdn goon Daud se?» ⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an tērl taara kalan Isa ki kic ʒo ɔto ɔ naan kēn se moʒtn nam tɔnd te metiŋ do taar dim kēn kuuy ey sum.

23

Isa deek ɔ j'ond kɔnd ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn taar Raage te *Parizige
(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

¹ Isa deek jee dēnge tu ute jeege tun metiŋ ki ɔ: ² «Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se, naade se ʒo kēn lee dooy jeege ute *Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki. ³ Kēn bin num 'tookdeki taarde ɔ 'tēdki nakgen paacŋ naade lee taadsen se. Naʒo ɔnten 'tēdki aan ɔɔ naade,

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1.

taa naade nakgen naade taad paac se, naade on tedn eyo. ⁴ Naade dook daam deere do tond do jeege tu do naade malinge tap bo baate kutin te goon jide. ⁵ Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. Do taar Raagen metingen k'raan jaay naade doosin aan goo laaye do lee dook do naandege tu ey le keydege tu se, naade tedn magal magal cir gen jeege. Do taa kaldege se, naade toos ziidin taar ki tedn jerl cir gen jeege*. ⁶ Ken k'danfenga gotn kos ki se, naade je gotn king naan ki. Do ken baaga maakn beege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gotn king naan ki kici. ⁷ Ken aanga boor ki kic le, naade je j'aden tedn toose naade ki bo deete do je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸ Num naase onten 'konki j'asen dan jee dooy jeege taa naase 'paacki se genaage do debm dooyse le kalan sum. ⁹ Do naan ki ara se onten 'dan ki nam oki: *Bubje*, taa naase oki Bubu kalan sum do naan ken ing maakn raa ki. ¹⁰ Onten 'konki j'asen dan *Debm dooy jeege*, taa naase mel dooyse se *al-Masi kalin ki sum. ¹¹ Debm jaay tedn magala maakse ki se, on ron tedn debm tedn naabse. ¹² Taa debm magal ron se utu koom baata, do debm jaay dop ron baat se, ron utu kookn raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan goo jee taadn taar met ki se utu asen tedn on aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakn Gaar Raa jeege tu. Do naase mala kic le baate kendki, do jeegeen je kende se le, naase 'gaasdeki doobo. ¹⁴ [Naasen jee taadn tookn metn taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan goo jee taadn taar met ki se utu asen tedn on aak eyo! Taa naase oki ji mend daayge do tondki metn *Raa onki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se bo booro utu koocon dose ki se utu asen tedn on aak eyo.]† ¹⁵ Naasen jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 'tedki rose aan goo jee taad taar met ki utu asen tedn on aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu do goto baa se paac do jeki aki tedn jeege 'tedn Yaudge aan goo naase se do ken naase onkiga deb kalan jaay uunga doobse se, debm se naase 'tednki debm aas gen baa maakn pood ki met dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-tookgen jee toadn jeege utu asen tedn on aak eyo! Naase taadki oki: «Ken nam jaay naam te ro *Bee Raa se ted dim eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakn Bee Raa ki se, kese bo ken on.» ¹⁷ Naase jee kaam-tookgen jee derlge ara! Ken gay bo on ciri? Daab lobi Bee Raa ken k'baanoga te daab maak ki jaay daabm se, ted gen Raa se ne? ¹⁸ Ter naase 'deeki do: «Ken nam jaay naam ron te *gotn k'jiin k'daapin gen tedn serke do ki se, ted dim eyo, num ken naan jaay naam ron te nakn k'baano do ki gen tedn *serke Raa ki se, kese bo ken on.» ¹⁹ Jee kaam-tookge 'taadumki tu: nakn k'baano gen tedn serke se bo cir lobi, gotn k'jiin k'daapin gen tedn serke do serkn k'j'ombinga do ki num, taad do serkn se tedga gen Raa se bo cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam ron te gotn k'jiin daapin gen tedn serke do ki se, kese naan naam te ro nakgen paacn k'baano gen tedn serke do ki se kici. ²¹ Debm ken naam ron te Bee Raa se, kese naan naam ron te ro melin Raa ken ing maak ki se kici. ²² Debm jaay naam ron te maakn raa se naan naam ron ute kaag do Raa do ute melin ken ing do ki.

²³ «Naasen jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken

* **23:5** Nakn naade ted se k'raaninoga raan maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki nabo naade se tedn magal magal do jerle taa jeege aden kaaka aan goo naade bo jee daan Raa cir jeege. † **23:14** Bersen ara se, maakn Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se, goto.

tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se, utu asen tɛdn ɔɔn aak eyo! Nakgen naase ɔkki sɛɛm sɛɛm kɛn 'lee 'tɔmbki maakn taadsege tu kɛn tɛdn nijim se kic ɔɔ, naase 'lee 'niginki gɔɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se ɛdki Raa ki. Naɔo taargen maakn Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa kɛn bɛɛ bɛɛ tap ɔɔ, naase aalinki maak ki eyo kɛn taadsen ɔɔ 'tɛdki nakn ute doobina, kɛɛjn do jeege tu ɔɔ gɛn tujn ɔrm eyo. Kɛse ɔɔ nakgen, bɛɛki num, anki lee tɛda ɔɔ nakgen kɛn naase lee gaanɗeki gɔɔ kaam sik jaay kɛn kalan ɛdki Raa ki se kic ɔɔ ɔnten 'diriginki kici. ²⁴ Jee kaam-tɔɔkgen 'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔɔyki maanse te rɛɛɛ taa bɔtɔr kalan bɔɔy maak ki eyo, gan naase tap ɔɔ tulki ginjge†.

²⁵ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen 'tɛdn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tugki naagn nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num gan maakin tap ɔɔ, naase 'doocinki ute nakgen naase 'boogkiro ɔɔ 'tujkiro gɛn jeege. ²⁶ Kɔd Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakn naki kɛn naai lee aay maak ki se jaay ɔɔ naagin kic 'tɛdn aak bɛɛ.

²⁷ «Naase jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tecki do ɔaadgen k'tɛdden raap kaar kaar aak bɛɛ kaam ki, gan maakdege dooc te cɛn jeegeen ooyga kooyo ɔɔ ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tɛdki rose jee bɛɛ, gan maakse dooc te taar mɛt ki eyo ɔɔ te *kusina.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ɔɔn aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do ɔaadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina, ɔɔ jeegeen kɛn leedo ute kɛn mɛt ki se, naase 'tamardeki do ɔaaddege aak bɛɛ bɛɛ. ³⁰ ɔɔ tɛr naase 'deekki ɔɔki: Kɛn do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gɛn tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Kɛn bin num naase mala ɔɔ 'taadki ɔɔki naase se ɔɔ mɛtjil jee kɛn tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Kɛn bin num 'ɔaaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd nanjinki sɔrɔk cir gɛn naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔɔ mɛtjil k'mɔrpɔgen ara! Naase aki kɔn kaan kɔtn dubar poof kɛn gɛn daayum se ɔɔ di? ³⁴ Taa naan se ɔɔ 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage. Num jee mɛtinge utu adeki tɔɔl ɔɔ jee mɛtinge adeki tupm tɔɔl ro kaag ki, jee mɛtinge utu adeki tɔnd te mɛɛje maakn *bɛɛge tun naase lee tusnki maak ki. ɔɔ kɛngen mɛtinge adeki tuuru ɔɔ adeki lee je maakn gɛgerge tu. ³⁵ ɔɔ jee kɛn lee ute kɛn mɛt kɛn naase tɔɔldeki jaay moosde ɔɔy do naan ki se, kɛn iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari kɛn goon Baraci, kɛn naase 'tɔɔlin ki daan Bee Raa ute *gɔtn kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: moosn jeegeen k'tɔɔlde paac se utu kɔɔpm do jeege tun ɔɔrse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai kɛn debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee kɛn Raa ɔldeno gɔti ki kic ɔɔ, naai ɔɔ debm tund tɔɔlde! Mɛt kando, maam m'je m'tusn gɛnige aan gɔɔ ko kɔrɔnj kɛn

† **23:24** Maakn nakge tun sɛɛm sɛɛm kɛn Yaudge lee yeemde se bɔtɔrɔ se ɔɔ kɛn baat cirde ɔɔ maakn daage tun magal magal kɛn Yaudge lee yeemde se ginji se ɔɔ kɛn magal cirde.

lee tus geninge taa beekɲ ɲeyiɲ ki tu, naɓo naase 'jeki te eyo. ³⁸ 'Booyki, kɛn bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. ³⁹ Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔɲ kaak ey sum, bini kaan kaad kɛn aki deekɲ ɔki: *Ɔɲ Mɛlje Raa tɛdn beɛɲa do deb kɛn utu baado ute ro naan!*§»

24

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔko
(Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad kɛn se Isa teecoga naatn maakɲ Bee Raa ki ɔɔ kɛn ɓaa ɓaa se, jee metiɲ ki ɓaado ɔɲiɲa taa an taadn Bee Raa kɛn k'j'iininga aak beɛ se. ² Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bee se paac aakiɲki se jiga daamo? Naɓo 'booyki beɛ m'asen taada: ɓee daar aak beɛ se jeege utu an ru nan tak. Konɲen rɛɛs aak beɛ beɛ se, utu wɔɔkɲ kalan kalan ɔɔ ko tap ɓo 'kɔɲ toodn do naapiɲ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan kɛn se, Isa iɲɲ do *kɔsn ɔlib ki. Gɔtn se jee metiɲ ki ɓaado ɔɲiɲa ɔɔ tɔnd metiɲ ɔɔ: «'Taadjɛn tu nakgen se 'kaan nuɲ ki? Ɔɔ naan se 'tɛdn ɔɔ di jaay ɓo naaje j'an kaakɲ jeel ro ki gɛn ɓii kaani ɔɔ ɓiin dunia an nan se?» ⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛn 'dɛrlɛ!» ⁵ Taa jeege dɛna utu aɗe ɓaa ute roma ɔɔ nanɲa kic utu asɛn taadn ɔɔ: maam ɓo *al-Masi! Ɔɔ kɛn naade 'tɛd bin se utu 'dɛrl jeege dɛna. ⁶ Naase utu aki booy gɔtn ɓɔɔɔ ɔɔ jeege utu asɛn kɔasn maan ɓɔɔɔ, anum ɓɛɛ, ɔndki kɔndɔ, ɔntɛn 'geerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naɓo duni se 'kɔɲ nan ey ɓɔɔɔ. ⁷ Jee taa naan kaam kalan utu kiɲɲ ɓɔɔɔ te taa naan gaar kɛn kuuy. Maakɲ naanɲe tun metiɲ naanɲa utu 'tea ɔɔ gɔtn metiɲ ɓo utu tɔɔl jeege. ⁸ Aan gɔɔ mɛnd kɛn maakiɲ tuuniɲ gɛn koojo se, nakgen se paac kic ɓo baaga kaana num, kɛse je taadn ɔɔ dunia ɔɔpɲa gɔɔɔ.

⁹ «Kaad kɛn se j'utu j'asɛn dabar dɛna ɔɔ j'asɛn tɔɔɔ. Ɔɔ taa maam se jee do naan ki se paac utu asɛn kɔɔdn kundu. ¹⁰ Gan kaad kɛn se jeege dɛna utu an rɛsn ute kaal maakɛn do *Raa ki. Naade kutn naapɲe naan tɔɔgɲe tu ɔɔ tɔɔdn tund naapa. ¹¹ Jee tɛd roɗe aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu aɗe ɓaa dɛna ɔɔ dɛrl jeege dɛna. ¹² *Kusiɲ se ziidn ɓaa ute naaniɲa ɔɔ jeege dɛna maakjedɛge utu tɛdn baata do naapɲe tu. ¹³ Naɓo debm jaay aayɲa kaamiɲ bini aanga do taar tɔɔliɲ ki num, naan se utu 'kɔɲ kaaja. ¹⁴ Labar Jigan gɛn *maakɲ Gaar Raa ese se j'utu j'an taadɲ jeege tun do naan ki paac, kɛse tɛdn saada jeege tun ɓaa se paac jaay ɓo ɓɔm kaam mɔɔtn duni nanɲa.»

Dubar ɔɲɲ utu ɓaado

¹⁵ «Naase utu aki kaakɲ Deb tuj deelga te gɔtiɲ se utu kɛnd king maakɲ *Bee Raa ki, gɔt kɛn *salal se, aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki, ronɲ Daniel, taado do dɔkiɲ se. Bin num debm jaay dooy taar ese se ɲ'booy ɲ'ɔkiɲ jiga jaayo! ¹⁶ Kaad kɛn se ɔɲ jee kɛn iɲɲ taa naan Jude ki se, k'j'aaɲ j'ook maakɲ koge tu. ¹⁷ Debm iɲɲ king do ɓeen ki raan se, ɲ'ɔnte ɓɔɔyo naan ki gɛn tɔsn nakiɲgen maakɲ ɓeen ki. ¹⁸ Debm jaay ɓaaga maakɲ-gɔtiɲ ki kic ɛ, ɲ'ɔntɛn tɛrlo ɓeene gɛn kuun kaliɲa. ¹⁹ Bii kɛn se, mɛndgen mɛndkaamɲe ute ko gaangen gɛndɛge aay kaay si se, aɗɛn tɛdn ɔɲɲ aak eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey ɛ

*bii sebit ki eyo. ²¹ Kaad k'en se jeege utu dabar dena do dubar se gotn Raa aal dunia tap bo nam naam te eyo, do moatn dubar naan ki jaay 'koon cir naan ese se goto. ²² Num Raa se bii dubar ese se, naan gaanjinga duuku taa jeegen naan beer toodde se. Ken biigen se jaay naan gaanden te duuk ey num, nam 'kon kaaja tap bo goto. ²³ Kaad k'en se jaay nam taadsenga do: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey le taadsen do: Naan utu naane! Onten 'tookki taarina. ²⁴ 'Booyki! Jeegen k'en ted rode do naade bo al-Masige ute jeegen ted rode do naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 'tedn nakn-koooge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. Do jee k'en Raa beer tooddenga tood se k'en naade nga doobo num, aden kaan dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bere, taar se le, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'oo: Al-Masi utu do kod-baar ki naane num, onten baaki. Ey le k'en j'oo: naan utu oom ara! Num onten 'tookki taarde. ²⁷ Taa bii k'en *Goon Deba ade baa se tecn aan go maan aalo kaam kooko wusuk bini dok te gotn kaada toocni. ²⁸ Bii kaanum kic tecn aan go gotn daa dim gam ooyga jaay bo marlge kic lee booy tus ro ki se.

²⁹ «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num,

kaada se utu 'tedn ilim dib

do laapa se le woor eyo.

K-dijgen maakn raa ki ade si naan ki

do nakgen ok toogo maakn raa ki se utu 'tea.*

³⁰ «Gotn se jeege an kaakn nakn jeel maakn raa ki k'en taad do Goon Deba utu baado do jeegen do naan ki paac keem noo an kaakn Goon Deba ade booy maakn gapara ki ute toog Raa do goto woor kelen. ³¹ Pulu 'keem makon maakn raa ki do Goon Deba ade kol kodinge taa te 'tusn jee k'en naan beer toodde metn naan k'en kaam soo do k'en ing metn raa k'en kaam gay gay kici.»

Isa aal naag Raa taara ute ko ba

³² «Naase ondkiki doa te ko ba: k'en naan jaay baaga koon taa-oomo do doob kamba se, naase 'jeelki okki met-kijiri aanga do bara dopga gooro. ³³ Bin num naase kic bo, k'en aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan aan onsega goor kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki bee m'asen taada: jee duni k'en borse se 'kooy nan ey sum bo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakn raa ute do naan se utu 'deele, num taar maam se 'kon deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se goto

³⁶ «Num gan k'en gen kaadin ute biin *Goon Deba ano baa se, nam tap bo jeel eyo. *Koon Raage maakn raa ki kic le jeel eyo, do Goono kic le jeel eyo. Nam jeel biin se, goto. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum. ³⁷ Bii k'en Goon Deba ade baa se, 'tecn aan goo nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naan k'en naane se, kaad k'en maan magala booyo goob te jeege ey bort se, jeege doo, aaye, tok mendge, tok gaabge do ol gendege kic bo tokn naapge bini aan bii k'en Noe end maakn markab k'en magala. ³⁹ Gotn se jeege se, nakn utu kaan dode ki se, naade ond eyo bini maan magala baado goob toode paac. Ken Goon Deba ade baa se kic bo 'tecn bini. ⁴⁰ Bii k'en se gaabge dio ted ted naaba maakn-gotde ki se, deb kalan j'an kuunu do deb kalan 'koo. ⁴¹ Do mendgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu do deb

* 24:29 Aak Eza 13.10 do 34.4. † 24:37 Aak Jen kon 6-8.

kalan 'kɔɔpɔ. ⁴² Ingki zεεε daayum, taa naase kic ɔo 'jeelki eyo ɔiin Melse ade ɔaa se. ⁴³ Naase 'jeelki kɛn mɛl ɔee jaay jeel kaadn debm ɔoogo ano ɔaa nɔɔr num, naan toodn bi eyo ɔɔ kɔn debm ɔoogo an tεεcɛn ɔeeɛn eyo. ⁴⁴ Taa naan se ɔo naase kic 'daapki rose, ingki do mεtekse ki, taa Goon Deba jaay ade ɔaa se lε, kaad kɛn naase 'jeelki eyo.»

*Debm tɛdn naabm mεtekε ɔɔ tuj ɔrmin eyo
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ Isa deek ɔɔ: «Debm tɛdn naabm mεtekε ɔɔ tuj ɔrmin ey se kɛn gay? Naan ɔo debm kɛn mɛlin ɔnin jee tɛdn naabgen kuuy kaam jin, ɔɔ kɛn aanga kaadn ki num, lee εdden kɔɔ. ⁴⁶ Maak-raapo debm tɛdn naabm kɛn mɛlin aan jaay ɔnin naan utu tɛdn tɛdn naabm kɛn naan ɔninɔin kaam jin se. ⁴⁷ 'Booyki bεε m'asen taada: debm tɛdn naabm bin se, mɛlin utu an kɔn nakinge paac kaam jin. ⁴⁸ Num gan kɛn naan ɔo debm tɛdn naabm jig eyo ɔɔ taad ute maakin ɔɔ: Mɛlum se ade kɔn tɛrl yɔkɔd eyo, ⁴⁹ ɔɔ gɔtn se iin baag tɔnd jeengen k'tɛd naaba tɛl se, naan ɔɔ ɔɔ aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan mɛl gaabm ese se, ɔiin jaay naan ano tɛrl se, naan ɔnd eyo ɔɔ kaad kɛn naan aan kaan kic lε, naan saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tɛdn naabm bin se, kɛn mɛlin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔɔ an kɔlin 'dabar ute jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki. ɔɔ gɔtn se ɔo gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naandεge.»

25

Isa aal naagɲ taara gɛn gaan mɛndgen sik

¹ Tɛr Isa aal naagɲ taara deek ɔɔ: «Maakɲ *Gaar Raa se, naan tec aan gɔɔ gaan mɛndgen sik tɔs lɔɔmpdεge ɔɔ teec ɔaa dɔɔdn gaabm ɔaa kɔkɲ mɛnda*. ² Num maakɲ gaan mɛndge tun sik se, jee mii se mɛnd dɛrlge ɔɔ kɛngen kuuy mii se mɛnd mεtekge. ³ Mɛnd dɛrlge se, tɔs ɔaan te lɔɔmpdεge ɔk uubu maak ki, naɔo uun te zaadn uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan mɛndgen mii mɛnd mεtekge se tɔs ɔaan te lɔɔmpdεge ɔk uubu maak ki ɔɔ tɛr ɔk maakɲ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gɔɔ gaabm mɛnda lε aan yɔkɔd ey dɛy se, gaan mɛndgen se bi ɔaa tɔɔldε ɔɔ naade paac tood bia. ⁶ Kɛn aan daan ɔee se k'booy nam baag taadn makɔn ɔɔ: 'Booyki! Gaabm mɛnda se, ɔεε, aanga. 'Teec ɔaa 'dɔɔdnɲki! ⁷ Gɔtn se gaan mɛndgen sik se paac iin duru ɔɔ tɔɔc tɔl tɔnd daap lɔɔmpdεge. ⁸ Num gan mɛnd dɛrlge se tɔnd mɛtn mɛnd mεtekge se ɔɔ: «ɛdjekiro uubsege se ɔkɔ, ey num lɔɔmpjege se uubin ɔaa ɔaa nanja.» ⁹ Gan mɛnd mεtekge se tɛrlɛn ɔɔ: «A-a, uubu se ajenki kɔn kaasn k'paacki eyo! Naase 'ɔaa 'dugkiro gɔtn jee zoge tu.» ¹⁰ Kaad kɛn mɛnd dɛrlge se iin ɔaa gɛn dugɲ uubu se, gan gaabm mɛnda se iin aana. ɔɔ naan ɔn gaan mɛndgen mɛnd mεtekge se ing aak kaak kaamina. Naan εnd ute naade maakɲ ɔee mɛnd mɔɔɔb ki se ɔɔ kɛn naade jaay εnd se, kaam-taara se k'gaasiɲa. ¹¹ ɔkɔ se, mɛnd dɛrlge se aana ɔɔ baag tɔnd kaam taara deek ɔɔ: Mɛlje, Mɛlje, ɔɔɔjen kaam taara! ¹² Gan naan tɛrlɛn ɔɔ: 'Booyki bεε m'asen taada: ɔεε, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Taa naan se ɔo, ingki zεεε! Taa ɔii ute kaadn maam m'ano ɔaa se, naase 'jeelki eyo.»

*Isa aal naagɲ taara ute jee tɛdn naabgen mɔɔ
(Lk 19.12-27)*

* **25:1** Gaabm ɔaa kɔkɲ mɛnda se, mɛnd naan ɔaa kɔkɔ se maakɲ gaan mɛndge tun sik se eyo.

14 «Ter daala, kese tec aan goo debm baa baa merte jaay dan tus jee tedn naabinge do anden maalin paac se kaam jide. 15 Deb kalan naan edin gokol† daab magal magal mii, debm kuuy naan edin gokol daab magal magal dio, do ken kuuy naan edin gokol daab magal kalan. Nanja kic bo naan edin kaam do ron rona, jaay bo naan naar iin baa gotn mertin ki. 16 Debm j'edin gokol daab magal magal mii se, naan naar baa tedn oojo gokol daab magal magal kuuy mii do ki. 17 Debm j'edin gokol daab magal magal di se, naan kic baa tedn oojo gokol daab magal magal kuuy di do ki. 18 Na bo debm ken melin edin gokol daab magal kalan se, naan baa ud goo duubin naan ki, nam jeel gotin eyo.

19 «Gotn mertin ki se, melde se baa ingoga den jaay ok terl baado. Do ken naan jaay aan se, dan tond metde do gokol daabge tun magal magal ken naan nigdesin se. 20 Debm ken j'edin gokol daab mii se iiko ceeñ ki do deekin do: «Meluma, naai edumo gokol daab mii do maam m'tedin oojga ken kuuy mii do ki daala.» 21 Melin deekin do: «Kese jiga. Naai se debm tedn naabm bee do tuj ormi ey se. Ute nakn maam m'edi coko se kic, naai tuj te ormi ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.» 22 Debm ken j'edin gokol daab di se kic iiko ceeñ ki do deekin do: «Meluma, naai edumo gokol daab dio do maam m'tedin oojga ken kuuy di do ki daala.» 23 Melin deekin do: «Kese jiga! Naai se debm tedn naabm bee do tuj ormi ey se. Ute nakn maam m'edi coko se kic, naai tuj te ormi ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

24 Debm ken j'edin gokol daab kalan se, naan kic iiko ceeñ ki do deekin do: «Meluma, maam m'jeele naai se debm aali doño. Maakn-gotn naai doo te ey kic bo, naai oj naai ki do gotn naai duub te ey kic bo, naai ojo. 25 Bin num maam se beere okuma. Taa naan se bo gokol daabi ken naai edumsin se, maam m'baa duubino naan ki do borse ara ok naki.» 26 Gan melin terlin do: «Naai se debm tedn naabm jig eyo do debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakn-gotn maam m'oo te ey kic bo, maam m'ajo do gotn maam m'duub te dim ey kic le, maam m'oj maam ki. 27 Bee ki num, gokol daabum se, naai ano komb maakn ban ki; do kor maam m'ade terl se, m'an konjin am koojn ziidn do ki. 28 Gokol daabm jin ki se, uuniñki do edin ki deb ken ok gokol daabge sik se. 29 Taa, debm ken ok se, j'an kedn do ki, taa nakin an ziidn tedn dena. Num gan debm ok ey se le, ken naan ok cokon se kic bo, j'an kuun naatn. 30 Num debm tedn naabm jaay tol ser ey se, ok undin ki naatn maakn got ken do do. Do gotn se bo gotn toojo do gotn taan naanja.»»

Bii kajn bor kaam moon

31 Isa deek daala do: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade booy maakn gaarum ki ute kodunge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki. 32 Jee do naan ki paac tus naanum ki do maam m'aden nign aan goo debm gaam nign baatinge ute beninge se. 33 Baatge se, maam m'aden kol do ji daamum ki do benge se le, do ji jeelum ki. 34 Gotn se maam gaarge m'deekn jeege tun do ji daamum ki m'oo: «'Baakiro, naasen ken Bubum tedsenga tedn bee se; endki maakn gaarin ken naan daapsesinga daap do dakiña, kaad ken naan utu aalo kaal do naanja se. 35 Taa maam bo tolumo do naase edumkiroga koso; maane tolumo do naase edumkiroga m'aayga; m'ingoga merte gotse ki do naase okumkiroga jiga. 36 Ken maam

† 25:15 Gokol se doñ dena kaam kajn deba laapa kando kando.

met-beere, naase edumkiroga kal kuusu. Ken maam m'koono naase 'baa aakumkiroga. Ken maam j'okum dangay ki, naase 'baa aakumkiroga.»

³⁷ «Gaŋ jeegeen tedo nakŋ ute doobiŋ se utu aŋ terl ɔɔ: «Melje, nuŋ ki jaay naaje k'jaakio naai ɔo tɔolio jaay k'jedio kɔɔ se? Ey le ken maane tɔolio jaay k'jedio maan kaaye se? ³⁸ Naai iŋgo merte gɔtje ki nuŋ ki jaay naaje k'jɔkkio jiga se? Ey le nuŋ ki jaay naaje k'jaakio naai 'met-beere jaay naaje k'jedio kal tuusu se? ³⁹ Nuŋ ki jaay naai ooco koono ey le maakŋ dangay ki, jaay naaje k'baado k'jaakkiga se?» ⁴⁰ Gɔtn se gaarge aden terl ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: maakŋ genaamge tun se debm baat aan gɔɔ di kic jaay, naase 'tediŋkiroga beɛ se, keɛe gɔɔ 'tediŋkiro maam ki.»

⁴¹ «Ter gaarge utu deekŋ jeege tun do ji jeeliŋ ki se ɔɔ: «Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakŋ pood ken gen daayum ken Raa tediŋ gen *Bubm sitange ute kodiŋge. ⁴² Taa maam ɔo tɔolumo ɔo naase edumkiro te kɔs eyo; maane tɔolumo ɔo naase edumkiro te maan kaay eyo. ⁴³ Maam m'iŋgo merte gɔtse ki ɔo naase dɔɔɔ ɔkumkiro te eyo. Maam met-beere ɔsumo kic ɔo, naase edumkiro te kal kuus eyo; ken m'ooco koono ɔo j'okumo dangay kic ɔo, naase 'baa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gaŋ jee do ji jeeliŋ ki utu aŋ terl ɔɔ: «Melje, nuŋ ki jaay ken naaje k'jaaki naai ɔo tɔolio, ey le maane tɔolio, ken merte, ken met-beere, koono ey le maakŋ dangay ki, jaay naaje k'baado k'naaki te ey se?» ⁴⁵ Gɔtn se naaŋ utu aden terl ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: maakŋ gaange tun seɛm se, debm baat aan gɔɔ di kic jaay naase 'tediŋkiro te beɛ ey se, keɛe gɔɔ naase 'tedumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶ Jee do ji jeeliŋ ki se utu ɔaa tiŋg maakŋ dubar ki gen daayum, ɔo jeegeen ken ted nakgen ute doobiŋ se le, kɔŋ *kaajŋ gen daayum.»

26

Jee magalge end tel kutn Isa

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naaŋ taad jeege tun metiŋ ki ɔɔ: ² «'Jeelki *laa Paak gen Yaudge se ɔɔpga bii di sum ɔo 'kaana ɔo *Goon Deba se j'utu j'aŋ kɔkŋ kɔl ji jeege tu ɔo naade aŋ ɔaa tupm tɔol ro kaag ki.» ³ Gɔtn se *magal jee tediŋ serke Raage tu ɔo magal taa ɔee Yaudge tus maakŋ ɔee magal debm tediŋ serke Raa ki ken ron Kayip se, ⁴ naade tus dɔɔk taarde je doobm aŋ goon kɔkŋ Isa taa aŋ ɔaa tɔɔɔ. ⁵ Naade taad ute naapa ɔɔ: «J'ɔnte kɔkɔŋki bii laa ki, ey num jeege kiŋ gen tediŋ taara ɔo gɔto tuju.»

Menda baado ɔɔy itir do Isa ki

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶ Kaad ken Isa Betani ki maakŋ ɔee Simon ken k'daŋiŋ debm bikidi se, ⁷ menda kalan ɔaado ɔŋiŋa. Naaŋ se ɔk naka kalan aan gɔɔ k-ɔɔkɔɔ, nakŋ se ko ɔo k'ɔɔɔ k'daapiŋa. K-ɔɔkɔɔ se k'daŋiŋ *albatir*. ɔo itir maak ki se itir salal ɔo ɔɔɔ. Naaŋ ɔaado ɔɔyiŋ do Isa ki, kaad ken Isa iŋg ɔs kɔɔɔ. ⁸ Ken jee metiŋ ki jaay aak nakŋ mend se ted se, maakde tuju ɔo baag taadn ute naapa ɔɔ: «Gen di jaay itir se naaŋ tujiŋ bin se? ⁹ Itir se j'aŋ dugiŋ te zo ɔɔɔ ɔo gursiŋ se j'aŋ nigiŋ jee daayge tu.» ¹⁰ Ken Isa jaay booy taarde se, naaŋ deekden ɔɔ: «Gen di jaay naase 'terɛcki mind menda se? Nakŋ naaŋ tedum maam ki se, keɛe nakŋ jiga. ¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gaŋ maam se, daayum m'kɔŋ king te naase eyo. ¹² Itir mend ɔɔyum rom ki

se, daapumga roma gen kɛnd maakɲ ɓaad ki. ¹³ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: do naanɲa ute magaliɲ se ɓɔtn gay gay kic ɓo, kɛn jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakɲ kɛn mɛnd se jaay tɛdum se, jeege paac utu kɔɔsn maaniɲa ɔɔ saapm do nak kɛn naanɲ tɛd ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Tɛr Judas Iskariot, naanɲ maakɲ jee mɛtn Isa kɛn sik-kaar-di se, ɓaa ɔɲo *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ¹⁵ ɔɔ deekden ɔɔ: «Kɛn maam m'ɔk m'ɛdsenga Isa num, naase amki kɛdn dio?» ɓɔtn se naade mɛd ɛdn gurs tamma si-mɔto. ¹⁶ Naanɲ kɛn se sum ɓo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa tɛd *laa Paak gen Yaudge ute jee mɛtn ki*

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kɔr 11.23-25)

¹⁷ Bii deet deetn gen laa mappan ɔk ɔɔm ey se, jee mɛtn Isa ki ɓaado tɔnd mɛtn ɔɔ: «Kɔsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisiɲ tɛdn kaam gay?» ¹⁸ Isa deekden ɔɔ: «'Baaki maakɲ geger ki, ɓɔtn gaab ki kalanɲ bini ɔɔ deekiɲki ɔɔki: «Debm dooyje deek ɔɔ bɛɛ, kaadiɲ ɔɔpga ɓɔɔɔ ɔɔ naanɲ ute jee mɛtn ki se je ɓaa tɛdn laa Paak se ɓei ki.»» ¹⁹ Jee mɛtn ki ɓaa tɛdn aan ɓɔ kɛn Melde taaddeno ɔɔ naade ɓaa tɛd kɔsn gen laa Paak se ɓɔtn ese.

Isa taad jeege tun mɛtn ki ɔɔ deb kalanɲ utu an kutu

²⁰ Kɛn aan do teger ɓoto ɓaa ɔk jiɲ se, Isa ute jee mɛtn kɛn sik-kaar-di se ɓaado ing ɔs do tabil ki. ²¹ Kaad kɛn naade ing ɔs kɔs se, Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakse ki se, deb kalanɲ utu am kutu.» ²² ɓɔtn se jee mɛtn ki se maakde tuj kasak kasak ɔɔ nanɲa nanɲa kic ɓo baag tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Mɛluma, lɔ nakɲ se tɛdn maam lɛ?» ²³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Debm kɛn ɔl jiɲ maakɲ baay ki ute maam se, naanɲ ɓo debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan ɓɔ kɛn *Raa taadno maakɲ Kitap ki, num gan ɔɔɲ deb kɛn an kut se! Debm bin se kɛn j'oojiɲ te ey kic ɓo bɛɛ kaca.» ²⁵ Judas, naanɲ ɓo debm kɛn utu kutn Isa se, tɔnd mɛtn ɔɔ: «Debm dooyje, lɔ nakɲ se tɛdn maam lɛ?» ɔɔ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Aan ɓɔ kɛn naai deekiɲ se.»

Isa ɛdden kɔsn taad mɛtn taar yonɲa

²⁶ Kaad kɛn naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jiɲ ki, tɔɔm Raa ɔɔ dup ɛdn jeege tun mɛtn ki deekden ɔɔ: «ɔk ɔski, kese roma.» ²⁷ Tɛr naanɲ uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojɲ kaagɲ k'dariɲ biɲ se jiɲ ki, tɔɔm Raa ɔɔ ɛddesiɲa, deekden ɔɔ: «Paacki se, nanɲa nanɲa kic ɓo ɔk aaye aaye, ²⁸ kese moosuma kɛn taad ɔɔ *Raa dookga ute naase. Moosn se ɔoy taa jee dɛna, taa Raa aden tɔɔl *kusiɲdege. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: tɔtn ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'ɓaa kaay tɔtn koojɲ biɲ kiji ute naase se maakɲ gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad ɔɔ Pier utu an baate

³⁰ Kɛn naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec ɓaa ook do *kɔsn ɔlib ki. ³¹ Kɛn naade utu ɓaa ɓaa sum ɓo, Isa taad jeege tun mɛtn ki ɔɔ: «Maakɲ nɔɔr kɛn jaaki se, naase paacki utu amki kaanɲ rɛsɛ. Taa Raa taadga taad maakɲ Kitapiɲ ki ɔɔ: *Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge, ɔɔ baatinge se lɛ utu 'kaanɲ wɔɔkɔ.*» ³² Num kɛn maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana m'asen ɓaa booy taa naanɲ Galile ki.» ³³ ɓɔtn se Pier deekiɲ ɔɔ: «Kɛn jee mɛti ki jaay rɛsi paac kic ɓo, maam se m'ai kɔɲ

* 26:31 Aak Zak 13.7.

res eyo!» ³⁴ Isa terlin ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: maakɲ nɔɔr kɛn jaaki se, kɔr kɔrɔŋɔ 'kɔɔy ey sum ɓo, naai am 'baatn dɔɔl mɔtɔ 'deekɲ ɔɔ 'jeelum eyo.» ³⁵ Pɛr deekɲ ɔɔ: «Maam se kɛn am kaan te yoa kic ɓo, m'ai baati eyo!» Ɔɔ jee metɲ kɛn kuuy se kic ɓo paac taad aan gɔɔ gɛn Pɛr se.

Isa tɔnd metn Raa Getsemane ki
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)

³⁶ Gɔtn se Isa ute jeegen metɲ ki aan gɔt kɛn k'danɲ Getsemane ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Ingki gɔtn ara, kɔr maam m'kiikɲ cɔkɔ m'ade ɓaa tɔnd metn Raa se.» ³⁷ Naan ɔk ɓaan ute Pɛr ɔɔ gaan Zebedege dio, gɔtn se maakiɲ baag tuju ɔɔ taar maakiɲ ki nan tak. ³⁸ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se ingki gɔtn ara; ɔɔ ɔntɛn 'toodki bia, ingki zɛɛɛ ute maama.» ³⁹ Naan iɲ iik naan ki cɔkɔ se, ɓaa erg ɔnd naanɲ naan ki ɔɔ baag tɔnd metn Raa deek ɔɔ: «Bubuma, kɛn naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se† rom ki naata! Naɓo 'tɛd aan gɔɔ kɛn naai maaki jea, num aan gɔɔ kɛn maam ɓo m'je se eyo.»

⁴⁰ Kɛn naan ɔk tɛrl ɓaado ɔɲ jee metɲ kɛn mɔtɔ se, tood tood bia, ɔɔ naan deek Pɛr ki ɔɔ: «Lɛr kalan kic ɓo naase ɔɲ aasiɲki te gɛn king zɛɛ te maam ey ne? ⁴¹ Naase ingki zɛɛɛ, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki koocɲ maakɲ nakɲ naam ki eyo. Maakɲ debkilimi se je tɛdn nakɲ bɛɛ, naɓo daa ron ɓo ɔɲ aasiɲ eyo.»

⁴² Tɛr naan ɔk tɛrl gɛn k-dige iik naan ki cɔkɔ daala ɔɔ ɓaa tɔnd metn Raa ɔɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsɲ kiik eyo ɔɔ kɛn m'an kaay tak num ɔɲ maakje naai ɓo 'tɛda!» ⁴³ Kɛn naan ɔk tɛrl daal se, ɓaado ɔɲ jee metɲ ki tood tood bia ɔɔ kɛn bi ɔkɔ se, kaamɔ kic ɔɲ aak eyo. ⁴⁴ Isa iɲ ɔnde kɛn naan iik naan ki cɔkɔ se, naan baag tɔnd metn Raa gɛn k-mɔtɔge, ɔɔ maakɲ tɔnd metɲ ki se naan ing dɔɔl taar ese sum. ⁴⁵ Tɛr naan ɔk tɛrl ɓaado ɔɲ jee metɲ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakɲ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bɛɛ, bɛɛga, kaadɲ aasga ɔɔ *Goon Deba se j'an kɔkɲ kɔl ji jee tɛdn kusinge tu. ⁴⁶ Iɲki, k'ɓaaki! Aakki, debm am kut se ɔanga.»

Isa jeege ɔkina
(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Kaad kɛn Isa utu taad nan te taariɲ ey sum ɓo, gan maakɲ jeege tun metɲ kɛn sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan ɓaado ute dɔɔl jeege dɛna metɲ ki kɛn ɔk gɔrd-jerlɔge ɔɔ te sirdɔge. Jee se *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge ɓo ɔldeno. ⁴⁸ Judas, naan ɓo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔɔ m'kaay ciilin se, kɛse ɓo naana! Ɔkɲki.» ⁴⁹ Judas naar ɓaado cɛɛ Isa ki ɔɔ deekɲ ɔɔ: «Debm dooyje, tɔɔse!» Gɔtn se naan baam ɔkina ɔɔ aay ciilina. ⁵⁰ Ɔɔ Isa terlin ɔɔ: «Mɛduma, nakɲ naai 'ɓaado tɛda se, 'tɛdina.» Gɔtn se jee dɛngen k'ɓaado tɛl se, iij-ɔkina. ⁵¹ Gan kɛn Isa jaay j'ɔkɲ se, maakɲ jeege tun metɲ ki se, deb kalan ɔɔdɔ gɔrd-jerlina ɔɔ ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn sɛrke Raa ki. ⁵² Gɔtn se Isa deekɲ ɔɔ: «Gɔrd-jerli se 'tɛrl ɔlin maakɲ saapiɲ ki gɔtin ki. Taa jeegen tɔɔl jeege ute gɔrd-jerlɔge se, naade j'utu j'aden tɔɔl ute gɔrd-jerlege kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, kɛn maam jaay m'tɔndga metn Bubum num, naan am naar naakɲ ute dɔɔl kɔdinge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Kɛn bin ey num taar Kitap

† 26:39 Kɔɔpm ara taadn ute kaadn kɛn naan utu dabara dɛna do kaag ki aan gɔɔ debm kusina.

taad se 'kaan doobin ki ɔɔ dɔo?» ⁵⁵ Naan ken se Isa deek jee denge tu se ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerlsege ɔɔ te sirdsege jaay, 'baamkiro kɔkɔ aan gɔɔ debm ɔoogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naɔo naase ɔɔ ɔkumkiro te eyo. ⁵⁶ Num gan nakɔ se jaay aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanjinɔ maakɔ Kitap ki do dɔkin se, 'kaan doobin ki.» Gan gɔtn se, jee metin ki paac baatina ɔɔ aan resina.

Isa j'ɔk k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakɔ metn taarge
(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee ɔko Isa se baansino bee Kayip ki, naan ɔo *magal debm tedn serke Raa ki. ɔo maakɔ bee naan ki se ɔo jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge ɔaado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier ɔko metn Isa daande goon dɔkɔ, daanino hini aan daan bɔɔr bee magal debm tedn serke Raa ki. Pier endo ɔaa ing ute jee tedn naabge, taa kaakɔ nakɔ ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tedn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacɔ jee kaakɔ metn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kɔkɔ mindin num j'an ɔaa tɔɔɔ, ⁶⁰ naɔo naade ɔɔ te taar dim eyo. Ey num saadge dena ɔaado tɔlin taar-kɔɔɔɔ don ki taa an kɔkɔ mindina.

Cɔkɔ se maakɔ naade ki se jeege di ɔaado, ⁶¹ ɔo taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an tɔɔkɔ naatn ɔo maakɔ biige tun mɔtɔ sum ɔo m'an kiinin gɔtin ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tedn serke Raa ki se iin daara ɔo deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap ɔo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?»

⁶³ Gan Isa do dek ɔo terlin taar dim eyo. Ter magal debm tedn serke Raa ki se taadin daala ɔɔ: «Ute ro Raa zere m'tond meti, 'taadjen tu naai ɔo *al-Masi, Goon Raa se la?» ⁶⁴ Isa terlin ɔɔ: «Kese naai ɔo 'deekina. Naɔo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakɔ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔo ken naan ade bɔɔy se ade king do gapar ki.»

⁶⁵ Gɔtn se magal debm tedn serke Raa ki iin neepm te kalina ɔo deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj Raa se. ⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔoki di?» Jee den se terlin ɔɔ: «Deere, naan se nakin yoa!»

⁶⁷ Gɔtn se naade tupin ɔooro daan-kaamin ki ɔo tondina. Jee kuuy se tondin metn bin ki, ⁶⁸ deekin ɔɔ: «Naai al-Masi, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tondi se, nanja?»

Pier naaj ɔo naan jeel Isa eyo
(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naan ken se, Pier ɔɔp ing naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se mɛnda kalan, mɛnd tedn naaba, ɔaado ɔjina ɔo deekin ɔɔ: «Berɛ, naai kic ɔo debm Isan kɔd Galile.» ⁷⁰ Gan naan jeege tu paac se, naan naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk metin eyo.» ⁷¹ Ter Pier iin ɔɔ gɔtn se ɔo ɔaa ɔaa kaam taa doob ken magal se, mɛnd tedn naabm kuuy aakina ɔo deek jeege tun gɔtn ese se ɔɔ: «Berɛ, gaabm ese kic debm Isan kɔd Nazarɛt se!»

⁷² Gɔtn se Pier baag naaja daala ɔo naam taarin ɔɔ: «Berɛ, gaabm se maam m'jeelin eyo!» ⁷³ Ken naade jaay ing cɔkɔ se, jeegen paacɔ ing gɔtn ese se iiko cɛɛn ki deekin ɔɔ: «Deer deer, naai se metn naade, taa taari taad se kic ɔo tec gen naade!» ⁷⁴ Gɔtn se Pier baag naam taarin ɔɔ: «Berɛ, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔo: gaabm se maam m'jeelin eyo!» Gan

gōtn se sum 60 kōrōnjō naar dōd dōyo. ⁷⁵ Gōtn se, Pier naar saap do taar ken Isa taadīno dō: «Kōr kōrōnjō tōyo ey sum 60, naai am baatn dōol mōtō.» Gōtn se naan teeco dō baag keem gab gab.

27

Isa j'ōk k'baansin naan tōog ki rōn Pilat

(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanōorin nōorin se, *magal jee tēdn sērke Raage tu paac, ute magal taa 6ee Yaudge tus dōok taarde kalan gen tōol Isa. ² Gōtn se naade ol j'ōk k'dōok Isa dō naade 6aa eđin magal *Rōmege tu, rōn Pilat.

Kooy Judas

(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm ken ut Isa se, ken naan jaay aak Isa j'ōkinga gen 6aa kutu se, gōtn se naan nirlin teece. Gursn tamman si-mōtō ken j'ēdin se, naan ok tērl 6aa eđin *magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge tu gōtin ki. ⁴ Naan deekden dō: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te dīm ey se!» Gan naade tērlin dō: «'Baa tēdn gam naane, kēse oljen naaje eyo!» ⁵ Gōtn se Judas 6aa sin te gurs se maakn *Bee Raa ki dō naan malin 6aa aal ooc ooyo. ⁶ Magal jee tēdn sērke Raage tu tās gursn se dō deek dō: «Gursn se naaje j'ōkki dōobm jaay j'an'ki kōmb maakn Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus dōok taarde kalan dō gursn se naade 6aa dugn maakn-gōtn debm kōbm dukulge dō maakn-gōtn se naade onin gōtn duubm mērtge. ⁸ Taa naan se 6o maakn-gōtn se bōrse kic naade utu danin *Maakn-gōtn ut ko debkilimi*. ⁹ Bin 6o taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki rōn Jeremi taadno do dōkin se, aanga dōobin ki ken dō: *Naade took okga tamman si-mōtō se, kēse 6o zo ken gaan *Israelge jen ro ki*, ¹⁰ dō gursn se naade dugn maakn-gōtn debm kōb dukulge dō kēse 6o taar *Meljege Raa olum dō m'aden taada*.*

Pilat tōnd mētn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ōk k'baansin naan magal *Rōmege tu rōn Pilat dō naan tōnd mētn dō: «Naai 6o Gaar Yaudge la?» Isa tērlin dō: «Aan gōd ken naai 'deekin se.» ¹² Gōtn se *magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge okin mindina, na6o naan tērlēden taar dīm eyo. ¹³ Gōtn se Pilat se deekin dō: «Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kōkn mindi se?» ¹⁴ Na6o do taarge tun k'tōlin dōn ki se, taar dīm tap 6o Isa tērlin te eyo. Ken magal Rōmege jaay aakin se paac 6o, okin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak 6o, magal *Rōmege se lee tōd tōlden tōl debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ok debm dangay kalan ken jeege jeelin paac, rōn Isan Barabas. ¹⁷ Gōtn se Pilat tōnd mētn jee dengen tus se dō: «Naase 'jeki m'asen kōdōn kōl narja: Isan Barabas lōbu Isan k'danin *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok 6aano ute Isa se, naade tēd tēd maak-kilimi 6o rōn ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gōtn kōjn bōr ki se, mēdin olō jeege 6aado taadin dō: «Gaabm ese se naan debm bēe dō tuj te dīm eyo! Bēre, onten kōl doi

* **27:10** Aak Zak 11.12-13 dō Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

maakŋ taariŋ ki taa maakŋ noor ken deel se, maakŋ nim ki se, maam m'dabarga dēna taa naana.»

²⁰ Gaŋ *magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge ɔl mētn jee dēnge ɔ k'tōnd mētn Pilat num aden kōōdn kōl Barabas ɔ Is se lē, k'tōlin naatn. ²¹ Magal Rōmēge se ēp taariŋ daala ɔ: «Maakŋ naade ken di se, 'jeki m'asen kōōdn kōl nana?» Naade tērlin ɔ: «Barabasi.» ²² Pilat tōnd mētdē ɔ: «Num debm k'danin Is al-Masi se m'an tēdn m'ɔ dī?» Naade paac tērlin ɔ: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!» ²³ Pilat tōnd mētdē ɔ: «Naan tap 6o tujga dī?» Tē naade dōb ɔy makōn cir daala ɔ: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'kōn tēdn dīm eyo, ɔ jeege lē tōy dōk taara ɔn ey se, naan uun maane, tug jin naan jee dēnge tu ɔ deekden ɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kēse naase mala aakiŋki!» ²⁵ Jeege paac se tērlin ɔ: «Ōn moosn naan se ajen kōōpm mindje ki ɔ mind gēnjege tu!» ²⁶ Gōtn se Pilat ɔl k'6aa k'j'ɔd'j'alden Barabas. Gaŋ gēn Is se, naan ɔl k'j'ōndin ute mēēje ɔ ɔk ɔlin ji jeege tu taa j'an 6aa tupm tōl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mētn Is ki

²⁷ Gōtn se asgargen gēn magal *Rōmēge ɔk 6aan te Is maakŋ 6ee magalde ki maak ki naane, ɔ gōtn se dōl asgarge paac 6aado tus ɔl gurugiŋa. ²⁸ Naade tōōdn te kalinge naata ɔ uun uusin kal kuuy aac bon†. ²⁹ Tē naade uj daapo jēke gēn kōōndō 6aado ɔndin dōn ki ɔ ēdin naka aan gō naala ji daamin ki. Gōtn se naade erg naanin ki ɔ tooyin koogo mētin ki ɔ: «'Tōōse naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupin 6ooro rōn ki ɔ uun kaagŋ tec naala se, tōndin dōn ki. ³¹ Ken naade tooyin koogo mētin ki aas se, naade ɔk ɔōdn naatn te kal aac bon ken naade uusin se, ɔ tuusin kal naange gōtin ki, jaay ɔk 6aansin naata taa j'an 6aa tupm tōl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge ɔko Is teecnsin teec naatn maakŋ gēger ki se, naade dōd ute gaaba kalan kōd Siren k'danin Simon. Naade ɔkin taa tōōg gēn kuun kaagŋ j'an tupm Is ro ki. ³³ Naade ɔk 6aansin gōt ken k'danin Golgota; Golgota se je deekŋ ɔ: gōtn kaadn do deba. ³⁴ Gōtn se naade ēdin ŋ'aay tōtn koojn bin deep te yōrlō, na6o ken Is jaay uum naamin se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade jaay tup tōlo Is ro kaag ki ɔ uun daarin raan se, kalinge se naade tēdin salatia jaay 6o nigiŋa ɔ debm oociŋa 6o uunu uunu. ³⁶ Tē naade inŋ naan ki gōtn ese ɔ bōb Is. ³⁷ Naade raan ɔlin kaam dōn ki mētn taar ken naade tōōsin ro ki ɔ: Kēse 6o Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gōtn se asgarge tup jee 6oogge dio ro kaagge tu cē Is ki se kici, deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki ɔ deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki.

³⁹ Jee deel deel gōtn se jaay daar aakin se, naade siik dōde ɔ naajina, ⁴⁰ deek ɔ: «Naai 6o ken ɔ tōōkn *Bee Raa ɔ an kiin kuuy daan 6iige tun mōtō se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'bōyō do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen jee tēdn sērke Raage tu, jee jeel taadn tōōkn mētn Ko Taar Raage ute magal taa 6ee Yaudge se kic, tooyin koogo mētin ki ɔ deek ɔ: ⁴² «Jee kuuy se, naan aajdenoga num ɔn aasin gēn kaajn ro naan malin eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, ŋ'bōyō naatn 6orse ro kaag ki ɔ naaje j'tookŋ kaal maakje dōn ki. ⁴³ Naan ɔ aal maakin do Raa ki, ɔ ken Raa

† 27:28 Kal aac bon j'uusin se kēse kal gaaringe.

jaay 6o jeŋ deer num, ɔŋ ɓorse aŋ kaaja! Taa naaŋ taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee ɓooggen k'tup tɔldɛ do kaagge tun cɛsn Isa ki se kic 6o naajiŋ bin kici.

Kooy gɛn Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naaŋa te magaliŋ se gɔtɔ ɓaa tɛd ilim dib bini aan katar do tɛgɛr ki. ⁴⁶ Aan katar do tɛgɛr ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔŋ ute taar naaŋina ɔɔ: «Eli, Eli†, lɛma sabaktani?» Taar se je deekɔ ɔɔ: Raama Raama, naai 'rɛsum gɛn di§? ⁴⁷ Maakɔ jeege tun daar gɔtn ese se kɛn booyiŋ naaŋ taad bin se, jee mɛtiŋge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyi tu, naaŋ dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalaŋ naar aaŋ ɓaa uuno naka kalaŋ kɛn uun maane, ɔliŋ maakɔ tɔtn koojɔ bin kɛn mooyo jaay uun ɔliŋ taa gard ki ɔɔ uun ɔliŋ taar Isa ki taa n'suubu. ⁴⁹ Jee mɛtiŋge ɔɔp se taad ɔɔ: «Ɔŋki jaay sɔm j'utu j'aŋ kaaka kɛn Eli jaay utu aɗɛ ɓaa aŋ kaajiŋ se!» ⁵⁰ Gɔtn se Isa ɔɔd ɔɔy makɔŋ daala ɔɔ ɔŋ kɔŋ teece. ⁵¹ Gɔtn se, kal deer k'gaan maakɔ *Bee Raa se nɛɛpo raan bini aan naaŋ ki tak. Naaŋa tea ɔɔ liŋge tɔp pak pak. ⁵² Taa ɓaadŋ jeegeŋ *salal ooyga kooy do dɔkiŋ se tɔɔd kalɗɛ ki ɔɔ naaɗɛ duro daan yoge tu, ⁵³ ɔɔ teeco maakɔ ɓaaddɛge tu. Ɔɔ kɛn Isa jaay ooy duro se, naaɗɛ ɓaa end maakɔ gɛgɛr kɛn salal Jeruzalem ki, ɔɔ jeege dɛna aakɗenga. ⁵⁴ Kɛn bubm asgarge ute asgargen kuuy kɛn daar ɓɔɔb Isa se, aak naaŋa tea ute nakgen deel paac se, ɓeere ɔkɗɛ taad ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'ɔlinga maakɔ ɓaad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gɔtn se mɛndge dɛna daar dɔkɔ aak Isa. Mɛndgen se, baago kɔkɔ mɛtiŋ taa naaŋ Galile ki ɔɔ naaɗɛ tɛdɛno naaba. ⁵⁶ Maakɗɛ ki se Mari kɛn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gɛn Yusup ɔɔ ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Kɛn kaada ɓaa ɓaa kooco se, gaaba kalaŋ debm maala, kɔd Arimate ron Yusup ɓaado. Naaŋ kic debm maakɔ jeege tun mɛtn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se ɓaa ɔŋ Pilat ɔɔ tɔnd mɛtiŋa taa aŋ kɔŋ ro Isa se naaŋ aŋ ɓaa kɔl maakɔ ii6 ki. Gɔtn se Pilat tooko undiŋ kulu ɔɔ k'ɓɔoyiŋsiŋo. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se ɔɔ teeliŋ ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naaŋ uun ɓaa ɔl aaliŋ maakɔ ii6 kɛn j'ɔŋ ko sum 6o j'ud* k'ɗaapiŋa ɔɔ ɓaadŋ se lɛ kiji, ɔɔ dircil aaliŋ ko magal taar ki jaay 6o naaŋ ɓaa. ⁶¹ Mari kɛn iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naaɗɛ utu iŋg dɔk ɔkɔ ute taa ɓaada.

Asgarge ɓɔɔb do ɓaadŋ Isa

⁶² Bii kɛn Yaudge daap daap roɗɛ gɛn *ɓii sebit jaay deel se, mɛtheenki se, *magal jee tɛdŋ sɛrke Raage tu ute *Parizige tuso naapa ɓaado ɔŋ Pilat, ⁶³ ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Jaamus, naaje k'saap j'ɔŋga taar kɛn debm taar-kɔɔɓm se taado kaad kɛn naaŋ utu zɛɛr se ɔɔ: «Maakɔ ɓiige tun mɔtɔ se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'ɓɔɔbm taa ɓaada se bini kaan ɓii k-mɔtɔge tu, ey num sɔm jee mɛtiŋ ki se aɗɛ ɓaa te aŋ ɓoogo ɔɔ taadŋ jeege tu ɔɔ: «Naaŋ duroga daan yoge tu!» Kɛn bin num taar-kɔɔɓm naaɗɛ tɛd se 'cir kɛn deete†. ⁶⁵ Pilat deekɗen ɔɔ: «Naase kic ɔkki asgarge kaam jise. Bin num ɔlɗeki asen ɓɔɔbm do ɓaada aan gɔɔ kɛn naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naaɗɛ ɓaa daap roɗɛ gɛn ɓɔɔbm do ɓaada se, ɔɔ ko magal kɛn

† 27:46 Maakɔ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naaŋina kɛn k'danjiŋ Aramayik.

§ 27:46 Aak KKR22.2. * 27:60 Yaudge se uɗ ɓaada maakɔ koge tu se. † 27:64 Isa tɛd ron ɔɔ naaŋ 6o *al-Masi kɛn utu aɗɛ ɓaa. Kɛse 6o taar-kɔɔɓm kɛn Yaudge saap ɔɔ Isa taad jeege tu deet deet se.

naade dircil aaliñ taa baad'ki se, naade gaasn taa baada tak tak tediñ nakñ
kaakñ jeele ro ko ken naade gaasiñ se ð ð asgarge daar bəbina.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)

¹ Ken *bii sebit jaay deel se, bii dumas ki tanəriñ nəriñ se, Mari ken
iino Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakñ taa baada.

² Gətn ese sum 60 naan ja naar te makəno ð kodn Meljege bəoyo maakñ raa
ki baado dircil ko taa baad'ki se ð ing do ki. ³ Naan se ron wəor gəto aan
gəo maan aal wusuk wusuk ð kalin kic 60 raap lak lak aan gəo kuubu.

⁴ Anum asgargen daar bəb do baada gətn ese se, ken naade aakiñ se,
beere əkde se, rode ook marga jəg jəg ð si naan ki aan gəo jee ooyga kooyo.

⁵ Gan *kodn Raa se deek məndge tu se ð: «Naase se, ənten 'beerki. Maam
m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'təlin ro kaag ki se. ⁶ Bəre, gətn ara
se naan gəto! Naan se duroga daan yoge tu aan gəo ken naan mala taado.
'Baado aakki gətn ken j'əl j'aalsina. ⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun metiñ
ki əki: naan se duroga daan yoge tu ð əndga naana asen baa booy taa
naan Galile ki. Gətn naane se 60 naase anki 'baa kaaka.» Kese 60 taar
m'taadseno.

⁸ Ey num məndge beere əkdega, nafo maakde raap aak eyo. Naade iin
taa baad'ki naar aan baa taad labar se jeege tun metn Isa ki. ⁹ Ken naade
jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden ð:
«'Təse ki.» Gətn se, naade iiko cəen ki, baam ək jəna ð erg naaniñ ki.
¹⁰ Gətn se, Isa taadden ð: «Ənte 'beerki! 'Baa 'taadki genaamge tu k'baa
taa naan Galile ki. Gətn naane 60, naade utu am kaakñ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bəb do baada

¹¹ Kaad'ken məndgen ese iino taa baad'ki jaay ək terlo terle aan te ey sum
60, gan asgargen jee bəb do baada se, mətine baa maakñ gəer ki, ð
baa taad *magal jee tediñ sərke Raage tu nakgen deel paac se. ¹² Ken magal
jee tediñ sərke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa be Yaudge.
Naade dək taarde kalan, uun gurs dena ð ed asgarge tu, ¹³ dejde ð: «'Baa
'taadki əki num: «Nəor kaamje ək bi sum 60, jee metiñ ki baado 60og əd
uun baansinga.» ¹⁴ Ə ken taar se jaay oocga bi magal *Rəmege tu kic 60,
naaje j'an kurl maakiña ð taar dim tap 60 'koocn dose ki eyo.» ¹⁵ Gətn
se asgarge took uun gurs ð baa taad jeege tu aan gəo taar k'dejdeno se.
Anum taar se Yaudge paac baa booyina ð bəorse kic 60 taar se j'utu k'lee
k'tadiñ taada.

Isa əl jee metiñ ki naaba

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin baa taa naan ken
Galile ð baa ook do ko ken Isa taadden ð k'baa do ki se. ¹⁷ Ken naade jaay
aan do ko ki se, gətn se naade aak Isa ð erg naaniñ ki. Nafo maakde ki se,
jee mətinegə maakde naaja. ¹⁸ Gətn se, Isa iiko cəede ki ð deekden ð: «*Raa
edumga təgo do nakge tu paac ken maakñ raa ki ð ken do naan ki. ¹⁹ 'Baa
'taadki metjiñ jeege tun do naan ki se paac ð 'teddeki naade tediñ jee metum
ki. *Batizdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooydeki naade
tookñ kuun taar ken maam m'dooyeno paac se ð king do ki. Maam se,
daayum m'utu te naase, bini bii ken dunia an nan ro ki.»

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark Kupm mɛtn taar taadʒeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Mark raanʒino se, jee kɛn naan raanden se, naade paac Yaudge eyo. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn jee kuuy raanʒino se, Labar Jigan kɛn Mark raanʒin se, naan duuk cirde paac. Taa naan se 60 maakɲ kitapiɲ ki se, naan taad te mɛtn taar Isan utu baat se eyo. Mɛtn taar Isan kɛn lee dooy jeege jɛrl jɛrl se kic 60 gɔto maakɲ kitapiɲ ki. Num gan j'ɔɲ 60 mɛtn taargen kɛn naan ɛd lapia ute naajɲ kɛn naan naajo ute jeege se gɔto kaam dɛna. Ɔo gɔtn mɛtin se, taar kɛn naan taad se, maakɲ labarge tun jiga gɔt kuuy se, gɔto. Mɛtn taar kɛn Mark raanʒin se, taad jeege tu ɔɔ: «Isa se tap 60 nanja?» Mark noog jeege cɔkɔ cɔkɔ bini 'jeel kɔkɲ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan malin se, naan taad ɔɔ naan *Goon Deba*. Ɔo ro goon deba se je taadɲ ɔɔ Raa ɛdɪŋga tɔɔgɔ do nakge tu paac ɔɔ ɣɛn kɔɲ bɔɔro do jeege tu ɔɔ ɣɛn tɔɔl kusiɲ jeege kici. Ter Goon Deba se je deekɲ ɔɔ Isa se, debkilim mala mala. Kɛse je taadɲ ute nakgen k'jeel mɛtin eyo kɛn taad ro Isa ki ɔɔ do naabin ki. Mark taad jeege tu ɔɔ Isa se naan Goon Raa (koɲ 1.1) ɔɔ do taar tɔɔl taarin ki se, naan raan ɔɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki (koɲ 15.39).

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)*

¹ Kupm mɛtn Labar Jiga ɣɛn Isa *al-Masi, Goon *Raa. ² Aan gɔɔ kɛn Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki taadno maakɲ Kitapiɲ ki do dɔkin kɛn ɔɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki
taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔɲ do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Mɛljege ɔɔ 'ɛdɪŋsiɲki jiga 'toodɲ tal.*

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki roɲ Ezayi taadɲ se, naan 60 Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Gɔtn se naan taadden ɔɔ: «'Terlki maakse ɔɔ ɔɲ j'asen batizi ɔɔ Raa asen tɔɔl *kusiɲsege.» ⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacɲ iino maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, naade ɓaado gɔtn Jan ki. Naade tɔɔd mɛtn kusiɲdege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakɲ ool magal kɛn k'danɲ Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapiɲ ute bɛekɲ ginji ɔɔ dɔɔk maakin te kɔl daara; nakɲ kɔsiɲ iimi ute teeje. ⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu ade ɓaa mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic 60 m'aas ɣɛn no tuutiɲ eyo. ⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se 60 utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

*Isa k'batizɪna ɔɔ *Bubm sitange naamiɲa
(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)*

* 1:3 Aak Eza 40.3.

⁹ Anum, maaknj 6iige tun se, Isa iino maaknj geger ken Nazaret, ken taa naan Galile ki, 6aa ɔŋ Jan-Batist ɔ Jan *batizin maaknj ool Jordan ki. ¹⁰ Ken Isa jaay teeco naatn maaknj maane ki sum 6o, aak maaknj raa ɔɔd wanj ɔ *Nirl Raa booyo don ki tec aan gɔɔ deere. ¹¹ Naan booy mindi taad maaknj raa ki, deek ɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'beer m'ɔɔdio taa naai 'tɔɔlumi.»

¹² Gɔtn se Nirl Raa naar tɔɔd ɔlin do kɔd-baar ki. ¹³ Naan ting bii si-ɔɔ do kɔd-baar ki. Maaknj 6iige tun se, Bubm sitange 6aado naamina. Naan ing ute daagen maaknj kaag ki ɔ *kɔdn Raage 6aado ɔŋina ɔ naade aakin don ki.

Isa beer tɔɔd jee metin ki ɔɔ

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)

¹⁴ Ken Jan-Batist k'j'ɔkinga danjay ki jaay 6o Isa iin 6aa taa naan Galile ki ɔ baag wɔɔknj Labar Jiga gen Raa se jeege tu ¹⁵ ɔ: «Kaadin aasga, Gaar Raa se 6aadoga gɔɔɔ. 'Terlki maakse ɔ aalki maakse do Labar ken Jiga.»

¹⁶ Kaad ken Isa deel deel taa baar ken Galile ki se, aak Simon ute genaŋ Andre tund tund gendde maan. Naade se jee toocn kenjge. ¹⁷ Isa deekden ɔ: «'Baakiro 'daanumki! 'Borse maam m'asen tedn naase jee 6aa 'je jikilimge ade 6aa doobm Raa ki.» ¹⁸ Naade naar ɔŋ genddege ɔ daanina. ¹⁹ Utu iik naan ki cɔkɔ se, naan aak Jak te genaŋ Jan; naade se gaan Zebedege ing king maaknj markabde ki, daap daap genddege. ²⁰ Gɔtn se Isa naar danɔde. Naade iin ɔŋ bubde Zebede maaknj markab ki ute jee tedn naabinge ɔ naade 6aa metn Isa ki.

Gaaba kalan ɔk kɔɔŋ sitan

(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)

²¹ Isa end maaknj geger ken Kaparnayum ute jee metin ki. ɔ ken *6ii sebit jaay aan se naan end maaknj *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ baag dooy jeege. ²² Jeege booy taar ken naan dooyde se, ɔkden taad eyo. Taa dooy naan se ɔk tɔɔgɔ ɔ tec aan gɔɔ gen jee jeel taadn tɔɔknj metn Ko Taar Raage se eyo. ²³ Maaknj 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, debm ɔk kɔɔŋ sitan naar endo gɔtn se ɔ ɔɔd ɔɔyo, ²⁴ ɔ: «Naai Isan Nazaret. Naai tap 6o naaje j'ɔŋ di ute naai? Naai se '6aado gen kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa 6o ɔlio.» ²⁵ Gan Isa aacin kaama ɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» ²⁶ Gɔtn se sitan baag tiikn gaaba se zak zak, ɔɔd ɔɔy makɔŋ ɔ teec naatn ron ki. ²⁷ Jeege paac taar se ɔkden taad eyo ɔ naade tɔnd metn naapa ɔ: «Kese tap 6o taar ɔ ɔdio? Kese dooy kiji ɔ naan dooy jeege ute tɔɔgin mala. Naan taad sitange tu ɔ sitange kic 6o tookin taarina.» ²⁸ Gɔtn se nookin naar eem dɔɔd taa naan Galile ute magalina.

Isa aaj jee kɔɔŋge dena

²⁹ Ken naade iin teec naatn maaknj *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se sum 6o, Isa 6aa 6ee Simon te gen Andre ki. Jak ɔ Jan daanina. ³⁰ Gɔtn se moom Simon menda se kɔɔŋ, tood tood danjal ki, naan ron ɔŋ kedek. Ken Isa jaay aan se, jeege naar taadin taa mend se. ³¹ Naan iik cɛen ki, ɔk jina, uun daarina. Gɔtn se ron ken ɔŋ kedek se terec urlu, naan iini ɔ baagden tedn kɔɔɔ.

³² Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tedn ilim se, jeege baag 6aano te jee kɔɔŋge ute jee ɔk kɔɔŋ sitange paac. ³³ Jeege maaknj geger ki se paac tus taa 6ee ken ese. ³⁴ Gɔtn se Isa ed'lapia jee kɔɔŋge tu dena ɔ kɔɔŋdege se naparin dena.

ጋጋ naan̄ tuur sitange dēna ro jeege tu. Gaṇ sitange se Isa ʾnden doobo gēn taadn̄ taar eyo, taa naade se jeeliṇa.

Isa lee taa naan̄ Galile ki

³⁵ Mētheen̄ki tanʾorin̄-nʾorin̄ gʾot utu ilim sum 60, Isa iin̄ teec naatn̄ maakṇ naan̄ kēn se, 6aa do kʾd-baar ki gʾotʾ kaam kalan̄. Gʾotn̄ se, naan̄ inḡ eem *Raa. ³⁶ Simon ute mēdinge teec 6aa lee jeṇa. ³⁷ Kēn naade jaay ʾṇṇ̄ se, deekin̄ ʾo: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden̄ ʾo: «K'6aaki maakṇ naange tun kuuy kēn cēes ki cēes ki, m'6aa taadn̄ Labar Jiga gʾotn̄ naane kici. Anum, taa naan̄ se 60 maam m'teecn̄ m'6aado se.» ³⁹ Naan̄ lee dʾoʾd taa naan̄ Galile ute magaliṇa, taadden̄ taar Raa maakṇ *6eedeḡe tun kēn naade lee tusn̄ maak ki ʾo naan̄ tuur sitange ro jeege tu.

Isa ʾd lapi debm bikid̄ ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan̄ ʾk kʾʾn̄ bikid̄ 6aado cēe Isa ki, ʾerg naan̄ ki, eemin̄ nʾo ʾo deekin̄ ʾo: «Kēn naai 'je num, ʾdum lapi taa rom se daapm 'toodn̄ kʾlʾn̄ kʾlʾn̄.» ⁴¹ Isa aakin̄ se, ʾejjin̄ don̄ ki, ʾl jin̄ utiṇa ʾo deekin̄ ʾo: «Yēe, maam m'jea, ʾn̄ roi ʾaapm 'toodn̄ kʾlʾn̄ kʾlʾn̄!» ⁴² Gʾotn̄ se sum 60, gaabm se bikid̄n̄ ʾṇṇ̄a ʾo ron̄ ʾaap tood̄ kʾlʾn̄ kʾlʾn̄. ⁴³ Gʾotn̄ se, Isa aacin̄ kaama ʾo naar tuuriṇa, ⁴⁴ ʾo deekin̄ ʾo: «'Booy bēe: ʾnte 6aa taadn̄ nam ki. Num gaṇ '6aa 'taad̄ roi *debm tēdn̄ serke Raa ki ʾo ʾd *serke Raa ki aan̄ gʾo kēn *Musa taadiṇo maakṇ Kitap ki, taa naai roi ʾaapga toodga kʾlʾn̄ kʾlʾn̄ se. Bin 60 jeege paac 'jeele, naai se ʾṇṇ̄a lapi.»

⁴⁵ Num kēn gaabm se jaay iin̄ 6aa se ʾo gʾotʾ 6aa se paac naan̄ baag taadn̄ labar nakṇ aaniṇ̄ don̄ ki se jeege tu. Taa naan̄ se 60, naan̄ jeege tu se Isa ʾṇ̄ ʾnd te maakṇ gēḡer ki eyo, num 6aa tinḡ do kʾd-baar ki ʾo jeege iin̄o gʾotʾ 6aa se paac, 6aado ʾṇṇ̄a.

2

Isa ʾd lapi debm k'runḡuy ki

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Kēn tēd 6ii kandum se, Isa ʾk tērl̄ maakṇ gēḡer kēn Kaparnayum ki, k'booy j'ʾo naan̄ utu ʾeene. ² Jeege 6aado tus dēna ʾnd dooc maakṇ ʾee se tak, bini aan̄ kaam taar ki kic 60 gʾotʾ gʾotʾ. Gʾotn̄ se Isa taadden̄ taar *Raa. ³ Kaad̄ kēn Isa utu taad̄ taad̄ ʾort se, jeege 6aano ute debm k'runḡuy. Daande ki se gaabge ʾo 60 uuniṇo. ⁴ Taa jeegen̄ dēn dēn se, naade ʾṇ̄ 6aansin̄ te gʾotn̄ Isa ki eyo. Gʾotn̄ ese naade ook do ʾee ki, uḡbuut do ʾee kēn Isa inḡ maak ki ʾo uun̄ ʾooyo debm k'runḡuy do nakṇ tood̄n̄ ki. ⁵ Kēn Isa jaay aak naade aal maakde don̄ ki se, deek debm k'runḡuy ki ʾo: «Goonuma, *kusiṇige se, maam m'tʾolisiṇga naatn̄.» ⁶ Gʾotn̄ se jee jeel taadn̄ tʾokṇ mētn̄ Ko Taar Raage kandum utu inḡ gʾotn̄ ese jaay booy taar Isa taad̄ se, naade taad̄ ute maakde ʾo: ⁷ «Gaabm se, je taadn̄ ʾo ʾio? Naan̄ naaj naaj Raa. Kēn 'kʾṇ̄ tʾol̄ kusiṇ̄ deba se Raa kalin̄ ki sum ey la?» ⁸ Num gaṇ taar naade taad̄ ute maakde se, Isa naar jeelga ʾo deekden̄ ʾo: «Taa di jaay naase 'taad̄ ki ute maakse bin se? ⁹ Gēn naase ki num, kēn gay 60 ʾṇ̄ ciri: kēn m'deekṇ debm k'runḡuy ki m'ʾo: «Kusiṇige se, maam m'tʾolisiṇga naatn̄» lʾbu m'deekṇ m'ʾo: «Iṇi, uun̄ nakṇ tood̄ se ʾo 'lea se 60 ʾṇ̄ cir lē? ¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ʾk tʾoḡḡ gēn tʾol̄ kusiṇ̄ jeege do naan̄ ki ara.» Gʾotn̄ se, Isa deek debm k'runḡuy ki ʾo: ¹¹ «M'deeki

m'ɔɔ: iini, uun nakɲ toodi ɔɔ 'baa bei ki.» ¹² Gaaba se naar iin uun nakɲ toodiɲa ɔɔ teec naan jeege tun te dɛnde se. Jeege ing aakiɲ se, nakɲ se ɔkden taad eyo. Naade tɔɔm Raa deek ɔɔ: «Nakɲ bin se ɓii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lɛbi

(Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ɔk terl jɛɲ baar kɛn Galile ki daala. Jeege dɛna baado ɔɲɲa ɔɔ naan dooyɔde ute taar Raa. ¹⁴ Kɛn naade deel deel gɔtn ese se, Isa uun kaamin aak Lɛbi goon Alpe, *debm tɔkɲ miiri, ing king gɔtn tɛɖn naabin ki. Naan deekiɲ ɔɔ: «Iini 'daanuma.» Gɔtn se sum ɓo Lɛbi iini ɔɔ daaniɲa.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee mɛtiɲ ki ing ɔs kɔs ɓee Lɛbi ki se; *jee tɔkɲ miirge dɛna te jee *kusinge se baado ing ɔs te naade, taa jeege dɛna ɔko mɛtn Isa. ¹⁶ Jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raagen maakɲ *Parizige tu se aakiɲ naan ing ɔs kɔs ute jee kusinge ɔɔ te jee tɛɖn miirge se, deek jeege tun mɛtiɲ ki ɔɔ: «Aakki tu naan ing ɔs kɔs te jee tɔkɲ miirge ute jee kusinge!» ¹⁷ Kɛn Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn jee je daptor se, jee kɔɔnge. Maam m'baado se gɛn dan jee kɛn saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gɛn jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Dooy Isa se tec aan gɔɔ dooy *Parizige eyo*

¹⁸ Bii kalan se jee mɛtn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade baado tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Jee mɛtn Jan ki ute gɛn Parizige se uun siam; anum gɛn di jaay jee mɛtn naai ki uun ey se?» ¹⁹ Isa terlden ɔɔ: «Jeege baado kɔkɲ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade kuun siam ɔɔ diɔ? Mɛt ki eyo. Naade se kɔɲ kuun siam eyo kɛn mɛl mɛnda jaay utu te naade se. ²⁰ Num gan ɓii kalan kaadiɲ utu 'kaan se gaabm mɛnda j'utu j'an kɔɔɖn naata. Kaad kɛn se jaay ɓo, mɛdinge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kɔɲ kaal kal kiji ro kal kɛn koono eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono ɔɔ gɔtn nɛɛpiɲ se 'tɛɖn magal cir kɛn do dɔkiɲa. ²² ɔɔ tɔtn koojɲ biɲ utu iin kiɲ se, j'ɔmbiɲ maakɲ k-lɛɛterge tun koono eyo. Ey num tɔtn koojɲ biɲ se an dɔɔbm ute k-lɛɛterge se naatn. Tɔtn se lɛ 'kɔɔy naan ki cɛɛ ɔɔ k-lɛɛterge se lɛ, 'dɔɔbm tuju. Num gan bɛɛki num, tɔtn koojɲ biɲ utu iin kiɲ se, k'j'ɔmbiɲ maakɲ k-lɛɛterge tun kiji.»

*Isa taad taa *ɓii sebit*

(Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)

²³ Bii kalan ɓii sebit ki se, Isa ute jee mɛtiɲ ki deel maakɲ gɔtn gɛm ki. Kɛn naade deel deel se jee mɛtiɲ ki baag tɛɛɛɲ do gɛmge. ²⁴ Kɛn *Parizige aak nakɲ ese se, taad Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee mɛti ki tɛɖ nakɲ kɛn j'und te kulu gɛn tɛɖ eyo ɓii sebit ki!» ²⁵ Isa terlden ɔɔ: «Bii kalan naase 'dooyinki te ey la, nakɲ kɛn *Daud tɛɖ ute jeenge kaad kɛn naade ɔk nakɲ kɔs eyo ɔɔ ɓo tɔɔlde se? ²⁶ Kaad kɛn se, Abiatar ɓo *magal debm tɛɖn sɛrkɛ Raa ki. Gɔtn se Daud endo maakɲ *kɔrɔr magal gɛn Raa ki, tɔs mappan j'ɛdinga kɛɖ *sɛrkɛ Raa ki se ɔɔ ɔɔ. Ey num, kɛn ɔk doobm 'kɔs se jee tɛɖn sɛrkɛ Raa ki sum. Gan Daud tɔs ɛɖ jeege tun mɛtiɲ ki se kici.» ²⁷ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Bii sebit se, Raa tɛɖɲ taa debkilimi ey num debkilimi ɓo Raa tɛɖɲ taa ɓii sebit eyo. ²⁸ Taa naan se ɓo *Goon Deba se, naan ɓo Mɛl gɛn ɓii sebit.»

3

Isa ɛɖ lapi gaab kɛn jin ooyga kooyo

¹ Bii kalan Isa baa end maaknj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gōtn ese, ok gaaba kalan jin ooyga kooyo. ² Jee ing gōtn se ond kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken n'kedn lapia gaab ken se *bii sebit ki num, taa naade an kōkn mindina. ³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se do: «lini, 'daar naan jeege tu.» ⁴ Isa tond metn jeegen ing aakin se do: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bee lōu, gen tedn *kusiñ le? Jo ōj deba num an kaaj, lōu an tōl le?» Gan naade se do dek. ⁵ Gōtn se Isa uun kaamin aak dōddē paac. Naan maakin taarin dode ki do bōbde makō. Ute do-mōngde se, naade tuj nanjin maakin tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se do: «'Sej jii!» Jo gaabm se sej jina do gōtn ese sum bo jin ōj lapia. ⁶ Ken *Parizige jaay teeco maaknj bee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dōk taarde ute jee *Erodge taa naade je doobm an 'kutn Isa.

Jeege dena ok metn Isa

(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)

⁷⁻⁸ Isa iik tak baa te jee metin ki jen baar Galile ki. Gōtn se jeege dōlo dena oko metina. Naade se iino taa naan ken Galile. Ken dōl jeege jaay booy nakgen naan lee ted se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maaknj eger ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idume ki, do kengen kuuy se iino jen ool Jordan ken kaam naane do kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki. Naade baado ōjina. ⁹ Gōtn se naan taad jeege tun metin ki do k'laapin markaba kaam jina taa jee denge se an kōtn kōl kund eyo. ¹⁰ Isa se edga lapia jee kōnge tu dena. Taa naan se bo, jeegen paacn ok kōnge se baado tooc roñ ki je an kutn te jide. ¹¹ Ken jee ok kōñ sitange jaay aakin se, naade taal tooc metn jen ki tōd tōy do: «Naai se Goon *Raa.» ¹² Gan Isa aacden kaama makō do j'onte taadn jeege tu an jeele.

Isa beer tōd jee kaan naabinge sik-kaar-dio

¹³ Gōtn se, Isa baa ook do kōs ki do dan jee ken naan jede do naade baado ōjina. ¹⁴ Maakde ki se naan beer tōd gaabge sik-kaar-dio, ken naan danje jee kaan naabinge, taa 'king te naana do aden kōl gen lee taadn taar Raa jeege tu, ¹⁵ do naan edden tōgo gen tuur sitange. ¹⁶ Kese bo ro jee sik-kaar-di ken naan beer tōdde: Simon naan andin roñ Pier*, ¹⁷ Jak te genaun Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa danje ute ro Bonerges ken je deekj do: jeegen se tec aan go raa taata. ¹⁸ Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Tōma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujn naanina, ¹⁹ do Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa.

Isa taasinge baano jea

(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

²⁰ Isa terl baa beene. Gōtn se jeege baado tus den daala, bini naan ute jee metin ki se gōtn naade 'kōñ jaay an kōs kic bo gōto. ²¹ Ken taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kōkn baa beene, taa naade taad do: «Isa se don biga.»

*Bubm sitange ute Isa taarde baa eyo

²² Jee jeel taadn tōkn metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad do: «Naan se ok Belzebul†.» Jo: «Ute Bubm sitange se bo naan tuur

* 3:16 Pier se je deekj do: delbe. † 3:22 Belzebul ro kuuy gen Bubm sitange lōu Iblis, naan ken tak mind jeege.

sitange ro jeege tu.» ²³ Kēn Isa jaay booy taarde se, naan dandeno ceeñ ki ð taadden ute kaal naagñ taara ð: «Bubm sitange jaay tuur ron mala se, an tuur ð dio? ²⁴ Kēn maakñ taa naan gaar kēn jeenge taarde ðk metn naap ey se, naade 'kōñ king kalan eyo. ²⁵ Jee maakñ bee ki jaay taarde ðk metn naap ey se, jil jee se kingde kōñ 6aa eyo. ²⁶ Kēn Bubm sitange jaay baagga tēdn bōō ð ute ro naan malin se bin se naan tōpga roña, naan se tōgñ tēdn gōtō ð gaarin kic le 'tēdn gōtō.

²⁷ «Kēn nam jaay je kēnd kōsn bee debm tōg se, debm se naan ðk dōōkinga jaay 6o, 'kōsn beeña. ²⁸ 'Booyki bēē m'asen taada: *kusiñ kēn jikilimge tēd paac ute naajñ kēn naade naaj Raa se kic 6o, Raa adesin tōlō. ²⁹ Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusiñ naan se mōōtn Raa ansin tōl eyo, anum kusiñ naan se, an ting yemina.» ³⁰ Isa taadden bin se taa naade taadga taada ð naan n'ok sitan.

Gēnaa Isage ute kōnde

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Gōtn se gēnaa Isage ute kōnde jaay aan se, naade daar naatn ð ð k'dandeno Isa. ³² Gōtn ese jeege dēna ing gurug Isa, k'deeñ j'ð: «'Booyo! Koi ute gēnaaigen mēndge ute kēn gaabge utu naatn, je ai kaaka.» ³³ Isa tērlēn ð: «Koyuma ute gēnaamge se tap 6o nanje?» ³⁴ ð naan uun kaamina aak jee ing gurugin se, deek ð: «Aakki, jee se 6o koyuma ute gēnaamge. ³⁵ Taa debm jaay tēd nakñ Raa maakin jen ro ki se, kēse 6o gēnaam gaaba, kēn mēnda ð koyuma.»

4

Kaal naagñ taar gēn debm kōnd buru

(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

¹ Tē daala Isa baag dooy jeege taa baar kēn Galile ki. Taa jeege tus ron ki dēn se 6o, ðlin naan ook ing maakñ markab kēn do maane ki. ð jee ute dēnde se le, daar do jēñ baar ki. ² Gōtn se naan dooyden te nakge dēna ute doobm kaal naagñ taara. Maakñ dooyin ki se, naan deekden ð: ³ «'Booyki! Deba kalan tōs kupina ð teec 6aa kōnd buru. ⁴ Num kēn naan jaay ðnd kōnd burin se, kupm metin si jēñ doob ki ð yeelge bōōy 6aadō naar tuun ðsin naatn. ⁵ Kupm metin si do naan kēn gōtn maakin ðk koa. Kupm se naar teeco yōkōdō taa gōtn se, naanin cēēpe. ⁶ Num gan kēn kaada jaay baag tōngō se, naan lawaka ð tuutu, taa gōtn se iirin ðñ ēnd 6aa te ðōk eyo. ⁷ Kupm metin se si maakñ ji kaag kēn ðk kōrōndō. Ji kaagñ ute kōrōndin se teepe ð aayin taara ð bur se, ðñ ooj te eyo. ⁸ Num kupm metin se si do naan kēn jiga. Gōtn se naan teece, teepe, am tōk doa ð ðk kaama. Do kalan ðk kaama bēē bēē, kēngen kuuy ðk kaama dēna ð kēngen kuuy se ðk kaama dēn ciri.» ⁹ Gōtn se Isa deekden ð: «Debm ðk bi booyo num, booy ðk taar se!»

¹⁰ Kēn Isa iik tōk naatn cēē jee dēnge tu se, jee cēēñ ki ute jee metin kēn sik-kaar-di se tōnd metin ð n'aden taadn tōōñ metn kaal naagñ taargen se. ¹¹ Naan tērlēn ð: «Nakñ j'ōyinga kōy maakñ *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga metin naase ki. Num gan jee kuuy se taargen se paac, naade booyin aan gō ð kaal naagñ taara, ¹² taa naan se 6o:

Naade aaka nabo ðñ aak ðk eyo,

naade booyo nabo ðñ booy ðk eyo.

Kēn naade booy ðkga num, daan naane,

naade tərīgā maakde do Raa ki ɔ naan aden tɔl *kusiṇde.*»

Isa tɔk mētn kaal naagŋ taar gēn debm kɔnd buru

¹³ Gɔtn se, Isa deekden ɔ: «Kaal naagŋ taar maam m'taadsesin ese se jaay naase 'booy ɔkiŋki ey se, num kaal naagŋ taar kēn kuuy paac se, anki 'booy kəkŋ ɔ dī? ¹⁴ Debm kɔnd buru se lē tec aan gɔɔ debm taad taar Raa. ¹⁵ Jee mētinge se tec aan gɔɔ kupm kēn si jēn doob ki se. Kēn naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar ɓaado ɔɔf taar se maakde ki naatn. ¹⁶ Num jee mētinge se, tec aan gɔɔ naan maakin ɔk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar ɔkiŋ maakde ki ute maak-raapo. ¹⁷ Naɓo naade se ŋ ɔkiŋ tɔɔg eyo, ŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ŋ ŋ te maakde kaam kalan eyo. Kēn dubar ŋdenga ey lē k'baagdenga dabar gēn taar Raa sum ɓo, naade naar rēsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ¹⁸ Jee mētinge se, tec aan gɔɔ gɔtn ɔk jii kaagŋ ute kɔrɔndina. Naade se booyga taar Raa, ¹⁹ naɓo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dŋ se. Nakgen se ɓo, ɓaado maak-saapde ki ɔ gaasin taar Raa se ŋ tēd naaba maakde ki eyo. ²⁰ 'Booyki, kupm si do naan kēn jiga se tec aan gɔɔ jeegeen booy taar Raa ɔ took aal maakde do ki. ɔ taar Raa se ɔlde naade tēdn nakgen bēē bēē. Jee mētinge se tec aan gɔɔ gēm kēn ɔk kaama bēē bēē, kengen mētinge tec aan gɔɔ gēm kēn ɔk kaama dēna ɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gēm kēn ɔk kaama dēn cir se.»

Kaal naagŋ taar gēn lɔmpɔ

(Lk 8.16-18)

²¹ Tēr Isa deekden daala ɔ: «Nam ɔɔga lɔmpin num, deebin dukulu don ki ne? Lɔ ɔndin mētn danal ki la? Bēēki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔtɔ? ²² Taa dī nakŋ ko k'koyin se utu toodn tal, nakŋ kēn jeege jeel mētin ey se, jeege utu 'jeel mētin paac. ²³ 'Booyki bēē. Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!» ²⁴ Isa tərī deekden daala ɔ: «ɔndki kɔndo ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar kēn Raa ɛdsesin se, utu asesin dɔɔjɔ, ute nakŋ kēn naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin dɔɔjŋ dɔocŋ cirr cirr daala. ²⁵ Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey lē, kēn cɔkɔn naan ɔk se kic ɓo, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagŋ taar gēn nakŋ teec kalin ki

(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa tərī taad daala ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakŋ ese: deba kalan ɓaa kɔnd buru maakŋ gɔtin ki. ²⁷ Kēn maakŋ nɔɔr kēn naan tood toodo lɔ, katar kēn lēk lēk, gɔtn se kupu teec kalin ki ɔ teepe, gan naan jeel mētin eyo. ²⁸ Naan se, tēd kupu teec kalin ki, teepe, am tɔk doa ɔ do se ɔk kaama jiga. ²⁹ Kēn debm maakŋ-gɔtɔ jaay aak nakin aacga se, naan uun gɔrdɔ, baag kɔjŋ nakiŋa, taa kaadn kɔjɔ se aanga.»

Kaal naagŋ taar gēn kaam nakŋ k'danŋ mutard

³⁰ Tēr Isa taad ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se maam m'an kɔmb bēyē ute dī? ɔ ute kaal naagŋ taar gay jaay maam m'an taadin jeege tu se? ³¹ Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakŋ k'danŋ mutard. Kēn j'utu j'ɔcŋ kɔɔc naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. ³² Num gan k'j'ɔcŋga num, naan magal cir nakgen teec maakŋ ɓar ki se paac. Naan teep tēd magala, tɔp tēd lēte ɔ bini yeelge kic ɓo ɓaado uj kujdege do ki.»

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagŋ taarge dɛna tec aan gɔɔ napar naangen ese se ɔɔ naan taadden Taar Raa kɛn naade an kɔŋ kaasn gɛn booy kɔkɔ. ³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagŋ taara salal. Num kɛn naan ɔɔpɔga kalin ki ute jee mɛtiŋ ki num, naan ing tɔɔkden mɛtiŋa.

Isa ɔk daar kuulu

(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii kɛn se sum ɔɔ, aan tɛgɛr se, Isa deek jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «K'gaan k'ɔaaki jɛŋ baar kɛn kaam naane.» ³⁶ Jee mɛtiŋ ki se iin ɔŋ jee dɛn se ɔɔ naade uun markabm kɛn Isa ing maak ki se ɔɔ ɔaansina. Gɔtn se markabgen kuuy kic ɔɔ ɔaa te naade. ³⁷ Gɔtn se kuulu dɔɔɔɔ makɔŋɔ, ɔl maane aal walak walak ɔɔ iin dooc dooc maakŋ markaba. ³⁸ Gan Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakŋ markab ki. Jee mɛtiŋ ki tɔnd duriŋa deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, ɔɛɛ, naajege j'aki kutu ɔɔ naai 'tɔnd mɛt ey bin se gɛn dio?» ³⁹ Isa jaay dur se, iin aac kaama kuul ki ɔɔ deek maane ki ɔɔ: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gɔtn se kuulu daara ɔɔ gɔtɔ do dil. ⁴⁰ Isa deekden ɔɔ: «Gɛn di jaay naase 'ɔɛerki bin se? Bɔrse kic ɔɔ ɔŋ aalki te maakse dom ki ey la?» ⁴¹ Naade aak nakŋ Isa tɛd se, nirlɛ teece ɔɔ gɔtn se naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɔɔ nanja bini, kɛn kuulu ute maane ki kic ɔɔ tookin taariŋ se?»

5

Isa ɛd'lapia debm kɔŋ sitan ki

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Gɔtn se naade aan taa baar Galile kɛn kaam naane taa naan jeege tun k'danɛn Gerazenige. ² Kɛn Isa ute jee mɛtiŋ ki jaay ɔɔɔyo naatn maakŋ markab ki sum se, gɔtn se gaaba kalan naar teeco maakŋ iibge tun Yaudge tɛdiŋo gɛn tɔl taal yodege se ɔɔ naan ɔaa dɔɔd Isa. Gaabm se ɔk kɔŋ sitan. ³ Naan ting maakŋ iibge tun se ɔɔ gaabm se k'dɔɔkiŋ ute zinziŋ kic ɔɔ, ɔŋ ɔkiŋ eyo. ⁴ Daayum j'aalin dɔkɔdɔm maala jɛŋ ki ɔɔ jin k'dɔɔkiŋ te zinziŋ, num gan naan gaan ute dɔkɔdɔm maala ɔɔ tɔnd tɛɛɛŋ ute zinziŋ se naatn. Nam nam tɔɔg jaay an kɔkŋ daar se gɔtɔ. ⁵ Nɔɔɔ katarɔ, daayum, naan ting maakŋ iibge tu ɔɔ do kɔsge tu, naan tɔɔd tɔɔyo ɔɔ tɔnd gaan roŋ ute koge. ⁶ Kɛn naan aak Isa mɛt dɔk se, naan aan ɔaa erg naaniŋ ki, ⁷ ɔɔ naan ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ: «Isa Goon *Raa Taaro, j'ɔŋ di ute naai? Bɛɛ, m'aali Raa mindi ki, ɔŋte 'dabaruma.» ⁸ Kɛn naan taad bin se taa Isa taadina taada ɔɔ: «Sitan, 'teec naatn ro gaab kɛn se!» ⁹ Tɛr Isa tɔnd mɛtn gaaba se ɔɔ: «Naai roi nanja?» ɔɔ naan terlin ɔɔ: «Maam se rom Dɔɔl asgarge, taa naaje k'ro naap ki.» ¹⁰ Naan eemiŋ nɔɔ mɛtiŋ ki kɔni kɔni ɔɔ ŋ'ɔŋte tuurde naatn maakŋ taa naan kɛn ese se.

¹¹ Kaam mɛtn kɔs ki se ɔk dɔɔl kinziŋge dɛna gaam gaama. ¹² Gɔtn se sitange eem nɔɔ mɛtn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «ɔlɛ naaje se k'ɔaa kɛnd maakŋ kinziŋge tun ese se.» ¹³ ɔɔ naan undɛn kulu. Gɔtn se sitange se teeco ro gaab kɛn se ɔɔ ɔaa ɛnd maakŋ kinziŋge tu. Dɔɔl kinziŋgen te dɛnde se dɔɔɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi ɔɔɔ ɔaa si maakŋ baar ki ɔɔ paac maane ɔɔde. Kinziŋge se ɔaa ɔaa nakŋ dupu-dio. ¹⁴ Kɛn jee gaam kinziŋge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔɔ an ɔaa taad nakŋ se jeege tun maakŋ gɛgɛr ki ute jeegen ing ɔɛɛ naatge tu. ɔɔ jeege se ɔaadɔ aak nakŋ kɛn tɛd se. ¹⁵ Kɛn naade aan ɔŋ Isa se, naade aak gaabm kɛn dɔɔl sitange ingo roŋ ki se, naan mɛtɛkga ɔɔ ing kinŋ ute kalin roŋ ki. Kɛn naade aakiŋ se, ɔɛɛɛ ɔaa ɔkde. ¹⁶ Jee kɛn aako nakŋ aan do gaab kɛn ɔk sitange ute gɛn kinziŋge se, naade

ᄋᄋᄋ maanin̄ jeege tu, ¹⁷ ᄋᄋ jee se ᄋaa eem nᄋᄋ meᄋn Isa ki ᄋᄋ ᄋ'iin̄ ᄋ'iᄋnden taa naande.

¹⁸ Ken Isa ook maakᄋ markab ki ᄋaa ᄋaa se, gaabm̄ teᄋᄋ ᄋᄋᄋ sitange se eemin̄ nᄋᄋ meᄋin̄ ki ᄋᄋ 'ᄋaa te naana. ¹⁹ Gᄋᄋn se Isa undin̄ te kul eyo, gaᄋ naan̄ deekin̄ ᄋᄋ: «'ᄋaa ᄋei ki ᄋᄋ jeeige se, 'taadden nakgen paacᄋ Raa teᄋi naai ki se, ᄋᄋ keᄋᄋn̄ ken naan̄ eᄋji doi ki se.» ²⁰ Ken naan̄ jaay ᄋaa ᄋaa se, baag taadn̄ jeege tun taa naan̄ ken k'dan̄in̄ Geᄋergen-Sik taa ᄋee paacᄋ ken Isa teᄋin̄ naan̄ ki se. ᄋᄋ jeegen booy taar se, paac se, ᄋkden taad eyo.

Isa tᄋᄋg cir ᄋᄋᄋᄋ ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Isa iin̄ gᄋᄋn se ook maakᄋ markab ki ᄋᄋ ᄋk teᄋl ᄋaado jᄋᄋ baar ken kaam naane. Ken naan̄ jaay aan se, jee deᄋge se ᄋaado tus ceᄋᄋ ki. ²² Gᄋᄋn se gaaba kalan̄ k'dan̄in̄ Jayrus, naan̄ se magal ᄋᄋᄋ ᄋee Yaudgen lee tusn̄ maak ki, ᄋaado jaay aak Isa se, eᄋg meᄋn jᄋᄋ ki. ²³ Naan̄ eemin̄ nᄋᄋ meᄋin̄ ki ᄋᄋni ᄋᄋni ᄋᄋ deekin̄ ᄋᄋ: «Maam se, goonum̄ m̄end baat se ᄋaa ᄋaa kooyo. 'ᄋaado ᄋnd ji roᄋ ki, taa naan̄ 'ᄋᄋᄋ lapia ᄋᄋ 'ᄋiini.» ²⁴ Isa tooko ᄋᄋ ᄋaa te naana. ᄋᄋ jee te deᄋde se ᄋk meᄋina ᄋᄋ tuurin̄ kaam ara kaam ara.

²⁵ Gᄋᄋn se menda kalan̄ bini, gᄋᄋn moosin̄ aan sum se ᄋᄋ ᄋaar eyo. Moosin̄ se, ᄋkga ᄋaara sik-kaar-dio roᄋ ki. ²⁶ Naan̄ lee dabarga roᄋ deᄋa gᄋᄋn jee dawage tu ᄋᄋ utga jin̄ paac naᄋᄋ ᄋᄋ te lapi eyo. Num gaᄋ ᄋᄋᄋᄋᄋ se cirin̄ cir do ki daala. ²⁷⁻²⁸ Num naan̄ booyga ken j'ᄋᄋᄋ maan Isa se, taa naan̄ se ᄋᄋ, naan̄ taad ute maakin̄ ᄋᄋ: «Ken maam m'ᄋaa jaay m'utga kalin̄ sum ᄋᄋ, m'utu m'ᄋᄋᄋ lapia.» Naan̄ end daan̄ jeege tu, ᄋaado naagᄋ Isa ki ᄋᄋ ut kalina. ²⁹ Naan̄ ken se sum ᄋᄋ, moosin̄ naᄋ ᄋaara ᄋᄋ naan̄ naam ᄋk roᄋ. ³⁰ Gᄋᄋn se Isa naar naam tᄋᄋᄋ teec roᄋ ki se, naan̄ teᄋl aak jee deᄋge ᄋᄋ tᄋnd meᄋde ᄋᄋ: «Naᄋa jaay ut kalum se?» ³¹ Gaᄋ jee meᄋin̄ ki teᄋlin̄ ᄋᄋ: «Aaka, jeege ᄋᄋ tuuri kaam ara kaam ara, jaay teᄋl naai 'tᄋnd meᄋa ᄋᄋ: «Naᄋa ᄋᄋ utum se?» ᄋᄋᄋ di?» ³² Num gaᄋ Isa teᄋl aak jeegen gurugin̄ se, taa kaakᄋ nam jaay utin̄ se. ³³ Gᄋᄋn se menda se ᄋeer ᄋaa ᄋkina ᄋᄋ roᄋ ook marga, taa naan̄ jeel nakᄋ aan roᄋ ki se. Naan̄ ᄋaado ooc meᄋn jᄋᄋ ki ᄋᄋ taadin̄ nakᄋ ken aan doᄋ ki se paac. ³⁴ Isa deekin̄ ᄋᄋ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'ᄋaa ute lapia; ᄋᄋᄋᄋ se ai teᄋn̄ dim ey sum.»

³⁵ Ken Isa utu ᄋaar taad taad ᄋᄋrt se sum ᄋᄋ, jeegen iino ᄋee Jayrus ki, naan̄ ken magal *ᄋee ken Yaudge lee tusn̄ maak ki se, ᄋaado taadin̄ ᄋᄋ: «ᄋere, gooni menda se le, ooyga; Debm̄ dooy jeege se ᄋᄋᄋᄋ kaam kalan̄.» ³⁶ Gaᄋ taar naade se Isa tᄋnd meᄋ eyo. Naan̄ deek Jayrus ki ᄋᄋ: «ᄋᄋte 'ᄋeere; ᄋnd maaki kaam kalan̄.» ³⁷ Isa ᄋᄋ nam ᄋk meᄋin̄ eyo ᄋᄋᄋ Pier, Jak, ute ᄋᄋᄋᄋᄋ Jan sum. ³⁸ Ken naade jaay aan maakᄋ ᄋee ken ᄋᄋᄋ magal ᄋee ken Yaudge lee tusn̄ maak ki se, Isa aak jeege se teᄋ gaaja gaaja, jee meᄋtinge eem keeme, keᄋgen meᄋtinge tᄋy tᄋyᄋ se. ³⁹ Isa end maakᄋ ᄋee ki se deekden̄ ᄋᄋ: «ᄋᄋᄋ di jaay naase eemki ᄋᄋ 'teᄋki gaaja gaaja se? ᄋere, goon se le ooy te eyo; naan̄ tood tood bi sum.» ⁴⁰ Gᄋᄋn se naade baagin̄ tooy koogo meᄋin̄ ki. Gaᄋ Isa tuur ᄋᄋᄋ jee se paac naatn̄, ᄋᄋᄋ bubm̄ goono ute ᄋᄋᄋ ᄋᄋᄋᄋ ᄋaado ute naan̄ se. Gᄋᄋn se, Isa end maakᄋ ᄋee ken j'aal goono maak ki se. ⁴¹ Naan̄ ᄋk ji goono ᄋᄋ deekin̄ ᄋᄋ: «*Talita kuum!*» Taar se je deekᄋ ᄋᄋ: m'deeki m'ᄋᄋ goon menda, iini!

⁴² Gᄋᄋn se goon menda naar iini ᄋᄋ baag lea. Goon menda se goon ᄋaara sik-kaar-dio. Ken jeege jaay aak nakᄋ se, ᄋaa deel doᄋe ᄋᄋ ᄋkden taad eyo.

⁴³ Gan Isa deijden ɔɔ: «Nakɲ se, j'ɔnte taadn nam ki.» Ter deekden ɔɔ: «Goon mɛnda se j'ɛdin kɔsɔ.»

6

Jee Nazaret aal Isa maak ki eyo

(Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)

¹ Isa iin ɔn gɔtn se ɓaa maakɲ naanɲ ki ɔɔ jee mɛtin ki ɓaa te naana. ² *Bii sebit jaay aan se, naan ɛnd maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege. Jee dɛn ing booy taar naan ing taad se, taar se tap ɓo ɔkden taad eyo. Naade taad ɔɔ: «Nakgen se tap ɓo naan ɔɲɲo gay? Ɔɔ jeel-taar se naɲa ɓo taadɲo, jaay ɔlin tɛd nakɲ-kɔɔɓgen bin se? ³ Naan se debm tirdn goon Mari, kɛn lee ɔɔc daap nakge se ey la? Naan se gɛnaa Jak, gɛn Joos, gɛn Jud, ute gɛn Simon ey la? Ɔɔ gɛnaangen mɛndge ɓo utu tɲng te naajege ara ki ey la?» Kɛse ɓo nakɲ kɛn tɛddɛn naade ɔɲ aal maakde don ki ey se. ⁴ Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin maak ki, num kɛn aalin maak ki ey se, jee maakɲ naanɲ ki, taasinge, ute jee kɛn maakɲ ɓeeɲ ki.» ⁵ Gɔtn se Isa ɔɲ tɛd te nakɲ-kɔɔɓm gam eyo, naɓo tɔnd jin ɓo do jee kɔɔnge tu kandum bin sum ɔɔ naade se ɔɲ lapia. ⁶ Kɛn Isa jaay aakde naade baate tookɲ kaal maakde don ki se, tap ɓo, ɔkin taad eyo.

Isa ɔl jeengen sik-kaar-di se naaba

(Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

Gɔtn se Isa iin ɓaa lee dooy jeege maakɲ naange tun cɛɛ gɛɣer Nazaret ki. ⁷ Naan danɔ jee mɛtin kɛn sik-kaar-di se baagde tɔl naaba jeege di dio. Gɔtn se naan ɛddɛn tɔɔɔ gɛn cir sitange, ⁸ ɔɔ deijden ɔɔ: «Ɔnte 'kuunki dɪm gɛn kɔkɲ doobo; ɔnte 'kuunki kɔsɔ, ɔnte 'kuunki ɓɔɔnɔ, ɔnte 'kuunki gurs, num kɛn 'ɓaaki ɓaa se, 'tɔski sirdge ɓo jisege tu sum. ⁹ 'Tolki saasege jesege tu num gan ɔnte 'tɔski kalge di dio.»

¹⁰ Ter naan deekden daala ɔɔ: «Kɛn naase aankiga jaay, ɛndkiga ɓee nam ki num, ingki gɔtn ese sum bini anki kiin ɓaa maak ki. Ɔnte ɓaaki ɓee nam kɛn kuuyu. ¹¹ Gɔtn naase 'ɓaaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse se ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔndeki naande ɔɔ kɛn 'teecki teec se, 'kudn jesege tu kic ɓo 'tupdenki naatn. Taa kɛse adɛn tɛdn saada.» ¹² Kɛn naade jaay ɓaa se taad taar *Raa jeege tu deekden ɔɔ k'tɛrl maakde. ¹³ Naade tuur sitange dɛna ro jeege tu ɔɔ jee kɔɔnge dɛna naade ɔtɛn uubu rode ki ɔɔ naade ɛddɛn lapia.

*Ɛrɔd tɔɔl Jan-Batist

(Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Gaar Ɛrɔd se booy jeege ɔɔs maan Isa, taa nookin eem dɔɔd gɔtɔ ɓaa se paac. Jee mɛtinge ɔɔ: «Jan-Batist ɓo duroga daan yoge tu. Taa naan se ɓo Raa ɛdinga tɔɔɔ gɛn tɛdn nakɲ-kɔɔɓge.» ¹⁵ Jee mɛtingen kuuy se deek ɔɔ: «Naan ɓo *Eli*.» Ɔɔ jeegen kuuy daala deek ɔɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki tec deb kalan maakɲ jeejege tun taad taar teeco taar Raa kɛn do ɔkin se.» ¹⁶ Gan kɛn Ɛrɔd booy j'ɔɔsin maan Isa se, deek ɔɔ: «Kɛse Jan-Batist kɛn maam m'ɔl k'gaan don se ɓo duroga daan yoge tu.»

¹⁷⁻¹⁸ Kɛn naan taad bin se taa naan ɔkga kɔk Ɛrɔdiad, mɛnd gɛnaa Pilip. Num gan Jan ɓaado deekin ɔɔ: «Kɔkɲ naai ɔk mɛnd gɛnaai se doobin eyo.»

* **6:15** *Eli se debm taad taar teeco taar Raa ki do ɔkina ɔɔ naan se Raa uun ɓaansinga maakɲ raa ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11.

Taa naan se 60, Erød ol k'j'ok k'dooko Jan do ol k'baa k'j'olin maakn dangay ki. ¹⁹ Taa naan se 60, Erødiad kic 60 ok Jan ute taar-maaka. Naan je doobm an töl 60, gan on eyo. ²⁰ Erød se aal Jan maak ki taa naan jeele Jan se ted nakge te doobina, naan se debm *salal. Taa naan se 60, Erød aakin don ki. Ken Jan jaay baaga taadn taara num, doobm ron tap 60, naan jeel eyo. Ute naan se kic 60, ken Jan jaay baaga taadn taara num, Erød booy se, maakin raapo. ²¹ Gan bii kalan se, Erødiad on doobm gen tedn nakn ken naan maakin jen ro ki, kaad ken Erød ted ted maak-raapm bii koojin se. Erød ted koso te kaaye dena, danjo jee magalgen ceen ki, magal asgaringe do magalgen taa naan Galile ki kici. ²² Ken jeege jaay tus maakn bee ki gen tedn maak-raapde se, gotn se goon Erødiad menda se, baado end onde do baag daama. Ken Erød te jeenge jaay aakin naan daam daama se, naade paac maakde raapo. Taa naan se, gaarge taadin do: «Nakn naai maaki je se, 'tond metuma, m'aisin keda.» ²³ Naan deekin do: «Maam se m'naam roma, nakn naai 'je di di bini ceesn taa naanum kic 60, m'aisin keda.» ²⁴ Do goono se teec baa tond metn kona do: «Kaaya, maam se m'tond metn nakn gay?» Gan kon terlin do: «'Baa 'deek do: maam se m'je do Jan-Batist.» ²⁵ Gotn se, goono naar end baa on gaarge, deekin do: «'Gaan edumo yokodo do Jan-Batist se maakn supura ki.»

²⁶ Ken gaarge jaay booy taar se, maakin tuju. Nafo aan go do naan naamga naam taarin naan jeege tu se, doobm naan an koodn dona se, goto. ²⁷ Gotn se sum 60, gaarge naar ol asgar taa ano baa ute do Jan-Batist. Asgar se iin baa gaano do Jan-Batist maakn dangay ki. ²⁸ Naan uuniño do Jan se maakn supura ki, baado edin goon mend ki do goon mend se uun baa edin kon ki. ²⁹ Ken jee metn Jan jaay booyo do melde ooyga se, naade uun baa duubina†.

Isa ed koso jeege tun dupu-mii

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ *Jee kaan naabm Isage baado tus ceen ki do taadin nakgen paacn naade tedo do dooy ken naade dooyo jeege. ³¹ Gotn se ok jeege dena, jee baa baao, jee terlo terle, gotn naade an kos kic 60 goto. Taa naan se, Isa deekden do: «Naase se, iik 'tok 'baaki do kod-baar ki taa aki baa töl koor se coko.» ³² Gotn se naade ook maakn markab ki do gaan baa do kod-baar ki kalde ki. ³³ Gan naade jaay baa baa se, jee den se aak jeeldega. Gotn se naade naar teeco maakn gegerge tu paac, naade aan deel naan ki te jede. Gotn naade baa baa se, naade 60 non aan deete.

³⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakn markab ki se, naan aak jee denge se, naan ejden dode ki, taa jeege se tec aan go baatgen ok debm gaam eyo do gotn se naan baagde dooy ute taarge dena. ³⁵ Gotn se, jee metin ki aak kaada baa se, baado onina deekin do: «Berε, gotn ese daanin kod-baara, dok ute bea do kaada le kic 60 baaga. ³⁶ Jeege se onde wookn baa bee naatge tu ute maakn naange tun goor goor ute gotn ese se, gen baa je dugn nakn koso.» ³⁷ Gan Isa terlden do: «Jeege se, naase mala eddeki koso!» Gotn se naade deekin do: «'Je j'ade baa dugn mappa gen tamma kaaru di† jaay j'aden kedn naade kos la?» ³⁸ Isa deekden do: «Naase okki mappa kando? 'Baa aakin tu!» Ken naade baa aakin se, terl baado taadin do: «Naaje se j'ok mappa mii ute kenjge dio.»

† **6:29** Yaudge se naade duub yodege naan ki eyo, num naade tol taalin maakn iibege tu. ‡ **6:37** Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tedn naabm j'ogin gen bii kaaru dio.

³⁹ Gōtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔ jee se paac gaanɗeki dɔɔɔ dɔɔɔ ɔ k'j'ing do mu zεεrge tu. ⁴⁰ Naade ing rεεs se: jee metingen kaaru kaaru, jee metingen si-mii si-mii. ⁴¹ Gōtn se Isa tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔm Raa, mappa se naan dupina ɔ εdin jeege tun metin ki ɔ naade ɓaa nigin jeege tu. ɔ kenjgen di se kic, Isa gaan nigin jeege tu paac. ⁴² ɔ gōtn se naade paac ɔs dεrɛɲ ute maraaddε. ⁴³ Togɲ mappan naade ɔs ɔp se, k'tuuniɲ se dooc gōrno sik-kaar-dio ɔ kenjgen naade ɔs se kic ɓo ɔppga. ⁴⁴ Jeege ɔs paac se, naade gaabge dupu-mii.

*Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)*

⁴⁵ Naan ken se sum ɓo, Isa deek jeege tun metin ki ɔ k'j'ook maakɲ markab ki, k'gaan k'deel k'ɓaa do jɛɲ ken naane kaam aak gεger Betsaida kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege se. ⁴⁶ Ken Isa wɔɔk jeege aas se, naan iin ɓaa ook do kɔs ki gen keem Raa. ⁴⁷ Ken markaba jaay aan daan maane ki se, kaada ɓaaga ɔ Isa ɔp do jɛɲ ki kalin ki. ⁴⁸ Kaad ken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu ɔl deeb dode ki se. Ken gɔtɔ ɔppga baata aki kiip se, Isa ɓaa kɔɲ jeenge se, leedo do maane ki, sakde ɔmb bεyε aan gɔɔ adega deele. ⁴⁹ Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakin se saap ɔ nirl nam. Gōtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyo, ⁵⁰ taa naade paac aakinga, kεse ɓo teecden nirlde. Gan Isa naar taadden ɔɔ: «ɔkki maakse tɔɔgo. ɔɲte 'ɓeerki, kεse maama.» ⁵¹ Naan ook maakɲ markab ki ute naade. Gōtn se kuulu ɗaara, num nakɲ se deel dode ɔ ɔkden taad eyo. ⁵² Taa nakɲ-kɔɔbm naan tɛd ro mappa ki se, naade ɔnd te te metin eyo, taa bidε ɔɲ booy ɔk metn nakɲ se eyo.

Isa εd lapia jee kɔɔnge tun taa naan Genezarɛt ki

⁵³ Ken naade gaan baar jaay aan taa naan Genezarɛt ki se, naade ɓaa ɗaar jɛɲ ki ɔ dɔɔk markabde. ⁵⁴ Ken naade jaay ɓɔɔyo maakɲ markab ki naatn se, jee se naar ɓaa aak jeel Isa. ⁵⁵ Jeege se aan wɔɔk taa naan ken se paac ɔ tuuno jee kɔɔnge do nakɲ tooddege tu ɔ ɓaano gōtn naade booy j'ɔɔ Isa utu se. ⁵⁶ Gōtn naan aanga tak se, ken maakɲ gεgerge tu, maakɲ naan baat ki, ken maakɲ naan magal ki, lɔ ken ɓee naat ki, jeege ɓaano ute jee kɔɔndege ɓɔɔr ki. ɔ naade sɛl metn Isa ɔ ɲ'ɔnde num naade kutn taa kalin sum. ɔ jeegeen paacɲ ut taa kalin se, ɔɲ lapia.

7

*Isa taad te nakɲ bugɲ Yaudge
(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)*

¹ *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage kandum iino Jeruzalem ki, ɓaado tus gōtn Isa ki. ² Gōtn se naade aak jee metin ken metinge se, tug te jidege aan gɔɔ gen bugdege ey sum ɓo, baag kɔɔ. ³ Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakɲ bugdege. Ken naade jaay tug te jidege aan gɔɔ gen bugdege ey se, naade ɔs dim eyo. ⁴ Ken naade ɓaaga suuk ki jaay ɓaadoga num, naade tug rode jaay baag kɔɔ. Num naan se sum eyo, tɛd nakɲ bugdegen kuuy kic dɛna aan gɔɔ ken ɔp kɔɔpdege, nakɲ takɲ maandεge ɔ gidirdege.

⁵ Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se tɔnd metn Isa ɔɔ: «Taa di jaay jee meti ki baate kuun nakɲ bugjege se? Gen di jaay naade tug te jidege aan gɔɔ gen bugjege ey sum ɓo, baag kɔɔ se?» ⁶ Isa tɛrlɛn ɔɔ:

«Naase maa jee maakse dio! Do dōkin kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

*Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷ Ken naade baadoga kergɲ naanum ki ɣen keemum kic 60, cɛr sum, taa nakɲ ken naade lee dooy jeege se lɛ,

dooyde ute nakɲ ken jikilinge lee tɛd se sum.*

⁸ Nakɲ ken *Raa taad ɔɔ ɣen tɛda tap 60, naase ɔŋki ɔɔ uunki nakɲ jikilingen lee tɛd se 60 ciri.»

⁹ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «Nakɲ ken Raa taad ɣen tɛda tap 60, naase 'rɛsɪŋki naatn ɔɔ 'tɛdki 60 nakɲ ɓugsege. ¹⁰ Ey num *Musa taad ɔɔ ne: 'Sook koi ki te bubi ki.† «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koŋ te bubiŋ se k'tɔɔliŋa.‡*

¹¹⁻¹² «Num ɣan naase se, 'taadki ɔɔki nakɲ ken deba kɛdn koŋ ki ey lɛ bubiŋ ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kese tɛdga kɔrban.» Kɔrban se je deekɲ ɔɔ: nakɲ se ɔɔpɣa ɣen Raa. ɔɔki, debm bin se koŋ noogɲ koŋ ute bubiŋ ey sum. Ken bin se naan je tɛdn bɛɛ koŋ ki ute bubiŋ ki kic num, naase 'gaasiŋki.

¹³ 'Tɛdki bin se, naase 'tujki taar Raa, 'dooyki jeege 60 ute nakɲ ɓugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakgen kuuy dɛna tec napar nakgen se.»

Nakɲ tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ ɢɔtn se Isa danɔ jee dɛnge daala ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔkki taar ken maam m'asen taad se! ¹⁵ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se nakɲ naan uun ɔl taariŋ ki jaay ɓaa maakiŋ ki se eyo, num ɣan nakɲ iino saapiŋ ki jaay teec taariŋ ki se 60, ken tuijɲ naan Raa ki. ¹⁶ ['Booyki bɛɛ, debm ɔk bi booyo num, 'booy ɔk taar se.]§

¹⁷ Ken Isa jaay iin ɔŋ jee dɛnge ɔɔ ɓaa been se, ɢɔtn se jee mɛtiŋ ki tɔnd mɛtiŋa ɔɔ: «'Taadjen tu mɛtn kaal naagɲ taar se.» ¹⁸ ɔɔ naan tɛrlɛden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtiŋ ey ne? Naase 'jeelki ey la nakɲ ken debkilimi ɔs jaay booy ɓaa maakiŋ ki se an koŋ tuijɲ naan Raa ki eyo. ¹⁹ Taa nakɲ debkilimi jaay ɔs se, booy ɓaa maakiŋ ki ɔɔ tɛdga num, ɓaa naamiŋ ci naatn.» Ken Isa taad bin se ɔɔ nakɲ kɔsɔ paac se ɔk taar eyo, debkilimi 'koŋ kɔsɔ. ²⁰ Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «Nakɲ iino saapm debkilim ki jaay teec taariŋ ki se 60, ken tuijɲ naan Raa ki. ²¹ Taa saapgen jig ey paac se teeco maakɲ debkilim ki. Kɛse 60 ken ɔl jeege lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, ɓoogo, tɔɔl jeege, ²² ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiŋ ɓaa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakɲ maakde jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔɔ ɔlɛ naade tɛd jee dɛrlɛge. ²³ Nakgen kusiŋ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kɛse 60 ken tuijɲ naan Raa ki.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakiŋ do Isa ki (Mt 15.21-28)

²⁴ Ken Isa taad nan taariŋ se, naan iin ɔŋ ɢɔtn se ɔɔ ɓaa taa naan Tir ki. Naan aan se, ɛnd maakɲ ɓee ki. Naan je nam jeel ɢɔtiŋ eyo, naɓo ɔŋ te ɢɔtn naan an koom eyo. ²⁵⁻²⁶ ɢɔtn se mɛnda kalaŋ bini, mɛnd Yaud eyo. Naan se mɛnd Penisi tiŋg taa naan Siri ki ɔɔ naan ɔk goon mɛnda ɔɔ gooniŋ se ɔk kɔɔŋ sitan. Mɛnd se booyga j'ɔɔs kɔɔs maan Isa, ɢɔtn se naan naar

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16. § 7:16 Bersen ara se maakɲ kitapgen mɛtiŋge se ɢɔta.

baado ɔɲina, erg metn jɛn ki ɔɔ tɔnd metin ɔɔ n'tuuriɲ sitan ro gooniɲ ki se naatn. ²⁷ Ganj Isa taadin ɔɔ: «Ɔɲ gaange se ɔs aasde jaayo. Met ki eyo ken gaange ɔs dɛrɛɲ te ey sum ɓo k'tɔsn kɛɗn kɔsn se gaan bɛsge tu.» ²⁸ Num ganj mɛnda se tɛrlin ɔɔ: «Deere Meluma, kɔsn si ji gaange* tu metn tabil ki se ɓo gaan bɛsge tuun ɔɔ.» ²⁹ Isa tɛrlin ɔɔ: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec ɔɲinga.» ³⁰ Ken mɛnda jaay tɛrl aan ɓeen ki se, ɔɲ gooniɲ sitan teec ɔɲinga ron tɔolinga, tood tood danjal ki.

Isa ɛɗlapia debm duguy ki

(Mt 15.29-31)

³¹ Naan ken se, Isa iin ɔɲ taa naan Tir ɔɔ tɛrl baa taa naan Sidɔɲ ki ɔɔ naan aal kaam taa naan ken k'danin Gɛgergen Sik jaay ɔk tɛrlo kaam aak taa baar Galile. ³² Gɔtn se j'ɔk k'baano ute debm duguyu ɔɔ debm duguy se ken taad kic ɓo j'ɔɲ k'booy k'j'ɔk mɛc eyo, jeege eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ n'ɔnd jin don ki taa an kɛɗn lapia. ³³ Isa ɔk gaabm se, ɓaansin dɔk ute jee dɛnge, ɔl jin biɲ ki ɔɔ tɛrl tup ɓooro jin ki ɔɔ ut rɔɔɲina. ³⁴ Gɔtn se naan uun kaamin raan ɔɔ ɔl kon pirr ɔɔ naan deek gaab ken se ɔɔ: «Eppata!» Eppata se je deekɲ ɔɔ: ɔɔɔɔ! ³⁵ Gɔtn se gaaba naar booyo, rɔɔɲin tɛrle ɔɔ naan baag taadn cɛy. ³⁶ Isa taadden ɔɔ j'ɔnte taadn nam ki. Ganj jee se taad jeege tu uun sird sird. ³⁷ Naade aak nakɲ se deel dode ɔɔ ɔkɛn taad eyo, deek ɔɔ: «Naan se tɛɗn nakgen paacɲ jig aak eyo. Tɛɗ jee duguyge booyo ɔɔ jee ɔɲ taad taar ey kic ɓo taada!»

8

Isa ɛɗkɔsɔ jeege tun dupu-ɔɔ

(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakɲ ɓiige tun se, jeege ɓaado tus dɛn daala num dim naade kɔs kic ɓo gɔtɔ. Gɔtn se Isa danɔ jee metin ki ɔɔ taadden ɔɔ: ² «Jee dɛn ese maam m'aaɓde se m'ɛɛjdenga dode ki, taa naade tɛɗga bii mɔtɔ ute maama ɔɔ dim kɔsɛ gɔtɔga. ³ Ken m'ɔnden naade ɓaaga ute ɓode num, naade ɓaa baatn doob ki, taa jee mɛtinge se iino gɔtn dɔkɔ.» ⁴ Jee metin ki tɛrlin ɔɔ: «Gɔtɔ lɛ dɔk ute ɓea; gɔtn ara se j'ade kɔɲ mappa gay jaay j'ade kɛɗn naade kɔsn dɛrɛɲ se?» ⁵ Isa tɔnd mɛtɛɗ ɔɔ: «Naase tap ɓo ɔkki mappa kando?» Ɔɔ naade tɛrlin ɔɔ: «Naaje k'j'ɔk cili.» ⁶ Gɔtn se Isa deek jee dɛnge tu ɔɔ k'j'ing naan ki. Naan tɔs mappan cili se jin ki, tɔɔm *Raa aas se, naan dup ɛɗin jeege tun metin ki ɔɔ naade ɓaa nigin jee dɛnge tu. ⁷ Naade ɔk kenjge sɛɛm sɛɛm kandum bin kici. Taa naan se Isa tɔɔm Raa kici ɔɔ deek jee metin ki ɔɔ ɓaa nigdesin ki kici. ⁸ Gɔtn se jeege ɔs dɛrɛɲ ute maraaddɛ. Ɔɔ toɲɲ ɔɔp se, jee metin ki tɔs ɔmbin maakɲ gɔrɲge tu cili. ⁹ Jeeɲen ɔs se ɓaa ɓaa nakɲ dupu-ɔɔ. Jaay Isa ɔlden k'wɔɔk k'ɓaa. ¹⁰ Gɔtn se naan naar ook maakɲ markab ki ute jee metin ki ɔɔ gaan ɓaa taa naan ken k'danin Dalmanuta*.

Isa ute magal Yaudge

(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige ɓaado baag naajɲ ute Isa. Naade je an goom kɔkɲ do taarin ki, tɔnd metin ɔɔ n'tɛɗɗen nakɲ-kɔɔɓm ken iino gɔtn Raa ki. ¹² Isa ɔl kon pirr, deek ɔɔ: «Jee duni ken ɓorse jaay je nakɲ-kɔɔɓɔ se gen di? 'Booyki bɛɛ, m'asen taada, jee se j'aden tɛɗn nakɲ-kɔɔɓm gam eyo.» ¹³ Gɔtn se Isa ute

* **7:28** Gaan Yaudge se naade tɛɗ rode aan gɔɔ gaangen maakɲ ɓee ki ɔɔ jee metjil naade ey se naade aakɛ aan gɔɔ bɛsge. * **8:10** Dalmanuta se naan gɛger ute baar Galile ki se, naan sak kaam kaada toocɲni.

jee metin ki iin ɔnde, ook maakn markab ki ɔ gaan deel ɔaa jɛn kɛn kaam naane.

ɔndki kɔndɔ ute dooy gɛn *Parizige ute gɛn *Eɾɔd

¹⁴ Kɛn naade ɔaa ɔaa te markabde do maane ki se, jee metin ki aak se ɔɔpɔdɛnga mappɔ kalan sum, taa naade dirigidɛnoga tɔso te mapp eyo. ¹⁵ Gɔtn se Isa baagde deje ɔɔ: «ɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kɔndɔ ute ɔɾɔm Parizige ɔɔ ute gɛn Eɾɔd se.» ¹⁶ Gɔtn se jee metin ki baag naajn ute naapa se, taa naade tɔso te mapp eyo. ¹⁷ Gaɲ Isa jeelga maak-saapde se deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'naajki ute naapa ɔɔ k'j'uunkiro te mapp ey se? Bɔrse kic ɔo naase aak ɔkki te eyo ɔɔ 'booy ɔkki te ey ɾɔk la? Lɔɔu 'booy ɔkki te metn taar se ey le? ¹⁸ Nakn maam m'tɛd se, naase aakiɲkiga naɔo aak ɔkin te eyo ɔɔ nakn maam m'taadsen se 'booyki naɔo 'booy ɔkin te eyo. Naase 'saapki tu, ¹⁹ kɛn m'dup mappan mii jaay m'ɛd gaabge tun dupu-mii ɔs se, kɛn ɔɔp se naase 'tuun 'dɔockiro gɔrnɔ kando?» Naade terlin ɔɔ: «Sik-kaar-dio.» ²⁰ «ɔɔ kɛn m'dupo mappagen cili jaay m'ɛd jeege tun dupu-ɔɔ ɔs se, mɛt kɔɔpin se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando?» Naade terlin ɔɔ: «Cili.» ²¹ Gɔtn se Isa terl taadden daala ɔɔ: «Te naan se kic ɔo, naase 'booy ɔkki te ey ɔɔrt la?»

*Isa ɛd lapia debm kaam-tɔɔk ki
(Mk 10.46-52; Jn 9.1-11)*

²² Isa ute jee metin ki jaay aan naan kɛn Betsaida ki se. Gɔtn se jeege ɔk ɔaano ute debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔ eemin nɔɔ ɔɔ n'ɔl jin n'utina. ²³ Isa ɔk ji debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔ tɔɔd teecɲsin naata maakn naan kɛn se. ɔɔ naan baagin tupm ɔooro kaamin ki ɔɔ ɔnd jin don ki ɔɔ tɔnd metina ɔɔ: «Naai aak dim lɔɔu gɔtɔ?» ²⁴ Debm kaam-tɔɔkɔ se ɔɔd kaamina ɔɔ deek ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'aak jeege lee lea, naɔo m'aakden tec aan gɔɔ kaagge.» ²⁵ Gɔtn se, Isa terl ɔnd jin kaam gaab kɛn se daala ɔɔ gaabm se ɔɲ lapia, kaamin ɔɔd aak kɛɛɲ. ²⁶ Isa taadin ɔɔ: «ɔɲte 'kaal ute maakn ɔea ɔɔ uun dɔobi, 'ɔaa ɔei ki.»

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɔo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Lk 9.18-27)*

²⁷ Isa iin ɔaa ute jee metin ki, ɔaa maakn naanje tun cɛɛ gɛgɛr Sezare kɛn taa naan Pilip ki. Kɛn naade ɔaa ɔaa dɔob ki se, Isa tɔnd metde ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, maam se tap ɔo m'naɲa?» ²⁸ Naade terlin ɔɔ: «Jee metinge ɔɔ naai Jan-Batist, jee kuuy ɔɔ naai *ɛli; kɛngen kuuy taad ɔɔ naai se deb kalan maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se.» ²⁹ Num Isa tɔnd metde daala ɔɔ: «Gɛn naase ki num, ɔɔki maam tap ɔo m'naɲa?» Pier terlin ɔɔ: «Naai ɔo al-Masi.» ³⁰ Gɔtn se Isa aacden kaama ɔɔ taar se j'ɔɲte ɔaa taadn nam ki.

Isa taad taa yɔna ute gɛn durina

³¹ Gɔtn se, Isa baag dooy jee metin ki ɔɔ bɛɛki se, *Goon Deba se utu 'dabar kusin aak eyo. Magal taa ɔee Yaudge, *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, ute jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage, naade se utu an kɔɔdn kundu ɔɔ utu an tɔɔɔ. Naan ooy, tɛdga ɔii mɔtɔ jaay ɔo sɔm, adɛ duru. ³² Taar se naan taaddɛsin tal tal. Gaɲ gɔtn se Pier dan ɔaansin cɛɛs ki ɔɔ baagin mooyo. ³³ Num gaɲ Isa terl aak jee metin ki, aac kaama Pier ki, deekin ɔɔ: «*Bubm sitange, iik naatn cɛɛm ki gam naane! Taa saapm naai se gɛn Raa eyo, kɛse saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'oo di

³⁴ Gōtn se Isa danjo jee denge ute jee metin ki, taadden oo: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagn yona† jaay 6o am daana. ³⁵ Taa debm jaay je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki, oo debm ut kon a taa maama oo taa Labar Jiga se utu an kaaja. ³⁶ Ken debm jaay *duni ute magalin 6o kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kon di ro ki? ³⁷ Ey num debkilimi se kon se, naan an dugin ute dio? ³⁸ Oo jee dunia ken borse tedga jee *kusinge oo tujga armde naan Raa ki se, naan naade ki se jaay debm ted sokono taa maama oo taa taarum se, maam *Goon Deba kic 6o sokono utu am too taa naan kici, biin m'ade 6aa maakn Gaar Bubum ki oo ute gen kodingen *salal se.»

9

¹ Gōtn se Isa deekden daala oo: «Deere, 'booyki bee, m'asen taada: maakn jeege tun borse utu ara se, metinge se kooy ey sum 6o utu kaakn maakn *Gaar Raa ken ade booy te toojina.»

*Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Ken bii meece jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute Jan ok baande do ko ki jerle kalde ki. Ken naade aan se, gōtn se Raa ooj terlin rona naande ki. ³ Kalinge 6aa ted raap lak lak oo omb met ki birin birin. Debm do naan ki jaay kecn koonn kalin aan goo naan se, gōto. ⁴ Gōtn se, jee metin ken mato se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad taad ute Isa. ⁵ Pier deek Isa ki oo: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gōtn ara ki 6o jiga; on j'asen taal daabge mato, kalan naai ki, kalan Musa ki oo kalan Eli ki.» ⁶ Ken naade beere jaay 6aa okde se, taar ken Pier taad se kic 6o taad ren sum, jeel metin eyo. ⁷ Gōtn se, gapara naar baado deebde bat. Oo maakn gapar ki se, k'booy mind deba taad oo: «Naan se Goonuma, ken maam jena. 'Booy uunki taarina!» ⁸ Gōtn se, jee metin ki naar terl aak ceesde ki se, nam gōto oop Isa kalin ki 6o ute te naade sum. ⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde oo: «Beere, nakn naase aakkiro se, onte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.» ¹⁰ Gōtn se naade uun taarina, gan naade naaj ute naapa do taar ken naan taad oo utu ade dur daan yoge tu se, taar se tap 6o, je taadn oo di?

¹¹ Gōtn se naade tond metin oo: «Gen di jaay jee jeel taadn toojn metn Ko Taar Raage taad oo Eli ade 6aa jaay *al-Masi ade 6aa se?» ¹²⁻¹³ Naan terlden oo: «Deere, Eli utu ade 6aao oo naan 6o utu tond daapm nakge paac ute doobin jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, na6o jeege tedinga nakn naade maakde je don ki, aan goo ken Kitap taado do dokina. Num ter maakn Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la oo Goon Deba se, utu dabar kusina oo jeege utu an baate.»

Isa ed'lapia goon ken ok koon sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ken mato jaay baado on jee metingen kuuy se, naade aak jeege dena ing gurugde. Gōtn se jee jeel taad toojn metn Ko Taar Raage kic 6o utu daan jeege tun se. Naade ing naaj naaj ute jee metin ken se. ¹⁵ Ken jeege jaay aak Isa utu baado se, naade paac dōrlb oo aan baado tedin toose. ¹⁶ Isa tond metde ki oo: «Onki di jaay naase ing

† 8:34 Kese je deekn oo naai 'tookn dabar bini gen kooy taa Isa aan goo ken Isa dabar ooy ro kaag ki taa naai se.

'naajki taara ute naade se?» ¹⁷ Deb kalan maakn jee denge tu se deekin do: «Debm dooy jeege, maam se m'baano ute goonum gaaba do goonum se ok koon sitan gaasin on taad taar eyo. ¹⁸ Gotn metin se ken sitan okinga tak bo, uun undin naan ki, tedn taarin tiin gupiyu, alin taan naanina, tedga num, ron buj bin. Maam m'tondo metn jee meti ki m'bo am tuur sitan ro goonum ki, nabo naade on aasin te eyo.» ¹⁹ Isa deekden do: «Naase jee do duni ken borsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap bo m'king ute naase bini nun ki jaayo? Maam tap bo m'asen serkn bini nun ki? Goono se ok 'baamsinkiro!» ²⁰ Naade jaay ok baano baa ute goono se do ken sitan jaay aak Isa se, baag tiikn goono, uun undin naan ki do dircilina do taarin tiin gupiyu. ²¹ Isa tond metn bubina do: «Koonin se tesin nun ki?» Bubm goono se terlin do: «Koonin se tesin baatin ki. ²² Gotn metinge sitan se iinga num alin naan tooc maakn poof ki ey le maakn maane ki taa je an toob. Ejjen doje ki, 'noogje ken naai jaay an kaasin num.» ²³ Gan Isa terlin do: «Gen di jaay naai taad do: «Ken an kaasin num» se? 'Booyo, ne dim on cir deb ken aal maakin do Raa ki se gto.» ²⁴ Gotn se, bubm goono naar do doyo do: «Maam m'aal maakuma nabo 'baado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac don ki.»

²⁵ Ken Isa jaay aak jeege dena an baado onde kon se, naan aac kaama sitan ki do: «Naai sitan debm tedn jeege duguyu do gaasde on taad taar ey se, m'deeki: 'teec naatn ro goon ki se do moon 'baado eyo!» ²⁶ Num sitan se tooy makono, tiikin zak zak, jaay teece. Gotn se jeege baag taadn do: «Goono se ooyga!» Taa naade aakin naan tood peyed. ²⁷ Gan Isa ok ji goono, uunina do goono se iin daar te jena. ²⁸ Ken Isa jaay ok terl baa been se, oopin kalin ki ute jee metin ki sum se, naade tond metina do: «Gen di jaay bo sitan se naaje j'on k'tuuriin te ey se?» ²⁹ Isa terlden do: «Napar sitangen bin se, ken k'tond te metn Raa ey num, on teec eyo.»

Isa taad taa yona do taa durin daala

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iin on gotn se do gaan baa taa naan Galile ki. Naan ken se, Isa je jeege 'jeel gotin eyo, ³¹ taa naan dooy dooy jee metin ki do taadden do: «*Goon Deba se j'utu j'an kkn kal ji jeege tu. Naade utu an toob do bii k-motoge tu se naan ade dur daan yoge tu.» ³² Num gan jee metin ki se, taar se, naade on booy ok te metin eyo, gan naade beere gen tond metina.

Maakjege tu se naja bo magal ciri

(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

³³ Naade aan Kaparnayum ki. Ken naade jaay end been se, gotn se Isa tond metde do: «Taa di jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?» ³⁴ Gan naade do dek, taa doob ki se, naade naajo ute naapa do maakde ki se, naja bo magal ciri. ³⁵ Gotn se, Isa ing naan ki do danjo jee metin ken sik-kaar-dio deekden do: «Debm jaay je tedn magal se, n'oo ron baata do n'ted debm tedn naabm jeege paac.» ³⁶ Isa uuno goon cko baano daarin daande ki, uun akin kaadin ki deekden do: ³⁷ «Taa maam jaay, debm okga goon cko jiga aan go goon ese se, kese aan go naan okum maam mala. Do debm okum maam se, okum maam sum eyo, num ok debm ken olumo.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

³⁸ Gotn se Jan deek Isa ki do: «Debm dooyje, naaje j'onjo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan le, lee ute naajege eyo.» ³⁹ Gan Isa terlden do: «On te 'gaasinki, taa debm jaay ted

nakɲ-kooɓo te rom se, kɔɲ naar tɛrl taadn kusiɲ rom ki eyo. ⁴⁰ Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan se debm naajege. ⁴¹ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay tak ɛdsenga maan kaaye cɔkɔ taa naan jeeliɲ naase 'tɛdkiga tɛd jee *al-Masige se, debm bin se, bɛɛ naan tɛd se 'kutn cɛr eyo, num naan utu 'kɔɲ bɛdiɲa.»

Ɔnte kɔl gɛnaai maakɲ *kusiɲ ki

⁴² «Gaɲ maakɲ gaange tun sɛɛm kɛn aalga kaal maakɛ dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalaɲ maakɲ kusiɲ ki se. Debm kɛn ɔliɲ se, ɔɲ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala k'dooɲiɲ mindiɲ ki ɔ j'uun j'undiɲ maakɲ baar ki. ⁴³ Kɛn nakɲ naai 'tɛd te jii sum ɓo ai kɔl maakɲ kusiɲ ki num, jii se 'gaan und naata. Ɔpi jii kalaɲ ɔ kɔɲ kaaja gɛn daayum, bɛɛ cir kɛn 'king te jii dio ɔ 'ɓaa maakɲ pood kɛn gɛn daayum. ⁴⁴ [*] ⁴⁵ Kɛn nakɲ naai 'tɛd te jɛi jaay ai kɔl maakɲ kusiɲ ki num, jɛi se 'gaan und naata. Ɔpi jɛi kalaɲ ɔ kɔɲ kaaja gɛn daayum se, bɛɛ cir kɛn 'lee te jɛi dio ɔ 'ɓaa maakɲ pood kɛn gɛn daayum se. ⁴⁶ [†] ⁴⁷ Kɛn 'kaami jaay ɓo ai kɔli maakɲ kusiɲ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ai kooɓm kaami kalaɲ ɔ 'ɓaa *maakɲ Gaar Raa ki bɛɛ cir kɛn 'lee te kaami dio ɔ j'ai 'ɓaa kundi maakɲ pood kɛn gɛn daayum se. ⁴⁸ Ɔo gɔtn naane se: *kuurge lee tɔs daayum jee rode tiɲ aan gɔo ruumga ruumu ɔ iɲg maakɲ pood kɛn gɛn daayum se.*† ⁴⁹ Ey num aan gɔo poodo daap nakge se, Raa kic ɓo ɔɲ dubar, taa daapm debkilimi tɛdn bɛɛ naaniɲ ki.

⁵⁰ «Kaata se naan nakɲ jiga, num kɛn nijim kaata se nanɲa num, j'an tɛdn j'ɔɔ dɪ jaay nijim gɔtiɲ ki se? Bin se, naase kic ɓo 'tɛdki jee jiga aan gɔo kaatn iɲg bɛɛ se ɔ iɲgki lapia te naapa.»

10

Isa taad mɛtn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

¹ Ter Isa iɲi gɔt kɛn se ɔ ɓaa taa naan Jude ki, kaam aak jɛɲ ool k'danɲ Jordan kɛn kaam naane. Jee dɛnge ɓaado tus cɛɛɲ ki daala ɔ naan baagɛ dooyo aan gɔo kɛn naan lee dooy jeege. ² Gɔtn se *Parizigen mɛtiɲge ɓaado taa an naama. Naade tɔnd mɛtiɲ ɔ: «Deba se j'undiɲga kulu gɛn piir mɛndiɲ la?» ³ Naan tɛrlɛn ɔ: «Do taar kɛn se, *Musa tap ɓo taadseno ɔ dɪ maakɲ Kitap ki?» ⁴ Naade tɛrlɲ ɔ: «Musa se und kulu ɔ k'raan maktubm gɛn piiri, j'ɛd mɛnd ki jaay ɓo j'an piiri.» ⁵ Gaɲ Isa taadden ɔ: «Taa do-mɔɲgse ɓo Musa raanɲen taar se. ⁶ Ey num do kupm mɛt ki se, *Raa aalo gaaba ute mɛnda.* ⁷ Taa naan se ɓo gaaba teecn kɔɲ kɔɲ te bubɲa, ɓaa tum te mɛndiɲa, ⁸ ɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalaɲ.† Bin se naade se tɛdga aan gɔo jɛe di eyo, num aan gɔo deb kalaɲ sum. ⁹ Nakɲ jaay Raa dooɲkinga dooɲ se, debkilimi ɔnte tuutiɲa!» ¹⁰ Kɛn naade jaay aan been se, jee mɛtiɲ ki tɔnd mɛtiɲ do taar kɛn se daala. ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔ: «Kɛn deba jaay piir te mɛndiɲa ɔ ɔk mɛnd kuuy se, aan gɔo debm teec ɔɲ mɛndiɲa ɔ ɓaa ɛɛs mɛnd nam. ¹² Ɔo mɛnda kic ɓo, kɛn piir te gaabiɲa ɔ ɔk gaabm kuuy se, naan se aan gɔo mɛnd teec ɔɲ gaabiɲa ɔ ɓaa ɛɛs gaabm nam.»

* **9:44** Bersen ese se maakɲ Kitapgen mɛtiɲge se, gɔto. «Gɔtn naane se, kuurge lee tɔs daayum jee rode tiɲ aan gɔo ruumga ruumu ɔ iɲg maakɲ pood kɛn gɛn daayum.» † **9:46** Aak berse 44.

† **9:48** Aak Eza 66.24. * **10:6** Aak Jɛn 1.27. † **10:8** Aak Jɛn 2.24.

Isa ɔɔd booro gaange tu
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se, jeege ɔaano te gaangen sɛɛmɛ gɔtn Isa ki, taa ade tɔnd jin dode ki, naɔo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Ken Isa jaay aak nakn naade tɛd se, maakin tujɔ, deekden ɔɔ: «ɔnki gaangen sɛɛm se ade ɔaa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki. Taa jeegegen tec aan gɔɔ gaangen se ɔo utu 'kɔn gɔɔ *maakn Gaar Raa ki. ¹⁵ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar don ki aan gɔɔ goon cɔkɔ ey se, naan se 'kɔn kɛnd maakn Gaar Raa ki eyo.» ¹⁶ Gɔtn se naan tuun takde kaadin ki, tɔnd jin dodege tu ɔɔ ɔɔdden booro.

Debm maala ɔaado ɔn Isa
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Ken Isa jaay ɔaa ɔaa doob ki se, gaaba kalan aan ɔaado ɛrg naanin ki ɔɔ tɔnd metina ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap ɔo m'tɛdn m'ɔɔ di jaay m'kɔn *kaajn gen daayum se?» ¹⁸ Isa terlin ɔɔ: «Gen di jaay naai ɔɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap ɔo gɔɔ; ken bɛɛ se, Raa kalin ki sum. ¹⁹ Naai ɛ 'jeele nakn ken Raa taad gen tɛd se, ken ɔɔ: ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'kɛesn mɛnd nam, ɔnte 'kɛesn gaabm nam, ɔnte 'boogo, ɔnte 'tɔkn taar-kɔɔɔ do nam ki, ɔnte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubi ki.» ²⁰ Gaabm se terl Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, gɔtn m'iin baatum ki tap ɔo, maam m'lee m'tɛdin tɛd tap.» ²¹ Isa jaay aak gaabm se, maakin jɛna ɔɔ deekin ɔɔ: «ɔɔpiga naka kalan sum. Nakn naai ɔk paac se, 'ɔaa dugin naatn ɔɔ gursin se 'ɔaa 'nigin jee daayge tu, bin se ai toodn kɔrbɔɔ maakn raa ki. ɔɔ naai ɛ, 'ɔaado 'daanuma.» ²² Num gan ken gaaba jaay booy taar se, ron terɛcin bardak, ɔk terl ɔaa ɔaa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena.

²³ Isa uun dona aak jee metin ken ing cɛɛn ki se, deekden ɔɔ: «Ken jee nak denge jaay, kɛnd *maakn Gaar Raa ki se ɔɔn aak eyo!» ²⁴ Jee metin ki jaay booy taar se ɔkden taad eyo, num Isa terl deekden ɔɔ: «Gɛnumge, kɛnd maakn Gaar Raa ki se ɔɔn aak eyo! ²⁵ Deere, ken ginji jaay deel ute ɔee luppaa se ɔɔnɔ; naɔo debm nak dena jaay 'kɛnd maakn Gaar Raa ki se, ɔɔn cir naan se daala!» ²⁶ Jee metin ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa ɔɔ: «Ken bin num, nanja ɔo 'kɔn kaaja?» ²⁷ Isa uun kaamin aakde ɔɔ deek ɔɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakn se ɔɔnɔ, num Raa ki se, ne dim ɔɔnin gɔɔ.» ²⁸ Gɔtn se Pier taadin ɔɔ: «Anum 'booyo, naaje se k'j'ɔnɔga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terlin ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Ken nam jaay ɔno ɔeege, gɛnaagen gaabge ute kɛngen mɛndge, koa, bubu, gaange ey ɛ maakn-gɔtinge taa maama ɔɔ taa Labar Jiga se, ³⁰ nakgen se paac se, naan utu aden kɔn met kaaru ɔeege, gɛnaagen gaabge ute kɛngen mɛndge, koge, gaange, maakn gɔtge, ɔɔ ute dubar ken jeege utu an dabar taa maam se. ɔɔ ken kaadin jaay aanga num, naan 'kɔn kaajn gen daayum. ³¹ Maakn jeege tun ɔɔrse naan ki se, denin utu kɔɔpm mɔɔtn. ɔɔ maakn jeege tun ɔɔrse mɔɔtn se, denin utu 'tɛdn jee naan ki.»

Isa taad gen k-mɔtɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ ade dur daan yoge tu
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)

³² Naan ken se, naade uun doobo gen kookn ɔaa Jeruzalem ki ɔɔ ken naade jaay ɔaa ɔaa se, Isa deel naande ki. Jee metin ki se nakn se deel dode ɔɔ jee den ɔk metin se ɛ, ɔeeɛ ɔkde. Gɔtn se naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki ɔɔ baagdɛn taadn nakn utu kaan don ki se daala. ³³ Naan deekden

¹ Kɛn Isa te jee mɛtiŋ ki jaay aan goor te Jeruzalem se, naade aan do *kɔsn ɔlib ki kɛn cɛɛ naange tun k'dandɛ Betpajɛ te Betani. Gɔtn se maakɲ jeenge tun mɛtiŋ ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naan deekden ɔɔ: «'Baaki maakɲ naan kɛn naanse ki se. Kɛn naase endki kɛnd se, aki kɔŋ goon buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ ɔɔ nam ɔii kalan ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansinkiro. ³ Kɛn nam jaay deeksenga ɔɔ: gɛn di jaay naase 'tɛdki nakɲ se? 'Tɛrlɪŋki ɔɔki: Mɛlje ɔo jɛna ɔɔ tɛdga sum ɔo, asesiŋo naar tɛrl gɔtiŋ ki.» ⁴ Kɛn naade jaay ɔaa aan se, ɔŋ goon buuru doob ki k'dɔɔkinga dɔɔk taa bee ki ɔɔ naade tuutiŋo. ⁵ Jee kɛn naade ɔnde gɔtn ese se, jee mɛtiŋge aakde se deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuutiŋki gɛn di?» ⁶ Naade tɛrlɪden aan goɔ kɛn Isa taaddeno ɔɔ jee se ɔnde naade tuuto goon buuru se. ⁷ Naade ɔk ɔaansin Isa ki, tɔɔd taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dɛna tɔɔd taal kal magaldege doob ki. ɔɔ jee mɛtiŋge gaanjo doomo maakɲ kaag ki, ɔaado tɔmbiŋ doob ki se kici. ⁹ Jee deel naaniŋ ki ɔɔ jee ɔk mɛtiŋa dɔɔb ɔɔy ɔɔ:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tɛdn bɛɛŋ do deb kɛn ɔaado te ro Mɛljege Raa!»

¹⁰ *«Raa tɛdn bɛɛŋ do deb kɛn ɔs gaar gɛn bubjege *Daud!»*

«Ozaana Raa kɛn raan maakɲ raa ki!»

¹¹ Isa end maakɲ gɛger kɛn Jeruzalem ki ɔɔ naan ɔaa end maakɲ *Bee Raa ki. Kɛn naan bɛɛr aak dɔɔd nakge paac aas se, kaad kɛn se kaada ɔaaga. Gɔtn se naan teec ɔaa ute jee mɛtiŋ kɛn sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

¹² Mɛtbeenki, kɛn naade iino Betani ki se, Isa naam ɔo tɔɔliŋa. ¹³ Kɛn naan jaay uun kaamiŋ aak ko ba daar daar te kambin dɔk naane se ɔɔ kaadn naane kɔŋ koojin kɔɔɔ. Naɔo kɛn naan jaay ɔaa mɛtiŋ ki se naan ɔŋ kamba sum taa kaadn koojin ko ba se ute ɔɔrtɔ. ¹⁴ Gɔtn se Isa taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se mɔɔtn nam kɔsn naam kooji ey sum.» Gan taar naan taad se jee mɛtiŋ ki se booyga.

Isa tuur jee tɛdn zogen maakɲ *Bee Raa ki

¹⁵ Naade aan Jeruzalem ki ɔɔ gɔtn se, Isa ɔaa end daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naan baag tuur jeegen ɔaano te nakdege gɛn zoa ɔɔ jeegen ɔaado dugu gɔtn ese se. Naan tɔt tɔl tuun te tabil jee pelekɲ gursge naatn ɔɔ tɔt tɔl te nakgen jee tɛdn zo dɛerge lee tiŋg do ki se kici. ¹⁶ Naan gaasde ɔɔ nam ɔnte deel ɔaano ute ne dim daan bɔɔr Bee Raa ki. ¹⁷ Gɔtn se naan dooyde, taadden ɔɔ: «Raa taad maakɲ Kitap ki ɔɔ:

Bee maam se tɛdn bee kɛn mɛtiŋ jeegeen ɔaa se paac ansum keeme.†

Num gan naase 'tɛdiŋki tɛdga gɔtn jee ɔoogge!‡»

¹⁸ *Magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔɔ ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage jaay booy nakɲ kɛn Isa tɛd se, naade je doobm an tɔɔɔ. Naɔo naade ɔeeriŋ ɔeere, taa jee dɛngen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, ɔkden taad eyo. ¹⁹ Kɛn aan tɛger gɔtɔ ɔk jin se, Isa te jee mɛtiŋ ki teec naatn maakɲ gɛger kɛn Jeruzalem ki se.

Mɛtn taar ko ba kɛn tuutu

²⁰ Mɛtbeenki tanɔɔriŋ-nɔɔriŋa, kɛn naade tɛrlo tɛrl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba kɛn Isa naamiŋ se, tuutga nɛs. ²¹ Gɔtn se Pier saap do

* 11:9 Ozaana se je deekɲ ɔɔ: Raa aaja. † 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11.

taar ken Isa taado se, deekiñ ðo: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamin se, tuutga ñes.» ²² Isa terl taadjeege tun metiñ ki ðo: «Naase se aalki maakse do Raa ki! ²³ 'Booyki beε, m'asen taada. Ken deba jaay deek ko ki ðo: «İni ooc maakñ baar ki» ðo debm se jaay ok naaja maakiñ ki eyo ðo aal maakiñ do taar ken naan taad se, nakñ se Raa ansin kñ tēda. ²⁴ Taa naan se 6o, maam deeksen m'ðo: nakñ paacñ naase 'je aki tōnd mēta gotn Raa ki se, aalki maakse aan gō ðñiñkiga ðo Raa asesiñ kēda. ²⁵ Ken naase iin ðaarkiga raan '6aaki '6aa tōnd mētn Raa jaay, okki taar te nam num, '6aa okiñki naagiñ jaayo. Bin jaay Bubsen maakñ raa kic 6o asen tōl *kusiñsege.» ²⁶ [§]

Magal Yaudge ðem tōgñ Isa

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Isa ute jee metiñ ki terl 6aado Jeruzalem ki daala. Kaad ken naan lee 6aa kaam ara kaam ara daan bōr *Bee Raa ki se 6o, *magal jee tēdn serke Raa ki, jee jeel taadn tōkñ mētn Ko Taar Raage ute magal taa 6ee Yaudge se 6aado ðñiñ. ²⁸ Naade tōnd metiñ ðo: «Naai tap 6o ken undi kulu gen tēdn nakgen se tap 6o naja? Ey le ken eđi tōgō gen tēdn nakgen se, tap 6o naja?» ²⁹ Isa terlden ðo: «Maam m'je tōnd mēse naka kalan sum. Ken naase jaay 'terlunkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tēdn nakgen se. ³⁰ 'Taadumki tu, naja jaay 6o Jan-Batist *batiz jeege se: Raa 6o jikilimge le?» ³¹ ðo gotn se naade baag saapa ðo taad te naapa ðo: «Naan se j'anki terl ðo dīo? Ken k'taadkiga j'okki: «Raa 6o 6liño» le, naan ajeki deekñ ðo: «Gen dī jaay baate tookñ kuunki taar Jan se?» ³² Anum ken k'taadkiga j'okki: «Jikilimge 6o 6liño» le? A-a.» Taa naade se 6eer 6eer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala. ³³ Gotn se naade terl Isa ki ðo: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa terlden ðo: «Maam kic num, m'asen kñ taadn debm ken undum kulu gen tēdn nakgen se eyo.»

12

Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

¹ Gotn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagñ taara ðo: «Gaaba kalan tēd jinen bin, iin gurugin te durdur, uđ gō do ko ki gen rii koojñ biñiña ðo iin gōto jerle gen king bōobm jineniña. Gotn se maakñ jineniñ se naan ðñiñ kaam ji jee tēdn naabge tu ðo jee tēdn naabge se tēdga num utu kñ bēdde ðo gotn se naan iin 6aa merte. ² Ken kaadn kugñ koojñ bin jaay aan se, naan ol debm tēdn naabiñ se gotn jeege tun naan ɔnde jineniñ kaam jide se, taa año kōkñ bēdiña. ³ Num ken debm tēdn naabiñ jaay aan jineñe ki se, jee se ok tōnd ðereñiña ðo tuurin ɔñiñ 6aa jin sik. ⁴ Ken mēl jineñe jaay aakiñ naan 6aado jin sik se, naan ol debm tēdn naabm kuuy daala. Naan kic ken 6aa aan se, naade ok tōndiñ don ki ðo naajina. ⁵ Naan ken se, ter debm jineñe ol debm tēdn naabm kuuy daala. Naan se naade ok tōliña. Ter debm jineñe se 6o jee tēdn naabgen kuuy ðen daala. Naade se kic 6o jee mētinge naade tōnd ðereñde ðo kengen mētinge naade tōlde. ⁶ Debm ken ɔpiñ se, kese goon maak-jena. Naan saap ðo: «Goonum mala se naade utu tookñ kuun taariña.» Taa naan se 6o, naan 6liño kaam mōtn. ⁷ Gan jee tēdn naabgen

§ 11:26 Bersen ese se maakñ kitapgen mētinge se naan gōto. «Ken naase jaay 'baateki kōkñ naagñ naapge le, Bubsen maakñ raa ki kic 6o asen kñ tōl kusiñsege eyo.»

ese jaay aakiñ se, baag taadn te naapa ɔɔ: «Naan se 6o kɛn bubin ooyga num utu 'tɛdn mɛl jinɛnɛ se; kɛn bin num '6aakiro, k'tɔɔlɪŋki ɔɔ jinɛnɛ se ajeki kɔɔpm naajege tu.»⁸ Gɔtn se naade ɔkiña, tɔɔliña ɔɔ maakɲ jinɛn ki se, naade uun undin naatn.»

⁹ Num Isa tɔnd mɛtɔde ɔɔ: «Kɛn mɛl jinɛnɛ jaay 6aadoga num, jee se naan aden tɛdn ɔɔ di? Kɛn naan 6aadoga num, jee se naan aden tɔɔl naatn ɔɔ jinɛniñ se lɛ, naan an kɛdn kaam ji jeege tun kuuy. ¹⁰ Naase 'dooyiŋkiga te ey la taar kɛn *Raa taadn maakɲ Kitap ki se ɔɔ:

*Ko kɛn jee kiin 6eege baatiñ se,
naan se 6o tɛdga ko kɛn 'gakɲ bea;*

¹¹ *kɛse 6o naabm Mɛljege Raa*

ɔɔ naajege tu se j'aakiñki se ɔkɲeki taad'eyo!*»

¹² Num magal Yaudge se jeelga kaal naagɲ taar kɛn Isa taad se, taad te naade. Gɔtn se naade je doobm kɛn an kɔkɔ, na6o naade 6eer jee dɛnge tu. Gɔtn se naade iin ɔniña.

Mɛtn taar kɔgɲ miiri gɛn Gaar magal roŋ Sezar

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Magal Yaudge ɔl *Parizigen mɛtinge te jee *Eɔɔdgen mɛtinge, taa 6aa goom kɔkɲ Isa do taariñ ki. ¹⁴ Naade 6aado taadiñ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se 'taad taar mɛt ki ɔɔ taar jeegeen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo ɔɔ jeegeen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai ɔli ðim maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa mɛt ki. Borse 'taadjen tu: j'ɔk doobo gɛn kɔgɲ miir Sezar ki lɔ6u gɔto? J'an kɔg lɔ6u j'an kɔg ey lɛ?» ¹⁵ Num gaŋ Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ɔɔ: «Gɛn ði jaay naase oomumki bin se? Uun '6aankiro te tamma kalan, m'an kaak tu.» ¹⁶ Naade uun 6aano te tamma kalan ɔɔ Isa tɔnd mɛtɔde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro kɛn k'raaniñ ro ki se tap 6o gɛn naŋa?» Naade tɛrliñ ɔɔ: «Gɛn Gaar Sezar.» ¹⁷ Gɔtn se Isa tɛrlden ɔɔ: «Kɛn bin num, nakɲ gɛn Gaar Sezar se ɛdiñki nakiña ɔɔ nakɲ gɛn Raa lɛ, ɛdiñki nakiñ kici.» Num kɛn naade jaay booy taar Isa taad se, ɔkden taad eyo.

Jeege naaj mɛtn taar jeegeen utu kooy duru

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Jeegeen k'dandɛ *Sadusege kɛn taad ɔɔ jeege ooyga num dur ey sum se, 6aado gɔtn Isa ki ɔɔ tɔnd mɛtiñ ɔɔ: ¹⁹ «Debm dooy jeege, *Musa raanjenoo maakɲ Kitap ki ɔɔ: kɛn deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔn te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaaŋ se 'kɔkɲ mɛndiña taa koojɲ mɛtjili gɛnaaŋ kɛn ooy se. ²⁰ Num 'booyo, gɛnaage cili, kɔnde kalan. Debm deet deet se ɔk mɛnda na6o ooy ooj te goon eyo. ²¹ Debm mɛtiñ ki 6aado ɔk mɛndiña ɔɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mɔtɔge tu se kic 6o 6aado ɔk mɛnd se, naan kic 6o ooy ooj te goon eyo kici. ²² ɔɔ naaden cili se paac tɔkɲ naamga mɛnd se, na6o naade paac ooyo ɔɔ goono kalan kic 6o nam ooj te eyo. ɔɔ kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic 6aado ooyo. ²³ Bin num, 6ii kɛn jaay jeegeen ooyga kooy aɛ dur daan yoge tu se, mɛnd se tap 6o 'tɛdn mɛnd naŋa? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naaminga paac.» ²⁴ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase se, 6ɛɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔgɲ Raa kic lɛ, naase ɔndki te mɛtiñ eyo. ²⁵ 'Booyki, 6ii kɛn jaay jeegeen ooyga kooy aɛ dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se tɔkɲ naap ey sum. Num naade se tecɲ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakɲ raa ki. ²⁶ Gɛn mɛtn taar jeegeen ooyga kooy jaay utu

* 12:11 Aak KKR 118.22-23.

dur daan yoge tu se, taar maakŋ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyinŋi te ey la kɛn ɔɔ: Musa aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki ɔɔ maakŋ pood kɛn se Raa taadin ɔɔ: *Maam se m'Raa gɛn *Abraam m'gɛn Isaka ɔɔ m'gɛn *Yakub?*[†] ²⁷ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛ. Naase se, bɛɛɛ, deer deer iigkiga.»

Maakŋ *Ko Taar Raa ki se kɛse ɔo taar gɛn tɛda kɛn magal cir paac
(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

²⁸ Kaad kɛn Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa kalan bini utu te naade. Kɛn naan jaay booy Isa taad tɔɔk mɛtn taara nijim bin se, naan iiko cɛɛŋ ki ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ: «Maakŋ taarge tun kɛn Raa taad ɔɔ k'tɛd paac se, kɛn gay ɔo cirde?» ²⁹ Isa terlin ɔɔ: «Taar cirde paac se kɛn ɔɔ: 'Booyki gaan *Israelge, Meljege Raa se, naan kalin ki sum ɔo Raa. ³⁰ Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.»[‡]

³¹ Ter kɛn mɛtin ki ɔɔ: «'Je naapi aan gɔɔ 'je ro naai mala. § Maakŋ taarge tun kɛn Raa taad ɔɔ gɛn tɛda se, kɛn cir taargen ese se gɔɔ.» ³² Debm jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, kɛse jiga. Taar naai 'taad se taar mɛt ki. Raa se naan kalin ki sum ɔo Raa kuuy se, gɔɔ. ³³ Debkilimi je Raa se, an je te maakin paac, ute saapiŋ paac, ute tɔɔgin paac ɔɔ je naapiŋ aan gɔɔ ro naan mala. Taargen se cir *sɛrkŋ kɛn naan ɛd Raa ki ɔɔ cir sɛrkŋ kɛn naan tɔɔ ɔɔ tɔɔcin se.» ³⁴ Isa jaay booy taar gaabm terlin nijim bin se, naan deekin ɔɔ: «Naai se 'dɔk te *maakŋ Gaar Raa eyo.» Gɔtn se naade mɔɔtn nam tɔnd te mɛtin gɛn taar dim kuuy ey sum.

*Daud dan *al-Masi ɔɔ: Mɛluma
(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)

³⁵ Gan kɛn Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naan tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gɛn di jaay jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage taad ɔɔ al-Masi naan goon Daud se? ³⁶ Daud mala kic ɔo *Nirl Salal ɔlin deek ɔɔ: *Meljege Raa taado Mɛlum ki ɔɔ:*

'Baado ing do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki.*

³⁷ Daud mala kic ɔo danŋ ɔɔ: Mɛluma, anum 'tɛdn goonin se, 'tɛdn ɔɔ di daala?»

Kɛn jee dɛn jaay booy taar se ɛddɛn maak-raapo.

Isa deek jeege tu ɔɔ j'ɔnd kɔnd te jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se

(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)

³⁸ Ter Isa deek jeege tun naan dooyde dooy se ɔɔ: «ɔndki kɔndo te jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gɛn magal rode ɔɔ kɛn baaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔse naade ki. ³⁹ ɔɔ kɛn naade jaay aanga maakŋ *6ee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gɔtn naan ki. ɔɔ kɛn aanga gɔtn kɔs ki kic lɛ, naade je gɔtn naan ki. ⁴⁰ Naade se ɔo kɛn baagga keem Raa num, eem lɛk tɛc tɛd aan gɔɔ naade ɔo jee bɛɛ taa jeege aden kaaka ɔɔ naade ɔo jee kɛn ɔs nan ji mɛnd-daayge. Num gan naade se, bɔɔr utu koocŋ dode ki se ɔɔn aak eyo.»

[†] 12:26 Kɛn Raa jaay deek bin se, je taadn ɔɔ naan naan ki se, jeegen do dɔkin se utu zɛɛɛ.

[‡] 12:30 Aak Dt 6.4-5. § 12:31 Aak Lb 19.18. * 12:36 Aak KKR 110.1.

Mend-daaye ed *serke Raa ki

(Lk 21.1-4)

⁴¹ Gōtn se, daan bōor *Bee Raa ki, Isa utu ing cee tukul kaag ken jeege lee tōmb serke maak ki ð naan aak jee dengen baado omb serke Raa ki maakŋ tukul kaag ki se. Gōtn se jee maalge ro naap ki baado omb gurs dēna. ⁴² Gōtn se, mend-daay kalan baado omb tammage seem seem dio ð tammagen se kōbōro kic 60 aas eyo. ⁴³ Gōtn se Isa dan jee metiŋ ki ð deekden ð: «'Booyki bēē, m'asen taada. Mend-daay ken daay nan takŋ ese se, nakŋ naan omb maakŋ tukul kaag ki se den cir gen jee baa se paac. ⁴⁴ Taa jeegeen se ed do nak dēdege tu, gan mend-daay se ute daayin se kic 60, nakŋ naan ōkŋ ken an ting se 60, naan baado ombin paac.»

13

Isa taad ð *Bee Raa se jeege utu an tōko

(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)

¹ Kaad ken Isa teeco teec maakŋ Bee Raa ki se, maakŋ jeenge tun metiŋ ki se, deb kalan deekiŋ ð: «Debm dooyje, aak tu kogen aak bēē ken j'iin bee se! Aak tu bee se j'iininga aak bēē aak eyo!» ² Isa terlin ð: «Aaka, bee magal daar aak bēē bēē ese se, jeege utu an ru nan tak. Kōngen rēes aak bēē bēē se, utu wōkŋ kalan kalan ð ko tap 60 'kōŋ toodn do naapin ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan ken se, Isa ook ing do *kōsn ōlib ki ð ðl kaamin aak kaam sak *Bee Raa. Gōtn se jee metiŋ ki se, Pier, Jak, Jan ð Andre naade se sum 60 ute te naana ð naade tōnd metiŋ ð: ⁴ «'Taadjēn tu, nakgen se 'kaan nun ki? ð naan se 'tedn ð dī jaay 60 naaje j'an kaakŋ jeel ro ki ken nakgen se jaay kaadn 'kaan se?»

⁵ Gōtn se Isa baagden taada ð: «Ōndki kōndō, ōnte 'kōŋki nam ōnten 'dērlse. ⁶ Jeege dēna utu ade baa ute roma ð asen taadn ð: «Maam 60 *al-Masi!» ð ken naade 'ted bin se utu 'dērl jeege dēna. ⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kōosn maan bōorge, ken gōor utu naase lōbu 'dōko, anum bēē, ōnten 'beerki. Taa nakgen se utu 'kaana, na60 duni se 'kōŋ nan ey bōro. ⁸ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bōoro te taa naan gaar ken kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bōoro te taa naan gaar ken kuuy. Maakŋ naange tun metiŋ naana utu 'tea ð gōtn metiŋ 60 utu tōl jeege. Aan gō mēnd ken maakŋ tuunin gen koojo se, nakgen se kic 60 baaga kaana num, kese je taadn ð dunia ōpga gōoro. ⁹ Num naase jee metum ki se ingki do metek se ki. Taa jeege se utu asen kōnd bōoro ð asen baa tōnd dēren maakŋ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tōkŋ baa naan magalge tu ð naan gaaringe tu. Taa bin se, naase aki tedn saadumge naan naade ki. ¹⁰ Anum bēēki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjil jeege tun do naan ki se paac jaayo. ¹¹ Ken j'ok k'baanse baa gōtn kōjn bōor ki se, nirlse ōnte kaay se do taar ken naase aki baa taada, taa taar ken naase aki baa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal 60 asen kōl naase aki 'taada. ¹² Naan ken se genaa utu kōl genaan j'an baa tōlo ð bubu kici utu kōl gooniŋa j'an baa tōlo. Gaange utu terl naaga bubdege tu ð je yode. ¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kōodn kundu; na60 debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tōlin ki num, naan se utu 'kōŋ kaaja.»

*Dubar ɔn kusina utu baado**(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)*

¹⁴ «Kaadin utu kaan se naase utu aki kaakɲ Debm tuj deelga te ɔtin se utu 'kɛnd king maakɲ *Bee Raa ki, ɔt kɛn *salal se, kɛn bɛɛki num, naan kɛnd eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy n'ɔkin jiga jaayo! Kɛn jaay aakkiga nakgen se num, ɔn jee kɛn ing taa naan Jude ki se, k'l'jaan j'ook maakɲ koge tu. ¹⁵ Debm ing king do been ki raan se, kɛn naan booy jaay aan kaan se, n'ɔnte booyo ɛn tɔsn nakingen maakɲ been ki. ¹⁶ Debm jaay maakɲ ɔtin ki kic lɛ n'ɔnte tɛrlo beene ɛn kuun kal magalina. ¹⁷ Bii kɛn se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndege aay kaay si se, adɛn tɛdn ɔn aak eyo. ¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo. ¹⁹ Kaad kɛn se jeege utu dabar dɛna ɔ dubar se ɔtn Raa aal dunia tap ɔ nam naam te eyo ɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔɔn cir naan ese se ɔtɔ. ²⁰ Num Mɛljege Raa, bii dubar se, naan gaaninga duuku taa jeege naan bɛɛr tɔɔddɛ se, kɛn ɔiigen se jaay naan gaanden te duuk ey num, nam kɔn kaaja tap ɔ ɔtɔ. ²¹ Kaad kɛn se jaay nam taadsenga ɔ: «'Baado aakki, *al-Masi utu ara!» Ey lɛ taadsen ɔ: «Aakki! Naan utu naane!» Naase, ɔnten 'tookki taarina. ²² 'Booyki! Jeege kɛn tɛd rodɛ ɔ naade ɔ al-Masige ute jeege tɛd rodɛ ɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu adɛ baao. Naadɛ utu 'tɛdn nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ɔ jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se kɛn naadɛ ɔnga doobo num, adɛn kaan dal kici. ²³ Num, naase se ɔndki kɔndɔ! 'Bɛɛ, taar se lɛ, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

**Goon Deba utu adɛ tɛrlɛ*²⁴ Tɛr Isa taadden daala ɔ:

«Kɛn ɔiigen ɛn dubarge se jaay deelga num,
kaada se utu 'tɛdn ilim dib
ɔ laapa se lɛ wɔɔr eyo.

²⁵ K-dijgen maakɲ raa ki adɛ si naan ki

ɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ maakɲ raa ki paac se, utu 'tea.*

²⁶ «Gɔtn se j'kaakɲ *Goon Deba adɛ booy maakɲ gapara ki ute tɔɔgɲ Raa kɛn wɔɔr ɔtɔ kɛlɛɲ. ²⁷ ɔ Goon Deba se adɛ kɔl *kɔdn Raage ɔ naadɛ utu 'tusn jee kɛn naan bɛɛr tɔɔddɛ, mɛtn naan kɛn kaam ɔɔ, ɔtn do naanja iin ro ki bini daar ro ki ɔ bini ɔtn mɛtn raa daar ro ki.»

Isa aal naagɲ taara ute ko ba

²⁸ «Naase ɔndki doa te ko ba: kɛn naan jaay baaga kɔɔdn taa-oomo ɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔ bara ɔɔpga ɔɔɔɔ. ²⁹ Bin num naase kic ɔ, kɛn aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan ɔɲsega ɔɔɔr kaam-taarse ki. ³⁰ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: jee duni ki ɔɔrse se 'kooy nan ey sum ɔ, nakgen se utu 'kaana. ³¹ Maakɲ raa ute do naanja se utu 'deele, num taar maam se 'kɔn deel eyo.»

Raa kalin ki sum ɔ jeel ɔii kaan *Goon Deba

³² «Num gan kɛn ɛn kaadin ute ɔiin Goon Deba ano ɔaa se, nam tap ɔ jeel eyo. Kɔɔgen maakɲ raa ki kic lɛ jeel eyo, ɔ Goono kic ɔ, jeel eyo. Nam jeel ɔiin se, ɔtɔ. Kɛn jeel se, Bubu kalin ki sum. ³³ ɔndki kɔndɔ, ɔnte 'toodki bia, taa kaadn Goon Deba adɛ ɔaa se, naase 'jeelki eyo. ³⁴ Kɛse tec aan ɔɔ debm ɔaa ɔaa mɛrtɛ. Naan ɔn been kaam ji jee tɛdn naabinge.

* 13:25 Eza 13.10 ɔ 34.4.

Nan̄a kic naan̄ taadin̄ naabin̄ naabin̄a ðo debm̄ bōōbm̄ taā dōobo se naan̄ taadin̄ ðo ŋ'ōnte toodn̄ bia. ³⁵ Ingki zēēē daayum, taa naase kic 6o 'jeelki eyo kaadn̄ kēn mēl bēe adē 6aa se, kēn naan̄ 6o 'kaan tēgēr, daan̄ bēa, do-mētbēeki, lo tanōōriṇa. ³⁶ Ōndki kōnd ey num sōm naan̄ asen̄ kaan̄ kōṇ pirsil̄ kaad̄ kēn naase utu toodki tood̄ bia. ³⁷ Taar kēn maam̄ m'taad̄sen se, m'taadin̄ jeege tu paac: daayum ingki zēēē.»

14

Jee magalge end tēl kutn̄ Isa

¹ Ōp̄ga 6ii di sum 6o, Yaudge 'tēdn̄ *laa Paak ute laa mappan̄ ok̄ orōm̄ eyo. Gōtn̄ se *magal jee tēdn̄ sērke Raage tu ute jee jeel taadn̄ tōōkṇ̄ mētn̄ Ko Taar Raage je dōobm̄ an̄ goon̄ kōkṇ̄ Isa taa an̄ 6aa tōōlo. ² Naade taad̄ ðo: «J'ōnte 'kōkinki 6ii laa ki, ey num jeege kiin̄ gēn tēdn̄ taara ðo gōtō tuju.»

Mēnda 6aadō ot̄ itir ro Isa ki

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

³ Isa 6aa maakṇ̄ naan̄ kēn Betani ki ðo kaad̄ kēn naan̄ inḡ os̄ kōsō maakṇ̄ bēe Simon̄ kēn k'dan̄j̄n̄ debm̄ bikid̄i se, mēnda kalan̄ 6aadō uuno naka an̄ gōō k-bōkōlo kalan̄ ðo nakṇ̄ se ko 6o k'cōōc k'daapiṇa. K-bōkōl se k'dan̄j̄n̄ *albatir*. Ōo itir maak̄ ki se itir salal̄ ðo ðōṇō ðo k'dan̄j̄n̄ *nard*. Mēnd se 6aadō tōōk k-bōkōlo se ðo ðōy itir maak̄ ki se do Isa ki. ⁴ Jee mētingen̄ inḡ gōtn̄ se aak se, maakdē tuju ðo baag taadn̄ te naapa ðo: «Gēn dī jaay itir se naan̄ tujin̄ bin̄ se? ⁵ Itir se jaay k'6aa k'dugin̄a num, ano 6aa te tamma cir kaar-mōtō ðo gursn̄ se j'an̄ nigin̄ jee daayge tu*!» Taa naan̄ se 6o naade taad̄ taargen̄ inḡ kusu ro mēnd kēn se.

⁶ Gaṇ̄ Isa deekden̄ ðo: «Mēnda se ōṇiṇ̄ki jēlek, ōnte 'tēēcīṇ̄ki mindiṇa. Nakṇ̄ naan̄ tēdum̄ maam̄ ki se, nakṇ̄ jīg aak eyo. ⁷ Jee daayge se daayum utu te naase ðo kēn naase 'jeki num adēki kōṇ tēdn̄ bēē. Num gaṇ̄ maam̄ se m'kōṇ kinḡ te naase daayum eyo. ⁸ Ey num, mēnd se naan̄ tēdga bēē kēn naan̄ kōṇ tēda. Ōo itir naan̄ ot̄um se daapunga roma kēn tēdga num j'utu j'am̄ kōl maakṇ̄ 6aad̄ ki se. ⁹ 'Booyki bēē, m'asen̄ taada: do naan̄a ute magalin̄ se gōtn̄ gay gay kic 6o, kēn jeege utu 'taadn̄ Labar Jiga se, nakṇ̄ kēn mēnd se jaay tēdum̄ se, jeege paac utu kōōsn̄ maaniṇa ðo saapm̄ do nakṇ̄ kēn naan̄ tēdn̄ ese se.»

Judas ut Isa

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Judas Iskariot se, naan̄ maakṇ̄ jee mētn̄ Isa kēn sik-kaar-dio. Naan̄ iin̄ 6aa taad̄ *magal debm̄ tēdn̄ sērke Raage tu taa naan̄ je adēn̄ taadn̄ dōobm̄ kēn naade an̄ kōkṇ̄ Isa. ¹¹ Kēn naade booy taar Judas se, maakdē raapo ðo naade taad̄inga taad̄ ðo utu an̄ kēdn̄ gurs. Naan̄ kēn se, Judas baag je 6o dōobm̄ an̄ kutn̄ Isa sum.

*Isa ol̄ jee mētin̄ ki tēdden̄ kōsn̄ gēn̄ *laa Paak*

(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹² Bii deet deetn̄ gēn̄ laa mappan̄ ok̄ orōm̄ eyo jaay aan̄ se, 6ii kēn se 6o k'tōjṇ̄ gaan̄ baatge gēn̄ laa Paak gēn̄ Yaudge. Jee mētn̄ Isa ki tōnd̄ mētin̄ ðo: «Kōsn̄ gēn̄ laa Paak se, naai 'je j'aisiṇ̄ tēdn̄ kaam̄ gay?» ¹³ Gōtn̄ se Isa ol̄ maakṇ̄ jeege tun̄ mētin̄ ki se jeege dio, deekden̄ ðo: «'Baaki maakṇ̄ gēgēr ki ðo kēn '6aaki 6aa se, naase aakki dōōdn̄ ute gaaba uuno kōōyo dōoc te

* **14:5** Tamman kaar-mōtō se aas te gursn̄ debm̄ kēn tēd̄ naaba ōṇ̄ maakṇ̄ 6aar ki.

maane se. Okki metina, ¹⁴ do gōtn naan an kēnd maak ki se, 'taadki mel bee ki se okki debm dooy jeege oljeno, do k'tōnd meti do bee gay jaay bo naan an kōsn kōsn laa Paak te jee metin ki se? ¹⁵ Gōtn se naan asen taadn bee magala ken do bee ki raan, do maakn bee ki se, nakinge paac aas kart. Gōtn ese bo ajeki tēdn kōsn gen laa Paak se.» ¹⁶ Ken jee metin ki jaay 6aa aan maakn geger ken ese se, naade on nakge se paac aan gōo ken Isa taaddeno. Gōtn se bo naade tēd kōsn gen laa Paak.

¹⁷ Ken aan teger gōto 6aa ok jin se, Isa 6aadō ute jee metin ken sik-kaar-dio. ¹⁸ Ken naade jaay ing gōtn kōs ki baag kōso se, Isa deekden do: «'Booyki bēē, m'asen taada: maakse ki se, debm ing os kōs te maam se bo utu am kutu.» ¹⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, naade maakde tujū. Gōtn se nana nana kic bo baag tōnd metn Isa do: «Lō, nakn se tēdn maam lē?» ²⁰ Isa tērlēden do: «Maakn naase ken sik-kaar-di se, debm ol kōl jin maakn baay ki ute maam se bo, naana. ²¹ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gōo ken *Raa taadno maakn Kitap ki, num gan on deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo, bēē kaca.»

Isa ed kōsn taadn metn taar yona

²² Kaad ken naade os kōs se, Isa uun mappa jin ki, tōom Raa do dup edin jeege tun metin ki deekden do: «Ok oski, kēse roma.» ²³ Ter naan uun *kōop dooc te tōtn koojn kaagn k'danjin bin se jin ki, tōom Raa, eddesina do naade paac nana kic bo ok aaye aaye. ²⁴ Isa deekden do: «Kese moosuma ken taad do *Raa dookga ute naase. Moosn se ooy taa jee dena. ²⁵ 'Booyki bēē, m'asen taada: tōtn koojn bin ese se, mōtn maam m'kaay ey sum, bini m'6aa kaay tōtn koojn bin kiji se, *maakn Gaar Raa ki jaayo.»

²⁶ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec 6aa ook do *kōsn olib ki.

Isa taad do Pier utu an baate

²⁷ Gōtn se Isa taad jeege tun metin ki do: «Naase 'paacki utu amki kaan rēse, taa Raa taadga taad maakn Kitap ki do:

Maam m'utu m'tōol debm gaam baatge,

do baatinge se lē utu 'kaan wōkō.†

²⁸ Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kōnd naana, m'asen 6aa booy taa naan Galile ki.» ²⁹ Gōtn se Pier deekin do: «Ken jee meti ki jaay aan resi paac kic bo, maam se m'ai kōn rēs eyo.» ³⁰ Gan Isa tērlin do: «'Booy bēē, m'ai taada: maakn nōor ken jaaki se, kōr kōrōnjō 'kōoy dōol di ey sum bo, naai 'naajn dōol mōto 'deekn do naai 'jeelum eyo.» ³¹ Gan Pier deekin do: «Gōto! Maam se ken am kaan te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» Do jee metin ken kuuy se kic bo paac taad aan gōo gen Pier se.

Isa tōnd metn Raa Getsemane ki

(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)

³² Naan ken se, naade aan gōt ken k'danjin Getsemane. Ken naade aan se, Isa taadn jee metin ki do: «Ingki gōtn ara, kōr maam m'ade 6aa tōnd metn Raa se.» ³³ Naan ok 6aan te Pier, Jak do Jan. Gōtn se nirlin baag teece do taar maakin ki nan tak. ³⁴ Isa deekden do: «Maam se maakum tujga do nirlum teecga aan gōo m'aki kooyo. Anum naase se ingki gōtn ara do onten 'toodki bia.» ³⁵ Naan iin iik naan ki cōkō, ooc naan ki do baag tōnd metn Raa deek do: «Ken naai 'je num, kaadn dubar ken utu kaan dom ki se, iikin naatn dōkō.» ³⁶ Naan tērl taad daala do: «Abba, Bua, nakn on ciri naai ki se,

† 14:27 Aak Zak 13.7.

gəto. Iikum *kəɔpm dubar se rom ki naata. Num gan 'təd aan gəɔ kən naai maaki jen ro ki, aan gəɔ kən maam ɓo m'je se eyo.» ³⁷ Kən naan tərɪ ɓaado ɔŋ jee mətɪŋ ki se, kaamde ɔkga bia. Naan deek Simon Pier ki ɔɔ: «Simon, naai 'tood tood bi la? Lər kalan kic ɓo naai ɔŋ aasiŋ te gən king zɛɛ ey ne? ³⁸ Naase ingki zɛɛɛ, 'təndki mɛtn Raa, taa naase aki koocŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo. Maakŋ debkilimi se je tɛdn nakŋ bɛɛ, naɓo daa roŋ ɓo ɔŋ aasiŋ eyo.»

³⁹ Tər Isa iik naan ki ɔkɔ daala, ɓaa tond mɛtn Raa, naan ing dɔɔl taar ese sum. ⁴⁰ Kən naan ɔk tərlo daal se, ɓaado ɔŋ jee mətɪŋ ki tood tood bia ɔɔ kən bi ɔkde se, kaamde kic ɔŋ aak eyo. Gətn se taar naade an taad kic ɓo jeel eyo. Isa ɔk tərɪ ɓaa tond mɛtn Raa daala. ⁴¹ Kən naan tərɪ ɓaado ɔŋde gən k-mətoŋe se, deekden ɔɔ: «Maakŋ toodŋ bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔorse rɔk la? Bɛɛga, kaadɪŋ aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an kəkŋ kəl ji jee tɛdn *kusiŋe tu. ⁴² Iiŋki, k'ɓaaki! Aakki, debm am kut se aanga!»

Isa j'ɔkinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

⁴³ Kən Isa utu taad nan te taariŋ ey sum ɓo, gətn se Judas aana; naan se maakŋ jeege tun mɛtn Isa kən sik-kaar-dio. Naan ɓaado ute dɔɔl jeege dɛna mətɪŋ ki kən ɔk gərd-jerldege ɔɔ te sirddege. Jee se, *magal jee tɛdn serkɛ Raage tu, jee jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge ɓo ɔldeno. ⁴⁴ Judas, naan ɓo debm utu kutn Isa se, taadga taad jeege tun ese se ɔɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔɔ m'kaay ciiliŋ se ɓo, kɛse ɓo naana! ɔk 'ɓaansiŋki ɔɔ 'bɔɔbiŋki jiga.» ⁴⁵ Kən Judas jaay ɓaado aan se, naar ɓaa cɛɛ Isa ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje!» Gətn se naan baam ɔkiŋa ɔɔ aay ciiliŋa. ⁴⁶ Jee kuuy k'ɓaado tel se ɔɔ iij-ɔkiŋa. ⁴⁷ Num maakde ki se, deb kalan ɔɔdo gərd-jerliŋa, ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serkɛ Raa ki se. ⁴⁸ Gan Isa deekden ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gərd-jerlsege ɔɔ te sirdsege se, aan gəɔ 'ɓaakiro kəkŋ debm ɓoogo. ⁴⁹ Ey num ɓii-raa maam m'tingo ute naase daan ɓɔɔr *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, naɓo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'ɓaamkiro kɔkɔ se, taa taar k'raanjoŋo maakŋ Kitap ki do dɔkiŋ se, 'kaan doobiŋ ki.» ⁵⁰ Gan gətn se, jee mətɪŋ ki paac baatiŋa ɔɔ aan rɛsiŋa. ⁵¹ Anum, gətn se goon kɔdɔ kalan bini ɔk mɛtn Isa ɔɔ naan aal kal kuulu sum ɓo roŋ ki. Jee se ɔkiŋa, ⁵² naɓo naan an ɔŋde kaliŋ jide ki, aan ɓaa mɛt-beere.

*Isa j'ɔk k'ɓaansiŋ naan magal Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge*

(Mt 26.57-68; Lk 22.54,63-65; Jn 18.13-24)

⁵³ Naade ɔk ɓaan te Isa ɓee *magal debm tɛdn serkɛ Raa ki. Gətn se magal jee tɛdn serkɛ Raage tu, magal taa ɓee Yaudge ute jee jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, paac tus gətn ese. ⁵⁴ Pier ɔko mɛtn Isa daande goon dɔkɔ, ɛnd ɓaa bini aan daan ɓɔɔr ɓee magal debm tɛdn serkɛ Raa ki. Gətn se naan ing riib riib poodo te jee tɛdn naabge.

⁵⁵ Anum magal jee tɛdn serkɛ Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ mɛtn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kəkŋ mindiŋ num, j'an ɓaa tɔɔɔ, naɓo naade ɔŋ te taar dim eyo. ⁵⁶ Ey num saadde dɛna ɓaado tɔliŋ taar-kɔɔɔ doŋ ki, naɓo saaddege ɔk mɛtn naap eyo. ⁵⁷ Jee mɛtiŋe uun taar mɛt ki eyo, ɔliŋ doŋ ki taa an kəkŋ mindiŋa, deek ɔɔ: ⁵⁸ «Naaje k'booyo naan taad ɔɔ: «*Bee Raa kən jeege ɓo iiniŋ te jide se, maam m'an tɔɔkŋ naatn ɔɔ daan ɓiige tun mɔto se, maam m'kiŋ kən

kuuy gōtīn ki. Bee maam m'aṇ kiīn se, jikilimge 60 aṇ kiīn te jide eyo.»⁵⁹ Ute naaṇ se kic 60, saadgen 6aado taad taar se, taarde ok meṭn naap eyo. ⁶⁰ Gōtn se magal debm teḍn serke Raa ki se iīn daaṇ daan jeege tu 60 tōnd meṭn Isa 60: «Naai tap 60 'terlden taar dīm ey la do taarge tun naade tōli doi ki se?» ⁶¹ Gaṇ Isa do dek 60 terlīn taar dīm eyo. Ter magal debm teḍn serke Raa ki tōnd meṭīn daala 60: «Naai 60 *al-Masi ken Goon Raa ken jeege lee tōmīn se la?» ⁶² Isa terlīn 60: «Yee, keṣe maama. 60 naase utu aki kaakṇ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki 60 ken naaṇ ade bōoy se ade king do gapar ki.» ⁶³ Gōtn se magal debm teḍn serke Raa ki, iīn neḗpm te kalinge 60 deek 60: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen dī daala! ⁶⁴ Naase le 'booykiga te bise ken naaṇ naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki 60 ki dī?» Jee gōtn ese paac 60 iīn bōoro don ki 60: «Naaṇ se nakiṇ yoal!» ⁶⁵ Jee meṭinge baagin tupm 60oro roṇ ki, teelīn kaamīna, tōndīn ute kutupu 60 tōnd meṭīn 60: «'Taadjen tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, ken tōndi se, naṇa?» Gōtn se asgarge kic 60 ok 6aansīna 60 tōndīn meṭn biṇ ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Kaad ken Pier jaay utu neṇ daan bōor ki se, maakṇ mēndge tun jee teḍn naabm *magal debm teḍn serke Raa ki se, deb kalaṇ 6aado. ⁶⁷ Ken naaṇ aak Pier ing riib riib poodo se, gōtn se naaṇ 6ndīn kaama tak, deekiṇ 60: «Beṛe, naai kic 60 debm Isan koḍ Nazaret se.» ⁶⁸ Gōtn se Pier baag naaja deek 60: «Gaabm se maam m'jeelīn eyo 60 taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ok meṭīn eyo.» Gōtn se Pier iīn teec naatn 6aa maakṇ 6ee ken taa doob ki. [Gaṇ gōtn se sum 60 kōrōṇjo 60d 6oy]†. ⁶⁹ Num mēnda se terl aakiṇa 60 baag taadn jeege tun ing gōtn ese 60: «Gaabm ese kic 60 meṭn naade!» ⁷⁰ Gaṇ Pier terl naaj daala. Ter 60ko sum 60, jee ing gōtn ese deekiṇ daala 60: «Deer deer, naai se meṭn naade, taa naai kic 60 koḍ Galile.» ⁷¹ Num Pier baag naam taariṇ 60: «Beṛe, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'60: gaabm se maam m'jeelīn eyo 60 ken m'taadga taar-6060 kic 60 6ṇ Raa am naama.» ⁷² Gaṇ gōtn se sum 60 kōrōṇjo 60d 6oy gen k-dige 60 Pier naar saap do taar ken Isa taadiṇo 60: «Kōr kōrōṇjo kōoy 60ol dī se, naai am baatn 60ol mōṭo.» Gōtn se naaṇ saap do taar ken se, naar teeco 60 baag keeme.

15

Isa j'ok k'6aansīn naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Tanōriṇ nōōriṇ se, *magal jee teḍn serke Raage tu, ute magal taa 6ee Yaudge 60 jee jeel taadn tōkṇ meṭn Ko Taar Raage, naade se 60 magal Yaudgen *jee kaakṇ meṭn taarge, naade paac tus taad 60ok taarde kalaṇ. Ken naade taarde ted kalaṇ se, gōtn se 6l k'j'ok k'dōok Isa 60 ok 6aa eḍīn Pilat ki. ² Ken naade aan se, Pilat tōnd meṭn Isa 60: «Naai 60 Gaar Yaudge la?» Isa terlīn 60: «Yee aan gōṇ ken naai 'deekiṇ se.» ³ Magal jee teḍn serke Raage tu se tōlīn taarge dēna don ki taa aṇ kōkṇ mindīna. ⁴ Ter Pilat tōnd meṭīn daala 60: «Naai 'terlden ey la? Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kōkṇ mindi se?» ⁵ Num gaṇ Isa terlīn te taar dīm eyo. Ken Pilat aakiṇ se, 6kiṇ taad eyo.

† 14:68 Taara se maakṇ kitapge tun meṭinge se gōṭo.

*Isa j'utinga**(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)*

⁶ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak 6o, jeege se 6aado tond metn Pilat do j'ood j'olden debm dangay kalan ken naade jenga ro ki. ⁷ Naan ken se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'okin dangay ki te sawarge. Kaaf ken jeege teec sawar se, naade taalga deba. ⁸ Gan bii ken se sum 6o, jeege doob ook on Pilat do tond metin do ade koodn debde kalan aan goo ken naan n'lee n'teda. ⁹ Pilat terlden do: «'Jeki m'asen koodn kol Gaar Yaudge se la?» ¹⁰ Taa Pilat se jeele, ken *magal jee tedn serke Raage tu jaay ok 6aanu ute Isa se, naade ted ted maak-kilimi 6o ron ki. ¹¹ Anum magal jee tedn serke Raage tu ol metn jee denge do k'tond metn Pilat num, taa j'aden koodn kol Barabasi. ¹² Do jeege se, Pilat tond metde daala do: «Num gaabm naase 'danin ki Gaar Yaudge se, m'an tedn m'oo di?» ¹³ Gotn se, ter jeege doob doo caa do: «Naan se, 'tup 'toli ro kaag ki!» ¹⁴ Pilat terlden do: «Naan tap 6o tujga di?» Num gan jeege se doo dook taara on eyo do: «Naan se, 'tup 'toli ro kaag ki!» ¹⁵ Pilat je raapm maakn jee denge se, ol k'6aa k'j'ood j'olden Barabas. Gan gen Isa se, naan ol k'j'ondin ute mese do ok onin asgarge tu taa j'an 6aa tupm tol ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

¹⁶ Asgarge ok 6aan te Isa daan boor 6ee ken maak ki do 6ee se gen magal taa naan gotn ese. Gotn se naade dan dool asgarge paac. ¹⁷ Naade uun uusin kal gaaringe aac bon do uj daapo jek *gen koronda, 6aado ondin don ki. ¹⁸ Naade baagin tedn toose do: «Toose naai ki, Gaar Yaudge!» ¹⁹ Gan gotn se, naade tondin don ki te kaagn tec naala, tupin booro ron ki, 6aado terge do no naanin ki. ²⁰ Ken naade tooyin koogo metin ki aas se, kal aac bon se naade doodin naatn do tuusin kal naange gotin ki jaay ok 6aansin naata, taa j'an 6aa tupm tol ro kaag ki.

*Isa k'tupinga ro kaag ki**(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)*

²¹ Gotn se, gaaba kalan k'danin Simon kod Siren. Naan se bubm Alekzander te gen Rupus. Naan iino naatn do deel deel te doobm se. Asgarge okin taa tooge gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki se. ²² Naade ok 6aan te Isa got ken k'danin *Golgota*; Golgota se je deekn do: gotn kaadn do deba†. ²³ Naade edin totn koojn bin deep te dawa k'danin mir, gan Isa baate kaaye. ²⁴ Gotn se, naade tupin ro kaag ki do uun daarin raan do kalinge se, asgarge tedin salatia jaay 6o nigin do debm oocinga 6o uunu uunu. ²⁵ Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mes ki. ²⁶ Naade tupin aas se, raan on kaam don ki metn taar ken naade ansin tol, naade raan do: Kese 6o Gaar Yaudge. ²⁷ Naade iin tup jee boogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki do deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki. ²⁸ [†]

²⁹ Jee deel deel gotn se jaay daar aakin se, naade siik dode do naajin do: «Way! Naai 6o debm do 'tackn *Bee Raa do an kiin kuuy daan biige tun mato se, ³⁰ aaj roi mala; 'booy do kaag ki se naata!» ³¹ *Magalgen jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn toackn metn Ko Taar Raage se kici, taad

* **15:17** Jek se laatin gaaringe. † **15:22** Golgota se kon baata do ken aakin num tec aan goo kaadn do deba. ‡ **15:28** Kitap gen metinge ziidin naan se: Taa naan se 6o, taar ken Raa taadin maakn Kitap ki se aanga te doobina ken taadin do: «Naan se, j'aakin aan goo debm kusina daan jee kusinge tu.» Aak Eza 53.12 do Luk 22.37 kici.

te naapa ðo tooyin koogo metin ki ðo: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, ðɔ aasin gen kaajn ro naan mal eyo. ³² Naan *al-Masi ken Gaar *Israelge dey se, n'booyo naatn ðorse ro kaag ki ðo ken naaje jaay j'aakinga naan booyoga num, j'kaal maakje don ki.» Jee booggen k'tup k'toolde do kaagge tun ceesn Isa ki se kic 60 naajina.

Isa ooyga

³³ Ken kaada jaay aas katar tir se, do naana te magalin se gɔto baa ted ilim dib bini aan katar do teger ki. ³⁴ Aan katar do teger ki se, Isa ðod ðoy makon ute taar naajina ðo: «*Eloyi, Eloyi, lema sabaktani?*» Taar se je deekɔ ðo: *Raama, Raama, naai 'resum gen di?*³⁵

³⁵ Maakɔ jeege tun daar gɔtn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa ðo: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!» ³⁶ Gɔtn se deb kalan aan baa uuno naka kalan ken uun maane, ðlin maakɔ totɔn koojn bin ken mooyo jaay, uun ðlin taa gard ki ðo uun ðlin taar Isa ki taa n'suubu. Ter deek ðo: «*Ɔnki jaay som j'aakingi, ken Eli jaay utu ade baa an booyin naatn ro kaag ki se num.*» ³⁷ Gɔtn se, Isa ðod ðoy makon ðo kon teece.

³⁸ Naan ken se, kal deer k'gaan maakɔ *Bee Raa se, neepo raan bini aan naan ki tak. ³⁹ Bubm asgarge kalan ken daar kaadn Isa ki se, jaay booy Isa ðod ðoyo ðo kaakɔ naan aak kooyin se, deek ðo: «*Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!*» ⁴⁰ Gɔtn se mendge daar ðoko ðo aakina. Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jakɔ baata te gen Yoze ðo ute menda ron Salome. ⁴¹ Ken Isa utu Galile ki se, naade leedo te naana ðo tedino naaba. Gɔtn se mendgen kuuy kic dena baado te naana Jeruzalem ki tele.

Isa j'olin baadn

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Bii ken se 60, Yaudge daap daap rode gen *6ii sebitn ken 'baagn teger ken gɔto okga jin se. Ken kaadn teger jaay aan se, ⁴³ gaaba kalan bini kod Arimate ron Yusup baado. Maakɔ magal Yaudge tun jee lee kaakɔ metn taarge se, naan kic 60 debm k'jeel jeel gɔtina. Do naan kic ing aak kaak kaam *maakɔ Gaar Raa ken utu 'kaan se. Naan aay kaamin baa end ðɔ Pilat ðo tond metina taa an kon ro Isa se naan an baa kol maakɔ baad ki. ⁴⁴ Ken Pilat jaay booy j'bo Isa ooyga se, ðkin taad eyo. Naan ol k'dano bubm asgarge tond metin ðo: «*Isa ooy se daanin ðokga la?*» ⁴⁵ Ken bubm asgarge jaay deekin ðo: «*YEE*» naan ken se jaay Pilat an Yusup baa ðod ro Isa. ⁴⁶ Num Yusup iin dugo kal duubu, booyo ro Isa naatn ro kaag ki ðo teelin te kal se, uun ðlin maakɔ baad ken j'on ko 60 j'ud k'daapina ðo dircil aalin ko taar ki. ⁴⁷ Mari ken iino Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gɔtn j'ol j'aalsina.

16

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

¹ Ken *6ii sebit jaay deel se, Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakɔ oot nijimi gen baa kɔtn ro Isa ki aan gɔo ken Yaudge lee tɔda. ²⁻³ Num 6ii dumas* ki tanɔrin nɔrin, naade iin baa baa taa baad ken j'ol j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ðo: «*Nana jaay ajeki dircil ko taa baad ki se?*» Ken naade jaay aan taa baad ki se, kaada utu ooko kooko. ⁴ Ken naade jaay uun kaamde aak se, ko taa baad ki se nam dircilinga,

ey num, ko se magal bæ eyo. ⁵ Ken naade aan se, end maakɲ baad ki. Kaam do ji daamde ki se, aak goon kɔdɔ ing ute kalɲ raap raapo. Ken naade aakiɲ se, dɔrlɔ ɔ nirlde teece. ⁶ Gan goon kɔdɔ se taadden ɔ: «Ŋnten 'beerki! Naase se 'jeki je Isan kɔd Nazaretn ken k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gɔtn ara se, naan gɔtɔ. Aakki tu, kɛse ɔ gɔtn ken j'ɔl j'aalsɪna. ⁷ Bin num, 'baa 'taadki Pier ki te jee metn Isa ken kuuy se ɔki: naan se ɔndsenga naana, asen baa booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se ɔ, naase anki 'baa kaaka, aan gɔ ken naan taadseno.» ⁸ Naade teec aan ɔn taa baada taa naade se nirlde teecga ɔ rode kic ɔ ak marga jɛg jɛg. Ken beere ɔkde se, taar dim kic ɔ naade ɔn taad nam ki eyo.

*Isa teec naan jeenge tu
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)*

†⁹ Isa duro daan yoge tu se bii dumas ki tanɔɔrin nɔɔrin. Deet deet se naan teec naan Mari ken iino Magdala ki, naan ɔ ken Isa tuurino sitange cili ron ki. ¹⁰ Mend se baa taad jeege tun tingo te Isa ɔ ken naan ɔnde se, naade maakɲ kɔl do ki ɔ ing eem keeme. ¹¹ Ken naade jaay booy taar naan taadden ɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔ naan mala aakiɲoga ute kaamin se, gan jee se baate tookɲ taariɲa.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, jee metin ken dio baa baa bee naata. Ken naade jaay baa baa doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy. ¹³ Jee se terl baado taad jeedege tun kuuy ɔ jee se kic ɔ naade baate tookɲ taarde.

¹⁴ Ter Isa baado teec naan jee metin ken sik-kaar-kalan, kaad ken naade ing ɔs kɔsɔ. Gɔtn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔ taa do-mɔngden ken ɔlde naade baate tookɲ taar jeegen baado taadden ɔ naan duroga ɔ naade aakiɲga te kaamde se. ¹⁵ Naan taadden ɔ: «'Baaki do naan ki paac ɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac. ¹⁶ Debm took aalga maakiɲ se j'an *batizi ɔ naan kɔn kaaja, num debm baate tookɲ kaal maakiɲ le bɔɔr utu kɔjn don ki.» ¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kɔn tuur sitange te roma ɔ naade kɔn taadn taar naanjen kuuy. Naade tokɲ wɔɔjge te jide ɔ ken aayga kaagn tɔɔlɔ kic ɔ, ade kɔn tedn dim eyo. Naade tɔnd jidege do jee kɔɔnge tu ɔ jee kɔɔnge 'kɔn lapia. Kɛse ɔ nakɲ-kɔɔbgen naade tɛda.

Isa ɔk terl gɔtn *Raa ki

¹⁹ Ken Meljege Isa jaay taad nan taarin se, Raa uun ɔaansin maakɲ raa ki ɔ naan ing do ji daamin ki. ²⁰ ɔ jee metin ki se baa gɔtɔ baa se paac taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ɔ Melje Isa noogde maakɲ naabde ki, naade tɛdga nakgen deel doa taa jeege jeele taar naade taad se, taar met ki.]

† 16:8 Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakɲ kitapge tun metinge se taar se gɔtɔ.

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Luk Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Luk

Luk kɛn raan Labar Jigan ese se, naan ɓo debm kɛn raan kitapm ɣɛn Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakɲ kitap kɛn deet deet kɛn naan raanɲo se, naan raan mɛdɲ Teopil ki ɔ ɔ ute doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo ɔ naade taad taar Gɛk. Naan taad ɔɔkden mɛtn taar nakgen naade jeel ɔk mɛtɲ eyo ute king Yaudge. Bin ɓo jeegen Yaudge ey gɔɔ ɓaa se paac se 'jeele Isa se naan ɓo Mɛl Kaajde. Maakɲ raanɲ ki se, nakɲ kɛn naan ɔɲɲɲ jiga cir paac se, mɛtn taar kɛn Isa dooy jeege ute kingɲa naan ɔ: Raa ɔlo goonɲɲ Isa al-Masi se taa kaajɲ jeegen kɛn tookɲ taariɲa. Jee kɛn jeege aalde maak ki ey se, Isa ɔkden ɔɲɲo aan gɔɔ: jee kusɲge, gaan sɛɛmge, jee daayge, jee kɔɔɲge ɔ mɛrtge. Jee al-Masigen Luk raanɲden taar ara ese se, jee mɛtinge jee maalge. Taa naan se ɓo naan raanɲde mɛtn taarge dena kɛn Isa taad taa maala, aan gɔɔ mɛtn taar kɛn j'ɔɲɲɲ maakɲ kon 12.16-21 ɔ kon 16. Taa naan se ɓo, Luk taad jee al-Masige tu ɔ maalɲde se k'tɛdɲ naabm Raa ɔ k'noogɲ jeege. Maakɲ kitapɲ ki se Luk taad ɔ: Isa se naan ɓo Mɛlɛ.

*Mɛtn Taar Jigan ɣɛn Isa *al-Masi kɛn Luk raanɲo
(Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dena raanɲoga mɛtn taar nakgen deel daanjege tu se. ² Jeegen ɓaado taadjeki mɛtn taar nakgen deel ese se ɔ naade se ɓo jee saadgen mɛtn-jiki aako ute kaamɲde, ɓɔrse naade se ɓo kɛn tɛdga jee lee wɔɔk taar *Raa se. ³ Taa naan se ɓo, Jaamus, gɔtn nakɲ se jaay uuno mɛtɲ sum se, maam m'tuuro mɛtɲ tak tak jaay ɓo maakiɲ ɔɔlumi ɔ m'je m'aisɲ raan te doobiɲa. ⁴ Bin ɓo do nakge tun k'taadio mɛtɲ se, naai 'jeele kɛse ɓo taar mɛt ki.

*Kɔdɲ Raa ɓaado taad taar koojɲ Jan-Batist

⁵ Kaad kɛn *Eɔd ɲgo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tɛdɲ sɛrke Raa ki k'danɲɲ Zakari. Naan se mɛtn jee Abiage ɔ mɛndɲ se ronɲa Elizabet; naan kic mɛtjɲl ɣɛn *Aarunge. ⁶ Naaden di se paac jee bɛɛ naan Raa ki, naade ɲg do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki ɔ nakgen kɛn Raa ɔ k'tɛd se, naade paac tɛdɲ te doobiɲa. ⁷ Gan naade se ɔk gaange eyo, taa mɛndɲ Elizabet se mɛndkarta ɔ naade di se lɛ paac goolga.

⁸ Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki ute jeunge ɣɛn ɓaa tɛdɲ *sɛrke maakɲ *Bee Raa ki. ⁹ Aan gɔɔ jee tɛdɲ sɛrkgen naan Raage tu kɛn lee tɛd do dɔkiɲ se, kɛn kaadɲ jaay aanga num, naade bɛɛ ɔɔd deb kalan te salatia ɣɛn ɓaa kɛnd ɓee Mɛljege tu Raa ki ɔ taa 'ɓaa ɔɔcn nakɲ oot nijim naanɲ ki. ¹⁰ Kaad kɛn jaay Zakari ɛnd maakɲ Bee Raa ki ɣɛn ɔɔcn nakɲ oot nijim se, jee den se ɲg naatn eem keem Raa. ¹¹ Gɔtn se, kɔdɲ Mɛljege Raa teec naan Zakari ki ɔ naan daar do ji daam ki gɔtn kɛn k'lee k'ɔɔcn nakɲ oot nijim se. ¹² Kɛn Zakari jaay aakiɲ se, nirlɲ teece ɔ ɓeere ɔkiɲa. ¹³ Gan kɔdɲ Raa deekiɲ ɔ: «ɔɲte 'ɓeere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mɛndi Elizabet se utu ai koojɲ goon gaaba ɔ naai ɲ kɔnd ron

Jan. ¹⁴ Goon se ai tedi naai maaki ute raapm den aak eyo do bii koojin ki se, jeege dena maakde utu 'raapm kici. ¹⁵ Taa naan se utu 'tedn debm magala naan Meljege tu. Totn koojin bin ute totn te oromin se, naan 'kaay eyo. Num ken naan utu maakn kon ki sum bo, Raa utu an doocin te *Nirl Salal. ¹⁶ Naan an toodn baa ute gaan *Israelge dena naan Melde Raa ki. ¹⁷ Do naan utu 'lee naan Raa ki ute toogon *Eli do ute Nirl Raa ken booyo don ki se, taa naan 'tedn bubge ute gaange se 'kokn taasa ute naapa, do jeege ken baate tookn taar Raa se le, naan aden terl maakde 'tedn jee ken ted nakge ute doobina. Bin jaay bo, naan 'tedn jeege se 'daap rode gen booy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kodn Raa ki do: «Naan se maam m'an m'jeelin m'bo dio? Taa maam le m'goolga do mendum kic le goolga goolo.» ¹⁹ Gotn se kodn Raa terlin do: «Maam bo m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tedn naabina. Naan bo olumo taa m'taadn te naai do m'ai taadn labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan go do naai uun te taarum ey se, naan ki se, naai 'booyo, nabo 'kon taadn taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan doobin ki.»

²¹ Kaad ken se jee den se ing aak kaamina do nakn se deel dode ken Zakari end maakn Bee Raa ki jaay teeco yokod ey se. ²² Ken naan teeco sum se, naan on taad taar eyo. Naan ken se, jee den se saap jeelga do Zakari aakoga ne dim maakn Bee Raa ki. Ken naan jaay teeco se, naan taad te jina, on taadga ute taarin ey sum. ²³ Ken bii tedn naabin jaay aas se, Zakari ok terl baa been ki.

²⁴ Ken nakgen se jaay deel se, mendin Elizabet ted mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakn laap ken mii se, naan oy ron maak ki do taad te maakin do: ²⁵ «Kese bo bee ken Melum tedum maam ki do sokonum se, naan do dumsinga naatn naan jeege tu.»

**Kodn Raa taad metn taar koojin Isa
(Mt 1.18-23)*

²⁶ Ken Elizabet jaay uun maaka do ok laapa mee se, ter Raa olo kodn Gabriel daala taa naan Galile ki, maakn geger ken k'danin Nazaret, ²⁷ gotn goon mend ki. Do goon mend se jeel te gaab eyo. Naan se ron Mari, gaabm keesin se ron Yusup do Yusup se, naan metjil *Daud. ²⁸ *Kodn Raa end onin been ki do deekin do: «Toose Mari, naai se on maaki raapm sakan. Taa Meljege Raa se naan tediga bee do naan utu te naai.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar ese se, taar se deel dona do naan taad te maakin do: «Kese bo tedn toosn do dio bini?» ³⁰ Kodn Raa terlin do: «Mari, onte gen beere, taa naai se onga bee naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tedn mendkaama utu 'koojin goon gaaba do goon se an kond ron Isa. ³² Naan utu 'tedn magala naan Raa ki do j'an danin Goon Raa Taaro. Meljege Raa utu an kedn gaar bugin Daud. ³³ Naan 'kasn gaara gen daayum do gaan *Israelge tu do gaar naan se 'kon nan eyo.» ³⁴ Mari tond metn kodn Raa do: «Nakn se tap bo 'tedn do dio? Maam le m'jeel te gaab ey borto.» ³⁵ Kodn Raa terlin do: «*Nirl Salal utu ade booy doi ki, do toogon Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlin bat. Taa naan se bo, goon naai an kooj se 'tedn goon *salal do naan se j'an danin Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet ken mendkarta se kic bo do goolin ki se, tedga mendkaama bore okga laapa mee. ³⁷ Bere, ne dim jaay on Raa ki se, goto.» ³⁸ Gotn se Mari deek do: «Maam se m'bul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. On 'tedn aan go do ken naai 'taadum ro ki se.»

Do gotn se kodn Raa iin onina.

Mari ɓaa kaakɗ Elizabeth

(1Sam 2.1-10; KKR 113)

³⁹ Naan̄ ken se, Mari naar ook ɓaa maakɗ koge tun taa naan̄ Jude ki maakɗ gɛgɛr ki kalan̄ bini. ⁴⁰ Naan̄ ɓaa ɛnd ɓee Zakari ki ɔɔ tɛd̄ tɔɔse mendin̄ Elizabet ki. ⁴¹ Ken̄ Elizabet jaay booy tɛdn̄ tɔɔsn̄ Mari se, goon̄ maakin̄ ki kic ɓo baag tɔɔbm̄ ron̄a ɔɔ *Nirl̄ Salal se ɗooc maakɗ kon̄ Elizabet. ⁴² Gɔtn̄ se naan̄ ɔɔɗ ɔɔy makɔn̄ ɔɔ deek Mari ki ɔɔ:

«Maakɗ mɛndge tu se,
naai sum ɓo ken̄ Raa tɛd̄iga bɛɛ cir paac
ɔɔ goon̄ ken̄ maaki ki se kic ɓo, Raa tɛd̄inga bɛɛn̄a!

⁴³ Maam ara ɓo m'nan̄a kaca jaay ɓo
ko Meluma ɓaado ɓaa gɔtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: ken̄ jaay maam booy tɛdn̄ tɔɔsn̄ naai sum se, goon̄ maakum ki kic ɓo maakin̄ ɓaa raapo ɔɔ baag tɔɔbm̄ maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar ken̄ Meljege taadi se, taa nakɗ naan̄ taadi se utu 'kaan̄ ɗoobin̄ ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

⁴⁶ Gɔtn̄ se Mari deek ɔɔ:

«Maam se *m'nook Melum Raa ute maakum paac.

⁴⁷ Maakum ɗooc te maak-raapo do Raa ki; naan̄ se Mel̄ Kaajuma.

⁴⁸ Maam m'ɓulin̄ ken̄ jeege aalum maak ey se, naan̄ saapga dom ki.

Deere, naan̄ ki se, kengen̄ j'utu j'adega tooj paac se,
utu am dan̄um mɛnd̄ maak-raapo.

⁴⁹ Taa Raa Sidburku se tɛd̄umga nakgen̄ bɛɛ dɛn̄ aak eyo
ɔɔ ro naan̄ se, ro ken̄ *salal.

⁵⁰ Daayum naan̄ tɛd̄ bɛɛn̄a do jeege tun ɓeerin̄.

⁵¹ Raa se taad̄ga tɔɔgin̄a
ɔɔ jee ken̄ magal rode se, naan̄ wɔɔkdenga.

⁵² Gaaringen̄ tɔɔgn̄ k'jeel jeel gɔtde se,
naan̄ tuurdege naatn̄ maakɗ gaardege tu.
Num gan̄ jee ɔɔp rode baat se, naan̄ uundega rode raan̄.

⁵³ Jee ɓo tɔɔlde se, naan̄ ɛddenga kɔsɔ ute maraadde
ɔɔ jee maalge se lɛ, naan̄ tuurdega te jide sik.

⁵⁴ Raa se naan̄ dirig te gen̄ tɛdn̄ bɛɛn̄ jeenge tu eyo
«ɔɔ naan̄ ɓaadoga noogn̄ jee tɛdn̄ naabingen̄ gaan̄ *Israɛlge.

⁵⁵ Kɛse ɓo nakɗ ken̄ naan̄ taado bubjege tu
ɔɔ utu 'tɛdn̄ *Abraam ki ute metjilin̄ ki gen̄ daayum daayum se.»

⁵⁶ Ter̄ gɔtn̄ se, Mari tinḡ te Elizabet se ɓaa ɓaa nakɗ laapa mɔtɔ jaay, ɔk terl̄ ɓaa ɓeen̄ ki.

Bii koojn̄ Jan-Batist

⁵⁷ Bii ken̄ Elizabet an̄ kooj jaay aan̄ se, naan̄ ooj goon̄ gaaba. ⁵⁸ Ken̄ jee do daambooginge ute taasinge jaay booy bɛɛ ken̄ Raa tɛdin̄ se, naade tɛd̄ maak-raapo ute naan̄a.

⁵⁹ Ken̄ ooj jaay ɔk bii marta se, naade uun̄ ɓaano ute goono taa j'an̄ *kɔjn̄ pɔndɔ. Gɔtn̄ se jeege ɔɔ goono se j'an̄ dan̄in̄ ute ro bubin̄ Zakari. ⁶⁰ Gɔtn̄ se kɔn̄a ɛɛp taarin̄a ɔɔ taadden̄ ɔɔ: «Bin̄ eyo! Goono se j'an̄ dan̄in̄ Jan.»

⁶¹ Naade terlin̄ ɔɔ: «Taa ɓeese ki se nam̄ ron̄a bin̄ se, ɓɛɛɛ, gɔtɔ.» ⁶² ɔɔ naade tɔnd̄ metn̄ bubin̄a ute jide, taa n̄'aden̄ taada goono se tap ɓo naan̄ je j'an̄

daniṇ nana? ⁶³ Bubiṇ taadden ute jiṇa ɔ k'baano ute kaaga paak paaka *. Naan raan ro ki ɔ: goono se ron Jan. Jeegen paacṇ ing ɔtn ese jaay aak nakṇ se tap ɔ ɔkden taad eyo. ⁶⁴ Gan ɔtn se sum ɔ, Zakari, Raa ɛɛpiṇ taariṇa baag taadn taara ɔ naan tɔm Raa. ⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, ɛere baa ɔkde ɔ jeegen ing maakṇ koge tun ken taa naan Jude ki paac se, naade lee ɔs maana do nakge tun deel se. ⁶⁶ Jeegen paacṇ booy metn taar nakgen ese se, taar se naade ɔkiṇ maakde ki ɔ naade taad ute naapa ɔ: «Goon se tap ɔ 'tɛdn goon ɔ dɪ?» Anum goon se, ɛere, Raa utu te naana.

Zakari tɔm Raa

⁶⁷ ɔtn se, Zakari bubm Jan se, maakiṇ dooc ute *Nirl Salal ɔ Nirl Salal se ɔliṇ taad ɔ:

⁶⁸ «K'tɔmki Mɛljege, naan ɔ Raa gen gaan *Israelge, taa naan baadoga kaakṇ jeenge ɔ dugdenga dode.

⁶⁹ Maakṇ ɛee gen buliṇ Gaar *Daud se, naan ɛdjekiga Debm Kaajṇ tɔɔɔ.

⁷⁰ Kɛse ɔ taar ken jeegen *salal ken taad taar teeco taar Raa ki taado do dakiṇ jeege tu se.

⁷¹ Naan taadjekiga ɔ naan utu ajeki kɔɔdn dojege maakṇ ji jee taamooyjege tu ɔ ji jeege tun paacṇ jejeki eyo.

⁷² Taa naan tɛdga bɛɛ do bubjege tu

ɔ naan se saapga do *dɔɔk ken salal ken naan dɔɔko ute naade se,

⁷³ aan gɔɔ ken naan naamo taariṇa bubjege tu *Abraam ki.

⁷⁴ Ken naan jaay ɔɔdjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se, naan utu ajeki tɛdn bɛɛ ɔ naajege j'anṅki keem kic ɔ j'anṅki ɛeer eyo,

⁷⁵ ɔ daayum naaniṇ ki se j'aki tɛdn jee salal, j'aki kɔkṇ taariṇ ɔɔɔ ɔ j'aki tɛdn nakge ute doobiṇa.

⁷⁶ Anum, naai goonum se,

j'utu jaay dani debm ken taad taar teeco taar Raa ken Taaro.

Taa naai se utu 'lee naan Mɛli Raa ki taa an daapm doobiṇa,

⁷⁷ ɔ naai 'tɛdn jeenge 'jeele, Raa se debm tɔɔl *kusiṇde ɔ naan ɔ debm aden kɛdn kaaja.

⁷⁸ Taa Raa naajege se, naan debm bɛɛ den aak eyo.

Taa bɛɛ naan se ɔ, naan utu ajekiro kɔl ɔtn wɔɔɔ

taa ajeki wɔɔɔ ɔtn aan gɔɔ bɔɔr kaadn utu ooko kook se.

⁷⁹ Naan utu wɔɔr jeegen ing maakṇ ɔtn ken ɔɔɔ

ɔ jee ken ing taa yo ki,

taa naan ajeki tɔɔdn te doobm ken j'anṅki kɔṇ lapia.»

[ɔtn se Zakari taad nan taariṇ bini†.]

⁸⁰ Goono se teepe ɔ metɛk baa te naaniṇa. Naan baa ing do kɔɔf-baar ki ɔ ting bini aan bi ken naan baag tɛdn naabiṇ naan gaan *Israelge tu.

2

Kaadn koojṇ Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

¹ Kaad ken se, Gaar magal ing *Rɔm ki ken k'daniṇ Sezar Ogust se, ɔlo ɔ jee taa naaniṇ ki paac se j'aden 'baa mɛɛɛ. ² Mɛɛdn deet deet bin se baag

* **1:63** Kaagṇ paak paaka se nakṇ raan ro ki aan gɔɔ gen paakarmajige. † **1:79** Taargen ara se maakṇ Kitap ki eyo.

kaad ken Kirinius bo magal jee taa naan Siri ki. ³ Jeege paac, nanja nanja kic bo iin baa maakn naanin ki taa j'an baa mede. ⁴ Taa naan se bo Yusup iino maakn geger ken Nazaret ken taa naan Galile ki, naan kic ook baa maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki. Betleem se, gotn j'oojn Gaar *Daud. Ken alin Yusup jaay baa naane se, taa naan kic iino metjil Daud ki so teeco kaagn bee naan ki. ⁵ Naan baa ute mend keesin Mari mendkaama maakin magalga magala taa j'an baa mede.

⁶ Ken naade aan Betleem ki se, kaad ken naade ting naane se bo, bii ken Mari an kooj se, aasa. ⁷ Gotn se Mari ooj goon paragin gaaba. Naan teelin ute kala so uun aalin maakn kolay ki taa naade on te got eyo maakn bee toodn mertge tu se.

*Kodn Raage baado on jee gaam baatge

⁸ Maakn taa naan gotn ese se naatn ces ki ces ki se, jee gaam baatge ting lee gaam baatdege noor. ⁹ Gotn se sum bo kodn Raa naar teec naande ki, so Meljege *Raa tedden goto woro kelen so naade nirlde teece. ¹⁰ Num kodn Raa se deekden so: «On ten 'beerki! 'Booyki: maam baanseno ute Labar Jiga ken utu 'raapm maakn jeege paac den bee eyo. ¹¹ Taa noor jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakn geger gen Gaar *Daud ki. Naan bo *al-Masi ken Raa taado metn taarin do doka. Naan se bo, Meljege. ¹² Ken naase jaay baa aankiga se, naase aki kon goon k'taace se k'teelinga teel ute kala so j'aalinga tood tood maakn kolay ki. Kese bo nakn ken naase anki kaakn jeel ro ki.» ¹³ Got ken se sum bo kodn Raagen kuuy doolo naar baado on debde se so baag toom Raa tele ute kaa so:

¹⁴ «*K'nookki Raa ken in raan maakn raa ki.

Naan bo debm ed toose jeege tun do naan ki ken naan jede.»

¹⁵ Ken kodn Raage jaay iin onde so ok terl baa maakn raa ki se, gotn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa so: «K'baaki borse Betleem ki j'aki baa kaakn nakn ken ted jaay Meljege taadjekiro metin se.» ¹⁶ Gotn se naade naar iin baa. Ken naade aan se on Mari, Yusup so goon k'taace tood tood maakn kolay ki. ¹⁷ Ken naade jaay aakin se, naade baag koosn maanin jeege tu taar ken kodn Raa taaddeno ro goon ki se. ¹⁸ So jee paacn ken booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se okden taad eyo. ¹⁹ Gan Mari se, taargen deel paac se, naan okin maakin ki tak so ting saap do ki. ²⁰ Gotn se jee gaam baatge ok terl uun doobm baatdege. Ken naade baa baa se, nook Raa so toomin ute kaa taa nakgen naade aako so booyo se, taa nakgen se paac, naade baa onin te doobina aan go so ken kodn Raa taaddeno se.

²¹ Ken goono k'j'oojin jaay ok bii marta se, kese bo bii ken j'ojin pond. Goono se j'ondin ron Isa, ro se bo ken kodn Raa taaddesin kaad ken kona utu aam te ey borta.

Isa j'uun k'baansin maakn *Bee Raa ki

²² Ken nakgen se jaay deel paac se, kaadin aas se naade baado maakn geger ken Jeruzalem ki end maakn Bee Raa ki gen tugn daapm rode. Naade tedin aan go so *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno. So kaad ken se bo naade uun baano ute goono baado taadin naan Meljege tu Raa ki kici. ²³ Taa maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'raanga raan j'oo: *Gaan paragen gaabge paac se, j'edin Meljege tu Raa ki.** ²⁴ Taa naan se ter Ko

* 2:23 Aak Ekz 13.2.

Taar ken Raa edo Musa ki se taad do gen tedn *serke Raa ki se j'ano baa ute: *dεerge dio ey le napar gaan dεergen kuuy dio.*[†]

Simεon tōm Raa taa Isa

²⁵ Anum maakn Jeruzalem ki se, gaaba kalan roñ Simεon. Naan se debm daan ki do ok doobm Raa doñ. Naan ing aak kaam debm ken utu 'kaajn gaan *Israelge do *Nirl Salal utu te naana. ²⁶ Nirl Salal taadinoga taada do: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakn ute kaami *al-Masi ken Meljege Raa utu ano kol se jaayo.» ²⁷ Nirl Salal ol Simεon iin baa maakn *Bee Raa ki do kaad ken se do bubm Isa ute konā baansino naan Raa ki gen tedn nakn ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do k'ted se. ²⁸ Gotn se Simεon uun Isa jin ki do tōm Raa deek do:

²⁹ «Borse Meluma, taar naai 'taadum se aanga doobin ki, on buli se 'kooy baa ute lapia.

³⁰ Taa kaamum se aakga Debm-kaajn ken naai olinō se.

³¹ Kεse do Debm-kaajn ken naai olo jeege tu paac.

³² Naan do debm ken utu woor goto

do tedn jeege Yaudge eyo 'jeel Raa

do ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookn raan.»

³³ Taar ken Simεon taad ro goon ki, jaay bubin ute kon booy se, taar se tap do okden taad eyo. ³⁴ Gotn se Simεon dodden booro do deek Mari kon ki do: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen den metinge se, utu 'kiigi do jee metinge se utu 'kaaja. Taa naan do 'tedn debm ken jeege an jeel Raa, nafo jeege metinge se 'took eyo. ³⁵ Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu an 'tedn 'toodn tal do naai, Mari kon se, utu 'dabara aan go do debm k'j'ossin ute gord-jerle.»

Ann on Isa maakn *Bee Raa ki

³⁶ Gotn se mend goolo kalan se, roñ Ann. Naan se, goon Panuel, metjil gen Aserge. Naan se mend taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabin se, naade tingo baara cili sum. ³⁷ Gotn gaabin ooy sum se, naan do mend-daaye do kaad ken se naan baarin sik-marta-kaar-so naan lee maakn Bee Raa ki daayum gen tedn naabm Raa. Do nooro katara naan eem Raa do iinga num lee uun *siam. ³⁸ Num kaad ken jaay k'baano ute goon Isa naan Raa ki se, naan baag tōm Raa do taad metn taar goon se jeege tun paacn ken ing aak kaak kaam debm ken utu 'koodn do jee ken Jeruzalem ki.

Yusupge ok terl baa Nazaret ki

³⁹ Ken naade jaay ted aas nakn ken *Ko Taar ken Meljege Raa edo *Musa ki jaay aas se, naade ok terl baa taa naan Galile ki, maakn gegerde ken Nazaret ki. ⁴⁰ Goono se teep baa ute naanina do naan meteke do jeel-taara dena do daayum Raa se tedn beēna.

Isa aas goon baara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga baara tak do, ko Isa ute gaabin se lee baado Jeruzalem ki gen tedn *laa Paak gen Yaudge. ⁴² Ken Isa jaay baarin aas sik-kaar-di se, naade ok baansin Jeruzalem ki gen tedn Laaden ken naade lee ted se. ⁴³ Ken gii Laa Paak jaay nan sum se, naade ok terl baa Nazaret ki. Num goonde Isa se do ing Jeruzalem ki, nafo kon ute bubin se, gotn goonde do se, naade jeel te eyo. ⁴⁴ Gen kon te bubin ki num do kaadn naane, naan utu baado ute

[†] 2:24 Aak Lb 12.8.

jeeðegen k'baado 6aa kalan se. Ken naade lee lek tɛc se jaay 6o naade 6aa saap don ki ɔ gɔtn se, naade baagin je gɔtn jee jeeldege tu ɔ gɔtn taasdege tu. ⁴⁵ Ken naade jaay je bini ɔnin ey se, naade ɔk tɛrl 6aan je Jeruzalem ki.

⁴⁶ Naade jen bii mɔto jaay 6o 6aa ɔnin maakn *Bee Raa ki ing king daan jee jeel tɔkn mɛtn Ko Taar Raage. Naan ing booy booy taarde ɔ do taardege tu se naan tɔnd mɛtde. ⁴⁷ Jeege paacn ing uɖbi do taar ken naan tɛrlɛn se, naade booy jeelin se deel dode ɔ ɔkɛn taad eyo. ⁴⁸ Ken konge jaay ɔnin se, naade aakin se tap 6o, ɔkɛn taad eyo. ɔ gɔtn se kon deekin ɔ: «Goonuma, kese naai 'tɛɖjen nakn-kɔɔbm di bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teecga k'lee k'jei jea.» ⁴⁹ Num gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔ: «Naase 'jemki gen di? Naase 'jeelki ey la ken maam m'baado tap 6o gen maakn bee Bubum se?» ⁵⁰ Gan taar ken naan taadden se, naade ɔn booy ɔk te mɛtin eyo. ⁵¹ Gɔtn se naan iin booy 6aa ute naade Nazaret ki ɔ daayum naan lee took taarde. Anum nakgen deel paacn ese se, kon se ɔkin maakn ki.

⁵² ɔ Isa se teepe ɔ jeel-taara 6aa te naaniɲa. Ken Raa aakin se, tɔolin ɔ tɔl jeege tu kici.

3

Jan-Batist daap doobm Meljege

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

¹ Kaad ken Tiber Sezar, Gaar magal ing *Rɔm ki, jaay ɔk 6aara sik-kaar-mii maakn gaarin ki se ɔ naan ken se Pons Pilat 6o magal gen taa naan Jude ɔ *Erod se gaar gen taa naan Galile ɔ genaɲ Pilip se gaar gen taa naan Iture ute taa naan Trakonitis ɔ Lisantias se gaar gen taa naan Abilen. ² Kaad ken se Annan ute Kayip 6o *magal jee tɛɖn sɛrke Raage tu. Naan ken se 6o *Raa baado taad Jan goon Zakari ken ing do kɔɖ-baar ki se. ³ ɔ Jan se 6aa lee taa naan ool magal ken Jordan ki se paac ɔ naan taad jeege tu ɔ: «'Tɛrlki maakse ɔ ɔn j'asen *batizi ɔ Raa asen tɔl *kusiɲsege. ⁴ Aan gɔ ɔ ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakiɲa maakn Kitapiɲ ki ken ɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔɖ-baar ki ɔ:

'Daapki doobm Meljege ɔ 'tɛɖiɲiɲki jiga 'toodn tal.

⁵ *Gɔɔgen daan koge tu se, k'tuurumde naata*

ɔ koge ute kɔsge se k'tɔɔkde naatn.

ɔ doobgen dug dug se k'tɛɖde 'tɔɔjn 'toodn tal

ɔ doobm ken ɔk koge kɔrcɔm kɔrcɔm se kic le k'daapde 'toodn kɔɔn.

⁶ *Bin jaay jeege paac utu kaakn debm ken Raa utu adeno kɔɔ jaay aden kaaj se.* »*

⁷ Gɔtn se jee dengen baado tɛɖn *batɛm gɔtn Jan ki se, naan deekɛn ɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen ara! Naja jaay 6o dejseno taa aki kaan katn maak-taar gen Raa ken utu booy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛɖki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔ naase se 'tɛrlkiga maakse do Raa ki ɔ ɔnte 'taadki ɔki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se ken Raa je kic 6o an delin 'tɛɖn gaange Abraam ki. ⁹ Bɛɛ, alpasa se le k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgn tund naatn ɔ j'aden tɔɔcn poodn.»

¹⁰ Gɔtn se jee denge baado tɔnd mɛtn Jan ɔ: «Naaje tap 6o k'tɛɖn roje ɔ dɔ?» ¹¹ Jan tɛrlɛn ɔ: «Maakse ki se, debm ɔk kal di se uun ɛɖ kalan se deb ken ɔk eyo ɔ debm ɔk nakn kɔɔ kic 6o nigin ute debm ken ɔk eyo.»

* 3:6 Aak Eza 40.3-5.

¹² Gōtn se, jee tēdn miirge kic baado taa j'aden batizi ɔ naade tond metin ɔ: «Debm dooy jeege, naaje tap ɔ k'tēdn roje ɔ dio?» ¹³ Naan terlden ɔ: «Miir kēn k'taadsen j'ɔ aki kɔkɔ gōtn jeege tu se, ɔnte 'ziidinki dīm do ki.» ¹⁴ Asgarge baado tond metin ɔ: «Naaje kic ɔ k'tēdn roje j'ɔ dio?» Jan terlden ɔ: «ɔnte 'kuunki gursn nam ute taa tɔɔɔ ɔ ɔnte 'tɔlki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm kēn utu baado metin ki

¹⁵ Aan gɔɔ kaad kēn se jeege ing aak kaak kaam nakɔ utu 'tēd se ɔ kēn naade jaay aak Jan se, gōtn se naade saap-maakde ki ɔ: «Kese ɔ 'tēdn *al-Masi lē daam?» ¹⁶ Jan terlden naade ki paac ɔ: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gaɔ debm kēn utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɔ m'aas gēn no tuutin eyo. Debm ese se ɔ utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔ ute poodo. ¹⁷ Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ɔ kēn naan jaay tuuy aasga num kaam teenin se, naan utu aɔ tɔsn kɔmb maakɔ giijin ki, num tēsin se, naan utu aɔ kɔmb maakɔ pood kēn ooy eyo.»

¹⁸ Do taarge tun naan taadden se ter Jan dejdenga ute taargen kuuy kic dēna. Gōtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

*Erɔd ɔk Jan-Batist dangay ki

¹⁹ Num kēn Gaar Erɔd jaay ɔk Erɔdiad mēnd genaana ɔ do kēn se ter tēdn nakgen kuuy kusin kici, gōtn se Jan taadinsin tal. ²⁰ Naɔ do *kusin kēn naan lee tēd se, ter do kēn se naan iij-ɔk ɔl Jan dangay ki daala.

*Batēm gēn Isa

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

²¹ Kēn jeege paac jaay k'batizde aas se, Isa kic ɔ k'batizina. Kēn naan eem keem Raa se, gōtn se maakɔ raa ɔɔd wan. ²² Gōtn se, *Nirl Salal se tec aan gɔɔ dēɛɛ baado booy do Isa ki. Gōtn se k'booy mind deba taad maakɔ raa ki ɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam ɔ m'bēɛ m'ɔɔdio ute maak-raapuma.»

Metjil gēn Isa

²³ Kaad kēn Isa baagɔ naabin se, naan ɔk ɔaara ɔaa ɔaa si-mɔto. Jeege se saap ɔ naan goon Yusup, Yusup se goon Eli, ²⁴ Eli se goon Matat, Matat se goon Lēbi, Lēbi se goon Mēlki, Mēlki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup, ²⁵ Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amos, Amos se goon Naum, Naum se goon Esli, Esli se goon Nagay, ²⁶ Nagay se goon Maat, Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin, Semeyin se goon Yɔsek, Yɔsek se goon Yɔda, ²⁷ Yɔda se goon Yɔanan, Yɔanan se goon Resa, Resa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel, Salatiel se goon Neri, ²⁸ Neri se goon Mēlki, Mēlki se goon Addi, Addi se goon Kɔsam, Kɔsam se goon Elmadam, Elmadam se goon Er, ²⁹ Er se goon Jezu, Jezu se goon Eliezɛr, Eliezɛr se goon Yɔrim, Yɔrim se goon Matat, Matat se goon Lēbi, ³⁰ Lēbi se goon Simēon,

Simeon se goon Juda, Juda se goon Yusup,
 Yusup se goon Yonam, Yonam se goon Eliakim,
³¹ Eliakim se goon Mēlea, Mēlea se goon Mēnna,
 Mēnna se goon Matata, Matata se goon Natan,
 Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon Jēse,
 Jēse se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon Ezrām,
 Ezrām se goon Pērez, Pērez se goon Juda,
³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera,
 Tera se goon Naor, ³⁵ Naor se goon Seruk,
 Seruk se goon Ragau, Ragau se goon Pēleg,
 Pēleg se goon Eber, Eber se goon Sala,
³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,
 Arpakzad se goon Sem, Sem se goon Noe,
 Noe se goon Lēmek, ³⁷ Lēmek se goon Matuzala,
 Matuzala se goon Enok, Enok se goon Yēred,
 Yēred se goon Maalalēl, Maalalēl se goon Kaynam,
³⁸ Kaynam se goon Enos, Enos se goon Set,
 Set se goon Adum, Adum se goon Raā.

4

*Bubm sitange naam Isa

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Gōtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki do Nirl Salal se dood olin do kōd-baar ki. ² Maakn biige tun si-sō se, Bubm sitange baado naamina. Nōoro katara se Isa os te dim eyo do ken biigen si-sō jaay aas se, naan bo toolina. ³ Gōtn ese se, Bubm sitange deekin do: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakn kōsō.» ⁴ Do Isa terlin do: «Taar se Kitap taadga taada do: *Ken ted debkilimi iŋg se kōsō kalin ki sum eyo.*»

⁵ Ter Bubm sitange dood olin gōtn raan. Gōtn ese sum bo naan naar taadin taa naan gaaringen do naan ki paac se. ⁶ Do Bubm sitange deekin do: «Maam m'ai kedn toogō paac ute nakgen aak bee ken do naan ki kaam jii, taa nakgen se 'iedfumsinga ked maam ki do maam m'an kedn deb ken maakum jena. ⁷ Do ken naai jaay 'baado ergga naanum ki do 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin keda.» ⁸ Isa terlin do: «Taa Kitap taadga taad do: *Meli Raa kalan tak se bo naai 'kerŋg naanin ki do an 'tedn naabina.*†» ⁹ Ter Bubm sitange dood baansin maakn geger ken Jeruzalem ki do baa uun olin do *Bee Raa ki raan len len do deekin do: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iin aal naan ki. ¹⁰ Taa Kitap se taadga taad do:

Raa 'kund 'kulu kōdŋge tu ai bōbō

¹¹ do *naade ai caapm kōkŋ jidege tu*
taa jeige se 'kōŋ rōkŋ ro ko ken gam eyo.‡»

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:8 Aak Dt 6.13-14. ‡ 4:11 Aak KKR 91.11-12.

¹² Isa terlin̄ ɔɔ: «Kitap taadga taad ɔɔ: Bɛrɛ, naai se 'kɔŋ 'naam Meli Raa eyo.Š» ¹³ Kɛn Bubm sitange naamin̄ kaam ara kaam ara jaay aas se, naan̄ iin̄ ɔŋina ɔɔ booy bini aan kaad kɛn Raa mala ɔndin̄ se jaayo.

Isa aan taa naan̄ Galile ɔɔ baag tɛdn̄ naabiŋa

¹⁴ Gɔtn se Isa ɔooc te tɔɔŋ *Nirl Salal, ɔk tɛrl̄ ɔaa taa naan̄ Galile ki ɔɔ nookin̄ eem ɔɔɔd taa naan̄ gɔtn̄ ese paac. ¹⁵ Naan̄ lee dooyde maakŋ *ɔeege tun kɛn Yaudge lee tus maak ki ɔɔ jeege paac tɔɔmina.

Jee Nazaret ki baate Isa

¹⁶ Isa tɛrl̄ maakŋ geger kɛn Nazaret gɔtn̄ naan̄ teepmno ro ki. Kɛn *ɔii sebit jaay aanga num, aan gɔɔ daayum naan̄ lee ɔaa maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki gɛn keem Raa dɛy se, naan̄ ɛnd maak ki ɔɔ ɔii kɛn se ɔo, naan̄ iin̄ ɔaara gɛn dooy Kitap naan̄ jeege tu. ¹⁷ Gɔtn se j'uun̄ j'ɛdn̄ Kitapm gɛn debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'dan̄in̄ Ezayi. Naan̄ wɔrgina, ɔɔ ɔŋ gɔtn̄ kɛn k'raan̄in̄ j'ɔɔ:

¹⁸ *Nirl gɛn Mɛljege se, utu maakum ki,
taa naan̄ bɛr̄ ɔɔɔumo gɛn taadn̄ Labar Jiga se jee daayge tu.
Naan̄ ɔlumo taa m'taadn̄ bulge tu se
j'utu j'aden̄ kɔɔdn̄ dode*

*ɔɔ jee kaam-tɔɔkge se utu 'kaaka
ɔɔ jee kɛn j'ɔɔdde yɛɛbde cɛrɛ se, j'utu j'aden̄ kɔɔdn̄ dode,*

¹⁹ *ɔɔ maam m'ɔaado se m'asen̄ taadn̄
ɔaar kɛn Raa tɛdn̄ bɛɛŋ jeege tu kici.**

²⁰ Kɛn naan̄ jaay dooy Kitap aas se, naan̄ teelina†, ɔɔ ɛdn̄ gaab kɛn tɛdn̄ naaba gɔtn̄ ese se ɔɔ naan̄ tɛrl̄ inḡ gɔtn̄ ki ɔɔ jee inḡ maakŋ ɔee kɛn gɔtn̄ ese paac ɔndin̄ kaama. ²¹ Gɔtn se naan̄ baagden̄ taada ɔɔ: «'Booyki, taar Kitapm kɛn naase 'booyin̄ki jaaki se, aanga ɔoobin̄ ki.»

²² Gɔtn se jeegen paacŋ inḡ booy taarin̄ se taad taargen̄ jiga ron̄ ki ɔɔ taarin̄ nijim kɛn naan̄ taadden̄ se, ɔkden̄ taad eyo. Naade deek ɔɔ: «Kese tap ɔo goon̄ Yusup ey la?» ²³ Gɔtn se Isa deekden̄ ɔɔ: «Deere, kaan̄ kaa taar kɛn jeege lee taad se utu amsin̄ki tɛdn̄ dom ki kɛn taad ɔɔ: «Kɛn naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn̄ ɔɔ: nakŋ naaje k'booy kɛn naai 'tɛdo maakŋ geger kɛn Kaparnayum ki se, ɔorse naai 'tɛdn̄ maakŋ naan̄i ki ara kici.» ²⁴ Tɛr naan̄ taadden̄ ɔɔ: «Deere, 'booyki m'asen̄ taada: ɔii kalan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'ɔkin̄ te ɔɔŋ maakŋ naan̄in̄ ki eyo. ²⁵ 'Booyki bɛɛ m'asen̄ taada: do ɔkin̄ do *ɛli ki se, *Israel̄ ɔk mɛnd-daayge dɛna ɔɔ kaad kɛn se ɔaara mɔto ute laapa mɛɛ se, maane baate keede ɔɔ ɔo tɔɔl tɛd̄ daama maakŋ naan̄ ki. ²⁶ Num gan̄ ɛli se, Raa ɔlin̄ te gɔtn̄ mɛnd-daay kɛn gam kɛn maakŋ taa naan̄ Israel̄ ki se eyo; num ɔlin̄ gɔtn̄ mɛnd-daay kɛn inḡ maakŋ geger kɛn k'dan̄in̄ Sarepta kɛn taa naan̄ Sidon̄ ki. ²⁷ Do ɔkin̄ do ɛlize ki kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki se kic ɔo, Israel̄ge se ɔk jee bikidge dɛna. Naɔo maakde ki paac se, deb kalan̄ kic ɔo ɛlize ɛdn̄ te lapi eyo; num gan̄ ɛd̄ lapi ɔo gaab ki kalan̄ kɛn k'dan̄in̄ Naaman kɛn kɔɔd Siri.»

²⁸ Kɛn jee maakŋ ɔee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki jaay booy taar kɛn naan̄ taadden̄ se, naade maakde taarde don̄ ki pirin̄. ²⁹ Aan gɔɔ geger se lɛ do ko ki se, naade iin̄ iij-ɔkin̄ teecŋsin̄ naatn̄ ɔɔ ɔaansin̄ taa an̄ 'kɔtn̄ kɔl

ziri ki. ³⁰ Num gōtn se naan iik uj jide ki ə but aal daande ki se ə uun doobiŋ 6aa.

Isa taad tōogiŋa

³¹ Gōtn se Isa bōy 6aa maakŋ gēger kēn Kaparnayum kēn taa naan Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naan 6aa dooy jeege. ³² Jeegeen booy taar kēn naan dooyde se əkden taad eyo, taa naan dooyden ute tōogiŋ mala.

³³ Jee iŋg maakŋ *6ee kēn Yaudge lee tusn maak ki gōtn ese se, gaaba kalan se ək kōŋ sitan. Kēn naan aak Isa se əd əy makōŋ ə: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap 6o naaje j'ōŋ dī ute naai? Naai se '6aado gēn kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal kēn Raa 6o ɔlio.» ³⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ə: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab kēn se!» Gōtn se gaabm se ooc daan jeege tu ə sitan se teec naatn roŋ ki ə tēdŋ te dīm eyo. ³⁶ Jee paacŋ aak nakŋ se, 6eer əkde ə lee taad ute naapa ə: «Kese taar ə dī 6o bini! Gaabm se ute tōogiŋ se, naan taad sitange tu ə naade teec aana.» ³⁷ Gōtn se nookiŋ eem dōd taa naan gōtn ese paac.

Isa ɛd lapia jee kōŋge tu

³⁸ Kēn Isa jaay teeco maakŋ *6ee kēn Yaudge lee tusn maak ki se, naan 6aa 6ee Simon ki ə əŋ moomiŋ mēnda se roŋ ŋg kēdek kēdek. Gōtn ese naade tōnd meŋn Isa ə ŋ'saapm doŋ ki. ³⁹ Isa 6aado no doŋ ki aac kaama kōŋ ki ə roŋ ŋg kēdek se tēreɛ urlu. Gōtn ese sum 6o mēnda se naar iin daara ə baagden tēdn kōsə.

⁴⁰ Kaadkēn jaay kaada 6aa 6aa kooco se, jeege dēna 6aano ute jee kōŋge napar napar gōtn Isa ki ə naŋa naŋa kic 6o naan əndiŋ jii doŋ ki, ə jee kōŋgen se paac əŋ lapia. ⁴¹ Gōtn ese kic sitange dēna teec naatn ro jeege tu ə kēn naade teec teec se tōd tōy makōŋ ə: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaŋ Isa aacden kaama ə j'ōŋte taada, taa naade se jeeliŋa naan 6o *al-Masi.

Isa 6aa taad Labar Jiga taa naan Jude ki

⁴² Tanōriŋ-nōriŋ se, Isa iin teec 6aa do kōd-baar ki gōtə kaam kalan. Gōtn se jee dēnge se iin taa jeŋa ə kēn naade jaay əŋiŋ se, jee se je naan ade kōŋ eyo, num 'kōəpm kiŋg ute naade. ⁴³ Gaŋ Isa tērlēden ə: «Bēeki se, m'6aa taadn Labar Jigan gēn Gaar Raa se, maakŋ gēgerge tun kuuy kici. Taa naan se 6o Raa ɔlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *6eege tun kēn Yaudge lee tusn maak ki kēn taa naan Jude ki se paac.

5

Jee sō deet deet kēn took gēn tēdn jee meŋn Isa ki

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Bii kalan, Isa daar daar taa baar kēn k'danŋiŋ Genezaret se ə gōtn se jee dēnge 6aado deebiŋ bat gēn booy taar *Raa. ² Gōtn se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki ə jee toocŋ kēŋgen bōyo maak ki se daar tug tug gēndfege. ³ Gōtn se Isa ook maakŋ markab kēn kalan ə markabm ese se gēn Simon. Naan taad Simon ki ə: «Iik '6aa naan ki cōkə.» Gōtn se Isa iŋg maakŋ markab ki ə baag dooy jee dēnge.

⁴ Kēn naan jaay taad naŋ taariŋ se, naan deek Simon ki ə: «Iik '6aa gōtn kēn maaniŋ jerle, ute jeege se, 'tuunki gēndsege maan gēn toocŋ kēŋge.» ⁵ Simon tērlŋ ə: «Debm dooy jeege, daan nōr ki ute magaliŋ se, naaje k'dabarga dēna naŋo j'ōŋ te dīm eyo. Num gaŋ do taari ki se, gēndge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Kēn naade jaay tuun gēndfege

maan se, naade uuno kenjge dena; bini genddege kic bo baa baa neepe!
 7 Naade dan meddegen maakn markab ken kuuy se te jide taa ade baa num, aden noogo. Meddege jaay baado onde se, markabdegen di se paac naade doocin tal tal ute kenjge, bini baa baa duubm maan.

8 Ken Simon Pier jaay aak nakn ese se, naan baado ooc metn je Isa ki deekin do: «Meluma, iik naatn cem ki; taa maam se m'debm *kusina.»
 9 Taa kenjgen den ken naade uuno se, Pier ute medinge se beere baa okde.
 10 Medingen Jak ute Jan ken gaan Zebedege se aak se, beere okde kici. Gotn se Isa deek Simon ki do: «Onge beere! Naan ki se, naai 'baa je jikilimge bo andeno baa doobm Raa ki.»
 11 Markabdege se naade tiik baano taa jen ki do gotn ese sum bo, naade resn te nakdege paac do daanina.

Isa ed lapia debm bikid ki
 (Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)

12 Bii kalan Isa iin baa maakn geger ken kalan do gotn se debm bikidi baado onina. Gaabm se ron paac taal aace. Ken naan aak Isa se, naan ooc metn jen ki do tond metin do: «Melje, ken naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.»
 13 Isa ol jin utina do deekin do: «Yee, maam m'jea, on roi daapm 'toodn kolon kolon!» Gotn se sum bo, gaabm se koonin onina.
 14 Gotn se Isa deekin do: «Onge baa 'taadn nam ki. Taa naai onga lapi se 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki se do 'baa ed *serke Raa ki aan go ken *Musa taadino maakn Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kolon kolon se. Bin bo, jeege paac 'jeele, naai se onga lapia.»
 15 Gotn se jeege baag koonn maanin goto baa se paac do jeege dena lee tusu gen booy taarina do jee koonge se le baado se gen je lapia rode.
 16 Gan Isa se teec baa do kod-baar ki kalin ki gen tond metn Raa.

Isa ed lapia debm k'runGuy ki
 (Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

17 Bii kalan Isa dooy dooy jeege do maakn jeege tun naan dooyde dooy se ok *Parizige ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage. Naade se iino maakn naange tun taa naan Galile ki ute kengen taa naan Jude ki do ute kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki. Gotn se Isa ute toong Meljege se, ed'lapi jee koonge tu.
 18 Gotn ese sum bo jeege uuno debm k'runGuy do nakn toodin ki. Ken naade aan se, naade je doobm an kend kon Isa.
 19 Na6o taa jeege den den se naade on te doobm an kend kon Isa eyo. Taa naan se bo naade uun ooknsin do bee ki raan do doo taa bol do naade booyino do nakn toodin ki naan Isa ki daan jeege tu.
 20 Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek do: «Gaaba, *kusiinge se, maam m'toolisinga naatn.»

21 Ken jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajn te naapa ute mind naan ki do: «Naan se tap bo naja jaay naaj Raa bin se? Ken 'kon tol kusiin deba se, Raa kalin ki sum ey la?»
 22 Aan go Isa jeel maak-saapde se, naan terlden do: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se?»
 23 Gen naase ki num, ken gay bo on ciri, ken m'deekn m'oo: «Kusiinge se, maam m'toolisinga naatn»
 24 Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ok toogo gen tol kusiin jeege.» Gotn se, Isa deek debm k'runGuy ki do: «M'deeki m'oo: iini, uun nakn toodi se do 'baa bei ki.»

25 Gotn ese se sum bo, gaabm se, iin daara naan jeege tu, uun nakn toodina do baa been ki. Ken naan baa baa se naan toom Raa.
 26 Jee gotn ese paac nakn se deel dode do naade toom Raa kici. Gotn se naade beere

okde se, taad ute naapa do: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen ken deel do aak eyo!»

Isa dan Lēbi

(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Ken nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm tokn miiri ron Lēbi ing king gōtn tēdn naabin ki. Naan deekin do: «Iini 'daanuma!» ²⁸ Gōtn se sum 60 Lēbi iini, on nakinge paac do daan Isa.

²⁹ Gōtn se Lēbi tēdkōsō dēna do dan Isa beēn ki gen 6aa kōsō. Do jeege dēna ing os te naade do maakde ki se *jee tokn miirge do jee kuuy se kici ute te naade. ³⁰ Gōtn se, *Parizige ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir do taad jeege tun metn Isa ki se do: «Gen di jaay naase oski do aayki ute jee tokn miirge do jee *kusinge se?»

³¹ Isa tērlēn do: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kōonge. ³² Maam m'baado se gen dan jee ken saap do naade aak beē naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki naade jee kusinge, taa 'tērl maakde do Raa ki.»

*Metn taar *siam*

³³ Naan ken se jeege baado taad Isa ki do: «Jee metn Jan-Batist ki ute jee metn *Parizige se tēdga num lee tuun siam do tōnd metn Raa. Num jee metn naai ki se os do aaye.» ³⁴ Isa tērlēn do: «Jeege baado kōkō mēnda jaay gaabm mēnda utu te naade se, kaad ken se naade 'kōkō kuun siam la? Met ki eyo. ³⁵ Num gan bii kalan kaadn utu kaana gaabm mēnda se j'utu j'an kōōdn naata do naan ken se jaay 60, mēdinge se lee tuun siam gen tōnd metn Raa.»

³⁶ Isa taadēn ute kaal naagj taara daala do: «Nam ok kala koono nēepga nēep se, ade kōkō nēepm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin ken k'nēepo se cēre sum, do ken j'aalinga kic num, naade se kōkō tum eyo. ³⁷ Do tōtn kōōjn bin utu iin kiin se, j'ombin maakn k-lēetēge tun koono eyo; ey num tōtn kōōjn bin se, an dōōbm ute k-lēetēge se naatn. Do tōtn kōōjn bin se le 'kōōy naan ki cēre do k-lēetēge se le, dōōbm tujn kici*. ³⁸ Num gan beeki num, tōtn kaam ki se j'an kōmb maakn k-lēetēge tun kiji kici. ³⁹ Do debm aayga kaay tōtn† coodi tōlum se le, tōtn kaam ki se, 60n tōlin ey sum. Taa naan deek do: ken nijim cir paac se tōtn ken coodi tōlum se.»

6

*Isa se naan 60 mēl *bii sebit*

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

¹ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metn ki deel maakn gōtn gem ki. Gōtn se jee metn ki tērec do gemge do doōd kaamin maakn jide ki do taane.

² Num *Parizigen kandum gōtn ese taadēn do: «Gen di jaay naase 'tēdki nakn ken j'und te kulu eyo gen tēd bii sebit ki se?» ³ Isa tērlēn do: «Naase 'dooyinki te ey la, nakn ken *Daud tēd ute jeenge kaad ken naade 60 tōlde se? ⁴ Naan endo maakn *kōrōr gen *Raa ki, do tōs mappan j'ēdinga kēd *serke Raa ki, os do ēdō jeenge tun metn ki kici. Ey num, ken ok dōōbm 'kōsō se jee tēdn serke Raa ki kalde ki sum.»

⁵ Do tēr Isa deekēn do: «*Goon Deba se le, naan 60 Mēl gen bii sebit.»

* 5:37 Yaudge se tōmb tōtēgen gen kōōjn bin se maakn k-lēetēge tu. † 5:39 Tōtn Yaudge se daayum taad ute tōtn kōōjn bin se sum.

⁶ Kēn aan ɓii sebit kēn kuuy se, Isa ɓaa end maakŋ *ɓee kēn Yaudge lee tusn maak ki se ɔ dooy jeege. Gōtn ese, naan ŋ gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo. ⁷ Jee jeel taadn tōokŋ metn Ko Taar Raage ute Parizige se ɔnd kaama Isa ki tak taa naade je an kaaka kēn ŋ'kēdn lapia gaab kēn se ɓii sebit ki num, bin se naade an kōkŋ mindina. ⁸ Aan gō Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab kēn jin ooyga kooy se ɔ: «Iini 'daar naan jeege tu.» ɔ gaabm se iin daara. ⁹ Gōtn se Isa taadden ɔ: «Maam m'je tōnd metse: ɓii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tēdn bēe lōbu gen tēdn *kusiŋ le? ɔ ŋ deba jaay dīm an don ki num, an kaaj lōbu an kōniŋ naan 'kut le?» ¹⁰ Gōtn se Isa uun kaamin aak dōddde paac ɔ deek gaabm kēn jin ooyga kooy se ɔ: «'Seej jii!» ɔ gaabm se seej jina ɔ gōtn ese sum ɓo jin ŋ lapia. ¹¹ Kēn Parizige ute jee jeel taadn tōokŋ metn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ se, maakde taarde don ki pirin ɔ taad ute naapa do nak kēn naade utu 'tēdn do Isa ki.

Isa bēer tōddjee kaan naabingen sik-kaar-dio
(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NjKN 1.13)

¹² Kaad kēn se sum ɓo, ɓii kalan Isa ɓaa ook do ko ki gen keem Raa ɔ maakŋ nōr kēn te magalin se, naan eem Raa. ¹³ Kēn gōtō jaay iip se, naan dan jee metin ki ɔ maakde ki se, naan bēer tōddjee sik-kaar-dio kēn naan danje jee kaan naabinge. Kese ɓo ro jee se: ¹⁴ Simon se, naan danin te ro Pier, Andre se genaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Tōma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujn naanina, ¹⁶ Jud goon Jak ɔ Judas Iskariot, naan ɓo debm utu kutn Isa se.

Isa dooyjeege ɔ ed lapiajee kōonge tu
(Mt 5.2-12)

¹⁷ Kēn Isa jaay booy do ko ki ute jee metin kēn sik-kaar-di se naan ŋ gōtn tood tal jaay naan daara ɔ gōtn se naan ŋ jee den metin ki ute jeege dōlo dena iino taa naan Jude ki, kengen iino maakŋ geger kēn Jeruzalem ki, ɔ kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki kēn ingg maakŋ gegerge tun taa baar ki. ¹⁸ Naade ɓaado se gen booy taarina ɔ gen je lapi rode, ɔ jee ɔk kōon sitangen kēn lee dabarde se kic ɓo ŋ lapia. ¹⁹ Jee dengen tus paac se nanja nanja kic ɓo je kutn ro Isa taa debm utga ron num, tōog Isan 'teec ron ki se, edden lapia.

Jee maak-raapge ute jee kēn aden kaan nakŋ ɔnŋ

²⁰ Gōtn se Isa uun kaamina aak jee metin ki ɔ taadden ɔ: «Maak-raapo naase jee daayge tu, taa *maakŋ Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee ɓo tōlsen ɓorse se, taa naase utu aki kōsn dēreŋ te maraad se! Maak-raapo naase kēn ɓorse maakŋ kaa-maan ki, taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase kēn jeege jese eyo, ɔdd undse naatn, naajse ɔ tōlsen taar jig eyo dose ki, taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Kēn nakgen se jaay aanga dose ki num, ɓii kēn se ŋki maakse 'raap sakan ɔ 'daamki te maak-raapo! Taa maakŋ raa ki se, Raa utu asen kōŋ bēdse den aak eyo. Bin ɓo ɓugdegen do dōkin se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin kici.

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

²⁴ «Num gan asen koon naasen jee nak denge
taa borse naase onkiga dose.

²⁵ Asen koon naasen ken borse dim daaysen ey se,
taa naase bo utu asen too.

Asen koon naasen jee ing 'tooyki koogo borse,
taa naase se maakse utu 'tuju oo utu aki keeme.

²⁶ Asen koon naasen ken jeege paac taad taargen nijim rose ki sum se,
bin bo bugdegen do dakin se tedo ute jeegen ted rode aan goo jee taad taar
teeco taar Raa ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege

(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

²⁷ «Gan maam m'taadsen naase ken ing booyki taarum se, m'oo: 'jeki
jee taamooysege, 'tedki bee jeege tun jese eyo. ²⁸ Dooki booro do jeege tun
naamse oo eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. ²⁹ Ken nam jaay ondiga
metn bi ki num, 'terlin ken do ji kuuy se kici. Ken nam jaay uunga kali
magal se, kali baatn maak ki se kic num, onte 'koojin. ³⁰ Debm ken jaay
tond metn dim goti ki num, edin oo nam jaay uunga dimi num, onte 'baa
baayina. ³¹ Bee ken naase 'jeki jeege asen tedse, naase kic num, 'tedki jeege
tu bin kici.

³² «Ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, bin se nakn jaay j'asen
toom ro ki tap bo goto. Taa jee *kusinge kic le je naapa bin kici! ³³ Oo ken
naase jaay 'tedki bee jeege tun 'tedsen bee naase ki sum num, bin se nakn
jaay j'asen toom ro ki se tap bo goto. Taa jee kusinge kic le lee ted bee ute
naapa kici! ³⁴ Ken naase jaay edki see bo jeege tun utu asenin terl kogn
gotin ki sum num, bin se nakn jaay j'asen toom ro ki se tap bo goto. Taa
jee kusinge kic bo lee ed ked see ute naapa, taa naade jeele j'adesin kogn
gotin ki! ³⁵ Num gan naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tedki bee jeege tu
oo ken edkiga see jeege tu num, onte 'saapki ooki j'asesin koo. Bin bo Raa
utu asen tedn been den aak eyo oo naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen
Taaro. Taa Raa se naan debm jiga oo naan ted beena do jeege tun k'tedden
bee kic bo naade jeel eyo oo ted bee jee kusinge tu kici. ³⁶ 'Kercelki aan goo
Bubsen maakn raa ki, kercel se.»

Onte 'kajki booro do jeege tu

(Mt 7.1-5, 15-20, 12.33-37)

³⁷ «Onten 'kajki booro do jeege tu, oo naase kic bo j'asen kajn booro dose
ki eyo. Onten 'kendki tel nam gen kutina, bin se naase kic j'asen kon kut
eyo. Ken naase jaay 'lee okki naagn naapa num, Raa kici asen too kusinge.
³⁸ Edki naka jeege tu taa j'utu j'asen kedn naase ki kici: ute gorn ken naase
'lee 'doojnki jeege tu se, Raa utu asenin doojn, doocn kond gazagaza oo
asesin doojn cir cir. Bin bo ute nakn ken naase 'lee 'doojnki nakge jeege tu
se, naase kic j'utu j'asesin doojn bin kici.

³⁹ «Ter Isa taadden ute kaal naagn taara kuuy daala oo: debm
kaam-tooko 'kon tooon naapin debm kaam-tooko la? Naaden di paac se 'si
maakn goo ki ey ne? ⁴⁰ Debm lee metn deb ken dooyin se 'kon cir debm
dooyin eyo. Num gan debm metn deb ki jaay melin dooy okinga se, naan
utu 'tedn aan goo melina.

⁴¹ «Mu cakon ken kaam genaai ki bo naai on aakina. Num gen di jaay naai
on aak gudum kaagn kaami ki ey se? ⁴² Ute naan se bo, naai 'kon deekn
genaai ki oo: Genama, 'baado m'ai koon mu kaami ki. Nakn naai 'edin
se, met ki eyo! Ey num naai ok met-gudum kaagn kaami ki se kici! Bee ki

num, ɔɔɔ met-gudum kaagɲ kaami ki se ram, jaay 60 kaami 'kɔɔɔn kaakɲ jiga bin jaay 'kɔɔɔn mu ɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki se!»

Kaaga ute koojɲa

⁴³ «Kaagɲ jiga se koojɲ aak kus eyo ɔɔ kaagɲ kɔɔɔn lɛ ɔɲ ooj koojɲ jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojɲe: taa naan se 60 j'kɔɲ tuugɲ koojɲ mɔɲgɔ do kaag kɛn ute kɔɔɔndɲ eyo ɔɔ kɔɲ tuugɲ koojɲ k-yooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛɲ se iɲɔ maakiɲ ki, ɔɔ debm *kusiɲ se, kusiɲ se kic 60 iɲɔ maakiɲ ki. Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iɲɔ maakɛ ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase ing 'danum ki: Meluma, Meluma. Num gɛn dɪ jaay 60 naase 'baateki gɛn tɛɔn nakɲ kɛn maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɛɔ se? ⁴⁷ Debm ɓaado gɔtum ki, booy taaruma ɔɔ ing do ki se, 'booyki m'asen taadɲ nakɲ kɛn naan tecɲ tece. ⁴⁸ Naan se tec aan gɔɔ debm ɓaa kɔɔm ɓeeɲa: naan uɔ gɔɔ jɛrlɛ bini aan do ko ki jaay 60 ɔndo mɛtn ɓeeɲa. Kɛn naan jaay iɲɲ aas sum se, maane eed dɛna ɔɔ oolge kic 60 dooco ɔɔ ɔɔy makɔɔ ɓaado deeb ɓee se bat naɓo, ɔɲ tɛɔɲ te dɪm eyo, taa ɓee se k'l'iɲɲɲa jiga. ⁴⁹ Num gan debm booy taaruma ɔɔ ing do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm kɛn uɔ te gɔɔ ey sum 60 iɲɲ ɓeeɲa. Kɛn oolge dooco jaay ɔɔy makɔɔ ɔɔ ɓaado deebiɲ bat se, ɓee se ru nan tak.»

7

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taariɲ naan jeege tu aas se, naan ɓaa ɛnd maakiɲ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki. ² Gɔtn se bubm asgarge se ɔk ɓulu kalaɲ bin se naan jɛn dɛn aak eyo. Naɓo ɓuliɲ se ooc kɔɔɔn kaam yoa. ³ Kɛn gaabm se jaay booy j'ɔɔs maan Isa se, gɔtn se naan iɲɲ ɔl magal Yaudge kandum taa ɓaa sel mɛtn Isa num, ade ɓaa utu kɛɔn lapia ɓuliɲ ki se. ⁴ Kɛn magal Yaudge jaay aan gɔtn Isa ki se, naade eemiɲ nɔɔ ɔɔ: «Bɛɛki num, gɛn tɛɔn bɛɛ se, 'tɛɔn gaab kɛn se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeke dɛna ɔɔ naan mala 60 iɲɲjeke ɓee kɛn k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gɔtn se Isa ɓaa ute naade. Num kɛn naan aan te cɛɛ ɓee magal asgarge tu ey sum 60, bubm asgar *Rɔmɛge ɔlo mɛɔɲɲɛ taa an taadɲ ɔɔ: «Meluma, ɔnte dabar roi gɛn ɓaado ɓeem ki, taa maam se m'aas dɪm naani ki eyo. ⁷ Taa naan se 60, maam m'ɔɲ m'ɓaa te gɔti ki ey se. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum 60, debm tɛɔn naabum se 'kɔɲ lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɓo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Kɛn m'ingga num m'deek deb kalaɲ ki m'ɔɔ: 'Baa se, naan iɲɲ 'ɓaa. ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: 'Baado se, naan iɲɲ ɓaado. ɔɔ ɓulum ki se jaay, m'deekiɲ m'ɔɔ: 'Tɛɔn nakɲ ese se, naan iɲɲ tɛɔɲa.» ⁹ Kɛn Isa jaay booy taar ese se, taara se ɔkiɲ taad eyo. Gɔtn se naan tɛrl aak jee dɛngen ɓaado mɛtiɲ ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: maakiɲ gaan *Israelge tun ute dɛndɛ kic 60 maam m'ɔɲ te nam jaay aal maakiɲ do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.» ¹⁰ Kɔr jee naan ɔldeno naaba jaay aan ɓeen se, naade ɔɲ ɓul se ɔɲga lapia.

Isa dur goon mɛnd-daay daan yoge tu

¹¹ Naan ken se jaay, Isa iin 6aa maakn geger ken k'danin Nayn. Jee metin ki ute jeege dena 6aa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob ken j'an kend maakn geger ki se, naade aak jeege uuno yoa do ken ooy se goon mend-daaye do naan kalin ki sum 6o maakn kon ki. Gotn se jeege dena daan mend se. ¹³ Ken Meljege jaay aak ko goono se, naan ejin don ki do deekin do: «Onte 'taayo.» ¹⁴ Gotn se Isa iiko ce jeege tun uuno yo se, and jin do baranjal ki do gotn se, jee 6aan 6aa ute yo se daara do Isa deek goon kod ki se do: «M'deeki m'oo, iini!» ¹⁵ Gotn se goon kodn ooyga kooy se duru iin ing ute metina do baag taadn taara. Do Isa ok edin kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakn se, 6eere 6aa okde paac do naade *nook Raa do: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, 6ere, 6aadoga daanjege tu. Kese Raa mala 6o 6aadoga kaakn jeenge!» ¹⁷ Taa naan se 6o jee taa naan Jude ki ute jee ken taa naange tun cees ki se, paac se ing 6o gen koonn maana do nakge tun ken Isa tedo se.

*Jan-Batist ute Isa
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Gotn se jee metn Jan-Batist ki 6aado taad melde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ do olde gotn Melje Isa ki taa '6aa tond metin do: «Naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'oo utu ade 6aa se lobu k'booy nam kuuy le?» ²⁰ Ken naade jaay aan gotn Isa ki se, jee se taad do: «Naaje se Jan-Batist 6o aljeno goti ki do k'tond meti: naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'oo utu ade 6aa se lobu k'booy nam kuuy le?» ²¹ Naande ki se sum 6o, Isa ed lapia jee koondege tu dena. Maakde ki se jeege ken koono tujdenga tuju ute jee ok koon sitange se kic naan edden lapia do jee kaam-tokge den se kic 6o naan odden kaamdege. ²² Gotn se Isa deek jeege tun Jan oldeno naaba se do: «'Baa 'taadki Jan ki nakn naase mala aakiniga ute kaamse do booyiniga ute bise: jee kaam-tokge le aakga, jee cekedge le leega talam talam, jee bikidge le onga lapia do rodege le toodga kolon kolon, jee duguyge le borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le duroga daan yoge tu do Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin onte doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl 6aa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu do: «Do kod-baar ki se naase tap 6o ingkiro kaakn nana? Lobu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen 6aansin kaam ara kaam ara se la? ²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nana? Lobu ingkiro kaakn gaabm ken tus kalge aak bee se le? Goto. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakn 6ee gaaringe tu. ²⁶ Lobu naase tap 6o ingkiro kaakn nana? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki na6o naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ²⁷ Naan se 6o debm ken Raa taado taarin do dakin maakn Kitap ki do: 'Booyo, maam m'ai kol debm kaan naabum naani ki, taa ai 'daapm doobi.*

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm ken magal cirin Jan se, goto. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan go do kic 6o, naan se 6o magal cir Jan.

²⁹ «Jee denge ute *jee tokn miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se ted naka ute doobina. ³⁰ Num gan *Parizige utu jee

* 7:27 Aak Mal 3.1.

jeel taadn tɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se baate tookɲ do nakge tun kɛn Raa je ɔɔ aden tɛdn naade ki se. Bin 60, naade baate tookɲ kɛn Jan aden batizi.»

³¹ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Jee bɔrse tap 60, m'aden kɔmb bɛyɛ ute nanɲe? Naade tap 60 tec nanɲe? ³² Naade se tec aan gɔɔ gaangen ing bɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

Naaje k'tuuysen kaa

na60 naase 'baate daamki.

Naaje k'jaarsen kaa yoa

na60 naase 'baate keemki.

³³ «Ey num Jan-Batist ɓaado se, naan ɔs mapp eyo ɔɔ aay tɔtn koojɲ bin eyo ɔɔ naase ɔɔki num: naan se debm sitan! ³⁴ Kɛn *Goon Deba jaay ɓaado se ɔɔɔ ɔɔ aaye, na60 naase ɔɔki num: naan se debm kaam-kɔsɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛdɛ ute jee tɔkɲ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! ³⁵ Num gan jee took aal maakɛ don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiɲa.»

Isa ute mɛnd tɛdn *kusina

³⁶ Bii kalan kɔd *Parizi kalan bini, dan Isa ɓeen ki, gen ɓaa kɔsn ute naana. Kɛn Isa jaay ɓaa ɓeen ki se, gɔtn se naade tood ute cɛsɛde jaay 60 baag kɔsɔ do tabil ki. ³⁷ Mɛnda kalan iɲo maakɲ gɛgɛr kɛn se ɔɔ jeege paac jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusina. Naan ɓaado ɔɲde taa naan booyga booy j'ɔɔ Isa utu ing ɔs kɔs gɔtn kɔd Parizi ki se. Kɛn naan ɓaado ɓaa se, naan uuno naka aan gɔɔ k-ɓɔkɔlɔ kalan ko 60 k'cɔɔc k'daapiɲa. K-ɓɔkɔl se k'daapiɲ ute nakɲ kɛn k'danɲ albatir†, ɔɔ naan se dooc ute itir. ³⁸ Naan ɓaado kaam jɛ Isa ki ɔɔ naan eeme ɔɲ kaa-maanin se neet jɛ Isa ɔɔ naan ɔtinsin ute bɛɛkina ɔɔ baam ɔk aay jɛn se ute maak-raapo ɔɔ ɔɔyin itir do jɛn ki.

³⁹ Kɔd Parizi kɛn dan Isa ɓeen ki jaay aak nakɲ bin se, taad ute maakin ɔɔ: «Kɛn gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mɛnd ɓaado utin se, naan an 'jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusina.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa taadin ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naan terlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.» ⁴¹ Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalan ɔk jee sɛɛge dio. Deb kalan se ey num an kɔgɲ tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se lɛ ey num an kɔgɲ tamma si-mii. ⁴² Num gan dim naade aan kɔgɲ sɛɛde gɔtɔ se, naade di se paac, naan toolden sɛɛdege se naata. Num maakɲ naade kɛn di se, debm edden sɛɛ se kɛn gay 60 an 'je ciri?» ⁴³ Simon terlin ɔɔ: «Gen maam ki num m'ɔɔ, debm kɛn sɛɛn den jaay 60 k'tɔolin sin se.» Isa deekin ɔɔ: «Kese naai 'taadga taar mɛt ki.»

⁴⁴ Gɔtn se Isa uun terl aak mɛnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mɛnd se daamo! Gɔtn maam m'endo ɓei ki se, naai ɛdum te maan tugɲ jɛm eyo; num gan mɛnd se neetum jɛm ute kaa-maaniɲa ɔɔ ɔtumsin ute bɛɛkina. ⁴⁵ ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mɛnd se kɛn maam m'aan sum se, gɔtn naan baam ɔk aay jɛma ute maak-raapo sum se, ɔɲum te eyo. ⁴⁶ Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mɛnd se ɔtum itir jɛm ki. ⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mɛnd se kusiningen den se, Raa tɔlisinga naatn. Taa naan se 60, naan jɛm den se. Gan debm k'tɔolin kusiniɲ baat se, naan kic 60 ɔk maak-je baata.» ⁴⁸ Tɛr Isa taad mɛnd ki ɔɔ: «Kusiniɲe se maam m'tɔlisinga naata.» ⁴⁹ Jeegen ing ɔs ute naade se, baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap 60 nanja jaay taad taa 'tɔl kusin jeege se?» ⁵⁰ Isa deek

† 7:37 Albatir se napar koa aama kɛn k'cɔɔc k'daapiɲa gen kɔmb itir.

mënd ki ɔɔ: «Menda, ute kaal maaki kën naai aal dom ki se, aajiga. Iini, 'ḡaa ute lapia.»

8

Mëndgen lee mētn Isa ki

¹ Naan kën se jaay Isa ḡaa lee maaknj gēgerge tu ɔɔ maaknj naange tu. Naan taad wɔɔk Labar Jigan gen Gaar Raa se jeege tu. Gōtn se jee kaan naabingen sik-kaar-dio, ² ute mēndge kandum se lee ute naana. Mēndgen se ḡo kën naan ēddeno lapia gen kōɔn rodege tu ɔɔ tuurdeno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iino Magdala ɔɔ ro naan ki se ḡo, Isa tuuriño sitange cili se. ³ Ɔɔ Yoanna kën mēnd Kuza, gaabiñ se Gaar *Erɔd ɔñin maaliñ paac kaam jiña ɔɔ Suzaan ute mēndgen kuuy den kici. Naade se ḡo kën lee noog Isa ute jee mētin ki ute nakgen naade ɔkɔ.

Isa aal naagñ taara te debm kōnd buru

(Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)

⁴ Jeege dēna iino maaknj gēgerge tu paac ɔɔ ḡaado tus gōtn Isa ki ɔɔ naan taadden ute kaal naagñ taara ɔɔ: ⁵ «Bii kalan deba kalan teec ḡaa kōnd buru. Kën naan jaay ɔnd kōnd burin se, kupm mētin si jēñ ḡoob ki; gōtn se jeege tuumiña ɔɔ yeelge ḡaado tuun ɔsin naatn paac. ⁶ Kupm mētinge se si gōt kën naanin maakin ɔk koa. Kën naan jaay utu teec teec sum ḡo naar tuutu taa gōtn se naanin cēɛɛ. ⁷ Kupm mētin se, si maaknj ji kaag kën ɔk kōrōndɔ se, naan teece naḡo aan ḡoo teep maaknj ji kaag ki se, ji kaaga aayin taara. ⁸ Num kupm kën si do naan kën jiga se, gōtn se naan teece, teepe, tɔk doa ɔɔ ɔk kaama den aak eyo.» Do taar kën se, Isa uun mindin raan deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee mētn Isa ki se tōnd mētin ɔɔ: «Kaal naagñ taar kën naai 'taad se tap ḡo je deekñ ɔɔ ḡio?» ¹⁰ Isa tērliden ɔɔ: «Nakñ j'oyinga kōy *maakñ Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelinkiga. Num gan jee kuuy se k'taadden ute kaal naagñ taara se, taa:

Naade 'kaakñ ute kaamde naḡo 'kaakñ kɔk eyo,

'booy ute bidē naḡo 'booy kɔk eyo.*»

Kaal naagñ taar se, Isa taad tōk mētiña

¹¹ «'Booyki kaal naagñ taar ese se je deekñ ɔɔ: kupm maam m'taadn se, kēse taar Raa. ¹² Kupm kën si jēñ ḡoob ki se, kēse taad ute jeegen booy taar Raa naḡo *Bubm sitange ḡaado ɔɔd taar se maakde ki naatn, taa sɔm naade booy uunga num 'kōñ kaaja. ¹³ Kupm kën si gōtn naanin ɔk ko maak ki se, kēse taad te jeegen mētn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo naḡo naade ɔñ ɔkin tōɔg eyo. Kaad kën gōtɔ utu bēɛ se naade ɔk taar Raa se ɔñɔ, gan nakñ naama jaay aanga dode ki num, naade resn naatn ute taar Raa se. ¹⁴ Kupm si maakñ ji kaag kën ɔk kōrōndɔ se, kēse taad te jeegen booy ɔk taar Raa naḡo, naade uun nirlde, je maal *dunia ɔɔ je nakñ kën daa rode ḡo jea. Kēse ḡo tēdden kaal maakde ḡaa tēdn nakñ cēɛ sum se. ¹⁵ Num kupm kën si do naan kën jiga se, kēse taad te jeegen maakde bēɛ, booy uun taar Raa ɔɔ ɔkin maakde ki jiga ɔɔ jee se, naade aay kaamde aal maakde do Raa ki ɔɔ tēdn nakgen jiga.»

Isa aal naagñ taar ute lɔampɔ

(Mk 4.21-26)

* 8:10 Aak Eza 6.9.

¹⁶ «Nam 'kɔɔɔn lɔɔmpɔ jaay an deebm dukulu don ki, ey le an kɔl kɔnd metn danal ki se, gɔtɔ. Gan lɔɔmpɔ se k'j'ɔɔcinga num, j'uun j'ɔlin raan ro kaag ki taa jee end gɔtn ese se, 'kaakn gɔtn wɔɔɔɔ. ¹⁷ Taa nakn j'ɔyin kɔy se j'utu j'an kaakn 'toodn tal ɔɔ nakn jeege jaay jeel metin ey se jeege utu 'jeel metin paac ɔɔ j'utu j'an kaakn kaam kaad ki utu 'toodn tal. ¹⁸ Bin se ken aki booy taar Raa num, ɔndki kɔndɔ! Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey se le, ken nakn naan saap ɔɔ ɔk se kic ɔɔ, j'an tɔsn naatn.»

Genaa Isage ute kɔnde

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Gɔtn se genaa Isage ute kɔnde ɔaano kaaka, naɔo taa jeege den se, naade ɔn aan te gɔtin ki eyo. ²⁰ Nam ɔaado taad Isa ki ɔɔ: «Koi ute genaage se utu naatn ɔɔ naade je ai kaaka.» ²¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Koyuma ute genaamge se, kese jee ken booy taar Raa ɔɔ took ing do ki.»

Isa ɔk daar kuulu

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Bii kalan se, Isa ook maakn markab ki ute jee metin ki ɔɔ naan deekden ɔɔ: «K'gaan k'ɔaaki jɛn baar ken kaam naane.» ɔɔ gɔtn se naade iin ɔaa. ²³ Ken naade ɔaa ɔaa do maane ki se, gɔtn se Isa kaamin ɔaa ɔk bia. Kaad ken se guduray dɔɔɔɔ do baar ki ɔɔ ɔl maane end dooc dooc maakn markaba se ɔɔ naan ken se gɔtɔ ɔaa tɛdden ɔɔnɔ. ²⁴ Naade iiko cɛɛ Isa ki, durina ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, ɔɛɛɛ, naajege j'aki kutu!» Ken naan jaay iin se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ gɔtn se, kuulu ute maan se ɔk ɔaara ɔɔ gɔtɔ do dil. ²⁵ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap ɔɔ gay?»

Ken naade jaay aak nakn ese se, ɔkden taad eyo ɔɔ ɔɛɛɛ ɔaa ɔkde ɔɔ gɔtn se, naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɔɔ nanja bini, ken taad kuul ki ute maane ki kic ɔɔ tookn taarin se?»

Isa ɛd lapia debm kɔɔn sitan ki

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Gɔtn se naade ɔaa aan taa naan jeege tun k'danden Gɛrazenige ken sak kaam taa naan Galile ki. ²⁷ Ken naade aan taa jɛn ki jaay Isa ɔɔɔy ɔɔɔy naan ki se, gɔtn se gaab kalan bini ɔk kɔɔn sitan iino maakn gɛɛɛɛ ken ese ɔɔ ɔaado dɔɔɔɔ Isa. ɔɔ gaabm se, naan ting ɔɛɛn eyo ɔɔ lee ute kal ey se daanin dɔkga, num naan se ting maakn iibge tun Yaudge tɛdino gen tɔl taal yodege se. ²⁸ Ken naan jaay aak Isa se, ɔɔɔ ɔɔy makɔnɔ ɔɔ ɔaado ooc metn jɛn ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Isa Goon Raa Taaro, j'ɔn di ute naai? M'lemi nɔɔ meti ki, ɔnte gen dabaruma!» ²⁹ Ken ɔlin taad bin se, taa Isa deekinga deek ɔɔ n'teec naatn ro gaab ken se. Taa sitan se, iinga num tɛd gaabm se kusina ɔɔ ɔl k'dɔɔkin ute sɛsɛɛɛ ɔɔ j'aalin dɔkɔdɔm maala se kic ɔɔ, naan gaan naatn ɔɔ sitan se ɔlin aan teec ɔaa do kɔd-faar ki. ³⁰ ɔɔ Isa tɔnd metin ɔɔ: «Naai, 'roi nanja?» Naan tɛrlin ɔɔ: «Maam rom Dɔɔl asgarge,» taa gaabm se ɔk sitange ron ki dɛna. ³¹ Gɔtn se sitange eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «ɔnte 'tɔkn kɔmbje maakn gɔɔ ken jɛrl zuzu se.»

³² Gan gɔtn se ɔk dɔɔl kinzirge dɛna lee gaam gaam do kɔs ki. Gɔtn se sitange se sel metn Isa ɔɔ: «ɔnje naaje k'ɔaa kɛnd maakn kinzirge tu se.» Gɔtn se Isa tookden. ³³ ɔɔ sitange se teeco ro gaab ken se ɔaa end maakn kinzirge tu se ɔɔ dɔɔl kinzirgen te dɛnde se dɔɔɔɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi ɔɔɔy ɔaa si maakn baar ki ɔɔ maane ɔsde paac.

³⁴ Kɛn jee gaam kinzirge jaay aak nakɲ tɛd se, naade dɔɔb aan ɓaa taad jeege tun maakɲ gɛgɛr ki ute jeege tun ing ɓee naatge tu. ³⁵ Kɛn jeege jaay ɓaa booy se, naade ɓaado gɛn kaakɲ nakɲ tɛd se. Kɛn naade jaay aan ɔɲ Isa se, ɔɲ gaabm debm sitan se, sitaninge se teecga naatn roŋ ki ɔɔ naan ing king mɛtn jɛ Isa ki ɔɔ tusga kala roŋ ki jiga jiga. Kɛn naade jaay aakin se, ɓeere ɓaa ɔkde. ³⁶ Jeegeen aako nakɲ se ute kaamde se, ɓaado taad jeege tu nakɲ kɛn Isa tɛdo do gaabm kɛn debm sitan jaay ɓo ɔɲ lapi se. ³⁷ Gɔtn se jee ing taa naan Geraze ki paac se, kɛn naade jaay ɓeere ɓaa ɔkde se, naade taad Isa ki ɔɔ: «liŋ ɔɲje, 'ɓaa dɔkɔ.» Gɔtn se Isa ook maakɲ markab ki gɛn tɛrl ɓaa. ³⁸ Gaabm kɛn sitange teec ɔɲin se, tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «ɔɲum m'ɓaa ute naai.» Gaɲ Isa taadin ɔɔ: ³⁹ «'Tɛrl ɓaa ɓei ki ɔɔ taad nakɲ paacɲ kɛn Raa tɛdi naai ki se.» Kɛn gaabm se jaay ɔk tɛrl ɓaa ɓeen ki se, ɓaa taadin jeege tun maakɲ gɛgɛr ki se paac nakɲ kɛn Isa tɛdiŋo naan ki se.

*Isa ɛd'lapia mɛnd ki ɔɔ dur goon Jayrus mɛnda daan yoge tu
(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)*

⁴⁰ Kɛn Isa jaay aan se, jee dɛnge dɔɔdiŋa, taa naade se ing aak kaak kaamina. ⁴¹ Gaaba kalan k'dariŋ Jayrus; naan se magal *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki. Naan ɓaado ooc mɛtn jɛ Isa ki eemin nɔɔ ɔɔ n'ɓaado ɓeen ki. ⁴² Taa naan ɔk goon mɛnda kalan lak, ɓaarin ɓaa ɓaa sik-kaar-dio ɔɔ gooniŋ se tood kɔɔŋɔ kaam yoa.

Kaad kɛn Isa ɓaa ɓaa gɔtn goon mɛnd ki se, jeege dɛna tus roŋ ki ɔɔ gɔtn lee kic naan ɔɲ eyo. ⁴³ Maakɲ jee dɛnge tu se, mɛnda kalan bin se, gɔtn moosiŋ aan sum se ɔɲ daar eyo ɔkga ɓaara sik-kaar-dio roŋ ki. Naan utga jin paac gɔtn jee dawage tu, naɓo nam ɔɲ ɛdin te lapi eyo. ⁴⁴ Mɛnd se ɓaado naagɲ Isa ki ɔɔ ut taa kaliŋa ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, moosiŋ naar ɗaara. ⁴⁵ Isa tɔnd mɛta ɔɔ: «Kɛn ɔl jin utum se nanja?» Aan gɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, aaka jeege ɓo lee uri mak mak se dey!» ⁴⁶ Gaɲ Isa deek ɔɔ: «Num nam ɔlga jin utumga, taa maam m'naamga tɔɔgɲ kɛn teec rom ki se.» ⁴⁷ Kɛn mɛnd se jaay jeel jeege an jeel se, ɓeere ɓaa ɔkin se roŋ ook marga ɔɔ ɓaado ooc mɛtn jɛ Isa ki. Gɔtn se naan taad naan jeege tu paac nakɲ kɛn ɔlin jaay ɓo, naan ɔl jin ut taa kal Isa se. Mɛnd se taadden ɔɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum ɓo, m'ɔɲ lapia.» ⁴⁸ Gɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia.»

⁴⁹ Kɛn Isa utu daar taad taad ɓort se sum ɓo, deb kalan iino gɔtn Jayrus ki ɔɔ ɓaado taadin ɔɔ: «Bɛɛ, gooni mɛnda se lɛ ooyga. ɔɲte dabar Debm dooy jeege se cɛɛɛ.» ⁵⁰ Num kɛn Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki ɔɔ: «ɔɲte ɓeere; ɔnd maaki kaam kalan. Gooni mɛnda se utu 'kaaja.» ⁵¹ Kɛn Isa jaay aan ɓee Jayrus ki se, jee dɛn se naan gaasde naatn. Gɔtn se ɔɔp Pier, Jan, Jak ɔɔ ko goono ute bubm goono sum ɓo ɛnd ute naana. ⁵² Jeege paac eeme ɔɔ tɔɔy makɔŋɔ do yo ki se. Num gaɲ Isa deekden ɔɔ: «ɔɲte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan lɛ tood tood bi sum.» ⁵³ Kɛn naade jaay booy taariŋ se, naade baag tooy koogo metin ki taa naade jeele goon mɛnda se lɛ, ooyga deere. ⁵⁴ Gɔtn se Isa ɔk jin, uun mindin raan ɔɔ: «Goonuma, iini!»

⁵⁵ Gɔtn se sum ɓo goono se duru ɔɔ naar iin ɗaara. Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Goono se, j'ɛdin kɔɔɔ.» ⁵⁶ Kɛn bubin ute koŋ jaay aak nakɲ se, nakɲ se ɓaa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deiden ɔɔ nakɲ deel se, j'ɔɲte ɓaa taadin nam ki.

9

Isa ɔl jee kaan naabinge sik-kaar-di se naaba

(Mt 10; Mk 6.7-13)

¹ Bii kalan Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio ɔɔ naan edden tɔɔgo do sitange tu paac ɔɔ edden tɔɔgɔn gɛn kɛdn lapi jee kɔɔnge tu. ² Naan ɔlden naaba se taa 'baa taadn labar gɛn *maakɔ Gaar Raa se jeege tu ɔɔ gɛn kɛdn lapi jee kɔɔnge tu. ³ Naan taadden ɔɔ: «Kɛn 'baaki ba mɛtɛ se, ɔnte 'kuunki dɪm, ɔnte 'kuunki sirdi, bɔɔnɔ, kɔsɔ ɔɔ ɔnte 'kuunki gurs kici. ɔɔ maakse ki se, nam ɔnte 'tɔsn kalge dio. ⁴ Bee kɛn naase 'bɔɔykiga maak ki se, 'toodki gɔtn ese, bini anki kiin ba maak ki. ⁵ Gɔtn naase 'baaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse num, kɛn naase 'teecki teec maakɔ gɛgɛrde kɛn ese se, kudn jɛsege se kic ɔɔ 'tupdenki naatn, kɛse aden toodn saada.» ⁶ Bin ɔɔ, *jee kaan naabm Isage se ba lee maakɔ naange tu, taad Labar Jiga jeege tu ɔɔ gɔtɔ ba se paac, naade ɛd lapi jee kɔɔnge tu.

Nookɔ Isa se ɛd saapm maaka *Erɔd ki

(Mt 10; Mk 6.7-13)

⁷ Kɛn Gaar Erɔd Antipas naan ɔɔ magal taa naan Galile se jaay booy j'ɔs maan nakgen deel se, taar se ba deel donɔ taa jee mɛtinge deek ɔɔ: «Kɛse Jan-Batist ɔɔ duroga daan yoge tu.» ⁸ ɔɔ jee mɛtingen kuuy taad ɔɔ: «*Eli do dɔkin se ɔɔ, baadoga.» ɔɔ kɛngen kuuy kic taad ɔɔ: «Kaaɔn naane maakɔ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se ɔɔ, deb kalan duroga daan yoge tu.» ⁹ Taa naan se ɔɔ ɔl Erɔd taad ɔɔ: «Nakage, ey num Jan-Batist se lɛ maam mala ɔɔ m'ɔl k'gaanɔ ute donɔ. Num kɛse tap ɔɔ debm gay daala jaay m'booy tɛd nakgen bin se?» Gɔtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ɛd kɔsɔ gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Kɛn *jee kaan naabm Isage jaay tɛrl ba ɔn Isa se, taadɪn mɛtn nakgen naade tɛdo paac se. Gɔtn se naan ɔk baande cɛs ki kaam gɛgɛr kɛn sak Betsaida. ¹¹ Kɛn jee dɛnge jaay booy labar se, naade ru ba mɛtin ki. ɔɔ Isa dɔɔd ɔkde ɔɔ gɔtn se, naan taadden taar *maakɔ Gaar Raa ɔɔ jee kɛn baado je lapi rodɛ se, naan edden lapi.

¹² Gan kɛn kaada ba ba kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadɪn ɔɔ: «'Deek jeege tu se k'wɔk k'baa maakɔ naange tu ɔɔ maakɔ bee naatge tun gɔɔr gɔɔr se. Taa gɔtn naane se, naade 'kɔn nakɔ kɔsɔ ɔɔ 'kɔn gɔtn toodo kici. Ey num gɔtn ara se, naajege k'do kɔd-baar ki.» ¹³ Gan Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase mala ɛddeki kɔsɔ.» Gɔtn se naade tɛrlɪn ɔɔ: «Mappan j'ɔk se lɛ cir mii eyo ɔɔ kɛnjige kic lɛ k'j'ɔk di sum. Kɛn jee se jaay 'kɔn kɔsɔ paac num, naan se naaje j'ade ba dugɔ kɔsɔ kuuy do ki.» ¹⁴ Jee tus gɔtn ese paac se, gaabge kalde ki sum ɔɔ ba ba nakɔ dupu-mii.

Gɔtn se Isa taad jeege tun mɛtin ki ɔɔ: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki ɔɔ 'gaanɔdeki jeege se si-mii si-mii.» ¹⁵ Naade tɛd jeege paac ing naan ki. ¹⁶ Num Isa tɔs mappan mii ute kɛnjigen di se jin ki, naan uun kaamin raan, tɔɔm *Raa, dup mappa ɔɔ ɛdɪn jeege tun mɛtin ki taa 'kɛdn jee dɛnge tu. ¹⁷ Naade paac ɔs dɛɛɪn ute maraadde ɔɔ togɔ ɔɔp se k'tuun k'tusin maakɔ gɔrɔge tu sik-kaar-dio.

Piɛr taad ɔɔ Isa se naan ɔɔ *al-Masi

(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

¹⁸ Bii kalan se, Isa iik took cees ki kalin ki gen tond metn Raa. Naan ken se, jee metin ki utu te naana. Gotn se naan tond metde do: «Jee denge tap 60 taad do maam m'naana?» ¹⁹ Naade terlin do: «Jee metinge do naai Jan-Batist do jee kuuy do naai *Eli ken do dakin do kengen kuuy daala do naai se kaadn naane maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se 60, deb kalan duroga daan yoge tu daam.» ²⁰ Do Isa deekden do: «Ken maak-saap naase ki num do ki maam m'naana?» Pier eep taarin do: «Naai 60 al-Masi ken Raa do.» ²¹ Gotn se Isa aacden kaama do taar se j'onte baa taadn nam ki. ²² Ter naan taadden metin do: «Beeki num, *Goon Deba utu 'dabar kusiina. Magal taa bee Yaudge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage, naade se utu an kaadn kundu do utu an tol do daan bii k-motoge tu se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gotn se naan taadden paac do: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn ron mala do bii-raa 'kuun kaagn yona jaay 60 am daana. ²⁴ Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki do debm ut kona taa maam se, utu an kaaja. ²⁵ Ken debm jaay *duni ute magalin 60 kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, an kon di ro ki? ²⁶ Taa naan se 60, debm jaay ted sokono taa maama do ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic 60, bin m'ade baa maakn *nookum ki gen Bubum ki do ute gen kodingen *salal se, maam kic sokono utu am tol taa naan kici. ²⁷ Deere, 'booyki m'asen taada: maakn jeege tun forse utu ara se, metinge se kooy ey sum 60, utu 'kaakn Raa 'kohn gaara dode ki.»

Raa oojro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Ken Isa taad aas taarin jeege tu jaay ok nakn baa baa bii marta se, naan ok Pier, Jan do Jak do naade ook do ko ki gen baa keem Raa. ²⁹ Kaad ken Isa eem keem Raa se, daan-kaamin baa terl kuuy do kalin se baa ted raap lak lak do omb met ki birin birin. ³⁰ Gotn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa do jee di ese se, *Musa ute *Eli. ³¹ Do gotn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tedn goto woor kelen. Gotn se naade taad metn taar ken tedga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se. ³² Gan Pier ute medinge se bi baa cirde. Num ken naade duro maakn bide ki se, naade aak Isa se ron woor goto kelen do naade aak jee di se daar daar ceen ki. ³³ Ken Musa ute Eli jaay iin on kon Isa se, Pier deek Isa ki do: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gotn ara ki 60 jiga; on j'asen taal daabge moto, kalan naai ki, kalan Musa ki do kalan Eli ki.» Gan taar naan taad se tap 60, ond te metin eyo. ³⁴ Ken Pier utu taad taad sum 60, gapara naar baado deebde bat. Ken naade jaay aak gapara baa deebde se, beere baa okde. ³⁵ Ter naade booy mind deba taad maakn gapar ki do: «Kese goonum ken maam m'beer m'odino. 'Booy uunki taarina.» ³⁶ Kaad ken naade booy mind deba utu taad taad se, kor naade aak ok se, dop Isa kalin ki sum. Nakn naade aakin paac se, kaad ken se naade taadin te nam ki eyo, num naade boobin maakde ki.

Isa edlapia goon gaab ki ken ok koon sitan

(Mt 17.14-29; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

³⁷ Do metbeenki se, ken naade booyo booy do ko ki se, jeege dena baado doon Isa. ³⁸ Maakn jeege tu se, gaaba kalan danin makono do: «Debm dooy jeege, m'eemi noo 'baado aakum tu goonum ara se. Bere, goonum 60 kalan ese sum. ³⁹ Gotn metin se ken sitan okinga tak 60, goono tooy

makəŋə, uun undiŋ naan ki, tiikiŋ zak zak əə taariŋ kic 60 tiin gupiyu. Ken sitan se jaay əkinga num, tediŋ əŋ jaay teec ron ki dabariŋ bini nanin təəgin jaay əniŋa. ⁴⁰ Maam m'tondo metn jee meti ki m'əə am tuur sitan ro goonum ki se naatn, na6o naade əŋ aasiŋ te eyo.» ⁴¹ Isa deekden əə: «Naase jee do naan ken 6orse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naajŋ taarge əə jee beeki eyo! Maam tap 6o m'king ute naase se bini nun ki əə m'asen serkŋ bini nun ki? Ɔk 6aano ute gooni se ara.»

⁴² Ken goono jaay k'6aano 6aa 6otn Isa ki se, sitan uun undiŋ naan ki əə naan baag tiikŋ zak zak. Gan ken Isa jaay aakiŋ se, naan aac kaama sitan ki əə sitan teec əŋ goono. Ɔə goono se, Isa uun ediŋ bubiŋ ki. ⁴³ Ken jeege jaay aak nakŋ tedi se, 6aa deel dode əə əkden taad eyo əə deek əə: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar ken utu 'kaan don ki

Kaad ken jeege paac utu aak kaak nakŋ ken Isa tedi jaay əkden taad ey se, Isa deek jeege tun metiŋ ki əə: ⁴⁴ «Udki bi jiga ro taar ken maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'an kəkŋ kəl ji jeege tu.» ⁴⁵ Num gan jee metiŋ ki se, taar se, naade əŋ booy ək te metiŋ eyo; taa taar se metiŋ ute don naade ənd te eyo. Ɔə gen tond metiŋ le, naade 6eerin 6eere.

Jee metn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶ Jee metn Isa ki baag naajŋ ute naapa əə maakde ki se, nanja 6o 'tedn magalde. ⁴⁷ Aan 6əə Isa jeel maak-saapde se, naan uuno goon cəkə 6aado əndin cəen ki. ⁴⁸ Ɔə naan deekden əə: «Goon ese se jaay debm əkiŋ jiga taa maam se, keese naan əkum maam mala. Ɔə debm əkum maam se, naan ək debm ken əlumo. Taa naan se 6o, maakŋ naase ken paac se, debm əə ron baat se, naan 6o asen 'tedn magalse.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

⁴⁹ 6otn ese Jan eep taariŋ deekiŋ əə: «Debm dooyje, naaje j'əŋə deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'anə gaasa, taa naan le lee ute naajege eyo.» ⁵⁰ Gan Isa deekiŋ əə: «Ɔnte 'gaasiŋki! Debm jaay debm taamooyse ey se, naan se debm naase.»

*Jee *Samari baate dəədn kəkŋ Isa naanə ki*

⁵¹ Kaadn naan aan kiin kən do naanja jaay aan se, Isa uun doa ute maakiŋ paac gen 6aa Jeruzalem ki. ⁵² 6otn se naan əl jeege naaniŋ ki əə jee se jaay 6aa aan maakŋ naan ken kalan gen taa naan Samari ki se, naade je an daapm 6əə. ⁵³ Num gan taa naan 6aa 6aa Jeruzalem ki se, jee se baate kəkŋ 6əde ki. ⁵⁴ Ken naade jaay aak nakŋ ese se, jee metiŋ ken Jak ute Jan se deekiŋ əə: «Melje, ken naai je num j'aki 'tənd metn Raa ade bəəy poodo dode ki taa aden kəsŋ nanja.» ⁵⁵ Ken Isa jaay booy taarde se, naan ək terl mooyde. ⁵⁶ 6otn se naade uun doobm naan kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Ken naade 6aa 6aa doob ki se, deb kalan deek Isa ki əə: «6otn naai '6aa gay gay kic 6o, maam m'ai daana.» ⁵⁸ Isa terlin əə: «'Booyo! K-bukumbəge kic 6o ək 6ee tooddege, əə yeelge kic le ək kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ək 6otn maam m'an kəl dom eyo.»

⁵⁹ Naan deek deb kuuy ki əə: «'Daanuma!» Gaabm se terlin əə: «Ɔnum m'ade 6aa duubm bubum jaayo.» ⁶⁰ Gan Isa terlin əə: «Ɔŋ jeegeen aan

gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, '6aa taad labar gen *maakɲ Gaar Raa se jeege tu.» ⁶¹ Ter deb kuuy daala ɓaado ɔɲɲ deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, maam se m'je m'ai daana, naɓo ɔɲum m'ade tɛɖn tɔɔse jeemge tun maakɲ ɓeem ki jaayo.» ⁶² Isa terliɲ ɔɔ: «Debm kɛn naab naab ute maraɲge jaay tɛrl aak metiɲ ki se, debm bin se aas gen 'kɔɲ tɛɖn naaba maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

10

Isa ɔl jee metiɲ kɛn sik-cili-kaar-di se naaba

(Mt 10.7-16)

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, Mɛljege beɛr tɔɔɖjee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔɔ ɔlden naaba maakɲ gɛgɛrge tu ɔɔ maakɲ naaɲge tun kɛn naaɲ mala utu ɓaa maak ki kici. ² Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Maakɲ-gɔtn tɛɖga gen kɔɔ se utu dɛna, naɓo jee tɛɖn naabge se, baata. Bin num, 'tɔndki metn Mɛl maakɲ-gɔtɔ taa ade kɔl jee tɛɖn naabge do ki gen kɔɲɲ maakɲ gɔtiɲa.» ³ Isa deekden ɔɔ: «liɲ '6aaki! Naɓo 'booyki: maam se m'ɔlsen aan gɔɔ gaan baatge maakɲ k-sogsogige tu. ⁴ Kɛn '6aaki ɓaa se, ɔɲte 'kuunki k'ɓɔnd gurs, ɓɔɔnɔ, saa ɔɔ daan doob ki se, ɔɲte 'daarki gen tɛɖn tɔɔse nam ki.

⁵ «Maakɲ ɓee kɛn naase endkiga maak ki deet deet se, 'tɛɖfeki tɔɔse. ⁶ Maakɲ ɓee kɛn jaay ɔɲkiga debm jaay je tɔɔse se, ɔɲki tɔɔse se 'kɔɔpm maakɲ ɓeen ki; kɛn ɔɲki nam jaay je tɔɔse ey num, tɔɔse se 'tɛrl ute naase. ⁷ Maakɲ ɓee jaay mɛliɲge ɔksenga jiga num, ingki gɔtn ese; ɔski ɔɔ aayki, taa debm tɛɖn naaba se, beeki num, j'an kɔɲɲ dal dubariɲa. ɔɔ ingki kaam kalaɲ, ɔɲte 'leeki ɓee jeege tu.

⁸ «Maakɲ gɛgɛr kɛn naase endkiga jaay mɛliɲge ɔksenga jiga se, kɔsn kɛn naade ɓaansenoga se ɔɲte 'baatiɲki, ɔski. ⁹ Jee kɔɔɲgen gɔtn ese ɛɖɖeki lapi ɔɔ jee se 'taadɖeki ɔɔki: ɓɛɛ, ɓɔɛse *maakɲ Gaar Raa se aanga gɔtse ki. ¹⁰ Num gaɲ, maakɲ gɛgɛr kɛn naase endkiga jaay, mɛliɲge baatsenga kɔkɲ num, 'teeki naatn ɓɔɔr ki ɔɔ 'ɖeekɖeki ɔɔki: ¹¹ Kudɲ maakɲ gɛgɛr se kɛn uun naaɲɲ jeje ki se kic ɓo, k'tupsesiɲ naatn naanse ki. ɓɛɛ 'jeelki: maakɲ Gaar Raa se aanga gɔtse ki! ¹² 'Booyki m'asen taada: ɓii kɛn *Raa 'kɔɲɲ ɓɔɔrɔ do jeege tu se, jee ese se ɓɔɔr kɛn koocɲ do naade ki se aɖen tɛɖn ɔɲɲ cir gen jee maakɲ gɛgɛr Sɔɖɔm ki se ɖɔkɔ*.»

Jee maakɲ gɛgɛr kɛn baate kaal maakɖe do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔɔ: «Utu asen kɔɔɲ aak eyo naasen jee maakɲ gɛgɛr kɛn Kɔɔɔzin ki ɔɔ utu asen kɔɔɲ aak eyo naasen jee maakɲ gɛgɛr kɛn Betsaida ki! Taa nakɲ-kɔɔɓgen kɛn tɛɖo gɔtse ki se, jaay 'tɛɖoga tɛɖ maakɲ gɛgɛrge tun Tir ki ute kɛn Sidɔɲ kɛn jee *kusiɲge se num, kaadɲ do ɖɔkiɲ naade tɛrlɖega maakɖe do Raa ki, naade tuusɲ kal kɔl doa ɔɔ ɓɔɔy burku dodege tu. ¹⁴ Deere, ɓii kɛn Raa utu 'kɔɲɲ ɓɔɔrɔ do jeege tu se, nakɲ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔɔɲ cir kɛn aano do jeege tun Tir ki ute Sidɔɲ ki se daala. ¹⁵ ɔɔ naase jee gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔɔki nookse se 'keem kaan maakɲ raa ki la? Gɔtɔ! Naase se utu aki kooy '6aa ɓee yoge tu.»

¹⁶ Ter Isa taadden ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm kɛn baatum maam se, baate debm kɛn ɔlumo se kici.»

Jee metiɲ kɛn sik-cili-kaar-di se ɔk tɛrl ɓaado

* 10:12 Aak Jen 19.24.

¹⁷ Ken jee metn Isa ken sik-cili-kaar-di jaay nanjo naabde se, naade ak terl baado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔ deekin ɔ: «Mɛlje, ken naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ɔ tookjeno taarje.» ¹⁸ Gɔtn se Isa terlden ɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange ɔɔy ooco maakŋ raa ki aan ɔɔ maan ken aal wusuk se. ¹⁹ 'Booyki, kɛse ɔ tɔɔŋ ken maam m'ɛdsen taa anki tuum wɔɔjge ute iinge ɔ ute tɔɔŋ se, naase anki cir jee wɔɔysege ɔ naade se paac asen 'kɔŋ tɛdn ɔim eyo. ²⁰ Bin num maakse ɔnte raapo taa sitange ɔeersenoga ɔ booyesenoga taarse, num gan 'tɛdki maak-raapo taa rosege se Raa raanŋa raanŋ maakŋ raa ki.»

Maak-raapm gɛn Isa

(Mt 11.25-27)

²¹ Naan ken se sum ɔ, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔ gɔtn se maakin-raap sakan ɔ baag tɔɔm Raa ɔ: «Bua, naai ɔ Mɛl maakŋ raa ute gɛn do naanŋa, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyinga kɔyɔ jee jeel-targe tu ute jee metekge tu, ɔ ɔorse naai 'taadga metiŋa gaan sɛmge tu. Deere, Bua, kɛse ɔ nakŋ jigan ken naai maaki jen ro ki. ²² Nakge paac se Bubum ɛdumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɔ jeelin eyo; ken jeelin se Raa Bubu kalin ki sum. ɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɔ jeelin eyo num ken jeelin se, Goonin kalin ki sum ɔ Goonin se ɔ je an taadn Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gɔtn se Isa terl aak jee metin ki ɔ taadden naade kalde ki sum ɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ ken naase aakin ki ute kaamse se. ²⁴ 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dɛna ute gaaringen do dakin dɛn se, je ɔ ade kaakŋ nakŋ ken ɔorse naase aakki se, naɔ ɔŋ aakin te eyo, ɔ je ɔ ade booy nakŋ ɔorse naase 'booyki se, naɔ ɔŋ booyin te eyo.»

*Isa aal naagŋ taara ute kɔd *Samaridebm bɛɛ*

²⁵ Bii kalan debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa kalan bini iin daar tɔnd metn Isa taa an naama ɔ deekin ɔ: «Debm dooy jeege, m'tɛdn m'ɔɔ di jaay m'kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum se?» ²⁶ Isa terlin ɔ: «Do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'raanjo j'ɔɔ di? Ken naai 'dooyin se 'booy ɔkin ɔɔ dio?» ²⁷ Gaaba se terlin ɔ: «Ken maam dooyin se deek ɔ: *Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tɔɔgi paac, ute saapi paac ɔ 'je naapi se aan gɔɔ 'je ro naai mala.*†»

²⁸ Isa terlin ɔ: «Taar se, naai 'terlinga ute doobiŋa. 'Baa 'tɛdn naan se ɔ naai 'kɔŋ kaajŋ gɛn daayum.»

²⁹ Num gaaba je daapm taarin se tɔnd metn Isa ɔ: «Naapum tap ɔ nanŋa?» ³⁰ Isa deekin ɔ: 'Booy m'ai taadn metn taara kalan. Bii kalan se, gaaba kalan iino maakŋ geger ken Jeruzalem ki ɔɔy ɔaa ɔaa maakŋ geger ken Jeriko ki. Ken naan ɔaa ɔaa se, ɔaa ooc ji jee ɔoogge tu. Gɔtn se jee ɔoogge se ɔkina, tɔɔdn te kalin naatn, ɔ tɔnd aalin par kaam yoa; jaay ɔ naade aan ɛsiŋa. ³¹ Num gɔtn se, *debm tɛdn serke Raa ki kalan bini, baado ɔaa te doobm se rɛŋ sum ɔ, gan ken naan aak gaabm tood par se, naan aal ɛɛs ki dɔkɔ uun doobiŋ ɔaa. ³² Ter kɔd Lebi† kalan bin kic, aalo te doobm se. Num ken naan jaay aan gɔtn se, naan aak gaabm tood par se ɔ naan kic aal ɛɛs ki dɔkɔ ɔ uun doobiŋ ɔaa kici. ³³ Num gan kɔd Samariŋ

† **10:27** Aak Dt 6.4-5. † **10:32** Lebige, naade se metjil Lebi ki se ɔ naade lee noog jee tɛd serke Raage tu maakŋ Bee Raa ki. § **10:33** Samarige se ute Yaudge se taarde ɔaa eyo.

kalan bin kic 6aa 6aa merte ute doobm se. Ken naan jaay aak gaabm tood par se, naan ejin don ki. ³⁴ Naan 6aado njina, tugin taan-duña ute tñn koojn bin, njin uubu ð saaminsina; jaay 6o uun njin do buurin ki ð 6aansin bee booy mertege tu ð ing don ki. ³⁵ Metbeenki se, naan ðd tamma dio, ed debm tedn mertege tu se ð deekin ð: «Gaabm se, aakin don ki. Nakn naai utga cir naan se num, maam m'terloga se, m'utu m'aisin kogn gñn ki.»

³⁶ Gñn se Isa tñd metn debm jeel taadn tookn metn Ko Taar Raa se ð: «Maakn naai ki num, maakn jeege tun mto se, gaab ken jee 6oogge tñdino se ken gay 6o naapina?» ³⁷ Naan terl Isa ki ð: «Jaay debm ken ted bee deb ken jee 6oogge tñdin se.» Gñn se Isa deekin ð: «Naai kic '6aa 'ted bin kici.»

Isa 6aa bee Mart ute gen Mari ki

³⁸ Ken Isa jaay 6aa 6aa doob ki ute jee metin ki se, naan 6aa end maakn naan ki kalan bini, ð gñn se menda kalan ron Mart dñd ðkin been ki. ³⁹ Naan ðk gena ron Mari ð Mari se, 6aado ing metn je Meljege tu ð naan ing booy booy taar Meljege taad se. ⁴⁰ Ken Mart jaay naaba 6aa deel don se, naan 6aado deek Isa ki ð: «Meluma, aaka genaam se. Naaba se paac njumsin dom ki. Kese tap 6o naai an ðim ey ne? 'Deekin '6aado utu am noogo!» ⁴¹ Num Meljege terlin ð: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacn ken naai ted se; taa naan se 6o naai 'baate roi tak tak ð 'tedi 6aa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalan sum 6o jiga cir paac. Ken se 6o Mari beer uunga. Num nakn Mari beer uun se, nam ansin kñn kñd eyo.»

11

Isa dooy jee metin ki gen keem *Raa

(Mt 6.9-13, 7.7-11)

¹ Bii kalan Isa ing gñn kaam kalan bini, gen keem Raa. Ken naan jaay eem Raa aas se, maakn jeege tun metin ki se, deb kalan 6aado tñd metina ð: «Melje, 'dooyje gen keem Raa aan gñn ken Jan dooy jee metin ki se.» ² Isa taadden ð: «Ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ðki:

Bua, nj jeege paac ai jeeli naai kali ki sum 6o Raa.

Nñ naai 6o kñn gaara do jeege tu paac.

³ Edjeno kñn ken ajen kaasn ðii-raa.

⁴ 'Tñlje *kusinje taa naaje kic 6o k'tedn kaldε jeege tun paacn ken tujjenga naaje ki kici.

Nñte 'kñnje k'kend maakn nakn naam ki.»

⁵ Gñn se Isa deekden daala ð: «Ken maakse ki se jaay, deb kalan ðk medε ð medin se 6aado njin daan nñr ki ð tñd metin ð: «Meduma, edumo tu mappa mto, ⁶ taa maakn medumge tu se, deb kalan 6aadoga merte gñtum ki, na6o maam m'ok ðim m'an ked eyo.» ⁷ Num ken debm maak ki se jaay, terlin ð: «Nñum, m'toodn kaam kalan. Borse kaam taarum le m'gaasinga, ð maam m'ute gñnumge paac kic le, k'toodga. Bin num, maam se m'kñn kiin jaay m'ai kedn mapp eyo.» ⁸ Gan 'booyki m'asen taada: naan 'kiin an ked se taa gaaba se medin sum eyo, num taa naan dñk taar tñd meta nj ey se 6o, naan 'kiin an keda.

⁹ «Maam m'deeksen m'ð: 'lee 'tñdki meta ð j'asen keda, 'lee 'jeki ð naase aki kñn, 'lee 'tñdki kaam-taara ð j'asen kñd. ¹⁰ Deere, debm tñd meta se j'an kedε, debm je se 'kñn ð debm tñd kaam-taara se le, j'utu j'an

koodo. ¹¹ 'Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, gooniñ tond metn kenje gōtiñ ki num, naan an kōñ kēdn wōōjō ne? ¹² Ey le, ken tond metn kaaōm kōrōñjō se, an kōñ kēdn iini ne? ¹³ Naasen jeegen ken jig ey se kic 60 'jeelki kēdn nakñ bēe gensege tu. Num met kando Bubm ken maakñ raa ki 'kēdn *Nirl Salal jeege tun tond metiñ ey ne!»

Isa do *Bubm sitange

(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)

¹⁴ Gaaba kalan bini ok kōōñ sitan do naan ōñ taad taar eyo. Bii kalan, Isa tuuriñ sitan se naatn roñ ki. Ken sitan jaay teec ōñiñ se, gaabm ōñ taad taar ey se baag taadn taara cey. O ken jee dēnge aak se nakñ se deel dōdō do okden taad eyo. ¹⁵ Num gan maakde ki se jee kandum deek do: «Ute Belzebul, naan ken Bubm sitange se 60, naan tuur sitange ro jeege tu.» ¹⁶ Mētingen kuuy se je an naam se, tond metiñ do ű'aden tēdn nakñ-kōōbm ken naade an kaakñ jeel ro ki, ken bōōyo maakñ raa ki. ¹⁷ Gan Isa jeel maak-saapde dey se, deekden do: «Maakñ taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap eyo do baagga tēdn bōōrō ute naapa se, naan se utu tēreēē do gōtiñ utu 'toodn kuudu. ¹⁸ Naase doki: ute tōōgñ Bubm sitangen Belzebul se 60, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Ken Bubm sitange tēd bōōrō ute ro naan malin se, bin se naan tōpga roña. Ken bin num, gaariñ se naan an kōkñ do dio? ¹⁹ Naase doki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden tōōgō jaay tuur sitange se, nana? Bin num naade mala se 60 asen kōññ bōōrō dose ki. ²⁰ Num gan ken maam jaay m'tuur sitange ute tōōgñ Raa deer num, kēse *maakñ Gaar Raa se bōōy aanga gōtse ki. ²¹ Ken debm gaabm bōōrō jaay ing ute bōōriñ beēñ ki do ken naan jaay bōōb beēñ jiga se, maalinge se 'kōñ kut eyo. ²² Num gan debm kuuy ken tōōg cirin jaay baado oociinga do cirina jaay tōsn ute bōōringen naan ōndo do ki se num, maalinge se, naan an tōsn nigiñ jeege tu.

²³ «Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma do debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se wōōkden wōōkō.»

Sitan ok tērl gōtiñ ki

²⁴ Ter Isa taadden do: «Ken sitan jaay teec ōnga nam se, naan 6aa leedo do kōd-baarge tu je gōtn an tōl maakiña naōo naan jaay ōñō te ey se. Ken naan jaay ōñ te ey num, baag taadn ute maakiñ do: «Maam se m'kōkñ m'tērl gōtn ken m'iinno ro ki.» ²⁵ Ken naan jaay ok tērl aan se, ōñ beē se j'ōtinga aac walak do nakiñge se k'reēs k'daapinga ute doobiña. ²⁶ Gōtn se naan ok tērlē do 6aa ōñō sitangen kuuy cili ken kusin cirin naan se daala. Naade baado tēl end ing maakñ gaab ken se do king gaabm se tērl 6aa tēd kusin cir ken deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ Ken Isa jaay utu taad taad taariñ se, mēnda kalan uun mindiñ raan daan jee dēnge tu do deekiñ do: «Mēnd ken ooji naai do ken naai aayo sin se, ōñ maakiñ 'raapm aak eyo.» ²⁸ Gan Isa tērlin do: «Jeegen booy taar Raa do okiñ maakde ki se 60 ōñ maakdege 'raapm cir daala.»

Isa uun maan nakñ-kōōbm ken Raa tēdo ute Yunus

(Mt 12.38-42)

²⁹ Aan gōō jeege baag tus tēdn dēn se, Isa baagden taad do: «Jeegen duni ken bōrse se, jee jig eyo. O naade je kaakñ nakñ-kōōbō, naōo nakñ-kōōbm naade an kaakñ jeel ro ki se, tecñ aan gōō ken gen Yunus se sum. ³⁰ Aan gōō

nakɲ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an kaakɲ jeel ro ki Raa 60 ɔliɲo gɔtɔde ki se^{*}, *Goon Deba se utu 'tɛdn bin kici, taa 'taadn jeege tun duni kɛn ɔɓɓe se, an 'kaakɲ jeel ro ki naan kic Raa 60 ɔliɲo. ³¹ Bii kɛn Raa an kɔɲɲ ɔɓɓɔ do jeege tu se, nɛɛlgen iɲo kaam kaam ɔɓɓɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkɲ mind jeege duni kɛn ɔɓɓe se. Taa naan iɲo gɔtn dɔkɔ gɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala. ³² Bii kɛn jaay Raa an kɔɲɲ ɔɓɓɔ do jeege tu se, jeege Ninib ki se kic utu 'kɔkɲ mind jeege duni kɛn ɔɓɓe. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

Kaama se aan gɔɔ lɔmpɔn roa
(Mt 5.15, 6.22-23)

³³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Nam jaay ɔɔcga lɔmpɔ num ɔyiɲ mɛtn dɪm ki eyo ey lɛ deebiɲ ute dɪm eyo, num j'uun j'ɔliɲ raan ro kaag ki taa jee ɛnd gɔtn ese 'kaakɲ gɔtn wɔɔɔ. ³⁴ Kaami se, naan 60 lɔmpɔn gɛn roi. Bin num kɛn kaami jaay lapi se, roi te deniɲ paac kic ing maakɲ gɔt kɛn wɔɔɔ. Num kɛn kaami jaay kɔɔɔ num, roi ute deniɲ paac kic maakɲ gɔt kɛn ɔɔɔ. ³⁵ Bin se, ɔnd kɔndɔ ute gɔtn wɔɔɔ kɛn naai ɔkse, ɔntɛ kɔniɲ 'tɛdn gɔtn ɔɔɔ. ³⁶ Kɛn kingi jaay paac ing gɔt kɛn wɔɔɔ se ɔɔ kɛn dɪm ɔɔɔ cɔkɔ kic gɔtɔ roi ki num, bin se, kingi ute deniɲ paac se, 'tɛdn gɔtn wɔɔɔɔ aan gɔɔ lɔmpɔn kɛn lee wɔɔɔ gɔtɔ kɛlɛɲ se.»

Isa mooy *Parizige
(Mt 23.1-36)

³⁷ Kɛn Isa utu taad taad ɔɓɓt sum 60, kɔd Parizi kalan bini danɲ ɔɔ k'ɔaa kɔsn ɛɛɛ ki. Kɛn naade jaay aan se, naade tood ute cɛsɔde jaay 60 baag kɔsɔ do tabil ki. ³⁸ Kɛn kɔd Parizi jaay aak Isa tug te jɲɲ aan gɔɔ kɛn naade lee tug se ey sum 60, baag kɔsɔ se, naan aak se ɔkiɲ taad eyo. ³⁹ Gɔtn se Mɛljege deek kɔd Parizi ki ɔɔ: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagɲ nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num ganj maakiɲ tap 60 ɔɲiɲki dooc ute saapm gɛn ɔoogo ute nakgen *kusiɲa. ⁴⁰ Kalɛ jee dɛrlge! Raa kɛn ɔɔɔ daa roi se, kɛn maak ki kic naan 60 debm kɔɔiɲ ey la? ⁴¹ Nakɲ naase ɔkki maakɲ baay kɔssege tu se, ɛdɪɲki *sɛrke jee daayge tu, bin jaay 60 maakse 'tɛdn aak ɛɛɛ naan Raa ki.

⁴² «Num naasen Parizige utu asen tɛdn ɔɲɲ aak eyo, taa nakgen naase ɔkki sɛɛm sɛɛm kɛn 'lee tɔmbki maakɲ taadsege tu kɛn tɛdɲɲ nijimi ute naksegen maakɲ jiniɲ ki se kic 60, naase 'lee 'nigɲiɲki gɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, naase 'lee ɛdɪɲki Raa ki. Naɔo naase 'tɛdki nakge ute doobiɲ eyo ɔɔ 'jeki Raa eyo. Bɛɛki num, naase aki tɛdn nakgen ute doobiɲa ɔɔ aki je Raa jaay 60, naksegen kɛn naase 'lee ɛdki sɛrke Raa ki sɛɛm sɛɛm se kic 60, ɔntɛn 'dirigiɲki kici.

⁴³ «Naasen Parizige utu asen tɛdn ɔɲɲ aak eyo, naasen kɛn 'ɔaakiga maakɲ *6ee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, 'jeki ɔɔki naase 60 aki king naan ki. ɔɔ kɛn aankiga ɔɓɓɔ ki kic lɛ, 'jeki ɔɔki jeege 60 asen tɛdn tɔɔse naase ki 60 deete.

⁴⁴ «Utu asen tɛdn ɔɲɲ aak eyo, naasen kɛn 'tecki aan gɔɔ yogen k'duubɔde maakɲ ɔaaf ki kɛn jeege ɔɲ aakde eyo, jaay lee do ki se‡.»

* 11:30 Aak Yunus 3.3-5. † 11:31 Aak 1Gar 10.1-13. ‡ 11:44 Do dɔkiɲ se Yaudge jaay leega do ɔaaf ki num, saap ɔɔ naade tɛdga aak kusu naan Raa ki.

⁴⁵ Gətn se debm jeel taadn təkŋ meŋn Ko Taar Raa kalan bini deek Isa ki ɔ: «Debm dooy jeege, taar kən naai iŋg 'taad se, kɛse naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Ganj Isa tərliŋ ɔ: «Naasen jee jeel taadn təkŋ meŋn Ko Taar Raage se utu asen tɛdn ɔŋ aak ey kici, taa naase 'tuun 'təndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic 60 utiŋki eyo.

⁴⁷ «Utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo naasen 'lee iŋ 'daapki do ɔaadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkina ɔ naade se ɔugsege 60 kən tɔaldeno.

⁴⁸ Kən bin num, naase ute bubsege se taarse kalan; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade 60 jee tɔaldeno ɔ naase 60 jee kiŋ do ɔaaddege. ⁴⁹ Taa naan se 60, Raa kən jeel-taar mala mala se taado ɔ: M'utu m'aseno kəl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan naabumge ɔ meŋinge naade utu aden tɔɔ ɔ meŋingen kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naan se 60, jee duni kən ɔorse se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan utu aden kəkŋ mindde do yodege tun baago kaad kən Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ kən iŋo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, kən k'tɔliŋo daan *gətn kən k'lee k'tɛdn sərke Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni kən ɔorse se Raa utu aden kəkŋ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn təkŋ meŋn Ko Taar Raage se utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm kən 'kəl jeege gətn Raa ki ɔ naase malinge lɛ 'baate kendki, ɔ jeegen je kende se lɛ, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Kən Isa jaay taad nan taariŋa ɔ teeco teec gətn ese se, jee jeel taadn təkŋ meŋn Ko Taar Raage ute Parizige se iŋ roŋ ki cɛy ɔ naade baag tɔnd meŋiŋ do taarge tu dɛna. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomiŋ kən naan jaay taad tuiŋga num, naade an kəkŋ mindiŋa.

12

Jee taad tal ɔ naade se jee Isage

(Mt 6.12, 10.16-39)

¹ Kaad kən se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gətn se Isa baag taadn jeege tun meŋiŋ ki se 60 deete deekden ɔ: «Naase se, ɔndki kɔndo ute ɔrɔm *Parizige. ɔrɔm naade se je taadn ɔ naade tɛd rode aan gɔ naade 60 jee taad taar meŋ ki.

² «Taa kaadn jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'ɔyŋga kɔy se, utu toodn tal. ɔ nakŋ ɔorse k'jeelki meŋiŋ ey se, j'utu j'anŋki jeele. ³ Bin 60, nakŋ paacŋ naase 'taadnŋki maakŋ nɔɔr ki se, 'ɔaa 'taadnŋki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ kən naase 'booyiŋki k'taadsen naan ki meŋn bisege tu maakŋ ɔee ki se, 'wɔakiŋki do ɔeege tu kici.

⁴ «Mɛdumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ɔnte 'ɔeerki jeege tun 'tɔɔ daa roa, num mɔɔtn asen kɔŋ tɛdn dɪm ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn debm kən naase anŋki ɔeere: 'ɔeerki deb kən ooykiga kic 60, naan ɔk tɔɔŋŋ kən asen kəl maakŋ pood kən gɛn daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kɛse 60 debm kən naase anŋki ɔeere.

⁶ «'Jeelki, yeelge sɛɛm sɛɛm mii se k'dugiŋ ute kɔɔɔɔ di sum ey la? Ute naan se kic 60, *Raa ɔŋ dirig kalan maakde ki eyo. ⁷ Num ganj naase se bini ɔɛekŋ dosege se kic 60, Raa jeeliŋ kalan kalan. Bin se, ɔnte 'ɔeerki! Naan Raa ki se naase 'cirki yeelge se dɔkɔ.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ɔ naan debm maam se, maam *Goon Deba kic 60 maam m'taadn naan *kɔdn Raage tu m'ɔ naan se debm maama. ⁹ Num debm kən baatum naan jeege tu se, maam

kic m'utu m'an baatiñ naan kōdn Raage tu. ¹⁰ Ɔo debm ken tuj taariña ro Goon Deb ki se, Raa an tōl *kusiñiñ ese se; num debm ken jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an tōl kusiñiñ se eyo. ¹¹ Ken naase jaay k'tōk k'baansenga maakñ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se ey le naan gaaringe tu Ɔo gōtn tōgge tu se num, naase ɔnte '6eerki do taar ken naase aki 6aa taadn naande ki ken anki nakñ kōdn dose. ¹² Taa kaad ken se, Nirl Salal 6o asen kōl naase aki jeel taadn taara naande ki.»

Debm maal debm derle

¹³ Maakñ jee denge tu se, deb kalan bini 6aado ɔñ Isa Ɔo deekiñ Ɔo: «Debm dooy jeege, gēnaam se ɔl nam 6aa 'taadiñ, ñ'6aado num maal bubje se ɔñ naai 6o ajesiñ nigi.» ¹⁴ Gōtn se Isa terliñ Ɔo: «Debm ken ɔndum gen kaakñ metn taarsege ey le gen nigñ maalsege se, tap 6o naña?» ¹⁵ Ter naan taad jeege tu paac Ɔo: «Ɔndki kōndɔ! Ɔo naase se ɔndki dose daan ki, bōbki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maaliñ den aan gōo di kic 6o, ken ɔlin ing se, maaliñ eyo.» ¹⁶ Gōtn se ter Isa taadden ute kaal naagñ taara Ɔo: «Debm maala kalan bin se, maakñ gōtiñ ooñ tuun karat karat. ¹⁷ Ken naan aak nakiñ jaay ooñ den se, naan baag taadn ute maakiñ Ɔo: 'Baar jaaki tap 6o, maam m'tedn rom m'ɔo di? 'Berε, gōtn am kaasn m'an kōmb nakumge se le gōtɔ.» ¹⁸ Ter naan taad ute maakiñ Ɔo: 'Borse, kese 6o nakñ maam m'utu m'tedn: giijumge se m'aden tōkñ paac naatn Ɔo m'kōm kengen kuuy magala magala cir naadege se daala. Ken m'ɔbɔdenga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden tusn kōmb maak ki. ¹⁹ Gōtn se maam m'deekñ rom ki m'ɔo: ai roma, 'tōl kōori gen 6aara 6aara, taa kōsɔ ute kaayi le, dena. Taa naan ki se maam m'kōsɔ, m'kaaye Ɔo m'ted nakgen ken maakum jea.» ²⁰ Num gan Raa deekiñ Ɔo: 'Kale debm derle, maakñ nōr ken ese sum 6o, naai le 'kooyo; num nakigen naai 'tusiñ se, tap 6o 'kōpm nan ki?' ²¹ 'Booyki! Kεse nakñ ken utu 'kaan do deb ken tusn maala dena do duni ki, na6o naan Raa ki se, naan ɔk ñim ey se.»

Aalki maakse do Raa ki (Mt 6.19-34)

²² Gōtn se Isa taad jeege tun metiñ ki Ɔo: «Taa naan se 6o, maam m'deeksan m'ɔo: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakñ naase aki kōsɔ Ɔo taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naan cir nakñ kōsɔ Ɔo rose se le, naan cir kala. ²⁴ Aakki tu gaakge se; naade le ɔoc eyo Ɔo ɔk teen gen kōj eyo Ɔo giiji le, naade ɔk eyo Ɔo gōtn kōmb kōrbōtde kic 6o, naade ɔk eyo. Ute naan se kic 6o, Raa ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁵ Maakse ki se, naña jaay ute kuun nirlin sum 6o 'kōñ ziidn 6ii kingiñ do naan ki ne? ²⁶ Ken ese jaay naase ɔñ aasiñki te ey num, gen di jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔp 6aa se?

²⁷ «Aakki tu pōñ nakgen taak bεε maakñ kaag ki se; naade se ɔb kuubu eyo Ɔo ɔnd cεε eyo. Na6o 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do ñakiñ se, ute maaliñ den paac se kic 6o, 6ii kalan ɔñ uus te kal aak bεε tec aan gōo gen naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki ñaar maakñ kaag ki Ɔo metbeeki sum 6o j'utu j'an tōoc se kic 6o Raa tamarin aak bεε bεε se, met kando asen kōñ kēdn kal tuusu naase ki ey ne? Berε, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo. ²⁹ Ɔo ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakñ naase aki kōsɔ Ɔo aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey 6o daayum ing saap do ki. Ey num, Bubsan maakñ raa ki se jeele nakñ ken naase 'jeki. ³¹ Num naase se 'jeki 6o Raa kōsn gaara dose ki Ɔo nakgen ɔp se, naan asesiñ kēdn

do ki. ³² Naasen dɔɔl baatgen cɔkɔ ara, ɔnte 'beerki! Taa Bubsen maakɔ raa ki se, nakɔ kɛn tɔɔlin naan ki se, naase utu aki king ute naana maakɔ gaariɔ ki.»

Kɔrbɔtn maakɔ raa ki

³³ «Bin se, nakɔ naase ɔkki se, dugiɔki naatn ɔɔ gursiɔ se, ɛdiɔki *serke jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn 'kɔɔ 'tuj eyo ɔɔ daayum asen toodɔn kɔrbɔtɔ maakɔ raa ki. Gɔtn naane se, debm ɔoogo gɔtɔ ɔɔ k-ɔɔ kic ɔɔ an kɔɔ tuj eyo. ³⁴ Taa gɔtn maalse ro ki se, gɔtn ese ɔɔ maak-saapse iɔg ro ki kici.»

ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Iɔgki daayum ute kal tɛɔn naabse rose ki, ɔɔ ɔnte 'kɔɔki lɔɔmpsege 'kooyo. ³⁶ ɔɔ naase iɔgki aan gɔɔ jeegeɔ kɛn iɔg aak kaak kaam mɛlden kɛn utu ade tɛrl gɔtn kɔkɔ mɛnd ki se. Taa kɛn naan jaay aanga ɔɔ tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɔ. ³⁷ Maak-raapo naade kɛn mɛlde ɔaado ɔɔndega jaay naade utu iɔg king zɛɛr se. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: mɛlde se, naan mala 'kuun kuusn kal tɛɔn naabiɔa adɛn kɔɔ naan ki ɔɔ naan ɔɔ adɛn kɛɔn kɔɔɔ. ³⁸ Maak-raapo naade kɛn mɛlde 'kaan daan nɔɔr ki lɔ do mɛtbeeki kɛn adɛn kɔɔ naade utu iɔg zɛɛr se.

³⁹ «Naase 'jeelki, kɛn mɛl ɔɛe jaay jeel kaadɔn debm ɔoogo ano ɔaa num, naan 'kɔɔ ɔɛɛn se debm ɔoogo an tɛɛɛ eyo. ⁴⁰ Naase kic 'daapki rose, iɔgki do mɛtɛkse ki, taa kaadɔn kɛn *Goon Deba jaay ade ɔaa se lɛ, naase 'jeelki eyo.»

⁴¹ Gɔtn se Pier tɔnd mɛtiɔ ɔɔ: «Mɛluma, kaal naagɔ taar kɛn naai taad se, taad ute naaje sum lɔɔu ute jeege paac lɛ?»

⁴² Mɛljege tɛrlin ɔɔ: «Debm tɛɔn naabm mɛtɛke ɔɔ tuj ɔrmiɔ ey se kɛn gay? Naan ɔɔ debm kɛn mɛlin utu an kɔɔ jee tɛɔn naabgen kuuy kaam jina ɔɔ kɛn aanga kaadɔn ki num, adɛn lee 'nigɔ nakɔ kɔɔɔ. ⁴³ Maak-raapo debm tɛɔn naab kɛn mɛlin aan jaay ɔɔɔn naan utu tɛɔn tɛɔn naabm kɛn naan ɔɔɔsiɔn kaam jin se. ⁴⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛɔn naabm bin se, mɛlin utu an kɔɔ nakiɔge paac kaam jina. ⁴⁵ Num gaɔ kɛn debm tɛɔn naabm se jaay taad ute maakiɔ ɔɔ: Mɛlum se ade kɔɔ tɛrl yɔkɔɔ eyo, ɔɔ gɔtn se naan iin baag tɔnd jee tɛɔn naabgen mɛndge ute gaabge, jaay naan ɔɔɔ ɔɔ aay oono. ⁴⁶ Gaɔ mɛl gaabm ese se, ɔiin jaay naan ano tɛrl se, naan ɔnd eyo ɔɔ kaad kɛn naan aan kaan kic lɛ, naan saap do ki eyo. Kɛn mɛlin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔɔ an kɔlin 'dabar ute jee kɛn baate kaal maakde do Raa ki. ⁴⁷ Debm tɛɔn naabm kɛn jeel naabm kɛn mɛlin maakiɔ jen ro ki se, naɔɔ ɔɔ tɛɔn te ey se, naan se mɛlin utu an kɔnd dɛn aak eyo.

⁴⁸ «Num gaɔ debm tɛɔn naabm jeel eyo naabm kɛn mɛlin maakiɔ jen ro ki se, kɛn naabiɔ se jaay tujga kic num, j'an kɔndin kaam dɔɔɔɔɔki sum.

«Taa naan se ɔɔ, debm kɛn j'ɛɔɔga nakge dɛn num, k'je gɔtiɔ ki kic ɔɔ dɛna ɔɔ debm kɛn j'ɔɔɔga nakge dɛn kaam jin se, j'utu k'tɔnd mɛtn nakge dɛna gɔtiɔ ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Isa taad ɔɔ: «Maam se m'ɔaano ute poodo do naan ki ɔɔ m'je poodn se 'kɔkɔ. ⁵⁰ Kɔr naan se kaan se, maam m'ɔk *batɛm dubar kɛn maam m'utu

m'batizi. Naan se 6o, nakn deerum ken ing booyum bini m'utu m'an tēdn 'kaasn jaay se.

⁵¹ «Ŋnten 'saapkɪ ɔki maam se m'baano ute lapia 6o do naan ki. Gɔtɔ! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'baado 6o gen gaan jeege ute naapa. ⁵² Taa naan se 6o, naan ki se, jee maakn beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee mɔtɔ taarde 'kɔŋ kɔkn mētn naapa ute jee di eyo ɔ jee di se kic 6o taarde 'kɔŋ kɔkn mētn naapa ute jee mɔtɔ eyo. ⁵³ Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te goonin gaaba ɔ goon gaaba se, utu 'gaan ute bubin kici; ko se, utu 'gaan ute goonin mēnda ɔ goon mēnda se, utu 'gaan ute kɔŋa kici. Moom mēnda se, utu 'gaan ute mēnd goonina ɔ mēnd goono se, utu 'gaan ute moomin mēnda kici.»

Jee se jeel kaakn kaadn nakge

⁵⁴ Isa taad jee denge tu daala ɔ: «Ken naase jaay aakkiga gapara ɔsga mētn raa ki num, borse sum 6o naase naar ɔki maane utu ade 6aao. ɔ maane se baado deere. ⁵⁵ Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kɔl 6aa kaam kaam berde se*, naase ɔki, jaaki se gɔtɔ utu 'kɔŋgɔ ɔ gɔtɔ baado ɔŋg deere. ⁵⁶ Ken naase jaay 'jeelki kaakn jeel kaadn nakgen ken tēd do naan ki, ute ken tēdn maakn raa ki num, 'tēd ɔ di jaay 'jeel ɔkki mētn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap ɔkki mētn nakge eyo.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen di jaay naase ɔŋ aak ɔkki mētn nakgen gen tēd ute doobin ey se? ⁵⁸ Taa naan se 6o, ken naai '6aa 6aa gɔtn kɔŋn bɔɔr ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, 6ere, naan ai 6aa kɔli gɔtn debm kɔŋn bɔɔr ki ɔ debm kɔŋn bɔɔrɔ se le ai kɔli gɔtn asgarge tu ɔ asgarge se, ai kɔkn kɔli dangay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakn doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic 6o ɔŋ nanin te ey se, naai 'kɔŋ teecn maakn dangay ki eyo.»

13

*Borse 'terlki maakse do *Raa ki*

¹ Kaad ken se, jee mētinge baado taad Isa ki taa Galilegen baado tēdn *serke jaay 6o, Pilat tɔldē kaad ken naade tēd tēd serke se. ² Gɔtn se Isa terlden ɔ: «Saapm naase ki num, ɔki Galilegen ken Pilat tɔldē se 6o, tēdga jee *kusin cir Galilegen 6aa se paac la? ³ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lo jeegen sik-kaar-martn 6ee jɛrlɛ k'danin Siloe ken ooc dode ki jaay tɔldē se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te dēnde se, ɔki naaden ken ooy se 6o, jee kusinge cir jee 6aa se paac la? ⁵ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagŋ taara ro ko ba ken ooŋ eyo

⁶ Gɔtn se Isa taad ute kaal naagŋ taara ɔ: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakn jinenin ki ɔ naan baado je koojina, na6o ɔŋ te koojin eyo. ⁷ Gan naan deek deb ken tēdin naaba maakn jinenin ki se ɔ: «Aaka, ko kaagŋ se maam m'leega 6aara mɔtɔ ɔ m'je koojin na6o m'ɔŋ eyo. Borse ɔŋ 'gaan undin naatn, taa naan le daar gaas gɔtɔ cɛrɛ sum.» ⁸ Num debm tēdn naaba se terlin ɔ: «Meluma, ɔŋumsin gen 6aara kalan daala; maam m'an kudn

* **12:55** Taa naan *Israel se gapara ute maane se baado kaam kaad toocni.

metiṇa ɔɔ m'utu m'an kɔmb yeeṇe. ⁹ Bin sum 6o ute naan se kɔr 6aar kuuy se, ɔɔm utu 'koojo daam; kɛn naan jaay ooj te ey lɛ, an kɔɲj kund naatn.»

Isa ɛd'lapia mɛnd ki *6ii sebit ki

¹⁰ Bii kalan, 6ii sebit ki se, maakɲ *6eege tun kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, gɔtn se Isa 6aa ɛnd maakɲ 6ee kɛn kalan ɔɔ baag dooy jeege. ¹¹ Gɔtn se, mɛnda kalan ɔk kɔɔn sitan ɔɔ gɔtn kɔɔniṇ ɔkiṇ sum se, ɔkga 6aara sik-kaar-marta. ɔɔ kɔɔniṇ se ɔkiṇ duruniṇki tɛdɪn tap 6o ɔɲ seɛj eyo. ¹² Kɛn Isa jaay aakiṇ se, danjina ɔɔ taadɪn ɔɔ: «Mɛnda 'booyo, maam se m'ɔɔdiga doi maakɲ kɔɔni kɛn lee dabari se.» ¹³ Gɔtn se Isa ɔnd jina do mɛnd kɛn se, ɔɔ mɛnd se naar ɔɲ lapia, iin daara seɛj tal ɔɔ baag *nookɲ Raa. ¹⁴ Gan magal 6ee kɛn Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ɛd'lapia mɛnd ki, 6ii sebit ki se, naan maakiṇ taariṇa. Gɔtn se naan uun mindiṇ raan taad jeege tu ɔɔ: «'Booyki! Naajege se, j'ɔkki 6ii mɛɛɛ gɛn tɛdɪn naaba. Bin se, debm je lapia roṇ num, n'6aado daan 6iige tun se. Ey num 6ii sebit se, 6ii tɛdɪn naab eyo.» ¹⁵ Gan Mɛljege tɛrliṇ ɔɔ: «Aak jeege kɛn tɛd rɔde aan gɔɔ jee taad taargen mɛt ki ara! Maakse ki se, nanja jaay aanga 6ii sebit ki num, kɔɲ kɔɲ maraniṇa ey lɛ buuriṇa mɛtn bɛlɛṇ ki ɔɔ an tuutn gɛn 6aa kɛdɪn maan ey se? ¹⁶ Num mɛnd se lɛ, naan mɛtjil *Abraam mala, ɔɔ aaka, gɔtn *Bubm sitange ɔkiṇ sum se ɔkga 6aara sik-kaar-marta. Bɛɛki num, 6ii sebit ki se 6o, j'an kɔɔdɪn doṇa maakɲ ji Bubm sitange tu se ey la?» ¹⁷ Kɛn jee taamooyinge jaay 6aa booy taar se, ɔɔkɔɔ 6aa tɔalde; gan jee dɛngen aak nakɲ-kɔɔbgen paacɲ naan tɛd se, maakde raapo.

Isa aal naagɲ taara ute kaam nakɲ k'danjin mutard

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ Gɔtn se, Isa tɛr taaddɛn daala ɔɔ: «Kɛn Raa utu 'kɔsn gaar do jeege tu tap 6o 'tecɲ aan gɔɔ di? Maam m'an kɔmb bɛyɛ ute di? ¹⁹ *Maakɲ Gaar Raa se, tecɲ aan gɔɔ kaam nakɲ k'danjin *mutard*n ese se, kɛn gaaba kalan uun ɔɔciṇ maakɲ jiniṇiṇ ki. Kɛn naan jaay ɔɔciṇ sum se, naan teeece ɔɔ teep tɛd ko kaaga. Bini yeelge kic 6o 6aado uj kujdege telɛtinge tu.»

Isa taad kaal naagɲ taara ute ɔɔmɔ

²⁰ Isa deek daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tap 6o m'an kɔmb bɛyɛ ute di? ²¹ Naan se tec aan gɔɔ ɔɔm kɛn mɛnda jaay tɔs rujiṇ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔɔ kɛn naan jaay deepinga ɔɔ ɔmbinga maak ki num, iiniṇ paac se.»

Doobm kɛn ɔl jeege *maakɲ Gaar Raa ki

(Mt 7.13-14, 21-23, 8.11-12)

²² Kɛn Isa jaay 6aa 6aa Jeruzalem ki se, naan aal teeco maakɲ gɛgerge tu ɔɔ maakɲ naange tu ɔɔ naan kɛn se, naan lee dooy jeege. ²³ Gɔtn se nam kalan bini tɔnd metiṇ ɔɔ: «Mɛluma, jee kɛn utu kaaj se, baat ey ne?» Gɔtn se Isa tɛrldɛn ɔɔ: ²⁴ «Aayki kaamse ɛndki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu 'je doobm 'kɛndɛ na6o naade an kɔɲ kaas eyo. ²⁵ Kɛn kaadɪn jaay utu kaan se, mɛl 6ee utu kiini ɔɔ 'gaasn kaam taariṇa ɔɔ naasen aki kɔɔpm naatn se aki baagɲ tɔnd kaam taara aki deekɲ ɔɔki: Mɛlje, ɔɔdjen kaam taara! Gan naan maak ki se asen tɛrl ɔɔ: Naase tap 6o, iinkiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo. ²⁶ Kaad kɛn naane se, naase anki taadɪn ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai telɛ ɔɔ naai dooy jeege daan doobjege tu kici. ²⁷ Gan naan utu asen tɛrl ɔɔ: Naase iinkiro gay gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn cɛm ki dɔko, naasen paacɲ jee tɛdɪn *kusinge se! ²⁸ Gɔtn naane se, naase aki 6aa keeme ɔɔ aki

taan naan̄sege k̄en aki 6aa kaak̄n *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad taar teeco taar Raa ki paac maak̄n Gaar Raa ki; na6o naase se, j'asen tuur naatn. ²⁹ Bii k̄en se, jee m̄etinge se ade kiin̄ ḡotn kaada took̄nɔ ɔɔ jee m̄etinge se ade kiin̄ ḡotn kaada tooc̄ni, ɔɔ k̄engen m̄etinge ade kiin̄ kaam kaam kooko ɔɔ k̄engen kuuy se ade kiin̄ kaam kaam b̄ooyɔ, ɔɔ paac naade ade 6aa utu tusn 'kinḡ k̄osn 6ii laa ki ute maak-raapo maak̄n Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin 6o, jee kaam m̄ootn se 6o, utu 't̄ed̄n jee deet deete ɔɔ jee deet deet se 6o, utu 't̄ed̄n jee kaam m̄ootn.»

*Isa ute *Eɾɔd
(Mt 23.34-39)*

³¹ Naan̄ k̄en se sum 6o, *Parizige kandum bini 6aado ɔn̄ Isa ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «B̄eɾɛ, iin̄ ḡoti ki se '6aa; taa Eɾɔd se l̄e je ai t̄oɔɔ.» ³² Isa t̄erl̄den ɔɔ: «'Baa ɔn̄ki k-bukumb̄ɔ k̄en ese ɔɔ 'taad̄in̄ki ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ed̄ k̄ed̄ lapia jee k̄oɔn̄ge tu jaaki ɔɔ m̄etbeeki; ɔɔ maak̄n 6ii k-m̄ot̄ge tu se, maam m'nan̄ naabuma. ³³ Bin num, jaaki, m̄etbeeki ɔɔ p̄el̄en se, maam m'6aa ute naanuma, taa doobin̄ eyo k̄en debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai k̄en debm t̄oɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee k̄en Raa ɔldeno ḡoti ki kic 6o, naai 6o debm tund t̄oɔld̄e! M̄et kando, maam m'je m'tusn genige aan ḡoɔ ko k̄or̄ɔn̄j k̄en lee tus geninge taa b̄eek̄n̄ keyin̄ ki se, na6o naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'tood̄n kuud̄u. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic 6o amki 'k̄on̄ eyo, bini utu 'kaan kaad̄ k̄en naase utu aki deek̄n̄ ɔɔki: ɔn̄ M̄el̄je Raa t̄ed̄n b̄eɛn̄a do debm k̄en utu 6aado ute ro naan̄a!»

14

*T̄er Isa ed̄ lapia debm k̄oɔn̄ ki *6ii sebit ki
(Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan̄ se, Isa 6aa k̄osn maak̄n 6ee magal *Parizige tu kalan̄ bini, gan̄ 6iin̄ se, 6ii sebit. ɔɔ jee in̄g ḡotn ese ɔnd̄in̄ kaama tak. ² Ḡotn se gaaba kalan̄ m̄oɔ6ga m̄oɔ6 se, 6aado daar naan̄in̄ ki. ³ Naan̄ k̄en se, Isa taad jee jeel taad̄n took̄n̄ m̄etn̄ Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ɔɔ: «Ḡen naase ki num, 6ii sebit ki se, debm k̄oɔn̄ɔ se j'ok̄ doobm j'an̄ k̄ed̄n lapia l̄oɔu ḡot̄o l̄e?» ⁴ Gan̄ naade do d̄ek̄ ɔɔ baate t̄erlin̄ taara. Ḡotn se Isa ɔk̄ debm k̄oɔn̄ɔ se, ed̄in̄ lapia ɔɔ ɔn̄in̄ 6aa 6een̄ ki. ⁵ T̄er Isa deek̄den ɔɔ: «Maakse ki se jaay, debm k̄en goon̄ina ey l̄e maran̄ina ooc maak̄n bud̄ ki ute 6ii sebit se, 'b̄ooy an̄ naar kuun ey ne?» ⁶ Ḡotn ese, taar k̄en naade 'k̄on̄ jaay an̄ t̄erl̄ tap 6o, ɔk̄ eyo.

'B̄eɾ ḡotn kinḡ kaam m̄ootn

⁷ K̄en Isa aak jeegen k'dan̄deno ḡotn k̄os ki jaay je je ḡotn kinḡ naan̄ ki se, naan̄ aanden̄ kaa taara ɔɔ: ⁸ «K̄en naai jaay k'dan̄iga gen 6aa k̄osn ḡotn k̄ok̄n̄ m̄end̄ ki num, ɔn̄te '6aa kinḡ naan̄ ki. Ey num s̄om, maak̄n jeege tun k'dan̄deno se, nam kuuy magal ciri naai se utu ade 6aa. ⁹ ɔɔ debm k̄en dan̄seno se, utu ade 6aa, ai deek̄n̄ ɔɔ: «M̄ed̄uma, iin̄ ɔn̄ ḡotn ese; k̄ese ḡotn kinḡ naai eyo.» K̄en naai 'kiin̄ ḡotn ese jaay 6o, '6aa kinḡ ḡotn kaam m̄ootn se, naan̄ k̄en se, naai ɔk̄oɔn̄ ai t̄oɔɔ. ¹⁰ Num taa naan̄ se 6o, k̄en k'dan̄iga num, '6aa in̄g ḡot̄ k̄en kaam m̄ootn. Bin se debm dan̄i se jaay aanga num ɔɔ aaki naai in̄g kinḡ kaam m̄ootn se, ḡotn se naan̄ ai deek̄n̄ ɔɔ: «M̄ed̄uma, iin̄ '6aado in̄g naan̄ ki ara.» Naan̄ k̄en se, jee k̄en k'dan̄deno ḡotn k̄os ki se

paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. ¹¹ Taa debm nookɔ roŋa raan se, utu 'kɔɔpm baate ɔɔ debm ɔɔp roŋa baat se, roŋa utu 'kookɔ raan.»

Doobm kɛn anki dan jeege gɛn kɔsɔ

¹² Gɔtn se Isa taad gaab kɛn danjɔ ɓeen ki se kici, deekiŋ ɔɔ: «Kɛn naai jaay 'dan jeege katar ki ey lɛ tɛgɛr gɛn kɔsɔ, ɔntɛ danjɔ mɛdige, genaaige, taasige ɔɔ ɔntɛ dan jee do daamboogigen jee maalge. Ey num sɔm, ɓiin kuuy se, naade utu ai dan kici ɔɔ nakɔ naai ɛddesinga se lɛ, naade aisin tɛrl gɔɔŋ ki. ¹³ Num ganj kɛn naai jaay 'je kɛdn kɔsn ɓii laa ki ute maak-raapo num, 'danjɔ jee daayge, jee kɛn kɔɔŋ tujɛge tuju, jee cekɛdɛge ɔɔ jee kaam-tɔɔkge. ¹⁴ Bin se, ai 'tɛdi maaki 'raapo, taa nakɔ naai ɛdden se lɛ, naade aisin kɔŋ tɛrl gɔɔŋ ki eyo. Num naan se, *Raa mala ɓo aisin tɛrl gɔɔŋ ki, kaad kɛn naan utu 'dur jee kɛn tɛd nakge ute doobiŋa daan yoge tu se.»

Isa aal naagɔ taara ute debm kɛn dan jeege ɓeen ki gɛn kɔsɔ

(Mt 22.2-14)

¹⁵ Maakɔ jeege tun kɛn ɓaado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔɔ: «'Maak-raapo deb kɛn jaay utu 'ɓaa kɔsn *maakɔ Gaar Raa ki se!» ¹⁶ Gɔtn se Isa tɛrlin ute kaal naagɔ taara ɔɔ: «Gaaba kalan se, tɛd kɔsɔ dɛna ɔɔ naan danjɔ jeege kic ɓo dɛna. ¹⁷ Kɛn kaadn kɔsɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm tɛdn naabin gɛn ɓaa dan jeege k'danjɛno gɔtn kɔs ki se, deekden ɔɔ: «'Baakiro ɓɔrse! Bɛrɛ, kɔsɔ se ooyga.» ¹⁸ Ganj gɔtn se, jee kɛn k'danjɛ paac se baag ɗaapm taardege. Debm deet deet se deek debm kɛn j'ɔliŋo se ɔɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakɔ gɔtɔ. Bɛeki num, m'an m'ɓaa kaakin jaayo. Bin se 'ɓaa deekin ŋ'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ¹⁹ ɔɔ deb kuuy se deekin ɔɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug marange sik gɛn tɛdn naaba ɔɔ maam m'je m'aden ɓaa naam gɛn tɛdn naaba. Bin se 'ɓaa deekin ŋ'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ²⁰ Tɛr deb kuuy deekin ɔɔ: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk mɛnda. Taa naan se ɓo, maam m'kɔŋ kaan eyo.» ²¹ Kɛn debm tɛdn naabm se jaay tɛrl ɓaa ɔŋ melin se, naan taadin mɛtn taargen k'taadin se paac. Kɛn melin jaay booy se, maakin taarin ɔɔ deek debm tɛdn naabin ki se ɔɔ: «Yɔkɔɔ, 'ɓaa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakɔ gɛgɛr ki, 'ɓaa danjɔ jee daayge, jee kɛn kɔɔŋ tujɛki tuju, jee kaam-tɔɔkge ute jee cekɛdɛge 'ɓaandeno gɔtn ara.» Gɔtn se debm tɛdn naabin se iin ɓaa. ²² Kɛn naan jaay tɛrl ɓaado ɔŋ melin se deekin ɔɔ: «Mɛluma, naabm naai ɔlum taarin se, maam m'tɛdinoga, ganj ute naan se kic ɓo, gɔtɔ utu tap.» ²³ Gɔtn se melin deekin ɔɔ: «'Baa daan doobge tu ɔɔ naagɔ salige tu, jee se 'ɓaandeno ute taa tɔɔgɔ taa ade 'ɓaa utu 'doocɔ maakɔ ɓeem se.» ²⁴ Taa naan se ɓo, maam m'deeken m'ɔɔ: maakɔ jeege tun k'danjɛno paac jaay baate ɓaado se, maakɛ ki se deb kalan kic ɓo, 'kɔŋ nam kɔsum se eyo.»

Debm kɛn baate te roŋ ey se, 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn Isa ki eyo

(Mt 10.37-39)

²⁵ Kɛn jee dɛnge jaay ɓaa ɓaa doob ki ute Isa se, gɔtn se naan tɛrl aakɛ ɔɔ deekden ɔɔ: ²⁶ «Debm kɛn je ade ɓaa mɛtum ki jaay, je bubina, kɔŋa, mɛndina, geninge, genaangen gaabge ute kɛngen mɛndge cir maama ɔɔ jem te maam cir roŋ mal ey se, naan 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo. ²⁷ Debm kɛn baate kuun kaagɔ j'ansin tupm ro ki ɔɔ ɔk mɛtum ey se, naan se 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo kici.

28 «Taa naan se 6o, maakse ki se nam jaay je kiin 6ee jerle num n'ing naan ki, medn kaakn gursin ken an kaasn kiin 6een se, jaay ey la? 29 Ey num, ken naan jaay uunga meta do do nanin te ey se, jee deel deel gotn ese jaay aakga num, an terecn metin ki, 30 an deek do: «Aakki tu! Gaabm ara do iin kiin 6een kaca, na6o on aasin te eyo.» 31 Ken gaar gam jaay 6aa tedn booro ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakn asgaringen dupu-sik se, 'kaasn tedn booro ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? 32 Ey num, ken gaar naane utu dok sum 6o, naan 'kol jeege gotin ki taa j'kokn taasa. 33 Bin 6o, maakse ki se debm jaay onte nakinge ey paac se, 'kon tedn debm metn maam ki eyo.

34 «Deere, nakn nijim aan goo kaata se goto. Num ken kaata jaay kingin nijim se gotoga num, j'an tedn j'bo di jaay 'tedn nijim gotin ki se? 35 Ken kaata jaay kingin teecga se, k'sin naan ki le on daapm naan eyo do on ted goto gur eyo. Naan se, beeki num, nakin si naatn sum.» Ter naan deekden do: «Debm ken jaay ok bi gen booyo num, 'booy taar se.»

15

Metn taar baatn iig jaay j'oninga (Mt 18.12-14)

1 Gotn se *jee takn miirge ute jeegen jeege paacn jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gotn Isa ki gen booy taarina. 2 *Parizige ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ken gotn ese se, mooy naan ki dir dir deek do: «Gaabm se ting 6o gen kokn jee kusinge ron ki sum do tos ute naade!»

3 Gotn se Isa taadden ute kaal naagn taara do: 4 «Aan goo maakse ki se, debm ken ok baatge kaaru jaay maakde ki se kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan ade kon kod-baar ki, taa '6aa je ken kalan iig kiig se, an je bini ano kon jaay ey la? 5 Ken jaay 6aa oninga se, naan ano kuun kaal daamin ki ute maak-raapo. 6 Do ken naan jaay terl baadoga been se, naan 'dan tusn medinge ute jee do daambooginge do deekden do: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa baatun iigo se, maam m'oninga.» 7 Bin 6o 'booyki m'asen taada: maakn jee kusinge tu se, deb kalan jaay terlga maakin do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakn raa ki paac se maakde-raapm don ki cir jee si-jernan-kaar-jernan ken an dim eyo gen terl maakde do Raa ki se.»

Metn taar tamman iig jaay j'oninga

8 «Lo aan goo mend jaay ok tamma* sik. Do ken kalan jaay oocga num, naan utu 'kooon loomp do 'kon maakn beena se bini an je kon jaay ey la? 9 Ken naan jaay oninga num, naan ade dan tusn medinge ute jee do daambooginge do aden taadn do: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'oninga.» 10 Bin 6o, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusin kalan sum 6o terlga maakin do Raa ki se, taa debm ese se, *kodn Raage maakde raapo.»

Kaal naagn taar gen goon gaabm teec on 6ee bubina

11 Gotn se Isa ter taadden daala do: «Gaaba kalan ok gaangen gaabge dio. 12 Goon baat se deek bubin ki do: «Bua, maakn maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, edumo beduma.» Gotn se bubin tooko do nigdesina. 13 Ken j'edin edin jaay ted bii kandum se, nakinge se, naan tos dugde

* 15:8 Tamma ara se aas kon nam ken ted naaba gen bii kalan.

naatn do ute gursn se, naan iin baa taa naan dokoo. Gohn naane se, naan ing ceepm te gursin se cere. ¹⁴ Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gohn se, bo end maakn naan ken se do tol ted daama jeege tu do bo se, olin maakn daay ki. ¹⁵ Gohn se, naan iin baa tedn naaba gohn gaab ki kalan bini, gaabm se olin n'baa n'boobm kinziringe† maakn-got ki. ¹⁶ Naan je 'koon kohn moromb ken kinzirge lee os se kic bo, gan nam edin eyo.

¹⁷ «Gohn se, naan baag saapm do ron ki do taad te maakin do: «Nakage, bubum se ok jee tedn naabge kando kando ken os doo taarde ki, nafo maam m'kon rom gohn ara m'kooy gen bo ne? ¹⁸ Borse, maam m'kiin terl baa gohn bubum ki, m'an baa deekn m'oo: bua, maam se m'tujga naan Raa ki do m'tujga naai ki kici; ¹⁹ do maam se, m'aas te gen kon tedn gooni ey sum; aakum aan go jee tedn naabige se sum.» ²⁰ Gohn se naan iin uun doobm bee bubina.

«Ken naan baa baa jaay utu teeco dok naane sum bo, bubin aakin se, eejin don ki do naan aan baa doodina, baam okin kaadin ki. ²¹ Gohn se goonin deekin do: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki do m'tujga naai ki. On te 'kaakum aan go m'gooni sum.» ²² Gan bubin deek jee tedn naabinge tu do: «'Baankiro ute kal aak bee se yokodo, uusinsinki ron ki, olin ki kodoko jin ki do 'tolinki saa jen ki. ²³ Ok 'baankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tolinki, do 'tedjeki koso, taa 'jaki tedn maak-raapjege. ²⁴ Taa goonum ken ey num ooyga kooy del del se, aajga do naan ken iigga kiig del del se, ok terl baadoga beene.» Gohn se naade baag tedn maak-raapde.

²⁵ «Kaad ken se, goonin magal se utu maakn-got ki. Ken naan baado baa jaay aan goor ute bee se, naan booy kaa okga let do jeege daam daama. ²⁶ Gohn se maakn jee tedn naabm bubinge tu se, naan dano deb kalan do tond metin do: «Di bo teta?» ²⁷ Gaabm se terlin do: «Genaai bo baadoga. Taa naan terl baado onga bubi ute lapi se bo, bubi toolinga goon maran eer sal sal se.» ²⁸ Gohn se goon magal se maakin tuju do naan baate kend beene. Naan ken se, bubin teec baado onina do selin metina. ²⁹ Nafo naan terl bubin ki do: «'Booyo! Baara baara bo, maam m'lee m'tedi naabige se aan go do debm tedn naabi sum do bii kalan tap bo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic bo, bii kalan jaay naai am kedn goon bin kalan taa m'an tedn maak-raapo ute medumge kic bo goto. ³⁰ Num gan gooni ken ut nango maalige ute mend keesn gaabge jaay ok terlo se, naai 'tolin goon maran eer sal sal se!» ³¹ Gohn se bubin terlin do: «Goonuma, naai se daayum utu te maama do maal maam m'ok se le, paac gen naai. ³² Gan beeki num, baado 'jaki koso do 'jaki tedn maak-raapjege. Aaka! Genaai se ey num ooyga kooy del del, nafo aajga do naan ken iigga kiig del del se, ok terl baadoga beene.»

16

Kaal naagj taara debm maala ute debm tedn naabina

¹ Gohn se Isa taad jeege tun metin ki do: «Debm maala kalan bin se ok debm ken naan onin maalin kaam jina. Bii kalan k'baado k'taadin j'oo: «Debm tedn naabi se, bere, utn kut ute maalige.» ² Naan ol k'dan k'baansino do tond metin do: «Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'baado medum maalumge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai kon kon maalum kaam ji ey sum.» ³ Gohn se debm ken k'j'oin maala kaam jin se baag saapa do taad ute maakin do: «Maam se m'tedn rom m'oo

† 15:15 Yaudge saap do kinzirge se teddega aak kusu naan Raa ki.

dī? Mēlum lē əkga te maalin̄ jim ki naatn. Borse, gēn kursu lē, maam tōogum gōtō ɔ kēn m'ḡaa lee baaya lē, səkōn̄ am tōolo. ⁴ Maam se m'saap m'ōnga nak̄j maam m'tēdā. Kēn mēlum se jaay tōsnga ute maalin̄ jim ki kic num, m'utu m'kōn̄ jeegen utu am kōk̄j jiga. ⁵ Taa naan̄ se ḡo, naan̄ ɔl k'daño jeegen ək sēē mēlin̄ se kalan̄ kalan̄. Debm deet deet se, naan̄ tōnd mētin̄ ɔ: «Gōtn mēlum ki se, naai tap ḡo uunga sēē kando?» ⁶ Gaabm se tērlin̄ ɔ: «Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.» Num debm kēn naan̄ ɔnin̄ maalin̄ kaam jin̄a se tērlin̄ ɔ: «'Booyo: maktubm sēēi se utu jim ki ara. Ing naan̄ ki kēske, 'naar 'raan̄ ɔ: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.» ⁷ Tē naan̄ deek deb kuuy ki ɔ: «Naai uunga sēē kando gōtn mēlum ki se?» Naan̄ tērlin̄ ɔ: «Maam m'uunga suwal teen̄ kaaru.» Num debm tēdn̄ naabm se deekin̄ ɔ: «'Booyo: maktubm sēēi se utu jim ki ara. Borse 'raan̄ ɔ: maam m'uunga suwal sik-marta.» ⁸ Debm kēn naan̄ ɔnin̄ maalin̄ kaam jin̄a kēn dērl mēlin̄ se, mēlin̄ jaay booy nak̄j naan̄ tēd se, naan̄ tōomina, taa naan̄ ɔnin̄ naan̄ se debm mēteke. Taa naan̄ se ḡo, jee *duni ki ute naapa se, naade mētek cir gaan̄ gōt kēn wōoro.»

Gurs ute *Raa se debkilimi ade kōn̄ je taa naap ki eyo

⁹ Tē Isa taadden̄ ɔ: «'Booyki m'asen taada: əkki mēdge ute maalsegen ɔnin̄ki do naan̄ ki kēn tēdga sum ḡo utu 'deel se. Kēn maalse se jaay ḡaado utga kic ḡo, bēē kēn naase lee 'tēdki jeege tu se an̄ki ḡaa kōn̄ maak̄j *Bee Raa ki gēn daayum.

¹⁰ «Debm j'ōnin̄ nak̄j cōkō kaam jin̄ jaay ɔkin̄ jiga se, kēn j'ōnin̄ nak̄j dēn kic ḡo naan̄ an̄ kōk̄j jiga. ɔ debm j'ōnin̄ nak̄j cōkō kaam jin̄a jaay naan̄ ɔn̄ ɔkin̄ te jig ey se, kēn j'ōnin̄ nak̄j dēn kic ḡo, naan̄ an̄ kōn̄ kōk̄j jig ey kici. ¹¹ Kēn maal do naan̄ kēn utu 'deel se jaay naase ɔn̄ ɔkin̄ki te jig ey se, Raa se asen kōn̄ kēdn̄ maal mala mala kēn maak̄j raa ki ey se kici. ¹² Kēn maal naase ey jaay ɔkin̄ki te jig ey se, nan̄a jaay ase kēdn̄ maal naase maalinge kaam jise se?

¹³ «Deb kalan̄ se 'kōn̄ tēdn̄ naaba gōtn mēlge tu kaam di eyo. Kēn naan̄ ḡo tēd naaba gōtō kaam di num, deb kalan̄ naan̄ an̄ kōōdn̄ kundu ɔ deb kalan̄ naan̄ an̄ jea; ey lē deb kalan̄ se, naan̄ an̄ kōk̄j ɔn̄ḡo ɔ kēn kuuy se, naan̄ an̄ kaal maak̄ ki eyo. Taa naan̄ se ḡo naase aki 'kōn̄ tēdn̄ naabm Raa ɔ ute gēn gurs se taa naap ki eyo.»

¹⁴ Gan̄ *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad̄ paac se, naade tērečin̄ mētin̄ ki. ¹⁵ Isa deekden̄ ɔ: «Naase se 'jeki 'taadn̄ rose naan̄ jeege tu aan̄ ḡō jee kēn tēdn̄ nakge ute doobina; num gan̄ Raa se, jeel nak̄j maak̄se ki. Taa naan̄ se ḡo nak̄j aak bēē naan̄ jikilimge tu se, naan̄ Raa ki se naan̄ aakin̄ se aakin̄ kus.

¹⁶ «Kaadn̄ kēn Raa ēdō *Ko Taarin̄ *Musa ki ute gēn jeegen taad̄ taar teeco taar Raa ki se ing bini aan̄ do Jan-Batist ki. Num kēn Jan-Batist aan̄ sum se, k'lbaago taad̄ Labar Jiga gēn *maak̄j Gaar Raa se jeege tu ɔ naan̄ kēn se, nan̄a nan̄a kic ḡo aay kaamin̄ je kēnd maak̄ ki. ¹⁷ Maak̄j raa ute do nan̄a se deelin̄ 'kōōn̄ eyo, naḡo taargen k'raan̄jino maak̄j Ko Taar kēn Raa ēdō Musa ki se, dīmin̄ cōkō kic ḡo, 'koocn̄ naan̄ ki eyo.

¹⁸ «Debm jaay piir te mēdin̄ se ɔ ək mēnd kuuy se, debm bin̄ se aan̄ ḡō debm teec ɔn̄ mēdin̄a ɔ ḡaa ēēs mēnd nam. ɔ debm ək mēnd gaabin̄ piirin̄ga piir se, naan̄ kic aan̄ ḡō debm teec ɔn̄ mēdin̄a ɔ ḡaa ēēs mēnd gaaba.»

*Debm maala ute Lazar
(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)*

¹⁹ «Gaaba kalan bin se ok maala dena. Naan tuus kal ute ronā dēreēc ɔɔ ɓii-raa ɔs bēē ɔɔ iŋg ute maraadiŋa. ²⁰ Gaŋ gaaba kalan bin se, k'danŋ Lazar. Naan se debm daaye ɔɔ ron se taan-du sum. Naan lee tood taa doobm gaab ken debm maala se. ²¹ Naan je kɔsn ken si bɔɔr gaab ken se kic ɓo ɔŋ eyo. Num tēr do naan ki se, bēse ɓaado tɔɔn taan-duŋa. ²² Ken debm daay jaay ooy se, *kɔdn Raage uun ɓaansin maakŋ raa ki cēē *Abraam ki ɔɔ gɔtn se, debm maala se kic ɓo ooyo ɔɔ k'ɓaa k'duubiŋa.

²³ «Maakŋ ɓee yoge tu se, debm maala baag kɔɔd yēɓiŋa, ɔɔ maakŋ kɔɔd yēɓiŋ ki se, naan und kaamin aak Abraam ute Lazar iŋg king cēēŋ ki dɔk naane. ²⁴ Ken naan aak Abraam se, naan ɔɔd ɔy danŋ ɔɔ: «Abraam, bua, ejum dom ki. Ol Lazar 'ɓaa 'kɔl goon-jin maan taa aɗe ɓaa am kaadn maane rɔɔnum ki, taa maakŋ pood ken ara se, maam m'utu m'ɔɔd yēɓum kusiŋ aak eyo.» ²⁵ Gɔtn se Abraam deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, 'saap tu. Do naan ki se naai ɔŋoga bēē, gaŋ Lazar se ɔɔdoga yēɓiŋa. O ɓorse gɔtn ara se, naan ɔŋga gɔtn bēē ɔɔ gaŋ naai lē ɔŋga gɔtn kɔɔdn yēɓē. ²⁶ 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'okki gɔɔ magala ɔɔ jēr lē zuzu, taa jee gɔtn ara jaay je ɓaa gɔtn naase ki se naade 'kɔŋ ɓaa eyo ɔɔ jee gɔtn naase ki jaay je ɔɔ aɗe ɓaa gɔtn naaje kic ara lē aɗe kɔŋ ɓaa ey kici.»

²⁷ «Gɔtn se debm maala deekiŋ ɔɔ: «Ken bin num, m'eemi nɔɔ mēti ki, Bua, ol Lazar se 'ɓaa kɔŋ jee ken maakŋ ɓee bubum ki se. ²⁸ Taa maam se m'ok genaagen gaabge mii. Oŋ naan aden ɓaa taada, taa naade aɗe ɓaa gɔtn kɔɔd yēɓē ken ara ey sum.» ²⁹ Abraam deekiŋ ɔɔ: «Naade ok *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa; ɔŋde naade 'booy taar naaden se.» ³⁰ Gaŋ debm maala se tēr lē Abraam ki ɔɔ: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay ɓaa ɔŋdega ɔɔ taaddenga se, naade 'tooko ɔɔ 'tēr lē maakde do Raa ki.»

³¹ Naan ken se Abraam tēr lē ɔɔ: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo ɔɔ ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋ ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ɔɔ ɓaa ɔŋde kic ɓo, naade 'kɔŋ tookŋ taarin eyo.»»

17

*Nakŋ ɔɔt deba doobm *Raa ki
(Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)*

¹ Tēr ɓii kalan Isa deek jeege tun mētiŋ ki ɔɔ: «Nakŋ utu 'tujŋ jeege naan Raa ki se utu tap, naɓo ɔɔŋ debm ken jaay ɓo 'kɔl jeege 'tujŋ naan Raa ki se. ² Bēeki num, debm bin se, j'an dɔɔkŋ ko tooto magala mindiŋ ki ɔɔ j'uun j'undiŋ naatn maakŋ baar ki kic ɓo kēse ɔɔŋ eyo. Num ken maakŋ gaan sēemge tu se jaay naan tujga deb kalan naan Raa ki se, nakŋ utu kaan don ki se, ɔɔŋ cir kēse daala. ³ Ken bin num, ɔndki kɔndɔ! Ken gēnaai jaay tujga num, 'mooyiŋa. Ken naan jaay jeelga *kusiŋiŋ se, 'tēdiŋ kaldē. ⁴ Ken maakŋ ɓii ki ɓo, naan tuj dɔɔli mēt cili kic ɓo ken naan jaay ɓaado taadi ɔɔ: «Gēnaama, maam se m'tujŋga roi ki, m'oki naagi.» Gɔtn se naai an tēdn kaldē.»

⁵ Gɔtn se jee kaan naabinge tēr lē ɔɔ: «Mēlje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.» ⁶ Isa tēr lē ɔɔ: «Ken naase jaay okki kaal maakŋ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki kɔŋ deekŋ ko kaag ken magal ese

se ɔɔki: <Iin ɔɔtn se, '6aa daar maakɲ baar ki naane> ɔɔ naan 'tookɲ taar se.»

Bul ken jeel tɛɖn naabm mɛliɲa

⁷ Tɛr Isa deekɖen ɔɔ: «Maakse ki se, nam ken ɔk ɓulu jaay ɓulin ingo naaba, ey lɛ ingo gaam maalge, ken naan utu aan kaan been sum ɓo, naan an naar taadn ɔɔ: <'Baado, yɔkɔɖo ing naan ki ɔɔ 'kɔsɔ bin ne? ⁸ Num bin eyo! Gaɲ naan an deekɲ ɔɔ: <Kali se '6aa toodɪɲa, uusu kal tɛɖn naabi ɔɔ '6aado 'tɛɖum kɔsɔ. Ken ɛɖumga maam m'ɔsga ɔɔ m'aayga jaay ɓo sɔm, naai kic utu 'kɔsɔ ɔɔ utu 'kaaye.> ⁹ Taa nakɲ naan tɛɖ se, ɓul se mɛliɲ an kɔɲ tɔɔm eyo. ¹⁰ Naase kic ken 'tɛɖkiga naabm ken k'taadsenoga se num 'taadki ɔɔki: <Naaje se, k'ɓulge cɛɛ sum ɔɔ naabm naaje k'tɛɖ se lɛ, naabm ken k'taadjen taad sum.>»

Isa ɛɖlapia jee bikidɛ tu sik

¹¹ Ken Isa 6aa 6aa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samari ute taa naan Galile ki. ¹² Ken naan jaay aan maakɲ naan ki kalan bin se, jee bikidɛ sik ɓaado ɔɲɲa. ɔɔtn se, naade daar dɔkɔ, ¹³ ɔɔ uun mindɛ raan deekiɲ ɔɔ: «Isa, Debm dooy jeege, ɛɛjjen doje ki.» ¹⁴ Ken Isa aakɛ se, deekɖen ɔɔ: <'Baa 'taadki rosege se *jee tɛɖn sɛrke Raage tu.> ɔɔ ken naade utu 6aa 6aa sum ɓo, naade ɔɲ lapia ɔɔ rode daap tood kɔlɔɲ kɔlɔɲ.

¹⁵ Deb kalan maakɛ ki jaay aak naan ɔɲga lapia se, naan ɔk tɛrl ɓaado ɔɔtn Isa ki, uun mindɪɲ raan ɔɔ *nook Raa. ¹⁶ ɔɔtn se naan ɓaado ooc mɛtn jɛ Isa ki ɔɔs don naan ki ɔɔ tɔɔmɪɲa. Gaɲ gaabm se, naan kɔɖ Samari. ¹⁷ Naan ken se Isa deekiɲ ɔɔ: «Naaden sik se ɔɲ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔp jɛrnaɲ se gay? ¹⁸ Bini maakɛ ki se, mɛrtɛ jaay ɓaado nook Raa se.» ¹⁹ Anum Isa deek kɔɖ Samari ki se ɔɔ: «Iin '6aa ute lapia. Kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se ɓaadoga ɔɔtse ki

(Mt 24.3-42)

²⁰ Bii kalan *Parizige tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Nuɲ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Ken Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'aɲ kɔɲ kaakɲ ute kaam eyo. ²¹ J'aki kɔɲ deekɲ j'ɔɔki naan utu ara ey lɛ utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

Biin *Goon Deba aɖe 6aa

²² ɔɔtn se Isa deek jeege tun mɛtiɲ ki ɔɔ: «Kaadɪɲ utu 'kaan se, naase utu aki jɛ ɛn kaakɲ Goon Deba, naɓo ɛn kaakɲ ɓii kalan kic ɓo, anki kɔɲ kaak eyo. ²³ J'asen taadn j'ɔɔ naan utu naane ey lɛ naan utu ara. Anum ɔɲte '6aaki ɔɔ ɔɲte 'naarki rose. ²⁴ Taa ɓii ken Goon Deba aɖe 6aa se tecɲ aan ɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakɲ raa bɛrɖ ɔɔtɔ lak se. ²⁵ Num kɔr nakgen se jaay 'kaan se, naan 'dabar dɛna ɔɔ jee do duni ken ɓɔrse se, an kɔɔɖn kundu.

²⁶ «Bii ken Goon Deba aɖe 6aa se, 'tecɲ aan ɔɔ nakgen deelo do Noe ki. ²⁷ Kaad ken naane se jeege ɔɔ, aaye, tɔk mɛndge ɔɔ tɔk gaabge, bini aan ɓii ken Noe ɛnd maakɲ markab ken magala. Naan ken se, maan magala ɓɔɔɔ ɔɔ ɓaado ɔɔɔɔ tɔl te jeege paac.

²⁸ «Ey lɛ nakɲ utu 'kaan se 'tecɲ aan ɔɔ nakgen ken aano do Lot ki se kici. Kaad ken se jeege se ɔɔ ɔɔ aaye, dugɲ nakge ɔɔ dugɲ ute nakdege, duub jinɛɲge ɔɔ iin ɓeɖɛge. ²⁹ Num gaɲ, ɓii ken jaay Lot teec ɔɲ Sɔɖɔm se, Raa ɓɔɔyɛn poodo ute kuɖn ɔɲg se dode ki tɔl utɛɖ kap. ³⁰ Biin Goon Deba aɖe 6aa se, utu 'tɛɖn bin kici.

³¹ «Bii ken se, debm ing king do been ki raan se, n'onte bɔɔyo gen 'tɔsn nakingen maak ki ɔ debm maakɲ gɔt ki se le, n'onte tɛrl been ki gen 'tɔsn nakinge kici. ³² 'Saapki tu do mɛtn taar mɛnd Lɔt ki! ³³ Debm je kaajɲ kon se utu an kutu ɔ debm utga kon le, utu 'kaaja. ³⁴ 'Booyki m'asen taada: maakɲ nɔɔr ken se, jeege di jaay tood tood do danɲ ki kalan se, deb kalan se, Raa an kuun ɓaa ɔ debm kuuy se, naan an rɛsɛ. ³⁵ Ɖo mɛndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan se, Raa an kuun ɓaa ɔ debm kuuy se, naan an rɛsɛ.» ³⁶ [Ɖo gaabge di ken ing king maakɲ gɔt ki se kic le, deb kalan Raa an kuun ɓaa ɔ debm kuuy se, naan an rɛsɛ.]* ³⁷ Gɔtn se jee mɛtn Isa ki tɔnd mɛtin ɔ: «Mɛlje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa tɛrlɛn ɔ: «Gɔtn jaay daa ooy toodn se ɓo, gɔtn ese ɓo marlge kic lee bɔɔy tus ro ki.»

18

Kaal naagɲ taara ute mɛnd-daaye

¹ Tɛr Isa taad jeege tun mɛtin ki ute kaal naagɲ taara, taa naan je adɛn taadn ɔ j'aay kaamɛ daayum j'leem *Raa ɔ j'onte kɔɲɔ. ² Naan taadden ɔ: «Maakɲ gɛger ki kalan bin se, ɔk gaaba kalan, debm kɔɲɲ bɔɔrɔ ɔ gaabm se le, ɓeer Raa ki eyo ɔ nam tap ɓo, naan aalin maak ki eyo. ³ Ɖo gɔtn ese ɔk mɛnd-daay kici, ɔ mɛnd-daay se, ɓii-raa ɓaado gɔtin ki deekin ɔ: «Aakum tu mɛtn taaruma ute debm taamooyum se.» ⁴ Mɛnd-daay se lee ɗɔɗ gɔtin ki cɔk cɔk, naɓo naan baate kaakin mɛtn taarin. Gan aan gɔ mɛnd se ɔɲɲ ey se, naan taad ute maakin ɔ: «Ey num maam se, Raa kic ɓo m'ɓeerɲ eyo ɔ nam tap ɓo maam m'aalin maak ki eyo, ⁵ naɓo mɛnd se le, ɔnum ey dey se, maam m'an kaakɲ mɛtn taarin se. Ken m'aakin te mɛtn taarin ey num, mɛnd se sɔm am kaal kɔɔdum cɛrɛ.»

⁶ Tɛr Mɛljege taadden daala ɔ: «'Booyki tu mɛtn taar debm kɔɲɲ bɔɔr ken bɛɛ ey se. ⁷ Anum Raa se, 'kɔɲ kooɔɲ mɛtn jeengen ken tɔnd mɛtin jaay eemin nɔɔ nɔɔrɔ ɔ katara se ey ne? Naan ade 'kɔɲ 'king kaakɲ kaama bin sum ne? ⁸ 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu adɛn kooɔɲ mɛtɛ! Naɓo ken *Goon Deba jaay utu ade tɛrl ɓaa do naan ki se, naan utu 'kɔɲ jeegeen aal maakɛ don ki dey?»

*Kɔɗ *Parizi ute *debm tɔkɲ miiri*

⁹ Gɔtn se tɛr Isa taadden ute kaal naagɲ taara daala, do jee mɛtinge tun aak rode aan gɔ naade ɓo jee tɛɗ nakge ute doobina ɔ jee kuuy se naade aalde maak ki eyo. ¹⁰ Naan deekɛn ɔ: «Gaabge dio ook ɓaa *Bee Raa ki gen keem Raa. Deb kalan se, naan kɔɗ Parizi ɔ debm kuuy se, naan *debm tɔkɲ miiri. ¹¹ Kɔɗ Parizi jaay iin daar gen keem Raa se, naan taad te maakin ɔ: «Raama, maam se m'tɔɔmi, taa maam se m'tec aan gɔ jee mɛtinge se eyo. Naaden ken jee kujun jeege ɔ jee tɛɗ naka ute doobin eyo, jee keesn mɛnd jeege ey le maam aan gɔ debm tɔkɲ miir ken daar se eyo. ¹² Maakɲ ɓii cili ki se, maam m'uun *siam ɓii dio ɔ nakɲ ken m'ɔk paac se nigin gɔto kaam sik, ɔ ken kaam kalan se m'ɔɗ m'ɛɗi naai ki.»

¹³ «Num gan debm tɔkɲ miiri se, iin daar dɔko ɔ don raan kic ɓo uun eyo. Gɔtn se naan tɔnd tarkaadin* deek ɔ: «Raama, ɛɛjum dom ki taa maam se m'debm *kusiɲ naani ki.» ¹⁴ Isa deekɛn ɔ: «'Booyki m'asen taada: debm tɔkɲ miiri se, ken naan jaay tɛrl ɓaa been ki se, tɛɗga debm aak bɛɛ naan Raa ki ɔ kɔɗ Parizi se le ɔɲ tɛɗ te aak bɛɛ naan Raa ki eyo.

* **17:36** Taar se, maakɲ Kitapge tun do dakin se, mɛtinge maakɛ ki se gɔto. * **18:13** Tɔnd tarkaadin ara je deekɲ ɔ ɔnd jin kaadin ki ken je deekɲ ɔ: naan se maakin tujga kasak kasak.

Taa debm uun roŋ raan se, ute 'kəɔpm baata ɔɔ debm jaay ɔɔp roŋ baat se, Raa utu aŋ kuun roŋ raan.»

*Isa ɔɔd booro gaange tu
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)*

¹⁵ Bii kalan jeege ɔaano te gaangen utu aay kaay sia ɔɔtn Isa ki, taa Isa aden tond jin dode ki. Naɔo ken jee metin ki jaay aak k'ɔaano ute gaange ɔɔtn Isa ki se, jee se naade uunde kaamde naatn. ¹⁶ Ken Isa jaay aak nakn naade ted se, ɔɔ ɔɔ k'ɔaano ute gaange se cɛɛn ki ɔɔ ɔɔtn se naan deekden ɔɔ: «Ŋŋki gaangen seɛm se ade ɔaa ɔɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan ɔɔɔ gaangen se ɔo utu 'kɔŋ ɔɔɔ *maakn Gaar Raa ki. ¹⁷ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar don ki aan ɔɔɔ goon cɔkɔn ey se se, naan se 'kɔŋ kɛnd maakn Gaar Raa ki eyo.»

*Debm maala ute Isa
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)*

¹⁸ Bii kalan magal Yaudge kalan bini ɔaado tond metn Isa ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap ɔo m'tɛdn m'ɔɔ di jaay m'kɔŋ *kaajn ɔɛn daayum se?» ¹⁹ Isa terlin ɔɔ: «ɔɛn di jaay naai ɔɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap ɔo ɔɔɔ; ken bɛɛ se, Raa kalin ki sum. ²⁰ Naai le 'jeele nakn ken Raa taad ɔɔ ɔɛn tɛda se, naan ɔɔ: *Ŋnte 'kɛesn mɛnd nam, ɔnte 'kɛesn gaabm nam, ɔnte 'tɔɔl deba, ɔnte 'boogo, ɔnte 'tɔkŋ taar-kɔɔɔ do nam ki, ɔɔ 'sook koi ki ute bubi ki.*†»

²¹ Gaabm se terl Isa ki ɔɔ: «Nakgen se, ɔɔtn m'iin baatum ki kic ɔo, maam m'lee m'tɛdn ted paac tap.»

²² Ken Isa jaay booy taarin se, deekin ɔɔ: «Ŋɔpiga naka kalan sum. Nakn naai ɔk paac se, 'ɔaa dugin naatn ɔɔ gursin se 'ɔaa 'nigin jee daayge tu. Bin se, ai toodn kɔrbɔɔ maakn raa ki; ɔɔ naai le 'ɔaado 'daanuma.» ²³ Ken gaabm se jaay booy taar se, maakin tuj kasak kasak, taa naan debm maal mala mala.

²⁴ Ken Isa jaay aakin naan roŋ terɛcin bardak se, naan deek ɔɔ: «Ken jee nak denge jaay, kɛnd *maakn Gaar Raa ki se ɔɔn aak eyo! ²⁵ Deere, ken ginji jaay deel ute ɔee luppaa se ɔɔnɔ; naɔo debm nak dena jaay 'kɛnd maakn Gaar Raa ki se, ɔɔn cir naan se daala!»

²⁶ Jeegen ing booy taarin se jaay, booy taar se deekin ɔɔ: «Ken bin num, nanja jaay 'kɔŋ kaaja?» ²⁷ Isa terlden ɔɔ: «Nakn ɔɔn jikilimge tu se, Raa ki se ɔɔnin eyo.»

²⁸ ɔɔtn se Pier taad Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔnoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: taa maakn Gaar Raa jaay debm ɔno ɔeeɔa, mɛndina, ɔenaangen gaabge, kon te bubina ey le ɔɛninge se, ³⁰ debm bin se, kɔr naan utu do naan ki ara sum ɔo, naan utu kɔŋ den cir nakgen ken naan ɔno; ɔɔ naan ki se, ken kaadin jaay aanga num, naan 'kɔŋ kaajn ɔɛn daayum.»

*Isa taad metn taar kooyina ute ɔɛn durina daala
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)*

³¹ ɔɔtn se Isa iik tɔɔk cɛɛs ki ute jee metin ken sik-kaar-di se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔorse naaje k'j'ook k'ɔaaki ɔaa Jeruzalem ki ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dakin paac ken taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin ki. ³² Naade se utu aŋ kɔkŋ kol ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu aŋ terɛcn metin ki, aŋ naaja ɔɔ aŋ tupm booro

† 18:20 Aak Ekz 20.12-16.

ron ki, ³³ ter naade utu an tond ute meeje do utu an tooo. Do ken naan jaay ooy tedga bii mato num, utu ade dur daan yoge tu.»

³⁴ Gan jee metin ki se ond te metn taar se eyo, taa taar se le, Raa taadden te metin eyo; do taar Isa taadde se tap bo, naade booy ok metin eyo.

Isa ed lapia debm kaam-taak ki
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Ken Isa jaay aan goor ute geger Jeriko ki se, naan on on debm kaam-taako jey doob ki ing baay baaya. ³⁶ Ken debm kaam-taako jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta do: «Ne di bo teta?» ³⁷ Gotn se k'taadn j'oo: «Ken deel se, Isan Nazaret.» ³⁸ Ken naan jaay booy bin se, doo dooy makon do: «Isan, *Goon Daud, naai ejum dom ki!» ³⁹ Jee ken deel naan ki se, uunin kaamina do n'doa, gan naan tooo toooy makon cir daala do: «Goon Daud, ejum dom ki!»

⁴⁰ Ken Isa jaay booy taarin se, naan ok daara do ol k'dan k'baansino. Ken naan jaay aan on Isa se, naan tond metina do: ⁴¹ «Naai tap bo 'je m'ai tedn di?» Gaabm se terlin do: «Meluma, maam m'je kaamum 'koodn kaaka.» ⁴² Isa terlin do: «On kaami 'koodn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» ⁴³ Gotn se sum bo, kaamin naar doo aaka, naan ok metn Isa do *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade tooom Raa kici.

19

Isa baa bee Zaka ki

¹ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeriko ki se, naan aal teec daan ki. ² Ken naan aal teec teec daan ki se, gotn se gaaba kalan k'danin Zaka. Gaabm se magal *jee tokn miirge do naan debm nak dena. ³ Naan je kaakn Isa nabo naan on doob eyo, taa jeege le dena do naan kic le debm duuku. ⁴ Naan aan deel naan ki do baa ook do kaag ken k'danin sikamor, gen kaakn Isan utu 'deel gotn ese.

⁵ Ken Isa jaay aan got ken ese se, naan uun kaamin aakina do deekin do: «Zaka, 'booyo keske! Jaaki se, maam m'je m'baa king bee naai ki.» ⁶ Zaka naar aal booyo jes do doo okin ute maak-raapo. ⁷ Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade baag mooy naan ki dir dir do: «Aakki tu, gaabm se baaga king bee debm tedn *kusiin ki.» ⁸ Num Zaka daar naan Meljege tu, deekin do: «'Booyo, Meluma. Metn maalum se, maam m'an kedn jee daayge tu do ken maam bo m'uunga nakn nam le, m'anisin kogh met soo.»

⁹ Gotn se Isa terlin do: «Jaaki, jee maakn bee ken ese se onga kaaja, taa naai kic 'teeco maakn metjil *Abraam ki. ¹⁰ Taa *Goon Deba se, baado jee jee ken iigga kiigi do aden kaaja.»

Isa aal naaght taara ute jee tedn naabgen sik
(Mt 25.14-30)

¹¹ Ken jeege jaay booy booy taarin se, kaad ken se naan aanga goor te Jeruzalem. Gotn se, jeege saap do ken naan jaay aanga sum bo, *Raa utu koon gaara do jeege tu. Taa naan se bo, Isa taadden ute kaal naaght taara.

¹² Naan taadden do: «Gaaba kalan bin se, j'oojin bo naan deb gaara. Naan iin baa taa naan ken doko, taa j'an baa kol gaara jaay bo som ade terle.

¹³ Ken naan iin baa baa se, danjo jee tedn naabinge sik do nigden tammage gen daab; deba kic naan edin kalan kalan* do deekden do: «Tammagen se, oojinki dona kor maam m'ade terl se.» ¹⁴ Gan jee naanin ki mala se, doo

* **19:13** Tamman gen daab se onn dena kaam kogh deba laapa kando kando.

undina ðo naade ol jeege baa taad deb ken an kol gaara se ðo: «Gaabm se naaje k'je ajen tedn gaarje eyo.»

¹⁵ «Ken naan j'olinqo gaara jaay ok terl baado naanin ki se, naan ol k'danjo jee tedn naabingen naan nigden gurs se, taa 'kaakn nakn ken naade on do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, baado deekin ðo: «Meluma, tammi gen daab ken naai edum se, maam m'tedin oojga ken kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Melin deekin ðo: «Kese jiga! Naai se debm tedn naabm mec; taa nakn cokon maam m'edi jaay, naai okinga jiga se, borse, do gegerge tun sik se, maam m'ai kond naai bo 'tedn magalina.» ¹⁸ Debm gen k-dige jaay aan se, deekin ðo: «Meluma, tammi gen daabm ken naai edum se, maam m'tedin oojga ken kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naan deek deb ken se ðo: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kond magal do gegerge tun mii se.» ²⁰ Deb kuuy baado deekin ðo: «Meluma, aaka! Kese bo tamman gen daabi se. Maam m'dook m'oyisin maakn koon kal ki. ²¹ Taa maam le m'beeri beere, naai le tedi onjo. Ken nakn naai ey kic bo, naai uun naai ki ðo maakn-gotn ken naai ðoc te ey kic bo, naai baa oojin naai ki.» ²² Gan melin se deekin ðo: «Do taari ken naai taadum se sum bo, maam m'jeeli, naai se debm tedn naabm jig eyo. Naai le 'jeelum maam se tedum onjo ðo nakn maam ey kic le, maam m'uun maam ki, ðo maakn-gotn maam m'oc te ey kic le, maam m'oj maam ki. ²³ Num gen di jaay 'baate kombum gursum ban ki ki se? Bin se, sii ken maam m'ade terl se, m'an konin am koojn ziidn do ki!»

²⁴ Gotn se, ter naan taad jeege tun ing ceeñ ki gotn ese se ðo: «Tammin jin ki se, uuninki ðo edinki deb ken ok tamma sik se.» ²⁵ Jee se deekin ðo: «Melje, naan bo ok tammage siki!» ²⁶ Gotn se melde deekden ðo: «'Booyki m'asen taada: debm ken ok se, j'an kedn do ki. Num debm ok ey se le, ken cokon naan ok se kic bo j'an tosn naatn. ²⁷ Num jee taamooyungen je ðo maam m'aden tedn gaarde ey se, 'tok 'baandekiro ara ðo 'tooldeki naanum ki.»»

Isa end maakn gegere ken Jeruzalem ki aan goa gaarge

(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan deel naan jeege tu ðo uun doobo gen kookn baa Jeruzalem ki. ²⁹ Ken Isa aan goor ute Betpaje ute Betani ken ceesn *kohn olib ki se, maakn jeege tun metin ki se, naan ol jeege di naaba, ³⁰ ðo naan deekden ðo: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kon goon buuru k'dookinga dooko, ken sii kalan nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansinkiro. ³¹ Ken nam jaay tondga metse ðo: Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay num, 'terlinki oki: kese Melje bo jena.»

³² Jee ken j'olde naaba se, baa on nakn se aan goa ken Isa taaddeno. ³³ Ken naade jaay tuut tuut goon buuru se, melinge deekden ðo: «Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay?» ³⁴ Naade terlden ðo: «Kese Melje bo jena.» ³⁵ Gotn se, naade ok baano ute goon buuru se Isa ki, ðo naade tood taal kal magaldege do buur ki ðo uun ond Isa do ki. ³⁶ Ken naan jaay baa baa se, jeege tood taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

³⁷ Ken naan booy booy do *kohn olib ki se, jee metin ken te denin se, maakde raapo ðo baag toom Raa makono taa nakn-kooogen ken naade aako se. ³⁸ Naade deek ðo:

«On Raa 'tedn beena do Gaar ken baado ute ro Meljege Raa se!

On toose 'tedn maakn raa ki ðo Raa ken raan maakn raa ki se on j'an *nooko†.»

³⁹ Gōtn se *Parizigen kandum maakn jee dēnge tu se, deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, jee mēti ki se, uunden kaamde k'doa!» ⁴⁰ Isa tērlēden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: kēn naade jaay doga kic lē, kogen tood ɓaa se ɓo 'tɔadn tɔɔyɔ.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Kēn Isa aan cēē Jeruzalem ki jaay uun kaamin aak gēger se, naan baag keeme, ⁴² deek ɔɔ: «Jeruzalem, bēeki num, bii jaaki se ɓo naai 'jeel doobm kēn naai an 'kōŋ lapiā naɓo aaca, nakn se naai ɔŋ aak ɔk te mētin eyo. ⁴³ Deere, ɓiigen utu ade ɓaa naan ki se, jee wɔɔyige utu kiin gurugn nakn kēn 'gaasn jeeige kōŋ teec eyo, jaay ɓo naade utu ai kooco. ⁴⁴ Jee wɔɔyige se utu ai tērcē ɔɔ an tɔl ute jeeige ɔɔ ɓeigen j'iinŋ se, naade utu an ru nan tak tak ɔɔ ko gam tap ɓo j'an kōŋ do naapin ki eyo. Taa bii kēn Raa ɓaayo kaaka se lē, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tēdn zogen daan bɔɔr *Bee Raa ki*

(Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)

⁴⁵ Naan kēn se, Isa ɓaa ɛnd daan bɔɔr *Bee Raa ki, ɔɔ naan baag tuur jeegeen ɓaano te nakdege gēn zoa. ⁴⁶ Naan taadden ɔɔ: «Taar se k'raanŋŋa raanŋ maakn Kitap ki, j'ɔɔ: *Bee maam se tēdn ɓee kēn jeege ansum keeme.*† Naɓo gan naase, 'tēdnki tēdga: *gōtn jee ɓoogge.*§»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki; gōtn se *magal jee tēdn sērke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkn mētn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je doobm an tɔɔɔ. ⁴⁸ Naɓo nakn jaay naade an tēdn don ki se, naade ɔŋ te doobin eyo, taa jeege paac je ɓo gēn king booy taarin kēn naan lee dooyde se sum.

20

Jeege dēm tɔɔgŋ Isa

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Bii kalan kēn Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, ɔɔ taadden taadn Labar Jiga se, gōtn se, *magal jee tēdn sērke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkn mētn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se, ɓaado ɔŋina, ² ɔɔ tond mētiŋa ɔɔ: «'Taadŋen tu, naai tap ɓo tɔɔgi se ɔŋino gay jaay ɔli 'tēd nakgen bin se? Ey lē, kēn ɛdi tɔɔgɔ jaay ɔɔ 'tēdn naan se, tap ɓo nana?» ³ Isa tērlēden ɔɔ: «Maam kic m'ok taara kalan, m'je tond mētse. 'Taadumki tu: ⁴ kēn ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, lɔɓu jikilimge?»

⁵ Gōtn se, naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se, j'an ki tērl j'ɔɔki dīo? Kēn k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa» lē, naan ajeki deekn ɔɔ: «Gēn dī jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?» ⁶ Num kēn k'taadkiga j'ɔɔki: «'Jikilimge ɓo ɔliŋ» lē, jee dēnge se ajeki tund tɔɔl ute koa, taa jeege se lē paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.» ⁷ Gōtn se, naade tērlin ɔɔ: «Gōtn naan ɓaano se, naaje k'jeel eyo.» ⁸ Isa tērlēden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kōŋ taadn debm kēn ɛdum tɔɔgɔ gēn tēdn nakgen se eyo.»

Kaal naagŋ taara te jee tēdn naabgen jig eyo

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Gōtn se, Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalan tēd jinēn bin, ɔŋin kaam ji jeege ɔɔ taadden ɔɔ: kēn jinēn se jaay oojga num naase kic aki kōŋ ɓedse. ɔɔ naan iin ɓaa mēte se gēn tērl kēske eyo.

† 19:46 Aak Eza 56.7. § 19:46 Aak Jer 7.11.

¹⁰ Kēn kaadn kugn koojn bin jaay aan se, naan ɔlo debm tēdn naabin ɔtn jeege tun lee tēdn naaba maakn jinēnin ki se, taa aŋo 'kəkŋ bēdina. Num gan jee se ɔk tōnd dēreŋ debm kēn naan ɔliŋo naaba se ɔ ɔnŋn baa jin sik. ¹¹ Kēn mēl jinēnē jaay aakiŋ naan ɔaado jin sik se, naan ɔl debm tēdn naabm kuuy daala. Naan kic kēn baa aan se, naade naajina ɔ tōnd dēreŋina tuuriŋ baa jin sik. ¹² Tē naan ɔl debm tēdn naabm kuuy gēn k-mōtəge. Naan se, naade tōnd awariŋa ɔ tuuriŋ naatn.

¹³ «Gōtn se, mēl jinēnē se baag taad ute maakiŋ ɔ: «Kese tap ɔ m'an tēdn m'ɔ di? Borse maam m'aden kəl goon maak-jema; bin sum ɔ sōm naade 'tookŋ kuun taariŋa.» ¹⁴ Num kēn goon maak-jen jaay baa ɔnde se, ɔ jee tēdn naabge maakŋ jinēnē ki jaay aakiŋ se, naade baag taadn ute naapa ɔ: «Naan se ɔ, kēn bubin ooyga num utu 'tēd mēl jinēnē se; iinŋi k'tōlinŋi ɔ jinēnē se, ajeki kōpm naajege tu!» ¹⁵ Bin se, naade ɔk teecnsin naatn maakŋ jinēnē ki se ɔ baa tōnd tōliŋa.»

Isa tōnd mēde ɔ: «Bin se, kēn mēl jinēnē jaay ɔadoga num, jee se naan aden tēdn ɔ di? ¹⁶ Kēn naan jaay ɔadoga se, jee se naan aden tōl naatn, ɔ jinēnin se lē naan aŋ kēdn kaam ji jeege tun kuuy.» Kēn jeege jaay booy taar kēn Isa taadden bin se, naade deek ɔ: «Nakgen bin se, ɔnte 'kaana!» ¹⁷ Gōtn se, Isa aakde daan kaamde ki tēnēn ɔ deekden ɔ: «Taar kēn Raa taadn maakŋ Kitap ki ɔtn ese, je deekŋ ɔ di kēn ɔ:

Ko kēn jee kiin beege baatiŋ se, naan se ɔ tēdga ko kēn 'gakŋ bea.

¹⁸ ɔ debm jaay oocga do ko kēn jee kiin beege baatiŋ se lē, 'tēreŋe, ɔ debm kēn ko se oocga doŋ ki lē, aŋ daala.*»

¹⁹ Gōtn ese sum ɔ, jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raage ute *magal jee tēdn serkē Raage tu jaay booy taar se, naade naar je aŋ kəkə, naɔo naade beer jeege tu. Ey num, kaal naagn taar kēn Isa taad se, naade jeelga, kēse naan taad ute naade.

Mētn taar kōgŋ miiri gēn Gaar magal kēn inŋ *Rōm k'danŋ Sezar

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naan kēn se, jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raage ute *magal jee tēdn serkē Raage tu se baagin tōnd baala; naade ɔlin jeege ɔtin ki ɔ jee se aal raay aan gō naade jee tēdn nakgen ute doobiŋa. Naade je kēn Isa jaay taad tujŋa num, naade aŋ kəkŋ kōlin kaam ji magal taa naan ɔtn ese. ²¹ Naade ɔaado taadin ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad taara ɔ 'dooy jeege ute doobiŋa, ɔ naai lē 'taad 'bēer nam ki eyo; doobm Raa se naai 'dooyin jeege tu ute kēn mē ki. ²² Borse, 'taadjen tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an kōgŋ miiri, lōɔu j'an kōg ey lē?» ²³ Gan Isa jeel raayde se, deekden ɔ: ²⁴ «Uun 'ɔaankiro te tamma kalan, m'an kaak tu.» Naade uun ɔaano ute tamma se Isa ki ɔ naan tōnd mēde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro kēn k'raanŋ maak ki se tap ɔ gēn nanja?» Naade tēlin ɔ: «Gēn Gaar Sezar.» ²⁵ Gōtn se naan tērlēden ɔ: «Kēn bin num, nakŋ gēn Gaar Sezar se, ēdinŋi nakiŋa, ɔ gēn Raa lē, ēdinŋi nakiŋ kici.» ²⁶ Ute taar kēn Isa jaay taadden naan jeege tu se, naade ɔnŋ naan taad tujin te eyo. Num taar kēn naan tērlēdin se, ɔkden taad eyo ɔ ɔtn se ɔlde naade do dēk.

Mētn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kor 15)

* **20:18** Aak KKR 118.22.

²⁷ Gotn se jeegen k'dandɛ *Sadusege se, kandum bini, ɓaado ɔŋ Isa. Ɔo naade se ɓo kɛn naaj ɔ jeegen ooyga kooy se, ade kɔŋ dur daan yoge tu ey sum. Taa naan se ɓo, naade tɔnd mɛtn Isa ɔ: ²⁸ «Debm dooy jeege, *Musa raanjenoo maakŋ Kitap ki ɔ: kɛn deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔŋ te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaaŋ se 'kɔkŋ mɛndina taa koojŋ mɛtjili gɛnaaŋ kɛn ooy se. ²⁹ 'Booyo, gɛnaage cili, kɔndɛ kalaŋ. Debm deet deet se ɔk mɛnda, naɓo ooy ooj te goon eyo. ³⁰ Debm k-dige se kic ɓaado ɔk mɛnd se. ³¹ Ɔo debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɓo ɓaado ɔk mɛnd se, bini ɔl naaden cili se tɔkŋ naamga mɛnd se paac. Naɓo maakde ki se, deb kalaŋ tap ɓo ooj te goon eyo. ³² Ɔo kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic ɓaado ooyo. ³³ Bin se, ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɓo 'tɛdn mɛnd nanja? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naaminga paac.»

³⁴ Gaŋ Isa tɛrlɛn ɔ: «'Booyki: jee do naan ki ara se, gaabge ute mɛndge se lee tɔkŋ naapa. ³⁵ Num ɓii kɛn Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee kɛn naan bɛɛr tɔɔɔdɛnga tɔɔdn kɛn ɓaa tiŋg maakŋ duni kɛn kuuy se, naade se 'kɔŋ tɔkŋ naap ey sum. ³⁶ Anum mɔɔtn naade 'kɔŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gɔɔ *kɔdn Raage. Ɔo naade se 'tɛdga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ Ɔo mɛtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadina taad do dɔkiŋa, kaad kɛn naan aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki. Naan kɛn se ɓo, Musa dan Mɛljege Raa ɔ Raa gɛn *Abraam, Raa gɛn Isaka ɔ Raa gɛn *Yakub. ³⁸ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛ; gɔtn naan ki se, jeege paac utu ing zɛɛɛ.» ³⁹ Gotn ese, jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum, deekiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadina jig aak eyo.» ⁴⁰ Taa naan se, gɛn tɔnd mɛtiŋ do taarge tun kuuy se, mɔɔtn nam tɔnd te mɛtiŋ ey sum.

**Daud ute *al-Masi
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Tɛr Isa tɔnd mɛtde ɔ: «'Tɛd ɔ di jaay naase 'taadki ɔki al-Masi, naan Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maakŋ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ɔ:

Mɛljege Raa taado Mɛlum ki ɔ:

'Baado ing do ji daamum ki,

⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki.†*

⁴⁴ «Kɛn Daud jaay ɓo danjŋ Mɛlum se, anum tɛd ɔ di jaay Mɛliŋ 'tɛdn goon Daud se?»

*Ɔndki kɔnd te jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage
(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Kaad kɛn jee dɛnge paac ing booy booy taariŋ se, Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔ: ⁴⁶ «Ɔɔdki dose ro jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gɛn magal rode, ɔ kɛn ɓaaga ɓɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔɛ naade ki. Ɔo kɛn naade jaay aanga maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gɔtn naan ki ɔ kɛn aanga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se ɓo jee kɛn ɔs nan ji mɛnd-daayge ɔ kɛn naade jaay ɓaaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gaŋ naade se, Raa utu ade dabar kusiŋ aak eyo.»

† 20:43 Aak KKR 110.1.

21

Mend-daaye ed *serke Raa ki
(Mk 12.41-44)

¹ Gətn se, daan bəər *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiñ aak jee maalgen əmb kəmb serke Raa ki maakñ tukul kaag ki se. ² Maakde ki se, naan aak mend-daay kalan kic kən əd kəəd yeebiña baado əmb tammage seem seem dio. ³ Ɔo Isa deekden ɔ: «'Booyki bεε, m'asen taada: mend-daay kən daay nan takñ ese se, əmbga dən cir jee baa se paac. ⁴ Taa jeegen se paac se ed do nak dende ki, gan mend-daay se nakñ naan əkn kən an ting se 6o, naan baado əmbiñ paac.»

Isa taad ɔ: *Bee Raa se, jeege utu an təkə
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)

⁵ Gətn se jee mətinqe taad ɔ: «*Bee Raa se, ute kogen j'iiniŋa ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamariñ tɛd aak bεε bεε se.» Gan Isa deekden ɔ: ⁶ «Bii kalan se, bee kən aakiñki daar aak bεε bεε se, jeege utu an ru nan tak. Konŋen rεes aak bεε bεε se, utu wəkn kalan kalan ɔ ko tap 6o 'kəñ toodn do naapiñ ko ki eyo.»

Biigen kaam məətn se gətə utu 'turu

⁷ Gətn se, jee metiñ ki se tənd metiña ɔ: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nun ki? Ɔo naan se 'tɛdn ɔ dī jaay 6o naaje j'an kaakñ jeel ro ki se?» ⁸ Isa taadden ɔ: «Əndki kəndə! Ɔnte 'kəñki jeege asen kaan dala. Taa jeege dɛna utu ade baa ute roma ɔ utu asen taadn ɔ: «Maam 6o *al-Masi» ɔ: «Bεε, kaadn dunia aan nan se, ɔppga gəərɔ.» Jee bin se, ɔnte 'tookki taarde.

⁹ «Kən 'booykiga jeege jaay baaga kəəsn maan bəərɔ, ɔ jeege baagga tɛdn pitini te naapa num, ɔnte '6eerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana na6o, duni se 'kəñ nan ey 6ərtə.»

¹⁰ Tɛr Isa taadden ɔ: «Naase utu aki kaakñ jee taa naan kaam kalan utu kiñ bəərɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiñ bəərɔ te taa naan gaar kən kuuy. ¹¹ Maakñ naange tun metiñ naanə utu 'te makəŋə ɔ gətgen mətinqe se 6o utu 'təɔɔ ɔ kəəŋgen dɛt dɛt se utu 'kaan do jeege tu. Maakñ raa ki se, naase utu aki kaakñ nakñ-kəə6gen magal magal kən utu 'teecñ nirl jeege.

¹² «Kər jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen təkə, j'asen dabara ɔ j'utu j'asen kəŋ bəərɔ maakñ *6ee kən Yaudgen lee tusn maak ki se ɔ j'utu j'asen təl dangay ki. Ɔo taa maam se, j'utu j'asen baa naan gaariŋge tu ute naan magal taa naange tu. ¹³ Kən nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tɛdn saadumge. ¹⁴ Kən '6aaki baa se əndiñki dose ki jiga ɔ ɔnte 'saapki do taar kən naase anki nakñ dose, ¹⁵ num maam mala 6o m'utu m'asen kɛdn jeel-taara ute taargen naase aki baa taada; kən naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kəñ naajñ do taarse ki eyo ɔ 'kəñ doobm kən asen 'kəñ tɛrl taar eyo. ¹⁶ Ɔo tɛr kəŋsege ute bubsege, gɛnaasege, taassegen gəərɔ ute mɛdsege se, utu asen təkñ təl ji jee wəoysege tu ɔ maakse ki se, jee mətinqe j'utu j'aden tɔɔɔ.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen kəədn kundu. ¹⁸ Na6o bεekñ dose kic 6o, kalan 'kəñ kut eyo. ¹⁹ Ɔkki maakse təəgɔ. Aayki kaamse ɔ naase aki kəñ *kaajñ gen daayum.»

Jeruzalem utu 'tɛrɛɛ

²⁰ Ter Isa taadden daala do: «Ken naase jaay aakkiga asgarge baado al gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kese kaadn tercin, 6ere aanga. ²¹ Bin se, jee ken ing taa naan Jude ki se k'jaan k'j'ook maakn koge tu do jeegen ing maakn geger ken Jeruzalem ki se, k'jaan k'teecn naatn do jeegen naatn le, j'onte terlo beene. ²² Taa bii ken se bo, *Raa utu 'kajn booro do jeege tu aan go ken Kitapm Raa taadno. ²³ Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendeg aay kaay si se, aden tedn don aak eyo. Taa Raa se, maakin taarin do jeege tun taa naan ken gotn ese do naade se, utu 'koodn yeebde dena. ²⁴ Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden taal ute gorf-jerle do j'aden dirin bulu do j'aden wookn maakn naange tu paac. Do Jeruzalem se, j'utu j'an koso, do jeegen Yaudge ey se utu king dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁵ Ter Isa taadden daala do: «Naan ken se, daan kaadki, laap ki do maakn k-dijge tu se utu aki kaakn nakn-koooge. Do kuulu utu 'kal do baar ki do 'tedn maane 'tond te naapa 'keem makn pum pum do 'tedn jeegen do naan ki paac se, beere aden koka do nirlde utu 'teece. ²⁶ Jeege jaay 'kaakn nakgen don utu baado do naan ki se, jee metinge se beere sum bo utu aden taal, taa nakgen ok too go maakn raa ki paac se, utu 'tea. ²⁷ Gotn se, jeege 'kaakn Goon Deba utu ade booy maakn gapara ki ade baa ute tooon Raa, ken 'tedn goto wor kelen. ²⁸ Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose do uunki dose raan, taa Raa se oopga gooro asen koodn dose.»

Kaal naaght taara ute ko ba

²⁹ Ter Isa aalden naaght taara do: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. ³⁰ Ken naade jaay baagga doob kamba num, naase 'jeelki ooki met-kijiri aanga do bara oopga gooro. ³¹ Bin num, naase kic bo aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakn Gaar Raa se oopga gooro. ³² 'Booyki bee m'asen taada: jee duni ken worse se 'kooy nan ey sum bo, nakgen se paac utu 'kaana. ³³ Maakn raa ute do naan se utu 'deele, num taarumge se, 'kaj deel eyo.»

Ingi do metekse ki

³⁴ Isa taadden daala do: «Ondki kondoo. Onite 'derlki rose gen kaay koono, ro kos magal ki do onite kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num bii ken *Goon Deba ade baa se, asen kook do jise ki, ³⁵ aan go gakala lee tond daage se. Jeege paac do naan ki se kic bo nakn se utu aden kaan dode ki bini. ³⁶ Num naase ingki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic bo asen ted dim eyo. Do bii ken naane se, naase aki baa daar naan Goon Deb ki.»

³⁷ Bii-raa Isa lee dooy jeege daan boor *Bee Raa ki do ken aanga noor num, naan teec baa lee tood do *koon olib ki. ³⁸ Ken goto iipga num, jeege paac baado lee onin daan boor Bee Raa ki gen booy taarina.

22

Magalge end tel kutn Isa

(Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)

¹ Bii laa mappan ok orom eyo ken k'danin *laa Paak jaay oop goor se, ² gotn se, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tooon metn Ko Taar Raage je doobm an goon kook Isa taa an baa taal, na bo naade beer beer jeege tu.

³ Gōtn se *Bubm sitange baado end maakn Judas, ken k'danin Iskariot se do naan kic metn jee Isagen ken sik-kaar-dio. ⁴ Naan baa taad ute magal jee tedn serke Raage tu ute magal jee ken lee boob *Bee Raa se, taa 'kōn raay ken naan an kōkn Isa adesiñ keda. ⁵ Ken naade booy taar se, maakde raapo do naade taadina taad do utu an kedn gurs. ⁶ Naan ken se, Judas tooko do baag toom Isa taa ken naan jaay aak jeege gōto num, naan adesiñ taada do naade an kōkō.

Isa ted *laa Paak ute jee metin ki

(Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kor 11.23-29)

⁷ Bii gen laa mappan ok orom ey jaay aan se, bii ken se bo beeki num, k'tōjn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. ⁸ Taa naan se bo, Isa ol Pier ute Jan deekden do: «'Baa 'tedjeki kōso gen laa Paak taa j'aki baa kōso.» ⁹ Naade tond metin do: «Naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹⁰ Isa terlden do: «'Booyki: ken 'baaki baa maakn geger ki se, naase aki doodn ute gaaba uuno kōyo dooc te maane se. Okki metina do 'baaki maakn bee ken naan an kend maak ki se. ¹¹ Ken aankiga num, 'taadki mel bee ki se okki: «Debm dooy jeege oljeno do k'tond meti do bee gay jaay bo naan an kōsn kōsn laa Paak te jee metin ki se?» ¹² Num naan asen taadn bee magala ken j'iin do bee ki raan, do maakn bee se, nakinge paac aas kart. Gōtn ese bo ajeki tedn kōsn gen laa Paak.» ¹³ Ken naade baa aan se, on nakge se paac aan goo ken Isa taaddeno. Gōtn se bo naade ted kōsn gen laa Paak.

Kōsn gen Meljege

¹⁴ Ken kaadn kōso jaay aan se, Isa baado ing kaadn tabil ki ute jee kaan naabinge. ¹⁵ Gōtn se Isa deekden do: «Maam m'je ute maakum paac m'kōsn *laa Paak ute naase jaay bo m'dabara. ¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam mōotn tap bo Laa Paak se, m'kōn kōs ey sum, bini nakn ken Laa Paak je taada se utu 'kaan doobin ki *maakn Gaar Raa ki.»

¹⁷ Gōtn se naan uun *kōopm ken ok tōtn koojn bin se jin ki, toom *Raa do deekden do: «Okki do 'nig aayin ki ute naapa. ¹⁸ 'Booyki m'asen taada: tōtn koojn bin ese se, mōotn m'an kōn kaaye dōol ute naase ey sum, bini maakn Gaar Raa ade baa.»

¹⁹ Ter naan uun mappa jin ki, toom Raa do dup eddesina do deekden do: «Kese bo roma ken m'edin *serke taa naase. Nakn se 'lee 'tedin ki bini do 'saapki dom ki.» ²⁰ Ken naade os aas se, naan uun kōopm ok tōtn koojn bin se do tedn bin kici, taadden do: «Tōtn koojn bin ken maakn kōopm ese se kese je taadn do: *Raa dōkga kiji ute naase do kese bo moosum ken ooy taa naase.»

²¹ Ken naade ing os kōs se, Isa deekden do: «Aakki, debm am kut se olga jin maakn baay ki ute maam tele. ²² *Goon Deba se, utu 'kooy aan goo ken Raa taadni, num gan on deb ken an kut se!» ²³ Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadn ute naapa do maakde ki se, nanja bo 'kōn tedn nakn se.

Jee metn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

²⁴ Gōtn se, jee metn Isa ki baag tedn deken do naaj ute naapa do maakde ki se, nanja bo 'tedn magala. ²⁵ Gan Isa deekden do: «'Jeelki, gaaringen do naan ki se ing do jeege tu ted jeege kusina, do magalgen ting do jeege tu se, je jeege aden dan jee bee. ²⁶ Num naase se, onte 'tedki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tedn magal se, on 'ted ron aan goon cōkō do debm je tedn

naana se, ṽṽ 'tēdn debm kaan naabse. ²⁷ Debm magal 60 kēn gay: debm kēn ing ṽs kōs lōbu debm kēn kōsō ooyga num lee ḡaado tōndin jeege tu se ne? Debm ṽs kōs se 60 debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan ḡōo m'debm tēdn naabse. ²⁸ Kēn maam maakṽ dubar ki se, naase 60, jee daayum ingkiro ute maama. ²⁹ Aan ḡōo Bubum ṽnum gaara maam ki se, maam kic m'ṽnsen gaara naase ki, ³⁰ taa naase aki ḡaa kōsō ṽo aki kaaye ute maama maakṽ gaarum ki. ṽo naase utu aki king do kaag doge tu ḡen kōjn bōōrō do taa ḡee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.»

Isa ṽo Pier utu an baatiṽa

³¹ Ḡōtn se Isa deek Simōn ki ṽo: «Simōn, Simōn, 'booyo! *Bubm sitange se tōndga mēta ṽo jē ai lōyōo aan ḡōo teen k'lōyōin maakṽ ḡert ki se. ³² Ḡan maam m'tōndga mētn Raa taa naai, taa kaal maaki kēn naai aal dom ki se, 'tēdn cēr eyo. ṽo kēn naai jaay tērloga ḡōtum ki num, ḡēnaaige se, ēdden kaay kaama taa 'tēdn jee tōḡōo naan maam ki.» ³³ Ḡan Pier tērliṽ ṽo: «Mēluma, maam m'tookṽ m'ḡaa dangay ki ute naai ṽo m'kooy ute naai.» ³⁴ Tēr Isa tērliṽ ṽo: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kōr kōrōṽṽo 'kōy ey sum 60, naai 'naajṽ dōal mōto ṽo 'deekṽ ṽo 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

³⁵ Ḡōtn se, Isa deekden daala ṽo: «Kaaḡ kēn m'ōlseno naaba jaay m'taadsen m'ṽo ṽnte 'kuunki gursi, ḡōōnō ṽo saa se, ḡim baatsege la?» Naade tērliṽ ṽo: «ḡim baatje te eyo.» ³⁶ Tēr naan deekden daala ṽo: «Bōrse se, debm ṽk gurs lē, uunu ṽo debm ṽk ḡōōnō kic lē, uunu; ṽo debm ṽk ḡōrd-jērle ey lē dugṽ naatn ute kal magaliṽa ṽo ṽ'dugṽ ḡōrd-jērle. ³⁷ Taa naan se, maam m'deekseni: taar kēn Kitap taad rom ki se, utu 'kaan dōobiṽ ki kēn ṽo: *naan se se j'aalga mun maakṽ jee tujge tu.**
«Taar se 60 bōrse aanga dōobiṽ ki.»

³⁸ Ḡan jee mētiṽ ki tērliṽ ṽo: «Mēlje, naaje j'ṽk ḡōrd-jērle di ara.» Naan tērlden ṽo: «Kese bēega sum, taarse se ṽṽṽki.»

*Isa tōnd mētn Raa do *kōsn ṽlib ki (Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

³⁹ Ḡōtn se Isa teec ḡaa ook do kōs ṽlib ki, ḡōtn kēn naan lee ḡaan ro ki. ṽo jee mētiṽ ki se, ḡaa ute naanṽa. ⁴⁰ Kēn naade aan ḡōtn ese se, naan deekden ṽo: «'Tōndki mētn Raa taa naase aki kōocṽ maakṽ nakṽ naam ki eyo.» ⁴¹ Tēr Isa iik tōṽk cēs ki daande ute jee mētiṽ ki se kaam kund kōa; ḡōtn se naan erg naan ki ṽo baag tōnd mētn Raa, ⁴² deek ṽo: «Bua, kēn naai 'je num, *kōōpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikiṽ naatn dōkō rom ki. Num ḡan 'tēd aan ḡōo kēn naai maaki jēn ro ki, aan ḡōo kēn maam 60 m'je se eyo.» ⁴³ Ḡōtn ese *kōdn Raa bōyōo maakṽ raa ki ḡaado ēḡiṽ ḡaab tōḡōo. ⁴⁴ Kēn Isa jaay maakiṽ tuj kasak kasak se, naan tōnd mētn Raa bini ḡōtōṽḡiṽ teec rōṽ ki jaay tad naan ki se tec aan ḡōo mooso. ⁴⁵ Kēn naan tōnd mētn Raa jaay aas se, iṽṽ ḡaado ṽṽ jee mētiṽ ki ṽo ute maak-tujḡe se ṽlden naade tood bia. ⁴⁶ Naan deekden ṽo: «ḡēn ḡi jaay 'toodki bi se? Iṽṽki raan ṽo 'tōndki mētn Raa, taa aki kōocṽ maakṽ nakṽ naam ki eyo.»

Jeege ṽk Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Kēn Isa utu taad taad ḡōrt sum 60, jee dēnge teeco ṽo debm tōddeno se rōṽ Judas. Naan se mētn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan ḡaado cēs Isa ki,

* 22:37 Aak Eza 53.12.

baam okina do aay ciilin. ⁴⁸ Do Isa terlin do: «Judas, ute baam kokn ken naai 'baam okuma do aay ciilum se bo, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Jee ken ce Isa ki jaay aak nakn ken utu 'ted se, naade deekin do: «Melje, jee ese j'aden togn ute gord-jerlge se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalan doo gord-jerlina do og gaan te bi do ji daama gen debm tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki. ⁵¹ Num gan Isa taadden do: «Onki! Onge 'tedki bini.» Do Isa ol jin ut bi gaabm se do gaabm se on lapia. ⁵² Gotn se Isa taad jeege tun baano koko do jee se, magal jee tedn serke Raage tu, magal jee ken lee boob *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge do deekden do: «Naase 'teeckiro ute gord-jerlsege do sirdsege se, aan go 'baakiro kokn debm boogo. ⁵³ Ey num bii-raa, maam m'tingo ute naase daan boor Bee Raa ki do nam tap bo on ol te jin rom ki eyo. Nabo borse se, kaadn naasen okki too go maakn got ken doo se bo, aanga.»

Pier naaj do naan jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

⁵⁴ Ken naade jaay ok Isa se, naade baansino maakn bee *magal debm tedn serke Raa ki. Naan ken se, Pier lee tol goosde kaam mootn doko. ⁵⁵ Ken naade jaay aan se, on gotn se k'tuuyga tuuy poodo daan boor ki do jeege ing riib riibi do Pier baado ing riib ute naade kici. ⁵⁶ Mend tedn naabm gotn ese jaay aakin naan ing riib riib poodo se, naan ondin kaama tak do deek do: «Gaabm se kic debm naana.» ⁵⁷ Gan Pier naaj do: «Mend ara, bere, gaabm se maam m'jeelin eyo.» ⁵⁸ Ter koko sum bo, deb kuuy aakin se, deekin do: «Naai kic 'metn naade.» Do Pier terlin do: «A-a, maam metn naade eyo.» ⁵⁹ Koko sum se, deb kuuy baado deekin daala do: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kod Galile.»

⁶⁰ Gan Pier terlin do: «Taari se tap bo, naai 'je deekn do dio?» Gan kor naan utu taad taad bort se sum bo, koronjo naar doo doo. ⁶¹ Gotn se, Meljege terl aak Pier, do ken kaamde jaay doo se, Pier naar saap do taar ken Meljege taadino, ken do: «Jaaki, kor koronjo too ey sum bo, naai am baatn dool moto.» ⁶² Gotn se naan teeco do baag keeme gab gab.

⁶³ Jee ing boob Isa se, naade terecin metina do tondina. ⁶⁴ Naade teelin kaamina, tondina do taadin do: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tondi se tap bo nana?» ⁶⁵ Gotn ese, naade naajin rap rap.

Isa j'ok k'baan naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge

⁶⁶ Tanorin noorin se, magal taa bee Yaudge, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage, naade se bo jee ken lee aak metn taarge, naade tusu paac do ol j'ok k'baano te Isa naande ki. ⁶⁷ Aan gotn se, naade tond metina do: «Ken naai bo *al-Masi le, 'deekjeni.» Isa terlden do: «Maam m'taadsenga kic le, naase aki 'tookki eyo. ⁶⁸ Do ken m'tond metse kic le, naase amki 'kon terl eyo. ⁶⁹ Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'baa king do ji daam Raa Sidburku ki.» ⁷⁰ Naade paac terlin do: «Do taari ki se, naai je deekn do naai bo 'Goon Raa daamo?» Isa terlden do: «Kese naase malinge bo 'taadki oki maam Goon Raa.» ⁷¹ Gotn se naade deek do: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naajege le, k'booyinkiga te bijege, naan mala bo taadjeki ute taarina.»

23

Isa j'ək k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

¹ Jee se iino paac taa naap ki, əko Isa ɔ baansin naan magal *Romege tu k'danin Pilat. ² Gɔtn se, naade baagin tɔɔl taara don ki ɔ: «Naaje k'j'ɔnɔ gaabm se tɛd tɛd pitini maakɔ naanje ki. Naan gaas jeege ɔ j'ɔnte kɔnɔ miiri Gaar magal ing Rɔm ki kɛn k'danin Sezar se ɔ deek jeege tu ɔ naan ɔ al-Masi, naan ɔ gaarge.» ³ Gɔtn se Pilat tɔnd metin ɔ: «Naai ɔ Gaar Yaudge la?» Isa terlin ɔ: «Aan gɔ kɛn naai 'deekin se.» ⁴ Ɔ Pilat terl aak *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee dɛnge se ɔ deekden ɔ: «Gaabm se, maam m'ɔnin tuj te dim kɛn aas kutin eyo.» ⁵ Gan naade dɔɔk taar ɔn eyo ɔ deek ɔ: «Gaabm se ɔs metn jeege ute dooy kɛn naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki ɔ bini ɔorse aanga gɔtjee tu Jeruzalem ki ara kici.»

Isa naan Gaar *Erɔd ki

⁶ Kɛn Pilat jaay booy taarde se, tɔnd meta ɔ: «Gaabm se tap ɔ, 'tɛdn kɔd Galile la?» ⁷ Kɛn k'taadin j'ɔ Isa se metn jee Gaar Erɔdge se, gɔtn se naan ɔlin gɔtn Erɔd ki, taa ɔii kɛn se, Erɔd kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Kɛn Erɔd jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dakin tap ɔ, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee ɔs kɔs maanina. Ɔ naan je an tɛdn nakɔ-kɔɔm gam naanin ki ɔ naan 'kaaka. ⁹ Naan tɔnd metin dɔɔl cɔk cɔk, naɔo Isa terlin taar dim eyo. ¹⁰ Kaad kɛn se, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage se tɔlin taargen deer deer don ki. ¹¹ Ɔ Erɔd ute asgaringe se tɛdin ren ren ɔ terɛcin metin ki. Ter naade uusin kal ute rɔna ɔmb birin birin, jaay ɔ naade ɔlin gɔtn Pilat ki. ¹² Ey num, do dakin Erɔd te Pilat se taarde ɔaa eyo; num gan ɔii kɛn se sum ɔ, naade tɛdn mɛdn naapge.

Isa k'j'utinga

(Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)

¹³ Gɔtn ese Pilat dan tus *magal jee tɛdn serke Raage tu, magalgen gɔtn ese ɔ ute jee dɛnge paac, ¹⁴ ɔ naan deekden ɔ: «Naase ɔk 'gaamkiro te gaabm ese se ɔk naan ɔs kɔs metn jeege ɔ naanse ki se sum ɔ, maam tɔnd metina do taarge tun naase 'tɔlinki don ki paac se, naɔo maam m'ɔnin naan tuj te dim kɛn aas kutin eyo. ¹⁵ *Erɔd kic ɔ ɔn te taar kɛn aas tɔlin eyo jaay ɔlumsino gɔtn ara se. Ɔ gaabm se ne dim naan tuj jaay j'ansin tɔɔl ro ki se gɔtɔ. ¹⁶ Ɔorse, maam m'an kɔnd ute mɛɛje ɔ m'an kɔn 'ɔaa.» ¹⁷ [Kɛn *laa Paak jaay aanga tak ɔ, maakɔ jeeɛge tun k'tɔkde dangay ki se, Pilat lee tɔɔd tɔlde tɔl debm dangay kalan.]* ¹⁸ Gɔtn se naade dɔɔb ɔɔd ɔy taa naapki caa ɔ: «Gaabm se, 'tɔolina ɔ ɔɔd ɔljeno Barabasi!» ¹⁹ Ey num Barabas se, j'ɔkin dangay ki taa pitin kɛn naan tɛdo maakɔ gɛger kɛn Jeruzalem ki. Naan kɛn se naan tɔɔloga tɔɔl deba. ²⁰ Ter Pilat tɔnd metde daala, taa naan je doobm kɛn an kɔɔdn kɔl Isa. ²¹ Kɛn naade jaay booy taar se, ter dɔɔb ɔy caa ɔ: «Naan se, 'tup 'tɔlin ro kaag ki! 'Tup 'tɔlin ro kaag ki!»

²² Gɔtn se Pilat tɔnd metde gen k-mɔtɔge tu ɔ: «Gaabm se tap ɔ tujga di? Ey num maam m'ɔn te ne dim kɛn aas tɔlin eyo. Ɔorse, maam m'an kɔnd te mɛɛje ɔ m'an kɔɔdn kɔlɔ.» ²³ Gan naade tɔy makɔnɔ ɔn eyo ɔ taad ɔ:

* **23:17** Taar se, maakɔ Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gɔtɔ.

«Gaabm se k'tup k'toolin ro kaag ki.» Ken naade tooy se, ted dir dir baa deel doa.

²⁴ Gotn se Pilat took gen tedn nakgen ken naade maakde jen ro ki se. ²⁵ Naan ol k'baa k'j'ood j'olden gaabm ken naade jen se; ey num naan bo debm pitin toolo deba jaay j'olin dangay ki se. Gan gen Isa se, naan eddesin kaam jide oo deekden oo: «'Tedinki aan goo ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

²⁶ Ken naade baan baa te Isa se, naade dood ute gaaba kalan k'danin Simon kod Siren. Naan iino naatn oo deel deel te doobm se. Naade akin taa tooo gen kuun kaagn j'an baa tupm Isa ro ki se oo naan uun kaagn se oo leen metn Isa ki. ²⁷ Ken Isa baa baa se, jeege dena ok metina. Maakde ki se metinge mendge oo mendgen se jaay aakin se, tond tarkaaddege† tooyo eemin noo. ²⁸ Isa terl aakde oo deekden oo: «Mendgen Jeruzalem ki, onte 'keemki taa maama. Num eemki bo taa naase malinge oo taa gensege. ²⁹ 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deekn j'oo: maak-raapo mendkartge tu, mendgen ooj nam te te eyo oo kengen sidege gaange aay nam te te eyo. ³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu oo: «'Tooocki doje ki» oo 'taadn kasge tu oo: «'Deebki doje ki.»‡ ³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zere se, do ko kaag ken tuutu se, tap bo 'tedn oo dio?»

³² Gotn se k'tok k'baano ute jeege dio oo jee se, jee ken tujga tuj dim, taa j'aden baa tool ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gotn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki oo jee ken tujga tuj dim se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'daarin do ji daamin ki oo deb kalan k'j'uun k'daarin do ji jeelin ki. ³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'daarin ro kaag ki se, deek oo: «Bua, 'toolde *kusinge, taa nakn naade ted se, naade jeel eyo.»

Gen nign kal Isa se, naade tedin salatia oo debm ken oocinga bo uunu uunu.

³⁵ Gotn se jee denge daar aakina; oo jee magalge se, ooyin koogo metin ki oo deek oo: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan bo *al-Masi ken *Raa beer oadin deer num, borse n'aaj ron mala.» ³⁶ Asgarge kic bo teredin metin ki; naade baado ceen ki oo edin totn koojn bin ken mooy se, ³⁷ oo deekin oo: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!» ³⁸ Ken naade jaay utu tupin tup ro kaag ki se bo, naade raan olin kaam don ki oo: Kese bo Gaar Yaudge.

³⁹ Maakn jeege tun di ken tujga tuj dim jaay k'tup k'toolde ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajin oo: «Naai bo al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi oo aajje naaje kici.» ⁴⁰ Gan deb kalan uunin kaamin deekin oo: «Naai se, 'beer Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakn dubar ki aan goo naan kici. ⁴¹ Gen naaje se, ken k'dabarje kic doobina. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gan naan se, tuj te dim eyo.» ⁴² Gotn se naan deek Isa ki oo: «Isa, bin naai ade baa maakn gaari ki se, 'saap dom ki.» ⁴³ Isa terlin oo: «'Booy bee m'ai taada: jaaki sum bo, naai 'baa te maam gotn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken kaada jaay baa kaasn katar tir se, do naanja te magalin se goto baa ilim dib bini aan katar do teger ki. ⁴⁵ Kaada paac, j'on j'aakin eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakn *Bee Raa se, neepo raan daan

† 23:27 Tond tarkaad gotn naade ki se je deekn oo: keem noo. ‡ 23:30 Aak Oz 10.8.

ki bini aan naan ki tak. ⁴⁶ Gōtn ese, Isa dōd dōy makōno dō: «Bua, kom se, m'ōnisiṇ kaam ji.» Kēn naan taad taariṇ aas se, ōṇ koṇ teece.

⁴⁷ Kēn bubm asgarge jaay aak nakṇ deel se, naan *nook Raa dō deek dō: «Deer deer, gaabm se, naan debm daan ki!» ⁴⁸ Dō jeegen kēn baado aak nakṇ deel se, kēn naade jaay uun tērl baa baa se, maakde tuj se tōnd tarkaaddege. ⁴⁹ Num jee deelga deel ute naana dō mēndgen baago kōkṇ mētiṇ taa naan Galile ki se, naade se paac daar gōtn dōko jaay bō aakiṇa.

Isa k'j'ōlinṇ maakṇ iib ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Gōtn se, gaaba kalan roṇ Yusup dō naan se, maakṇ magalge tun kēn lee aak mētn taarge se. Naan se debm bēē dō debm daan ki. ⁵¹ Gaabm se iioṇ maakṇ gēgēr Yaudge tun k'danṇ Arimate. Dō nakṇ jeenge tēd paac se, naan ōl te taariṇ maak ki eyo. Taa naan iṇg aak kaak kaam *maakṇ Gaar Raa kēn utu 'kaan se. ⁵² Gaabm se baa ōṇ Pilat dō tōnd mētiṇa taa an kōṇ ro Isa se, naan an baa kōl maakṇ iib ki. ⁵³ Pilat ōṇiṇsiṇa dō naan baa bōy ro Isa naatn ro kaag ki. Gōtn se Yusup teeliṇ ute kal duubu dō baa ōl aaliṇ maakṇ iib kēn j'ōṇ ko sum bō j'ud k'dāapiṇa. Dō iibm se, bii kalan j'ōl k'naam te nam maak ki eyo. ⁵⁴ Biin se, jeege daap daap rodē taa tēger sum bō, *bii sebit se baaga.

⁵⁵ Mēndgen baago daan Isa Galile ki se, baa te Yusup kalan gēn baa kaakṇ iibm kēn j'ōl j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ Dō kēn naade jaay ōk tērl been se, naade baa tēdō nakṇ oot nijimi ute itir gēn baa kōtn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade iṇg tōl maakde taa *Ko Taar kēn Raa ēdō Musa ki se gaasdenga gaasa dō j'ōṇte tēdn dim.

24

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Bii dumas ki, tanōariṇ nōariṇ sum bō, mēndgen se iin baa taa baad kēn j'ōl j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakṇ oot nijimi dō ute itir kēn naade tēdiṇo se. ² Kēn naade jaay aan se, ōṇ ko kēn k'gaasn taa baada se, k'dircilinga naatn. ³ Num kēn naade jaay end maak ki se, ōṇ te ro Mēljege Isa eyo. ⁴ Naade aak nakṇ se, ōkden taad eyo. Gōtn ese sum bō, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak. ⁵ Kēn naade aak jeegen se, dōrlō dō nirlde teece dō gōtn se naade no dode naan ki. Dō gaabgen se taadden dō: «Debm zēēē jaay 'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap bō, gēn di? ⁶ Gōtn ara se, naan gōto! Gaṇ naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar kēn naan taadseno taa naan Galile ki, ⁷ kēn naan deekseno dō: *Goon Deba se j'utu j'an kōkṇ kōl ji jee *kusinge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki dō bii k-mōtoge tu se, naan utu 'duru.»

⁸ Gōtn ese se naade naar saap do taar kēn Isa taaddenō se. ⁹ Taa baad ki se, naade ōk tērlō baado taad jee mētiṇ kēn sik-kaar-kalan ute jee kuuy paacṇ iṇg te naade se. ¹⁰ Mēndgen baano ute labar se, naade Mari kēn iioṇ Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mēndgen mētinge kuuy kici; naade baado taadn nakṇ se *jee kaan naabm Isage tu. ¹¹ Kēn jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesiṇ aan gōo taar jee dērlge. ¹² Anum Pier se, iin aan baa taa baad ki. Dō kēn naan jaay aan se, no aak maakṇ baada, aak kalge kaliṇ ki sum dō num nakṇ kēn deel se, ōkin taad eyo. Gōtn se naan ōk tērl baa been ki.

Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee metin ken dio

(Mk 16.12-13)

¹³ Bii ken se sum 60, jee metn Isa ken di se, iin baa baa maakn naan ken k'danjin Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daanin dok coko. ¹⁴ Ken naade baa baa se, uun maan nakgen ken deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵ Ken naade jaay maan maan ute naapa se, gotn se Isa mala on metde do ok doob ute naade tele. ¹⁶ Naade aakin ute kaamde, nabo dim gaasde naade on aak okin eyo.

¹⁷ Gotn se Isa tond metde do: «Metn taar di jaay 'baaki baa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gotn se naade ok daar yip do maakde tuju. ¹⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danjin Kleopas se terlin do: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel giin naane se. Do naai 'kali ki sum 60, 'booy te ey ne!» ¹⁹ Isa tond metde do «Di bo teda?» Naade terlin do: «Nakn jaay aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki do naan jeege tu se, naan taad taara ute tooon Raa do ted nakgen deel doa. ²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raajege tu, ute magaljege se ok olin ji jeege tu do olin tooon don ki taa j'an baa tooon do naade baa tup tooon ro kaag ki. ²¹ Ey num, naaje k'j'ing k'j'ond doje j'oo, naan bo debm ken utu tooon do gaan *Israelge. Num nakgen se jaay deel sum se, boorse tedga gii tooon. ²² Deere, mendgen kandum maakje ki se, baado taadjen taar deel doa, taa naade, tanoonin noonin se, iin ingo taa iib ki, ²³ do naade on te ro Isa eyo. Naade ok terl baado taadjen do naade aako *tooon Raage do tooon Raage se deekdeno do: «Isa num, utu te kaamina!» ²⁴ Jeejegen metinge kic iin ingo taa iib ki do on nakge se aan go ken mendge taadjen se sum, nabo yon se, naade aakin te te eyo.»

²⁵ Gotn se Isa deekden do: «Naase se dose biga do taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se le, naase booy okki metin eyo do naase le 'took aalki maakse do ki yokod eyo! ²⁶ Beeki se, *al-Masi 'dabar, jaay bo Raa an *nooko.» ²⁷ Do naan baagden tooon metn taargen ken Kitap taad ron ki do naan uun metin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Ken naade jaay aan ce naan ken naade baa baa maak ki se, Isa baa aan go aki gaan taaro. ²⁹ Num gan naade ok daar metin ki tak deekin do: «Op te naaje, taa kaada baaga do goto kic le, okga jina.» Do naan tooon end baa ing ute naade. ³⁰ Ken naade ing os kos do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, tooon Raa, dupina do eddesina. ³¹ Gotn se kaamde doo aaka do naade aak jeelina; nabo kaad ken se sum 60, naan iig naande ki.

³² Naade taad ute naapa do: «Ken k'baakiro baa doob ki jaay, naan taad toojkiki metn taar maakn Kitap ki se, taarin se os maakjege aak eyo.»

³³ Naan ken se sum 60, naade naar iij-ok terl Jeruzalem ki; do naade baa on jeegen sik-kaar-kalan se, tusga ute jee ken leedo ute naade kalan se. ³⁴ Ken naade jaay aan se, jee se doooden ute taargen se do deekden do: «Deere, Meljege se, duroga daan yoge tu deer deer do teecoga naan Simon ki!» ³⁵ Do naade kic taadden nakn ken aanden doob ki do kaad ken Isa uun mappa, tooon Raa jaay 60, naade aak jeelin ro ki se.

Isa teec naan jeege tun metin ken sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)

³⁶ Ken naade utu taad taad sum 60, gotn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. Do naan deekden do: «On tooon Raa 'tedn te naase!» ³⁷ Num ken naade aakin se, nirlde teece do beere okde do naade saap do kaadn naane

nirl nam. ³⁸ Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Nirlse teec bin se gen dī? Gen dī jaay maakse naaj bin se? ³⁹ Aakki jinge ute jemge. Kese maam mala. Aakki ɔɔ 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ɔk cɛnge ute daa ro aan gɔɔ gen maam se eyo.» ⁴⁰ Ken naan jaay taadden aas se, naan taadden jinge ute jenge. ⁴¹ Ken naade aaki se, maakde-raapo naɔo, maakde ɔk naaja taa nakɛ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Gōtse ki ara se, ɔkki nakɛ kɔsɔ la?» ⁴² Ɔɔ naade ɛɛp ɛdɪŋ kenɛ ken naade naanɪŋa naan se. ⁴³ Naande ki se sum ɔo, naan uun ɔɔɔ.

⁴⁴ Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Kese ɔo taargen m'ing m'taadseno, kaad ken m'tingo te naase. Bɛɛki num, taargen *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobɪŋ ki paac.» ⁴⁵ Gōtn se, naan ɔɔɔden bide gen booy kɔkɛ mɛtn taar maakɛ Kitap ki. ⁴⁶ Tɛr naan deekden daala ɔɔ: «Taa naan se ɔo, Kitap taad ɔɔ: *al-Masi se utu 'dabara ɔɔ 'kooyo ɔɔ daan ɔii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu. ⁴⁷ Anum j'ade kupm mɛta Jeruzalɛm ki ɔɔ k'ɔaa taadn mɛtjil jeege tun do naan ki paac ute roma gen tɛrl maakde do Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiŋdege. ⁴⁸ Ɔɔ naase se ɔo amki 'tɛdn saadumge. ⁴⁹ Ɔɔ maam m'utu m'aseno kɔl nakɛ ken Bubum taad ɔɔ utu aseno 'kɛd se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalɛm ki ara bini aki kɔŋ tɔɔŋɛ adɛ kiin gōtn Raa ki se.»

*Raa uun ɔaan ute Isa maakɛ raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Gōtn se Isa ɔaande naatn kaam aak Betani ɔɔ ken naade jaay aan gōtn ese se, naan uun jin raan ɔɔ ɔɔɔden ɔooro. ⁵¹ Ken naan utu ɔɔɔden kɔɔd ɔooro sum ɔo, gōtn se naan iik took ute naade cɔkɔ ɔɔ Raa uun ɔaansɪŋ maakɛ raa ki.

⁵² Ken naade jaay ergo naanɪŋ ki ɔɔ tɔɔmiŋo aas se, naade iij-ɔk tɛrl ɔaa Jeruzalɛm ki ute maak-raapo dɛna. ⁵³ Ɔɔ ɔii-raa, naade lee tɔɔm Raa daan ɔɔɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Jan Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Jan

Labar Jiga gen Isa al-Masi ken Jan raanjo se, naan raanin jeege tun ing taa naange tun kuuy ken maakn naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tond daap taaringe kaam kuuy tec aan go taar jigan ken jee kuuy raanden se eyo do maakn taaringe tun naan taad se kic 6o tec kuuy. Do ko taargen maak ki se kic 6o kaam kuuy. Taargen ken naan aakin jiga cir paac se, taargen ken jeege jeel metin eyo ken Isa taad do ute nakgen ken naan teda. Labar Jigan gen Isa ken Jan raanin se, denin taad ute Yaudge. Do tap tap se naan taad ute magalgen jeel toon metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Naade se 6o jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee metin ki se kic 6o, Yaudge aan go naade. Ken Jan jaay taad metn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dende sum eyo, num naan taad ute jeegen paacn do naan ki ken baate tookn taarina. Maakn kitapm ken Jan raan se, taad te metn taar koojn Isa eyo ute metn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Na6o ken naan utu uun kuun metn taarin se, naan taadga dena ken do Isa se naan 6o Taara do Taara se baado uun ro deba do ting daan jeege tu taa aden tedn gaan Raage.

Isa se naan 6o debm ken k'danin Taara se

¹ Do dookin ken *Raa utu aalo kaal do naanja se, debm ken k'danin Taara se, naan utu tap. Do naan ting te Raa do naan mala kic 6o Raa. ² Anum do dookin ken Raa utu aalo kaal do naanja se, debm k'danin Taara se, naan ing te Raa tele. ³ Nakgen ken Raa aalde paac se, naan aalde te debm ken k'danin Taara se do ne dim ken Raa aalin jaay te naan ey se, goto. ⁴ Debm ken k'danin Taara se, naan 6o debm edkaaja jeege tu. Do kaajn naan edden se 6o, warden goto. ⁵ Do gotn woor se, woor maakn gotn ken do na6o gotn do se on gaasin te eyo.

⁶ Bii kalan se Raa alo debm kaan naabina do naan se ron Jan*. ⁷ Naan baado gen tedn saada, taa taadn saadn gotn woor se jeege tu, ken bin se jeege paac jaay booy okga taarin num, 'kuunu. ⁸ Jan se, naan 6o gotn woor eyo, num naan se baado taadn saadn debm ken k'danin gotn woor se 6o jeege tu.

⁹ Debm k'danin Taara se, naan se 6o gotn woor mala mala, ken naan jaay baado do naan ki se, woor goto jeege tu paac. ¹⁰ Num debm k'danin Taara se, naan baadoga do naan ki do Raa aalo do naanja se utu ro naanja, na6o jee do naan ki se, on jeelin te eyo. ¹¹ Naan baado gotn taasinge tu, na6o taasinge mala kic 6o baate doon kookina. ¹² Num gan jee metingen took uunga taarina do aalga maakde don ki se, naan do ddenga doobo taa naade tedn gaan Raage. ¹³ Ken naade jaay tedn gaan Raage se, naade se jikilimge 6o toojde eyo do kese ute maakje jikilimge eyo, num Raa mala 6o tedden naade se tedga geninge.

---

* **1:6** Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

¹⁴ Debm ken k'danin Taara se, tedga debkilimi do naan baado ing daanjege tu do naaje se j'aakga *nookina; do nookn naan se Bubin Raa bo edino, naan bo Goonin kalan lak se. Do naan se, debm bee aak eyo do taad taar met ki do ken taad jeege tu jaay olden naade jeel Raa mala mala se kic bo, naana.

¹⁵ Ken Jan jaay aakin se naan taad saadn naan se jeege tu do: «Aakki! Kese bo gaabm maam taadseno taarina m'bo: «Debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama do naan se do dakin ken j'oojum te ey kic bo, naan utu tap.»» ¹⁶ Taa naan se bo aan gdo naan maakin jiga do jeege tu se, tedjekiga bee den aak eyo. Do been se borse kic bo, utu tedjeki ted rak. ¹⁷ Do dakin se Raa do *Musa bo baado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken baado taad bee Raa ute taar met ki se, Isa *al-Masi. ¹⁸ Nam nam gii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakn ting te Bubin tele se bo, taad jeege tu olden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

¹⁹ Gotn se magal Yaudgen maakn gegger ken Jeruzalem ki do *jee tedn serke Raage tu ute Lebige baado tond metn Jan do: «Naai tap bo nana?» ²⁰ Do Jan se ayden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal do: «Maam se, *m'al-Masi eyo.» ²¹ Ter naade tond metin daala do: «Bin se naai tap bo nana? Lo naai bo *Eli do dakin se la?» Naan terlden do: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tond metin kuuy daala do: «Lo naai bo debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dakin se la?» Naan terlden do: «Goto.» ²² Gotn se naade deekin do: «'Taadjen tu naai tap bo nana? Taa naaje se, j'oljeno kol naaba goti ki taa naaje k'baa taadn jeege tun oljeno se. Naai mala tap bo taadjen tu, naai tap bo nana?» ²³ Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Ezayi ken taado do dakin do:

Maam bo mind debm ken taad do kod-baar ki m'bo:

Doobm Meljege se 'tedinsinki jiga toodn tal.†

²⁴ Gan jeegeen magal Yaudge oldeno gotn Jan-Batist ki se jee metinge se, *Parizige. ²⁵ Gotn se naade tond metin on eyo do: «Ken naai bo al-Masi eyo, do *Eli eyo, do ter debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade baa se eyo, num nana taa di jaay do *batiz jeege se?» ²⁶ Gan Jan-Batist terlden do: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase 'jeelinki eyo. ²⁷ Naan bo debm ken utu baado metum ki do maam se, kol saan kic bo m'aas gen no tuutin eyo.»

²⁸ Nakgen se paac deel maakn naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gotn se bo gotn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

*Isa se naan bo *Goon Baatn Raa*

²⁹ Metbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu baado gotin ki se, naan deek do: «Aakki! Kese bo Goon Baatn Raa ken utu kodn *kusin jeegeen do naan ki se. ³⁰ Taa naan se bo maam m'taado m'bo: debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dakin j'oojum te ey bort se, naan utu tap. ³¹ Maam mala kic bo m'jeelin eyo ken kese bo naana se, anum m'baado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadin gaan *Israelge tu an jeele.»

³² Ter Jan-Batist taad saadn gen Isa deek do: «Maam m'aako *Nirl Raa booyo maakn raa ki aan gdo deere baado ing don ki. ³³ Ey num maam se,

† 1:23 Aak Eza 40.3.

m'jeeliŋ eyo naʒo debm ɔlumo ɔɔ m'batiz jeege ute maane se, naan ʒo debm taadumo ɔɔ: debm naai utu 'kaakŋ Nirl Raa 'booy ʒaado king don ki se, naan se ʒo debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal. ³⁴ Nakŋ se maam mala m'aako te kaamuma ɔɔ maam se m'saada, naan se Goon Raa deere.»

Jee metn Isa ken deet deet

(Mt 4.18-22)

³⁵ Metbeenki se, Jan-Batist ʒaado ing te jee metin ken di se ʒotn ese daala. ³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist ɔndin kaama tak ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki! Kese ʒo *Goon Baatn Raa.» ³⁷ Ken jee metn Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ɔk metn Isa. ³⁸ Isa jaay terl aakde naade utu ʒaado metin ki se, naan deekden ɔɔ: «Naase 'jeki dio?» Naade terlin ɔɔ: «Raabi, naai ing gay?» (Raabi se, je deekŋ ɔɔ: Debm dooy jeege.) ³⁹ ʒotn se Isa terlden ɔɔ: «'Baakiro aki ʒaa kaaka.» ʒo naade tumo te naan tele ɔɔ ʒaado aak ʒotn ken naan ing. ʒo naade ɔp ing te naana. Kaad ken naade aan ʒot ken ese se teger.

⁴⁰ Gaŋ maakŋ jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay ɔko metn Isa se, deb kalan se ron Andre; naan ʒo genaa Simon Pier. ⁴¹ Ken Andre jaay iin ɔŋ Isa se, naan ʒaa ɔŋ genaŋ Simon Pier ʒo deete. ʒotn se naan deekin ɔɔ: «Naaje se, j'ɔŋoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar Grek se je deekŋ ɔɔ: *Krist)‡.» ⁴² Andre se ɔk ʒaan te genaŋ ʒotn Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa ɔnd kaama ro Simon ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay danj Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekŋ ɔɔ: delbe.)

⁴³ Metbeenki se Isa uun doa gen ʒaa taa naan Galile ki. ʒotn se, naan ɔŋ Pilip ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se ɔk metuma.» ⁴⁴ Pilip se, naan goon jee Betsaida ɔɔ Betsaida se ʒo, maakŋ naan Pier ute gen genaŋ Andre kici.

⁴⁵ Ter Pilip se ʒaa ɔŋ Natanael deekin ɔɔ: «Naaje j'ɔŋoga debm ken Raa ɔl *Musa raanjinŋo maakŋ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo taarin se kici. Naan ʒo, Isan kod Nazaret ken goon Yusup se.» ⁴⁶ ʒotn se Natanael terlin ɔɔ: «Maakŋ naan ken Nazaret ki se ʒo, ade kɔŋ teecŋ nakŋ beɛ kic dey la?» Gaŋ Pilip deekin ɔɔ: «'Baado aaka.»

⁴⁷ Ken Isa jaay aak Natanael utu ʒaado ʒotin ki se, naan taad jeege tu ɔɔ: «Aakki! Kese ʒo kod *Israel mala. Naan taad taar met ki *salal.» ⁴⁸ ʒotn se Natanael terlin ɔɔ: «A-a naka, naai 'jeel ɔŋum gay?» Gaŋ Isa terlin ɔɔ: «Ken Pilip jaay utu ʒaai ʒaa danja se, maam m'aaki naai ing king metn ko ba ki se.» ⁴⁹ Natanael terlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai ʒo Gaar Israelge.» ⁵⁰ Gaŋ Isa terlin ɔɔ: «Taa maam taadiga taad m'ɔɔ m'aakiga kaak metn ko ba ki se ʒo, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakŋ nakgen magal cir naan se daala.» ⁵¹ Ter Isa taadin ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: utu aki kaakŋ maakŋ raa utu kod wan ɔɔ ute doobm *Goon Deba se *kodn Raage utu ano booyo ɔɔ an kooko.»

2

Isa ute jee metin ki ʒaa ʒotn kɔŋ mɛnd ki

¹ Ken ʒii di jaay deele ɔɔ aan ʒii k-mɔtɔge tu se, jeege ʒaa kɔŋ mɛnda maakŋ naan ken Kana ken taa naan Galile ki. ʒo ʒiin se ko Isa kic ʒo utu ʒotn ese. ² ʒotn se Isa kic ute jee metin ki, k'dandeno ʒaadoga ʒotn

‡ 1:41 Krist se je deekŋ ɔɔ: naan ʒo debm Raa ʒo ɔlinŋ gen kaajn jeege.

kəkɲ mənd kən se kici. ³ Gaɲ tɔtn kooɲɲ biɲ kən j'ed jeege tun baado se baa naɲa. Gɔtn se ko Isa baa taad gooniɲ Isa ki ɔɔ: «Bɛɛ, tɔtde se naɲa.» ⁴ Num gaɲ Isa tɛrl koɲ ki ɔɔ: «Kaaya, naabm maam m'ted se, naai 60 am taad eyo, ɔɔ kaadn maam m'an tɛdn naabm se lɛ, utu aan te ey ɓɔrtɔ.» ⁵ Gɔtn se ko Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Nakɲ naaɲ utu asen taad paac se, 'tɛdnɲiɲki.» ⁶ Anum gɔtde ki se, ɔk dugulgen gen koa mɛɛ kən Yaudge tɔmb maane gen lee tugɲ rode taa tɛdn aak bɛɛ naan *Raa ki ɔɔ duguldege se ɔs kooɲɔ sɔɔ ey lɛ ɔs kooɲɔ mii. ⁷ Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Dugulge se baa doocdeki ute maane.» Ɔɔ jee tɛdn naabge se, baa tak dooc maane dugulge tun se ɛɛlɛl ɛɛlɛl. ⁸ Kən naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Bɔse se, 'tak 'baa ɛdki debm kən j'ɔndiɲ naan gen kɔsɔ se.» Ɔɔ naade tak baa ɛdiɲ. ⁹ Kən naaɲ jaay uum naam maane se, naamiɲ dɛlga tɔtn kooɲɲ biɲ. Num tɔtn se naaɲ jeel gɔtn k'baansiɲ eyo. Anum jee tɛdn naabgen tako maane se, naade kalde ki sum 60 jeel gɔtiɲa. Gɔtn se debm kən j'ɔndiɲ naan gen kɔsɔ se, naar danɔ gaabm mɛnda se, ¹⁰ ɔɔ naaɲ deekiɲ ɔɔ: «Jeege paac kən jaay baadoga gɔtn kəkɲ mənd ki num, j'ɛdden tɔtn kooɲɲ biɲ atak 60 deete. Ɔɔ kən naade aay dɛɛɲga te maraadde jaay 60, j'ɛdden tɔtn kən atak baat se, kaam mɔɔtn. Gaɲ naai num ɛd tɔtn atak baat se 60 deete ɔɔ ɔɲ kən atak tap 60 kaam mɔɔtn.»

¹¹ Kana kən taa naaɲ Galile ki se 60, gɔtn kən Isa baag tɛdn nakɲ-kɔɔbiɲgen deet deetn kən j'ansiɲ kaakɲ jeele. Nakɲ-kɔɔbiɲgen naaɲ tɛd se, naaɲ taad *nookiɲ jeege tu ɔɔ jee mɛtiɲ ki se took aal maakde don ki.

¹² Kən nakgen se jaay deel se, Isa iɲ te koɲa, jee mɛtiɲ ki ɔɔ te gɛnaange bɔɔy baa maakɲ gɛgɛr kən Kaparnayum ki. Naɓo, Kaparnayum ki se, naade tiɲgo bii kandum sum.

Isa tuur jee tɛdn zogen maakɲ *Bee Raa ki

(Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)

¹³ Kən Isa jaay aak *laa Paakɲ gen Yaudge ɔɔpga gɔɔr se, naaɲ iɲ ook baa Jeruzalem ki. ¹⁴ Kən naaɲ aan Jeruzalem ki, jaay ɛnd daan bɔɔr Bee Raa ki se, ɔɲ jee tɛdn zo marange, gen baatge, ute gen dɛɛrge ɔɔ gɔtn se, naaɲ ɔɲ jee lee pelekɲ gursgen gen taa naanɲen kuuy utu iɲg king gɔtn ese kici. ¹⁵ Kən Isa jaay aakde se naaɲ tɔs kɔlɔ ɔɔ tɛdiɲ ria. Gɔtn se naaɲ tuurde paac daan bɔɔr Bee Raa ki se, baatdege ute marandege. Naaɲ tɔt tɔl tund te tabil jee pelekɲ gursgen ese, ɔɔ gursdege se kic 60 si wɔɔk kalan kalan. ¹⁶ Ɔɔ naaɲ taad jee tɛdn zo dɛɛrge tu ɔɔ: «Naksege se ɔɔd teecdeki naatn gɔtn ara! Ɔɲte 'tɛdki bee Bubum se 'tɛdn gɔtn tɛdn suuk!» ¹⁷ Jee mɛtiɲ ki jaay saap do nakɲ naaɲ tɛd se, naade saap ɔɲ taar kən k'raaɲiɲo do dɔkiɲ kən ɔɔ: *Raama, maam se m'je bei. Maakje kən maam m'ɔk do bee naai ki se den aak eyo ɔɔ tulum maakum ki aan gɔɔ poodo.**

¹⁸ Gaɲ magal Yaudge taadiɲ ɔɔ: «Nakɲ kɔɔbm gay kən naai ajen 'tɛd jaay naaje j'an kaakɲ jeel ro ki ɔɔ ajen taadɲ ɔɔ naai se ɔk doobo gen tɛdn nakgen se?» ¹⁹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bee Raa daar se, 'tɔɔkiɲki naatn, daan biige tun mɔtɔ sum 60 maam m'an kiɲiɲ gɔtiɲ ki.» ²⁰ Gɔtn ese magal Yaudge tɛrliɲ ɔɔ: «Bee Raa se, naaje j'ɔk baara si-sɔɔ-kaar-mɛɛ jaay j'iɲ j'aasiɲa. Gaɲ naai num ɔɔ daan biige tun mɔtɔ ki sum 60 an 'kiɲiɲ kaasn gɔtiɲ ki bin ne?» ²¹ Kən Isa jaay taadden taa bee bin se, naaɲ aaldɛn kaal naagɲ taara. Ey num naaɲ taad te roɲ mala. ²² Taa naaɲ se 60 kən Isa jaay ooy duro

daan yoge tu se, jee metin ki 6aa saap on taar ken naan taaddeno se do ter naade took do taar ken k'raanjo do dakiina do ute taargen Isa taaddeno.

Isa jeel nan nakj maakj debkilim ki

²³ Kaaf ken Isa utu Jeruzalem ki maakj *laa Paak gen Yaudge se, naan tedoga nakj-koo6ge dena ken taaf jeege tu an kaakj jeel ro ki do ken jeege jaay aak nakj-koo6gen naan ted se, maakde ki se, jeege dena aal maakde don ki. ²⁴ Gan Isa aalde maak ki eyo, taa naan se jeel nan maakde paac. ²⁵ Nakj maakj debkilim ki se naan je nam 6o an tedn saadin eyo, taa naan mala se jeel nan nakj ken maakj debkilim ki.

3

Nikodem 6aa tond metn Isa

(Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

¹ Maakj jeege tun k'dand *Parizige se, gaaba kalan k'danin Nikodem do naan se debm maakj magal Yaudge tu kici. ² Bii kalan naan 6aado on Isa noor tond metin do: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa 6o olio, taa nakj-koo6gen naai 'tedin se, debm ken Raa te naan ey num an kon tedin eyo.» ³ Gan Isa terlin do: «'Booy bee m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'doolin te kuuy ey se, naan kon kaakj *maakj Gaar Raa eyo.» ⁴ Gotn se Nikodem terlin do: «Debkilimi goolga gool kic 6o j'an kon koojn dool la? Naan 'kon kend maakj kon ki daal jaay j'an koojn dool ne?» ⁵ Isa terlin do: «'Booy bee m'ai taada: debm jaay j'oojin te ute maane eyo do te *Nirl Raa ey se, naan 'kon kend maakj Gaar Raa ki eyo. ⁶ Debm ken debkilimi 6o oojin se, naan goon debkilimi, num gan debm ken Nirl Raa 6o oojin se, naan se gen Nirl Raa. ⁷ Taar ken maam m'taadi m'oo: beeki num j'asen koojn dool kuuy se, onte deel doi. ⁸ Ken kuulu jaay baagga kol se, naan ol 6aa gotn naan jen ro ki; naai se 'booy booy 6o gotin sum, ey num gotn naan iinno do gotn naan ol 6aa se, naai 'jeel eyo. Bin 6o debm ken j'oojin te Nirl Raa se, tec aan go naan se kici.»

⁹ Gotn se Nikodem deekin do: «Nakj se 'tedn do dio?» ¹⁰ Isa terlin do: «Naai debm dooy *Israelge kic 6o, taar se naai 'jeel ok metin ey la! ¹¹ 'Booy bee maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'jeel j'ok metina, do k'taadsen nakj naaje j'aako te kaamje, gan naase se on 'tookki te do saadin naaje ki eyo. ¹² Ken maam m'taadsen te nakgen do naan ki se kic 6o, naase 'tookki eyo. Do ken m'baagsega taadin te nakgen maakj raa ki se, naase aakki kuun taarum ooki dio? ¹³ Taa 6ii kalan nam ook aan te maakj raa ki eyo; ken booyo maakj raa ki se, *Goon Deba kalin ki sum. ¹⁴ Aan goo *Musa do kod-baar ki se, daap woojn maala* do uun daarin raan do kaag ki, maam Goon Deba kic 6o j'utu j'am kuun kolum raan bini. ¹⁵ Bin 6o debm ken aalga maakin do maam ki se, naan 'kon *kaajn gen daayum. ¹⁶ Taa Raa se, naan je jeege den aak eyo, naan olo Goon naan kalan lak, taa debm jaay aal maakin do naan ki se, naan 'kon kut eyo, gan naan se kon kaajn gen daayum. ¹⁷ Raa jaay olo Goonin do naan ki se, gen kon booro do jeege tu eyo. Num gan naan olin do naan ki se gen kaajn jeege. ¹⁸ Debm jaay aalga maakin do naan ki se, booro kooon don ki eyo. Num gan debm baate kaal maakin do naan ki se, naan se booro oocga don ki. Taa naan baatega kaal maakin do Goon Raa kalan lak se. ¹⁹ Kese 6o boor

* **3:14** Taa debm woojo dooninga jaay terl aagga woojn ken k'daapin ute maala se on lapia. Aak Nmb 21.9.

ken Raa utu kəŋ do jeege tu. Taa debm ken k'danŋ gətn wəɔr se ɓaado do naan ki, naɓo jikilimge se je gətn ɔd se ɓo cir gətn wəɔr taa nakgen naade tɛd se, nakgen *kusina. ²⁰ Taa debm tɛdn nakŋ kusin se, naan je gətn wəɔr eyo ɔ je ade ɓaa gətn ken wəɔr eyo taa naan ɓeere sɔm nakgen naan tɛd se mɛtin teece. ²¹ Gan debm ken lee te ken mɛt ki se, naan ɓaa gətn ken wəɔr taa j'kaakŋ naabm naan tɛd se 'tood tal ɔ naabin naan tɛdin se aan gəɔ ken Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

²² Ken nakgen se jaay paac deel se, Isa iin ɓaa te jee mɛtin ki taa naan Jude ki. Naade ɓaa ting gətn ese ɔ Isa lee *batiz jeege. ²³ Kaad ken se Jan-Batist kic utu ing Aynon ki ken cɛɛ Salim ki, naan kic lee batiz jeege, taa gətn se ɔk maane dena. Gətn se jeege ɓaado gətin ki ɔ naan batizɛ. ²⁴ Taa kaad ken se, Jan-Batist j'okŋ te dangay ki ey ɓɔrto.

²⁵ Gan ɓii kalan maakŋ jee mɛtn Jan-Batist ki se, baag naajn te kɔd Yaud kalan bini taa tug ro ken debkilimi tɛdn aak ɓɛɛ naan Raa ki se. ²⁶ Jee mɛtn Jan-Batist ki se, ɓaa ɔŋ Jan deekiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, debm ken ingo te naai do jɛŋ ool Jordan ken kaam naane se, ɔ ken naai 'taado saadin jeege tu se, ɓɔrse naan kic baagga batizn jeege ɔ jeege se paac ru ɓaa ɓaa gətn naan ki.» ²⁷ Jan-Batist tɛrlden ɔ: «Debkilimi se, ken Raa jaay undin te kul ɗim ey se, naan kalin ki kəŋ tɛdn ɗim eyo. ²⁸ Naase mala saadumge ken maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num gan maam Raa ɔlumo kɔl ɓo naanin ki. ²⁹ Naase kic 'jeelki, debm ɔk mɛnda se, naan ɓo gaabm mɛnd se ɔ mɛdn gaabm mɛnd ing cɛɛŋ ki se booy taarin ɔ taarin se ɛdin maak-raap den aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔ maak-raapm se den aak eyo. ³⁰ ɓɛɛki se, ɔŋ naan magal ɓaa ute naanina ɔ maam m'kɔɔpm baata m'booy m'ɓaa ute naanuma.»

Debm ken ɓɔɔyo maakŋ raa ki

³¹ Jan taad daala ɔ: «Debm ken ɓɔɔyo maakŋ raa ki se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac. Gan debm ken j'oojin do naan ki se, naan se debm do naan ki ɔ naan taad kic ɓo te nakgen do naan ki ese sum. Num debm ken ɓɔɔyo raan se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac. ³² Naan se saada do nakŋ ken naan aako te kaamina ɔ ken naan booyo te biŋa, naɓo nam jaay tookŋ do saadn naan ki se gəto. ³³ Gan debm took do saadn naan ki se, naan jeel maakin ki, Raa se taad taar mɛt ki *salal. ³⁴ Taa debm ken Raa ɔliŋo se, naan taad taar Raa, taa Raa ɛdin Nirlina ɔ ɛdinŋin te maraadin. ³⁵ Raa Bubu se je Goonina ɔ naan ɔnin nakge paac kaam jin. ³⁶ Debm jaay aalga maakin do Goon ki se ɛ, naan kəŋ *kaajn gen daayum. ɔ debm jaay baate kaal maakin do Goon ken se ɛ, naan kəŋ kaaj eyo, num gan daayum Raa se maak-taarin ing don ki.»

4

*Isa taad te mɛnd *Samari*

¹ Ken Isa jaay booy ɔ *Parizige booyga ɔ naan jee mɛtin ki tɛdga dena ɔ naan lee *batiz jeege den cir gen Jan se, ² ken tap se, Isa mala ɓo lee batiz jeege eyo, num jee mɛtin ki ɓo lee batiz jeege. ³ Gətn se Isa iin ɔŋ taa naan Jude se ɔ ɔk tɛrl ɓaa taa naan Galile ki daala. ⁴ Gen ɓaa Galile ki se, ɓɛɛki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo. ⁵ Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maakŋ naan ken k'danŋ Siikar. ɔ Siikar se, naan cɛɛ maakŋ gətn ken *Yakub ɛdo do dakin goonin Yusup ki.

⁶ Gōtn ese ok budu do budn se k'danin budn Yakub. Ken Isa jaay aan gōtn ese se, kaada aasga katara tir do naan jaay lee dor se baa ing cee bud ken ese.

⁷ Gōtn se mend Samari kalan bini baado gen takn maane. Isa deekin do: «Edumo tu maane m'kaaye.» ⁸ Kaad ken se jee metin ki baaga maakn geger ki taa adeno baa dugn nakn kos. ⁹ Gan mend ken mend Samari se deek Isa ki do: «Naai le kod Yaud, num 'tōnd metn maan kaaye gōtn maam mend Samari ki se, gen dio?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde baa eyo.) ¹⁰ Gōtn se, Isa terlin do: «Ken naai jaay 'jeel nakn ken *Raa utu kedn jeege tu se num, debm ken deeki do edumo maane m'kaay se, ey num naai bo 'tōnd metn maan kaaye gōtin ki. Do naan se ai kedn maan daayum tood do kōl kōl do ed kaaja.» ¹¹ Gan menda se deekin do: «Naka, budu se le jerle do naai le ok dele eyo. Num maan daayum tood do kōl kōl do ed kaaja se an kan gay? ¹² Bugie Yakub ken udjeno budn se, naan mala, geninge do te maalinge kic bo aayo bud ken ara. Num naai se, magal cir bugie Yakub la?» ¹³ Isa terlin do: «Debm ken aay maan bud ken ese se, tedga sum bo maane utu an tōl kuuy daala. ¹⁴ Num debm ken jaay 'kaay maan maam m'an ked se, mōōtn kuuy maane an tōl eyo, taa maan maam m'an ked se, daayum toodn kōy kōl kōl maakin ki do an kedn *kaajn gen daayum.» ¹⁵ Gōtn se menda deekin do: «Naka, edumo maan se taa mōōtn kuuy maane am tōlum eyo, do maam le mōōtn m'ade baa ara gen takn maan ey sum.» ¹⁶ Isa deekin do: «'Baa danjo gaabi do tum 'baakiro kalan gōtn ara.»

¹⁷ Gan menda se terlin do: «Maam se m'ok gaab eyo.» Gōtn se, Isa terlin do: «Taar ken naai 'taad do maam se m'ok gaab ey se, kese met ki. ¹⁸ Taa naai se 'tōkoga gaabge mii, num gaabm ken naai ing borse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar met ki.» ¹⁹ Gōtn se menda deekin do: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki. ²⁰ Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko ken ese, num naase Yaudge le do ki gōtn keem Raa se, maakn geger Jeruzalem ki kalin ki sum.» ²¹ Isa deekin do: «Ko naka, 'took taar ken maam m'taadi se: kaadin utu kaana gen keem Raa Bubu se, naase anki baa kan keem do ko ken ara ki eyo do Jeruzalem ki eyo kici. ²² Naase jee Samari ki se le, eemki Raa ken naase 'jeel okki metin eyo. Num gan naaje Yaudge se naaje k'jeem Raa ken naaje k'jeel j'ok metina, taa debm utu kaajn jeege se ade teecn daan Yaudge tu. ²³ Num kaadin se utu 'kaana do borse kaadin se aasga, *Nirl Raa se utu tedn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeege eem Raa bin se bo ken Raa Bubu jen ro ki. ²⁴ Raa se naan bo Mel-kaaja do jee jaay an keemin naan mala mala se, jee se ken Nirlin teddenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se bo ken naan eddenga kaaja.» ²⁵ Gōtn se menda taadin do: «Maam se m'jeel debm k'danin *al-Masi, ken ute taar Grek k'danin *Krist se, utu ade baao. Ken naan jaay baadoga se utu ajen taadn tōkn metn nakgen se paac kalan kalan.» ²⁶ Isa terlin do: «Debm ken taadi se bo, maama.»

²⁷ Gōtn se jee metin ki baado onina. Ken naade jaay aak Isa taad taad te menda se*, paac okden taad eyo. Num gan debm ken jaay an taadn do naai 'je di? Lo taad te mend se, gen di se gōto? ²⁸ Gōtn ese menda iin on kōyina do ok terl baa maakn geger ki do baa taad jeege tu do: ²⁹ «'Baado aakki tu. Maam m'onjo gaabm naane se, taad tōdumo metuma do nakge tun maam tedo se paac. Naan se bo 'tedn al-Masi le daam?» ³⁰ Jeege se teeco maakn geger ki do baado on Isa.

* 4:27 Taa debm dooy jeegeen maakn Yaudge tu se taad ute mendge eyo.

³¹ Kaad ken menda jaay terl baa been se, jee metn Isa ki taad dookin taara do: «Debm dooyje, baado os jaayo.» ³² Gan naan terlden do: «Nakn kosn ken maam m'lee m'os se naase 'jeelki eyo.» ³³ Gotn se jee metin ki taad te naapa do: «Kaadn naane nam edinga nakn kos le daam?» ³⁴ Ter Isa taadden daala do: «Kese bo nakn kosuma: maam Raa olumo se, taa m'an 'tedn nakn ken maakin jen ro ki, do naabm ken naan edumsin se m'an ted kaas te doobina. ³⁵ Naase lee 'taadki doki: «Kaadn kajo se, dopga laapa soo jaayo.» Num maam m'deeksen m'oo: uunki kaam se, aakki maakn-goto se tedga gen kajo. ³⁶ Debm kojn maakn goto se borse bo baagga kon bedina, taa naan tus tus nakgen naan oj† se gen ting gen daayum. Taa naan se debm koocho ute debm kojn maakn goto se, naade paac maakde raap aas kaasa. ³⁷ Kaañ kaa taar ese se, taad taar met ki, ken deek do: «Deb kalan baado docho, debm kuuy bo baado ojo.» ³⁸ Maam se m'alse gen kojn maakn gotn ken naase 'naamki te dubar naabin eyo; jee kuuy naab dabaro, num gan naase se, 'baado onki bo onki koj sum.»

³⁹ Maakn geger ken ese se *Samarige dena ken took aal maakde do Isa ki, do taar mend ken deekdeno do: «Naan taad doodumo metuma do nakge tun maam m'tedo se paac.» ⁴⁰ Ken Samarige jaay baado on Isa se, naade tond metin do: «Ing te naaje.» Gotn se Isa do ing te naade bii dio. ⁴¹ Gotn se do taar ken Isa taadden se, jee took aal maakde don ki se den cir daala. ⁴² Gotn se naade taad mend ki do: «Naaje j'aal maakje don ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije do k'jeelinga deere, naan se bo Debm Kaajn jeegen do naan ki.»

Magala kalan bin se Isa ed lapi goonin ken gaaba

(Lk 7.1-10)

⁴³ Gotn se Isa ted bii dio, jaay bo iin on gotn ese do ok terl baa taa naan Galile ki daala. ⁴⁴ Taa naan mala taadga taad te taarina do debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakn naanin ki mala se aalin maak ki eyo. ⁴⁵ Num ken naan jaay aan taa naan Galile ki se, jee Galile ki docho onkin jiga taa naade kic ingo Jeruzalem ki gen *laa Paak do naade kic aakkiga nakgen paacn ken Isa tedo se.

⁴⁶ Gotn se Isa terlo maakn naan Kana ki ken taa naan Galile ki; gotn se bo ken naan del maane ted totn koojn bin se. Gan maakn Kaparnayum ki se magala kalan bin se goonin gaaba koono. ⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'oo Isa iino taa naan Jude ki do baadoga taa naan Galile ki se, gotn se naan baado onina do tond metin do: «Jaamus, 'booy 'baado edum lapia goonum ken dopga baata baa baa kooyo se.» ⁴⁸ Isa deekin do: «Ken naase se, jaay aakki te nakn-koocho eyo, te nakn ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.» ⁴⁹ Magal se deekin do: «Jaamus, kor goonum ooy te ey bort se 'booy 'baado.» ⁵⁰ Isa terlin do: «Lin 'baa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakin do taar ken Isa taadin se do naan uun doobina ok terl baa. ⁵¹ Ken gaabm se jaay uun doobo terl booy baa baa se, jee tedn naabinge an baado doodina do deekin do: «Gooni gaaba se aajga.» ⁵² Naan tond metde do: «Goono se on lapia kaad di?» Naade terlin do: «Terko katar do teger ki sum bo ron on kedek se toolin.» ⁵³ Gotn se bubm goono saap on kaadn ese bo, kaadn ken Isa taadin do: «Gooni ken gaaba se aajga.» Gotn ese se sum bo, naan ute jee maakn been ki se paac took aal maakde do Isa ki. ⁵⁴ Kese

† 4:36 Nakgen naan oj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

60 nakɲ-kooɓm gen k-dige, ken Isa tedɲ taa naan Galile ki kaad ken naan iinɔ taa naan Jude ki.

5

Isa ed lapi debm k'runɣuy ki

(Jn 7.19-24, 9.1-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, bii kalan Yaudge ted ted laade, ɔɔ Isa ook ɓaa Jeruzalem ki taa laade se. ² Jeruzalem ki se ɔk taa doobo, ɔɔ taa doobm se k'danɲ taa doobm baatge, ɔɔ goor te goɲn ese ɔk goɔ ken j'iin k'daapɲ gen kɔkɲ maane. Goɔ se, k'danɲ te taar *Ebre *Betzata*, ɔɔ goɲn se ɔk daabgen gen leke, goɲ kaam mii, ken ɔl gurug goɔ ese. ³ Ɔɔ metn daabgen se, jee kooɲge tood dooc tak tak, jee kaam-tookge jee cekedge ute jee ken jidege ute jedge ooyga kooyo. [Naade se ing booy kaadn maane utu ted dagalec dagalec. ⁴ Taa tedga num *kooɲn Raa kalan lee booy booy maakɲ maan ken se, ɔɔ ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, debm kooɲ jaay booy deet deet maakɲ maan ken se, ken kooɲɲ se kooɲ ɔɔ di kic ɓo, ɔɲ lapia.]* ⁵ Taa naan se ɓo gaaba kalan bin se k'runɣuyu, ɔɔ goɲn naan ted k'runɣuyu sum se ɔkga ɓaara sik-moto-kaar-marta. ⁶ Ken Isa jaay aak gaabm se tood toodo, ɔɔ Isa se jeele, gaabm se goɲn naan terec k'runɣuyu sum se, daanɲ dokga. Naan deekiɲ ɔɔ: «Naai 'je kɔɲ lapi la?» ⁷ Gan debm k'runɣuyu se terlɲ ɔɔ: «Naka, ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, nam am kuun kɔlum maak ki se goɲ. Kor jaay m'ɔɔ m'kiin ɓaa se le, deb kuuy naar booy deet naanum ki.» ⁸ Goɲn se Isa deekiɲ ɔɔ: «lini! 'Teel raagi ɔɔ 'lee 'ɓaa.» ⁹ Goɲn se sum ɓo gaaba se naar ɔɲ lapi, naan uun raagiɲa ɔɔ baag lea. Gan bii se, *bii sebit. ¹⁰ Goɲn se magal Yaudge deek gaab ken ɔɲ lapi se ɔɔ: «Jaaki se bii sebit; naai ɔk doobm gen kuun raagi eyo.» ¹¹ Gan gaabm se terlden ɔɔ: «Gaabm ken edum lapi se ɓo deekumo ɔɔ: Uun raagi se, iin 'lee 'ɓaa.» ¹² Goɲn se naade tond metɲ ɔɔ: «Debm ken taadi ɔɔ: Uun raagi ɔɔ 'lee 'ɓaa se, nanɲa?» ¹³ Num gan gaabm se debm jaay edɲ lapi se naan jeeliɲ eyo. Taa Isa se, endga maakɲ jeege tun den se, naan jeel te goɲɲ eyo.

¹⁴ Num gan coko se, Isa ɓaa ɔɲɲ maakɲ boor *Bee Raa ki ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «'Booyo, ɓorse naai ɔɲga lapi. Moɔɲn ɔɲte tedn *kusiɲ sum, ey num naan ki se naai utu 'kɔɲ nakɲ ɔɲɲ cir naan se daala.» ¹⁵ Ɔɔ gaabm se ɓaa taad magal Yaudge tu ɔɔ ken edɲ lapi se, Isa. ¹⁶ Goɲn se magal Yaudge baag je tedn kusiɲ Isa ki, taa naan tedga ted nakɲ se bii sebit ki. ¹⁷ Num gan Isa terlden ɔɔ: «Bubum *Raa se ɓorse kic utu ted ted naabiɲ rok, ɔɔ maam kic m'tedn naabm ese kici.» ¹⁸ Taa naan se ɓo magal Yaudge je ɔɲ doobm taar kuuy ken 'cir naan se daala ken an tooɓ Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔɲ boob te bii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gan naan taadga taad kici ɔɔ Raa se bubɲ mala. Bin se naan ted ron aas te Raa mala.

Raa ed tooɓ goonɲ ki

¹⁹ Isa terl taadden daala ɔɔ: «'Booyki bee m'asen taada: goono se kɔɲ kuun do kalɲ ki jaay 'tedn nakɲ gen don eyo, num nakɲ ken Bubiɲ ted se ɓo, naan aaka ɔɔ tedn kici. Taa nakɲ ken Bubu lee ted se ɓo, Goono kic lee tedn bin kici. ²⁰ Taa Bubu se je Gooniɲa, ɔɔ taadɲ nakgen naan mala ing ted se paac ɔɔ naan utu an taadn nakgen magal cir kengen deel ken naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kɔkɲ taad eyo. ²¹ Aan

* 5:4 Taar se, maakɲ Kitapge tun do dokɲ se, metinge maakde ki se goɲ.

gɔɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ɔɔ ɛddɛn kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gɔɔ kɛn naan jen ro ki. ²² Bubu se naan ɔj bɔɔrɔ do nam ki eyo, num ganj gɛn kɔjn bɔɔr do jeege tu paac se, naan ɔnin kaam ji Goonina. ²³ Taa naan se ɔ jee paac aal Goono maak ki se, kɛse aan gɔɔ naade aal Bubu ɔo maak ki ɔ debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kɛn ɔliɔ se kic ɔo naan aalin maak ki eyo.

²⁴ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ɔ aal maakin do deb kɛn ɔlumo se, naan ɔnga *kaajn gɛn daayum. Naan se bɔɔrɔ koocɔ doŋ ki eyo. Num ganj naan se teecga naatn maakɔ yo ki ɔ ɔnga kaaja.

²⁵ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɔii kalan kaadin utu 'kaana ɔ ɔorse kaadin se aasga kɛn jeegeen aan gɔɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ɔ jee kɛn booy uunga se, utu 'kɔŋ kaaja. ²⁶ Taa aan gɔɔ Raa Bubu se naan ɔ Mel-kaaja, taa naan se ɔo Goonin kic naan tɛdin tɛdga Mel-kaaja kici. ²⁷ Gɛn kɔjn bɔɔr do jeege tu se, naan ɔninsinga kaam jin taa naan se *Goon Deba. ²⁸ Naase taar se ɔnte gɛn deel dose, ɔii kalan kaadin utu 'kaan se jeegeen ooyga kooy paac se utu 'booy mindina. ²⁹ Jee kɛn tɛdga nakɔ aak bɛɛ se, utu 'duru ɔ utu 'ting gɛn daayum. ɔ jee kɛn tɛd nakɔ aak kus se lɛ, naade se kic utu 'duru, naɔo bɔɔrɔ utu koocɔ doɔe ki. ³⁰ Nakɔ maam tɛd se, m'uun dom ki kalum ki ɔo m'tɛd eyo, maam m'ɔj bɔɔrɔ te kɛn maam m'booyo ɔ kɔjn bɔɔr maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se, m'tɛd nakɔ do maak-jem ki eyo, num ganj maam m'tɛd nakɔ kɛn do maak-je deb kɛn ɔlumo.»

Saadn kɛn Raa taad ro Isa ki

³¹ «Kɛn maam mala ɔo m'tɛd saada gɛn dom sum num, saad maam se 'kɔsn kaay eyo. ³² Num ganj deb kuuy ɔo tɛdum saaduma, ɔo maam m'jeele saadn naan se saadn kɛn mɛt ki. ³³ Bii kalan naase ɔkiro jeege gɔtn Jan-Batist ki ɔ saadn kɛn naan taadseno ro maam ki paac se, kɛn mɛt ki. ³⁴ Maam se m'je nam kuuy ɔo am taadn saadum eyo, num ganj kɛn ɔlum maam taad bin se taa naase aki 'kɔŋ kaaja. ³⁵ ɔo Jan-Batist se, naan tecɔ aan gɔɔ ɔɔmpɔn kɛn j'ɔɔcinga num wɔɔr gɔtɔ se. Kaad kɛn naane se, naase maakse raapo do gɔtn wɔɔr kɛn wɔɔrseno gɔtɔ se. ³⁶ Num ganj saad maam se cir gɛn Jan-Batist. Kɛse ɔo naabm kɛn Bubum ɛdumo ɔo m'an tɛdn kaasn ute doobiɔ se. Naabgen se ɔo kɛn taad saadn maama, ɔo naade se ɔo taad ɔo maam se Bu ɔo ɔlumo. ³⁷ Bu kɛn ɔlumo se, naan mala kic ɔo saaduma, naɔo naase se ɔii kalan 'booyki te mindin eyo ɔo aakiɔki te te eyo. ³⁸ ɔo naase lɛ ɔkki taarin maakse ki eyo, taa di naase 'baate kaalki maakse do deb kɛn naan ɔliɔ se. ³⁹ Naase ing 'dooyki taargen k'raanin do dɔkin ese, maakse ki se, 'saapki ɔki te naan ese sum ɔo, naase aki 'kɔŋ *kaajn gɛn daayum. Ganj taar kɛn taad taargen se, taad te maama. ⁴⁰ Kɛn akiro ɔaa gɔtum ki jaay, gɛn kɔŋ kaajn gɛn daayum se lɛ, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege ɔo am nook eyo. ⁴² Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo. ⁴³ Maam ɔaado se, te ro Bubuma, num ganj naase 'baate 'tookki taaruma. ɔo deb kuuy kɛn utu ade ɔaa gɛn doŋ se, naan se naase utu aki tookɔ taarina. ⁴⁴ ɔo naase se 'jeki ɔo tɔɔm naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa ɔo asen tɔɔm eyo. Bin se naase aki 'kɔŋ kaal maakse dom ki ɔo dio? ⁴⁵ ɔnte 'saapki ɔki maam ɔo m'asen ɔaa kɔkɔ mindse naan Bu ki. Num kɛn asen ɔaa kɔkɔ mindse se, *Musan kɛn naase ɔndki dose doŋ ki se. ⁴⁶ Kɛn naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kɔŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar kɛn naan raanjo se,

taad te maama. ⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naan raano do dakin ey se, naase aki tookn taar maam taadsen se oo di?»

6

Isa ed koso gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan baa taa baar Galile ki ken kaam naane oo baar Galile se bo k'danin baar Tiberiad se kici. ² Gotn se jeege dena ok metina, taa naade aakga kaak nakn-kooogen Isa tedo do jee koonge tu se. ³ Taa naan se bo, Isa ute jee metin ki se iin ook baa ing do kos ki. ⁴ Kaad ken se, laa Yaudgen k'danin *Paak se, oopga gooro. ⁵ Gotn se, Isa uun kaamina oo aak jee denge utu baado gotin ki. Naan deek Pilip ki oo: «'Je j'akiro baa dugn mappa kaam gay jaay 'kaasn koon jeegeen se?» ⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naan je nan taar maakn Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakn ken jaay naan baan teda se. ⁷ Gotn se Pilip terlin oo: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugn mappa oo k'nigdesin caka caka kic bo aden kon kaas eyo.» ⁸ Maakn jeege tun metin ki se deb kalan ron Andre, naan se bo genaa Simon Pier deekin oo: ⁹ «Goon gaaba utu ese se ok mappa mii ken k'tedin ute rujn orj† ute kenjige seem seem dio. Num jee te dende se kese aden kaasn di?» ¹⁰ Gotn se ok mu zere dena; Isa deek jee metin ki oo: «Jee se 'taaddeki j'ing naan ki.» Gotn se naade taadden oo naade ing naan ki. Oo jee se gaabge kalin ki bo baa baa nakn dupu-mii. ¹¹ Gotn se Isa tos mappa jin ki, toom *Raa oo dup ol k'nigin jeege tun se paac. Oo kenjige kic naan tedin bini naade os deren te maraadde. ¹² Ken naade jaay os deren te maraadde aas se, Isa deek jeege tun metin ki oo: «Togn oop se 'tuuninki, onte konki kalan 'kutn cere.» ¹³ Togn mappan mii ute kenjigen naade os oop se, k'tosin se dooc gornu sik-kaar-dio. ¹⁴ Ken jeege jaay aak nakn-kooom ken Isa ted se, naade deek oo: «Deere, kese bo debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'oo te ade baa do naan ki se, kese bo naana.» ¹⁵ Anum Isa se jeele, jee se utu an kuun kol gaara taa toog se, gotn se naan iin iik ces ki baa ing do ko ki kalin ki.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)

¹⁶ Ken kaadn teger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iin booy baado taa baar ki. ¹⁷ Naade ook maakn markab ki, gen baa Kaparnayum ki, jen baar ken kaam naane. Kaad ken se goto tedga nooro, oo Isa se aan onden te ey borto. ¹⁸ Gotn se kuulu doobo oo ol makono do maane ki. Oo olin maane se aal walak walak. ¹⁹ Kaad ken se naade baaga nakn kilomtir mii lo mace do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki oo utu baado baa ces markab ki se. Gotn se naade beere okde. ²⁰ Gan Isa deekden oo: «On te 'beerki, kese maama.» ²¹ Gotn se naade je an kuunin maakn markab ki, nabo markaba se naar aanga jen ki, got ken naade baan baa ro ki se.

Isa se naan aan goo koon booyo raan

(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kor 11.23-26)

²² Metbeenki se, jee dengen oopo do jen ken kaam naane se, naade aako markaba se oopga kalan sum, oo Isa ute jee metin ki se ook te maakn markab ken se eyo. Jee metin ki se baaga kalde ki. ²³ Kaad ken se,

* **6:7** Kaad ken se tamma kalan se aas kogn deba gen naabm gii kalan. † **6:9** Orj se napar geme kici.

markabgen kuuy iino Tiberiad do baado goor ute gotn ken Isa tos mappa jin ki, jaay toom Raa do ed jeege tu os se. ²⁴ Ken jee denge jaay aak Isa ute jee metin ki, goto gotn ese se, naade took maakn markabge tu do baa Kaparnayum ki taa baa je Isa.

²⁵ Ken naade jaay baa onin naan baar ken kaam naane se, naade tond metin do: «Debm dooy jeege, naai tap bo aan gotn ara nun ki?» ²⁶ Gotn se Isa terlden do: «'Booyki bee maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakn-kooom maam m'ted se bo naase 'jeel okkiga kok metin eyo, num gan naase 'jemki se, taa nakn kosn naase os 'derenkiro te maraadse se. ²⁷ Onite 'tedki naaba kalin ki gen nakn kosn ken tedga sum bo 'ruum se. Num 'tedki naaba taa nakn kosn ken 'ting gen daayum. Nakn kosn ese bo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen keda, taa Raa Bubu mala se edga toojin goonin ki.» ²⁸ Gotn se naade tond metin do: «Naabm Raa se j'an tedn do di jaay bo j'aki tedn aan goo ken naan jen ro ki se?» ²⁹ Isa terlden do: «Kese bo naabm ken Raa je do naase aki teda; naan je do aki kaal maakse do deb ken naan oino.» ³⁰ Naade terlin do: «Num naai tap bo ajen 'tedn nakn-kooom di jaay naaje k'kaaka, jaay bo j'kaal maakje doi ki se? Nakn naai 'baa 'teda tap bo ne di? ³¹ Do kod-baar ki se, bubjege oso nakn kosn ken k'danjin maan, kese bo taar ken k'raanjo taado do: *Gen kosde se Raa eddeno mappan booyo raan.*†»

³² Gan Isa terlden do: «'Booyki bee m'asen deeke: ken edseno mappan booyo raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken booyo raan se, Bubum bo, edseni. ³³ Jo mappan gen Raa se, naan bo debm ken booyo raan, do naan bo debm ed kaaja jeege tun do naan ki.» ³⁴ Gotn se naade deekin do: «Jaamus, bii-raa edjen mappan ese.»

³⁵ Isa terlden do: «Maam bo mappan ken ed kaaja se, debm ken jaay baado gotum ki se, moatn bo an tol eyo; do debm jaay aal maakin do maam ki se, moatn maane an tol eyo. ³⁶ Ey num maam m'taadsenoga, do naase mala kic bo aakumkiroga nafo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki. ³⁷ Jeegen paacn Bu bo edumde se utu ade baa gotum ki, do debm ken baado gotn maam ki se, maam m'an kən kooon kund eyo. ³⁸ Taa maam m'booyo raan se, gen tedn nakn ken maam bo m'je eyo, num gan m'baado se, gen tedn nakn ken debm olumo se bo ja. ³⁹ Debm olumo se, nakn naan je se, jeegen naan edumsin paac se, m'onite kutn deb kalan. Num naan je bii ken kaam moatn se, maam m'aden dur daan yoge tu. ⁴⁰ Kese bo nakn ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono do aal maakin don ki se, naan se onga *kaajn gen daayum. Bii ken kaam moatn se, maam m'an durin daan yoge tu.»

⁴¹ Gotn ese Yaudge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad do: «Maam bo kosn ken booyo raan.» ⁴² Ter naade taad do: «Kese Isan ken goon Yusup se ey la? Ken kon ute Bubin k'jeeldeki se ey la? Ted do di jaay forse num taad do: «Maam booyo raan se?»» ⁴³ Gotn se Isa terlden do: «Onite 'taadki naan ki ute naapa rom ki. ⁴⁴ Bu ken olumo se, nam nam jaay naan tiik olin te gotum ki ey se, ade kən baa gotum ki eyo. Jo debm ken Bu olumsinga se, bii ken kaam moatn se maam m'an durin daan yoge tu. ⁴⁵ Jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakin do: *Raa se, utu dooy jeege paac.*§

«Jo debm ken jaay ondga bin do taar Bubum ki, do booy okga taarin ken naan dooy jeege se, ade kən baa gotum ki. ⁴⁶ Taa nam, bii kalan aak

te Bu eyo. Debm ken iino gōtn Raa ki se naan kalin ki sum 6o aakkiga Bua. ⁴⁷ 'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan ŋga kaajn gen daayum. ⁴⁸ Taa maam 6o m'mappan ken ed kaaja jeege tu. ⁴⁹ Do kōd-baar ki, do dōkin naane se, bubsege ōso nakn kōsn ken k'danin *maan*. Te naan se kic 6o naade ooyga. ⁵⁰ Num kese 6o mappan bōoyo raan, debm jaay ōsga naan se num, naan 'kōn kooy eyo. ⁵¹ Maam 6o kōsn bōoyo raan ō ken ed kaaja. Debm jaay ōsga kōsn ese num, naan utu ting gen daayum daayum. Kōsn ken maam m'utu m'asen kēd se, kēse daa rom mala; naan se 6o ken utu kēdn kaaja jeege tun do naan ki.»

⁵² Ken Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajn te naapa makōn ō: «Gaabm se jaay ō ajeki kēdn daa ron 6o j'aki kōs se, j'an'ki kōsn ō dīo?» ⁵³ Gōtn se Isa deekden ō: «'Booyki bεε m'asen taada: ken naase jaay ōski te daa ro maam Goon Deb eyo, ō aayki te moosum ey se, naase aki kōn kaajn mala eyo. ⁵⁴ Debm ōs daa roma ō aay moosum se, naan ŋga kaajn gen daayum, ō ken naan ooyga kic 6o, 6ii ken kaam mōōtn se maam m'an durin daan yoge tu. ⁵⁵ Deere, daa rom se, kēse 6o nakn kōsn mala mala, ō moosum se lē, naan 6o nakn kaay mala mala kici. ⁵⁶ ō debm ting tōs daa roma, ō ting taay moosum se, naan se ing *dōok ute maama, ō maam m'ing dōok te naana. ⁵⁷ Aan gōō Bua ken ed kaaja nakge tun 6aa se paac se, naan 6o debm ken ōlumo ō naan 6o debm edum kaaja maam ki kici. Taa naan se 6o, debm ken ōs daa ro maam se 'kōn kaaja gōtum ki. ⁵⁸ Kese mappan ken bōoyo raan. Naan se tec aan gōō kōsn ken bubsege ōso do dōkin do kōd-baar ki se eyo. Ute naan se kic 6o naade ooyga, num gan debm ōs mappan ese se, naan 'kōn kaajn gen daayum.» ⁵⁹ Taargen se 6o, Isa dooyjeege maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa ken maakn gēger ken Kaparnayum ki.

Jee metn Isa ken mētinge se, iin rēsina

⁶⁰ Jee metin ki, ken mētinge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dēna baag taadn ō: «Taar se, ōn aak eyo! Nanja jaay 'kōn 'booy taar se?»

⁶¹ Isa jeel maak-saapde ken jee metin ki jaay baag mooy naan ki ron ki se, do taar ken naan taad se deekden ō: «Naase maakse tujga do taar ken se la? ⁶² Num ken naase amki kaakn maam *Goon Deba m'kookn 6aa gōtum ken deet se, naase tap 6o aki taadn ōki dī? ⁶³ Ken ed kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kalde ki se, 'kōn kaajn rode eyo. Taargen maam taadsesino se, iino gōtn Nirl Raa ken lee ed kaaja jeege tu se. ⁶⁴ Num gan maakse ki se, jee mētinge aal maakde dom ki eyo.» Taa gōtn do dōkin tap 6o Isa se, naan jeel jeegen aal maakde don ki ey se, ō debm ken utu an kutin se kic 6o, naan jeelina. ⁶⁵ Ter Isa taadden ō: «Taa naan se 6o maam taadseno m'ō: debm ken Raa ōdīn te dōob ey se, naan ade kōn 6aa gōtum ki eyo.»

⁶⁶ Ken jee metin ki jaay booy taar bin se, denin iin rēsina ō baate 6aa ute naana. ⁶⁷ Gōtn se Isa tōnd metn jee metin ken ōp sik-kaar-di se ō: «Num naase se, 'je aki 6aa ey la?» ⁶⁸ Gōtn se Simon Pier terlin ō: «Meluma, naai 6o ōk taar ken ed *kaajn gen daayum. Ken jaay kōn naai se k'6aa gōtn nan ki? ⁶⁹ Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ō k'jeeli naai se Debm *Salal ken iino gōtn Raa ki.» ⁷⁰ Ter Isa taadden ō: «Naasen sik-kaar-di ki se, maam 6o m'bēer tōdseno ey la? Num gan maakse ki se, deb kalan se, tec sitan te kaamina.»

⁷¹ Kese naan taad te Judas goon Simon ken Iskariot; naan 6o debm ken maaknj jeege tun sik-kaar-dio ken utu an kut se.

7

*Isa se genaange mala kic 6o aal maakde don ki eyo
(Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)*

¹ Ken nakgen se paac jaay deel se kic 6o, Isa utu lee lee taa naan Galile ki rok. Jo naan baate 6aa lee taa naan Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm an tooo. ² Kaad ken se, laa Yaudgen ken k'danin *laa Daabge se, doopga gooro. ³ Gotn se genaange deekin oo: «Bee ki num, naai 'kiin 6aa taa naan Jude ki, taa nakn-koo6gen naai 'ted gotn ara se, '6aa tedn naane kici taa jee meti ki '6aa kaaka. ⁴ Ken debm jaay je oo jeege jeel gotn se, naan ted nakge tal tal, oyiin koy eyo. Taa di nakn-koo6gen naai 'lee ted se, 6aa tedn naan jeege tu, taa jeege paac ai kaaknj jeele.» ⁵ Taa gena Isage mala kic 6o, naade aal maakde don ki eyo. ⁶ Gotn se Isa deekden oo: «Gen tedn naknj ese se, kaadum aas te ey borto. Num gan gen naase le, kaadn gay gay kic 6o jigsen naase ki. ⁷ Jee do naan ki se asen kon koo6n kund naase eyo; num gan maam se naade ood undum naata. Taa maam m'lee m'toodden tooo metn *kusiindege. ⁸ Gen 6aa tedn laa se, naase '6aaki. Jo maam se m'6aa eyo, taa kaadum aas te ey borto.» ⁹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan oop ing taa naan Galile ki.

Isa 6aa gen tedn *laa Daabge

¹⁰ Ken genaange jaay iin 6aa gen tedn laa se, naan kic iin 6aa. Na6o ken naan 6aa 6aa se goon goono oo ken aan naane se kic 6o toy toy roa. ¹¹ Maaknj giige tun Yaudge ted ted laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek oo: «Naan tap 6o gay?» ¹² Jeege dena gotn se taad naan ki, oo naaj te naapa ro Isa ki. Jee metinge deek oo: «Gaabm se, naan debm jiga.» Jo kengen kuuy deek oo: «Bere naan se, iig kiig 6o jeege.» ¹³ Num gan debm jaay 'taadn taa Isa tal naan jeege tu se goto, taa naade se beer beer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad ken jeege ted ted laa gen taal Daabge jaay aan daanin ki se, Isa 6aado end daan boor *Bee Raa ki oo baag dooy jeege. ¹⁵ Ken Yaudge jaay booy naan ing dooy dooy jeege se, okden taad eyo, deek oo: «Gaabm se le, ingo te gen dooyo gam eyo, num jeel nakge den bin se onjino gay?»

¹⁶ Num gan Isa terlden oo: «Taargen maam dooy jeege se, m'terac daan dom ki eyo, num taargen se, debm ken olumo se 6o taadumsino. ¹⁷ Debm ken je tedn nakn ken *Raa maakin 6o jen ro ki se, kon 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'terac te daan dom 6o m'taad eyo num taargen se iino gotn Raa ki. ¹⁸ Debm ken jaay terac te daan don sum 6o, taad se naan je jeege 6o an *nooko. Num gan debm je jeege nooknj debm oino naaba se, naan se taad taar met ki oo ok taar-koo6 eyo. ¹⁹ Ken 6aado taadsen *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Gan maakse ki se, debm jaay ok Ko Taar Raa jiga se goto, ey num ken naase jaay 'je amki too se taa di?» ²⁰ Gotn se jee denge terlin oo: «Naai se ok sitan! Nam nam je aay too naai se tap 6o nana?»

²¹ Isa terlden oo: «Bii kalan se, maam tedo nakn-koo6o kalan bini, oo nakn-koo6m se deelo dose, oo oksen gen taad eyo. ²² Musa se taadseno oo gaangen gaabge se 'tojdeki pondo, num gan *konj pondo se iino do bubge tun do dakiina, do Musa ki sum eyo. Taa naan se 6o ken aanga *6ii sebit ki kic 6o, naase lee 'tojki pondo gensege tu. ²³ Taa naan se 6o, naase 'tojki

põndo gensege tu utu bii sebit kic 6o tuj Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan debkilimi ute magalin 6o maam m'edin lapi bii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa di? ²⁴ Ken jaay aki kojn bõro do nam ki num, õnte kojki do nakge tun, ken naase aki ute kaamse sum eyo, num ojki bõro ute doobina.»

²⁵ Gotn se jee Jeruzalem ken metinge deek ɔ: «Kese 6o gaabm ken k'je j'an tɔl se ey la? ²⁶ 'Booyki naan daar tal taad taad naan jeege tu, ɔ tɔgjege se, nam tap 6o taadin taar dim eyo. Lo bin se naade jeelinga naan *al-Masi deer ne? ²⁷ Num al-Masi jaay utu ade 6aa se, gotn naan ano kiin tap 6o nam jeel eyo. Gan gaabm se le, naaje k'jeelki gotn naan iinno ro ki.»

²⁸ Kaad ken Isa dooy dooy jeege daan bõr Bee Raa ki se, ken naan jaay booy taarde se, uun mindin raan deekden ɔ: «Deere, naase 'jeelumki ɔ 'jeelki gotn maam m'iinno. Anum, maam se m'iino gen dom 6o m'baado eyo. Num deb kuuy 6o olumo, ɔ debm olumo se taad taar met ki. Num gan naan se naase 'jeelinki eyo. ²⁹ Anum debm se maam m'jeelina taa maam se m'iino gotin ki, ɔ naan 6o olumo.» ³⁰ Gotn se naade je an kɔkɔ na6o nam ɔj ɔl te jin ron ki eyo, taa kaadin aas te ey borto. ³¹ Gan maakn jee denge tu se, jee metinge took aal maakde don ki ɔ naade deek ɔ: «Ken al-Masi utu ade 6aa se 'kon 'tedn nakn-kɔɔngen den cir gen gaabm ese ted se la?»

³² Gotn se *Parizige 6aa booy taar ken jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn serkge se, ɔl asgargen lee bõb Bee Raa se, gen 6aa kɔkn Isa. ³³ Gan Isa deekden ɔ: «Maam se, ɔpunga baata ken m'king te naase ɔ tedga 6o maam 6aa kon debm ken olumo. ³⁴ Naase utu amki jea, na6o amki je kon eyo. Taa gotn maam 6aan 6aa se, naase aki kon kaan eyo.» ³⁵ Gotn se Yaudge baag taadn te naapa ɔ: «Naan tap 6o 6aa kaam gay, jaay naaje j'an ki kon kon ey se? ɔ 6aa ting daan Yaudge tun wɔɔk maakn Grekge tu se la? ɔ gotn naane se naan 6aa dooy Grekge la? ³⁶ Ey num taar naan taad ɔ: «Naase utu amki jea, na6o amki je kon eyo, taa gotn maam 6aan 6aa se, naase aki kon kaan eyo.» Taar se tap 6o naan je deekn ɔ dɔ?»

Isa taad taar maan ken ed kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacn gen *laa Daabge se, biin ken kaam mɔɔtn. Biin se 6o Isa iin daara ɔ uun mindin raan ɔ baag taada ɔ: «Debm ken jaay maane tɔlin se n'baado gotum ki ɔ n'kaaye. ³⁸ Aan gɔɔ taar ken k'raan do dakin taad ɔ: debm jaay aalga maakin dom ki se, 'kon maan ken ed kaaja. ɔ maan ken ed kaaja se, ade kiin maakin ki ɔ 'toodn kɔɔy maakin ki kɔl kɔl aan gɔɔ maan maakn oolge tu.» ³⁹ Ken Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, ken tedga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kon. Taa kaad ken se, Nirl Raa bɔɔy te ey borto; taa Isa se ook 6aa te raan gotn j'ansen nook ey borto.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Ken jeege jaay booy taar se, jee metinge deek ɔ: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.» ⁴¹ Jee metinge taad ɔ: «Naan se 6o *al-Masi.» Gan jee metingen kuuy taad ɔ: «Al-Masi 6o ade kiin taa naan Galile ki ne? Kese got. ⁴² Ey num taargen do dakin k'raaninga raan se deek ɔ: Al-Masi se, ade teecn metjil *Daud ki ɔ ade kiin

Betleem ki, kɛn maakɲ naanɲ Daud ki ey la?*» ⁴³ Taa Isa se jee dɛn se, taarde ɓaa ɔk mɛtn naap eyo. ⁴⁴ Gɔtn se jeege kandum maakɛ ki se je an kɔkɔ naɓo nam ɔɲ ɔl te jiɲ ron ki eyo.

⁴⁵ Asgargen lee ɓɔɓɓ *Bee Raa se ɔk tɛrlo ɓaado ɔɲ *magal jee tɛɗn serke Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ɔɔ: «Gɛn di jaay naase 'baate kɔkɲ ɓaansinɲkiro se?» ⁴⁶ Gɔtn se asgarge tɛrlɛn ɔɔ: «Bii kalan tap ɓo nam ɔɲ taad te taara aan gɔɔ gɛn gaabm se eyo.» ⁴⁷ Anum Parizige se, tɛrlɛn ɔɔ: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la? ⁴⁸ Maakɲ magalge tu ey lɛ maakɲ Parizige tu se aakkiga nam kalan tookga taarin la? ⁴⁹ Num gan jee dɛn took taarin se naade jeel *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se eyo, ɔɔ naade se lɛ jee kɛn Raa naamɗega naama.»

⁵⁰ Gan maakɲ Parizige tu se gaaba kalan ron Nikodem, naan se bii kalan ingoga king gɔtn Isa ki kici deekɛn ɔɔ: ⁵¹ «Ko Taar kɛn Raa ɛɗjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taarin eyo, ɔɔ j'aak te nakɲ kɛn naan tɛɗ ey se, j'an kɔkɲ mindiɲ j'ɔɔ di?» ⁵² Gɔtn se naade tɛrliɲ ɔɔ: «Naai kic 'tɛɗn kɔɗ Galile la? 'Baa dooy ɔk taargen k'raanɗeno do dakin se jiga jaayo, bii kalan tap ɓo debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan Galile ki eyo.»

⁵³ [Gɔtn se, nanɲ nanɲ kic ɓo iɲ uun ɗoobm ɓeenɲ ɓeenɲ.]

8

Mɛnd gaaba j'ɔkiɲ ute gaabm kuuy

¹ Naan kɛn se Isa iɲ ɓaa do *kɔsn ɔlib ki. ² Mɛtbeenki tanɔɔriɲ nɔɔriɲ se, naan ɔk tɛrlo daan ɓɔɔ *Bee Raa ki ɔɔ jeege paac ɓaado ɔɲɲa. Gɔtn se naan booy ing naan ki ɔɔ baagɛn dooyo. ³ Gɔtn se jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige se ɔk ɓaano te mɛnd gaaba kalan bin se j'ɔkiɲo te gaabm kuuy. Naade ɓaado ɔndiɲ daan jeege tu. ⁴ Naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, mɛnd se tɛɗga nakɲ *kusiɲa j'ɔɲɲo tood tood te gaabm kuuy. ⁵ Maakɲ *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se taadjeki ɔɔ: «Mɛndgen bin se j'aden tund tɔɔl te koa.» Num gɛn naai ki num ɔɔ di?»

⁶ Kɛn naade jaay taad bin se, je kɛn naan taadga taar dim ɔkɔ sum ɓo, naade an goom kɔkɔ taa an kɔkɲ mindiɲa. Num gan gɔtn se, Isa no don naan ki ɔɔ baag raan naan ki ute goon jina. ⁷ Aan gɔɔ naade dɔɔk taara tɔnd mɛtiɲ ɔɲ ey se, gɔtn se Isa uun don deekɛn ɔɔ: «Maakɲ naase kɛn 'paacki se, nam nam bii kalan jaay tɛɗ te nakɲ kusiɲ ey num, uun koa und mɛnd se deete.» ⁸ Gɔtn se tɛr naan no don naan ki daala ɔɔ baag raan naan ki. ⁹ Kɛn naade jaay booy taar ese se, nanɲ nanɲ kic ɓo uun ɗoobiɲ ɗoobiɲa. Jee magalge se ɓo baag kiɲ ɓaa deet deet. Gɔtn se ɔɔp Isa kalin ki te mɛnd kɛn naade ɔk ɓaano daande ki se. ¹⁰ Num gɔtn se Isa uun don daala deek mɛnd ki se ɔɔ: «Mɛnda, jee se ɓaaga gay? Maakɛ ki se, nam nam 'ɗaar jaay 'kɛnd teeli gɛn kuti se gɔɔ ne?» ¹¹ Mɛnda se deekiɲ ɔɔ: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gɔtn se Isa deekiɲ ɔɔ: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baao naɓo mɔɔtn ɔɲte tɛɗn nakɲ kusiɲa.»

Isa se naan gɔtn wɔɔr gɛn jeege paac

¹² Isa deek jeege tu daala ɔɔ: «Maam se, m'gɔtn wɔɔr gɛn jeege paac. Debm kɛn ɓaadoga mɛtum ki se, naan se lee maakɲ gɔt kɛn ɔɔɗ eyo. Gan naan se 'kɔɲ gɔtn wɔɔr kɛn an tɔɔɗn kɔl gɔtn kɛn naan an kɔɲ kaaja.» ¹³ Gɔtn se *Parizige deekiɲ ɔɔ: «Naai ɓo 'tɛɗn saadn gɛn naai mala se, saadn

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ɔɔ Mis 5.1-3.

naai se ɔs aay eyo.» ¹⁴ Isa terlden ɔɔ: «Ken maam m'tedn saadn maam mala kic 6o, saadn maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gɔtn maam m'iinno ɔɔ gɔtn maam m'an 6aa. Num gan naase gɔtn maam m'iinno ɛ, 'jeelki eyo ɔɔ gɔtn maam 6aan 6aa ro ki kic 6o, naase 'jeelki eyo. ¹⁵ Naase ɔjki bɔɔrɔ do jeege tu aan gɔɔ ken jikilimge lee tɛda. Num maam ɛ m'ɔj bɔɔrɔ do nam ki eyo. ¹⁶ Ken jaay aanumga gen kɔjn bɔɔrɔ kic num, kɔjn bɔɔr maam se ken met ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu ken ɔlumo se kic utu te maama. ¹⁷ Maakj *Ko Taar ken Raa ɛdseno se, k'raanɔinga raan j'ɔɔ: ken jeege di jaay taad taarde ɔk metn naapa se saadn naade se, ɔs aaye. ¹⁸ Maam mala 6o m'taadn saaduma ɔɔ Bubum ken ɔlumo se kic taad saadn maama.» ¹⁹ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa terlden ɔɔ: «Naase ɛ 'jeelumki eyo. ɔɔ Bubum kic naase 'jeelinki eyo. Ken naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic 6o naase anki 'kɔn jeel kici.» ²⁰ Isa taad taargen se, kaad ken naan dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki. Naan ken se, naan ing cɛɛ nakj ken jeege lee tɔmb *serke maak ki; num gan gɔtn se, nam ɔj ɔl te jin roŋ ki eyo taa kaadin aas te ey bɔrtɔ.

Isa taad ɔɔ naan utu terl gɔtn Bubiŋ ki

²¹ Isa taadden daala ɔɔ: «Maam se m'6aa 6aao ɔɔ naase utu amki jea, na6o naase se utu aki kooy maakj *kusinse ki. Taa gɔtn maam m'an 6aa se ɛ, naase aki kɔn 6aa eyo.» ²² Gɔtn se magal Yaudge taad te naapa ɔɔ: «Taar ken naan taad ɔɔ gɔtn maam m'6aan 6aa se naase aki kɔn 6aa eyo. Bin se, naan kalin ki 6o 6aa 6aa tɔɔl roŋ la?» ²³ Isa terlden ɔɔ: «Naase se, jee do naan ki, num maam ɛ, m'iino raan. Naase se, jee do naan ki ara, num maam se, m'metn jee do naan ki ara ki eyo. ²⁴ Taa naan se 6o maam taadseno m'ɔɔ, naase se utu aki kooy maakj kusinsege tu. Ken naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam ken m'ing daayum se, naase se utu aki kooy maakj kusinsege tu.» ²⁵ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Naai tap 6o nana?» Isa terlden ɔɔ: «Do kupm met ki tap 6o maam m'ɔn te eyo num m'taadsenoga. ²⁶ Do naase ki se, maam m'ɔk taarge dena ken m'asen taada ɔɔ gen kɔjn bɔɔrɔ dose ki. Num gan Debm ken ɔlumo se, naan taad taar met ki. ɔɔ taar ken maam taad jeege tu se, m'booyo gɔtn naan ki.»

²⁷ Num taar jaay naan taadden te *Raa Bubu se, naade ɔnd te metin eyo. ²⁸ Gɔtn se Isa deekden daala ɔɔ: «Ken naase jaay 'tup 'tɔɔlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daarinŋiga raan se, kaad ken se jaay na6o naase aki jeele, maam se 6o debm ken m'ing gen daayum. ɔɔ maam se m'ted naka gen dom eyo, num maam taad se m'taad te nakj ken Bubum dooyumo. ²⁹ Debm ken ɔlumo se, naan utu te maama. Naan ɔj ɔnum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'ted nakj ken tɔɔlin naan ki.» ³⁰ Gɔtn se ken jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dena took aal maakde don ki.

Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange

³¹ Gɔtn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde don ki se ɔɔ: «Ken naase jaay ɔkki taarum maakse ki tɔɔg se, naase aki tedn jee metum ken mala mala. ³² Ute naan se naase aki jeel taar met ki, ɔɔ taar met ki ken naase aki jeel se 6o, asen kɔɔdn dose maakj bul ki.» ³³ Naade terlin ɔɔ: «Naaje se k'metjil *Abraamge ɔɔ gii kalan naaje k'ted te bul nam gam eyo. Naai 'taadjen ɔɔ: naase aki kɔn tedn bul ey sum se, taa di?» ³⁴ Isa terlden ɔɔ: «Booyki beɛ m'asen taada: debm jaay ted nakj *kusin se, naan ɔɔp tedga bul gen kusina. ³⁵ Bulu se naan kɔn king maakj bee ki gen daayum eyo, num goono 6o debm 'king maakj bee ki gen daayum. ³⁶ Taa naan

se 60 kɛn Goon Raa jaay ɔɔdsenga maakɲ bul ki num, naase aki kɔŋ dose deer deer. ³⁷ Maam m'jeele naase se mɛtjil Abraamge. Na60 naase 'baate 'kuunki taaruma ɔɔ taa naan se 60 naase 'je amki ɔɔlo. ³⁸ Maam se m'taadsen nakɲ kɛn maam m'aako gɔtn Bubum ki. Gaŋ naase se 'tedki nakɲ kɛn naase 'booykiro gɔtn bubse ki.» ³⁹ Naade tɛrlɪŋ ɔɔ: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa tɛrlɪden ɔɔ: «Kɛn naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tɛdn nakgen aan gɔɔ Abraam tɛdo se. ⁴⁰ Num ɔɔrse naase 'je amki ɔɔlo. Taa maam m'taadsenga taad taar mɛt ki kɛn maam booyo gɔtn Raa ki. Nakgen bin se Abraam ɔŋ tɛdɪŋ te eyo. ⁴¹ Num gaŋ naase se 'tedki nakgen kɛn bubse lee tɛda.» Naade tɛrlɪŋ ɔɔ: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ok Bubum kalan sum, ɔɔ Bubm naaje se, Raa!»

⁴² Isa deekɪden ɔɔ: «Kɛn Raa jaay Bubse num kaadn naane, naase amki jea. Maam m'iino gɔtn Raa ki ɔɔ m'6aado kic 60 taa naana: maam se m'6aado gɛn dom eyo, num naan 60 debm kɛn ɔlumo. ⁴³ Gɛn dɪ naase 'booy ɔkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aasiŋki gɛn booy kɔkiŋ eyo. ⁴⁴ Bubm naase se, naan Bubm sitange. ɔɔ naase 'jeki tɛdn nakɲ kɛn bubse maakiŋ jea. Do dɔkiŋ kic 60, naan 60 debm tɛso gɛn ɔɔl jeege. ɔɔ naan se taad taar mɛt ki eyo, taa nakɲ mɛt ki se gɔtn naan ki gɔɔ. Kɛn naan baaga taadn taar-kɔɔ60 se taargen se naan uun don ki 60 taada, taa naan se debm taar-kɔɔ60 ɔɔ bubm jee taar-kɔɔ6ge. ⁴⁵ Num gaŋ maam se m'taadsen taar mɛt ki. Taa naan se 60 naase 'baate 'tookki taaruma. ⁴⁶ Maakse ki se naŋa jaay am kɔŋ taadn kusiŋ kɛn maam tɛda ɔɔ kɛn maam m'taad taar mɛt ki num, naase 'baate kuunki taarum se gɛn dɪ? ⁴⁷ Debm gɛn Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naan se 60 naase 'baate 'booyki taaruma.»

⁴⁸ Gɔtn se magal Yaudge taad Isa ki ɔɔ: «Kɛn k'deek j'ɔɔ naai kɔd *Samari ɔɔ debm sitan se, taarje mɛt ki.» ⁴⁹ Gaŋ Isa tɛrlɪden ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num naan se *m'nook Bubuma, gaŋ naase aalumki maak ki eyo. ⁵⁰ Maam se m'je jeege 60 am nook eyo, num deb kuuy 60 je jeege am nooko, naan 60 debm utu 'kɔŋ bɔɔɔ. ⁵¹ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mɔɔtn naan se 'kɔŋ kooy eyo.»

⁵² Gɔtn se, magal Yaudge deekiŋ ɔɔ: «Bɔɔrse naaje k'jeeliga naai se debm sitan! Ey num Abraam te jee taad taar teeco taar Raa ki kɛn do dɔkiŋ se kic 60 ooyga, gaŋ naai 'taad ɔɔ debm jaay booy uunga taar naai num, mɔɔtn 'kɔŋ kooy eyo. ⁵³ Bin se bubjen Abraam kɛn ooyga se naai magal ciriŋ la? Ey num jee taad taar teeco taar Raa ki se kic 60 ooyga ɔɔ naai magal roi bin se 'je kaasn te naŋa?» ⁵⁴ Isa tɛrlɪden ɔɔ: «Kɛn maam 60 m'nook rom mala sum num, nookɲ ro maam se nakɲ cɛɛ. Kɛn nookum maam se, Bubuma, ɔɔ naan 60 kɛn naase 'taadki ɔki naan 60 Raase se. ⁵⁵ Gaŋ naase 'jeel ɔkiŋki eyo ɔɔ maam se m'jeel m'ɔkiŋ mala mala. Kɛn maam jaay m'taad m'ɔɔ m'jeel m'ɔkiŋ ey se, m'tɛdn debm taar-kɔɔ60 aan gɔɔ naase kici. Num maam se m'jeel m'ɔkiŋa ɔɔ m'ɔk taariŋ se maakum ki. ⁵⁶ Bubse Abraam se maakiŋ raapo ɔɔ naan aak kaam ɔiɪn m'ano '6aa do naan ki. Kɛn naan jaay aak naan se sum se, naan maakiŋ raap dɛn aak eyo.» ⁵⁷ Do taar kɛn naan taad se magal Yaudge deekiŋ ɔɔ: «Naai kɛn ɔaari si-mii kic aas te ey sum 60 aakga Abraam ne?» ⁵⁸ Isa tɛrlɪden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn j'ooj te Abraam ey se, maam m'utu tap.» ⁵⁹ Gɔtn se naade ɔs koa je an tundu, na60 naan end iig daan jeege tu ɔɔ iin teec daan bɔɔɔ *Bee Raa ki se naatn.

9

Isa ed lapi gaab ken j'oojin tap bo kaam-tōkō
(Mk 8.22-25, 10.46-52)

¹ Bii kalan Isa deel deel se, aak gaaba kalan bin se j'oojin bo kaam-tōkō.
² Gōtn se jee metin ki tōnd metin do: «Debm dooyje, ken tuj *Raa ki jaay ol gaabm se j'oojin kaam-tōkō se, naan mala lōbu bubin te kon le?» ³ Isa terlden do: «Ken ol jaay k'j'oojin kaam-tōkō se, taa *kusin kon te bubin eyo, do gen naan mal eyo. Num ute naan se, Raa bo 'je taadn naabin jeege tu!» ⁴ Ken kaada jaay utu se, beeki se, k'tedki naabm gen debm olumo. Ey num ken nōro jaay aanga num, nam 'kon tedn naab dim eyo. ⁵ Kaad ken maam m'utu do naan ki bōrt se, maam bo gōtn wōor gen jee do naan ki.»

⁶ Ken Isa jaay taad nan taarin se, tup boorin naan ki, deepin te naanja do uun otinsin kaam gaab ken kaam-tōkō se. ⁷ Jo deekin do: «Baa tug kaami maakn gōo ken ok maane do gōo se bo ken k'danin Siloam se.» Siloam se je deekin do: *j'ōlinga*. Gōtn se debm kaam-tōkō iin baa tug kaamina do ken naan terlo terl se, naan aak kaaka. ⁸ Jee do daambooginge ute jee jeelin do dōkina jaay aakin naan le, baayo baay se deek do: «Kese bo debm kaam-tōkō ken ing le baayo se ey la?» ⁹ Jee metinge deek do: «Kese bo naana.» Kengen kuuy deek do: «Gōt! Kese naan eyo. Nam bo tecin tece.» Gan gaabm kaam-tōkō se taadden do: «Kese maam mala.» ¹⁰ Gōtn se naade tōnd metin do: «Ted do di jaay kaami doo aak se?» ¹¹ Naan terlden do: «Gaabm k'danin Isa se bo deep boorin te naanja do otumsin kaamum ki do deekum do: «'Baa tug kaami maakn Siloam ki se.» Gōtn se bo maam m'iin baa tug kaamuma do kaamum doo aaka.» ¹² Naade tōnd metin do: «Gaabm se utu gay?» Naan terlden do: «Maam jeel gōtin eyo.»

*Parizige tōnd metn gaabm debm kaam-tōkōn Isa edin lapi se

¹³ Gōtn se j'ok k'baan te gaabm, ken ingo kaam-tōkō se, gōtn Parizige tu. ¹⁴ Gan bii ken Isa deep naanja ute boorin jaay ot kaam gaab ken debm kaam-tōkō do kaamin doo aak se, biin se *bii sebit. ¹⁵ Taa naan se bo Parizige kic tōnd metin do: «Ted do di jaay kaami doo aak se?» Naan terlden do: «Gaabm ken k'danin Isa se bo, deep boorin ute naanja do otum kaamum ki do m'baa m'tug kaamuma do kaamum doo aaka.» ¹⁶ Maakn Parizige tu se jee metinge deek do: «Gaabm se debm Raa eyo. Taa bii sebit kic bo naan aalin maak ki eyo.» Gan jee kuuy deek do: «Debm *kusin naan Raa ki sum bo, 'kon tedn nakn-kōōngen deel do bin ne?» Gōtn se taarde baa ok metn naap eyo. ¹⁷ Gōtn se ter naade tōnd metn gaabm ingo kaam-tōkō se daala do: «Maak-saapm naai ki num, gaabm doo kaami se, naai do di?» Naan terlden do: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

¹⁸ Gan magal Yaudge se baate tooko ken gaabm se jaay j'oojin bo kaam-tōkō do borse kaamin doo aakga kaak se; taa naan se bo, naade danjo kon te bubin se. ¹⁹ Gōtn se naade tōnd metde do: «Gaabm se bo kese goonsen do ki oojinki kaam-tōkō se ne? Jo borse 'ted do di jaay kaamin doo aak se?» ²⁰ Bubin ute kon terlden do: «Kese goonje mala. Naaje se deere j'oojin bo kaam-tōkō. ²¹ Gan ted do di jaay kaamin doo aak se, naaje j'ōnd eyo do nam nam dooin kaamin se le, naaje k'jeelin eyo. Naan le debm magala, 'tōndki metina naan mala asen taadn metina.» ²² Ken ol kon ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dōōkga dōōk taarde do debm ken jaay taadga do: «Isa bo *al-Masi se» naade an

tuuriṇ maakṇ *ḡee kēn Yaudge lee tusn maak ki se naatn. ²³ Taa naan se 6o koṇ te bubiṇ deek ɔ: «Naan ɛ debm magala, tɔndki meṭiṇa.»

²⁴ Ter Parizige se danjo gaabm kēn ingo kaam-tɔɔkɔ se, daala, deekiṇ ɔ: «Naan Raa ki se, naai taad taar meṭ ki. Gaabm se ɛ naaje k'jeeliṇ naan se debm kusiṇa.» ²⁵ Naan terlden ɔ: «Kēn gaabm se 6o debm kusiṇa, ɔ debm kusiṇ eyo, maam jeel eyo. Nakṇ maam jeel se, maam se j'oojum kaam-tɔɔkɔ ɔ ɔorse kaamum ɔɔd aakga.» ²⁶ Naade taad gaab kēn se ɔ: «Naan tap 6o tedi ɔ di? ɔ kaami se naan tediṇ ɔ di jaay ɔɔd aak se?» ²⁷ Naan terlden ɔ: «Taar se maam taadsenga taad meṭiṇa. Naḡo naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad meṭiṇ daal se gen di? ɔ naase 'je aki tediṇ jee meṭiṇ ki kic ɛ?» ²⁸ Gɔtn se Parizige baagiṇ naaja deekiṇ ɔ: «Naai 6o meṭn gaabm se ey num! Naaje se k'jee meṭn *Musa ki. ²⁹ Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gan naan se iṇo gɔtn gay gay se, naaje k'jeel eyo!» ³⁰ Gɔtn se gaabm ingo kaam-tɔɔkɔ se terlden ɔ: «Kēn naase jaay ɔki 'jeelki gɔtn naan iṇo ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan 6o debm ɔɔdumo kaamuma. ³¹ Naaje k'jeelki Raa se, booy keem nɔɔ jee kusiṇge eyo. Num gan Raa se booy keem nɔɔ debm kēn aaliṇ maak ki ɔ tedi nakṇ kēn Raa maakiṇ jen ro ki. ³² Bii kalan jaay k'booy j'ɔɔ nam ɔɔdga kaam debm j'oojiṇ 6o kaam-tɔɔkɔ se gɔtɔ. ³³ Kēn gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kɔṇ tediṇ diṇ eyo!» ³⁴ Naade terliṇ ɔ: «Naai 6o j'ooji maakṇ kusiṇ ki tappi ɔ gan ter 'je ajen dooy naaje ne?» Gɔtn se naade tuur ɔɔdiṇ naatn.

³⁵ Kēn Isa jaay booy ɔ naade tuuringa naatn se, gɔtn se naan 6aa je ɔṇiṇa ɔ deekiṇ ɔ: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?» ³⁶ Gaabm se terliṇ ɔ: «Naka, 'taadum tu naan naṇa jaay maam m'kaal maakum don ki se?» ³⁷ Isa deekiṇ ɔ: «Aaka! Debm kēn naai aakiṇ daar naani ki jaay taadi se, kese 6o naana.» ³⁸ Gaabm se deek ɔ: «Meluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gɔtn se naan no naan ki ɔ erg naaniṇ ki.

³⁹ Gɔtn se Isa deek ɔ: «Maam m'ḡaado do naan ki se taa koṇ bɔɔrɔ, taa jee kaam-tɔɔkge se kaamde kɔɔdn kaaka, ɔ jeegen kaamde utu aak kaak se ɛ utu 'tediṇ jee kaam-tɔɔkge.» ⁴⁰ Parizigen utu te naan se, kēn naade jaay booy taar ese se deekiṇ ɔ: «Kēn bin se naaje kic k'jee kaam-tɔɔkge la?» ⁴¹ Isa terlden ɔ: «Kēn naase jaay 'tedkiga tedi jee kaam-tɔɔkge num, kaadn naane naase aki tediṇ jee kusiṇge eyo. Num gan ɔorse naase 'deekki ɔki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se 6o naase utu ingki maakṇ kusiṇse ki se.»

10

Isa aal naagṇ taara ute debm gaam baatge

¹ Ter Isa taadden ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm end tɔrdn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gaan aal gɔt kuuy se, naan se debm 6oogo ɔ debm tuiṇ jeege. ² Num gan debm aal te taa doobo se, naan se 6o debm gaam baatge. ³ ɔ debm kēn ing bɔɔb taa doobo se, ɔɔdiṇ kaam taara ɔ baatge se booy mindiṇa. ɔ baatn naange mala se, naan danḡe te rode ɔ ɔɔd teecnde naatn. ⁴ Kēn naan jaay ɔɔd teecndega naatn se, naan lee naande ki, ɔ naade ɔk meṭiṇa taa naade booy jeel mindiṇa. ⁵ Num naade se koṇ kɔkṇ meṭn nam kuuy eyo. Kēn naade booyga mindiṇ kic 6o aaniṇ kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindiṇ eyo.» ⁶ Isa se taadden te kaal naagṇ taara, num gan jee se booy ɔk meṭn taar kēn naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam bɛɛ

⁷ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maam se ɔo aan gɔɔ m'taa doobm baatge. ⁸ Jeegen ɔaado paac deet naanum ki se, naade se jee ɔoogge ɔɔ jee tujɔ jeege, naɔo baatge se took te taarde eyo. ⁹ ɔo maam ɔo aan gɔɔ m'taa doobo. Kɛn debm jaay ɛnd te doobm maam se, naan 'kɔɔ kaaja. Naan kɔɔ kɛndɛ ɔɔ teecn ɔaa gaam te maraadiɔa. ¹⁰ Debm ɔoogo ɔaado se, gɛn ɔoogo, gɛn tɔɔɔ, gɛn kutu. Num gaj maam m'ɔaado se, taa jeege 'kɔɔ kaaja ɔɔ 'kɔɔ kaajɔ gɛn taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam bɛɛ: debm gaam bɛɛ kɛn utu kutn kɔɔa taa baatinge. ¹² ɔo debm kɛn gaam gɛn gurs sum se, naan se mɛl baatge eyo ɔɔ baatge se lɛ gɛn naan eyo. Kɛn aakga k-sogsogi utu ɔaado se, naan aɔ rɛsn te baatge. ɔo k-sogsogi se ɔaado ooc baatge ɔɔ wɔɔkde naatn. ¹³ Taa naan lɛ tɛd naabm gɛn gurs sum, ɔlɔɔ dɛm te baatge eyo. ¹⁴ Num maam se m'debm gaam bɛɛ, maam m'jeel baatumge ɔɔ baatumge kic ɔo jeelum maama ¹⁵ aan gɔɔ Bubum jeeluma ɔɔ maam jeeliɔ naan se, maam m'utu kutn koma taa baatumge. ¹⁶ ɔo maam m'ɔk baatgen kuuy kɛn te naatn kici. Naade se kic ɔo m'utu m'adeno kɔɔɔ ɔaaɔ. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tɛdn dɔɔl baatgen kalan ɔɔ debm gaamde kic ɔo 'tɛdn kalan. ¹⁷ Bu se jema taa maam m'utu m'kɛdn koma ɔɔ tɛdga num maam m'utu m'duru. ¹⁸ Nam nam jaay am kɔɔdn kɔmb taa tɔɔɔ se gɔɔ. Maam mala ɔo m'kɛdn koma taa maam se m'ɔk tɔɔɔ kɛn m'je lɛ m'kɛdn koma ɔɔ m'ɔk tɔɔɔ kɛn m'utu m'duru. Kɛse ɔo nakɔ kɛn Bubum taadumo ɔɔ m'tɛda.»

¹⁹ Gɔtn se Yaudge jaay booy taar Isa taadɔin se, taarde ɔaa ɔk mɛtn naap ey daala. ²⁰ Maakde ki se, jee dɛn taad ɔɔ: «Naan lɛ debm sitan ɔɔ do lɛ tɛdga gɛn naan eyo. Num ɔɔɔ 'booyki taariɔ se gɛn dɛ?» ²¹ Gaj jee mɛtinge deek ɔɔ: «Debm sitan 'kɔɔ taadn taargen bin eyo; ɔɔ sitan se 'kɔɔ tɔɔdn kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔd und Isa

²² Kaad kɛn se kaadn kuul ki, ɔɔ ɔii kɛn se Jeruzalem ki Yaudge tɛd tɛd maak-raapde gɛn ɔii kɛn naade daapo *Bee Raa tɛdo salal*. ²³ Gɔtn se daan ɔɔɔr 'Bee Raa ki mɛtn daabm kɛn k'danɔɔ daabm Salomon se, Isa lee ɔaa kaam ara kaam ara. ²⁴ Yaudge ɔaado ɔl gurugiɔa deekiɔ ɔɔ: «Naaje tap ɔo j'ai booy bini nuɔ ki jaay naai ajesiɔ taadn tal se? Kɛn naai ɔo al-Masi lɛ, 'taadjesiɔa!» ²⁵ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Ey num maam m'taadsenga, naɔo naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen maam m'tɛd te ro Bubum paac se kic ɔo, taad saadn maama. ²⁶ Gaj naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo. ²⁷ Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde ɔɔ naade se ɔk mɛtuma. ²⁸ ɔo maam m'aden kɛdn *kaajɔ gɛn daayum. ɔo naade se 'kɔɔ kut eyo ɔɔ nam kuuy adɛn kɔɔ kujɔ jim ki eyo. ²⁹ Bubum kɛn ɛdumdeno se naan magal do nakge tu paac, nam 'kɔɔ kujɔ ne dɛm jɔɔ ki eyo. ³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalan.»

³¹ Kɛn Yaudge jaay booy taar se, naade tɔso ko daala gɛn tund tɔɔɔa. ³² Gaj tɛr Isa taadden ɔɔ: «Nakgen jiga sum se, maam m'tɛdga dɛna te ro Bubuma ɔɔ naase aakkiga te kaamse. Num taa nakɔ kɛn gay jaay naase jɛ amki tund tɔɔ se?» ³³ Yaudge tɛrlɔɔ ɔɔ: «Taa nakɔ jigan naai tɛd se

* 10:22 Laa kɛn ara se ɔl gaan *Israelge saap do kaad kɛn Juda Makabe daap Bee Raa kɛn Jeruzalem ki kɛn do dɔkiɔ Antɔs tuiɔo maakiɔ se ɔɔ naan se maakiɔ ɔaar kɛn kaaru ute si-mece-kaar-ɔɔ (164) kaad kɛn se j'ooj te Isa *al-Masi ey ɔɔɔɔ.

60, naaje k'je j'ai tund tɔɔl eyo. Num gan naai 60 naaj *Raa, taa naai debkilimi sum 60 'tɛd roi aan gɔɔ Raa.» ³⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maakɲ *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raanɲinga raanɲa j'ɔɔ: *Naase se raage.*»[†]
³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan *raage*, jeegen kɛn naan taadden taariɲ se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raanɲinga raan se nam an kɔɲ tɔɔl eyo. ³⁶ Gan maam kɛn Bu mala 60 bɛɛ ɔɔdumo ɔɔ ɔlumo do naan ki, taa maam m'taadga taad m'ɔɔ maam Goon Raa sum 60, naase ɔɔki maam m'naaj naaj Raa. ³⁷ Ken maam jaay m'tɛdn naabm gɛn Bubum ey num, ɔnte 'kaalki maakse dom ki. ³⁸ Num kɛn naabm maam m'tɛd se jaay gɛn Bubum num, kɛn naase 'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab kɛn maam m'tɛd se. Ute naan se naase aki kɔɲ jeel Bubum se, utu te maama, ɔɔ maam m'ing te naana.» ³⁹ Gɔtn se magal Yaudge iin daala, je an kɔkɔ, gan naan iik uj jide ki. ⁴⁰ Naan ɔk tɛrl 6aa ing do ool gɛn Jordan kɛn kaam naane, gɔtn se 60 kɛn Jan lee *batizno jeege. ⁴¹ Gɔtn se jeege dɛna 6aado ɔɲina, naade deek ɔɔ: «Deere, Jan-Batist ɔɲ tɛd te nakɲ-kɔɔbm gam eyo, num gan taargen paacɲ naan taad ro gaab kɛn se, kalan kic ooc te naan ki eyo.» ⁴² Gɔtn se jeege dɛna took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

¹⁻² Gaaba kalan k'danɲ Lazar, naan se gɛnaa Mari te gɛn Mart ɔɔ naade se ting Betani ki. Mari ese 60 kɛn ɔto uubm oot koot jɛ Mɛlje Isa ki, ɔɔ ɔtiɲsin te bɛɛkiɲa. Gan bii kalan gɛnaan Lazar se ooc kɔɔɲɔ. ³ Gɛnaangen mɛndge se ɔl deba 6aa taad Isa ki ɔɔ: «Mɛlje bɛɛɛ, debm naai 'jen se oocga kɔɔɲɔ.» ⁴ Ken Isa jaay booy taar se, naan deek ɔɔ: «Kɔɔɲ Lazar se an kɔɲ tɔɔl eyo, num naan se utu 'taadn nookɲ *Raa. ɔɔ ute kɔɔɲ Lazar se, Goon Raa *nookɲ ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te gɛnaan Mari ɔɔ Lazar se, Isa jede aak eyo. ⁶ Gan gɔtn ese kɛn Isa jaay booy ɔɔ Lazar kɔɔɲɔ se, naan ɔɔp tɛd bii dio gɔt kɛn k'6aado j'ɔɲin se. ⁷ Ken bii di jaay deel se, naan deek jee mɛtiɲ ki ɔɔ: «J'iin k'tɛrl k'6aaki taa naan Jude ki.» ⁸ Gɔtn se jee mɛtiɲ ki deekiɲ ɔɔ: «Debm dooyje, gɔɔr gɔɔr ese sum 60 Yaudge je ai tund tɔɔli te koa se 60, naai 'je tɛrl 6aa gɔtn naane daal ne?» ⁹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Gɔto jaay iipga ɔɔ kaada jaay ookga se naan lek bini aan tɛger jaay ooc ey la? Taa naan se 60 debm lee te kaam kaada se naan rɔɔk eyo, taa te kaam kaada se naan aak nakgen do naan ki. ¹⁰ Anum debm lee nɔɔr se, naan 'rɔɔkɲ kooco taa gɔtn wɔɔr kɛn an wɔɔr gɔto se gɔto.» ¹¹ Ken Isa jaay taad nan taariɲ se, naan tɛr deekden ɔɔ: «Bɛɛɛ, mɛdɲeje Lazar se, kaamin ɔkga bia, gan maam m'utu m'an 6aa duru.» ¹² Jee mɛtiɲ ki se deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, kɛn naan jaay toodga bi se, naan utu 'kɔɲ lapi.» ¹³ Ute naan se Isa jeden taadn ɔɔ Lazar se ooyga. Gan maak-saapm naade ki se, ɔɔ daan naane Isa taadden te toodn bi aan gɔɔ kɛn jeege lee tood se sum. ¹⁴ Gɔtn se Isa taaddesiɲ tal ɔɔ: «Bɛɛɛ, Lazar se ooyga. ¹⁵ Num kɛn Lazar ooy jaay maam gɔto gɔtn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Bɔɔse j'iin k'6aa k'j'ɔɲin ki.» ¹⁶ Gɔtn se debm mɛtiɲ kɛn k'danɲ Tɔma ɔɔ ron Tɔma se je deekɲ ɔɔ rɔɲɔ, naan deek jee mɛtn Isa kɛn mɛtinge se ɔɔ: «Naaje kic 60 j'iin k'6aaki te naana j'aki 6aa kooy kalan.»

Isa tɔɔg maakɲ Mart te gɛn Mari

[†] 10:34 Aak KKR 82.6.

¹⁷ Kēn Isa jaay aan se, ɔŋ Lazar ɔkga bii sɔɔ maakŋ baad kēn aan gɔɔ iifi se. ¹⁸ Aan gɔɔ Betani se gɔɔ te Jeruzalem, daande se ɔk kilometir baa baa nakŋ mɔtɔ sum se, ¹⁹ taa naan se ɔɔ, Yaudge dēna baado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo gēnaade. ²⁰ Kēn Mart jaay booy ɔɔ Isa utu baado se, naan iin baa ɔŋiŋa, gaŋ Mari se ɔɔp ing beene. ²¹ Kēn Mart jaay aan se deek Isa ki ɔɔ: «Mēluma, kēn naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane gēnaam 'kooy eyo. ²² Gaŋ ɔorse kēn naan ooyga kic ɔɔ maam m'jeele nakŋ paacŋ kēn naai 'tɔndga mēta gɔtn Raa ki se, Raa se naan aisin kēda.» ²³ Isa deekiŋ ɔɔ: «Gēnaai se utu 'duru.» ²⁴ Gɔtn se Mart tērliŋ ɔɔ: «Mēluma, maam m'jeele biin dunia nan jaay jeege utu ade dur se, naan kic utu ade duru.» ²⁵ Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam ɔɔ debm dur jeege daan yoge tu ɔɔ kēn ɛd kaaja jeege tu. Debm kēn jaay aal maakiŋ do maam ki se, ooyga kic ɔɔ utu 'kɔŋ kaaja. ²⁶ Debm jaay ing ɔɔ aal maakiŋ do maam ki se, naan se mɔɔtn 'kɔŋ kooy eyo. Num do taar kēn se naai 'took la?» ²⁷ Gɔtn se Mart tērliŋ ɔɔ: «Yēē Mēluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai ɔɔ *al-Masi, Goon Raa, kēn utu ade baa do naan ki se.»

²⁸ Kēn Mart jaay taad nan taariŋ se, naan iin baa ɔŋ gēnaan Mari ɔɔ taadiŋ naan ki ɔɔ: «Debm dooyje se baadoga ɔɔ naan dani.» ²⁹ Kēn Mari jaay booy taar se, naan naar iin baa gɔtn Isa ki. ³⁰ Naan kēn se Isa ɛnd te Betani ki ey ɔɔrtɔ. Naan utu ing king gɔt kēn Mart ɔŋiŋo se. ³¹ Gaŋ Yaudge se ing king beene ute Mari, naade ing seliŋ sele. Kēn naade jaay aakiŋ naan naar iin teec se, naade ɔk mētiŋa. Taa naade saap ɔɔ: «Kaadn naane naan baa baa taa baad ki se, gēn baa keeme.» ³² Kēn Mari jaay aan ɔŋ Isa gɔt kēn naan ing se, jaay naan aakiŋ se, ooc mētn jēŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mēluma, kēn naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane gēnaam se 'kooy eyo.» ³³ Kēn Isa aak Mari te Yaudgen ɔk mētiŋa jaay baag keeme se, gɔtn se Isa maakiŋ ɔŋ daar eyo, gɔtn se maakiŋ tuju. ³⁴ Naan tɔnd mētdē ɔɔ: «Naase aaliŋkiga kaam gay?» Naade tērliŋ ɔɔ: «Mēlje, 'baado kaaka.» ³⁵ Gɔtn se Isa eeme. ³⁶ Gaŋ Yaudge taad ɔɔ: «Aakki tu! Lazar se naan jēŋ dēn aak eyo!» ³⁷ Anum maakde ki se, jee kandum deek ɔɔ: «Debm kaam-tɔɔkɔ kic naan ɔɔdiŋ kaamiŋa, num Lazar ɔɔ ŋ'ɔŋ gaasiŋ te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

³⁸ Gɔtn se tēr Isa maakiŋ ɔŋ daar ey daala, naan iin baa taa baad ki. Baadn se aan gɔɔ iifi ɔɔ taariŋ se naade gaasiŋ te koa. ³⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ko taar ki se ɔɔdiŋki naata.» Mart, gēnaa debm ooy se, deekiŋ ɔɔ: «Mēluma, naan se ɔkga bii sɔɔ maakŋ baad ki; ɔorse naan tēdn ootga.» ⁴⁰ Gaŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam taadiga taada m'ɔɔ kēn naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakŋ *nookŋ Raa ey la?» ⁴¹ Gɔtn se naade ɔɔd und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamiŋ raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tɔɔmi taa naai 'booyumga. ⁴² Deere, maam se m'jeele daayum nakŋ maam m'tɔndga mēti ɔɔ, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee dēn gurug aalum se, naade 'jeele naai ɔɔ ɔlumo.» ⁴³ Kēn Isa jaay taad nan taariŋ se, naan ɔɔd ɔɔy makɔŋ ɔɔ: «Lazar 'teeco!» ⁴⁴ Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jenge se k'teelinga teel te kala ɔɔ daan kaamiŋ se naade deebiŋ kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutiŋki kalingen roŋ ki se naata ɔɔ ɔŋiŋki naan baa.»

Magalgen gēn Yaudge se ɛnd tel gēn tɔɔl Isa

⁴⁵ Yaudgen baado daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakŋ Isa tēd se, dēniŋ took aal maakde don ki. ⁴⁶ Gaŋ jee mētinge se baa ɔŋ *Parizige ɔɔ

taadd'en nakɲ kɛn Isa tɛdo se. ⁴⁷ Gɔtn se *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakɲ mɛtn taargen Yaudge se paac tuso ɔ taad ɔ: «Gaabm se j'aŋki tɛdn ɔ dɪ? Naan lɛ tɛdn nakɲ-kɔɔbge dɛna ɔn eyo. ⁴⁸ Kɛn jaay j'ɔnɪn te naan se lɛ, jeege paac utu 'tookɲ taar naana. Ɔɔ bɛrɛ sɔm *Rɔmɛge se utu adɛ baao ɔ utu an tɔɔkɲ te Bee Raajege ɔ utu an tɛrɛɔn te naanjɛge.» ⁴⁹ Maakde ki se gaaba kalan k'danɪn Kayip. Baar se, naan ɔ magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, naan deek ɔ: «Naase se 'jeelki dɪm eyo. ⁵⁰ Naase 'saapki kic ɔ ɔnɪnki eyo, ey num bɛɛki se, deb kalan ɔ 'kooyo 'kɔn jee dɛna. Bin se naanjɛge se 'kɔn tɛrɛɔn te magalin eyo.» ⁵¹ Taa baar se naan ɔ magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, bin se taar naan taad se iɪno maak-saapm naan malɪn ki eyo, gan taar naan taad se, iɪno gɔtn Raa ki. Ɔ taar naan taad se je taadɪn ɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te dɛnɪn, ⁵² ɔ naan utu kooy se taa Yaudge kalin ki sum eyo, num gan kooy naan se utu 'tusn gaan Raagen gɔtn ba se paac 'tɛdn kalan.

⁵³ Bii kɛn se sum ɔ, magal Yaudge uun doa taa tɔɔl Isa. ⁵⁴ Taa naan se mɔɔtn Isa baate lee maakɲ Yaudge tu, naan iik tɔk ba maakɲ naan ki kalan bini k'danɪn Epraim, kɛn gɔɔr te kɔd-baara. Gɔtn ese ɔ naan ba ing te jee mɛtɪn ki.

⁵⁵ Jeege dɛna iɪno taa naange tun kuuy ɔ baado Jeruzalɛm ki, gɛn tugɲ daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakɲ gɛn Yaudge se ɔɔpga gɔɔrɔ. ⁵⁶ Daan bɔɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔ gɔtn se naade taad te naapa ɔ: «Naase tap ɔ 'saapɪnki ɔki dɪo? Bɛrɛ, daam jaay ey num, Isa se adɛ kɔn ba laa ki se eyo.» ⁵⁷ Taa magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔ: «Debm kɛn jaay jeel gɔtn Isa num, adɛn taadn gɔtɪna taa naade an ba kɔkɔ.»

12

Mari ɔt itir je Isa ki

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Kɛn Isa jaay aan Betani ki gɔtn kɛn naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔpga ɔii mɛɛɛ sum ɔ, Yaudge 'tɛdn *laa Paak. ² Gɔtn se k'tɛd kɔɔ taa naana ɔ Mart uuno kɔɔ se, baado tɔndɛsɪna. Gan maakɲ jeege tun ing ɔs kɔs te Isa se, Lazar kic utu maakde ki. ³ Gɔtn se Mari uuno itir aas kaam doocɲ kurku ɔ itir se k'danɪn *nard* ɔ naan se itir salal ɔ ɔnɔ. Naan jɛɛr itir se do je Isa ki ɔ ɔtɪnsɪn ute bɛɛkɪna ɔ bee naade ing maak ki se, oot itir itir sum. ⁴ Gɔtn ese maakɲ jee mɛtɪn ki se, debm kɛn k'danɪn Judas Iskariot se, naan ɔ kɛn tɛdga num utu an kut se, deek ɔ: ⁵ «Bɛɛki se, itir se jaay k'dugɪnga utu tamma kaar-mɔɔ* ɔ gursn se k'nign jee daayge tu num bɛɛ ey la?» ⁶ Kɛn Judas jaay taad bin se, taa naan saap ɔ do jee daayge tu eyo, num gan taa naan debm ɔoogo; aan gɔɔ naan debm kɔkɲ gursde dey se, naan iɪnga num lee tuun tuun mɛtn gursn ese. ⁷ Gɔtn se Isa deek ɔ: «Mɛnda se ɔnɪn kaam kalan! Nakɲ naan tɛdum se kɛse ɔ aasga gɛn ɔii duubuma. ⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kɔn king te naase eyo.»

Magal Yaudge je tɔɔl Lazar

⁹ Kaad kɛn se Yaudge dɛna kɛn booy jaay j'ɔ, ɔ Isa utu Betani ki se, naade iɪn baado. Naade baado se taa Isa sum eyo, num naade baado se taa kaakɲ Lazar kɛn naan durɪno daan yoge tu se kici. ¹⁰ Gɔtn se *magal jee

* **12:5** Tamma kaar-mɔɔ se aas kɔnɲ deba maakɲ baar ki.

tədn serke Raage tu uun doa gen tɔl Lazar kici. ¹¹ Taa Lazar se, Yaudge dɛna iɪn ɛsde ɔ baado uun taar Isa.

*Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ Gaarge
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)*

¹² Mɛtbeenki se, jee dɛn baado gen tɛdn *laa Paak se, booy ɔ Isa utu baado Jeruzalem ki. ¹³ Naade gaanɔ doomo jidege tu, ɔ teec baado dɔɔd Isa. Naade dɔɔdɪn se, dɔɔb ɔy ɔ:

«Ozaana†,

*Raa tɛdn bɛɛn do deb kɛn baado te ro Mɛljege Raa, naan se ɔ Gaar
*Israelge‡.»

¹⁴ Isa ɔn goon buur gaaba se ook ingo do ki, aan gɔɔ taar kɛn k'raanɔ do dɔkiɲa kɛn deek ɔ: ¹⁵ *Jee maakɲ gɛgɛr kɛn Sion ki, Sɔnte 'beerki, aakki gaarse ookoga do goon buur kɛn gaaba utu baado.**

¹⁶ Nakgen deel mɛtn-jiki paac se kaad kɛn se, jee mɛtiɲ ki se ɔn jeel ɔk te mɛtiɲ eyo. Num gan kɛn Isa Raa *nookiɲ se jaay ɔ, naade saap ɔɲɲa nakɲ Isa tɛd se, taa nakɲ se k'raanɲoga raanɲa do dɔkiɲa ɔ kɛse ɔ nakgen kɛn jeege tɛdɲɲiɲ se.

¹⁷ Anum jee dɛn ingo te Isa jaay aako kɛn naan danɔ Lazar maakɲ baad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se ɔ baado ɔs maanɲ jeege tu. ¹⁸ Aan gɔɔ naade booyga booy nakɲ-kɔɔbm naan tɛdo se, taa naan se ɔ jeege teec baado dɔɔd Isa. ¹⁹ Gɔtn se *Parizige baag taadɲ te naapa ɔ: «Aakki! Naan se ɛ cirga dojege, ɔ ɔorse se ɛ, jeege paac baaga mɛtiɲ ki.»

Grekgɛn mɛtinge baado je kaakɲ Isa

²⁰ Bii *laa Paak ki se, Grekgɛn† mɛtinge baado Jeruzalem ki gen keem Raa. ²¹ Naade se ɔ baado ɔn Pilip kɛn iɲo Betsaida kɛn taa naan Galile ki se ɔ naade tɔnd mɛtiɲ ɔ: «Naka, naaje se k'je kaakɲ Isa.» ²² Pilip ɔaa ɔn Andre ɔ taadɲ ɔ naaden di se paac ɔaa taad Isa ki. ²³ Isa tɛrlɛn ɔ: «Borse kaadɲ kɛn *Goon Deba *nookiɲ keem se, aanga. ²⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaam teɛne jaay j'ɔɔciɲ te ey se, naan ing gɔtiɲ ki sum. Num gan kɛn j'ɔɔciɲa num, kaamiɲ se ut naatn, ɔ kɛn teeco se baado ooj dɛna. ²⁵ Debm je roɲ se, utu kutn koɲa ɔ debm do naan ki ara jaay je Raa cir roɲ se, naan se utu 'koɲ *kaajɲ gen daayum. ²⁶ Debm jaay je tɛdn naabm maam se, 'koɲ mɛtuma. Gɔtn maam m'utu se, debm tɛdn naabum se kic 'king te maama. Ken debm jaay tɛdum naabm maam se, Bubum utu an magala.»

Isa taad ɔ naan utu 'kooyo

²⁷ Tɛr Isa taad ɔ: «Borse maam m'ing se nirlum aayuma, num gan m'taadɲ m'ɔɔ di? M'taadɲ m'ɔɔ: Bua, aajuma gen kaadɲ dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsiɲ naatn rom ki bin ne? Gɔtɔ! Maam baado tap ɔ taa naan se. ²⁸ Bua, *'nookɲ roi.» Gɔtn se k'booy mindi taad maakɲ raa ki ɔ: «Maam se m'nookiɲa ɔ m'utu m'an nookɲ daala.» ²⁹ Jee dɛn ing gɔtn ese jaay booy se, taad ɔ: «Kɛse Raa ɔ aata.» Gan jee mɛtinge deek ɔ: «Kɛse *kɔdn Raa gam ɔ taadɲ.» ³⁰ Gan Isa tɛrl taadden daala ɔ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naan se, taad te naase. ³¹ Borse kaadɲ kɛn Raa an koɲ bɔɔɔ do jeege tun do naan ki se aanga. Biin se ɔ *Bubm

† 12:13 Ozaana se je deekɲ ɔ: Raa aaja. ‡ 12:13 Aak KKR 118.25-26. § 12:15 Sion se, naan ro Jeruzalem kici. * 12:15 Aak Zak 9.9. † 12:20 Grekgɛn se jeegeɲ mɛtiɲ Yaudge eyo.

sitange, naan 60 Gaar jee kusingen do naan ki se, j'an tuuriṇ naatn. ³² Ken maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'tedn jeege paac ade 6aa gɔtum ki.» ³³ Ken naan jaay taad taargen se, naan je taadn ɔ te doobm gay jaay naan utu 'kooyo. ³⁴ Jee denge se deekiṇ ɔ: «Naaje k'booy maakṇ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔ: *al-Masi se baadoga num naan se 'ting gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ɔ: *Goon Debm j'an tupm tɔɔl ro kaag ki ɔ j'an kuun daar raan se? Goon Debm ese ken gay daala?» ³⁵ Isa terlden ɔ: «Gɔtn wɔɔr ken lee wɔɔrsen gɔtɔ se, kaadiṇ ɔppga gɔɔrɔ. Kaad ken naan utu se, 'leeki maakṇ gɔt ken wɔɔr se, taa bin se gɔtn ɔɔd se asen naar kɔkṇ do jise ki eyo. Taa debm lee maakṇ gɔt ken ɔɔd se lɛ, naan jeel gɔtn naan 6aan se eyo. ³⁶ Kaadn gɔtn wɔɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gɔtn wɔɔr se. Taa bin se naase aki tedn gaan gɔt ken wɔɔrɔ.»

Ken Isa jaay taad nan taariṇ se, naan iin ɔnde ɔ 6aa oom gɔtn dɔk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

³⁷ Ute nakṇ-kɔɔbgen Isa ted den naande ki se kic 60, Yaudge baate kaal maakde don ki rok. ³⁸ Taa naan se 60 taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno se aanga doobin ki ken ɔ:

Meljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, nana took uunga

ɔ Meljege Raa tap 60 'tɔagin se, naan taadga nan ki?†

³⁹ Yaudge jaay ɔṇ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici ken ɔ:

⁴⁰ *Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ɔ tɛdden naade tɛdga jee do-mɔṇṇge*

taa kaamde kaakṇ kɔkṇ gɔt eyo ɔ bide booy kɔkṇ taar eyo

ɔ ute maakde kic naade kɔṇ booy kuun jaay ade terl ro maam ki,

ey num kaad ken naane se, maam Raa m'aden kaaja.§

⁴¹ Ken Ezayi jaay taad bin se, taa naan aakga kaak *nookṇ Isa ɔ taargen naan taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naan se kic 60 maakṇ magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Na6o taa *Parizige se, naade ɔṇ taadiṇ tal naan jeege tu eyo, taa naade 6eer ɔ som Parizige aden tuur naatn, maakṇ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁴³ Taa naade je toom ken jikilimge lee toomde se 60, bee cir ken Raa 60 aden toomo.

Isa se naan 60 gɔtn wɔɔr gen jee do naan ki

⁴⁴ Gan gɔtn se Isa uun mindiṇ raan taad ɔ: «Debm jaay aal maakin do maam ki se, naan aal maakin do maam ki sum eyo, num naan se aal maakin do Deb ken olumo. ⁴⁵ ɔ debm ken aakumga maam se, aakga Debm ken olumo se kici. ⁴⁶ Maam se m'gɔtn wɔɔr ken 6aado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan 'kɔṇ king maakṇ gɔt ken ɔɔd eyo. ⁴⁷ Ken debm jaay booy taaruma ɔ ɔkiṇ maakin ki ey se, maam 60 m'an kɔjṇ bɔɔrɔ don ki eyo. Taa maam m'6aado se, gen kɔjṇ bɔɔrɔ do jeege tun do naan ki eyo, num m'6aado se gen kaajṇ jeegen do naan ki. ⁴⁸ Debm jaay ɔɔd unduma ɔ baate tookṇ taarum se, bɔɔrɔ utu koocṇ don ki. Taa 6iin dunia an nan se, taargen maam m'taadiṇ se 60 utu an kɔjṇ bɔɔrɔ don ki. ⁴⁹ Taargen maam taad se, m'terec te dom eyo. Kese Bu ken olumo se 60 olum m'taad taargen se ɔ m'dooy jeege. ⁵⁰ Maam m'jeele taar

ken naan taadumo gen tēda se, kēse 60 taar ken ed'kaaja gen daayum. Taar ken maam m'taad se, m'taadīn aan gōō ken Bu taadumsino.»

13

Isa tug jē jeengen metin ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

¹ Aan gōō ɔɔpga 6ii kalan sum 60 Yaudge 'tēdn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn ken naan 'kiin kōn do naanja an 6aa gōtn Bubi ki se aasga. Ɔɔ jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. Ɔɔ naan jeden ute maakin paac. ² Ken aan kaadn kōs ki jaay naade baag kōs se, kaad ken se *Bubm sitange endga kēnd maakn Judas goon Simon Iskariot ki, gōtn se naan saap je doobm an kutn Isa. ³ Aan gōō Isa se jeel Bu se edinga nakge paac kaam jina, taa naan iino gōtn *Raa ki ɔɔ tēdga num utu 'terl 6aa gōtn Raa ki se, ⁴ ken naade utu ɔs kōs se Isa iin ɔɔd aal kal magaliŋa ɔɔ uun dōok maakin ute kal ken k'lee k'j'ōtn jē jeege. ⁵ Ter naan ɔmb maane maakn baay ki ɔɔ baag tugn jē jee metin ki ɔɔ ɔtdesin te kal ken naan uun dōokn maakin ki se. ⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekin ɔɔ: «Meluma, naai 60 am tugn jē maam ne?» ⁷ Isa terlin ɔɔ: «Nakn maam tēd se, 6orse naai 'kōn jeel metin eyo, num gan tēdga jaay sōm naai utu 'jeel kōkn metin bēe.» ⁸ Gōtn se Simon Pier deekin ɔɔ: «Naai 60 am tugn jē maama! Gōt!» Isa terlin ɔɔ: «Ken maam jaay m'tugi te jei ey se, dīm jaay ai tum te maam se gōt.» ⁹ Gōtn se Simon Pier terlin ɔɔ: «Meluma, jem sum eyo, num tugum jinge ute dom paac kici.» ¹⁰ Isa deekin ɔɔ: «Debm jaay roogga roog se, kōn roogn kuuy ey sum ken ɔɔpin se 'tugn jēn sum taa debm roogga se ron paac aacga walak ɔɔ naan tēdga aak bēe naan Raa ki. Ɔorse naase 'tēdkiga jee aak bēe naan Raa ki, na6o 'paacki eyo.» ¹¹ Taa debm ken jaay utu an kut se, Isa jeeliŋa. Taa di naan deek ɔɔ: «Naan Raa ki se naase aakki bēe 'paacki eyo.»

¹² Ken Isa jaay tug jē jeenge aas se, naan uun uus kal magaliŋa, ɔɔ 6aado ing gōt ken naade ing ɔs kōs se. Gōtn se naan tōnd mēdfe ɔɔ: «Nakn maam m'tēdsen se, naase 'jeel ɔkki metin dey la?» ¹³ Ken naase jaay 'danumki ɔɔki: «Debm Dooyje» ɔɔ «Melje» se, taarse se mēt ki. Deere, maam 60 m'Debm Dooyse ɔɔ Melse. ¹⁴ Ken maam Melse ɔɔ m'Debm Dooyse jaay 60 m'tugsen jesege se, bēeki se, naase kic 'lee 'tugki jē naapge bin kici. ¹⁵ Ken maam jaay m'tēdsen naan se, taa naase kic 60 aki kōn tēdn aan gōō gen maam m'tēdseno se kici. ¹⁶ 'Booyki bēe m'asen taada: debm tēdn naaba gōtn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan lee tēdn naaba eyo ɔɔ debm aan naaba deb ki se, naan magal cir debm ken lee ɔlin naaba eyo. ¹⁷ Nakgen se, 6orse naase 'jeel ɔkkiga metina ken naase jaay 'tēdinkiga naan se num, maakse 'raapo. ¹⁸ Taar ken maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen ken maam 60 m'bēer m'tōddfe se, maam jeelde. Gan taar ken k'raanin do dōkin se, aanga doobin ki ken ɔɔ: *Debm ken lee ɔs mappa te maam se, 'terlumga naaga.**

¹⁹ «Kōr nakn se jaay ute kaan se, maam m'taadsesin 6orse. Bin se nakn se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm ken ting gen daayum.

²⁰ 'Booyki bēe m'asen taada: debm dōɔd ɔk debm kaan naabum jiga se, naan se dōɔd ɔkum maam mala, ɔɔ debm dōɔd ɔkum maam se dōɔd ɔk Debm ken ɔlumo.»

* 13:18 Aak KKR 41.9.

Isa taad̄ ɔ Judas utu an̄ kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

²¹ Kɛn Isa jaay taad̄ nan̄ taariŋ se, gɔtn se maakiŋ tuju. Ɔɔ naan̄ taad̄desiŋ tal ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taad̄a: maakse ki se deb kalan̄ utu am kutu.» ²² Gɔtn se jee mɛtiŋ ki baag tɛrl kaakŋ naapa ɔɔ saap maakde ki ɔɔ: «Naan̄ tap 60 taad̄ te nan̄a?» ²³ Deb kalan̄ maakiŋ jee mɛtiŋ ki se, naan̄ se 60 debm kɛn Isa jɛn̄ se utu ing cɛɛŋ ki†. ²⁴ Gɔtn se Simon Pier tɛdiŋ nakŋ kɛn naan̄ an̄ kaakŋ jeel ro ki ɔɔ: «N'tɔnd mɛtiŋ naan̄ tap 60 n'taad̄ te nan̄a?» ²⁵ Gɔtn se debm kɛn mɛtn Isa kɛn ese se ɛj kaad̄n̄ Isa ki tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Mɛluma, kɛse tap 60 nan̄a?» ²⁶ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Kɛse debm kɛn maam m'utu m'dupm mappa ɔɔ m'kol maakiŋ baay ki jaay m'an̄ kɛd se.» Gɔtn se Isa dup mappa ɔl maakiŋ baay ki ɔɔ ɛd̄ Judas goon Simon Iskariot ki. ²⁷ Kɛn Judas jaay ɔk mappan̄ ji Isa ki se, gɔtn ese sum 60 *Bubm sitange ɔaado ɛnd maakiŋ ki. Gɔtn se Isa ɛekiŋ ɔɔ: «Nakŋ naai 'je 'tɛda se 'naar tɛdiŋ yɔkɔdɔ.» ²⁸ Gan̄ jee ing gɔtn ese se maakde ki se, mɛtn taar kɛn naan̄ taad̄ se, nam tap 60 booy jeel te mɛtiŋ eyo. ²⁹ Aan̄ gɔɔ Judas 60 debm bɔɔbm gursɛ dɛy se, jee mɛtiŋge saap ɔɔ kaad̄n̄ naane Isa jɛn̄ taad̄n̄ ɔɔ n'6aa n'dugo nakŋ tɛdn̄ laa, ey lɛ jɛn̄ taad̄n̄ ɔɔ n'6aa n'ɛd̄ naka jee daayge tu. ³⁰ Gan̄ gɔtn se, Judas jaay ɔk mappan̄ k'dup k'j'ɛdiŋsiŋ sum se, naan̄ naar teec naatn. Ɔɔ kaad̄ kɛn se gɔtɔ tɛdga nɔɔɔ.

Isa taad̄den̄ ɔɔ k'je naapa

³¹ Kɛn Judas jaay teec sum se, Isa ɛeek ɔɔ: «Bɔrse se *Goon Deba se *nookiŋ ute 'keeme ɔɔ ute ro Goon Deba se Raa kic nookiŋ ute keeme. ³² Aan̄ gɔɔ Raa nookiŋa utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic ɔɔpga baata Raa utu an̄ nooko. ³³ Gɛnumge† maam se m'kɔŋ king dɛn̄ ute naase ey sum. Naase utu amki jea na60 aan̄ gɔɔ kɛn m'taad̄o Yaudge tu se, m'taad̄sen̄ naase ki kici, gɔtn maam m'an̄ 6aa se, naase aki kɔŋ 6aa eyo. ³⁴ Bɔrse maam m'taad̄sen̄ nakŋ naase utu aki tɛd̄ se kɛn kiji: 'jeki naapa. Aan̄ gɔɔ kɛn maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa. ³⁵ Kɛn naase jaay 'jeki naapa ɛeer num, ute naan̄ se jeege paac 'jeele, naase se jee mɛtn maam ki.»

³⁶ Gɔtn se Simon Pier tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Mɛluma, naai '6aa gay?» Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Bɔrse gɔtn maam m'an̄ 6aa se, naai am kɔŋ daan̄ eyo. Num kaad̄n̄ naai am daan̄ se, mɔɔtn̄ kuuy jaayo.» ³⁷ Pier tɛrliŋ ɔɔ: «Mɛluma, gɛn̄ di jaay naai ɔɔ bɔrse maam m'ai kɔŋ daan̄ ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!» ³⁸ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Naai se 60 'kooy taa maam ne? 'Booy bɛɛ m'ai taad̄a: kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum 60, naai 'naajŋ dɔɔl mɔtɔ ɔɔ naai 'jeelum eyo.»

14

Isa se naan̄ doobm kɛn ɔl jeege gɔtn *Raa ki

¹ Ɔnte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki ɔɔ aalki maakse do maam ki kici. ² Gɔtn kingi utu dɛna raan̄ maakiŋ bɛɛ Bubum ki. Kɛn jaay gɔtɔ num, kaad̄n̄ naane maam m'taad̄senga. Maam 6aa 6aa se taa m'asen 6aa ɛaapm gɔtɔ. ³ Kɛn jaay m'6aa ɛaapsenoga gɔtɔ num, maam m'ade tɛrlɛ m'utu m'asen tɔsɔ taa 'aki 6aa king tɛlɛ. ⁴ Naase 'jeelki doobm kɛn maam m'an̄ 6aa se. ⁵ Gɔtn se Tɔma ɛekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, gɔtn naai '6aan̄ 6aa se naaje

† 13:23 Yaudge se kɛn naade ɔs kɔs num tood̄ res yer kɛrlɛ do ji jeele ɔɔ dɔdege se ɔlin̄ kaam sak tabil. † 13:33 Gɛnumge se gɔtn se Isa je taad̄n̄ ɔɔ jee mɛtiŋ ki se naan̄ jede aan̄ gɔɔ gaan maakinge mala.

k'jeel eyo, ɔɔ doobm se tap 6o j'an jeel ɔɔ di?» ⁶ Isa deekiɲ ɔɔ: «Maam 6o doobo, m'taar met ki ɔɔ debm ken ed kaaja jeege tu. ɔɔ debm jaay 6aa gɔtn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo. ⁷ Ken naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase anki 'jeele. Borse, naase 'jeeliɲki ɔɔ aakiɲkiga te kaamse.»

⁸ Pilip deekiɲ ɔɔ: «Melje, 'taadjen tu Bua, na6o beejega sum.» ⁹ Isa deekiɲ ɔɔ: «Do dakiɲ maam m'tiɲg ute naase se 6o ɔɔ naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakumga maam se, naan se aakga Raa Bubu. Gen di jaay deekum ɔɔ: <'Taadjen tu Raa Bubu se?» ¹⁰ Naai 'took ey la ken maam m'iɲg ute Bua ɔɔ Bu iɲg te maam se, taargen maam m'taadsen se maam m'tɛɛc ute dom eyo, gaɲ Bu ken naaje k'kalan se 6o lee tɛdn naabiɲa. ¹¹ 'Tookki taaruma ken maam m'iɲg ute Bua ɔɔ Bu iɲg ute maam se, ken 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakɲ-kɔɔ6gen maam m'lee m'tɛd se. ¹² 'Booyki beɛ m'asen taada: debm aal maakiɲ do maam ki se, 'kɔɲ tɛdn nakgen aan gɔɔ maam m'lee m'tɛd se, ɔɔ naan se utu 'tɛdn nakgen cir gen maam se daala, taa maam 6aa 6aa gɔtn Bubum ki. ¹³ Nakgen paacɲ naase utu aki tɔnd mɛta te ro maam se, maam m'utu m'an tɛda bin 6o maam Goono se m'taadn *nookɲ Bubuma. ¹⁴ Nakɲ ken naase 'tɔndki mɛta ute ro maam se, maam m'utu m'an kɔɲ tɛda.»

*Isa deek ɔɔ utu ade kɔl *Nirl Raa jeenge tu
(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)*

¹⁵ «Ken naase jaay 'jemki num, naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ ken maam m'taadsen gen tɛda se. ¹⁶ Maam m'utu m'tɔnd mɛtn Bubuma, ɔɔ naan utu aseno kɔl debm ken asen king noogɲ daayum. ¹⁷ Debm ken naan ade kɔl se, kɛse Nirl Raa mala ken taad taar met ki. Naan se jee do naan ki an kɔɲ kɔɲ eyo, taa naade se ɔɲ aakiɲ eyo ɔɔ jeeliɲ eyo. Gaɲ naase se 'jeeliɲki taa naan utu te naase ɔɔ utu iɲg maakse ki. ¹⁸ Maam m'asen kɔɲ kɔɲ genaalge eyo, maam m'utu m'asen tɛrl kɔɲɔ. ¹⁹ ɔɔpɲa baata jee do naan ki se am kaak ey sum, gaɲ naase se utu amki kaakum m'iɲg zɛɛɛ, ɔɔ naase kic num aki kɔɲ kaaja. ²⁰ Bii ken se, naase aki 'jeele maam m'iɲg te Bubuma ɔɔ Bubum iɲg ute maam se, naaje k'kalan ɔɔ naase ute maam se, naaje k'kalan ki kici.

²¹ «Taar ken maam m'taadsen gen tɛda jaay debm tɛdiɲ se kɛse 6o debm jema, ɔɔ debm jem maam se, Bubum kic an jea ɔɔ maam kic m'utu m'an jea ɔɔ m'an taadn roma, taa naan am jeele.»

²² Judn ken Judas Iskariot ey se, deekiɲ ɔɔ: «Melje, naai ɔɔ ajen taadn roi naaje ki sum ɔɔ jee do naan ki jaay ai kaak ey se ajensiɲ taadn ɔɔ di?» ²³ Isa tɛrlɲ ɔɔ: «Debm jem maam se 'tookɲ kuun taaruma ɔɔ Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'6aa gɔtiɲ ki, ɔɔ k'king tɛɛ ute naana. ²⁴ Debm ken jem ey se, naan 'took taarum eyo. Taar ken naase iɲg 'booyki maam m'iɲg m'taadsen se m'tɛɛc te dom eyo, gaɲ naan se Bubum ɔlumo se 6o taada. ²⁵ Maam m'taadsen nakgen se kaad ken maam m'utu te naase. ²⁶ Bubu se utu ade kɔl *Nirl Salal ute ro maama, taa naan asen noogo ɔɔ naan asen dooy nakge paac, ɔɔ utu asen tɛdn naase aki saapm jeel mɛtn taargen maam m'taadseno se.

²⁷ «ɔɲte 'kuunki nirlse ɔɔ ɔɲte '6eerki. Maam m'6aa 6aa se m'asen kɔɲ tɔɔsuma ken asen tɔɔɲg maakse, ɔɔ tɔɔsn se 6o ken utu maakɲ maam ki kici. Maam m'asesiɲ kɛdse aan gɔɔ gen jee do naan ki eyo. ²⁸ Naase 'booykiga taar ken maam m'taadsen m'ɔɔ m'6aa 6aao num m'utu m'ade tɛrl m'asen kɔɲɔ. Ken naase jaay 'jemki num maam m'6aa 6aa gɔtn Bubum

ki se, beeki num, maakse raapo taa Bubum se naan magal cirum maama. ²⁹Maam m'taadsen borse kor nakgen se aan te ey bort se, ken naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko. ³⁰Naan ki se maam m'konj taadn den te naase ey sum, taa gaar gen do naanja se utu 'baado. Na6o deere, naan se ok t6og6 dom ki eyo. ³¹Num ganj taa jee do naan ki 'jeel maam se, m'je Bubuma 66 m'tedn nakj ken naan taadumi. Iinki gotn ara; k'6aaki!»

15

*Isa se naan *ko bin mala mala*

¹Isa taadjeege tun metin ki daala 66: «Maam se aan g66 ko bin mala mala 66 Bubum se, naan 6o mel ko bin se. ²Teletgen paacn d66k ute maama 66 ken ooj ey se, naan gaanj tund naatn. Ganj teletn ken ooj se naan gaanj daapiņa taa koojn den cir ken se daala. ³Taargen ken maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga be6 naan *Raa ki. ⁴Inj 'd66kki ute maama aan g66 ken maam m'utu m'ing m'd66k te naase se. Aan g66 teletn ko bin k'gaanj k'j'undga naatn num 66 ooj ey se se bin 6o ken naase jaay inj 'd66kki ute maam ey se, naase aki konj tedn nakj aak be6 eyo kici. ⁵Maam se m'ko bin 66 naase se 'teletumge. Debm inj 'd66k te maama 66 maam m'ing m'd66k te naan se, debm se utu 'tedn nakgen jiga den aak eyo. Anum ken naase jaay 'd66kki te maam ey se aki konj tedn dim eyo. ⁶Debm ken inj 'd66k te maam ey se j'utu j'an gaanj kund naatn aan g66 teletn ko bin k'gaanj j'undin se naan utu tuutu 66 j'an t6sn t666. ⁷Ken naase jaay inj 'd66kki te maama 66 taarum jaay inj maakse ki se, 't6ndki metn nakj naase 'jeki 66 naase anki konj. ⁸'Tedki nakgen be6 dena, bin se naase aki 'tedn jee metum ki 66 nakgen se *'nookj Bubuma. ⁹Maam m'jese aan g66 ken Bubum Raa 'jem maam se kici. Inj 'd66kki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jese. ¹⁰Ken naase jaay 'tedki nakj maam m'taadsen gen t6da se num, k6se naase inj d66kki ute maam maakj maak-jem ki, aan g66 maam m'ted nakgen ken Bubum taadum gen t6da se jaay m'ing *d66k ute Bubum maakj maak-jen ki se.

¹¹«Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki konj maak-raapuma, 66 maak-raapse se 'tedn maak-raapm maraadin ki. ¹²'Booyki! Nakj ken maam m'taadsen gen t6da se: 'jeki naapa aan g66 ken maam m'jese se. ¹³Debm ken jaay 6d k66a taa medinge se, naan se j6de te maakin cir paac. ¹⁴Nakj maam m'taadsen se jaay, naase 'tedinki se, naase se 6o medn maamge. ¹⁵Maam se m66tn m'asen konj danj 6ulumge ey sum, taa debm 6ulu se 66 jeel nakj ken melin lee ted se eyo. Num naase se maam m'dan6e medumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacn ken maam booyo gotn Bubum ki. ¹⁶Naase 6o 'be6 66dumki eyo, anum maam 6o m'be6 m't66dseno se taa m'asen kol naaba aki 6aa tedn nakj aak be6 66 nakgen ting gen daayum. Taa bin se nakj naase paac 't6ndkiga meta ute ro maam se, Bubum asen 'konj k6da. ¹⁷Nakj maam m'taadsen m'66 aki ted se: 'jeki naapa.»

Jee do naan ki utu k66dn kund jee metn Isa ki

¹⁸«Ken jee do naan ki jaay 66d undse se, 'jeelki naade 66d undumoga maam 6o deete. ¹⁹Ken naase jaay metn jee do naan ki num, kaadn naane naade asen jea, taa naase aki 'tedn metn naade. Ganj naase 'tedkiga metn naade eyo, 66 maam se m'be6 m't66dseno maakj naade ki se, naase 'tedkiga kalse ki, taa naan se 6o naade 66d undse naatn se. ²⁰'Saapki tu

do taar ken maam m'taadseno m'ɔɔ: debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan tɛdn naaba gɔtin ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic 60, naade utu kuunu. ²¹ Naade utu asen tɛdn nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade ɛ jeel debm ɔlumo se eyo. ²² Ken maam m'6aado jaay m'taadden te taargen se ey num, naade 'tɛdn jee *kusinge eyo, num ɔorse maam m'6aado m'taaddenga jaay naade baate kuun se, naade 'kɔŋ doobm ken naade an kɔɔdn dode eyo. ²³ Debm ɔɔd undum maam se, ɔɔd und Bubum kici. ²⁴ Nakŋ kɔɔɔgen maam m'tɛd daande ki ken ɔii kalan nam tɛdin te ey se, ken maam jaay m'tɛdin te ey num, naade kɔŋ 'tɛdn jee kusinge eyo. Num ɔorse nakŋ-kɔɔɔgen maam m'tɛddesin se naade aakinga ute kaamde. Ute naan se kic 60 naade ɔɔd undum maam te Bubuma. ²⁵ Nakŋ naade tɛd se aanga doobin ki aan gɔɔ k'raanŋ maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ken ɔɔ: *Jee se ɔɔd undum se, cɛɛ sum.**»

²⁶ Ter Isa deekden ɔɔ: «Debm utu ade ɔaa jaay asen noogse, ade kiin gɔtn Bubum ki, ɔ ken maam m'6aaga gɔtn Bubum ki num, m'asesino kɔɔ. Naan se 60 Nirl naan Raa mala ken taad taar mɛt ki ɔ ken iino gɔtin ki, ken naan 6aadoga se naan mala utu am tɛdn saaduma. ²⁷ Naase kic 60 utu amki tɛdn saadumge taa gɔtn maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16

¹ «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se anki kɔŋ eyo. ² J'utu j'asen tuur maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ ken kaadin utu kaan se, jeege utu asen tɔɔɔ, maak-saapm naade ki num ɔ kaadn naane naade tɛd tɛd naabm Raa. ³ Naade utu 'tɛdn naan se, taa naade jeelum maam eyo ɔ jeel Bubum eyo. ⁴ Ganj maam m'taadsen naan se, ken kaadin aanga kic num, naase aki saapm do taar ken maam taadseno se. Kaad ken maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'ɔŋ m'taadseno te naan se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gen *Nirl Raa*

⁵ ɔorse maam taadga taad m'ɔɔ m'6aa 6aa gɔtn deb ken ɔlumo, na6o maakse ki se, debm jaay 'tɔnd mɛtum ɔ naai '6aa gay kic 60 gɔɔ. ⁶ Num ganj taa taar maam m'taadsen bin se, tajsenga maakse. ⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar mɛt ki; ken maam m'6aaga se asen tɛdn jiga naase ki; ken maam jaay m'6aa te ey num, Debm Noogo se ade kɔŋ 6aa eyo. Num ganj ken maam m'6aaga num m'utu m'aŋo kɔɔ. ⁸ Ken naan 6aadoga num, naan utu 'taadn jeege tun do naan ki se, naade iigga do maak-saapm ken naade ɔkɔ do *kusiŋ ki, do nak ken ute doobiŋa, ɔ ter do kɔŋn ɔɔɔ ken Raa utu kɔŋn do jeege tu se kici. ⁹ Maak-saap naade ɔk do kusiŋ ki se ɛ taa naade aal maakde dom ki eyo. ¹⁰ ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do nak ken ute doobin se ɛ, taa maam 6aa 6aa gɔtn Bubum ki ɔ mɔɔtn naase amki kɔŋ kaak eyo. ¹¹ ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do kɔŋn ɔɔɔ ken Raa utu kɔŋn do jeege tu se ɛ, taa gaar do naan ki se ɔɔɔɔ oocga don ki.

¹² «M'ɔk nakge dɛna ken m'asen taada, na6o ken m'taadsesinga ɔorse kic 60, naase anki kɔŋ booy kɔk eyo. ¹³ Ken *Nirl Salal ken taad taar mɛt ki utu ade ɔaa se, naan utu asen tɔɔɔ taa naase aki jeel taar mɛt ki se mala mala.

* 15:25 Aak KKR 35.19 ɔɔ 69.4.

Taa taar naan̄ utu 'taad̄se, 'tɛɾɛɲ̄ doŋ ki ɓo 'taad̄eyo, gaŋ naan̄ se utu asen taad̄n taar kɛn naan̄ utu ad̄e booyo, ɔ utu asen taad̄n nakgen utu 'kaan se. ¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan̄ ad̄e booy gɔtum ki se utu asesiŋ taad̄n naase ki. ¹⁵ Nakgen paac̄n Bubum ɔk se, nakgen se gɛn maam kici; taa naan̄ se ɓo maam m'taad̄sen m'ɔ: nakgen jaay naan̄ ad̄e booy gɔtum ki se utu asesiŋ taad̄n naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «Ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka.» ¹⁷ Gɔtn ese maak̄n jeenge tu se jee mɛtinge se taad̄ te naapa ɔ: «Naan̄ tap ɓo je deek̄n ɔ d̄io kɛn taad̄ ɔ: ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka, tɛr deek̄n ɔ: maam ɓaa ɓaa gɔtn Bubum ki se? ¹⁸ Ɔ taariŋ kɛn ɔ ɔɔpga baata se, je deek̄n ɔ d̄io? Taar naan̄ taad̄ se naaje j'ɔnd te mɛtiŋ eyo.» ¹⁹ Isa se jeele kɛn naade je tɔnd mɛtiŋ se, naan̄ deek̄den ɔ: «Naase je aki jeel ute naapa mɛtn taar kɛn maam m'deek̄sen m'ɔ: Ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaak se. ²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taad̄a: naase maakse utu tuju ɔ aki keeme, gaŋ jee do naan̄ ki se maak̄de utu 'raapo. Maakse utu tuj̄n deere, naɓo tɛdga num, maak-tuj̄se se 'dɛl maak-raapo. ²¹ 'Saapki tu do mɛnd kɛn ɓaa ɓaa koojo se: kɛn kaad̄n koojiŋ jaay aanga se, naan̄ dabar bini jaay ooj goono. Kɛn naan̄ ooja num, dirigiŋ te dubariŋ se naatn ɔ naan̄ maakiŋ raapo taa goon naan̄ ooj se. ²² Taa naan̄ se, naase kic ɓorse utuki maak̄n maak-tuj̄ ki, ɔ tɛdga num, maam m'utu m'asen kaaka ɔ bin se maakse utu raapo ɔ maak-raapm naase se, nam an̄ kɔŋ tuj̄ eyo.

²³ «Bin ɓo, ɓii kɛn se, naase aki tɔnd mɛtn d̄im gɔtum ki ey sum. 'Booyki bɛɛ m'asen taad̄a: nak̄n naase 'tɔndki mɛta gɔtn Bubum ki te ro maam se, naan̄ utu asen kɛda. ²⁴ Bini ɓorse kic ɓo, naase 'tɔndki te mɛtn d̄im te ro maam eyo; ɓorse 'tɔndki mɛta ɔ utu aki kɔŋɔ, bin se ɓo maakse 'raap maraadiŋ ki.»

*Isa tɔɔg cir *dunia*

²⁵ «Taargen maam m'taad̄seno paac se, m'taad̄seno ute kaal naaḡn taara. Gaŋ kaadiŋ utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taad̄n ute kaal naaḡn taar ey sum. Num naan̄ ki se nakgen taad̄ taa Bubum se m'utu m'asesiŋ taad̄n tal tal. ²⁶ Biin se naase aki tɔnd mɛtn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taad̄a taa naase se maam m'kɔŋ tɔnd mɛtn Bu ey sum; ²⁷ taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ɔ naase 'jeelkiga maam se m'iino gɔtn Raa ki. ²⁸ Maam m'ɓaad̄o do naan̄ ki se m'iino gɔtn Bubum ki; ɓorse maam m'kiin̄ do naan̄ ki se m'ɓaa gɔtn Bubum ki.» ²⁹ Gɔtn se jee mɛtiŋ ki deekiŋ ɔ: «'Booyo, ɓorse naai 'taad̄jen tal tal aaljen naaḡn taar ey sum. ³⁰ Ɔorse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔ 'je nam 'tɔnd mɛti ey sum. Taa naan̄ se ɓo naaje k'jeele naai se iino gɔtn Raa ki.» ³¹ Isa tɛrl̄den ɔ: «Ɔorse naase 'jeelkiga sum la? ³² 'Booyki! Kaadiŋ utu 'kaana, ɔ ɓorse kaadiŋ se aanga, naase utu aki 'kaan wɔkɔ ɔ naŋa kic ɓo 'kuun doobiŋ doobiŋa ɔ utu amki kɔŋ kalum ki, naɓo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama. ³³ Taargen maam m'taad̄sesiŋ se, taa ute maam se naase aki 'kɔŋ tɔɔɛ. Deere, naase utu aki 'kɔŋ dubar do naan̄ ki, naɓo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

Isa tond metn *Raa taa jee metin ki
(Eb 7.24-28, 4.14-16)

¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan uun kaamin raan deek do: «Bua, berε, kaadin se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko. ² Naai edinga jikilimge paac kaam jina, taa naan kedn *'kaajn gen daayum jeege tun naai edinsinga se. ³ Kaajn gen daayum ken ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala ken kalan lak do am jeel maam Isa *al-Masi ken naai olumo. ⁴ Do naan ki se maam nookiga do naabi naai edum se, maam m'ted nanjina. ⁵ Borse Bua, 'nookum naani ki aan go do ken naai 'nookumo kaad ken naai aal te dunia ey bort se.

⁶ «Maam m'taaddenga naade jeeliga naai jeegen ken naai 'beer toodo do naan ki jaay edumden se. Naade se jee naaige, do naai edumdenga kaam jima, do naade booy uunga taar naai. ⁷ Borse naade jeele, nakn naai edumo paac se iino gotn naai ki. ⁸ Taar ken naai 'taadumo se, maam m'taaddesinga kici. Do naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iino gotn naai ki do naade tookga naai bo olumo.

⁹ «Maam m'tond meti se taa naade sum, ey num gen jee do naan ken baa se paac eyo. Anum m'tond meti se gen jee naai edumdeno kaam jima, taa naade se jee naaige. ¹⁰ Nakn maam m'ok paac se gen naai do nakn naai ok paac se le, gen maama; do ute doobm naade se bo, jeege 'kaakn nookuma. ¹¹ Naan ki se maam m'kon king do naan ki ey sum. Gan naade se utu king do naan ki do maam le m'terl terl gotn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, boobde ute toogi ken naai edum se. 'Boobde taa naade 'tedn kalan aan go maam ute naai naaje k'kalan se. ¹² Kaad ken maam m'ingo te naade se, maam le m'boobdeno ute toogr ken naai edumo se. Maam se m'boobdenoga maakde ki se nam kalan tap bo ut eyo, do deb kalan ken ut se le, taa taar k'raano do dakin se 'kaan te doobina. ¹³ Borse maam m'terl terl gotn naai ki do ken borse m'utu do naan ki jaay m'taadden taargen se, taa naade kon maak-raapuma do maak-raapm naade se, 'tedn maak-raapm maraadin ki. ¹⁴ Maam m'taaddenga taar naai, gan jee do naan ki se do unddenga taa naade se metn jee do naan ken baa se eyo, aan go maam kic metn jee do naan ken baa se ey se. ¹⁵ Maam m'tond meti se taa aden tsn naatn do naan ki eyo, num taa aden boobm ro Deb ken ing bo gen tedn *kusi sum se. ¹⁶ Naade se metn jee do naan ken baa se eyo, aan go maam kic metn jee do naan ken baa se ey se. ¹⁷ Ute taar naai met ki se, naai 'tedden naade 'tedn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar met ki. ¹⁸ Aan go ken naai olumo do naan ki se, maam kic m'olden do naan ki. ¹⁹ Taa naade se, maam m'edi rom paac, taa naade kic ai kedn rode paac ute taar met ki.

²⁰ «Ken m'tond meti se taa naade sum eyo, num m'tond meti, taa jeegen utu 'tookn taarde do utu 'kaal maakde dom ki se kici. ²¹ Unde naade paac 'tedn kalan. Bua, 'tedden naade 'tedn kalan ute naaje kici, aan go naai ing *dook ute maama do maam m'ing dook te naai se. 'Tedde naade 'tedn kalan kici, jaay jee do naan ki se 'jeel naai bo olumo. ²² Maam m'taaddenoga nookn naai edumo se, ute naan se naade tedn kalan aan go maam m'utu naai k'kalan se. ²³ Maam m'ing m'dook te naade, aan go naai ing dook te maam se. Bin se naade 'kon dookn tedn kalan, jaay jee do naan ki se 'jeele naai bo olumo do naai 'jede aan go naai 'jem maam se. ²⁴ Bua, jee se naai

60 εδumdeno ɔɔ m'je gɔtn maam m'ing se, naade 'king ute maam kici. Taa naade kaakɲ nookuma, nookɲ kɛn naai εdumo. Taa naai 'jemoga kaad kɛn naai aalo te do naan ey ɔɔrtɔ. ²⁵ Bua, naai se debm daan ki, naɔo jee do naan ki se jeeli te eyo, gan maam se m'jeeli, ɔɔ jee se kic jeelga kɛn naai 60 ɔlumo. ²⁶ Maam m'taadden naade jeelga roi, ɔɔ maam m'utu m'aden tɛɖn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei kɛn naai ɔk dom ki se 'tɛɖn do naade ki kici, bin se jaay maam m'king dɔɔkɲ te naade.»

18

Isa jeege ɓaado ɔkina

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taariɲ se, naan iin te jee metiɲ ki gaan kaam maane k'danɲ Sedron deel ɓaa jɛɲ kɛn kaam naane. Gɔtn se ɔk jinɛɛ ɔɔ naan ute jee metiɲ ki se ɓaa end maak ki. ² Gan Judas je kutn Isa se, jeel gɔtn ese kici taa Isa ute jee metiɲ ki se, lee ɓaado tus tus gɔtn ese. ³ Naan deelo naan dɔɔl asgar *Rɔmɛge tu, ute asgargen kɛn lee bɔɔb *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛɖn serke Raage tu 60 ɔldeno. Naade ɓaado jinɛɛ ki se, ute jɛl poodge te lɔompɔge ɔɔ ute nakɲ tɛɖn bɔɔrɔge. ⁴ Num gan Isa jeel paac nakɲ utu kaan don ki se, naan iiko cɛɛɛ ki deekɛn ɔɔ: «Naase 'jeki naɲa?» ⁵ Naade tɛrlɲ ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔɖ Nazaret.» Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛse 60 maama.» Gan Judas debm kɛn je kutiɲ se utu maakɲ jeege tun se kici. ⁶ Kɛn jee se jaay booy Isa deekɛn ɔɔ: «Kɛse maam se,» jee se tɛr te metɛ diwir ɔɔ naade paac si naan ki. ⁷ Tɛr Isa tɔnd metɛ daala ɔɔ: «Naase tap 60, 'jeki naɲa?» Naade tɛrlɲ ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔɖ Nazaret.» ⁸ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam m'taadsenoga taada m'ɔɔ kɛse 60 maama. Kɛn naase jaay, 'jemki maam sum num, ɔɲki jee metum ki se 'ɓaao.» ⁹ Taar kɛn Isa taado se aanga doobiɲ ki kɛn ɔɔ: *Maakɲ jeege tun kɛn naai εdumdeno kaam jim paac se, nam kalan maam m'utiɲ te eyo.**

¹⁰ Gɔtn se, Simon Pier ɔɔɖ gɔɖ-jɛrlɲ se, ɔɔ ɔg gaan te bi debm tɛɖn naabm magal debm tɛɖn serke Raa ki. Naan gaan te biɲ do ji daama ɔɔ gaabm se k'danɲ Malkus. ¹¹ Gan Isa taad Pier ki ɔɔ: «Gɔɖ-jɛrli se ɔliɲ saapiɲ ki gɔtiɲ ki! *Kɔɔpm dubar kɛn Bubum εdumo se, maam m'an kaayɲ ey la?»

J'ɔk k'ɓaan te Isa naan Annan ki

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹² Gɔtn se dɔɔl asgar *Rɔmɛge, ute bubɛ ɔɔ te asgargen kɛn lee bɔɔb *Bee Raa kɛn Yaudge ɔldeno se, iij-ɔk Isa ɔɔ dɔɔkina. ¹³ Naade ɔk ɓaansiɲo deet se gɔtn Annan ki. ɔɔ Annan se 60 moom Kayipm gaaba. ɔɔ ɓaar kɛn ese Kayipm 60 *magal debm tɛɖn serke Raa ki. ¹⁴ Kayipm ese 60 kɛn taado magal Yaudge tu ɔɔ: kɛn asen tɛɖn jiga naase ki se, deb kalan 60 'kooyo ɔɔ 'kɔɲ jee dɛna.

Pier baate Isa

¹⁵ Simon Pier ute debm metn Isa kɛn kuuy se, naade ɔko metn Isa. Num debm metn Isa kɛn kuuy se, *magal debm tɛɖn serke Raa ki se jeeliɲa, gɔtn se naan end te Isa kalan ɓaa daan bɔɔr ɓee magal debm tɛɖn serke Raa ki se. ¹⁶ Gan Pier se ɔɔp ing naatn taa doob ki, anum debm metn Isa kɛn kuuy, kɛn magal debm tɛɖn serke Raa ki jeeliɲ se teeco. ɔɔ ɓaado taad mɛnd kɛn ing bɔɔb taa doobo se, ɔɔ j'ɔɲ Pier se endo. ¹⁷ ɔɔ mɛnd kɛn ing bɔɔb taa

* 18:9 Aak Jn 6.39 ɔɔ 17.12.

doobo se, naan deek Pier ki ɔ: «Naai kic 6o maakɲ jeege tun metn gaab ken se la?» Pier terlin ɔ: «Maam se metn naade eyo!» ¹⁸ Bii ken se kuulu ɔɲɔ, taa naan se 6o jee tɛdn naabge ute asgargen ken lee bɔɔb *Bee Raa se, gɔtn se naade tuuy poodo ɔ daar riib riibi. Gɔtn se Pier kic daar riib te naade.

*Magal debm tɛdn serke Raa ki se tɔnd metn Isa

¹⁹ Gan magal debm tɛdn serke Raa ki se baag tɔnd metn Isa se taa jee metin ki ɔ do taar ken naan lee dooyde. ²⁰ Isa terlin ɔ: «Jee te dende se maam taaddenga tal tal ɔ daayum maam m'lee dooyo jeege maakɲ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ m'dooyo jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, gɔtn ken Yaudge paac ɛ tusn se taar dim kalan tap 6o maam m'ɔyin te eyo. ²¹ Naai tap 6o 'tɔnd metum bin se taa dio? Naai 'tɔnd metn jeegen ting booyo taar ken maam m'lee taaddeno se. ɔ metn taar ken maam taaddeno se ɛ, naade jeelin paac.» ²² Do taar ken se sum 6o maakɲ asgarge tun ken lee bɔɔb Bee Raa se deb kalan ken cɛɛɲ ki se, ɔndin metn bin ki ɔ deekin ɔ: «Magal debm tɛdn serke Raa ki 6o k'taadɲ taar ken bin ne?» ²³ Gan Isa terlin ɔ: «'Taadum tu taar di ken maam m'taad m'tujin se! ɔ ken maam jaay m'taadga taar met ki num, gen di jaay naai ɔndum se?» ²⁴ Isa jaay Annan ɔlin gɔtn Kayipm ken magal debm tɛdn serke Raa ki se, Isa k'dɔɔkinga dɔɔkɔ.

Pier baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaad ken Simon Pier daar riib riib poodo gɔtn ese se, naade deekin ɔ: «Maakɲ jeege tun metn gaab ken se, naai kic 6o maakde ki la!» Gɔtn se Pier naaj ɔ: «Maam se metn naade eyo.» ²⁶ Gan maakɲ jee tɛdn naabm *magal debm tɛdn serke Raa ki se, deb kalan se taasn gaabm ken Pier ɔg gaano te bin se, naan deek Pier ki ɔ: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakɲ jinen ki daamo?» ²⁷ Gan ter gɔtn se Pier naaj daala ɔ kaad ken se sum 6o gan kɔrɔɲɔ naar ɔɔd ɔɔɔ.

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

²⁸ Tanɔrin nɔrin se, naade ɔko Isa gɔtn Kayip ki ɔ baansin 6ee magal *Romege tu ron Pilat. Gan naade baate kend maak ki taa naade daapga daap rode gen kɔsn *laa Paak, taa naade jee tɛdn kusiɲa rode ki eyo. ²⁹ Gɔtn se Pilat teec ɔnde naatn ɔ deekden ɔ: «Gaabm se naase ɔkin ki mindin gen di?» ³⁰ Naade terlin ɔ: «Gaabm se ken tuj te dim ey sum 6o naaje j'ansino kɔkɲ 6aa gɔti ki la?» ³¹ Gɔtn se Pilat terlden ɔ: «Naase mala ɔk baansin ki, ɔ taar se, 6aa aakin ki ute doobm naase.» Gan Yaudge terlin ɔ: «Naaje j'undjen te kulu gen tɔɔl deba eyo.» ³² Bin 6o taar ken Isa taado ɔ te doobm gay ken naan utu an kooy se, aanga doobin ki.

³³ Gɔtn se Pilat terl end maak ki daala, ɔl k'dano Isa, ɔ naan tɔnd metin ɔ: «Naai 6o Gaar Yaudge la?» ³⁴ Num Isa terlin ɔ: «Taar naai 'taad se, naai mala 6o saap ɔjin lobu, jeegen kuuy 6o taadi taa maam ɛ?» ³⁵ Pilat terlin ɔ: «Naai aakum maam se, m'kod Yaud la? Kɛse jeeige mala naaden *jee magal tɛdn serke Raa ki se 6o ɔk baansio gɔtum ki je ai kutu. Naai tap 6o tujga dio?» ³⁶ Gɔtn se Isa terlin ɔ: «Gaar maam se gen do naanja ara eyo. Ken gaar maam jaay gen do naanja ara num, asgarumge am kɔɲ kɔnum Yaudge am kɔk eyo. Num ɔorse gaar maam se, gen do naanja ara eyo.» ³⁷ Gɔtn se Pilat deekin ɔ: «Ken bin se, naai gaarge daamo?» Isa terlin ɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ ken naai 'taadin se, maam se m'gaarge. Taa naan se 6o maam

j'oojuma do maam m'baado do naan ki se taa m'tedn saada do taar ken met ki. do debm jaay ing ute taar met ki se, booy kuun taaruma.» ³⁸ Pilat terl Isa ki do: «Taar met ki se, taar gayo?»

Num ken Pilat jaay taad taar ese se, naan terl teec baa on Yaudge daala do deekden do: «Gaabm se, maam m'on te taar dim kusi gatin ki eyo. ³⁹ Aan goa aanga laa Paakn gen Yaudge tak bo, maam m'lee m'tood talsen tal maakn jee dangayge tu deba kalan se, forse naase 'jeki m'asen koodn kol Gaar Yaudge se la?» ⁴⁰ Ter gatin se naade baag tooyo do: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gan Barabas se, naan debm tujn nakn jeege.

19

Isa jeege je an baa kutu

¹ Gatin se, Pilat ol do j'ok k'baano te Isa do k'tondin ute meeje. ² do asgarge se, uj daapo jee gen korondo baado ondin don ki, ter naade uun uusin kal gaaringe aac bon. ³ Naade iiko cee ki do deekin do: «Too se naai ki, Gaar Yaudge!» Gatin se, naade baagin tond metn bin ki. ⁴ Ter Pilat teeco kuuy daala do deek Yaudge tu do: «Booyki, gaabm se maam m'an koodn teecn naatn. Taa naase aki jeele maam se m'on te taar dim ken naase okinki mindin ro ki eyo.» ⁵ Gatin se Isa teeco naatn ute jekn korondo don ki do te kal gaaringen aac se ron ki. Anum Pilat deekden do: «Kese bo gaabm se!» ⁶ Num ken *magal jee tedn serke Raa ki te jeedege jaay aakin se, naade baag toodn tooyo do: «Naan se tupu too lin ro kaag ki! Tupu too lin ro kaag ki!» Gan Pilat taadden do: «Naase mala ok baa tupu 'too lin ki ro kaag ki; ey num maam se m'on te taar dim ken naase okinki mindin ro ki eyo.» ⁷ Yaudge terlin do: «Naaje se j'ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do maakn Ko Taar naajege se taad do debm bin se j'an too. Taa naan ted ron Goon *Raa.» ⁸ Ken Pilat jaay booy taarde se, beere okin cir daala. ⁹ Pilat terl baa on Isa maak ki tond metin do: «Naai tap bo iino gay?» Num gan Isa baate terlin taara. ¹⁰ Gatin se Pilat deekin do: «Maam ara bo naai 'baate terlum taara ne? Naai 'jeel ey la ken maam m'ok too go do ken m'je num, m'ai koodn kol do ken goto le m'ok too go ken m'ai tupm too ro kaag ki se?» ¹¹ Gan Isa terlin do: «Naai se ken Raa jaay edi eyo te too ey se, naai ok too go dom ki eyo. Taa naan se bo debm ok olum ji naai ki se, tedga *kusi cir naai se daala.»

¹² Naan ken se sum bo, Pilat je doobm an koodn kol Isa. Num gan Yaudge baag too dn tooyo deek do: «Ken naai jaay do olinga num, naai se medn Sezar* eyo. Taa debm jaay ted ron gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.» ¹³ Ken Pilat jaay booy taargen se naan ol k'j'ok k'j'oodo Isa naatn, naan baado ondin got ken j'iin k'daapinga daap te koa ken naan lee on boro jeege tu. Gatin se k'danin te taar Ebre: *Gabbata*. ¹⁴ Aan goor te katar se, Pilat taad Yaudge tu do: «Aakki, kese bo gaarse!» Naan ken se, naade daap daap rode gen tedn *laa Paak gen Yaudge teget.

¹⁵ Num gan Yaudge terl baag too dn tooyo do: «Naan se, nakin yoa, naan se nakin yoa! 'Baa tupu too lin ro kaag ki gam naane!» Pilat terlden do: «Gaarse bo, naase 'jeki m'an tupm too ro kaag ki la?» Magal jee tedn serke Raage tu terlin do: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ok eyo!» ¹⁶ Gatin se sum bo, Pilat ok olden Isa taa naade an baa tupm too lin ro kaag ki. do gatin se asgarge ok baan te Isa.

* **19:12** Sezar se Gaar magal ing *Rom ki.

Isa k'tupin ro kaag ki

(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)

¹⁷ Ken Isa teec teec maakɲ Jeruzalem ki se, naade ɔɲin naan mala uun kaagn j'ansin tupm ro ki se, daamin ki. Ɔ naade ɓaansin ɡɔt ken k'danin kaadn do deba. Ɔɔtn se te taar *Ebre se, ron Golgota. ¹⁸ Ɔ ɡɔtn ese ɓo naade tupin ro kaag ki ɔ naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan j'uun k'daarin ɕɕɛsin ken kalan ɔ deb kuuy se j'uun k'daarin ɕɕɛsin ken kuuy ɔ naade ɔl Isa ɗaar daan ki. ¹⁹ Ter Pilat raan ro kaag ki ɔl k'ɓaa k'tupin raan kaam do kaag ken k'tupm Isa ro ki. Ɔ taar naan raan se taad ɔ: «Isan kɔd Nazaret se, naan Gaar Yaudge». ²⁰ Gan den Yaudge se dooyga taar se, taa ɡɔtn k'tupm Isa ro kaag ki se, naan ɡɔɔr te Jeruzalem. Ɔ taar naan raanin se le raanin te taar Ebre, taar Laatin ɔ ute taar Ɔrɛk kici. ²¹ Num *magal jee tɛdn serke Raa ki ɡen Yaudge se, deek Pilat ki ɔ: «Ɔnte raan ɔ: naan se Gaar Yaudge, num raan ɔ: naan ɓo taad ɔ naan Gaar Yaudge.» ²² Gan Pilat terlden ɔ: «Taar maam m'raanɲinga se, m'raanɲinga sum.»

²³ Ken asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade tɔs kalinge ɔ nigin ɡɔtɔ kaam ɔɔ. Deba kic ɓo uun beɗin beɗina. Ɔɔp kalin kalan ken naan uusinga num lee tuusin kalgen kuuy do ki se, ɔ kal se ɔnd raan bini ɓɔɔy aan naan ki se ɔk ɡɔtn kur eyo. ²⁴ Ɔtn se asgarge taad te naapa ɔ: «Kal se j'ɔnte 'nɛɛpin ki, num gan k'tɛdin salatia, debm ken oocinga ɓo 'kuun sum.» Anum nakɲ se aanga doobin ki aan ɡɔɔ taar k'raanɔ do dakin ken ɔ:

Naade nigga kalumge ute naapa,

ɔ kalum maak ki se le, naade tɛdinga salatia.†

Ɔ kese ɓo naabm ken asgarge tɛda.

²⁵ Ɔɕɕ kaag ken k'tupm Isa se, ko Isa ute ɡenaan menda, ɔ Mari mend Kleopas ute Mari ken iɲo Magdala ki, naade utu ɗaar ɡɔtn ese. ²⁶ Ɔtn se, Isa aak kɔna ɗaar ɗaar ɕɕ debm metin ken naan jen se, naan deek kon ki ɔ: «Kaaya aaka, kese ɓo gooni.» ²⁷ Ter naan taad deb ken metin ki se, ɔ: «Aaka, kese ɓo koi.» Bii ken se sum ɓo debm metn Isa ki se ɔk ɓaansin been ki. ²⁸ Ken nakgen se jaay deel paac sum se, aan ɡɔɔ Isa jeel naabm ken naan ɓaano ro ki se nanga, num taa taar k'raanɔ do dakin 'kaan doobin ki se, naan deek ɔ: «Maam se, maane tɔluma.» ²⁹ Ɔt ken se ɔk k'jelenɛ dooc te tɔtn koojn bin ken mooyo se. Naade uuno kaagn nakɲ k'danin isop‡ ɔ uuno nakɲ uun maane se butin taar ki. Naade ɔlin maakɲ tɔtn koojn bin ken mooy mooy se ɔ uun ɔlin taar Isa ki taa n'suubu. ³⁰ Ken Isa jaay suub naam tɔtn koojn bin ken mooy mooy se, naan taad ɔ: «Naabum aasga.» Ɔtn se naan no donɔ ɔ ɔn kon teece.

Isa j'ɔsin ɕɛɲken ki te ɓɔɔɔ

³¹ Aan ɡɔɔ ɓiin se Yaudge ɗaap ɗaap rode ɡen tɛdn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, ɗaar bini kaan *ɓii sebit ki eyo. Taa ɓii sebit ese se, ɓii laa magala. Ɔtn se naade ɓaa tɔnd metn Pilat ɔ: «Jee ken k'tupde ro kaagge tun se, k'ɓaa k'tɔnd k'tɛɛcɗen jɛdege taa ooyga num j'adeno tɔɗn ɓɔɔy ro kaagge tun k'tupɗeno ro ki se.» ³² Ɔ ɡɔtn se asgarge ɓaado tɔnd tɛɛc jɛ gaabm ken deete ɔ ter tɔnd tɛɛc jɛ gaabm ken kuuy se kici. Jee se ɓo ken k'tup k'tɔalde te Isa kalan se. ³³ Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade ɔɲin naan ooyga. Taa naan se ɓo naade baate tɔnd tɛɛcɲ

† 19:24 Aak KKR 22.18. ‡ 19:29 Isop se kaagn iɲn aan ɡɔɔ mɔɔkɔ ɔ k'tɛdn nakɲ oot kooto. Aak Zak 12.10.

jenge. ³⁴ Gan maakŋ asgarge tun se, deb kalan uuno bɔɔɔɔ ɔɔ ɔsin cɛŋkɛŋ ki. Gɔtn se mooso te maane naar teeco. ³⁵ Debm taad taar ara se, naan mala aakinga te kaamina ɔɔ saadn naan se, taar met ki. ɔɔ naan jeele saadn naan se ken met ki, taa bin se naase kic ɔɔ aki tookŋ do taar ken naan taad se. ³⁶ Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raanjo do dɔkin se, 'kaan doobiŋ ki ken ɔɔ: *Naan se j'an kɔŋ tɛɛɛɛ cɛŋgin gam eyo.*^S ³⁷ ɔɔ terl gɔt kuuy kic ɔɔ taar k'raanjo do dɔkin se taadga ɔɔ: *Jee ɔsinɔ se, naade utu an kaakŋ ute kaamde.**

Isa k'j'ɔlinga maakŋ baad ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kɔd Arimate se, naan kic maakŋ jeege tun metn Isa ki naɔo taa Yaudge se, naan ɔeere ɔɔ tɔy tɔy roŋa. Naan ɔɔ baa tond metn Pilat taa baa kɔɔdɔ ro Isa ro kaag ki. Gɔtn se Pilat tookŋ, ɔŋ Yusup baa ɔɔd ro Isa. ³⁹ ɔɔ Nikodem ken ɔii kalan inŋo gɔtn Isa ki nɔɔr se, naan kic ɔaano te itir ken k'tɛdɛŋ te maan kaagŋ k'danin mir ute alues† se aas baa baa doocŋ kɔr sik-kaar-mii. ⁴⁰ Yusup te Nikodem se uun bɔɔɔɔ ro Isa se ro kaag ki. ɔɔ uuno darkɔɔɔ ɔɔ tɛdɛŋ nakŋ oot nijimi ute itir se ro ki ɔɔ naade teelin tec aan gɔɔ gen Yaudgen lee duubm yodege. ⁴¹ Gɔtn k'tupm Isa ro kaag ki se, gɔtn se ɔk jinɛnɛ ɔɔ maakŋ jinɛn ken se, ɔk ɔaada ɔɔ ɔaadn se aan gɔɔ iibi, taarin se naade gaasin ute koa. Baadn se j'ol k'naam te nam maak ki eyo. ⁴² Aan gɔɔ Yaudge daap daap rode gen tɛdɛŋ *laa Paak se, gɔtn ese kic lɛ, ɔaada utu gɔɔr te naade dey se, naade uun ɔl ro Isa maak ki.

20

Naade baa ɔŋ te Isa maakŋ baad ki eyo

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)

¹ Bii dumas ki, tanɔɔrin nɔɔrin ken gɔto utu ilim sum ɔɔ, Mari ken iinɔ Magdala ki iin baa taa baad ki. Ken naan aan se, aak ko ken k'gaasn taa baad se, k'dircilinga naatn. ² Gɔtn se naan ɔk terl aan baa ɔŋ Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy ken Isa jen se, naan deekden ɔɔ: «Mɛljege se, nam ɔɔdinga naatn maakŋ baad ki, ɔɔ gɔtn k'baa j'olin se naaje k'jeel gɔtin eyo.» ³ Ken Pier ute debm metn Isa ken kuuy jaay booy taar se, gɔtn se naade teeco ɔɔ iin baa taa baad ki. ⁴ Ken naade jaay baa baa se, naade di paac aan kaana, naɔo debm metn Isa ken kuuy se, aan deel Pier ɔɔ naan ɔɔ baa aan deet taa baad ki. ⁵ ɔɔ ken naan jaay aan se no aak maakŋ baada, naan aak kalgen k'teelsin se, utu tood gɔtin ki gan naan baate kend maak ki. ⁶ Anum ken Simon Pier ken aan metin ki jaay aan se, naan end maakŋ baad ki. ɔɔ naan kic aak kalgen k'teelsin se tood tood gɔtin ki. ⁷ ɔɔ naan aak kal k'teelin kaamin se ɔɔ, tood te kalgen k'teelin ron ki se kalan eyo. Kal k'teelin kaamin se, naan aakin k'teel j'aalinga cɛɛs ki. ⁸ Naan ken se jaay debm metn Isa ken aan aan deet se, naan kic end maakŋ baad ki se. Naan aaka ɔɔ took aal maakin paac. ⁹ Ey num jee metn Isa ki se, booy ɔk te ey ɔɔrtɔ taar ken k'raaninɔ do dɔkin ken deek ɔɔ: Isa se, bɛeki num, ade dur daan yoge tu. ¹⁰ Gɔtn se sum ɔɔ jee metn Isa ken di se ɔk terl baa beedege tu.

Isa teec naan Mari ken iinɔ Magdala ki

^S 19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 ɔɔ KKR 34.20. * 19:37 Aak Zak 12.10. † 19:39 Mir te alues se kaagŋ k'tɛdɛŋ dawa jeege tu ken j'ɔnin taa naan *Israelge tu.

¹¹ Ganj Mari daar eem taa baad ki ɔ maakɲ keemiɲ ki se naan no aak maakɲ baada. ¹² Ɔ naan aak *kɔdn Raage dio ing king te kaldege raap raapo, gɔtn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalan ing kaam don ki ɔ deb kalan ing kaam gɔtn jenge tu. ¹³ Naade deek Mari ki ɔ: «Mend ara, naai eem gen dio?» Naan terlden ɔ: «Melum se nam ɔdɔnga naata ɔ gɔtn k'baa k'j'ɔl k'j'aalsɲ ro ki se le, maam m'jeel eyo.» ¹⁴ Ken naan utu taad taad jaay terl aak bin se, naan aak Isa daar daar gɔtn ese. Nafo naan aak jeelin eyo. ¹⁵ Gɔtn se Isa tɔnd metin ɔ: «Mend ara, naai eem gen dio? Naai 'je naja?» Num ganj Mari jaay aakin se, naan saap ɔ daan debm bɔɔbm jinene se le daam. Gɔtn se naan taadin ɔ: «Gaabm ara ken naai bo ɔdɔnga le, taadum gɔtin ken naai aalsɲ ro ki se ɔ maam m'an baa kuunu.» ¹⁶ Ganj Isa danɲ ron ki ɔ: «Mari.» Ɔ Mari terl aakina ɔ deekin te taar *Ebre ɔ: *Raabuni*. Kɛse je deekɲ ɔ: Deb m dooy jeege. ¹⁷ Gɔtn se Isa deekin ɔ: «Ɔnte 'kɔkuma, taa maam m'ookɲ m'baa te gɔtn Bubum ki ey bɔrtɔ. Num naai se, 'baa ɔn genaamge se 'taadden ɔ, maam se m'ookɲ m'baa baa gɔtn Bubum ki, ɔ Bubum se, Bubm naase kici, ɔ m'baa baa gɔtn Raam ki ɔ m'Raam se *Raa naase kici.» ¹⁸ Ganj naan ken se jaay bo, Mari ken iino Magdala ki se baa ɔn jee metn Isa ki se taadden ɔ: «Maam se m'aakiga Meljege utu kaamuma. Ɔ 'booyki kɛse bo taar ken naan taadumo.»

Isa teec naan jee metinge sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas ken se sum bo aan tegerin ki se, jee metn Isa ki se, end maakɲ bee ki ɔ dekel taara dode ki, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Gɔtn se naade aak Isa mala baado daar daande ki. Ɔ naan deekden ɔ: «Ɔn tɔɔsn Raa se 'tedn te naase!» ²⁰ Ken naan utu daar taadden taad se, gɔtn se naan tuun taadden jenge ute gɔtn cɛɲkɛna. Ken jee metin ki jaay aak Meljege se maakde raap aak eyo. ²¹ Ter Isa deekden daala ɔ: «Raa asen kɛdn tɔɔsina. Aan gɔɔ Bu ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlsen naase.» ²² Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan iibden kuulu dode ki ɔ deekden ɔ: «Ɔkki *Nirl Salal. ²³ Jee ken tedga nakɲ *kusin jaay naase 'teddekiga kaldɛ se, Raa kic aden tɔɔl kusindege. Ɔ jeegen naase ɔn 'teddeki te kaldɛ ey le, Raa kic aden kɔn tɔɔl kusindege ey kici.»

Isa taad te Tɔma

²⁴ Ganj bii ken Isa jaay baado ɔn jeengen metin ki maakɲ bee ki se, Tɔma ken k'danɲ Didim* ken maakɲ jee metin ken sik-kaar-di se, gɔtɔ te naade. ²⁵ Jee metn Isa ken kuuy se, baa taad Tɔma ki ɔ: «Naaje se 'jaakkiga Meljege utu kaamje!» Ganj Tɔma terlden ɔ: «Ken maam jaay m'aak te dɔl ken k'tupin te ponto jin ki eyo, ɔ m'ɔl jim m'naam te gɔtin eyo ɔ terl cɛɲken ki jaay m'ɔl jim naamin te ey se, maam kɔn tookɲ tarse se eyo.» ²⁶ Ken aan bii dumas ken kuuy se, jee metn Isa ki baado tus maakɲ bee ken se daala. Bii ken se Tɔma kic bo utu te naade. Ken Isa ɔnde se kaam taarde k'dekelinga dekele. Naan naar daar daande ki ɔ deekden ɔ: «Raa asen kɛdn tɔɔsina.» ²⁷ Ter Isa deek Tɔma ki ɔ: «Aak jimge, ɔ ɔl ji naam gɔtina. Ter ɔl ji naam cɛɲkema. Ɔnte naajn taara num aal maaki dom ki.» ²⁸ Tɔma terlin ɔ: «Naai se Meluma ɔ Raama!» ²⁹ Ganj Isa terlin ɔ: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakunga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay bo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanɲ taa dio

* **20:24** Didim se je deekɲ ɔ rɔɲɔ.

³⁰ Isa se tēdga nakn-kōōngen kuuy dēna naan jeege tun metiñ ki. Naḅo kengen mētinge se j'ōñ k'raandēn te maakñ Kitap kēn ese se eyo. ³¹ Num nakgen k'raañiñ maakñ Kitap kēn ese se, taa asen kōl naase aki jeele Isa se, naan ḅo *al-Masi, Goon Raa. Ḍo kēn naase jaay aalki maakse don ki se, naase aki kōñ kaaja ute ro naaṇa.

21

Isa teec naan jeenge tun metiñ ki

(Mt 28.16; Lk 5.1-11)

¹ Kēn nakgen se jaay deel se, Isa terl ḅaado teec naan jeenge tun metiñ ki taa baar kēn k'dañiñ Tiberiad. 'Booyki tēd ḅo di jaay naan teec naandē ki se. ² Jee gōtn ese se naade Simon Pier ute Tōma rōñḅ se, Natanael kōd Kana kēn iñḅo taa naan Galile ki, gaan Zebedege ute jee mētn Isa kēn kuuy dio. Naade se iñg kalan. ³ Num gan Simon Pier deekden ḅo: «Maam se m'ḅaa ḅaa tōkñ kēñje.» Naade terliñ ḅo: «Bin num naaje kic k'ḅaa te naai.» Naade teec ḅaa ook maakñ markab ki. Num kēn naade jaay aan se, maakñ nōor kēn te magaliñ se, naade je kēñje bini ḅñ te eyo. ⁴ Kēn gōtḅ jaay iip tōok se, naade aak Isa ḅaar ḅaar do jēñ baar ki. Naḅo jee metiñ ki se aakiṇa ḅo aak jeeliñ eyo. ⁵ Gan Isa deekden ḅo: «Naase gaange, kēñje cōkḅ kic naase ḅkki ey ḅaamo?» Naade terliñ ḅo: «J'ōk eyo.» ⁶ Gōtn se naan deekden ḅo: «Uun undki gēndse se kaam do ji daam aak markaba. Gōtn se ḅo naase aki kōñḅ.» Naade und gēndde ḅo tōsḅo maakñ gēndde ki se, kēñje dēna num gēn kiikiñ kic ḅo naade ḅñ iikiñ eyo. ⁷ Gōtn se debm mētn Isa kēn Isa jēñ se, deek Pier ki ḅo: «Kese Meljege!» Ḍo kēn Simon Pier jaay booy j'ḅo kese Meljege se, naan ḅōdga kōōd kaliñ kic ḅo, uun uusiñ gōtiñ ki, ḅōok maakiñ jaay aal ooc maan taa aṇ ḅaa kōñḅ. ⁸ Kaad kēn se, jee mētn Isa kēn kuuy se, naade kic ḅōpdēnga gōor kaam tal cili-kaar-di sum ḅo, kookñ kaan jēñ ki. Kēn naade jaay ḅaado ḅaa te markabde se, tiiko gēndden kēn ḅooc te kēñje se. ⁹ Kēn naade jaay aan taa baar ki se, ḅōoy naan ki ḅo gōtn se naade aak naal pōodo, ḅo do naal pōod kēn se k'nanñ nanñ kēñje ḅo naade aak mappā gōtn ese kici. ¹⁰ Num Isa deekden ḅo: «Kēñjen naase 'tōkkiro se, 'ḅaankiro kandum.» ¹¹ Gōtn se Simon Pier ook maakñ markab ki ḅo tiiko gēnd ḅooc te kēñje se ḅaano do jēñ ki. Ḍo kēñj maakñ gēnd kēn se, k'met k'j'ōñiñ kēñjgen magal magal salal ḅo kaar-te-si-mii-kaar-mōtḅ. Ḍo te dēn kēñjgen ese se kic ḅo, gēndde nēep te eyo. ¹² Isa deekden ḅo: «'Baakiro aki kōsḅ.» Gōtn se jee metiñ ki paac se, nam jaay 'tōnd metiñ ḅo: «Naai nanja» kic ḅo gōtḅ. Taa Meljege se, naade paac aak jeelinga. ¹³ Isa ḅaado ḅñde ḅo uun mappā se nigdesiṇa, ter kēñje se kic naan uun nigdesiṇa. ¹⁴ Kēn Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec ḅōolga mōtḅ naan jeege tun metiñ ki.

Isa taad te Pier

¹⁵ Kēn naade jaay ḅs aas sum se, Isa deek Simon Pier ki ḅo: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gōtn se Simon terliñ ḅo: «Yēē Meluma, naai 'jeele kēn m'jei se.» Isa terliñ ḅo: «'Gaamum gaan baatumge.» ¹⁶ Ter naan deekiñ gēn k-dige ḅo: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan terliñ ḅo: «Yēē Meluma, naai 'jeele kēn maam m'jei se.» Isa deekiñ ḅo: «'Tēdn debm gaam baatumge.» ¹⁷ Ter Isa deekiñ gēn k-mōtḅge tu daala ḅo: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gōtn se Pier maakiñ tuj se ro kēn kēn Isa tōnd metiñ ḅōoliñ mōtḅ ḅo: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gōtn se Pier terliñ ḅo: «Meluma, naai 'jeel nakge paac ḅo 'jeelum maam se,

m'jei.» Ter Isa deekiñ ɔɔ: «'Gaamum baatumge. ¹⁸ 'Booy bεε m'ai taada: ken naai utu goon kɔɔ se, naai mala ɔo tuus kali ɔɔ 'dɔɔk maaki ɔɔ ɔɔtn naai maaki je ɔo ɔaa sum. Num ken naai jaay ɔaado ɔɔlga num, utu kuun ji raan nam kuuy ɔo utu ai dɔɔkɲ maaki ɔɔ ai ɔaa kɔli ɔɔt ken naai maaki je eyo.»

¹⁹ Ken Isa jaay taad bin se je taadn ɔɔ Pier se ute doobm gay j'utu j'an tɔɔlɔ ɔɔ yo naan se utu *nookɲ *Raa. Do taar ken se, ter Isa taadn ɔɔ: «Naai se ɔk metuma.»

²⁰ ɔɔtn se Pier tɛrl aak metn ki se, naan aak debm metn Isa ken Isa jen se utu ɔaado metde ki. Naan se ɔo kaad ken naade ɔso kɔs jaay naan deɔ kaadn Isa ki ɔɔ deekiɲo ɔɔ: «Mɛlje, ken utu ai kuti se naɲa?» ²¹ Ken Pier jaay aakiñ se, deek Isa ki ɔɔ: «Mɛlje, naan se dɪ an kaan don ki kaca?» ²² Gan Isa tɛrln ɔɔ: «Naan se, ken maam je m'an kɔnɲn 'ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli dɪo? Naai se, 'ɔaado 'daanuma.» ²³ Taar se jaay ɛnaage ɔaa booyɲ se, naade taad ɔɔ: «Debm metn Isa ken ese se 'kooy ey sum.» Num gan taar ken ɔɔ naan 'kooy ey sum se, deer num, Isa taad te bini eyo. Num naan taad ɔɔ: «Ken maam je m'an kɔnɲn ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli dɪ?» ²⁴ Debm ken taad nakgen se ɔɔ jaay raanɲn paac se, naan se ɔo debm metn Isa ken ese. Naaje k'jeele saadn naan se, saadn met ki. ²⁵ Isa se tɛdga nakge kuuy kic ɔo dɛna. Nakgen se jaay k'raanɲn paac kalan kalan ɔɔ k'dirig te kalan ey se, maam m'jeele taargen k'raanɔ se do naanɲa te magaln kic ɔo an kɔn kɔk eyo.

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage **Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage**

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kese kic 60 Luk 60 raanjo. Ken Isa ook 6aa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu na6o j'ɔŋ j'aakiŋ aan goɔ debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken booyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki ɔ ken lee tɔɔɔde. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen wɔɔkŋ Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan goɔ ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala 60 baago wɔɔkŋ Labariŋ Jiga se maakŋ naan magal Yaudge tun k'danin Jeruzalem bini naade aan maakŋ naan magal k'danin *Rɔm. ɔ Rɔm se naan 60 naan magal gen jeegen Yaudge eyo ɔ naan se magal cir naangen 6aa se paac ɔ kaad ken se jee Rɔm se 60 ken ing do jeege tu paac. Luk se naan 60 debm taad ɔ tɛd ɔ di jaay 60 Nirl Salal ɔd doobo jeege tu gen booy kɔkŋ Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakŋ ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tɛdin tɛdga gotɔ. Maakŋ kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen mɛrtŋ ken Pɔl leedo gen tɛdn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, ɔ mɛtinge se k'tɔɔlde. Na6o dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken tɔɔg cir nakge paac se tap 60 gotɔ.

Isa taad jeege tun metin ki ɔ *Raa utu adeno kol *Nirl Salal

¹ Teopil, maakŋ kitapum ken deet deet se, maam m'raanjo metn taar nakgen paacŋ ken Isa tɛdo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se, ² bini bii ken Raa uun 6aansiŋ maakŋ raa ki. Ken naan ook 6aa te maakŋ raa ki ey ɔrt se, naan beer tɔɔdo jeege ken an tɛdn jee kaan naabinge, ɔ ute tɔɔgŋ Nirl Salal se, naan taadden nakŋ ken naade 'tɛda. ³ Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-sɔ se, naan lee teec naan jeege tun metin ki ɔ taadden ute doobm nakge dena ɔ taad rona ɔ naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden metn taar *maakŋ Gaar Raa.

⁴ Bii kalan ken naan jaay ing ɔs kɔs ute naade se, naan taadden ɔ j'ɔnte teecn kɔŋ maakŋ geger ken Jeruzalem se, num gar k'j'aak kaam nakŋ ken Raa Bubu taaddeno ɔ utu adeno kɛd se. Kese 60 nakŋ ken naan taaddeno ɔ: ⁵ «Jan se *batizo jeege te maane; num gar naase se, ɔpɔga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook 6aa maakŋ raa ki

⁶ Jee ken tus ing cɛɛ Isa ki se, tɔnd metin ɔ: «Mɛlje, ɔrse 60 kaadn ken naai utu 'kɛdn gaara *Israelge tu gotin ki la?» ⁷ Isa tɛrlɛn ɔ: «Gen kaadin ute biin se, Raa Bubu ute tɔɔgin se, naan kalin ki sum 60 jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo. ⁸ Gar Raa utu asen kɛdn tɔɔgŋ *Nirl Salal ken utu ade booy dose ki. Gotn se aki tɛdn

saadumge maakn geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magaliṇa, taa naan *Samari ḳ bini gōtn duni 'daar ro ki.»

⁹ Ken jaay Isa taad nan taariṇ se, Raa uun ḳaansin maakn raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ḳnd dode raan utu aakin kaak se, gapara naar ḳaado ḳyina ḳ gōtn se naade ḳn aakin ey sum. ¹⁰ Kaad ken naade utu daar aakin kaak ken naan ook kook maakn raa ki se, gōtn se naade naar aak gaabge dio daar daa ceeḳe ki ute kaldege raap lak lak, ¹¹ ḳ naade deekden ḳ: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakn raa ki se? Isan, Raa uunin daanse ki jaay ḳaansin maakn raa ki se, utu ade terl aan gō ḳen naase 'daar aakin ki naan ook ḳaa ḳaa maakn raa ki se kici.»

*Ro *jee kaan naabm Isage*

¹² Gōtn se, jee metn Isa ki iin ḳn do *ḳōsn ḳlib se ḳ naade ḳk terl ḳaado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute ḳōsn ḳlib se, daanin aas nakn kilḳmetir kalan. ¹³ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade ḳaa ḳeene. Gōtn se naade ook ḳaa end maakn ḳee ken do ḳee ki raan. Gōtn se ḳo, gōtn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute Tōma, Bartelemi ute Matiye, Jakn goon Alpe, Simon ken je kujn naanina ute Judn ken goon Jak. ¹⁴ Naade paac maakde kalan ḳ ḳii-raa naade tus gen keem Raa ute mendge kandum, daande ki se Mari ko Isa ḳ ute genaa Isage kici.

K'beer k'j'ḳd Matias end gō Judas ki

¹⁵ Maakn ḳiige tun ese se, ḳii kalan genaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege ḳaa ḳaa nakn kaar-ute-si-dio. Gōtn se Pier iin daar daande ki ḳ taadden ḳ: ¹⁶⁻¹⁷ «Genaaḳe, 'jeelki Judas se naan debm naajege, ey num naan kic ḳk naaba daanjege tu kici. Naḳo metn taar Judas se, ḳugjege *Daud kic ḳo taadoga taad taariṇa do dḳkina. Naan ḳo debm deelo naan jeege tu ḳ ḳaado ḳl k'j'ḳk Isa se. Bin ḳo, taar ken *Nirl Salal ḳl Daud taadiṇo jaay k'raanin maakn Kitap ki se, aanga doobiṇ ki. ¹⁸ Judas ute gursn ken j'ḳgin gen kutn Isa se, naan ḳaa dugn maakn-gōt. ḳo gōtn se, naan ḳaa ooc ud te mindina ḳ gōtn se maakin ḳp pak ḳ tiikinge ru naan ki. ¹⁹ Nakn aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyinga. Taa naan se ḳo maakn-gōtn ese se, naade danin ute taar naande ḳ: *Akeldama*. Akeldama se je deekn ḳ: maakn-gōtn gen mooso. ²⁰ Kese ḳo taar ken ḳugjege Daud raanin ro Judas ki maakn Kaa Keem Raa ki ken ḳ:

ḳn ḳee naan se 'toodn kuudu

ḳ mōtn nam 'king maak ki eyo,*

ḳ ter naan raanḳo daala ḳ:

Naabm naan se ḳn nam kuuy an kuunu.†

²¹ Bin num, maakn jeege tun leedoga ute naajege kaad ken k'leekiro metn Meljege Isa ki, ²² jee ken baago lee ute naajege gōtn ken Jan *batizno Isa bini aan ḳii ken Raa uun ḳaansin maakn raa ki se; ḳ jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakinga ute kaamde. Ken bin num maakde ki se, k'beer k'j'uunki deb kalan ken utu kēnd gō Judas ki, taa 'tedn saada ute naajege.»

²³ Ken naade jaay booy taar Pier se, naade tōdō jeege dio: deb kalan ron Yusupm ken k'danin Barsabas ḳ ken jeege lee danin te ro Justus kici ḳ deb kuuy se k'danin Matias. ²⁴ Gōtn se naade tōnd metn Raa ḳ: «Melje,

* **1:20** Aak KKR 69.26. † **1:20** Aak KKR 109.8.

naai 6o debm ken 'jeel nakn maakn jeege tu paac. Maakn jeege tun di se, debm ken naai 'bɛɛr ɔɔɔɔn se, 'taadjesiɔa, ²⁵ taa naan 'kɛnd gɔɔ Judas ki ɔɔ 'tɛɔn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se lɛ, naan mala 6o rɛs ɔɔ naabiɔa ɔɔ baaga gɔtn ken ɔɔɔɔn naan ki.» ²⁶ Gɔtn se naade tɛɔ salatɔa ɔɔ salatɔa se ooc do Matias ki. Naan ken se sum 6o, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalan se.

2

**Nirl Salal bɔɔyo 6ii Laa Pantekɔt ki*

¹ Ken 6ii gen tɛɔn laa k'danɔn Pantekɔt *jaay aan se, 6ii ken se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac gɔtɔ kaam kalan. ² Gɔtn se naade naar booy naka maakn raa ki eemo uu uu aan gɔɔ kuul ken ɔl makɔɔ ɔɔ baado end maakn 6ee ken naade tusn maak ki se ɔɔ gɔtɔ se, tɛɔ dir dir. ³ Tɛr naade aak ne ɔɔnge se tec aan gɔɔ rɔɔn poodge bɔɔyo baado wɔɔk tis dodege tu. ⁴ Gɔtn se Nirl Salal baado end dooc maakde ɔɔ naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kɛse Nirl Salal 6o ɔlde naade taad taar naanjen se.

⁵ Bii ken se, Yaudgen ɔk doobm taar Raade ɔɔn se iɔno gɔtn 6aa se paac ɔɔ baado Jeruzalem ki. ⁶ Ken jee se jaay booy nakn tɛɔ dir dir se, naade baado tus dɛna gɔtn se. ɔɔ ken naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanɔge se, gɔtn se doobm rode tap 6o, naade jeel eyo. ⁷ Nakn se deel dode ɔɔ doobm taadn tap 6o naade jeel eyo ɔɔ naade taad ute naapa ɔɔ: «Jee taad taargen se lɛ, naade paac Galilege, ⁸ tɛɔ ɔɔ ɔɔ ɔɔ jaay 6o nana nana kic 6o booy naade taadn ute taar naanɔn naanɔn se? ⁹ Ey num naajeege se jee mɛtinge iɔno Paart ki, jee mɛtinge iɔno Mɛɔ ki ute Elamit ki ɔɔ jee mɛtinge iɔno Mɛzapotami ki, jee mɛtinge iɔno taa naan Jude ki, jee mɛtinge iɔno taa naan Kapados ki, jee mɛtinge iɔno taa naan Pɔn ki ute taa naan Azi ki, ¹⁰ jee mɛtinge iɔno taa naan Prigi ki ute gen Pampili ki, jee mɛtinge iɔno taa naan Masar ute gen Libi ken cɛɛ Sirenai ki ɔɔ jee mɛtinge iɔno *Rɔm ki, ¹¹ paac naajen ken k'Yaudge ɔɔ jeegen ken tɛɔga tɛɔ rode Yaudge, jee iɔno Krɛt ki ute jee iɔno taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal ken *Raa tɛɔn ute taar naanɔge.» ¹² Nakn se deel dode ɔɔ naade jeel doobm taadn eyo. Naade taad ute naapa ɔɔ: «Kɛse tap 6o je deekn ɔɔ ɔɔ?» ¹³ Gan jee mɛtinge se tɛɛc mɛtn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ɔɔ deek ɔɔ: «Naade se lɛ, 6ɛɛ, aay oonga koono.»

Pier taad jeege tun tus gɔtn ese

¹⁴ Ken Pier jaay booy taar se, naan iɔn daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se ɔɔ uun mindn raan taadɔn ɔɔ: «Naase Yaudge ute naase jee ken ingki Jeruzalem ki se, uɔki bi jiga do taar ken maam m'asen taada ɔɔ nakgen deel paac se 'booy ɔkɔnki jiga jaayo. ¹⁵ Ken naase ɔɔki jee se jaay jee kaay koonge num kɛse mɛt ki eyo, taa 6orse se naaje j'utuki maakn kaadn mɛs ki 6ɔrtɔ. ¹⁶ Num gan nakn aan se, kɛse taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki k'danɔn Jɔɔl ken taado do ɔkɔn se 6o 6orse aanga doobiɔn ki, ken taado ɔɔ: ¹⁷ Raa deek ɔɔ:

*Biigen kaam mɔɔtn se, maam m'utu m'ade kɔl Nirlum
utu 'bɔɔyo do jeege tu paac.*

* **2:1** Laa Pantekɔt se Yaudge tɛɔga *laa Paak ɔk 6ii si-mii jaay 6o naade tɛɔn laa se. Bii se 6o naade saap do 6ii ken Raa ɔɔɔɔno taa naan Masar ki, taa naan se 6o naade tɛɔ maak-raapo. Maakn Kitapm ken Raa *ɔɔko kiji ute jeege se 6ii Laa Pantekɔt ki se 6o, Nirl Salal bɔɔyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

Bin se gensegen gaabge ute kengen mendege se,

utu 'taadn taargen teeco taarum ki

ɔɔ gensegen gaan kɔdge se

utu 'kaakɲ nakgen ken maam m'teecn naande ki

jaay m'aden taadn metina

ɔɔ bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakɲ nidege tu.

¹⁸ *Deere, bii ken se, maam m'ade kɔl Nirluma*

utu 'bɔɔy do jee tɛdn naabumge tun gaabge ute kengen mendege

ɔɔ naade utu taad taargen teeco taarum ki.

¹⁹ *Maam m'utu m'tɛdn nakgen deel doa maakɲ raa ki*

ɔɔ m'utu m'tɛdn nakɲ-kɔɔbge do naanɲ ki,

jeege 'kaakɲ mooso, poodo ɔɔ ute saa 'kiin tul tul.

²⁰ *Kɔr Mɛljege jaay ade baa se, bii ken se kaada 'tɛdn ilim dib*

ɔɔ laapa se 'tɛdn aac dɛɲ aan gɔɔ mooso.

*Bii Mɛljege se 'tɛdn bii kalin ki ɔɔ 'tɛdn bii bɛɛ dɛn aak eyo,

naɔo bii se 'kɔl beere jeege tu.

²¹ *Biin se jaay debm eemga Mɛljege num,*

naanɲ 'kɔɲ kaaja.†»

²² Ter Pier taad ɔɔ: «Naase gaan *Israelge, 'booyki taar maam m'asen taada! Ute Isan ken iino geger ken Nazaret ki ɔɔ ken Raa ɔlinɔ gɔtse ki se, naase 'jeelki Raase tɛdga nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn tɔɔgɲ Raa. ²³ Gaabm se, Raa mala ɔo ɔnsesin jise ki. Taa do dɔkin tap ɔo, Raa se jeele nakɲ naase utu anki tɛdn don ki se. Taa naan se ɔo, naase ɔk ɔlinɲ ki jee *kusinge tu ɔɔ naade baa tup tɔɔlin ro kaag ki; ²⁴ num gan Raa se durinɔga daan yoge tu ɔɔ ɔɔdinga donɔ naatn maakɲ yo ki taa yo se ɔk tɔɔgɔ don ki eyo. ²⁵ Taa naan se ɔo bugjege *Daud taado metn taar naanɔa maakɲ Kitap ki ɔɔ:

Daayum maam m'aak Mɛljege Raa naanum ki.

Taa naanɲ utu cɛɛm ki se, maam tap ɔo m'beere dim ki eyo.

²⁶ *ɔɔ maam se maakum-raapo ɔɔ m'aar kaa ute maak-raapuma;*

ken m'ooyga kic ɔo, maam se m'ɔnd dom do Raa ki.

²⁷ *Taa naai Meluma, naai se am kɔɲ kɔɲum maakɲ yoge tu eyo,*

ɔɔ naai 'kɔɲ kɔɲ mɛdn doi se 'ruum maakɲ baad ki eyo.

²⁸ *Meluma, naai ɔo taadumga doobm kaaja*

ɔɔ daayum naai utu cɛɛm ki se, maam maakum-raap puk.‡»

²⁹ Ter Pier taad daala ɔɔ: «Genaamgen Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn tal. Bugjege Daud se ooyga do dɔkina. Naan j'uun j'ɔlinga maakɲ baad ki ɔɔ baadin se jaaki kic ɔo utu gɔtjege tu ara. ³⁰ Num gan aan gɔɔ naanɲ debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan jeele taa Raa se naamga naam taarina ɔɔ tɛdga num maakɲ metjilin ki se 'kɔɔdn deb kalan se baado 'kɔsn gaara gɔɔn ki. ³¹ Taa naan se ɔo, Daud se, naan jeele *al-Masi se baado ooyga kic ɔo utu duru daan yoge tu. Taa naan se ɔo naanɲ deek ɔɔ: «Raa se rɛsin te maakɲ yoge tu eyo ɔɔ ron le, naanɲ ɔnin ruum te maakɲ baad ki eyo.» ³² Taa naan se ɔo maam m'taadseni: Raa se naanɲ duroga Isa daan yoge tu ɔɔ naaje se paac j'aakinga ɔɔ naan se utu te kaamina. ³³ Raa uun baansinga ute tɔɔginga maakɲ raa ki. ɔɔ Raa Bubu se ɛdinga *Nirl Salal ken naanɲ taad ɔɔ utu kɛdn jeege tu se. ɔɔ Nirl se ɔo ken Isa ɔlin ɔorse bɔɔy wɔɔk doje ki aan gɔɔ ken naase aakinɲki ute kaamse ɔɔ 'booyinɲki

† 2:21 Aak Jl 3.1-5. ‡ 2:28 Aak KKR 16.8-11.

ute bise se. ³⁴ Ey num bugjege Daud le ook 6aa te maakn raa ki eyo, gan naan taad oo:

Meljege Raa deek Melum ki oo: Naai se baado ing do ji daamum ki,

³⁵ *6ii kalan maam m'ai tedi jee taamooyige paac se,*

naai utu king dode ki. §

³⁶ On gaan Israelege paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'toliŋki ro kaag ki se, naan se 6o Raa tedin tedga Meljege oo naan 6o al-Masi se.»

Jeege dupu-moto took aal maakde do Isa ki

³⁷ Ken jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak oo naade tond metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se oo: «Genaajege naaje tap 6o k'tedin roje j'oo di?» ³⁸ Gohn se Pier terlden oo: «Terlki maakse oo nanja nanja kic 6o on ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an too *kusiŋina bin jaay Raa asen booy *Nirl Salal dose ki. ³⁹ Taa naan taadga taad oo utu ade kol Nirl Salal dose ki, do gensege tu oo do jeege tun ing dook te Raa oo do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.»

⁴⁰ Gohn se ter Pier taaddenga taarge dena taa aden tedin naade 'tooko oo kaay kaamde. Naan deekden oo: «Jee duni ken borse se, bere, naade se jee ken baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'konj kaaja.» ⁴¹ Jee ken took uun taar Pier se, 6ii ken se sum 6o k'batizde. Naade se 6aa 6aa nakn jeege dupu-moto oo naade baado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

King jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacn ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde oo naade ing aan go genaagen konde kalan oo bubde kalan. Naade lee os kalan oo lee eem Raa taa naapki. ⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa ted nakn-kooŋge dena ute nakgen ken taad tooŋn Raa. Ute nakgen jaay naade tedse ol jeege paac beer Raa ki. ⁴⁴ Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se, naade ok taarde kalan oo nakn paacn jaay naade okse nig aakin ute naapa. ⁴⁵ Naade dugn naatn ute maakn-gotdege oo ute nakdege oo gursn se naade nig aakin ute naapa oo nanja nanja kic 6o j'edin nakn ken an kaasn kingina. ⁴⁶ Daayum 6ii-raa naade tus daan boor *Bee Raa ki ute maakn kalan. Naade lee os kalan bee naapge tu oo gohn kosde ki se, naade lee tas ute maak-raapo oo taar dim tap 6o, naade ok maakde ki eyo. ⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade ted bin se, naade jede. Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade toom Raa, oo te naan se 6ii-raa Meljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakn *kusiŋde ki oo daayum jeege ziid do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ed lapi debm k-runŋuy ki

¹ Bii kalan teger aan kaada moto ken k'lee k'j'eem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook 6aa daan boor *Bee Raa ki gen keem Raa. ² Gohn se k'j'uun k'6aano 6aa ute gaaba kalan gohn k'j'oojin tap 6o naan k-runŋuyu. Gaabm se, 6ii-raa naade baado lee tol tondin ce taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* se oo 6ii-raa, naan lee baay baay gohn jeege tun lee baado daan boor Bee Raa ki se. ³ Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kend daan boor Bee Raa ki se, naan baay dim gotde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taariñ se, gōtn se naade ok daara do ondin kaama tak do Pier deekiñ do: «'Terl aakjen tu!» ⁵ Gōtn se gaabm se terl aakde do naan saap maakiñ ki do kaadn naane naade an kedn dim. ⁶ Ganj Pier deekiñ do: «Daab ute pudda se maam m'ok eyo, num nakñ maam m'ok se bo, m'aisiñ keda. M'oo ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gōtn se naan okiñ ute ji daamiña do uun daariña do gōtn ese sum bo kaam kiriciña ute kaam jēñ se naar seej daapa. ⁸ Gōtn se naan iin kirit do daara do baag lea! Naan end ute naade daan boor Bee Raa ki, lea, taala do toom Raa.

⁹ Jee ute dende paac se aakiña ken naan lea do toom Raa se. ¹⁰ Jee se paac aak jeeliña naan bo debm ken lee tingo cee taa doobm Bee Raa ken k'danin taa Doobm Aak Jiga jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakñ ted ese se, nakñ se deel dode do okden taad eyo.

Pier taad jee denge tun daan boor *Bee Raa ki

¹¹ Gōtn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki do daabm se k'danin Daabm Salomon. Gaabm se kōkñ naan tokde se do dōlden eyo. Gōtn se jeege dena aan baado onde taa nakñ deel paac se okden taad eyo. ¹² Ken Pier jaay aak jee dengen aan baado gotde ki se, naan deekden do: «Naase gaan *Israēge, gen di jaay gaabm ese on lapi sum bo jaay naase oksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki okki gaabm ken iin lee se ute toogje loḥu, okki j'ok taar Raaje se bo doñ bo naan on lapi le? ¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka do gen *Yakub se*, naan bo debm ken *nook Isan, debm tedn naabiña, ken naase ok olinki kaam ji toogge tu do do dō undinki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je aḥo kōodn kolo. ¹⁴ Naan le, debm *salal do debm daan ki naan Raa ki, ganj naase 'baatinki do 'jeki debm tool jeege se bo, j'asesiñ kōodn kolo. ¹⁵ Num Mel-kaaja tap bo, naase 'toolinki. Ganj Raa se duriñoga daan yoge tu do naaje se j'aakiñga ute kaamje. ¹⁶ Anum gaabm naase aakiñki naanse ki ese se, naase paac 'jeelinki. Naan jaay on lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num ḥorse, genaamge, maam m'jeele nakñ naase ute magalsege 'tedinki se, naase 'jeel okkiro te metin eyo. ¹⁸ Ganj taar ken Raa olo jee taado taargen teeco taariñ ki taado se bo, aanga doobiñ ki ken do: *al-Masi baadoga num, utu 'dabara. ¹⁹ Bin se naase 'terlki maakse do 'ḡaakiro gōtn Raa ki, taa naan asen tool *kusiñse. ²⁰ Bin jaay Meljege Raa asen kedn gōtn tool maaka do utu aseno kol Isa, naan bo al-Masi ken Raa beer do dsesiño. ²¹ Kor se, Isa king maakñ raa ki bini 'kaan ḡii ken Raa 'tōnd daapm nakge paac 'tedn kiji. Kese bo nakñ ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do dōkiñ se. ²² Ey num *Musa kic taadoga taad do: *Maakñ genaasege tu se, Melse Raa utu aseno beer kōodn debm taad taar teeco taar Raa ki aan ḡoo maama, do taar ken naan utu asen taadn paac se, 'booy uuninki.*† ²³ *Do debm jaay baate booy kuun taariñ se, maakñ jeenge tu se j'an kōkñ kutn naatn.*‡

²⁴ «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacñ iino do Samuel ki ute jeegen baado metn naan ki se, taadoga taa nakgen ken ḥorse aanga se kici. ²⁵ Genaamge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do dōkiña do dōkñ ken *Raa dōko ute bubsege se, dōk ute naase kici. Taa naan se bo, naan taad Abraam ki do: *Ute metjil naai se, maam m'tedn bee metjil*

* 3:13 Aak Ekz 3.6, 15. † 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29.

jeege tun do naan ki paac. § 26 Deet deet se Raa do do debm tedn naabin Isa se naase gaan Israelge tu. Naan olin o se taa asen tedn bee do bin se nanja nanja kic bo 'terl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tedn se.»

4

Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge

¹ Kaad ken Pier ute Jan utu taad taad jee denge tu bort sum bo, *jee tedn serke Raage tun metinge, magal jeegen ing boob *Bee Raa do ute *Sadusegen metinge baado onde. ² Gotn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki pirin, taa naade dooy dooy jee denge do taadden do aan goo *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic bo, naan utu aden dur bin kici. ³ Gotn se naade tokde do baa ombde tood iip dangay ki taa kaada se baaga. ⁴ Ute naan se kic bo, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege dena took uun taar se do gotn se jee aal maakde do Isa ki se ziif baa baa nakn gaabge dupu-mii.

⁵ Gan metbeenki se, magal Yaudge do magal taa beedege ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage se, naade tus maakn geger ken Jeruzalem ki. ⁶ Maakde ki se gaabm ken k'danin Annan se, naan bo *magal jee tedn serke Raage tu, Kayip ute Jan do Alekzander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakn bee magal jee tedn serke Raage tu do naade paac utu gotn ese kici. ⁷ Gotn se naade do do Pier ute Jan se maakn dangay ki do baandeno naande ki do tond metde do: «Gaabm se, naase edinki lapi se ute ro nanja do toogn se tap bo, naase oninkiro gay?» ⁸ Gotn se Pier, ken *Nirl Salal doocga dooc maakin se, taadden do: «Naase magal Yaudge ute magal taa bee Yaudge se, ⁹ jaaki naase 'baanjekiro naanse ki se gen tond metje taa gaabm ken k-runguy jaay on lapi se. Do naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay bo gaabm se on lapi. ¹⁰ Naase jeege paac do naasen paacn gaan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret, ken naase 'tup toolinki ro kaag ki jaay, Raa durinoga daan yoge tu se, ute toogn Isan se bo, gaabm daar naanse ki se on lapi. ¹¹ Taar se k'raaninga raan maakn Kitap ki ken do:

Ko ken naase jee kiin beege baatinki jaay do undinki naatn se, naan se bo ken tedga ko ken gakn bea.*

Ko ara se, taad te Isa. ¹² Taa naan se bo 'booyki m'asen taada, ken ed kaaja se, Isa kalin ki sum. Ey num, do nanja ute magalin se, Raa on olo te nam gam kuuy ken 'kaajn jeege eyo.» ¹³ Naan ken se jee ken lee aak metn taar jeege se booy taar ken Pier ute Jan jaay taad beer ey paac paac se, taar se okden taad eyo, gan naade saapm onin Pier ute Jan se jee bin sum, on dooy te den eyo. Na bo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa. ¹⁴ Ken naade jaay aak gaabm ken on lapi jaay daar daar ceede ki se, taar dim ken naade aden terl tap bo on eyo.

¹⁵ Gotn se naade taad do: «Pier ute Jan se, k'j'ood k'teede naatn maakn bee ken k'lee k'j'aak metn taarge se.» Do pden naade Yaudgen jee kaakn metn taarge se bo taad dook taarde ute naapa. ¹⁶ Gotn se naade taad do: «Jee se tap bo j'adeki tedn do di? Taa jee Jeruzalem ki paac se le, booyga nakn-koobm naade ted se. Do nakn-koobm se le tood tal j'aki kon naaj do ki eyo. ¹⁷ Num naaje se k'je eyo ken taar se jaay 'wookn jeege an booy paac se. Bin se j'aacdeki kaama taa naade moon ro Isa se j'onte taadin nam

ki.» ¹⁸ Gōtn se naade danjo Pier ute Jan do aacden kaama do: «Naan ki se moōtn ro Isa se onte 'taadinki nam ki do onte 'dooyki jeege ute metn taar se!» ¹⁹ Ganj gōtn se Pier ute Jan terlden do: «Gen naase ki num naan Raa ki se, ken gay bo doobiṇa? K'booy kuun taar naase loḃu k'booy kuun taar Raa le!» ²⁰ Deer num, naaje se k'konj do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje do k'booyo ute bije se.»

²¹ Gōtn se Pier ute Jan se jee kaaknj metn taargen Yaudge se ter aacden kaama daala jaay bo tōod tōlde. Naade onj te doobm ken aden dabar eyo, taa naade beer beer jee denge tu do do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa. ²² Anum gaabm ken Pier ute Jan tedn nakj-kōḃḃo jaay naan onj lapi se, naan baarinj cir si-sō.

Jee Raage tōnd metn Raa taa aden kedn kaay kaama

²³ Ken Pier ute Jan jaay k'tōod k'tōldeno se, naade baado onj jeedege do taadden taargen ken *magal jee tedn serke Raa ki ute magal taa bee Yaudge taaddeno se. ²⁴ Ken jeedege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tōnd metn Raa ute maaknj kalan deek do: «Raa Sidburku, naai bo debm aalo maaknj raa ute do naanja do baarge do ute nakgen maakde ki se paac. ²⁵ Buli bubje *Daud se, naai bo debm edino *Nirl salal do Nirl Salal ese bo ken olinj taado do:

Jee do naanj ki ute metjildege paac tap bo ing bo gen je taamooyo

do dook taarde kalan gen tedn nakj os aay ey se tap bo, taa di?

²⁶ Gaaringen do naanj ki daap rode gen tedn bōḃḃo;

do magalgen do naanj ki tusu

taa baatn Meljege Raa ute gaar ken naan beer andino se.†

²⁷ Deere, taar se taar met ki. Maaknj geger ken Jeruzalem ki se, *Erōd ute Pons Pilat, tus dook taarde kalan ute jee ken Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tedn naabi salal ken naai 'beer doḃino. ²⁸ Bin se ute tōogi se, naai uunoga doa do naade tedinga aan goḃ ken naai maaki jen ro ki. ²⁹ Melje, naai aaka kiibm kaacnj ken naade iib aacje naajen k'bulige se, ḃorse edjen gaab-tōgoḃ taa k'taadn taari kic bo k'beer eyo. ³⁰ 'Taad tōogi jeege tu, ute ro Isan debm tedn naabi salal se, ed lapija jee kōonje tu do 'tedn nakj-kōḃge ute nakgen deel doa.» ³¹ Ken naade jaay eem Raa aas se, gōtn naade tusn ro ki se naanja tea. Gōtn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Do gōtn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

³² Jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ki ute denḃe se, naade ingj ute maaknj kalan do taarde kic bo kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn do nakj se gen maama se gōḃ. Num ganj nakj naade ok paac se ombinj taa naapki. ³³ Ute tōogj Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap bo beer eyo do: «Melje Isa se duroga daan yoge tu do naaje j'aakinga ute kaamje.» Gōtn se jee Raage paac se Raa teddenga bee den aak eyo. ³⁴ Maakde ki se nam tap bo dim daayinj eyo. Taa jee ok maaknj-gōḃ ute beege se duginja do baano ute gursinja. ³⁵ Do gursn ese se naade baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Do nanja nanja kic bo, j'edinj nakj ken anj kaasn kingina.

³⁶ Maakde ki se, gaaba kalan roṇ Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige daninj ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekj do: goon ed kaay kaama jeege tu.) Naan se metjil gen Lebige do naan j'oojinj taa naan Sipir

† 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

ki. ³⁷ Naan se dugn ute maakn gōtina ð gursin se, naan baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

5

Ananias ute Sapira ted taar-kooḅo

¹ Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mēdin ron Sapira, naade se ok gōto. ð naade se dook taarde kalan baa dugn ute gōtde se naata. ² Naan ute mēdin se, gursn se naade gaan ute mētina ð gōtn se gaabin baan ute gursn ðp se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ³ Gōtn se Pier deekin ð: «Ananias, gen di jaay naai on *Bubm sitange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaanjo met kōpm gursi gōti ki se kēse taar-kōḅm ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki. ⁴ Ken dugn te ey le gōto se gen naai tap ey la? ð ken naai jaay dūginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken oli jaay taad taar-kōḅo se gen di? Taar-kōḅm ken naai tedn se, 'tedin jikilimge tu eyo, gan naai tedn *Raa ki.»

⁵ Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo ð jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa okde tak tak. ⁶ Gōtn se, gaan kōdge baado teelin ute kala ð uun baa olin maakn iib ki.

⁷ Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler mōto se, mēnd Ananias baado end gōtn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; naḅo nakn ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo. ⁸ Gōtn se Pier teesin ð: «Gōtsen naase 'dugin ki se, kēse ḅo gursin paac sum ne?» Mēnda took ð: «Yēē. Kēse ḅo gursina.» ⁹ Gōtn se Pier terlin ð: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dōkki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken olo gaabi maakn iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gōtn jēde! Naade utu baado ai baa kuun kōli naai kici.»

¹⁰ Gōtn ese sum ḅo, mēnda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kōdge jaay aan se, naade end se onin naan ooyga ð naade uun baa olin maakn iib ki cē gaabin ki. ¹¹ Gōtn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere baa okde tak tak.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige ted nakn-kōḅge dēna*

¹² Raa ol jee kaan naabm Isa al-Masige se ted nakn-kōḅge dēna ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan ð lee tus metn daabm Salomon ki. ¹³ Anum jee kuuy se nam tap ḅo took gen tum te naade eyo; gan jee dēnge se lee toom jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se. ¹⁴ Ute naan se kic ḅo jeege dēna, mēndge ute gaabge, took aal maakde do Isa al-Masi ki ð baado ziid do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se. ¹⁵ Taa nakn-kōḅgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee ted se, ol jeege teecno ute jee kōnge tuun taaldeno do danalge tu ey le do raagge tu; naade baado tōndden do doobge tu, taa ken Pier deel deel jaay nirlin deebga dode ki se, sōm maakde ki se, nam kalan utu 'kōn lapia. ¹⁶ Gōtn se jeegen kuuy kic ḅo dēna ken iino maakn naan ge tun ken cē gēger ken Jeruzalem ki, naade baano ute jee kōndge ð jee ken ok kōn sitange. Gōtn se naade paac on lapia.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tak k'j'ombden dangay ki*

¹⁷ Do nakge tun ted se, *magal jee tedn serke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tedn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu ð gōtn se naade iin rode ki. ¹⁸ Gōtn se naade tōk ombden dangay ken k'lee k'tōkn k'tōl jeege. ¹⁹ Gan maakn nōr ki se, *kōdn Raa baado tōdn ute kaam taar dangayge se naatn ð ðd teecdeno naatn ð deekden ð: ²⁰ «'Baaki daan ḅōr

*Bee Raa ki oo 'taadki taargen paacn ken ed kaaja se jeege tu.» ²¹ Gotn se naade took do taar kodn Raa ki oo tanoorin noorin sum 60, naade baa daan boor Bee Raa ki oo naade baag dooy jeege gotn ese.

Ken *magal jee tedn serke Raage tu ute jeenge jaay aan gotn naade lee aakn metn taar jeege se, naade danj magalgen taa bee *Israelge tu oo ute jeegen lee aak metn taar Yaudge se, gotn se naade tusu oo ol oo k'baa k'toodo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakn dangay ki oo k'baandeno. ²² Num jee ken j'olde naaba taa baa kaakn jee dangayge se, naade aan se onden te eyo. Gotn se naade ok terl baado on jee oldeno se oo taadden metn taar nakgen deel se paac oo: ²³ «Ken naaje jaay j'aan se, k'j'on kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute lekerle oo jee ken lee boob jee dangayge se le, daar daar taa-doob ki. Nafo ken naaje jaay k'tood kaam taara se, j'on te nam maak ki eyo.» ²⁴ Ken magal jeegen lee boob Bee Raa ute magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, gotn se taar naade 'taad tap 60 jeel eyo. Anum naade tond metn naapa do nakge tun deel se. ²⁵ Gan gotn se deb kalan iino daan boor Bee Raa ki baado taadden oo: «'Booyki, ber, jeegen naase tok ombdeki dangay ki se, borse naade utu daan boor Bee Raa ki oo daar dooy dooy jeege.» ²⁶ Gotn se magal jeegen lee boob Bee Raa se iin baa ute jeenge tok baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, nafo ute taa tooj eyo, taa naade beer beer jee denge tu oo som aden tund te ko cer.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge

²⁷ Ken jee ken lee boob jee dangay ki jaay tok baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakn metn taarge se, gotn se *magal debm tedn serke Raa ki teesde oo: ²⁸ «Naaje k'gaassen j'oo onten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakn naase 'tedki se jaayo? Jeegen Jeruzalem ki se le, naase 'taad 'dooddekiga paac. Naase 'je aki kol moosn gaabm se 'koozm mindje ki.» ²⁹ Gan Pier ute jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy terlden oo: «Bee ki num, nakn ken Raa maakin jen ro ki se 60, j'an ted jaay k'tedn nakn ken jikilinge maakde jea. ³⁰ Naase 60 jee ken tup too ki Isa ro kaag ki, gan Raa bubjege, durinoga daan yoge tu, ³¹ oo uun baa ondinga do ji daamin ki, oo tedn naan 60 tedga gaar jeege oo Debm Kaajn jeege taa kodn doobo gaan *Israelge tu gen terl maakde, oo Raa aden too *kusindege. ³² Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadinge oo *Nirl Salal ken Raa ed jeege tun tookga taarin se, kic 60 saada.»

³³ Ken naade jaay booy taar se, maakde taarde pirin aan goo aki doobo, oo naade je aden too. ³⁴ Num gan gaaba kalan naan kod *Parizi, naan maakn Yaudge tun jee kaakn metn taarge se kici oo naan se ron Gamaliel. Naan se debm jeel taad too kn metn Ko Taar Raa gen Yaudge oo gaan Israelge paac aalin maak ki. Naan iin daar naan jeege tun se oo taadden oo: «Jee se, oddeki naatn jaayo.» ³⁵ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay j'ood k'teedden naatn sum se, naan taadden oo: «Naase genaamgen gaan Israelge, ondki kondoo do nakge tun naase 'je aki tedn do jeege tun ese. ³⁶ Jeelki, goor goor ara sum 60, gaaba kalan k'danin Tedas. Naan se ted ron aan goo debm k'jeel jeel gotina ol gaabge baa baa nakn kaar-oo se baa metin ki. Gotn k'toolin sum se, gaabgen metin ki se aan wooko oo naabde se le daara. ³⁷ Ter kaad ken magal jee taa naan *Rom ki jaay iin taa medn jeege se, naan ken se, gaaba kalan kod Galile k'danin Judas se, naan kic ted jeege dena baa metin ki. Ken naan jaay k'toolin se, jee metn naan ki se kic 60 aan wooko. ³⁸ Borse, maam m'je m'asen taada: oddki dose

doko ro jeege tun ese, ondeki naade baa. Ken nakn naade ted se jaay gen jikilimge sum le, utu 'daar kalin ki. ³⁹ Num, ken nakn naade ted se jaay gen Raa le, naase anki kon daar eyo! Ondki kondoo, som baa naase aki tedn jee taamooy Raage!» Gohn se naade took uun taariina. ⁴⁰ Naade ol k'dan k'baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se oo gohn se naade ol j'ondden ute meje oo gaasde oo j'onte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, oo bin jaay bo naade tood tolde. ⁴¹ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gohn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se onde naade se jee an kaasin gen dabar taa Isa. ⁴² Ute naan se kic bo, bii-raa daan boor *Bee Raa ki oo maakn beege tu se, naade daayum lee dooy jeege oo taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. Oo jeege se, naade lee taadden oo: Isa se bo, al-Masi.

6

Maakn jeege tun maakn *egliz ki se k'beer k'tood jeege cili gen tedn naaba

¹ Anum kaad ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziif ted dena, baa ute naande. Num gan maakde ki se, Yaudgen taad taar Gerek se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naande mala se. Taa aanga gohn k'nign naka mend-daayge tu se, mend-daaygen taad taar Gerek se, k'lee k'dirigde dirigi. ² Gohn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, dan tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac oo deekden oo: «Naaje se j'kon kon gen taadn taar *Raa jeege tu jaay bo k'baa lee nign nakn koo jeege tu eyo. ³ Taa naan se genaamge, maakse ki se 'beer 'toodki gaabge cili ken jeege aalde maak ki oo maakde dooc te *Nirl Salal oo jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin kon kaam jide. ⁴ Oo naaje se le j'kon roje paac gen keem Raa oo gen taadn taar Raa jeege tu.»

⁵ Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gohn ese paac se, took do taarde ki se. Gohn se jaay naade beer ood Etien; naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki oo maakin dooc ute Nirl Salal. Naade beer toodo Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas oo Nikolas ken kod Antios ken tedga ron kod Yaudge se kici. ⁶ Jee tus gohn ese baano ute jeegen k'beer k'toodden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu oo naade eemden Raa oo tondden jidege dode ki.

⁷ Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wook taar Raa se jeege tu. Oo jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziif ted dena maakn geger ken Jeruzalem ki. Gohn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kon Etien

⁸ Etien se, Raa tedinga beena oo edinga toogo gen tedn nakgen deel doa ute nakn-kooogen magal magala naan jeege tu. ⁹ Gan do nakge tun naan ted se bii kalan Yaudgen iino geger ken Siren ki ute kengen iino geger Alekzandri ki, naade lee tus tus maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin *Bee Yaudgen j'ooddenga kood dode maakn bul ki* oo naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gohn se naaden jee goho kaam soo se paac baag naajn ute Etien, ¹⁰ oo taar jaay *Nirl Salal olin naan taadden se, taar naade 'kon jaay an terl tap bo, naade on eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal bo edin.

¹¹ Aan goo taar naade an terl kic bo on ey se, gohn se naade goon baa rejo jee taar-koooge oo naade paac baado taad oo: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki oo ro Raa ki

se.» ¹² Gōtn se naade ḏs metn jeege dēna, metn magal taa ḡee Yaudge ute metn jee jeel taadn tōckn metn Ko Taar Raage tu ḏ naade ḡaado ḡkīna ḏ ḡaansīn naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge. ¹³ Gōtn se naade taad taar-kōḡḡ ro Etien ki daala ḏ: «Aakki gaabm daar se, naan ḡo debm ken lee taad taargen ing kus ro *Bee Raa ki ḏ ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.» ¹⁴ Naade taad ḏ: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek ḏ Isan kōd Nazaret se utu an tōckn ute Bee Raa se naata ḏ ro nakge tun Musa dooyjeki se ḡ, naan utu an tērl 'tēdn kuuy.» ¹⁵ Ken jee paacn ing maakn ḡee ken Yaudge lee aakn metn taarge se, naade paac ḡnd kaamde tēnēn Etien ki ḏ naade aak daan kaamīn se tec aan ḡḏ daan kaam *kōdn Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

¹ Gōtn se *magal debm tēdn serke Raa ki tōnd metīn ḏ: «Taar k'taad roi ki se, mēt ki ne?» ² Etien tērlēn ḏ: «Bubumge ute ḡenaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu ing king taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa dētn gēger ken Aran ki ey ḡorto, ḡōtn se ḡo *Raa te magalīn teec naanīn ki, ³ naan deekīn ḏ: *Iīn ḡn naanji ute taasige ḏ 'ḡaa taa naan ken maam m'ai taada.*» ⁴ Gōtn se Abraam iīn ḡn taa naan Kaldege ḏ ḡaa ing Aran ki. Ken bubīn jaay ooy se, Raa deekīn ḏ: «Iīn ḡn ḡōtn ese,» ḏ naan iīn ḡaa ing taa naan ken ḡorse naase utu ingki maak ki se. ⁵ Ken naan jaay aan ḡōtn ese, Raa taadīn ḏ utu an kēdn taa naan ese ḏ naan se 'kōḡpm metjilīn ki. Gaṅ kaad ken se ḡōto cōko kic ḡo, Raa edīn te eyo ḏ ḡōtn naan an kōsn metīn kic ḡo ḡōto. Tē naan ken se, Abraam goono kic ḡo ḡk eyo. ⁶ Raa taadīn ḏ: *Metjilīn se utu ḡaa king taa naan jeege tu ḏ jee se utu aden tēdn bulu ḏ aden dabar ḡen ḡaara kaar-sḡ.*† ⁷ Gaṅ jeegen utu aden tēdn bulu se, Raa deek ḏ: *Jee se, maam m'utu m'aden kōjn ḡōḡḡ dode ki ḏ ken nakgen se jaay deelga num, metjili se utu ade teecn maakn naan ken se ḏ utu ade ḡaa am lee keem ḡōtn ara.*‡ ⁸ Gōtn se *Raa ḡōok ute Abraam taadīn ḏ ḡ'ḡj pōndō§. Bin ḡo Abraam oojn goonīn Isaka ḏ ken Isaka jaay j'oojīn ḡk ḡii marta se, naan ḡjīn pōndō. ḏ Isaka kic ḡo ḡjīn pōndō goonīn *Yakub ki ḏ Yakub tōj pōndō ḡenīnge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se ḡo ḡugeje.

⁹ «Gōtn se ḡugeje se tēd maak-kilimi ro ḡenaade Yusup ki ḏ naade ḡk ḡaa dugīn ji jeege tu ḏ jee se uun ḡaansīn Masar ki. Gaṅ Raa se utu te naana, ¹⁰ ḏ naan ḡḡdīn naatn maakn nakge tun ḡḡn ken aan ḡōn ki se paac. Naan edīn jeel-taara ḏ tēdīn tēd debm mēteke ḏ Gaar magal ḡen Masar se aakīn se tōḡlīn. Taa naan se ḡo, naan ḡndīn magala taa naan Masar ki ḏ ḡḡn ḡeen paac kaam jīna. ¹¹ Gaṅ cōko se, ḡo end taa naan ken Masar ute magalīna ḏ maakn taa naan *Kanan ki kici. ḡo se tōḡl dabar jeege dēna ḏ ḡugeje se je nakn kōsō kic ḡo ḡj eyo. ¹² Ken Yakub jaay booy j'ḡo nakn kōsō utu Masar ki se, deet se naan ḡl ḡugeje ḡen ḡaa dugīn nakn kōsō. ¹³ Tē naan ḡlden ḡen k-dige ḏ naan ken se, Yusup tēd ḡenaange aak jeelīna ḏ ḡōtn se sum ḡo, k'ḡaa k'taad metjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se. ¹⁴ Yusup ḡl ḡaṅo bubīn Yakub ken ing taa naan Kanan ki ḏ naan ḡaado ute jeengen maakn ḡeen ki paac, ḏ naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

* 7:3 Aak Jēn 12.1. † 7:6 Aak Ekz 3.12. ‡ 7:7 Aak Jēn 15.13-14. § 7:8 *Kōjn pōnd ara se ḡo, keḡe nakn kaakn jeel ken taad ḏ *Raa ḡōokga ute Abraam.

¹⁵ «Ken Yakub jaay booy se, naan iin baa ute jee maakn been ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade ting gōtn ese bini ooy maak ki. ¹⁶ Yodege se, naade tōs baanden gēger ken Sicem ki dō baa tōlden maakn iib ken Abraam dugin ji gaan Omorge tu ute pudda taa naan Sicem ki se.

¹⁷ «Aan gōō kaadn taar ken Raa taad Abraam ki aan kaan doobin ki se, jeejegen ing taa naan Masar ki se, dir ziif tēdga dēna. ¹⁸ Naade ting bini aan do gaar ken kuuy gen Masar ken jeel Yusup eyo. ¹⁹ Gaar se, naan deb pitini dō dērlo jeejege. Naan dabardeno dō tēdden utu taa tōōgō dō dōlden naade bini ōn gendege naatn taa 'kooyo.

²⁰ «Kaad ken se 60, j'oojn *Musa. Naan se goon aak bēē ken tōol Raa ki. Naan ting bēē bubin ki se laapa mōtō. ²¹ Ken bubin ute kon jaay baa ōndino naatn dō resino se, gōtn se goon Gaar magal Masar ki ken mēnda se, baa ōnjina. Naan uun baansin been ki dō ōkin kaadn ki aan gōō goonin mala. ²² Musa k'dooyin ute nakgen jee Masar ki jeel paac se, dō naan tēd debm jeel-taara dō jeel tēdn nakgen jiga jiga.

²³ «Ken Musa jaay baarin aas si-sōō se, naan uun doa gen baa kaakn gēnaangen, gaan *Israelge. ²⁴ Ken naan jaay iin baa kaakn gēnaangen gaan Israelge se, naan ōn kōd Masar dabar dabar gēnaan kōdn Israel. Gōtn se naan baano naaka, oocin mētiŋa dō tōnd tōol ute kōdn Masar se. ²⁵ Bin se Musa saap dō tēdn bin sum 60, gēnaangen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa 60 ōlino taa aden kōōdn dode. Num gan naade se ōn jeel ōk te mētin eyo. ²⁶ Mēbeenki se, naan ōn gēnaangen gaan Israelge dio tēd tēd taara ute naapa. Gōtn se naan je aden tēdn num naade kōkn taasa ute naapa deekden dō: «Mēdumge, naase lē 'gēnaa naapge, num gen dī jaay naase 'tēdki taara ute naapa se?» ²⁷ Num gan debm ken dabar dabar debin se ōt ōl Musa naatn dō deekin dō: «*Naai se, ken ōndi magala gen kōjn bōōrō doje ki tap 60, nana?*» ²⁸ Lō naai 'je am tōol aan gōō ken tērko naai 'tōolo kōd Masar se lē?» ²⁹ Ken Musa jaay booy taar se, naan bēere ōkina dō naan iin aan baa ing taa naan Madian ki aan gōō cēke. Dō gōtn naane se 60, naan toojo gaangen gaabge dio.

³⁰ «Ken naan jaay ting aas baara si-sōō se, bii kalan naan iin baa do kōd-baar cēē kō ken k'danin Sinai dō gōtn se Raa teecin naanin ki aan gōō *kōdn Raa dō naan aakin se aan gōō rōōn poodo ōk kōk maakn ji kaag ki.

³¹ «Ken Musa jaay aak rōōn poodo ōk maakn ji kaag ki dō ji kaag se ōs ey se, naan aak se ōkin taad eyo. Gōtn se naan iiko gōōrō taa an kaakn kōkō. Gan naan booy mind Mēljege Raa ken taadn dō: ³² *Maam 60 m'Raa gen bugi, Abraam, Isaka dō Yakub.*† Gōtn se, naan nirlin teece dō rōōn poodn ken ōk kōk maakn ji kaag ki se kic 60, naan je an kaak eyo. ³³ Gōtn se Mēljege Raa deekin dō: «*Tōōdn ute saai jei ki se naatn, taa gōtn naai 'daar se, naan gōtn *salal.*‡ ³⁴ *Deere, kōōdn yēēbm jeemge jaay lee dōd yēēbde Masar ki se, maam m'aakga dō daayden naade ing daay dēs dēs se kic 60, maam m'booyga. Dō m'bōoy m'baado se taa m'je m'aden kōōdn dode. Dō bōrse naai iin baado, maam m'je m'ai kōli taa naan Masar ki.*§»

³⁵ Tēr Etien taadden daala dō: «Musan ken gaan Israelge dōd undin jaay deekin dō: *Naai se ken ōndi magal gen kōjn bōōrō doje ki tap 60 nana?** Naan se 60 ken Raa ute doobm kōdn Raa teecin naanin ki maakn ji kaag ki se 60, ken tēdga magalde dō debm kōōdn dode. ³⁶ Musan ese 60 dōdden

* 7:28 Aak Ekz 2.14. † 7:32 Aak Ekz 3.6. ‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 dō

10. * 7:35 Aak Ekz 2.14.

naatn taa naan Masarge tu ute nakn-kooḅge ሕ ute nakgen deel do ken naan tēdo. Ter naan tēdo nakn-kooḅge kaad ken naan gaanḅdeno Baar Aace ute ken naade tingo do kəḍ-baar ki baara si-sə se kici. ³⁷ Musan ese 60 ken ter taado gaan Israēlge tu daala ሕ: *Raa utu aseno beēr kəəḍn maakn gēnaasege tu se, deb kalan ken utu 'tēdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gəə maama.*† ³⁸ Musan se 60, kaad ken gaan Israēlge tus do kəḍ-baar ki se, debm ken daar daan bujjege tu ute kəḍn Raa ken daar taadn do ko ken Sinai ki. Naan 60 debm ken Raa taadn taargen ed kaaja jaay naan baado taadjesin ki se. ³⁹ Num gan bujjege se baate tookn kuun taariṇa, ሕ naade ሕḍ undiṇa. ሕ maakn maak-saapde ki se, naade je kəkn terl Masar ki. ⁴⁰ Gətn se naade taad *Aarun ki ሕ: *'Tēḍjeki raagen ken 'lee naanjege tu taa Musan ken ሕḍjekiro naatn maakn taa naan Masar ki se l, ḍim jaay aaniṇ don ki se, naaje j'əndki te mētiṇ eyo.*‡ ⁴¹ Kaad ken se, naade ሕy daap naka tec aan gəə goon maraṇa. Naade baado tajiṇ *serke naaniṇ ki ሕ nakn naade tēdn ute jiden ese 60, naade deṇ ute maak-raapo aan gəə raade. ⁴² Gətn se, Raa terlden naaga ሕ rəs əṇden naade lee eem nakgen Raa təndden maakn raa ki gēn wəər gəto se. Kese aan doobiṇ ki aan gəə taar ken k'raaniṇ maakn Kitapm gēn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki ken ሕ:

*Gaan Israēlge, daagen naase 'tojkiro serke maakn baarge tun si-sə do kəḍ-baar ki se,
naase 'təjiṇkiro maam ki ne?*

⁴³ Gəto! Naase 'lee 'tuunkiro beē maragsen k'daniṇ Mələk ሕ 'lee 'tuunkiro nakn ken tec aan gəə k-diji gēn maragsen k'daniṇ Rapan; nakgen ken naase 'tēḍnki ute jisegen se 60 tēḍsenga raasegen naase 'lee ergki naande ki.

Taa naan se 60, maam m'utu m'asen tuur kəl naan taa naan Babilon ki naane.§»

⁴⁴ Ter Etien taad ሕ: «Ken bujjege tingo do kəḍ-baar ki se, naade ək *kəror gətn ken naade lee dəəḍn ute Raa. Kəror se Musa daapiṇ aan gəə ken Raa taadn ሕ naan tēdn tec aan gəə ken naan aako gətn Raa ki se ra ra. ⁴⁵ Gan bujjege se, beē se naade əniṇ gēndege tu ሕ gēndege se beē se naade tuun baan ute naade ሕ kaad ken se Josue 60 naande. Naade end maakn naan ken mēlinge Raa tuurde naatn ሕ əlden naade cirde. Bee se ing daande ki bini aan do Gaar *Daud ki. ⁴⁶ Raa se maakiṇ raap do Daud ki ሕ Daud se tənd mētn Raa ሕ n'an kəniṇ naan an kəbm beē naan Raa gēn Yakub se. ⁴⁷ Num gan beē ese se gooniṇ Salomon 60 baado iṇiṇa. ⁴⁸ Gan Raa Taaro se beegen ken jikilinge 60 əḅ te jide se, naan ing maak ki eyo. Aan gəə taar ken Raa taado maakn Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, ken ሕ:

⁴⁹ *Maakn raa se gətn ken maam m'ing m'əsn gaara*

ሕ do naan lə gətn təbm jəma.

Bee naase amki kəḅ tap 60 beē tec ሕ dī?

ሕ gətn jaay am kaasn m'an jamak 60 gəyo?

⁵⁰ *Nakgen 6aa se paac se, maam 60 m'tēdn ute jim ey la?**»

⁵¹ Ter Etien taadden daala ሕ: «Naase lə jee naajn taarge ሕ bi se lə booy taar eyo ሕ maakse lə, məṅgo. Naase lə 'tecki bubsege ሕ taar *Nirl Salal taadsen lə, naase 'tookki do ki eyo. ⁵² Jeege taado taar teeco taar Raa ki do dəkiṇ se, bujsege lee dabardənoga. Naade təolo jee ken taado 6ii kaan

† 7:37 Aak Dt 18.15. ‡ 7:40 Aak Ekz 32.1, 23. § 7:43 Aak Am 5.25-27. * 7:50 Aak Eza 66.1-2.

*al-Masi Debm Daan ki se. Ken naan jaay aan se, naase doo undinki do ok tooḽinki. ⁵³ Raa taadseno *Ko Taar ken naan edo Musa ki se utu doobm kodn Raage, num gan Ko Taarin se naase 'took ingki te do ki eyo.»

Etien k'tund k'tooḽin ute koa

⁵⁴ Ken Yaudgen *jee kaakn metn taarge jaay booy taar Etien taad bin se, maakde taarde pirin aan goo dooboo. Gotn se naade doon taardege do iin ro Etien ki. ⁵⁵ Gan Etien, ken maakin dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin aak maakn raa ki tenin do naan aak *nookn Raa woor goto kelen do aak Isa daar daar do ji daam Raa ki. ⁵⁶ Naan deekden do: «'Booyki! Maam m'aak maakn raa doo wan do m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.» ⁵⁷ Ken naade jaay booy taar se, gotn se naade doo tooḽ makoo do turum bidege. Ter naade iin taa naapm paac baado oociṇa. ⁵⁸ Gotn se, naade ok teecnsin naatn maakn geger ken se do baagin tund te koa taa an tooḽo. Jeegen saadge se doo kal magaldege do baado ombin metn je goon kod ki kalan k'danin Sol.

⁵⁹ Do kaad ken naade daar tundiṇ tund te ko se, Etien taad do: «Melum Isa, kom se okin kaam ji.» ⁶⁰ Gotn se naan erg naan ki do doo tooḽ makoo do: «Meluma, *kusin naade ted rom ki se, 'tedden kaldε.» Ken Etien jaay taad taar se aas sum bo, gotn se naan ooyo.

8

¹ Sol took do taar jeege tun tooḽ Etien se.

*Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki*

Bii ken se sum bo, *eglizn maakn geger ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar dena. Jee Raagen paacn gotn ese se aan wook baa taa naan gen Jude ki ute gen *Samari ki do oop *jee kaan naabm Isa al-Masige sum bo Jeruzalem ki. ² Jee ken ok taar *Raa doon se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tooḽ dook taara on eyo. ³ Gan Sol se je eglizn ken Jeruzalem ki se 'tedn goto. Naan baa bee ute bea toko mendge ute gaabgen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se do baado ombden dangay ki.

*Pilip baa taadn Labar Jiga gen Isa se *Samari ki*

⁴ Jeegen wook se, naade baa lee maakn naange tun kaam ara kaam ara do naade taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ⁵ Ken Pilip jaay booy aan maakn geger ken kalan bini taa naan Samari ki se, naan baa taadden taar gen *al-Masi se jeege tu. ⁶ Jee den se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan nakn-kooḽm ken naan lee ted se do naade mala kic aakinga ute kaamde. ⁷ Gotn se sitange dena teec ro jeege tu do ken naade teec teec se doo tooḽ makoo do jee koon sitange se on lapia. Gotn se jee k-runGuyge ute jee cekedge dena on lapia kici. ⁸ Taa naan se bo, jee ken maakn geger ken ese se, maakde raap den aak eyo.

⁹ Kaad ken se gaaba kalan utu ting maakn geger ken ese tap do gaabm se ron Simon. Naan se, do dakin tap bo naan debm kord do iinga num ted nakgen ken jee Samari ki aak kic okden taad eyo. Naan ted ron aan goo debm k'jeel jeel gotina. ¹⁰ Ond do gaange tun seeme bini aan do jee magalge tu se, naade paac aalin maak ki. Naade deek do: «Gaabm se bo tooḽn Raa mala ken k'danin *Tooḽn Magal se.*» ¹¹ Simon jaay baag tedn kordin se, daanin dokga. Ute kordin se, naan iinga num tedden nakn-kooḽge do ken naade aak tap bo okden taad eyo do ted jeege paac aalin maak ki. ¹² Num ken naade booy taar Pilipm taadden metn taar gen Gaar

Raa ɔ taar gen Isa al-Masi se, ɔtn se mɛndge ute gaabge took uun taariṇa ɔ naan *batizde. ¹³ ɔtn se Simon kic 6o took aal maakiṇ do Isa al-Masi ki ɔ naan kic k'batiziṇa ɔ ɔtn se, naan ɔk mɛtn Pilip tɛc. Ken naan jaay aak nakṇ-kɔɔge ute nakgen deel do ken Pilip lee tɛd se, naan aak tap 6o ɔkiṇ taad eyo.

¹⁴ Ken *jee kaan naabm Isa al-Masigen Jeruzalem ki jaay booy j'ɔ jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade ɔldeno Pier ute Jan. ¹⁵ Ken naade jaay aan se, naade tɔnd mɛtn Raa taa jee Samari ki ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden kedn *Nirl Salal, ¹⁶ taa maakde ki se nam kalan tap 6o ɔṇ te Nirl Salal ey ɔrtɔ, num naade se k'batizde 6o ute ro Meljege Isa sum. ¹⁷ ɔtn se Pier ute Jan baagden tɔnd jide do jee Samari ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ɔ naan ken se sum 6o, naade ɔṇ Nirl Salal.

¹⁸ Ken Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tɔnd jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa edden Nirl Salal se, ɔtn se Simon taad Pier ki ute Jan ki ɔ aden kedn gurs. ¹⁹ Naan taadden ɔ: «Edumkiro tɔɔṇ se kici, taa debm jaay ken maam m'ɔndga jim don ki num, 'kɔṇ Nirl Salal bin kici!»

²⁰ Gaṇ Pier terlin ɔ: «Naai ute gursi se, ɔṇ Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap ɔ ute gursi se sum 6o naai 'kɔṇ dugṇ nakṇ ken Raa edjeege tu cɛr se! ²¹ Maakṇ naab ken ese se, naai bɛdi ɔtɔ ute naaje, taa maakṇ naai naan Raa ki se, tɛd nakṇ ute doobiṇ eyo. ²² Nakṇ naai 'tɛd jig ey se, naai ɔɔd doi ro ki naatn ɔ tɔnd mɛtn Raa. Bin sum 6o sɔm daan Raa utu ai tɔɔl *kusiṇigen maaki ki se. ²³ Taa maam m'aaki naai se ɔ nakge paac se tɛdn gen naai, ɔ naai se ɔɔpga bulu gen tɛdn kusina.» ²⁴ Pier ute Jan se, Simon terlden ɔ: «Naase mala 'tɔndki mɛtn Raa taa maama, taa nakṇ naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

²⁵ Ken Pier ute Jan jaay taado nakṇ ken naade aako ɔ booyo ɔtn Isa ki ɔ taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ɔk terl Jeruzalem ki. Ken naade 6aa 6aa se, maakṇ naan Samarige tun ute denin se, ɔtn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

*Pilip dɔɔd ute kɔd *Etiopi*

²⁶ Ken nakgen se jaay deel se, *kɔdn Raa kalan taad Pilip ki ɔ: «Iin '6aa kaam kaam booyɔ ken ɔtin kɔd-baara ken doobm ken iino Jeruzalem ki jaay booy 6aa Gaza ki se.» ²⁷ ɔtn se Pilip naar iin 6aa. Ken naan 6aa 6aa se, naan uun kaamin aak magala kalan, kɔd Etiopi ɔ naan se kaasi*. ɔ Nɛel gen jee Etiopi ken k'darjin Kandas se, naan ɔnin maalin paac kaam jina ɔ naan 6o debm ken aakiṇ do maalinge tu se. Naan ingo Jeruzalem ki se gen keem Raa. ²⁸ Ken naan terl 6aa 6aa se, naan ook ing maakṇ puusin ki ɔ dooy makɔṇ taar ken maakṇ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. ²⁹ ɔtn se *Nirl Raa deek Pilip ki ɔ: «Aan ɔṇ mɛtn debm puus se.» ³⁰ ɔtn se Pilip aan ɔṇ mɛtn debm puus se, ɔ naan booy gaabm se ing dooy dooy maakṇ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. ɔtn se naan tɛdin tɔɔse ɔ deekiṇ ɔ: «Taar naai ing dooyin se tap 6o, naai 'jeel ɔk mɛtin dey la?» ³¹ Gaabm se terlin ɔ: «Taar se jaay nam taad tɔɔkum te mɛtin ey se, m'an jeel m'ɔ dɔo?» ɔtn se kɔd Etiopi se taad Pilip ki ɔ: «'Baado ook ing cɛm ki taa am taad tɔɔkṇ metina.» ³² Kɛse 6o taar Kitapm ken naan ing dooyin se ɔ taar se taad ɔ:

* 8:27 Do dɔkin se gaaringe se jee lee bɔɔb mɛndge se naade lee tɔndden kaasi.

*Naan se tec aan gɔɔ baatn k'j'ɔk k'baan gen baa tɔɔlɔ,
 ɔɔ naan aan gɔɔ *goon baatn ken j'ɔj bɛɛkiŋ kic tɔɔy ey se,
 naan kic ɔɔ tec bini taa naan ɛɛp te taariŋ eyo.*

³³ *Naan se j'aakiŋ aan gɔɔ nakŋ cɛɛ ɔɔ gɔtn kɔjŋ bɔɔr ki se, nam tap ɔɔ baa te
 metiŋ ki eyo;*

ɔɔ metjiŋ naan se ɛ, nam tap ɔɔ mɔɔtn taad te taariŋ eyo.

Ɔɔ do naan ki se king naan se k'gaanjinsinga duuku.†

³⁴ Gaabm se tɔnd metn Pilip ɔɔ: «'Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap ɔɔ, taad ute naŋa? Ute naan malin lɔɔɔ ute nam nam kuuy ɛ?» ³⁵ Gɔtn se Pilip uun mindiŋa ɔɔ baagiŋ taadn do taar ken naan dooyiŋ se ɔɔ ute taar se, naan taadiŋ Labar Jiga gen Isa. ³⁶ Ken naade uun doobo baa baa se, gɔtn se naade aak maane ɔɔ gaabm se taadiŋ ɔɔ: «Aaka, bɛɛ j'ɔŋga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?» ³⁷ [Pilip deekiŋ ɔɔ: «Ken naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.»] ³⁸ Gɔtn se naan taad ɔɔ puus se k'daariŋa ɔɔ naaden di se paac bɔɔy tele maakŋ maan ken se ɔɔ gɔtn se Pilip batiziŋa.

³⁹ Ken naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun baan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakiŋ se, aakiŋ naan gɔtɔ. Num ken naan jaay uun doobiŋ baa baa se, baa ute maak-raapo. ⁴⁰ Gan Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azɔtɔs ki sum. Maakŋ gɛgɛrge tun naan aalo maak ki paac bini aan maakŋ gɛgɛr Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

9

*Isa teec naan Sɔl ki
 (NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16)*

¹ Gan kaad ken se, Sɔl ing ɔɔ gen tɛdn *kusiŋa ɔɔ gen tɔɔl jeegeen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gɔtn se naan iin baa ɔŋ *magal jee tɛdn sɛrke Raa ki ² ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ an kɛdn maktubm ken an kɔŋ doobo ɔɔ ute maktubm se naan 'baa kɛdn magalge tun gen maakŋ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakŋ gɛgɛr ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kɔŋ doobo ɔɔ ken jaay ɔŋga mɛndge lɔ gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno tɔkŋ dɔɔkŋ baa Jeruzalem ki.

³ Ken naan baa baa doob ki jaay aan gɔɔr ute Damas se, gɔtn se naan naar aak poodo raap lak lak iino maakŋ raa ki baado deebiŋ bat. ⁴ Gɔtn se naan bɔɔy ooc naan ki ɔɔ booy mind deba daniŋ ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai tap ɔɔ 'dabarum bin se gen di?» ⁵ Gɔtn se Sɔl deek ɔɔ: «Meluma, naai tap ɔɔ naŋa?» Ɔɔ mind debm se deekiŋ ɔɔ: «Maam ɔɔ Isan ken naai 'lee 'dabarum se. ⁶ Gan ɔɔrse se, naai iin 'baa maakŋ gɛgɛr ken Damas ki ɔɔ gɔtn naane se j'ai baa taadn nakŋ naai utu 'tɛda.» ⁷ Gan jee metiŋ ken k'baa tel se beere ɔkde se daar yip ɔŋ taad taar eyo. Naade booy mind deba nafo aak te meliŋ eyo. ⁸ Gɔtn se Sɔl iin daara ɔɔ ken naan jaay ɔɔd kaamiŋ se, kaamiŋ ɔŋ aak eyo. Gɔtn se jeenge ɔkiŋ jiŋ ki jaay ɔɔ tɔɔd baansiŋ Damas ki. ⁹ Daan biige tun mɔtɔn naan tiŋ se, kaamiŋ ɛ ɔŋ aak eyo, ɔs dim eyo ɔɔ aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, ron Ananias tiŋ maakŋ gɛgɛr ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakiŋ do Isa ki kici. Gɔtn se Meljege Isa teeciŋ naaniŋ ki ɔɔ daniŋ ɔɔ: «Ananias!»

† 8:33 Aak Eza 53.7-8. ‡ 8:37 Taar se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, mɛtinge maakde ki se gɔtɔ.

Ananias took do: «ጋይ Meluma!» ¹¹ Meljege Isa terlin do: «Iin 'baa doob ken k'danin doobm seej *Taal* se do 'baa bee Judas ki se, 'kon gaabm ken k'danin Sol ken kod Tars se. Naan utu ing gotn se eemum keeme, ¹² do aaki aan goo naai Ananias, end baado onina do naai ondin ji don ki do kaamin doo aaka.» ¹³ Num gan Ananias terlin do: «Meluma, maam m'booy jeege doosuma maan gaabm se, taa nakgen kusiñ ken naan lee tedin jeeige tun Jeruzalem ki se. ¹⁴ Maam se m'booyga j'oo *magal jee tedn serke Raage tu se undinga kulu gen baado tokñ dookñ jeeigen gotn ara.» ¹⁵ Gan Meljege taadin do: «Ute naan se kic bo, iin 'baa on gaabm se, taa gaabm se maam bo m'beer m'oodino. Naan bo debm ken am tedn naabuma do utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege do baa taadn gaan *Israelge tu kici. ¹⁶ Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu kon taa maama.»

¹⁷ Gotn se Ananias iin baa end bee Judas ki, on Sol do naan ond jin don ki, deekin do: «Sol genaama, kese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan bo olumo goti ki taa kaami kodn kaaka do *Nirl Salal ai dooc maaki.» ¹⁸ Gotn ese sum bo nakge tec aan goo naagn kenj parpa se naar sido kaamin ki do gotn se kaamin doo aak gotin ki. Naan iin daara do gotn se *k'batizina. ¹⁹ Ken naan jaay do do aay se, naan on tooo gotin ki.

*Sol taad taa *al-Masi maakñ gegere ken Damas ki*

Gotn se Sol tingo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakñ gegere ken Damas ki. ²⁰ Gotn ese sum bo, naan naar baag taadn jeege tun maakñ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden do: «Isa se, naan bo Goon *Raa.» ²¹ Jeege paacñ lee booy taarin naan lee taadden se, taar se okden taad eyo do naade taad ute naapa do: «Gaabm se bo ken lee dabaro jeege aal kaal maakde do Isa al-Masi ken ing Jeruzalem ki se ey la? Do naan baado tap bo taa anden tok dookñ baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?» ²² Gan Sol se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naanin sak sak do taadin ute maakin paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesin tal do Isa se naan bo al-Masi. Do Yaudge se taar naade an taad kic bo jeel eyo.

²³ Gotn se Sol tingiga bii dena maakñ gegere ken Damas ki do kaad ken se bo, Yaudge dook taarde taa an tooo. ²⁴ Num gan deb kalan baado on Sol do: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting boob nooro do katara taa doobm gen gegere Damas ki se; naade je an kokñ tooo.» ²⁵ Gan bii kalan noor se, jee metn Sol ki se ok baansina, onn maakñ baar ki magala do uun booyin naatn naagn durdur ki.

Sol baa maakñ gegere ken Jeruzalem ki

²⁶ Ken Sol jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, naa bo naade se beerin beere, taa ken Sol jaay aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki aan goo naade se, naade maakde utu naaj naaj don ki. ²⁷ Gotn se Barnabas took okina do baansin naan *jee kaan naabm Isage tu do taadden do ken Sol baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege do Meljege se taadino ute taarin mala. Ter gotn se naan deekden do Sol Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo. ²⁸ Ute taar naan taadden se, gotn se jee kaan naabm Isage se okin ceede ki. Do kaad ken se maakñ Jeruzalem ki se, Sol lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara do ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo. ²⁹ Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar

Greƙ ɔɔ daayum lee naaj ute naade naʒo naade se je doobm an tɔɔɔ. ³⁰ Kɛn gɛnaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ɔk ʒaan ute Sɔl se maakɲ gɛgɛr kɛn Sezare ki ɔɔ gɔtn naane se, naade ɔlin ʒaa maakɲ gɛgɛr kɛn Tars ki.

³¹ Kaad kɛn se *eglizn gɔtn ʒaa se paac kɛngen taa naan Jude ki, Galile ki ɔɔ *Samari ki paac ing ute lapia. Naade se ɔk tɔɔgɔ ro taar Raa ki, ʒeer Meljege tu ɔɔ *Nirl Salal noogde tɛd dɛn ʒaa ute naande.

Pier ɛd lapia Ene ki

³² Kaad kɛn se Pier lee daayum maakɲ naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin ʒaa kaakɲ jee Isagen ing maakɲ gɛgɛr kɛn Lida ki. ³³ Kɛn naan jaay aan se, naan ɔɲ gaaba kalan k'runɡuyu k'danin Ene tood tood do nakɲ toodin ki. Gɔtn naan tɛrɛc k'runɡuyu sum se, ɔkga ʒaara marta. ³⁴ Gɔtn se Pier deekin ɔɔ: «Ene, naai se Isa *al-Masi ɛdiga lapia; iini, naai mala 'teel nakɲ toodi!» Gɔtn se Ene naar iin ɔaar tal. ³⁵ Jeegen paacɲ ing Lida ki ute jeegen paacɲ ing taa naan Saron* ki jaay aak nakɲ se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo ɔɔ Pier durina

³⁶ Maakɲ gɛgɛr kɛn Japa ki se, ɔk mɛnda kalan bin se, naan aalga kaal maakin do Isa ki ɔɔ mɛnd se ron Tabita. (Tabita ute taar Grek se naade danin Dorkas†). Mɛnd se daayum naan tɛd bɛɛ jeege tu ɔɔ lee ɛd nakinge *serke jee daayge tu. ³⁷ Kaad kɛn Pier utu Lida ki ʒort se, Tabita ooc kɔɔɔ ɔɔ ooyo. Kɛn naan jaay ooy sum se, naade roogina ɔɔ uun ook ʒaa aalin maakɲ ʒee kɛn raan kɛn j'iinin do naapiɲ ki se. ³⁸ Aan gɔɔ Lida gɔɔr ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, kɛn ing Lida ki se, booy ɔɔ Pier utu gɔtn ese se ɔɔ naade ɔl gaabge dio ʒaa danino deekin ɔɔ: «'Baado ɔɲje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin ʒaa ute naade. Kɛn naan jaay aan se, naade ɔk ʒaansin maakɲ ʒee kɛn j'aal yo maak ki se. ɔɔ mɛnd-daayge se paac ʒaado ɔɲin ute keeme. Gɔtn se naade taadin kaldegen Tabita tɔjdeno kaad kɛn naan utu zɛrɛ se. ⁴⁰ Gɔtn se Pier deek jeege tun gɔtn ese ɔɔ: «K'teec naatn.» ɔɔ kɛn jeege jaay teec se, naan ɛrg naan ki ɔɔ eem Raa. Naan tɛrl kaamin aak debm ooyga kooy se deek ɔɔ: «Tabita iini!» Gɔtn se naan ɔɔd kaamina ɔɔ kɛn naan jaay aak Pier se, naan iin ing ute metina. ⁴¹ Pier ɔl jin ɔkina ɔɔ uun ɔarina. Gɔtn se naan danjo jee Raage ute mɛnd-daayge. Kɛn naade jaay ʒaado se, Pier taadden ɔɔ Tabita se, naan duroga. ⁴² Kɛn jeegen paacɲ maakɲ gɛgɛr kɛn Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dɛna took aal maakde do Meljege tu. ⁴³ Maakɲ gɛgɛr kɛn Japa ki se, Pier tingga dɛna gɔtn gaab kɛn debm rujɲ daar k'danin Simon se kici.

10

**Kɔdn Raa teec naan Korney ki*

¹ Maakɲ gɛgɛr kɛn Sezare ki se, gaaba kalan k'danin Korney ɔɔ gaabm se asgargen kaaru se, naan ʒo bubde. Naan maakɲ dɔɔl asgarge tun k'dandɛ Italice. ² Gaabm se ɔk taar *Raa ɔɔɔ ɔɔ naan ute jee maakɲ ʒeen ki paac se, ʒeer Raa ki. Naan tɛd bɛɛ Yaudge tun jee daayge ɔɔ daayum naan lee eem Raa. ³ Bii kalan kaadn tɛger ki se, Korney aak kɔdn Raa tal tal ɛndo kɛnd ʒeen ki ɔɔ kɔdn Raa se danin ɔɔ: «Korney!» ⁴ Kɛn Korney jaay aak

* 9:35 Taa naan Saron se naan naan tood patal ɔɔ ɔk kaaga kic dɛna. † 9:36 Dorkas se je deekin ɔɔ: anɡia.

kodn Raa se, beer okina do naan taad kodn Raa ki do: «Kese dio, Jaamus?» Kodn Raa terlin do: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn bee ken naai lee ted jeege tu se, Raa dirigin te eyo. ⁵ Borse, ol jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danjin Pier se. ⁶ Do naan utu ing bee gaab ken k'danjin Simon ken debm rujn daara se do gaabm se, naan beena taa baar ki.» ⁷ Do ken kodn Raa jaay taad taarin aas jaay baa se, gotn se Korney danjo maaknj jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken j'edinsin kaam jin se, do asgar se, ok taar Raa do. ⁸ Taar kodn Raa taadin se, Korney taadden metin paac, jaay bo olden k'baa Japa ki.

Pier aak nakj iino gotn Raa ki

⁹ Gotn se jee ken Korney olden naaba se iin baa, do metbeen ken naade baa baa doob ki jaay aan goor ute geger Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. Do naan ken se, Pier ook do bee ki raan gen keem Raa. ¹⁰ Gan gotn se Pier nam bo toolina do je kos. Kaad ken jaay k'tedin ted kos se, naan naar aak ne dim iino gotn Raa ki. ¹¹ Naan aak maaknj raa doo wan do aak naka aan goo kala magala k'dookin taarin gotn kaam soo do nakj se booyo bini aan naan ki tak. ¹² Maaknj nak ken aan goo kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedege soo soo, kengen erg kerge do ute napar yeelge paac. ¹³ Gotn se naan booy mind deba deekin do: «Pier iini, daagen se 'tok 'tolo do do.» ¹⁴ Pier terlin do: «A-a Meluma! Gotn maam ting tap bo daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadin kuuy daala deekin do: «Nakj ken jaay Raa edin tedga jiga se, naai onte kaakin aan goo nakj aak kusu.» ¹⁶ Mind debm ese se taad doolin moto, jaay bo nakj aan goo kala se terl ook baa maaknj raa ki gotin ki.

¹⁷ Pier, nakj naan aak se, deel dona do soap metn taar nakj se tap bo, naan ond ute metin eyo. Nafo kaad ken se sum bo, jee Korney oldeno se, je je bee Simon do kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki. ¹⁸ Gotn se naade dan jee maak ki do tond metde do: «Gaabm ron Simon ken k'danjin Pier se, utu gotn ara ki la?» ¹⁹ Kaad ken Pier jaay utu ing soap soap borto do nakj ken naan aako se, gotn se *Nirl Salal taadin do: «'Booyo Pier! Gaabge moto utu daar gotn ese jei jea. ²⁰ Iin booy keske 'baa onde, onte 'naaja do 'baaki kalan taa jee se, maam bo m'oldeno goti ki.» ²¹ Gotn se Pier booy baa on jee se do deekden do: «Maam bo debm ken naase 'jenki se. Num naase 'baakiro gotum ki tap bo bee dey la?» ²² Naade terlin do: «Naaje se buhm asgargen k'danjin Korney se bo oljeno. Naan se debm daan ki do beer Raa ki do Yaudge ute dende paac se, toomina. Naan se, bii kalan *kodn Raa baado taadin do n'ol k'baa k'danjo Pier ade baa been ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.» ²³ Gotn se Pier baanden beene do ondde merte do naade tood iip gotin ki.

Pier baa gotn Korney ki

Metbeenki Pier iin baa ute naade do genaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier. ²⁴ Metbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maaknj geger ken Sezare ki. Gan kor naade utu aan te ey se, Korney danjo taasinge ute medn donge, naade tus ing aak kaamina. ²⁵ Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gotn se Korney baado doodina do ooc metn jen ki aan goo debm ken baa keem Raa se. ²⁶ Gan Pier ok jina do uun daarin deekin do: «Onte 'tedn bini; iin raan! Bere, maam kic m'debkilimi aan goo naai sum.» ²⁷ Pier ute Korney jaay end kend been se, naade baa baao do lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, on jeege tusga dena.

²⁸ Gotn se Pier deekden ɔ: «'Jeelki, maakn *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje ɔ j'onte king ute jeegen Yaudge eyo ɔ j'onte lee beedege tu. Gan maam se, Raa taadumga tal ɔ m'onte kaakn jee kuuy se aan gɔ jee aak kusu naanin ki. ²⁹ Taa naan se 6o, ken naase ɔlki jaay k'danjumo se, maam naajo te eyo num m'baadoga. Borse se 'taadumki tu, naase tap 6o 'danumkiro se taa di?» ³⁰ Korney terlin ɔ: «Borse tedga bii mɔto aan kaadn do teger ki aan gɔ kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakn beem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalan daar daar naanum ki ute kalin raap lak lak. ³¹ Naan taadum ɔ: «Korney! Keem Raa ken naai lee eem se, Raa booyiga ɔ beɛ ken naai lee tedjeege tu se le, Raa dirigin te eyo. ³² Borse, ɔl jeege Japa ki, taa ade dan Simon ken k'danin Pier se, taa ade 6aa gotn ara. Naan ute bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daar ken been taa baar ki se.» ³³ Gotn se maam m'naar m'ɔl jeege Japa ki, taa ai 6aa danja ɔ ken naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, borse naaje k'tusga paac naan Raa ki ɔ k'je k'booy taar ken Meljege Raa taadio ɔ ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun bee Korney ki

³⁴ Gotn se Pier eɛp taariɲa deekden ɔ: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan beer nam eyo. ³⁵ Gan maakn metjil jikilinge tun gay gay kic 6o, debm ken beer Raa ki ɔ tedn nakgen ute doobin se, naan se 6o ken tɔl Raa ki. ³⁶ Raa taado taarin gaan *Israelge tu ɔ ute doobm Isa *al-Masi se, naan 6aanoga te Labar Jiga ken 'kedn tɔɔse jeege tu. Taa Isa se, naan 6o Mel jeege paac. ³⁷ Naase 'jeelki nakgen borse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad ken Jan-Batist taado metn taar *batem ken naan lee batizo jeege se. ³⁸ Naase 'jeelki Raa ken beer ɔɔd Isan kodn Nazaret se, edinga tɔɔgn *Nirl Salal. ɔ naase 'jeelki kici, Isa se leedoga gotn 6aa se paac ɔ naan ted beɛ jeege tu ɔ ed'lapia jeege tun ken *Bubm sitange tokdega tok kaam jin, taa Raa se utu te naana.

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje ɔ k'booyga ute bije, nakn ken naan tedo maakn naan Yaudge tu ɔ maakn geger ken Jeruzalem ki se. Naan se 6o ken Yaudge ɔk tup tɔlin ro kaag ki se. ⁴⁰ Gan ken ted bii mɔto se, Raa durinoga daan yoge tu ɔ ɔlin naan teec naan jeege tu, ⁴¹ na6o naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gan naan se teec naan naaje ken Raa beer tɔɔdenoga tɔɔd do dakiɲa taa naaje k'tedn saadinge. Naaje se, ken naan ooy duro se kic 6o, naaje j'ɔsoga ɔ j'aayoga ute naana. ⁴² Naan taadjeno ɔ k'6aa k'taad Yaudge tu nakn ken naaje k'j'aako ɔ k'booyo se ɔ j'aden taadn j'ɔ: Isa se 6o, debm ken Raa beer ɔɔdino gen kɔjn bɔɔɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ kengen utu zere. ⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se paac taadoga saadn naana; naade deek ɔ: «Debm jaay aalga maakin do naan ki num, Raa an tɔl *kusiɲin se paac naatn.»

*Raa ed *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo*

⁴⁴ Kaad ken Pier jaay utu daar taadden taad 6ort sum 6o, gotn se Nirl Salal naar bɔy do jeege tun paac ing booy booy taarin se. ⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken 6aado ute Pier jaay aak nakn se, ɔkden taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic 6o, naan took edden Nirl Salal! ⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy ɔ tɔm Raa ɔ: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Gotn se Pier taadden ɔ: ⁴⁷ «Borse, jee se le, Raa eddenga Nirl Salal aan gɔ naaje kici.

Ken bin num j'onte gaasdeki gen *batizn maan.» ⁴⁸ Gotn se naan taadden
 oo: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»

Jo jee ken k'batizde se taad Pier ki oo: «J'oop j'ing ute naade gen gii
 kandum.»

11

Pier taad metn taar nakn ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

¹ Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken
 taa naan Jude ki se, 6aa booy oo jeegen Yaudge ey se kic 6o booyga taar
 *Raa oo took aalga maakde do ki. ² Ken Pier jaay ok terlo Jeruzalem ki
 se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se baado teesina, oo baagin mooyo.
³ Naade deekin oo: «Naaje k'booyga j'oo naai ingoga bee jeege tun Yaudge
 eyo oo osoga ute naade!» ⁴ Gotn se Pier uun metn taar nakn deel se paac,
 taaddesin tak tak oo: ⁵ «Bii kalan, maam maakn geger ken Japa ki jaay
 m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakn raa ki: nakn
 se magala tec aan goo kala k'dookin taarin goto kaam soo; nakn se iin raan
 bini booy aan naan ki ceem ki. ⁶ Ken maam jaay m'bil m'aakin se, maam
 m'aak daagen beene, daagen naata, kengen erg kerge oo yeelge. ⁷ Gotn
 se, maam booy mind deba deekum oo: «Pier iini, daagen se 'tok, 'tolo oo
 oso.» ⁸ Gotn se maam terlin m'oo: «A-a Meluma! Gotn maam m'ting tap
 6o, daagen gen kos ey se, gii kalan maam m'os te eyo.» ⁹ Ter maam booy
 mind debm se taadum maakn raa ki kuuy daala oo: «Nakn ken jaay Raa
 tedin tedga jiga se, naai onte kaakin aan goo nakn aak kusu.» ¹⁰ Mind debm
 se taad doolum moto, jaay 6o nakn aan goo kala se, terl ook 6aa maakn raa
 ki. ¹¹ Kaad ken se sum 6o, gaabge moto naar aan taa doobm bee ken naaje
 k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki oo j'oldeno gotum ki. ¹² Jo *Nirl Salal
 taadum oo m'6aa ute naade, m'onte naaja. 'Booyki, genaagen mece ken
 doobm Isa al-Masi ken baado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se 6o
 ken ingo ute maam bee gaab ken ese. ¹³ Gaabm se taadjen oo naan aakga
 *koden Raa baado been ki oo koden Raa se deekin oo: «Borse ol jeege Japa ki,
 taa aio 6aa dan gaabm ron Simon ken k'danin Pier se. ¹⁴ Naan utu ai taadn
 taar Raa oo taar se 6o ai kedin kaaja naai ki ute jeegen maakn bee ki paac.»
¹⁵ Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum 6o, gotn se Nirl Salal naar
 booy dode ki aan goo ken naan booyo deet dojege tu se. ¹⁶ Gotn ese sum 6o,
 maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken oo: Jan se
 *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl
 Salal. ¹⁷ Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan goo ken naan
 edjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin
 se, maam tap 6o m'nanja jaay m'gaasn Raa do nak ken naan 6aa 6aa teda
 se?»

¹⁸ Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac 6aa doa.
 Gotn se naade *nook Raa deek oo: «Deere, Raa se oddga doobo jeege tun
 Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kon *kaajn gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

¹⁹ Ken jaay k'tool Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde
 dabara. Taa naan se 6o, naade aan wook 6aa taa naange tun kuuy. Jee
 metinge 6aa taa naan Penis ki oo kengen metinge 6aa taa naan Sipir ki oo
 metingen kuuy 6aa maakn geger ken Antios ki. Jo gotn ken naade aanga
 ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum. ²⁰ Gan maakde
 ki se, jee metinge iino taa naan Sipir ki ute maakn geger ken Siren ki jaay

aan maakn geger ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici. ²¹ Gotn se toojn Meljege Raa utu te naade; taa naan se 60 jeege dēna took taar Raa ɔ aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²² Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se 6aa ooc bide ki se, gotn se naade ɔ Barnabas taa ade 6aa kaakn jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakn geger ken Antios ki se. ²³⁻²⁴ Barnabas se, naan debm jiga, aal maakin paac do Isa al-Masi ki, ɔ naan se maakin dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak bee ken Raa ted jee Isa al-Masige tun gotn ese se, naan maakin raapo ɔ dejde ɔ j'ing k'doɔk ute Meljege Isa al-Masi se tooɔ. Gotn se jeege dēna took taar Meljege ɔ ziid do jee Isa al-Masige tun gotn ese.

²⁵ Gotn se Barnabas iin ɔnde ɔ 6aa geger ken Tars ki gen 6aa je Sol. ²⁶ Ken naan jaay 6aa ɔnin se, naade k'baado kalan maakn geger ken Antios ki. Maakn 6aar ken ute magalin paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gotn ese ɔ jeege dēna naade lee dooyde ute taar Raa. Maakn geger ken Antios ki sum 60, jeegeen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde dan ute ro: *jee al-Masige*.

Jee al-Masigen maakn geger ken Antios ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, booy 6aado maakn geger ken Antios ki. ²⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Agabus, *Nirl Salal ɔlin naan iin daara ɔ taad jeege tu ɔ: «Goto 6aa se paac, 60 utu tooɔ tedn daama jeege tu.» ɔ 60 ken Agabus taadn ese se, tooɔ jeege do Gaar magal *Rom ken k'danin Klod. ²⁹ Gotn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad ɔ: «Nanja nanja kic 60, nakn naan ɔk se 6aano kaam do ron ron, taa j'an 6aa noogn genaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.» ³⁰ Ken naade jaay tusin aas se, naade edin ji Barnabas ki ute Sol ki taa an 6aa kedn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

*Erɔd tooɔ Jak ɔ ɔk ɔ Pier dangay ki

¹ Kaad ken se, Gaar Erɔd baag dabar jee *eglizgen metinge. ² Naan ken se Jak gena Jan se, Erɔd ɔl k'gaan dona ute gɔrd-jerle. ³ Ken naan aak nakn naan ted jaay tooɔ Yaudge tu se, ter naan ɔk Pier se ɔlin dangay ki ɔ kaad ken se, jeege ted ted Laa mappan ɔk ɔrom eyo. ⁴ Ken naan jaay ɔk kol Pier dangay ki se, gotn se naan tomb asgarge soɔ soɔ goto kaam soɔ taa an boobo. Naan je bii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan ano kɔkn 6aa naan Yaudge tu taa an kɔjn booro don ki. ⁵ Gan ken Pier jaay dangay ki se, gotn se jee egliz ki se daayum tond metn *Raa ute maakde paac taa naana.

*Kɔdn Raa ɔɔd Pier naatn maakn dangay ki

⁶ Ey num, ɔp metbeenki sum 60 *Erɔd je utu 'kɔjn booro do Pier ki naan jeege tu. Gan maakn naorin ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio ɔ jinge se, j'olin zinzi do jin ken kaam ara ɔ do jin ken kaam naane kici ɔ asgargen kuuy daar boob boob taa doobo. ⁷ Gan gotn ese sum 60, kɔdn Meljege Raa naar 6aado daar ceen ki ɔ maakn dangay ute magalin se wɔor kelen ɔ kɔdn Raa tond dur Pier deekin ɔ: «lin yokɔdɔ!» Gotn se, zinziro jin ki se tood si naatn kalde ki. ⁸ ɔ kɔdn Raa terlin ɔ: «'Doɔk maaki ɔ tooɔ saai jei ki.» Pier took taar kɔdn Raa ɔ ted aan goɔ ken

naan taadin. Ter koon Raa taadin daala oo: «Uun uus kal magali se roi ki oo ok metuma.» ⁹ Gohn se Pier teeco naatn maakn dangay ki oo ok metn koon Raa se. Maakn saapiin ki se oo daan naan ni nia le daam; ey num, gohn se naan jeel te eyo nakn koon Raa ted jaay deer se. ¹⁰ Gohn se, naade deel on asgargen j'ombde deet deet se, oo kengen gen k-dige se kic, naade deel onde oo naade aan ce kaam taar ken k'daapiin ute maala ken j'oodinga num j'end k'baa maakn geger ki se. Ken naade jaay aan gohn ese se, taa doobo se ood kalin ki sum. Ken naade teec gohn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakn koon Raa se goto ceen ki.

¹¹ Gohn se Pier nam ok rona oo deek oo: «Borse jaay, maam m'jeel m'okga deer deer, Meljege Raa se ologa koon baado oodunga naatn kaam ji Gaar Erød oo aajunga do nakge tun ken Yaudge je amsin tedn dom ki se.» ¹² Ken naan jaay jeel ok ron sum se, naan baa bee mend ki kalan bini ron Mari. Mari se naan bo ko Jan ken k'danin Mark kici. Gohn ese se, jeege tusga dena tond tond metn Raa taa naana. ¹³ Ken naan aan jaay baag tond taa kaam taar se, gohn ese mend tedn naabm ken k'danin Roda se, booy Pier tond tond kaam taara se, naan baado taa an koon kaam taara. ¹⁴ Ken naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakin raapo, oo kaam taara se naan baate koonina, gan naan ok terl aan baa taad jeege tun maak ki oo: «Bere, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.» ¹⁵ Naade terlin oo: «Naai se, doi 'derlga le daam!» Gan naan dook taara on eyo taadden oo: «Deere.» Gohn se naade taadin oo: «Kaadn naane 'tedn koon Raana le daam.» ¹⁶ Gan Pier se daar tond kaam taara se on eyo. Ken naade baado ood kaam taara jaay onin naan se, paac tap bo okden taad eyo. ¹⁷ Gohn se Pier tedden ute jina oo k'doa. Oo naan taadden metn taar ken ted oo di jaay Meljege oodina maakn dangay ki naatn se. Gohn se naan taadden oo: «K'baa k'taad Jak ki ute genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec onde oo baa got kuuy.

¹⁸ Ken metbeenki jaay asgarge aak Pier goto maakn dangay ki se, gohn se naade nirlde teeco oo doobm rode tap bo, naade jeel eyo. Naade taad te naapa oo: «Pier tap bo, baaga gay?» ¹⁹ Gohn se Erød ol jeege gen je Pier; nafo naade je onin eyo. Naan danjo asgargen ing boob Pier se, tond metde taa Pier. Ken naade jaay on terlin te taar dim ey se, naan und kulu jeege tu oo jee se k'toalde naata.

Naan ken se, Gaar Erød iin taa naan Jude ki se baa ting coko maakn geger ken Sezare ki.

*Kooy Gaar *Erød*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidon ki se, nakn kosde paac se iino taa naan Gaar Erød ki. Bii kalan, Gaar Erød se maakin taarin dode ki. Taa naan se, naade je doobm ken 'kokn taasa ute naana. Gohn se naade baa on gaaba kalan bini k'danin Blatus oo Blatus se, naan bo debm ken lee boob bee ken gaarge lee toodn se. Naade tedn naan tooko alde naade baa on gaarge taa baa kokn taasa ute naana. ²¹ Gohn se Gaar Erød gaannden biia oo ken bii naan gaannden jaay aas se, naan uun uus kal gaarina oo baado ing do kaag do ki oo gohn se naan baag taadn taara jeege tu. ²² Ken jee ing gohn ese jaay booy taar naan taad se, naade taad makono oo: «Ken taad se debkilimi sum eyo; num kese aan go Raa mala bo taada.» ²³ Ken Erød jaay booy taar jeege taadin bin se, naan don oopo oo magal rona oo gohn se naan baate *nookn Raa. Kaad ken se sum bo, *koon Raa tedn ooc koon oo onin kuuru maakin ki os toolin naata.

²⁴ Naan̄ ken se, jee ken booy taar Raa se 6aa ziid̄ ted̄ ro naapki dēna ɔ̄ gōtn se jeege dēna took aal maakde do taar Raa ki. ²⁵ Naan̄ ken se, Barnabas ute Sōl jaay nan̄ naabde Jeruzalem ki sum se, naade 6aa 6aa se ɔ̄k 6aan ute deb kalan̄ k'dan̄in Jan-Mark se ute naade.

13

*Nirl Salal ɔ̄l Barnabas ute Sōl naaba

¹ Maakn̄ jeege tun̄ *egliz ken Antios̄ ki se, gōtn se ɔ̄k jee ken taad̄ taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simeon ken k'dan̄in Debm̄ ilimi, Lusius ken kōd̄ Siren, Sōl ɔ̄ Manaen̄ ken teep ute *Erod̄ Antipas. ² Bii kalan̄ jee se jaay eem keem Raa ɔ̄ uun̄ *siam se, maakde ki se, deb kalan̄ Nirl Salal ɔ̄lin̄ deekden̄ ɔ̄: «Barnabas ute Sōl se, 'bēer tōddēki maam ki taa m'aden̄ kēdn̄ naabm ken maam m'dandeno taariṇa.» ³ Ken naade jaay eem Raa aasa ɔ̄ baag kōsō se, gōtn se naade tōnden̄ jide dode ki ɔ̄ ɔ̄lde gen̄ 6aa ted̄n̄ naabm ken Nirl Salal dan̄deno taarin̄ se.

Kese naabm deet deet ken Sōl tēda

Barnabas ute Sōl 6aa taa naan̄ Sipir ki*

⁴ Aan̄ gō ɔ̄ *Nirl Salal 6o ɔ̄lden̄ gen̄ ted̄n̄ naabin̄ se, Barnabas ute Sōl iin̄ bōoy 6aado Selusi ki. Gōtn se naade ook maakn̄ markab ki ɔ̄ gaan̄ baar 6aa taa naan̄ Sipir ki. ⁵ Ken naade jaay aan̄ maakn̄ geger ken Salamin̄ ken taa naan̄ Sipir ki se, naade baag taad̄n̄ taar Raa jeege tu maakn̄ *6eege tun̄ ken Yaudge lee tūsn̄ maak ki. Kaad̄ ken se, Jan-Markn̄ ken debm̄ noogde se utu te naade.

⁶ Ken naade jaay aal taa naan̄ Sipir ki bini aan̄ taar ki se, naade aan̄ maakn̄ geger ken k'dan̄in Papos. Gōtn se naade ɔ̄n̄ kōd̄ Yaud kalan̄ bini k'dan̄in Bar-Isa. Naan̄ debm̄ kōrdō ɔ̄ ted̄ ron̄ aan̄ gō debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki. ⁷ Naan̄ se tin̄j te magal gen̄ taa naan̄ gōtn ese. Magal ese se ron̄ Sirgus Pōlus ɔ̄ gaabm̄ se debm̄ jeel naka. Naan̄ dan̄o Barnabas ute Sōl 6een̄ ki. Naan̄ je naade an̄ taad̄n̄ taar Raa naan̄ 'booyo. ⁸ Anum, debm̄ kōrd̄n̄ ese se ute taar Grēk se k'dan̄in Elimas kici, naan̄ took Barnabas ki ute Sōl ki eyo, taa naan̄ je eyo ken magal taa naan̄ gōtn ese jaay 'kaal maakin̄ do Isa ki se. ⁹ Gōtn se Sōl, k'dan̄in Pōl, jaay Nirl Salal dooc maakin̄ se, gaabm̄ se naan̄ aakin̄ ɔ̄n̄ ciu, ¹⁰ ɔ̄ naan̄ deekin̄ ɔ̄: «Naai lē, taar-kōd̄o deeliga deele ɔ̄ 'lee 'dērl̄ dērl̄ jeege. Naai lē, 'goon̄ *Bubm̄ sitange ɔ̄ nakn̄ ute doobin̄ se lē, naai je eyo ɔ̄ nakn̄ ken Meljege jen̄ ro ki se lē, daayum naai je an̄ tujn̄ naatn̄. ¹¹ Borse 'booyo: Raa ai kōki ute kaaka ɔ̄ naai utu ted̄n̄ kaam-tōkō ɔ̄ 6ii kando kando naai 'kōn̄ kaakn̄ kaad̄ eyo.»

Gōtn ese sum 6o, gōto naar ted̄n̄ ilim̄ dib ɔ̄ naan̄ ɔ̄n̄ aak̄ dīm̄ eyo ɔ̄ naan̄ terl̄ kaam ara kaam ara je nam̄ an̄ kōkn̄ jin̄ ki ɔ̄ an̄ tōdō. ¹² Ken magal taa naan̄ gōtn ese jaay aak̄ nakn̄ ken aan̄ do gaab ken ese se, naan̄ took aal maakin̄ do Isa ki. Gōtn se taar Meljege se endga maakin̄ ki deer deer.

Pōl taad̄ taar Raa jeege tun̄ Antios̄ ken taa naan̄ Pizidi ki

¹³ Papos ki se, Pōl ute jeenge ook maakn̄ markab ki, ɔ̄ gaan̄ baar 6aa maakn̄ geger ken k'dan̄in Perg ken taa naan̄ Pampili ki. Ken naade jaay aan̄ gōtn ese se, Jan-Mark iin̄ resde ɔ̄ ɔ̄k terl̄ 6aa Jeruzalem ki. ¹⁴ Gan̄ Pōl ute jeenge iin̄ Perg ki, naade uun̄ doobm̄ Antios̄ ken taa naan̄ Pizidi ki. Ken naade jaay aan̄ gōtn ese se, 6ii kalan̄ aan̄ *6ii sebit ki se, naade 6aa end̄ inḡ

* 13:3 Taa naan̄ Sipir se baar 6o ɔ̄l gurugiṇa.

maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se. ¹⁵ Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gotn se magalgen gen 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se ol deba 6aa taadden oo: «Genaajege, ken naase jaay okki taar jaay anki dejn jeege num, iin 'taaddeki.» ¹⁶ Gotn se Pol iin daara tedden ute jina taa k'doa oo deekden oo: «Naase gaan *Israelge oo ute naasen ken jee beer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se. ¹⁷ Raa naajen Israelge se, beer tooo bubjege; naan dirde ooj ted dena taa naan Masar ki, oo ute toojin se, naan oddeno naatn maakn taa naan Masar ki. ¹⁸ Do kod-baar ki se, nakn 6aa 6aa 6aara si-soo se, naan 6o aakdeno dode ki. ¹⁹ Ter, taa naan ken *Kanan ki se metjil jeegeen kaam cili se, naan utden naata oo naande se, naan edin gaan Israelge tu oo naan se tedden naande mala. ²⁰ Ken nakgen se jaay daanin deel paac se, ok nakn 6aa 6aa 6aara kaar-soo-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tondden magalge daande ki, gen kaakn metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tonddesin bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se. ²¹ Aan do Samuel ki se, bubjege tond metn Raa, oo naade je gaarge. Gotn se Raa ondden Saul, goon Kis, ken teeco taa 6ee Benjamin ki oo naan se os gaara gen 6aara si-soo. ²² Ken 6aara si-soo jaay aas se, Saul se Raa oddin maakn gaarin ki naatn oo naan beer oddden *Daud 6o tedden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad oo: *Maam m'ongga Daudn goon Jese ken maam jena. Naan 6o debm ken utu 'tedn nakgen paacn ken maakum jen ro ki†.*

²³ «Maakn metjil Daud ki se, Raa beer oddo gaaba kalan daan Israelge tu ron Isa, taa aden kaaja. Bin 6o, taar do dakin Raa taado Daud ki se, aanga doobin ki. ²⁴ Kaad ken Isa tes te naabin ey bort se, Jan-Batist baado taad gaan Israelge tu paac oo: «Terlki maakse do Raa ki oo '6aakiro j'asen *batizi.» ²⁵ Aan do nan naabin ki se, Jan-Batist taado oo: «Maakn maak-saapse ki se, naase tap 6o okki maam se naja? Bere, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamin se eyo! 'Booyki, naan se utu baado metum ki oo naan se, gen tooon saa jen ki kic 6o, maam m'aas eyo‡.»

²⁶ «Genaamge, naasen ken metjil *Abraamge, oo naasen ingki maakde ki jaay '6eerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege 6o Raa 6aano ute taar se taa ajeki kaaja. ²⁷ Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeelin te aan goo al-Masi eyo. Oo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin jaay, aanga bii sebit ki tak 6o naade lee dooyin se, naade tedinga aanga doobin ki. Taa naan se 6o, naade ojin booro don ki. ²⁸ Ey num, naade on te taar dim ken aas tooon eyo. Ute naan se kic 6o, naade taad Pilat ki oo: «K'toon naatn!» ²⁹ Ken Yaudge jaay tedn nakge don ki aas aan goo ken Kitap taado do dakin se, maakde ki se, jee metinge baado uun booyin naatn ro kaag ki oo 6aa olin maakn iib ki. ³⁰ Num gan Raa se durinoga daan yoge tu. ³¹ Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakn biige tu dena, naan lee teec naande ki. Oo jee se 6o borse tedga saadinge naan jeege tu.

³² «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici oo labar se 6o, ken Raa taado bubjege tu do dakin oo tedga num naan utu aden kedn nakn naan taadga oo utu aden ked se. ³³ Taar ken naan taado do dakin oo an ted se, borse naan tedinga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21. ‡ 13:25 Aak Mk 1.7.

yoge tu se, aan gɔɔ taar kɛn k'raanjinɔ do dɔkin maakɲ Kaa Keem Raa gɛn k-dige tu kɛn ɔɔ:

Naai se ɔo 'goonuma.

Gɔtn jaaki sum se, maam ɔo m'tɛdga bubiŒ.

³⁴ «Raa se duroga Isa daan yoge tu, roŋ se naan ɔnin ruum te maakɲ ɔaad ki eyo. Kɛse ɔo taar kɛn naan taado Daud ki do dɔkina kɛn taadin ɔɔ: *Maam m'utu m'asen tɛdn bɛɛ dɛn aak eyo ɔɔ nakgen mɛt ki kɛn maam m'deeko m'ɔɔ m'utu m'kɛdn Daud ki se m'utu m'asesin kɛdn deer deer**

³⁵ Taa di gɔt kuuy kic maakɲ Kitap ki se, Daud taad Raa ki ɔɔ:

Debm naai se, naai an kɔŋ kɔnin ruum maakɲ ɔaad ki eyo†.

³⁶ Num kɛn naabm kɛn Raa jɛn ro ki jaay Daud tɛdn aas se, gɔtn se naan ooyo ɔɔ j'uun j'ol k'j'aalin maakɲ iif ki do bubinge tu ɔɔ naan kic ruumga aan gɔɔ naade se kici. ³⁷ Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakɲ iif ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

³⁸ «Gɛnaamge, 'jeelki, naaje k'ɔaadɔ se k'je j'asen taadn nakɲ kɛn jaay Isa tɛdo se. Ute nakɲ naan tɛdo se ɔo, Raa tɔolsenga *kusiŋsege. Ey num, ute Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ɔŋ noogse 'tɛdki te aak bɛɛ naan Raa ki eyo. ³⁹ Num gan debm jaay aal maakin do Isa al-Masi ki se, kusiŋin paac se, Raa tɔoliŋsinga naata. ⁴⁰ Bin se, ɔndki kɔndo, ɔɛɛ, taar se ɔnte 'baatinki! Ey num, taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkin maakɲ Kitap ki se, sɔm asen kaan dose ki cɛɛ, kɛn ɔɔ:

⁴¹ *'Booyki bɛɛ, naasen kɛn aalki Raa maak ki ey se,*

nakɲ se lɛ, deelga dose ɔɔ ɔksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tɛdn nakɲ kɛn deel doa

ɔɔ nakɲ se kɛn nam kuuy jaay ɔaadɔ taadsen mɛtin kic ɔo,

naase lɛ aki 'took ey tap.‡»

⁴² Kɛn Pɔl ute Barnabas jaay teec teec naatn maakɲ ɔee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gɔtn se jeege taadden ɔɔ: «Bii sebitn kuuy se, 'tɛrl 'ɔaakiro ajeki taadn mɛtn taar se daala.» ⁴³ Kɛn jeege wɔɔk nan se, maakde ki se Yaudge dɛna, ute jee kɛn tɛdga tɛd rode Yaudge kɛn ɔk taar Raa ɔɔŋ se ɔaa ute Pɔl ɔɔ Barnabas. Kɛn naade jaay ɔaa ɔaa se, Pɔl ute Barnabas se taad ute naade, dejde ɔɔ bɛɛ Raa se, j'ɔkin ɔɔŋɔ.

Naan ki se Pɔl ute Barnabas kaamde se aan kaakɲ jee kɛn Yaudge eyo

⁴⁴ Anum, *6ii sebit kɛn kuuy se, jee maakɲ gɛgɛr kɛn Antios kɛn taa naan Pizidi ki se, dɛnin ɔaadɔ tus gɛn booy taar Mɛljege. ⁴⁵ Num kɛn Yaudge jaay aak jeege ɔaadɔ tus dɛn se, naade tɛd maak-kilimi ro Pɔl ute Barnabas ki ɔɔ naade baag naajn Pɔl ɔɔ taad jeege tu ɔɔ: «Taar kɛn Pɔl taad se, taar kɛn mɛt ki eyo.» ⁴⁶ Gɔtn se Pɔl ute Barnabas se, taad aal dode sɛŋ deekden ɔɔ: «Bɛɛki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu ɔo jaayo. Aan gɔɔ naase lɛ 'baateki dɛy se, kɛse naase malinge ɔo 'tɛdki murs rose ki gɛn kɔŋ *kaajn gɛn daayum eyo. Bɔrse num, naaje se, k'ɔaa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo. ⁴⁷ Kɛse ɔo naabm kɛn Mɛljege ɔljeno ɔɔ taadjeno ɔɔ:

Maam se m'tɛdi naai 'tɛdga gɔtn wɔɔr gɛn wɔɔr mɛtjil jeege paac,

taa naai adɛn ɔaa taadn taar Raa jeege tu

bini 'kaan gɔtn duni 'daar ro ki ɔɔ adɛn taadn ɔɔ: Raa se adɛn kaaja.Œ»

Œ 13:33 Aak KKR 2.7. * 13:34 Aak Eza 55.3. † 13:35 Aak KKR 16.10. ‡ 13:41 Aak Aab

1.5. Œ 13:47 Aak Eza 49.6.

⁴⁸ Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek do: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gotn se, jee ken Raa beer tooddenga toođ gen ken kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

⁴⁹ Gotn se, taar Meljege Raa se wook dood taa naan gotn ese paac. ⁵⁰ Gan Yaudge se doos metn magalgen maakn geger ken gotn ese ute mendgen jeedege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade olde metde taa j'dabar Pol ute Barnabas do naade tuurde naatn maakn taa naande ki. ⁵¹ Ken Pol ute Barnabas jaay baa baa se, tup kudn jedege tu* do naade iin baa Ikoniom ki. ⁵² Gan jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

14

Pol ute Barnabas maakn geger ken Ikoniom ki

¹ Ken Pol ute Barnabas jaay aan maakn geger ken Ikoniom ki se, naade baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki aan go ken naade tedo maakn geger ken Antios ki se. Gotn se, naade taadden taar *Raa bini ol naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo denin took aal maakde do Isa *al-Masi ki. ² Gan Yaudgen baate tookn taarde se doos metn jeegen ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki. ³ Ute naan se kic 60, Pol ute Barnabas tingoga dena maakn geger ken ese do naade taad taar Meljege se jeege tu do naade taadden taa bee Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. Jo gotn se, Raa olden naade ted nakn-koođe ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu do taar naade taad se, taar met ki. ⁴ Do taarde ki se, jeegen maakn geger ken ese se baa gaan naapa goto kaam dio: jeegen metinge baa metn Yaudge do kengen kuuy se le baa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ Gotn se Yaudge ute jeegen ken Yaudge eyo ute magaldege se, dookga taarde gen baa koocn *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tool ute koa. ⁶ Ken Pol ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan baa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan gotn naane se, naade baa ting maakn geger ken Listir ute ken Derbe ki do ute naange tun ces ki ces ki. ⁷ Ken naade jaay aan gotn naane se kic 60, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pol ute Barnabas maakn geger ken Listir ki

⁸ Maakn geger ken Listir ki se, ok gaaba kalan bin se gotn tingin 60 naan ki sum. Jo gaabm se, gotn k'j'oojin tap 60 k-runگوی; bii kalan naan lee te eyo. ⁹ Bii kalan, naan ing booy booy taar Raa ken Pol taad se. Gotn se Pol ondin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kon lopia. ¹⁰ Gotn se, Pol uun mindin raan deekin do: «lin 'daara!» Jo gaabm se naar iin daar kirit do baag lea. ¹¹ Ken jee denge jaay aak nakn Pol ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naande se, do naade taad do: «Beer, raage se delga jikilimge do booy baadoga gotjege tu!» ¹² Gotn se Barnabas se naade dajin Zeus. Zeus se je deekn do: *gaar gen raage*. Jo Pol le, naade dajin Ermez. Ermez se je deekn do: *debm taadin bedina*. ¹³ Raaden Zeus se, been ces taa doob ken j'end maakn geger ki se, do debm ken lee toj serkn maakn bee ken se, tok baano ute kos-taarge dio do tamardeno ute poon kaagge jaay 60 baandeno taa bee

* **13:51** Tupm kudn je ki se, gotn Yaudge tu se je taadn do: dim aden tum tap 60 goto.

ken ese, taa naan ute jee denge se dookga taarde je tojn *serke Barnabas ute Pol ki.

¹⁴ Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pol, jaay booy taar ese se, naade maakde tuju do neepm te kaldege do gotn se, naade naar aan baa on jee denge se, taadden makono do: ¹⁵ «Ay, naase ara, kese naase 'tedki nakn-kooom di bini! Berε, naaje se k-jikilimge aan go naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakse do Raa ki naan ken ting zere se! Naan bo debm aalo maakn raa ute do naana do aalo baar do nakgen baa se paac. ¹⁶ Do dokin se, metjil jeegen gay gay kic bo, Raa onden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki. ¹⁷ Ute naan se kic bo, Raa se daayum tedden beε do beε ken naan lee tedden se, naan eedden maane oojden nakdege do edden koso ute maraadiina do raapden maakde sakan.»

¹⁸ Ute taar ken naade taadden se kic bo, Pol ute Barnabas tedden bini jaay bo baa gaas jee denge gen tojn serke se.

¹⁹ Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iino Antios ki do kengen metinge iino Ikoniom ki baado Listir ki do dos metn jee dengen gotn ese do taadden taar Pol ute Barnabas taad se, taar met ki eyo. Gotn se, Pol naade tundiin ute koa do tiik teecnsin naatn maakn geger ki se do baa undin naata, naade saap do kaad naane, naan ooyga. ²⁰ Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay baado tus gurugin se, gotn se Pol iin daara do ok terl baa maakn geger ken Listir ki. Metbeenki se, naan ute Barnabas iin gotn ese do baa Derbe ki.

Pol ute Barnabas ok terlo Antios ken taa naan Siri ki

²¹ Ken naade jaay aan maakn geger ken Derbe ki se, Pol ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gotn se, jeege dena took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iin on gotn ese, ok terl baa maakn geger ken Listir ki do Listir ki se naade iin baa maakn geger ken Ikoniom ki do Ikoniom ki se, naade iin baa maakn geger ken Antios ki ken taa naan Pizidi ki. ²² Maakn gegerge tun, naade aanga tak bo naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki do taadden do doobm Isa al-Masi ki se j'okin tooo do ter taadden do: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay bo j'aki kend *maakn Gaar Raa ki.» ²³ Gotn ken naade aanga jaay onga *egliz se, naade beer tondden jeegen 'tedn naandege. Gotn se, naade uun *siam do eem Raa jaay bo, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

²⁴ Gotn se, Pol ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki. ²⁵ Ken naade jaay aan maakn geger ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gotn ese do baa maakn geger ken gotn k'lee k'daar markabge do geger se ron Atalia. ²⁶ Naade iin maakn geger ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn geger ken Antios ken taa naan Siri ki. Gotn se bo, metn-jiki naade iino ro ki do maakn geger ken ese bo, jee Raage ondeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken borse naade ted aasinoga se. ²⁷ Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pol ute Barnabas dan tus jee egliz ki. Gotn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa olden naade tedo se do ter taaddeno do: «Borse se, Raa dooga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.» ²⁸ Gotn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

*Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakɲ metn taara
(Gal 2.1-9)*

¹ Gɔtn se jee mɛtinge iino taa naan Jude ki ɔ baado maakɲ geger ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki ɔ: «Ken naase jaay j'ɔjsen te pɔndo aan gɔɔ ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadn ey se, naase aki 'kɔɲ kaaj eyo.» ² Gɔtn se Pɔl ute Barnabas took eyo do taar naade ki se ɔ do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se ɔ, jee gɔtn ese uun doa gen kɔl Barnabas ute Pɔl ɔ genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa ɔaa kɔɲ *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun Jeruzalem ki gen ɔaa kaakɲ metn taar se. ³ Gɔtn se, eglizn Antios ki edden ne dim ken naade an ɔaa merte jaay ɔo ɔlden doob ki.

Ken naade ɔaa ɔaa se, aal teec ute taa naan Penisi ɔo ute taa naan *Samari. Gɔtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo. ⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, dɔɔd ɔkde merte. Gɔtn se naade taadden metn taar nakgen ken *Raa ɔldeno naade tedo se. ⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gɔtn se naade iin taad jeege tu ɔ: «Bee ki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tɔɲɲ pɔndo ɔo Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Ter gɔtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakɲ metn taar se. ⁷ Ken naade naaj te naapa makɔɲɔ bini jaay ɔo, Pier iin daara ɔo taadden ɔo: «Genaamge, naase 'jeelki maam Raa beer ɔɔdum daanse ki se do dɔkiɲa, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookɲ kaal maakde do Isa ki. ⁸ Taa Raa se naan jeel naɲ maak-saapm jikilimge ɔo jee ken Yaudge ey se kic ɔo, naan took ɔkdega ɔo eddenga *Nirl Salal aan gɔɔ ken naan ɛɖjekiro naajega tu se kici. ⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se ɔo, naade kic aal maakde do Isa ki sum ɔo, Raa *tug daapdenga maakde. ¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujɲ maakɲ Raa se ɔo naase je aki kɔnd daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajega se j'ɔɲ j'aasinkiro te gen kuunin eyo. ¹¹ Bin num, kese met ki eyo ken j'aki tedn naan se! K'jeelki naajega kic j'aalki maakjege do bee gen Meljege Isa ki aan gɔɔ naaden ken Yaudge ey se kici, jaay ɔo naaje j'ɔɲki kaaja aan gɔɔ ken naade ɔɲ se kici.»

¹² Gɔtn se jee tus ute dende se do dek ɔo naade ɔɲ gɔtɔ Pɔl ute Barnabas ki taadden metn taar nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa ken Raa ɔldeno naade tedo daan jeege tun Yaudge ey se. ¹³ Ken naade jaay taad naɲ taarde se, gɔtn se Jak uun taara ɔo deekden ɔo: «Genaamge, uɖumki bia! ¹⁴ Simon* taadjekiro ɔo metn-jiki tap ɔo Raa se beer tɔɔdoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tedn jee naange. ¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobin ki aan gɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raandeno do dɔkin ken ɔo: ¹⁶ Meljege Raa deek ɔo:

*Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade ɔaaɔ
ɔo kaagɲ bee Gaar *Daudn ken tɛɾɛc se, maam m'utu m'an daar gɔtin ki*

* 15:14 Simon se naan ɔo Pier sum kici.

king gōtn ara 6ii kandum†.] ³⁵ Anum Pōl ute Barnabas se ɔp ing Antioḥ ki. Gōtn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dēna lee dooyden ute taar Mēljege ɔ taadden Labar Jiga.

*Pōl gaan ute Barnabas
(Gal 4.13-15)*

³⁶ Ken naade jaay ting aas gōtn ese se, Pōl deek Barnabas ki ɔ: «J'ɔk k'terl k'ḡaa kaakj gēnaagen doobm *al-Masi ken ing maakj gēgerge tun paacn gōtn naaje k'lee k'taado taar Mēljege ro ki se. K'ḡaa k'j'aakden tu, naade tap 6o ing ɔ dī.» ³⁷ Gōtn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danin Mark se kic 6o 'ḡaa ute naade. ³⁸ Num gan Pōl took eyo, taa Jan-Mark se res ɔndenga kōḡ taa naan Pampili ki ɔ naan ɔn aay ute kaamin gen tēdn naaba ute naade eyo. ³⁹ Gōtn se, naade naajga taara dēna, naḡ taarde ḡaa ɔk te mētn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark lē ook maakj markab ki gen ḡaa taa naan Sipir ki; ⁴⁰ num Pōl se lē, bēer uun Silas gen ḡaa ute naana ɔ gēnaagen doobm al-Masi ken gōtn ese tondde mētn Raa ɔ daayum Mēljege ŋ'tēdden bēēna.

Pōl ḡaa merte gen k-dige

⁴¹ Pōl iin gōtn ese ɔ ḡaa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki ɔ gōtn naan aanga ro ki se, naan ed kaay kaama *eglizge tu.

16

Timote ḡaa ute Pōl ɔ Silas gen tēdn naabm Isa *al-Masi

¹ Ter Pōl ute Silas jaay aan maakj gēger ken Derbe ute gen Listir ki se; gōtn ese naan ɔ gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mēnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubiḡ se, kōd Grēk. ² Timote se, gēnaagen doobm al-Masi ken maakj gēgerge tun Listir ute ken Ikonioḡ ki, paac se tōomiḡa. ³ Gōtn se Pōl je ɔ k'ḡaa tēle, naḡ taa Yaudgen ing maakj gēgerge tun ese se, naan ɔjin pōndo, taa jeegen paacn gōtn ese se jeelin naan se bubiḡ kōd Grēk. ⁴ Ken naan jaay ɔ pōndo Timote ki aas se, naade iin gōtn ese ɔ ḡaa lee maakj gēgerge tu ɔ naade taad gēnaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se ɔ naade taadden ɔ: «J'ing do taar ken se.» ⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gōtn ese se tēd jee al-Masigen mēc, ɔ ḡii-raa naade ziid ḡaa ute naande.

Pōl ni maakj gēger ken Troas ki

⁶ Pōl ute Silas se je ḡaa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; naḡ *Nirl Salal taadden maakde ki ɔ j'ōnte ḡaa. Num gōtn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki. ⁷ Ken naade jaay aan cē taa naan Misi ki se, naade je ḡaa taa naan Bitini ki; naḡ gōtn ese kic Nirl gen Isa gaasde. ⁸ Taa naan se 6o, naade aal teec taa naan Misi ki ɔ bōy ḡaa maakj gēger ken Troas ki gōt ken k'lee k'daar markabge se. ⁹ Maakj Troas ki jaay Pōl tood tood nōr se, naan nia ɔ maakj nin ki se, naan aak aan ḡoo kōd Masedoan kalan daar daar naanin ki ɔ eemin nō mētin ki ɔ: «Iin 'ḡaado Masedoan ki ara taa ajen naaka.» ¹⁰ Ken Pōl jaay taadden mētn taar ninga sum se, gōtn se sum 6o naaje* k'naar k'je doobm j'an ḡaa Masedoan ki, taa ute mētn taar nin se, naaje k'jeelga maakje ki kēse Raa 6o danje gen ḡaa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gōtn naane.

† **15:34** Taar se maakj kitapge tun do dōkin se mētinge maakde ki se gōtō.
Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

* **16:10** Gōtn se

Pəl aan maakn geger ken Pilip ki
(Plp 1.1-11,27-30)

¹¹ Naaje j'iin maakn geger ken Troas ki se, gōtn se naaje k'j'ook maakn markab ki ɔ k'j'omb k'gaan baar k'ḡaa taa naan Samotras ken maane gurug aaliṇ se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'ḡaa maakn geger ken Neapoli ki gōtn ken k'lee k'ḡaar markabge se kici. ¹² Gōtn se, naaje k'j'iin k'ḡaa maakn geger ken Pilip ki ɔ maakn taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan geger magala ɔ ɔk *Rōmege dēna. Gōtn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

¹³ Ken *ḡii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakn geger ken se ɔ k'ḡaa taa oolo ki k'saap j'ɔ kaad naane j'kōn gōtn jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'ōn mēndge kandum sum ḡo tusga, k'j'ing cēede ki ɔ k'taadden taara. ¹⁴ Maakde ki se, mēnda kalan rōṇa Lidi ɔ naan iinō maakn geger ken Tiatir. Mēnd se, naan ḡeer Raa ki ɔ ɔk kalge gen zoa ɔ kalinge se kalgen te rōdege ɔ aac kaace. Ken Pəl jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege tēdīn maakin ki gen booy kōkṇ taar Pəl se ɔ naan aal maakin dōṇ ki. ¹⁵ Gōtn se, naan ute jeeḡen maakn ḡeen ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje ɔ k'ḡaa ḡeen ki ɔ ḡeekjen ɔ: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu ḡeer num, 'ḡaakiro aki king ḡeem ki.» Gōtn se, naan ḡoje bini ɔlje naaje k'took k'ḡaa ḡeen ki.

Pəl ute Silas se k'tək k'j'ombde dangay ki

¹⁶ Gan bii kalan naaje k'ḡaa ḡaa gōt ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon mēnda kalan bin se ḡaado ɔnje ɔ naan mēnd dukaaka ɔ ute dukaakin se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mēnd se, mēlinge ɔṇ gurs ro ki dēna. ¹⁷ Naan lee ɔk metje naaje j'utu Pəl ɔ tōoy metje ki makōṇ ɔ dōok taara ɔṇ eyo ḡeek ɔ: «Jee ese se, naade jee tēdn naabm Raagen Taaro! Naade ḡaado se taa asen taadn ḡoobm kaaja!» ¹⁸ Mēnd se ɔk metje bii kando kando bini ɔ bii kalan Pəl ɔr se, tērl aakiṇa ɔ ḡeek sitan ken rōṇ ki se ɔ: «Ute ro Isa *al-Masi se m'ɔ: 'teec naatn ro mēnd ken se!» Gōtn se sum ḡo, sitan se naar teec naatn rōṇ ki. ¹⁹ Ken mēlinge jaay aakin naan dukaakin le gōtōga ɔ ḡoobm naade an kōṇ gurs kic ḡo gōtōga se, naade tək Pəl ute Silas ɔ ḡaanden naan magalge tun gōtn ese. ²⁰ Ter naade ḡaanden naan magalge tun *Rōmege tōndde se ɔ taadden ɔ: «Jee se le, Yaudge ɔ ḡaado se gen tujṇ naanjegē! ²¹ Naade lee dooy jeege ute ḡoobm king naandē ken naaje Rōmege se ɔlje ki ro ki eyo. Kēse naaje se j'an kōṇ tēd eyo.» ²² Gōtn se ɔ jee dēnge se iin ro Pəl ute Silas ki. ɔ magalgen Rōmege tōndde se iin tōdn ute kaldege taa tōḡe ɔ ɔ k'j'ōndde te mēje. ²³ Ken naade jaay tōnd dēṇde aas se, naade ḡaa ɔmbden maakn dangay ki ɔ taad magal jee dangayge tu se ɔ jee se k'ḡoobde jiga. ²⁴ Ken magal jee dangayge jaay booy taar naade taadīṇ se, naan tək ɔmbden maakn dangay ken maak ki ɔ tōndden poolo jēdege tu.

Magal jee dangayge took aal maakin do Isa ki

²⁵ Ken aan ḡōr ute daan ḡea se, Pəl ute Silas se eem keem Raa ɔ tōmin tōm ute kaa, kaad ken se jee dangaygen kuuy se, ing booy kaadegen naade ing aar kaar se. ²⁶ Gan gōtn ese sum ḡo, naanṇa naar te makōṇ ɔ ɔ ḡee ken naade ing maak ki se kic ḡo ute magaliṇ te rig rig. Gōtn se kaam taargen gen ḡee se tōd kalde ki, naan ken se zinzir k'dōkṇ jee dangayge se kic ḡo tōd si kalde ki. ²⁷ Ken magal jee dangayge jaay ḡōrl iin maakn bin ki

se, naan aak kaam taar jee dangayge se paac toodga wan wan. Gotn se naan saap do kaad naane jee dangayge se aanga. Taa naan se bo, naan doo g'ord-ferliina je tool rona. ²⁸ Gan Pol doo doo makon do: «Ay ono, onte tool roi, bere naaje j'utu paac!» ²⁹ Gotn se magal jee dangayge se beere okina do ron ook marga, taad do j'ocino poodo taa an kaakn goto. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar end baa maakn dangay ki do baa ooc metn je Pol ute gen Silas ki. ³⁰ Gotn se naan doo teecdeno naatn do toond metde do: «Nakage, maam tap bo m'tedn rom m'oo di jaay m'kon kaaja se?» ³¹ Naade terlin do: «Naai aal maaki do Meljege Isa ki do ute naan se, naai ute jeeigen maakn bei ki paac se, aki kon kaaja.» ³² Gotn se naan ute jee maakn been ki se, naade taadden taar Meljege Isa. ³³ Maakn noor ken ese sum bo, magal jee dangayge se baanden gotn ok maane. Gotn ese naan tug daapden taan-dudege. Do naan ken ese sum bo, naan ute jee maakn been ki se, Pol ute Silas *batizde. ³⁴ Gotn se Pol ute Silas se naan dan baanden been ki do edden koso. Gaabm se, ute jeengen maakn been ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki. ³⁵ Ken goto jaay iip se, magalgen *Romge toonde se, olo asgarge baa taad magal jee dangayge tu do: «Jee se, 'tood tode.» ³⁶ Magal jee dangayge baado taad Pol ki do: «Magalgen Romge toonde se, olo asgarge do baado taadum do k'tood k'talse. Bin num 'teeckiro naatn maakn dangay ki do 'baaki te lapia.» ³⁷ Gan Pol deek asgarge tu se do: «Naade aakjen te metn taarje ey sum bo ol k'tondje naan jeege tu, do baa olje dangay ki, ey num bere, naaje kic k'Romge. Num gan borse num naade je ajen toond tol nam 'jeel gotje ey se met ki eyo. Bin se, onde naade malinge bo ade baa utu ajen toond naatn maakn dangay ki se.» ³⁸ Asgargen j'oldeno jaay ok terl baa se baa taad taar se magalge tun Romge toonde se. Ken magalgen se jaay booy do Pol ute Silas kic bo Romge se, gotn se beere baa okde. ³⁹ Naade baado onde do tedden kaldé jaay tood tode do taadden do k'l'iin k'l'onde maakn gegerde se. ⁴⁰ Ken Pol ute Silas jaay teeco maakn dangay ki se, naade baa gotn Lidi ki. Ken naade aan se, on genaagen doobm *al-Masi ki. Gotn se, naade edden kaay kaama, jaay bo iin baa.

17

*Pol ute Silas baa maakn geger ken Tesalonik ki
(1Tes 1, 2.1-16)*

¹ Ken Pol ute Silas jaay iin ono geger Pilip se, naade aal teeco maakn geger ken Ampipolis ki ute ken Apoloni ki. Do naade baado maakn geger ken Tesalonik ki. Gotn se, Yaudge ok bee ken naade lee tusn maak ki. ² Aan goo nakn se, naan deelga deel ro ki se, Pol baa on Yaudge do daan suukge tun moto se, aanga *bii sebit ki tak bo, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakn Kitap ki. ³ Naan taad tookden metina do taadden metn taar maakn Kitap ken taad do: «*Al-Masi se baadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan ade dur daan yoge tu. Al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan bo Isan ken maam m'taadsen taarin se.» ⁴ Gotn se Yaudgen metinge se, taar se baa end maakde ki do took baa tum ute Pol do Silas. Naan ken se Gekgen beer *Raa ki se kic bo dena ute mendge dena ken gaabdege jee magalge se kic, took baa ute naade.

⁵ Gan Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, ted maak-kilimi ro Pol ute Silas ki do on jee mursgen lee daan doobge tu se rejdeno ute gurs. Naade baado doos metn jee denge taa tujn goto. Gotn se, naade iin baa terec bee Jason gen je Pol ute Silas. Ken naade jaay onfenga num, anden tokn baa

naan jee denge tun tusga se. ⁶ Ken naade baa jaay onden te ey se, naade ok baano ute Jason ute genaage kandum ken doobm al-Masi ki naan toogge tun gotn ese. Gotn se, naade tooð tooð oo: «Jee tuj *dunia te magalin se, berε, berse naade aanga ara! ⁷ Oo Jason se bo, debm ken okden been ki oo jee se le, Sezar Gaar magal ken ing *Rom ki se, naade oo ansin dim eyo oo naade taad oo Gaar magal kuuy utu oo naan se bo, ken ron Isa se.» ⁸ Ken jee ute dende ute tooppen gotn ese jaay booy taar se, naade maakde baa tuju. ⁹ Gotn se naade ol Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, baado dond gurs den jaay bo, naade tooð tooð.

Pol ute Silas baa maakn geger ken Bere ki

¹⁰ Maakn noor ken ese sum bo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ol Pol ute Silas baa geger ken Bere ki. Ken naade jaay aan se, naade baa maakn *bee ken Yaudge tun lee tusn maak ki se. ¹¹ Gan naade baa on Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakn Kitap ki se taa naade an kaakn jeel ro ki taar ken Pol lee dooyden se, met ki lo met ki ey le. ¹² Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki oo mend Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³ Gan Yaudgen maakn geger ken Tesalonik ki jaay booy oo Pol baaga taadn taar Raa maakn geger ken Bere ki kic se, naade baado oos metn jeege taa tujn gotn daala. ¹⁴ Gotn ese, genaagen doobm Isa al-Masi ki naar ol Pol baa taa baar ki gen baa kookn maakn markab ki. Num Silas ute Timote se le oop ing Bere ki. ¹⁵ Jeege baa kol Pol se, naade ook maakn markab ki ute naana, bini olinoo maakn geger ken Aten ki. Ken naade terlo terl se, Pol taadden oo ken j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'baado j'onjin keske.

Pol taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶ Kor Pol utu booy booy Timote ute Silas maakn geger ken Aten ki se, naan aak maakn geger ese se dooc ute maragge sum oo naan aak se maakin tuj kasak kasak. ¹⁷ Gotn se, naan iin baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge oo ute jee beer Raa ki. Oo bii-raa boor maakn geger ken jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸ Gotn se jaay jee dooy jeegeen uun taar Epikirus ute jee dooy jeegeen uun taar Zenon se* ing naaj ute naana. Jee metinge deek oo: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap bo je deekn oo di?» Jee kuuy deek oo: «Naan berε baanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taad bin se, taa Pol se taaddega taad taa Isa oo ute metn taar dur jeegeen utu dur daan yoge tu se. ¹⁹ Naade ok baansin do ko ken naade lee tusn aakn metn taardege se, oo gotn se k'danin Areopag. Gotn se naade taadin oo: «Naaje k'je naai ajen taadn metn taar dooy kijn ken naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kokn metina. ²⁰ Ute metn taarigen bii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, baado taadjen metin tu, taa naaje k'je k'jeel kokn metina.» ²¹ (Naade taad bin se taa jee Aten ki ute mertgen baado baao oo kengen ting ting gotn ese se, naade ing bo gen booyo oo gen taadn metn taargen kiji ken naade onga num baado lee taad metin se)†.

²² Gotn se, Pol iin daar daan jeege tun Areopag ki se oo deekden oo: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee okki maragge se onn aak eyo.

* **17:18** Jee uun taar Zenon se k'dande Stoyisige. † **17:21** Kese Luk mala ken taad taar ese.

²³ Ken maam m'leedo maakn gegerse ki se, maam m'aako gotn ken naase 'lee eemki maragsege do m'ono gotn tojn serke kaam kalan bin se k'raanin ro ki j'oo: «Kese raa k'jeel metin eyo.» Taa naan se bo, maam m'baado se m'asen taadn Raa ken naase eeminki jaay 'jeelin ki ey se.

²⁴ «Raa se, naan bo debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se do naan bo mel maakn raa ute do naanja do naan se ing maakn beege tun jikilimge bo iinin ute jide se eyo. ²⁵ Do naan le, alin dim te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin ki sum bo ed koa nakge tun ing baa se paac do naan bo debm edjeki nakgen 'kaasn tingjege. ²⁶ Naan aalo deb kalan sum bo ken tooj dirl metjil jikilimgen do naan ken baa se paac. Do naan bo debm tonddeno kaadn toojdege do kaadn kooydege do gaan edden taa naange do tonddesin te naan guuringe.

²⁷ «Raa tedn naan se taa naade an jea do bin sum bo daan naane naade an kono le daam? Taa naan le dak ute naajege eyo. ²⁸ Taa naan se bo, naaje j'ingki do k'leeki se kic bo ute naana do borse ken j'utuki zere se kic le ute naana. Kese bo maakn jee kaar bal-zerege tu se, deb kalan maakn kaan ki se taad do: «Naajege se k'gaan Raage.» ²⁹ Aan gao naajege k'geninge dey se, bin naan naaje j'aki kon saapm j'ooki Raa se tec aan gao maraggen ken k'tedden ute daab, pudda ey le ute ko se eyo. Nakgen se jikilimge tedden ute tirddege sum. ³⁰ 'Booyki! Do dakin ken naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan ken se kic bo, Raa on utsen te eyo. Num borse se, naan dan jeegen gotn baa se paac taa terl maakde ade baa gotn naan ki. ³¹ Taa naan se bo, Raa se ondga kond bin ken naan an kon booro ute doobin do jeege tun do naan ki paac. Ute debm ken naan beer addin gen kon booro do jeege tu se, debm se bo ken naan durin daan yoge tu taa jikilimge se an jeel ro ki.»

³² Ken naade jaay booy Pol do Raa duroga nam daan yoge tu se, gotn se jee metinge baagin teracin metin ki. Gan jee kuuy se taadin do: «Do taari ki se, bin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadn aan gao ken ese daala.» ³³ Naan ken se sum bo, Pol teec onde. ³⁴ Num gan, jee metinge baa on Pol do took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan ron Denis, naan kic maakn jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici do menda kalan ron Damaris ute jeegen kuuy kic baa te naana.

18

Pol baa maakn geger ken Korint ki

(1Kor 1.1-9, 2.1-5; 2Kor 11.5-12, 12.12-13)

¹ Ken Pol jaay iin on geger Aten se, naan iin baa maakn geger ken Korint ki. ² Gotn se naan baa dood ute kod Yaud k'danin Akilas utu aan kaana do naan j'oojin taa naan Pon ki. Naan iino taa naan Itali ki ute mendina rona Prisil, taa Gaar magal gen *Romegen k'danin Klod se al k'tuur Yaudge naatn paac maakn geger ken Rom ki se. Naan ken se, Pol baa deel ute naade, ³ taa naabin le, tec gao gen naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm koror. Taa naan se bo, Pol baa ing ute naade do naade lee ted naaba tele.

⁴ Aanga *bin sebit ki tak bo Pol baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Gekge tu taa naan je naade 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁵ Gan ken Silas ute Timote ken iino Masedoan ki jaay aan sum se, Pol on ron paac gen taadn taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal do *al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan

60 Isa se. ⁶ Gan gōtn se, Yaudge se iin roŋ ki ɔ naajina. Naan ken se, Pɔl ɔk mind kalina ɔ deekden ɔ: «Bere, naase se ken dim jaay aanga dose ki kic num, maam se ɔlum eyo ɔ j'am kɔkɔ mindum eyo. Naan ki se bere, maam m'baa taadin taar Raa jeege tun Yaudge eyo.» ⁷ Naan iin teec gōtn ese ɔ baa bee gaab ki kalan k'danin Titus Justus. Naan se debm beer Raa ki ɔ been se ɔnd daamboogo ute bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁸ Gōtn se Krispus, naan ken magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakɔ been ki paac took aal maakde do Melje ki, ɔ jee Korint ken den lee booy taar Pɔl se kic, took aal maakde do Isa ki kici ɔ *k'batizde. ⁹ Ken aan nɔɔr se, Meljege Isa mala teec naan Pɔl ki ɔ taadin ɔ: «ŋte beer jeege tun se, num taad taar Raa baa ute naani sak sak, ŋte doa. ¹⁰ Taa maam m'utu te naai se nam kɔn kɔl jin roi ki eyo. 'Jeele, maakɔ geger ken ese se, maam m'ɔk jeege dena.» ¹¹ Gōtn se Pɔl ɔp ting maakɔ geger ken Korint ki se baara ute laapa mece. Gōtn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

Pɔl j'ɔk k'baansin naan magal *Romege tu

¹² Kaad ken Galion magal taa naan Akayi se, naan ken se Yaudge dook taarde baa ɔk Pɔl ɔ baansin gōtn kɔjn bɔɔr ki. ¹³ Gōtn se, naade deek Galion ki ɔ: «Gaabm se ɔs metn jeege ɔ j'ŋte keem Raa tec aan gɔ ken naaje k'lee k'j'eem se.» ¹⁴ Ey num Pɔl se je taada, naɔo Galion naar taad Yaudge tu ɔ: «Naase Yaudge, ken gaabm se jaay ted te nakɔ ute doobin eyo, lɔ tujga dim kuuy se, gen naan se num, maam m'asen kaakɔ metn taarse. ¹⁵ Gan naase le, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeesege tu. Bin num, keɔe nakɔ naase malinge! Maam se, m'kɔn kɔjn bɔɔɔ do nakge tun bin eyo.» ¹⁶ Gōtn se, naan tuur ɔddeno naatn gōtn kɔjn bɔɔr ki se. ¹⁷ Gōtn se jeege paac iin gōtn ese, iij-ɔk Sosten magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ tɔnd derɛɛɛina naan jeege tun gōtn kɔjn bɔɔr ki se. Naɔo Galion ken magal Romege aak nakɔ ken naade ted se, don ɔkɔ kic 60 dirinin eyo.

Pɔl ɔk terlo maakɔ geger ken Antios ken taa naan Siri ki

¹⁸ Maakɔ geger ken Korint ki se, Pɔl tingga dena, jaay 60 naan iin ɔn genaagen doobm Isa *al-Masi ken gōtn ese. Naan iin baa ute Prisil ɔ Akilas maakɔ geger ken Sankre ki gɔt ken k'lee k'daar markabge. Gōtn se, naan dɔs donɔ taa naan naamga naam taarina, jaay 60 naade ook maakɔ markab ki ɔ baa taa naan Siri ki. ¹⁹ Ken naade jaay aan maakɔ geger ken Epez ki se, Prisil ute Akilas se Pɔl ɔnden gōtn ese ɔ naan iin baa maakɔ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gōtn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa. ²⁰ Naade tɔnd metin ɔ: «ɔp ing ute naaje,» naɔo Pɔl baate. ²¹ Ken naan iin ɔnde kɔn se deekden ɔ: «Ken Raa jaay je num, bin kuuy jaay m'ade baa gɔtse ki.» Gōtn se naan iin maakɔ geger ken Epez ki se, ook maakɔ markab ki ɔ baa. ²² Ken Pɔl jaay aan maakɔ geger Sezare ki se, naan ook baa Jeruzalem ki gen tedn tɔɔɔe *egliz ki, jaay 60, naan booy baa maakɔ geger ken Antios ken taa naan Siri ki. ²³ Gōtn se, naan tingga bii kandum jaay iin baa leedo maakɔ gegerge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gōtn naan aanga tak 60, naan ed kaay kaama genaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apɔlɔs baa maakɔ geger ken Epez ki ute gen Korint ki

²⁴ Kaad ken se gaaba kalan, kɔd Yaud k'danin Apɔlɔs ɔ naan se k'j'oojin maakɔ geger ken Alekzandri ki. ɔ naan iin baado maakɔ geger ken Epez ki. Gaabm se jeel taadin taara aak eyo ɔ jeel ɔk metn Kitap jiga. ²⁵ Naan se k'dooyinga ute metn taar ken taad taa Meljege. Naan taad taar Raa se

maakin raap do ki sakan, so taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Nafo, naan se, jeel bo metn taar *batem gen Jan-Batist sum. ²⁶Maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Apolos baag taadn taar Raa jeege tu kic bo, beer eyo. Gan ken Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gotn se naade ok baansin ute naade so taadin Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala. ²⁷Apolos se, je baa taa naan Akayi ki gen baa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se bo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, edin kaay kaama so raan edin maktub jin ki, taa n'baa kedn genaage tun gotn naane, taa ken naan aanga num, naade an doodn kokn jiga. Ken naan jaay aan gotn naane se, ute bee ken Raa tedin se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gotn naane se, naan noogden dena. ²⁸Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gotn ese so taar ken naade an terl kic bo, naade on eyo. So ute taargen maakn Kitap ki se, naan taadden so: Isa se, naan bo al-Masi.

Pol baa merte gen k-motoge

19

Pol terl maakn geger ken Epez ki daala

¹Kaad ken Apolos utu maakn geger ken Korint ki se, Pol aal teeco taa naan Azi ken maakn koge tu se so baado maakn geger ken Epez ki. Gotn se, naan on jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki. ²So naan tond metde so: «Bii ken naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap bo booy te dose ki ey la?» Num gan naade terlin so: «Nirl Salal ken naai taadn se, bii kalan naaje k'booy te maanin eyo.» ³Ter Pol tond metde so: «Naase tap bo *k'batizse j'oo di?» Naade terlin so: «Naaje se, k'batizjen aan goo ken Jan lee batizo jeege se.» ⁴Pol taadden daala so: «Jan se batizo jee ken terloga terl maakde do *Raa ki sum. So naan taad Yaudge tu so j'aal maakde do deb ken utu baado metin ki se so naan bo debm k'danin Isa se.»

⁵Ken naade jaay booy taar Pol taadden se, gotn se naade took k'batizde kuuy ute ro Meljege Isa. ⁶Naan ken se, Pol tond jin dodege tu so gotn se Nirl Salal booyo dode ki so naade baag taadn taar naangen naade jeel metin eyo so naade taad taargen teeco taar Raa ki. ⁷Naade paac se, aas nakn gaabge baa baa sik-kaar-dio.

⁸Daan laap ken moto se, daayum Pol lee baado maakn bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu so naan taadden kic bo beer eyo. Naan je taa jeege inng booyin taarin se, 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁹Gan jee metinge se ted do mongo so baate tookn taarina. Do Doobm Isa ken naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Gotn se Pol iin onde so baa ute jee metin ki baa maakn lokol gen gaaba kalan k'danin Tiranos so gotn se bii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa. ¹⁰Gotn dooyin ken ese se, naan ted baara dio, bini ol Yaudge ute Grekgen taa naan Azi ki paac se, baa booy taar Meljege.

Nakn ken gaan Sebage teda

¹¹Anum Raa ol Pol ted nakn-koo6gen deel doa, ¹²bini, ol jeege baa tuuno kalge taal do Pol ki ey le baano ute kalge utn rona so naade tos baano so taalin do jee koonge tu so jee koonge se on lapia so jee koon sitange se kic bo, sitange teec onde.

¹³Gotn se, Yaudgen metingen lee maakn naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu so: «Ute ro Isan ken Pol lee taad taarin jeege tu se, m'oo: 'teecki naatn ro

jeege tu se!» ¹⁴ Jeegen tēdn naan se, naade cili. Naade se, gaan kōd Yaud kalan bini k'danin Seba, ɔ naan se maakn *magal jee tēdn serke Raage tu. ¹⁵ Gan bii kalan, gaabm ɔk sitan se taadden ɔ: «Isa se, maam m'jeeliṇa ɔ Pɔl kic le maam m'jeeliṇa, num naase ara tap ɔ, 'nanje?» ¹⁶ Gɔtn se, gaabm ken ɔk kɔɔn sitan se iin oocde; ken naan jaay ɔaa cirde sum se, naan tond awarde ɔ nēpm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini ɔj dode jaay aan teec se, kaldege kic ɔ, nēpden dode ki rɔsɔm rɔsɔm.

¹⁷ ɔ ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo ing maakn geger ken Epɛz ki jaay booy taar se, gɔtn se naade ɔeere ɔaa ɔkde. Taa naan se, naade ɔaa *nook ro Meljege Isa se cir daala. ¹⁸ Gɔtn se, jeege dēna ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, ɔaado tɔɔd mēdtege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee tēd se. ¹⁹ Maakde ki se, jee dēn ken lee ooj rōdege se, ɔaano ute maktubdegen ɔk mētn taargen naade lee oojn rode se ɔ gɔtn se naade tɔɔcin naan jeege tu ɔ maktubdege se jaay j'aak zɔn se aas tamma gen pudda dupu-si-mii*. ²⁰ Bin ɔ, ute tɔɔgn Meljege se taar Raa se wɔɔk ziif ɔaa ute naaniṇa.

Jee Epɛz ki iin gen tēdn taara

²¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl Salal ɔl Pɔl uun doa gen ɔaa Jeruzalem ki ɔ naan aal teec ute doobm taa naan Masedoan ɔ ute gen Akayi ki. Gɔtn se, naan deek genaage tun doobm Isa *al-Masi ki ɔ: «Bēeki num, ken m'aanga Jeruzalem ki jaay ɔ, sɔm m'utu m'ɔaa *Rɔm ki kici.» ²² Jee noogingen di Timote ute Erast se, naan ɔlde ɔ j'ond naana ɔ k'ɔaa Masedoan ki. ɔ naan mala se, ɔp ing ɔkɔ taa naan Azi ki.

²³ Kaadken se, jeegen maakn geger ken Epɛz ki se, jeege dēna iin ul taara gajalan taa Doobm Isa. ²⁴ Taa gɔtn se, ɔk kōd kōrdn tɔɔɔ rɔn Demetrus. Naan se lee ɔy pudda gen daapm ɔeegen sēem sēem ken tec ɔee magal gen maragden naade lee eemin ken k'danin Artemis se†. Ute naabden ese se, naan ute jeegen k'tēd naaba tēle ese, naade lee ɔj gurs dēna ro ki. ²⁵ Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tēdn naaba tēle ute jee ken naabde tec aan gɔɔ gen naade se, ɔ deekden ɔ: «Mēdumge, naase 'jeelki maal naaje k'j'ɔkki se k'j'ɔjnki ute naabm ese. ²⁶ Num gan naase aakkiga ɔ 'booykiga nakn ken deel Epɛz ki paac se ɔ Pɔl ese se deek jeege tu ɔ raagen naaje mala k'tēdnki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ɔl jeege dēna took taariṇa ɔ ɔaaga mētin ki. Nakn se, naan tēdn Epɛz ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute magalin paac kici. ²⁷ Ken naan jaay utu tēdn nakn se tak num, ɔere, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kɔl jeege maragjegen magal Artemis se kic ɔ, naade utu an kaal maak ki eyo ɔ ɔeen se kic le, naade an kaakn aan gɔɔ nakn cēre. Ey num, Artemis se ɔ, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemiṇa.»

²⁸ Ken jee tēdn naabgen gɔtn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde pirin ɔ baag tɔy dɔɔkn taara ɔ: «Artemis se, naan ɔ maragn magal ken Epɛz ki!» ²⁹ Gɔtn se, jeege iin ul taara gajalan maakn geger ken se, ɔ tɔko Gayus ute Aristark ken iin Masedoan ki ɔ lee te Pɔl tēle se. Naade naar ɔaandeno daan ɔɔr ken gɔtn k'lee k'j'ɔjn ɔɔrɔ se. ³⁰ Ey num Pɔl se, je ɔaa gɔtn jeege tun tus se kici, naɔo genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasiṇa. ³¹ ɔ maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee

* **19:19** Tamman gen puddn ese se aas gen kɔgn nam ken tēdn naaba gen bii dupu-si-mii.

† **19:24** Artemis se, marag ken menda. Jeege saap ɔ naan se ooj nakge, dirl maalge ɔ tēd mēdgen oojɔ.

metinge se medn Pølge do naade ol nam baa taad Pəl ki do: «Bere, onte baa gotn jeege tun tus se!» ³² Kaad ken jeege tus gotn ese se, jee metinge ul gen dode do jeegen kuuy se kic le, taad gen dode kici. Jee den jaay baado gotn ese se, metn taar jaay olde naade tush ro ki se kic bo, naade jeel metin eyo. ³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kod Yaud ron Alekzander. Maakde ki se, jee metinge baa taadin metn taar se jaay bo Yaudge alin baa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadin metn taar se. ³⁴ Nafo ken jee Epez ki jaay booy do naan kod Yaud se, gotn se naade doob dooy taa naapm caa do: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!» Gotn se naade dooy dook taara on eyo baa baa nakn ler dio.

³⁵ Kaam moon se, gaabm ken debm raan ken ted naaba daan Yaudge tun *jee kaakn metn taargen gotn ese se, ted jeege bini baa doa do deekden do: «Naase jee Epez ki, jeege paac se jeeljeki naajege bo ken k'j'okki bee maragn magal ron Artemis se. Do maragjege mala se le, naan ooco maakn raa ki. ³⁶ Maragjege se, nam demin eyo, num onki ro se urlu do nakn se 'saap okinki jiga jaayo. ³⁷ Jeegen naase 'tok baandekiro ara se le, naade uun te dim maakn bee maragjege tu se eyo. Do naade le, taad te taar ing kus ron ki eyo. ³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ok taara ute nam le, naaje j'okki bii gen kon booro do jee kon booringe kic le utu. Bin num, taar se on k'baan gotn naane bo, naade an kaakn ute doobina. ³⁹ Do ken naasen jee denge se jaay okki taar dim kuuy le, bii ken jeege tusga sum bo, j'utu j'kaakn metin ute doobina. ⁴⁰ Do nak ken naaje k'tedki jaaki se, j'utu j'ankiro baa te nakn on dojege tu. Bere Romege se le, utu ajeki kon mindjege 'deekn do: naajege se bo, jee tujn naange. Taa ken Romege jaay baado 'tond metjege gen tusjegen jaaki se, naaje j'aki kon taar dim, jaay j'adeki kon taad eyo.» ⁴¹ Ken naan jaay taad nan taarin se, jee se naan wookde.

20

*Pəl ok terl baa taa naan Masedoan ute taa naan Grekge tu
(1Kor 16.1-7; Rm 15.25-27)*

¹ Ken metn taar se jaay deel se, Pəl ol k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki do naan edden kaay kaama jaay bo deekden do ingki lapia do naan uun doobm taa naan Masedoan. ² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay bo naan iin baa taa naan Grekge tu. ³ Gotn se, naan ting laapa moto. Aan kaad ken jaay naan baa kookn maakn markab ki gen baa taa naan Siri ki se, naan booy do Yaudge se, dookga dook taarde ron ki gen kutina. Taa naan se bo, naan uun doa gen terl baa taa naan Masedoan ki. ⁴ Jeegen ken lee ute naan se, naade se bo: Sopatros goon Pirus ken iino maakn geger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iino maakn geger ken Tesalonik ki do Gayusn ken iino maakn geger ken Derbe do Tisik ute Tropim ken iino taa naan Azi ken kaam kalan do kese Timote. ⁵ Jee se ond naana baa booye* maakn geger ken Troas ki. ⁶ Gan naaje se k'ted Laa mappan ok rom eyo aas jaay bo, j'iin Pilip ki se, j'ook maakn markab ki k'ted bii mii jaay bo k'baa k'j'onde maakn geger ken Troas ki. Gotn se, naaje k'tingo bii cili.

Pəl taad jee Troas ki do ingki lapia

* **20:5** Gotn se Luk kic utu te naade.

7 Ken aan *6ii sebit ki teger se, naaje k'tus k'j'os kalan jaay 6o k'j'uun sen-sen†. Gotn se Pól baag taadn genaage tun doobm Isa *al-Masi ken tus gotn ese. Aan góo naan metbeeki sum 6o 6aa 6aa se, naan taadden taara bini aan daan 6ea. ⁸⁻⁹ Maakn 6ee ken k'j'óbiñ do naapiñ ki gen k-mótoge tu se, gotn se 6o naaje k'tus maak ki 6o maakn 6ee ken ese se, k'tóoc k'tóndga loompoge dena. Gotn se, goon kódo kalan k'daññ Utik se, naan ing king taa peneter ki. Aan góo Pól taad 6ñ ey se, gotn se bi 6aa 6kin se tood sen. Gan maakn toodn biñ ki se, naan iik ujo 6o aal ooc naan ki. Ken deb kalan 6óoy 6aa 6ññ jaay je an kuun se, 6ññ naan ooyga. ¹⁰ Gotn se Pól 6óoyo 6o no uuniñ 6kin kaadñ ki 6o deekden 6o: «Naase 6ñki rose urlu. Bere, naan utu zere!» ¹¹ Gotn se, Pól 6k terl ook 6aa maakn 6ee ki gotñ ki, naan dup edden mappa 6o k'j'os tele. Ter, naan baagden taadn daala bini góto iipi, jaay 6o naan deekden 6o: «Ingki lapia. Maam se m'6aaga jaayo!» ¹² Num, ken goon kódn duro se le, naade 6k 6aansin 6een ki 6o gotn se, jee paacn ken aakin se, maakde raapo.

Pól danjo jee naan *eglizge tu

¹³ Naan ken se, naaje k'j'ook maakn markab ki j'ond naana gen 6aa maakn geger ken Asos, gen 6aa kuun Pól gotn ese. Taa Pól se, uunga kuun doa gen 6aa ute jena. ¹⁴ Ken Pól jaay 6aa 6ñje maakn geger ken Asos ki se, gotn se naaje k'j'uuniñ maakn markab ki 6o k'6aa maakn geger ken Mitelen ki. ¹⁵ Metbeenki k'j'iin gotn ese 6o k'6aa maakn geger ken Sio ki, 6o metbeen ken kuuy se, naaje k'j'iin k'6aa maakn geger ken Samos ki. Ter, 6ii ken kuuy se, j'iin Samos ki se, k'6aa maakn geger ken Mile ki.

¹⁶ Naaje k'j'uun doobm se taa Pól se, beeki num, je naar 6aa Jeruzalem ki gen 6aa tedn Laa Pantekot. Taa naan se 6o, naan deel cee geger ken Epez ki kic 6o, baate kaal maak ki, taa naan je takal roná taa naan Azi ki se eyo.

¹⁷ Ken naaje k'j'aan maakn geger ken Mile ki se, Pól 6l k'6aa k'danjo jee naan eglizn Epez ki, taa utu an 6ñ gotn ese.

¹⁸ Ken naade jaay aan 6ññ se, Pól tedden toose 6o deekden 6o: «Gotn maam m'aan gotse ki jaay m'tingo maakse ki sum se, naase 'jeelumki. ¹⁹ Ken maam m'tingo maakse ki se, maam m'6opo rom baat jaay 6o m'tedo naabm Meljege Isa se. Kaad ken se, maam m'ingo maakn kaa-maan ki 6o m'dabarga dena taa Yaudgen dookga dook taarde jaay 'je am tool se. ²⁰ Jeelki, naan ken se, maam m'dooyseño 6o m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, 6o maakn 6eesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap 6o, maam m'dirigñ te eyo. ²¹ Maam m'taad Yaudge tu ute jeegen Yaudge eyo m'6o k'terl maakde do Raa ki 6o j'aal maakde do Meljege Isa ki.

²² «Borse, maam se m'6aa 6aa Jeruzalem ki. Kese *Nirl Salal 6o 6lum 6o m'6aa 6o maam se m'jeel eyo nakñ jaay utu kaan dom ki gotn naane se. ²³ Na6o, maakn geger ken maam m'aanga tak se, Nirl Salal 6ojum 6o ken maam jaay m'6aaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am 6aa kol dangay ki 6o j'utu j'am dabar dena. ²⁴ Gan maam se m'aak kingum do naan ki se, aan góo nakñ cere; nakñ ken 6onum maam ki tak se, m'je naabm ken Meljege Isa edumsin kaam jim se, m'an tedn kaasin ute doobiña 6o naabm ken Meljege edumsin se taa m'taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi 6o ute naan se 6o, Raa tedn beena jeege tu.

²⁵ «'Booyki, maam ken m'tingo daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se mootn naan ki se, naase amki kaak ey sum. ²⁶ Taa naan se 6o, jaaki

† 20:7 Sen-sen se, kosh ken taadjeki 6o Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

maam m'ok mind kaluma do m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se olum eyo. ²⁷ Taa maam se m'taadsenoga nakn ken paacn Raa maakin jen ro ki, taar dim kalan tap 6o, maam m'oyesen te eyo.

²⁸ «Borse, naase se ing ondk kondo do 'saapki do egliz ken Nirl Salal edsesin kaam jise se do aakdeki dode ki; bin se, 'gaamdeki aan goo dool baatge, taa egliz se Raa dugin ga dugu ute moosina.

²⁹ «Maam m'jeele, ken maam jaay m'baaga se, jeege se ute ade goon kend maakse ki aan goo k-sogsogigen endga maakn dool baatge tu num, lee wookde se. ³⁰ Do maakse ki se kic jee metinge utu dooy jeege ute taargen met ki eyo. Naade utu kol jeegen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic 6o utu kuun taarde. ³¹ Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maakn baar ken moto se, nooro katara, maam m'on te eyo do nanja kic 6o, maam m'dejinga do taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

³² «Borse, maam m'onse kaam ji Raa do naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'oo: Raa se naan debm be. Ute taar se 6o, naan asen kedn too go do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kon bedse ute jee ken naan teddenga tedga jee naangen salal se.

³³ «Gan maam le, m'jede te gurs nam eyo do daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo. ³⁴ Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'ted ute jim mala se 6o, maam m'ute jeemge se aasjen kingje. ³⁵ Ute naabm daayum maam m'ted daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'oo: 'tedki naaba jaay 6o j'anki noogn jee daayge. Do k'saapki do taar Meljege Isa ken taad oo: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edin keda.»»

³⁶ Ken Pol jaay taad nan taarin se, naan erg naan ki ute naade paac do eem Raa. ³⁷⁻³⁸ Gotn se naade paac baag keeme do nanja nanja kic 6o baado baam ok Pol kaadin ki kaadin ki, do nakn ken ol maakde tuj se, taa ken Pol taaddenga taad oo: «Naan ki se, moon naase amki kaak ey sum.»

Gotn se, naade baa olin metn markab ki do deekin oo: «'Baa te lapia.»

21

Pol baa Jeruzalem ki

¹ Ken naaje jaay k'j'iin j'onde Mile ki sum se, naaje j'ook maakn markab ki do k'gaan k'baa maakn geger Kos ki; do metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Rod ki. Ken naaje jaay k'j'iin Rod ki se, k'baa maakn geger ken Patara, gotn ken k'lee k'daar markabge. ² Patara ki se, naaje j'on markabm ken baa baa taa naan Penisi ki, j'ookn maak ki do k'baa. ³ Ken naaje jaay k'baa baa do baar ki se, naaje j'aak taa naan Sipir se do ji jeelje ki do naaje k'deel k'baa taa naan Siri ki. Ken naaje jaay j'aan maakn geger ken Tir ki se, naaje k'bony gotn ese, taa gotn ese 6o, nakn maakn markab ki se j'an bony naatn. ⁴ Maakn geger ken Tir ki se, naaje j'on genaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, do gotn se naaje k'ting bii cili ute naade. Gan jee se, *Nirl Salal taadden nakn ken utu 'kaan do Pol ki do naade taad Pol ki oo: «N'onte baa Jeruzalem ki.» ⁵ Ken k'ting ute naade bii cili aas jaay j'iin k'baa baa se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gotn ese ute mendge do gaange paac olje, bini k'teek k'j'on maakn geger se. Ken naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naan ki do kees ken taa baar ki se, do gotn se, naaje k'tond metn *Raa. ⁶ Ken naaje jaay k'j'iin k'baa baa se, naaje k'taadden j'oo: «Ingki lapia.»

Gotn se, naaje j'ook maakn markab ki do naade le ok terl baa beedege tu.

¹⁰ Gətn se, naaje k'tingoga bii dɛna ɔ naan kɛn se, gaaba kalan iino taa naan Jude ki, roŋ Agabus, ɓaado ɔnje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici. ¹¹ Kɛn naan jaay aan ɔnje se, naan uun nakɲ Pɔl lee dɔɔkɲ maakiɲ se, dɔɔkɲ jinge ute jenge, jaay taadɛn ɔ: «Aakki, Nirl Salal se taadum ɔ: nakɲ dɔɔkɲ maakiɲ nam ese se, malin jaay ɓaaga Jeruzalem ki num. Yaudge se utu an dɔɔkɲ bin kici ɔ naade utu an kɔkɲ kɔl ji jeege tun Yaudge eyo.»

¹⁵ Ken naaje jaay k'ting Sezare ki bii kandum se, go'tn se naaje k'daap roje gen kookɔ ɓaa Jeruzalem ki. ¹⁶ Ken k'j'iin Sezare ki jaay k'ɓaa ɓaa se, genaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken go'tn ese se, ɓaa ute naaje. Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki se, naade olje k'ɓaa k'booy go'tn gaab ki kalan k'danin Mnason, ken iino taa naan Sipir ki. Gaabm se, go'tn aal maakin do Isa al-Masi ki sum se, daanin dɔkga.

¹⁷ Kɛn naaje jaay j'aan Jeruzalɛm ki sum se, gɛnaagen doobm Isa *al-Masi kɛn gɔtn ese, dɔɔɔ ɔkɛ ute maak-raapo.

²⁰ Jee se jaay booy taar Pɔl taadden se, ɔtn se naade *nook Raa ɔ taad Pɔl ki ɔ: «'Booyo ɛnaaje, ɓorse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, naɓo naade se ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔn aak eyo. ²¹ Ɔ 'jeele, naade se le booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, ɔ naai lee dooy Yaudgen ken ing maakn jeege tun Yaudge ey se, ɔ lee taadden ɔ: «J'ɔnte kuun Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔ gendege se le, j'ɔnte tɔjden pɔndo ɔ j'ɔnte tɛdn nakn bubdege.» ²² Ɔtn naai ɓaado ɔtn ara sum se, ɓere, naade le booyga. Bin se, j'aki tɛdn j'ɔki di? ²³ Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ok gaabge ɔɔ, ken naamga naam taardege naan Raa ki. ²⁴ Jee se 'ɓaande ute naai daan ɓɔɔ *Bee Raa ki ɔ tug 'daapki rose naan Raa ki ɔ ɔɓden nakn ken naade an tɛdn *serke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kɔn dosn dode ɔ ute naan se, jeege paac 'jeele taar ken k'lee k'taad roi ki se, mɛt ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai

kic, ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. ²⁵ Gen jeegen Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se le, naajege k'raandeki raan j'ocki: j'onte kosn daa maragge, j'onte kosn mooso, j'onte kosn daagen moosin oo te naan ki eyo oo j'onte keesn naapge ren ren.»

²⁶ Gotn se, Pol took taarde oo metbeenki se, Pol baa ute jee se gen baa tugn daapm rode naan Raa ki. Naan ken se, Pol baa daan boor bee Raa ken maak ki oo on *debm tedn serke Raa ki se, ondin biiia, oo deekin oo: «Bii ken naaje *k'tug k'daapga roje naan Raa ki num, nanja nanja kic bo ano baa ute serkin serkin naan Raa ki.»

Pol se j'okin daan boor *Bee Raa ki

²⁷ Ken bii cili jaay oopga goor 'nan se, kaad ken se Yaudgen iino taa naan Azi ki jaay aak Pol daan boor Bee Raa ken maak ki se. Gotn se, naade os metn jee denge baado iij-ok Pol. ²⁸ Gotn se naade doob oo: «Gaan *Israelge, bere, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gotn baa se paac ute taargen jig ey se, baadoga ara. Naan bo debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki oo ro Bee Raa ki. Borse, naan baadoga daan boor Bee Raa ken maak ki se, ute jeegen Yaudge eyo oo Bee Raa se le, naan tujinga.» ²⁹ Taa naade aakga kaak Pol ute Tropim ken kod Epez se, lee lee kalan maakn geger ken Jeruzalem ki. Taa naan se bo, naade saap oo kaad naane Pol ok baanoga ute Tropim daan boor Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gotn se, jeegen maakn Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan oo jeege dena ken aan baado gotn ese. Pol se, naade iij-okina oo tiik oodin naatn daan boor Bee Raa ki oo naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn. ³¹ Gotn se, naade je an too ute Pol, gan naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu oo: «Bere, maakn geger Jeruzalem se, tujga!» ³² Gotn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gotn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pol ken naade tondin tond se kic bo, gotn se naade onina. ³³ Ken bubm asgarge jaay aan on Pol se, naan ol asgarge se okina oo naade too zinziri dio baado dookina. Gotn se, naan tond metn jeege oo: «Gaabm se tap bo, iino gay oo naan tap bo tujga di?» ³⁴ Gan jee dengen tus gotn ese se, ul taara gajalan oo bubm asgarge se le, je booy kokn metn taarde se, nafo on booy ok eyo. Maakn kul taarde ki se, naan ol asgarge ok baano ute Pol maakn *bee toojn ken naade lee toom maak ki se. ³⁵ Aan goo bee se le, do bee ki raan dey se, ken Pol jaay ook kook se, jee denge se tuurin kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uunin dode ki raan; ³⁶ taa gaan Israelgen tus gotn ese paac jaay oko metin se naade too too oo: «Gaabm se 'nakin yoa!»

Pol taad metn taarin Yaudge tun tus gotn ese

(NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17)

³⁷ Kaad ken jaay bubm asgarge baan baa kol maakn *beede ken toojn ken naade lee toom maak ki se, Pol taadin ute taar Grek oo: «Onum tu goto, maam se m'ok taara gen taada.» Gotn se, bubm asgarge terlin oo: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grek ki. ³⁸ Naai se bo, kod Masar ken goor goor jaay teec sawara baa ting do kod-baar ki ute gaabge dupu-soo ken lee os jeege se ey la?» ³⁹ Gan Pol terlin oo: «Maam se, m'kod Yaud oo j'oojum kic bo maakn geger ken Tars, ken taa naan Silisi ki, oo geger Tars se, jeege paac jeelina. Oo maam m'goon naan gotn ese, oo maam m'eeemi oo onum m'taadn jeege tun se.» ⁴⁰ Gotn se, bubm asgarge onin goto. Pol daar got ken k'lee k'lookn

k'baan maakn ɓee ken raan se. Gɔtn se, naan uun jin je taadn jeege tu ɔɔ ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ɔɔ gɔtn se, naan baagden taadn ute taar Yaud.

22

¹ Pɔl taadden ɔɔ: «Bubumge ute genaamge, 'booyki ɓorse maam m'je m'asen taadn metn taaruma.» ² Ken naade jaay booy Pɔl taadden ute taar naan naade Yaudge se, gɔtn se naade ter do dil cir daala. Naan ken se, naan taadden ɔɔ: ³ «Maam kic m'kod Yaud, naɓo j'oojum maakn geger ken Tars ken taa naan Silisi ki. Ganj maam se, m'teep maakn geger ken Jeruzalem ki ara ɔɔ gɔtn ara ɓo, gɔtn ken Gamaliel dooyumo ute doobiɲa *Ko Taar ken Raa edo bubjege tu se. Taa naan se ɓo, maam m'ok taar *Raa se ɔɲɔ, aan gɔɔ gen naasen ɓorse utu ingki do ki se kici. ⁴ Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gɔɔ m'adenoga tɔɔɔ. ɔɔ mɛndge ute gaabge se, maam m'ol k'dɔɔkdeno ute zinziiri ɔɔ m'baado m'ombden dangay ki. ⁵ *Magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge se kic ɓo, jeele nakn ken maam m'tedo se. Naade se ɓo, ken edumo maktub jim ki, taa m'baa kɛdn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se ɓo, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken gɔtn naane se, m'aden ɓaa tɔkn dɔɔknj ute zinziiri ɔɔ m'andeno ɓaa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pɔl taad metn taar nakn ken aan don ki

⁶ «Ken maam ɓaa ɓaa doob ki jaay, kaada aan gɔɔr ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gɔɔr ute Damas. Ganj gɔtn ese sum ɓo, m'naar m'aak poodo iɲo maakn raa ki raap lak lak ɓaado deebum bat. ⁷ Gɔtn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔɔ m'booy mind deba danum ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai 'tap ɓo dabarum bin se, gen di?» ⁸ Maam m'tond metin m'ɔɔ: «Meluma, naai tap ɓo nana?» Ganj mind debm ese se terlum ɔɔ: «Maam ɓo Isan, kod Nazaretn ken naai 'lee 'dabarin se.» ⁹ Ganj jeegen ɓaa ɓaa ute maam se, naade aak poodn ken iɲo maakn raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se, naade booy te eyo. ¹⁰ Gɔtn se, maam m'taadin m'ɔɔ: «Meluma, maam tap ɓo m'tedn rom m'ɔɔ di?» ɔɔ Meljege terlum ɔɔ: «Iɲi 'ɓaa maakn geger ken Damas ki ɔɔ gɔtn naane se ɓo, j'ai ɓaa taadn nakgen paacn ken Raa je ɔɔ naai ansin ted se.» ¹¹ Ganj poodn ken iɲo maakn raa ki raap lak lak jaay ɓaado deebum se, tedum maam m'ɔɲ m'aak eyo. Taa naan se ɓo, jeemgen k'ɓaa tel se, ɔkum jim ki, jaay ɓo tɔɔd ɓaansum Damas ki.

¹² «Maakn geger ken Damas ki se, ɔk gaaba kalan ron Ananias ɔɔ gaabm se, ɔk taar Raa se ɔɲɔ, ɔɔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki, paac se, naan tedn ute doobiɲa. Gaabm se, Yaudgen ing gɔtn ese paac tɔɔmini. ¹³ Gɔtn se, naan ɓaado ɔɲuma ɔɔ deekum ɔɔ: «Sɔl, genaama, ɔɲ kaami se 'kɔɔdn kaaka!» ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, kaamum naar ɔɔd aak gɔtin ki ɔɔ Ananias se le, maam m'aakin tal tal. ¹⁴ Ter naan taadum ɔɔ: «Sɔl, naai se, Raa gen bubjege ɓo ɓeer ɔɔdio se kaad ken j'ooji te ey ɓorto, taa naai 'jeel nakn ken tɔɔlin naan ki ɔɔ Debm Daan ki se, naai utu an kaakn ute kaami ɔɔ 'booy naan ai taadn ute taarin mala. ¹⁵ Taa naan se ɓo, do nakge tun naai aako ute kaami ɔɔ booyo ute bi se, naai 'taadin jeege tu paac. ¹⁶ Num ɓorse tap ɓo, naai 'booy di daala? Iɲi, ɔɲ j'ai *batizi ɔɔ tond metn Isa se, taa ai tɔɔl *kusiɲige se naatn.»

Pɔl taad metn taar naabm naan 'tedo daan jeege tun Yaudge eyo

¹⁷ «Ken maam jaay m'ok terl m'baa Jeruzalem ki se, naan ken se, bii kalan maam m'baa daan boor *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dim teeco naanum ki. ¹⁸ Gotn se, maam m'aak Meljege Isa o naan deekum oo: «'Naar 'teec on Jeruzalem se naatn keske, taa jee gotn ese le, naade kon took eyo do nakge tun naai aden taadh taa maam se.» ¹⁹ Gan maam m'terlin m'oo: «Meluma, kaadn ken maam m'lee m'toko jee aalga kaal maakde do naai ki maakn beege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'ol k'tondeno o j'ombdeno maakn dangay ki se, nakn se paac, naade jeele. ²⁰ Gotn ken naade tooo debm saadn naai Etien se kic oo, maam m'utu o nakn naade ted se kic oo, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee toolinge se, maam oo m'debm boobm kaldege.» ²¹ Gan Meljege deekum oo: «Ute naan se kic iin 'baa; maam se m'je m'ai koli oko maakn jeege tun Yaudge eyo.»»

*Pol ute bubm asgar *Romege*

²² Yaudge se ing booy taar Pol bini aan do taar ken jaay naan deek oo: «Meljege deekum oo: «maam m'ai koli gotn jeege tun Yaudge eyo»» o do taar ken se, naade doob ooy makon oo: «Gaabm se, 'tooinki naatn! Debm bin se onte koninki 'king do naan ki!» ²³ Gotn se, naade too dook taara o tooon ute kal magaldege jaay tondin naan ki ood kudu putur putur.

²⁴ Oo ken bubm asgar Romege jaay aak bin se, naan ol o k'j'ok k'baano ute Pol se maakn *bee ken toojn ken asgarge lee toom maak ki, o naan je o j'an kondin ute meeje taa bin se naan 'taadh nakn ken naan ted jaay oo ol jeege too tooyin metin ki se. ²⁵ Gotn se, naan ol o Pol se k'dookina, gan Pol taad magal asgarge tun ceen ki oo: «Kod Rome jaay j'aak te metn taarin ey sum oo, naase se okki doobm ken anki tond ute meeje ne?»

²⁶ Ken magal asgargen gotn ese jaay booy taar se, naan baa taad bubm asgarge tu oo: «Kese naai 'je tedn di bini, bere, gaabm se le, naan kod Rome.» ²⁷ Gotn se, bubm asgarge baado on Pol o tond metin oo: «'Deekum tu, naai tap oo kod Rome deer ne?» Pol terlin oo: «Ye, maam m'kod Rome.» ²⁸ Bubm asgarge terl Pol ki oo: «Ken olum jaay m'ted kod Rome se, maam m'ogdenga kogh gurs den aak eyo.» Oo Pol terlin oo: «Gan maam se, gotn j'oojum tap oo, m'kod Rome.» ²⁹ Gotn se sum oo, jee ken baan baa oko jaay an kond se, naar onina. Oo ken bubm asgarge se jaay baa jeel Pol kod Rome sum se, naan beere baa okina, taa naan dookinga dook ute zinzi.

*Pol k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

³⁰ Num bubm asgarge 'je 'jeel metn taar ken Yaudge jaay okn mind Pol se. Taa naan se oo, metbeenki se, naan ol k'dano *magal jee tedn serke Raage tu ute Yaudgen jee kaakn metn taarge se paac. Gotn se, Pol se, naan ol k'tuutn ute zinzi o ok baansin naande ki.

23

¹ Ken Pol jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge se, naan ondden kaama tak o deekden oo: «Genaamge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te dim eyo.» ² Gan Ananias ken *magal jee tedn serke Raa ki se, taad jeege tun ken ceen Pol ki se oo: «Pol se, k'j'ondin taarin ki.» ³ Gotn se Pol terlin oo: «Naai ken tec aan goo durdur j'olin ron raap raap se, Raa utu ai kond naai. Naai oo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo o gotn ese se 'je am kon booro dom ki ute Ko Taar Raa o ol o k'j'onduma.» ⁴ Gan jee ing ceen Pol ki se, taadin oo: «Naai se oo, 'naaj magal debm ted serke Raa ki tu ne?»

⁵ Gōtn se, Pōl tērlēden dō: «Gēnaamge, kēn gaabm se jaay magal debm tēd serkē Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga dō: *Magal jee taa naaji ki se ɔnte naajina.*»^{*} ⁶ Yaudgen jee kaakŋ mētn taargen tus se, Pōl jeel maakde ki se, jee mētinge se *Sadusege dō kēngen mētinge se lē *Parizige. Taa naan se 6o, naan taadden makōŋ dō: «Gēnaamge, maam se m'kōd Parizi dō bubum kic 6o Parizi, na6o kēn ɔl k'j'ok k'baansumo gōtn kōjŋ bōar ki se, taa maam se m'ond dom do Raa kēn utu dur jeege daan yoge tu se.» ⁷ Kēn naade jaay booy Pōl taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajŋ ute naapa dō ɔl jee dēngen tus gōtn ese se, 6aa gaan naapa gōtō kaam dio. ⁸ Taa Sadusege se saap dō jee ooyga kooy se lē, 'kōŋ dur ey sum dō *kōdn Raage ute sitange se kic 6o naade gōtō; gan Parizige se paac tooko dō nakgen se utu. ⁹ Gōtn se, naade iin ul taara gajalan. Dō maakŋ Parizige tu se, jee mētinge se jee jeel taadŋ tōkŋ mētn Ko Taar Raage, naade se iin taad makōŋ dō: «Gaabm se, j'ɔnte 'kōkiŋki mindina taa naan lē tuj te dīm eyo. Kaadŋ naane kōdn Raa gam lō dīm gam 6o, taadŋga lē daam.» ¹⁰ Aan gōd naade ul taar gajalan ɔŋ ey se, ɔl bubm asgarge se kic 6o 6eere 6aa ɔkina dō sōm naade an tōl ute Pōl se cēɛ. Taa naan se 6o naan taad asgarge tu dō: «'Bōy '6aaki maakŋ jeege tun ese, dō Pōl se ɔk 6aansinkiro maakŋ *6ee kēn tōgŋ kēn asgarge lee toom maak ki se ara.» ¹¹ Gan maakŋ nōar kēn ese se sum 6o, Mējege 6aado teec naan Pōl ki dō deekiŋ dō: «Aay kaami! Aan gōd naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, bēeki num, '6aa taadŋ saadum jeege tun maakŋ gēgēr kēn *Rōm ki kici.»

Jeege end tēl gēn kutn Pōl

¹² Mētheenki se, Yaudgen mētinge dōk taarde dō naam rōde naan Raa ki dō: «Pōl se, jaay k'tōlŋ te ey num, naaje se j'kōs eyo dō j'kaay eyo.» ¹³ Jee jaay naam rōde naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-dō. ¹⁴ Jee se 6aa ɔŋ *magal jee tēdn serkē Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge dō deekden dō: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, kēn Pōl se jaay k'tōlŋ te ey num, naaje se j'kōs eyo dō j'kaay eyo. ¹⁵ Bin se, '6aaki ute ro *jee kaakŋ mētn taarge se, '6aa ɔŋki magal asgarge se 'taadŋki ɔki ŋ'ok ŋ'6aano ute Pōl gōtn kōjŋ bōar ki ara. Naase se 'tēdki raay aan gōd jee kēn je kaakŋ kōkŋ mētn taariŋ jiga. Gan naaje se lē, k'daapga daap roje kōr naan 'kaan gōtse ki ey sum 6o, naaje j'an tōlō.»

¹⁶ Num gan, taar se 6aa ooc bi goon gēnaa Pōl kēn mēnda. Naan naar iin *6ee kēn tōgŋ kēn asgarge lee toom maak ki se dō end ɔŋ Pōl se dō aalin bin ki. ¹⁷ Maakŋ magal asgarge tu se, Pōl danjo deb kalan dō deekiŋ dō: «Goon kōdn ese se, ɔk 6aansin gōtn bubm asgarge tu, taa naan se ɔk taara je an taada.» ¹⁸ Gōtn se, magal asgarge se ɔk 6aansino gōtn bubm asgarge tu se, dō deek bubm asgarge tu dō: «Pōl debm dangay se 6o, danumo dō taadum dō '6aano ute goon kōdn ese se, taa naan se ɔk taara je ai taada.» ¹⁹ Gōtn se, bubm asgarge se ɔk goon kōdō se jin ki dō iik tōkiŋsin cēs ki dō tōnd mētin dō: «Taari naai 'je am taad se tap 6o, taar dī?» ²⁰ Anum, goon kōdō se taadŋ mētn taariŋ deekiŋ dō: «Maam m'booy Yaudge se, dōkga taarde dō utu 'tōnd mēti. Taa Pōl se, naade je dō mētheeki se, naai ansin 6aa naan Yaudge tun jee kaakŋ mētn taarge dō naade se lē, 'tēdn raay aan gōd jee kēn je kaakŋ kōkŋ mētn taariŋ jiga se. ²¹ Num gan, taar naade se ɔnte kuunu taa gaabge cir si-dō se oom koom Pōl, taa naade naamga naam rōde naan Raa ki dō kēn naade jaay tōlŋ te ey num, naade se 'kōs eyo dō 'kaay eyo. Dō

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

ken ɔɔp se, naade booy ken naai aden tookɲ taarde sum.» ²² Ken goon kɔɔ se jaay taad metn taariɲ aas se, bubm asgarge se taadiɲ ɔɔ: «Metn taar ken naai taadum metiɲ se, ɔɲte taadn nam ki.» Jaay 60, naan ɔlin 6aao.

Pɔl k'j'uun k'baansiɲ maakɲ gɛgɛr ken Sezare ki

²³ Gɔtn se, bubm asgarge danɔ maakɲ magal asgarge tu se, gaabge dio deekden ɔɔ: «'Dan 'tuskuro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili ɔɔ asgargen lee ute boorde se kic 60 kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn keɛski se, naase aki 6aa maakɲ gɛgɛr ken Sezare ki. ²⁴ 'Daapki sendgen ken Pɔl 'kookɲ king do ki se kici, taa ansiɲki 6aa gɔtn Peliks ken magal taa naan Jude ki se ute lapia.» ²⁵ Gɔtn se, naan raaniɲ maktub ɔɔ maakɲ maktubiɲ ki se, naan taadiɲ ɔɔ:

²⁶ Kɛse maam Klɔdius Lisias 60 m'raani maktubm ese. Maam m'raan m'ɔli tɔɔse naai Peliks, ken magal taa naan Jude ki.

²⁷ Maam m'raani se taa gaabm ken maam m'ɔk m'ɔlin gɔti ki se, ey num Yaudge je an tɔɔɔ. Nabo, ken maam m'booy jaay j'ɔɔ gaabm se kɔɔ *Rɔmɛ se, taa naan se, maam m'baado ute dɔɔl asgarumge jaay 60 m'ɔk m'ɔɔdiɲo jide ki. ²⁸ Aan gɔɔ maam m'je m'jeel metn taar ken Yaudge ɔkiɲ mindiɲ se, maam m'ɔkɲ baansiɲo naan jeege tun lee aakden metn taardege se. ²⁹ Ken maam jaay m'booy metn taarde se, m'ɔɲiɲ gaabm se naade ɔkiɲ mindiɲ taa *Ko Taar Raade. Gan gen naajege num, gaabm se tɛd te diɲ jaay 'kaasn j'ansiɲ tɔɔɔ, ey lɛ j'ansiɲ kɔl dangay ki se eyo. ³⁰ Ter k'j'ɔɔjum j'ɔɔ Yaudge se dɔɔkga taarde gen kutiɲa. Taa naan se 60, maam m'naar m'ɔlin gɔti ki, ɔɔ jee ken ɔkiɲ mindiɲ se lɛ, ken naade ɔk taar diɲ num ɔɲde naade ai 6aa taadn metiɲ naai ki.

³¹ Gɔtn ese sum 60, asgarge iin tɛd nakɲ ken bubm asgarge taaddesiɲ se. Naade ɔk Pɔl ɔɔ maakɲ nɔɔr ken ese sum 60, naade uun booy baansiɲ gɔto kaam kalan k'daniɲ Antipatris. ³² Metbeenki se, asgargen 6aa ute jɛdege se, ɔk tɛrl baado *ʒee ken tɔɔgɲ ken naade lee toom maak ki se, ɔɔp jee sendge kalde ki sum 60, 6aan ute Pɔl. ³³ Ken jee se jaay aan maakɲ gɛgɛr ken Sezare ki se, maktubm ken bubm asgarge raan ɛddesiɲ jide ki se, naade ɛdiɲ ji magal ken taa naan Jude ken ing gɔtn ese se. ɔɔ Pɔl se kic 60, naade ɛdiɲsiɲ kaam jina. ³⁴ Ken magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tɔnd metn Pɔl ɔɔ: «Naai tap 60 kɔɔ di?» Pɔl tɛrliɲ ɔɔ: «Maam se, m'iinɔ taa naan ken Silisi ki.» ³⁵ ɔɔ ken magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pɔl se, naan deekiɲ ɔɔ: «Jee ɔkki mindi se jaay baadoga sum 60, maam m'utu m'booy metn taari se.» Gɔtn se, naan 6aa ɔlin k'boobiɲ maakɲ bee ken *Eɔd iiniɲ se.

24

Pɔl j'ɔkiɲ mindiɲ naan Peliks ki

¹ Ken Pɔl aan Sezare ki jaay tɛd 6ii mii se, naan ken se, Ananias ken *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute magal taa bee Yaudge kandum se, naade ɔko gaaba kalan ron Tartelus. ɔɔ gaabm se jeel kɔɲ booro k'baado tɛlɛ Sezare ki. Gɔtn se, naade sakak Pɔl gɔtn magal ken taa naan Jude ki se. ² Ken naade aan se, magal taa naan ken gɔtn ese ɔl k'danɔ Pɔl ɔɔ gɔtn ese sum 60, Tartelus se, baagiɲ kɔk mindiɲa. Naan magal taa naan ken gɔtn ese, naan taad ɔɔ: «Jaamus, barka ute naai jaay 60 ɔrse naanje daap se. ɔɔ ute meteki se sum 60, ɔrse naai 'noogjen j'ing lapia ute maraadje se. ³ Maakɲ naanje ki se, gɔto 6aa se paac daayum naaje k'tɔomi taa bee ken

naai tedjen se. ⁴ Borse se, maam m'je m'ai tujn naabi eyo, num 'mooyje ud'bi do metn taar ken naaje j'ai taad se. ⁵ Gaabm ese se, naaje j'ojin naan debm jig eyo. Naan se 6o, ken lee ec Yaudgen goto 6aa se paac do jee uun doobm kod Nazaret se le, naan 6o bubde. ⁶ Ey num, naan 6o je an tujn te *Bee Raa se kici. [Taa naan se 6o, naaje k'j'okino do k'je j'an kojn booro don ki aan goo ken *Ko Taar Raa je taadjen ro ki. ⁷ Gan gotn se, bubm asgarge 6aado ute asgaringe doodin ute taa doog jije ki. ⁸ Naan taadjen do debm jaay je koky mind Pol num ade 6aa goti ki.] * Anum, Jaamus, naai mala 6o 'tond metn gaabm se. Ute taar ken naan ai taad se sum 6o, naai 'jeel taar ken naaje k'taad ron ki se, taar met ki.» ⁹ Yaudgen 6aado ute naan se kic took do taar ken se do taad do: «Deere, taar naan taad se, met ki.»

Pol taad metn taarin Peliks ki

¹⁰ Gotn se magal taa naan Jude ki se, ted ute jin Pol ki do n'taada. Naan ken se, Pol ep taarin do: «Jaamus, m'jeele gotn naai baag kojn booro do Yaudge tu sum se, okga 6aara dena; taa naan se 6o, maam m'beer eyo ken m'ai taadn metn taarum se. ¹¹ Gotn m'6aado Jeruzalem ki gen keem *Raa daan boor *Bee Raa ki sum se, aas te 6ii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, ken naai 'tuur metin kic 6o an kojn doobin ki. ¹² Daan boor *Bee Raa ki lo maakj *6eege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey le maakj geger ki gotn ken jeege lee tusn se kic 6o, naade, 6ii kalan, onum te naaj naaj te jeege eyo do m'6os k6os metn jeege eyo. ¹³ Metn taar naade jaay okum mindum ro ki se, naade aisin koj taadn metin tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakj maam m'jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm ken naade aakin aan goo doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raanjino maakj *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raajo do dokin se kici. ¹⁵ Maam se, m'6ond dom do Raa ki do do metn taar ken Raa utu dur jeege daan yoge tu jee ken ted naka ute doobina do kengen ted naka ute doobin eyo aan goo naade kici. ¹⁶ Taa naan se 6o, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki do naan jeege tu se ute maakj kalan. ¹⁷ Maam se, m'okga 6aara dena m'6aado te Jeruzalem ki eyo. Num, ken borse jaay m'6aado se, m'6aano ute nakj noogj jee daaygen maakj naanum ki do m'6aano ute *serke Raa ki kici. ¹⁸ Naan ken se, naade onum daan boor *Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad ken se le, jeege tus te cem ki eyo do jeege le ul te taar ey kici. ¹⁹ Gan Yaudgen iino taa naan Azi ki se 6o, jee metinge 6aado onuma. Ken been ki se, ken maam jaay m'tujga dim num naade se 6o, jee ken ade 6aa naani ki am koky minduma. ²⁰ Ey le, jee ken 6aado naan naai ki ara ki se, kaad ken jaay naade okuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge se, k'taadum nakj ken maam m'tujga se. ²¹ Nakj ken maam m'jeel se, m'taadga 6o taara kalan: kaad ken maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan do m'deekdeno m'6o, jaaki jaay naase 'je amki kojn booro dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se!»

²² Peliksn magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel metina. Taa naan se 6o, naan deekden do: «'Booyki, onki Lisiasn ken bubm asgarge se jaay 6aado gotn ara ki sum 6o, maam m'asen kaakj metn taarse se.» ²³ Gotn se Peliks ol magal asgargen naan onin Pol kaam jin se, do n'6aa

* **24:8** Taar se (6b-8a) maakj Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se goto.

ñ'boob Pól se maakñ dangay ki naḅo j'ónñ doobo ð j'onte gaasn jeenge taa ḅaado añ lee kaaka ð añ kaakñ doñ ki.

Pól ting maakñ dangay ken gótn ese ḅaara dio

²⁴ Ken téd ḅii kandum se, Peliks ute mēndñ Drusil ken mēnd Yaud se, ol k'daño Pól, taa naade se, je Pól aden taadñ mētn taar doobm *al-Masi, Isa.

²⁵ Num gañ, kaad ken Pól jaay baagden taadñ ð: «Ḃeeki num, debkilimi se, 'téd nakñ ute doobiña naan Raa ki ð ḅóobm roña, taa Raa se, ḅii kalan, utu kójñ ḅóor do jeege tu.» Ken Peliks jaay booy taar se, nirlñ ḅaa teece. Gótn se, naan deekñ ð: «Ḃorse se, iñ 'ḅaa góti ki, 'tédga jaay sóm, maam m'áio danja.» ²⁶ Naan saap ð kaadñ naane Pól añ kedñ gurs le daam, taa naan se ḅo, naan dan ḅóññ cök cök ken kees ute naan se.

²⁷ Ken Peliks jaay téd ḅaara di se, Porsius Pestus se k'ḅaado j'ólin góñ ki. Aan góñ Peliks je raapm maakñ Yaudge se, naan ḅaa ḅaa se ðñ Pól ting maakñ dangay ki gótn ki.

25

Pól naan Pestus ki

¹ Ken Pestus jaay aan Sezare ki, téd ḅii mótó sum se, gótn se naan ook ḅaa Jeruzalem ki. ² Ken naan jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tēdn serke Raa ki ute magal Yaudge se, ḅaado sakak Pól gótn ki. Gótn se, naade taad ḅóok taara, ³ ð tōnd mētn ð: «Ḃeeki num, naaje k'je Pól se, ajensñ kñ ade ḅaa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pól taa ken naan jaay ḅaa ḅaa num, naade añ tóol doob ki. ⁴ Gañ gótn se, Pestus terlden ð: «Pól se, utu dangay ki Sezare ki naane ð maam kic m'tédga sum ḅo m'utu m'terl naane. ⁵ ðñki magalsege kandum se 'ḅaa ute maam tēle. ð ken gaabm se jaay tujga ḅim le, amki ḅaa taadñ mētn naane.»

⁶ Ken Pestus aan Jeruzalem ki se, naan tēdo ḅii marta lo ḅii sik sum. Ken naan jaay terl ḅaa Sezare ki se, mētheenki sum ḅo, naan ḅaa ing gótn kójñ ḅóor ki ð ol k'ḅaa k'daño Pól. ⁷ Ken Pól jaay aan gótn kójñ ḅóor ki se, Yaudgen iño Jeruzalem ki ḅaado ute Pestus se, ḅaado gurugiña ð baagin tóol taargen ing kus dēna doñ ki. Naḅo taardegen naade taad se, debm jaay kñ taar mē ken añ kōkñ mindñ tap ḅo, gótó. ⁸ Gañ Pól taad mētn taarñ ð: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa edo Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo ð Gaar magal ing *Róm ki ken k'daññ Sezar se kic le, m'tujñ te ḅim eyo.»

⁹ Gañ Pestus je raapm maakñ Yaudge se, taad Pól ki ð: «Ken 'kookñ ḅaa Jeruzalem ki jaay j'ai ḅaa kaakñ mētn taari naanum ki se 'took la?» ¹⁰ Gañ Pól terlñ ð: «Aan góñ maam m'ḅaadoga gótn kójñ ḅóor ken gen Sezar dey se, maam m'je j'am kójñ ḅóor gótn ara. Taa Yaudge se le, maam m'tujden te ḅim eyo aan góñ ken naai kic 'jeelñ tak se. ¹¹ Deere, ken maam jaay m'tujga ḅim lo tédga nakñ jaay aas tóolum se, naan se, maam m'tooko j'am tólo. Num gañ jee ðkum mindum se le, nakde mē ki eyo; ḅin se, nam tap ḅo am kñ kōkñ kóolum jide ki eyo. Maam se, j'am ḅaa kójñ ḅóor naan Sezar ki.» ¹² Ken Pestus jaay booy taar se, gótn se naan ḅaa taad ute jeenge, jaay ḅo ḅaado terl Pól ki ð: «Naai 'je j'ai kójñ ḅóor naan Sezar ki dey se, ḅorse maam m'ai kōli 'ḅaa naan naan ki.»

Pestus dan ḅaano ute Pól naan Gaar Agripa ki

¹³ Ken naade aak mētn taar Pól jaay téd ḅii kandum se Pestus aan Sezare ki, gótn se Gaar Agripa ute gēnaan menda, roñ Berenis, ḅaano tēdn tóse.

¹⁴ Aan gɔɔ naade tingga bii dena gɔtn ese se, bii kalan Pestus taadin metn taar Pɔl se, ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Kɛn Pɛliks ɓaa ɓaa se, naan ɔnga gaaba kalan maakɲ dangay ki ara. ¹⁵ Kaad kɛn jaay maam m'ingɔ Jeruzalem ki se, *magalgen gɛn jee tɛdn serkɛ Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge se, ɓaado sakakiɲ gɔtn ki ɔɔ deekum ɔɔ: «Gaabm se ɔjin ɓɔɔɔɔ don ki.» ¹⁶ ɔɔ maam m'tɛrlɛn m'ɔɔ: «Naaje *Rɔmɛge se, deba se j'aak metn taariɲ jaayo. Taa jee ɔkiɲ mindiɲ se, ade ɓaa k'booy metn taarde ɔɔ metn taar naan kici, ey num j'an kɔɲ kɔjn ɓɔɔɔɔ don ki, bin sum eyo.» ¹⁷ Gɔtn se, magal Yaudge se, iin ɓaado ute maama Sezare ki, ɔɔ maam kic m'tood te bi do taar kɛn se eyo. Metbeenki sum ɓo, maam m'ɓaado gɔtn kɔjn ɓɔɔɔɔ ki ɔɔ m'ɔl k'dan k'ɓaano ute Pɔl. ¹⁸ Kɛn jee kɛn ɔkiɲ mindiɲ jaay aan se, maam m'saap m'ɔɔ kaad naane, naade ɔkiɲ mindiɲ se do nakge tun *kusin kɛn naan tɛda. Num gan, do nakge tun kɛn naade ɔkiɲ mindiɲ se, kɛn mɛt ki tap ɓo, maam m'ɔɲ te eyo. ¹⁹ Gan maam m'ɔɲde se, naade naaj naaj ɓo do doobm naade Yaudge tu ɔɔ do gaab ki kalan k'danɲ Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naɓo gan Pɔl ɔɔ gaabm se utu ing zɛɛɛɛ daayum. ²⁰ Taa naan se ɓo, taargen bin se, maam se m'jeel taad metin eyo. Naan kɛn se ɓo, maam m'taad Pɔl ki m'ɔɔ n'je num n'ɓaa Jeruzalem ki j'an ɓaa kaakɲ metn taariɲ naane. ²¹ Gan Pɔl baate tookɲ do taar kɛn se. Naan deek ɔɔ: «Naan se, j'an ɓaa kɔl gɔtn Sezar ki se ɓo an ɓaa kaakɲ metn taariɲa.» Taa naan se ɓo, maam m'ɔl asgarumge utu ɓɔɔbiɲ maakɲ dangay ki, bini ɓii kɛn m'an kɔlin gɔtn Sezar ki.»

²² Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pestus ki ɔɔ: «Gaabm se, maam kic m'je booy metn taariɲa.» ɔɔ Pestus tɛrliɲ ɔɔ: «Kese jiga. Metbeeki sum ɓo, naai utu 'booy metn taariɲa.»

²³ Metbeenki se, Gaar Agripa ute gɛnaan mɛnda ron Berenis, naade tuso kal gaaringe ɔɔ ɓaado ute magal asgarge ute magalgen gɛn maakɲ gɛger gɔtn ese. Naade ɓaado ɛnd maakɲ ɓee kɛn jeege lee tusn se. Gɔtn se, Pestus ɔl k'dan k'ɓaano ute Pɔl. ²⁴ ɔɔ Pestus ɛɛp taariɲ ɔɔ: «Gaar Agripa ɔɔ naasen ingki ute naaje maakɲ ɓee ki ara ki paac, aakki, kese ɓo gaabm se, Yaudge ute dɛnde ɓaado ɔɲum Jeruzalem ki bini k'ɓaado Sezare ki ara. Naade taadum metn taar gaabm se ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Gaabm se, k'tɔlin naatn!» ²⁵ ɔɔ kɛn maam jaay m'booy metn taariɲ se, m'ɔɲin naan se tuj te dim jaay 'kaasn j'ansiɲ tɔɔl ro ki eyo. Num gan naan mala taad ɔɔ j'ansiɲ ɓaa naan Gaar magal kɛn ing Rɔm ki dey se. Taa naan se ɓo, maam m'je m'an kɔl gɔtn naane. ²⁶ Num maam se, taar m'kɔɲ jaay m'raan Gaar magal kɛn ing Rɔm ki se, m'ɔk eyo. Taa naan se ɓo, maam m'ɔkɲ m'ɓaansiɲo naanse ki ɔɔ kɛn tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyinkiga metn taariɲ num. Bin sum ɓo, amki kɔɲ metn taar kɛn maam m'raan Gaar magal kɛn ing Rɔm ki se. ²⁷ Ey num, kɛn debm dangay jaay j'ɔɲ te nakɲ kɛn naan tuj te ey se, j'an kɔkɲ kɔl Rɔm ki j'ɔɔ di?»

26

Pɔl taad metn taariɲ naan Gaar Agripa ki

(NJKN 9.1-30, 22.1-21)

¹ Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pɔl ki ɔɔ: «Bɔrse j'ɔɲiga doobo 'taad metn taari.»

Naan kɛn se, Pɔl uun jin raan tɛdden tɔɔse jaay baagden taadn metn taariɲa ɔɔ: ² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ɔk doobo gɛn taadn metn taargen Yaudge lee

ɔkum mindum se. ³ Taa naai ɛ, 'jeele nakɲ bubdegen naade lee tɛda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se 60, maam m'eemi nɔɔ mɛti ki ɔɔ udum bi do taar ken maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam ɛ m'teep daande ki Jeruzalem ki ara. ⁵ Do dɔkin tap 60, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tɛdin ɔɲɲ den se. Naade se jeele ken naade je kic 60 am tɛdn saadumge. ⁶ Jaaki jaay k'j'ɔk k'baansumo gɔtn kɔɲɲ bɔɔɔ ki se, taa maam m'ɔndga kɔnd dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu ɔɔ utu ajeki kɛd se. ⁷ Taa naan se 60, taa beejegen sik-kaar-di se eem Raa nɔɔɔ katara; taa naade ɔnd dode ɔɔ utu kɔɲ nakgen ken Raa taad ɔɔ utu ajeki kɛd se. Bin 60 Gaar Agripa, maam kic m'ɔnd dom do nakge tun se kici, ɔɔ taa naan se 60, Yaudge lee ɔkum mindum se. ⁸ Bin num, gen di jaay naase Yaudge ɔɔki Raa se 'kɔɲ dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakɲ saapum ki se, ute doobm gay kic 60 m'do do m'je ro Isan kɔd Nazaret se se 'tɛdn gɔtɔ. ¹⁰ Kɛse 60 nakɲ ken maam m'tɛdo Jeruzalem ki. Naan ken se, *magalgen gen jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu se 60, undumo kulu ɔɔ maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dena ken m'tɔk m'ɔmbdeno dangay ki. ɔɔ ken naade jaay dɔɔk taarde gen tɔɔde ɛ, maam kic m'took ute naade. ¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakɲ *6eege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn se maam m'tɛdde ute taa tɔɔɔ. M'je naade an rɛsn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum dode ki se, ɔlum bini m'6aa m'dabarden maakɲ gɛgerge tun ken maakɲ taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Tɛr Pɔl taad Agripa ki ɔɔ: «Taa naan se 60, 6ii kalan *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu se, ɔlum ɔɔ m'6aa Damas ki gen 6aa tɔkɲ jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gɔtn naane se. ¹³ Gaar Agripa, ken maam m'utu m'6aa 6aa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iɲɔ maakɲ raa ki. ɔɔ poodn se, raap cir kaada, 6aado deebje maam j'utu jee k'6aa 6aa doob ki tɛl se. ¹⁴ Gɔtn se, naaje paac k'si naan ki ɔɔ maam m'booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai 'dabarum tap 60 taa di? Kɛse naai 'dabar roi cɛɛ aan gɔɔ maal ken ɔɲ rɔɲ mɛlin dabarin ute mɛmɛye se*» ¹⁵ Maam m'tɔnd metin m'ɔɔ: «Mɛluma, naai tap 60 naɲa?» ɔɔ Mɛljege terlum ɔɔ: «Maam 60 Isan ken naai 'lee dabarin se. ¹⁶ Num gɔti ki se, iɲɲ daar raan. Maam m'teeco naani ki se, m'bɛɛr m'ɔɔdi taa am tɛdn debm tɛdn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakumga ute kaami se, maam m'utu m'teec naani ki ɔɔ m'ai taadn nakgen kuuy daala. ¹⁷ Yaudge ute jeegen Yaudge eyo ken maam m'ɔli gɔtde ki se, maam m'ai kaaj jide ki. ¹⁸ Maam m'ɔli gɔtde ki se taa ade kɔɔdn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay 60, naade ade teecn maakɲ gɔt ken ɔɔd se, ɔɔ ade 6aa gɔt ken wɔɔɔɔ. ɔɔ naade ade teecn maakɲ ji *Bubm sitange tu ɔɔ '6aa gɔtn Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiɲdege ɔɔ naade kɔɲ bɛdde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

¹⁹ «Taa naan se 60 Gaar Agripa, nakɲ Raa teec naanum ki jaay taadum m'aakin ute kaamum se, maam m'ɔɲ m'baate te eyo num m'tookga do ki. ²⁰ Gan booyo deet deet se, maam m'taado taar Raa jeege tun Damas ki ɔɔ jeege tun Jeruzalem ki ɔɔ m'taado m'dɔɔdo jeege tun taa naan Yaudge tu paac ɔɔ tɛr m'taaddɛga jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadden m'ɔɔ, k'tɛrl kingde ɔɔ j'aal maakde do Raa ki ɔɔ k'tɛd nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔɔ naade se 'tɛrlga kingde. ²¹ Taa naan se 60, Yaudgen kandum se ɔkum

* 26:14 Mɛmɛye se, maal k'dɔɔkɲ ro duwal sind ki.

daan boor *Bee Raa ki oo naade je am tooo. ²² Ute naan se kic oo, bini jaaki, Raa utu boobum boobo oo maam m'utu m'taad taad taarin ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiina taado oo 'tedga num al-Masi utu ade baa se. Kese oo taar ken maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kese oo taaruma, ²³ m'oo: al-Masi se dabarga oo naan ooyga oo maakn jeege tun ooyga kooy se, naan oo debm ken duro deet daan yoge tu oo naan oo debm ken woor goto Yaudge tu oo jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pol taad taara Gaar Agripa ki oo n'aal maakin do Isa ki

²⁴ Ken Pol jaay utu taad taad metn taarin sum oo, Pestusn ken magal taa naan gotn ese se uun mindin raan deekin oo: «Berε Pol, naai se debm derle oo jeel nakgen ken naai ok se, biga doi.»

²⁵ Gotn se Pol terlin oo: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki oo ken ute doobiina. ²⁶ Oo Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan 'jeel metina. Taa naan se oo, maam m'taad naanin ki kic oo m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, ken naan jeel metin ey se goto. Taa nakgen deel borse ese se le jeege paac booyinga. ²⁷ Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin se, tap oo naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookn do taardege tu se.» ²⁸ Gotn se Gaar Agripa terlin oo: «Ute taari se, naai saap oo bin sum oo, naai 'naar am tedum m'tedn debm *al-Masi bin aa!» ²⁹ Pol terlin oo: «Ken borse lo tedga jaayo, maam se m'tond metn Raa. Naai ute jeege borse ing 'booyki taar maam m'ing m'taadsen se, m'je aki tedn aan goo maama. Nabo nakn maam m'je 'kaan dose ki ey se, zinzir ken k'dookn sum se sum.»

³⁰ Ken Pol jaay taad nan taarin sum se, gotn se Gaar Agripa, magal taa naan gotn ese, Berenis, oo jee ing ute naade gotn ese se, paac se iin on gotn ese. ³¹ Ken naade jaay iik tooo ces ki se, naade taad ute naapa oo: «Gaabm se le, naan tuj te dim ken an kaasn jaay j'an tooo lo j'an koken dangay ki eyo.» ³² Gotn se, Agripa taad Pestus ki oo: «Ken gaabm se jaay taad te oo j'an baa gotn Sezar ki ey num, naai an koodn kolo.»

27

Pol j'olin baa *Rom ki

(2Kor 11.25-26)

¹ Naan ken se, Pestus uun doa oo j'ajen kol taa naan Itali ki ute markaba. Gotn se Pol ute jee dangaygen kuuy se, naan onden kaam ji magal asgar kalan bini k'danin Julius. Naan se, maakn magalge tun gen dool asgargen gen Sezar Ogusta. ² Markabm j'ookn maak ki se, iino geger ken Adramit ki. Oo naan se baa baa maakn gegerge tun taa baar ken taa naan Azi ki. Gotn se, naaje j'iin k'baa. Oo maakn markab ken ese se, Aristarkus kof Masedoan ken iino maakn geger ken Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Metbeenki se, naaje j'aan maakn geger ken Sidon ki oo aan goo Julius ro Pol ki naan bee dey se, naan onin doobo gen baa kaakn medinge, taa naade ano kedn nakn ken an noogo. ⁴ Ken naaje jaay j'iin j'on Sidon se, naaje j'aal goor ute do jen taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ol deeb doje ki. ⁵ Gotn se, naaje j'omb k'gaan baar ken taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili oo naaje k'j'aan maakn geger ken k'danin Mira ken taa naan Lisi ki. ⁶ Ken naaje jaay j'aan gotn ese se, magal asgarge se, on

markaba ken iino maakn geger ken Alekzandri ki do ken baa baa taa naan Itali ki. Gōtn se, naan tōs ombje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se on an den eyo, kor jaay j'aan maakn geger ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dēna. Anum, aan goō kuulu le ol deeb doje ki se, gaasje gen baa ute naanje. Naaje j'aalo cee ool kooy ken k'danin Salomone gen baa kon geger Kret ki ken maane ol gurugin se, taa ajen gaasn kuulu. ⁸ Ken naaje k'baa baa se kic 60, k'baa ute dubar. Bini j'aan got ken markabge lee daarni gotn se k'danin *gotn daar markabgen bee*. Naan se cee geger ken k'danin Lazaya se. ⁹ Naaje k'baa baa se k'tedga doob ki bii dēna do kaad ken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden tōl *kusiñde se* kic 60, deelga. Kaad ken ese se, maan baar ki se tood kaam kalan eyo. Do markab se le 'kon komb gaan baar eyo. Taa naan se 60 Pol taadden do: ¹⁰ «Medumge, 'booyki. Baa mertjege se, maam m'aakin utu 'tedn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se denin utu kutu, do ken ted te bee eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.» ¹¹ Gan magal asgar Rōmege se, uun taar debm tuur markabm ute gen mel markabge se cir gen taar Pol. ¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gotn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se 60, jee maakn markab ken ute denin se, naade taad do: «J'iin j'onki gotn ese. Bee ki num, naaje j'aki baa gotn daar markab ken k'danin Peniks se.» Kese 60 gotn daar markabgen gen jee Kret ki. Gotn se sak kaam aak gotn kaada toocni do naade se je king gotn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray doob do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki do baag kol salal se, jee maakn markab ki taad ute naapa do: «Kese 60 nakn ken k'saapinkiro. Gotn mertjege se utu 'kaan kaama.» Gotn se maal magal ken naade lee daar markaba se, naade uuniño maakn maane ki se naata do naade lee baa ute jen baar ken taa naan Kret ki se. ¹⁴ Ken k'baa cōkō sum se, guduray k'danin *yurukila* se naar doobō makōnō do ko Kretge tu do baado aal doje ki. ¹⁵ Gotn se, guduray se baado uun markaba se do jeenge se on ok gaas te markaba se eyo do gotn se, naaje j'on roje guduray tuun baanje. ¹⁶ Ken j'aan se, j'on gotō kaam kalan do gotn se, maane ol gurugina do naana se k'danin Koda. Gotn se 60 ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay 60, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'j'aalin do markab ken magal se. ¹⁷ Gotn se jee markabge se booy maan jaay dook daap markabm magal se ute kolō, taa naade beer beere do som 'koocn do kees ken sak kaam aak Libi se. Taa naan se 60, kaagn ken naade dook jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutin onin booy maan. Naan ken se, naade on kuulu 60 tōd baanje.

¹⁸ Metbeenki se kic 60, guduray se ol ted daama do tuun markaba se baan kaam ara kaam ara. Taa naan se 60, jee markabge se, tōs sin ute nakgen metingen maakn markab ki se, maakn baar ki. ¹⁹ Bii k-mōtoge tu se, jee tuur markabge mala tōs nakn ken naade lee tedn naabm markaba se do sin maakn baar ki. ²⁰ Daan bii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'on j'aakde eyo do guduray se le, ol ted daama. Taa naan se 60, naaje k'saap j'ō naaje se j'kon kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakn markab ki se, j'ōkga bii dēna j'ōs te eyo. Gotn se, Pol iin daar daande ki do deekden do: «Medumge, 'booyki! Bee ki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiin kon Kret

* 27:9 Aak Lb kon 16.

eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap 60 'tuj eyo ɔ 'kiig eyo. ²² Borse se, 'booyki m'asen taada: ɔkki maakse tɔɔɔ, taa maakse ki se, nam kalan tap 60 'kut eyo. Num markaba kalin ki sum 60, utu 'kutu. ²³ Ken ɔlum jaay m'taad bin se, taa maakn nɔɔr ken deel se, Melum Raa ken maam m'lee m'eemin se, ɔlo kɔdin kalan baado teec naanum ki. ²⁴ ɔ naan taadum ɔ: «Pɔl, ɔnte ɔeere! Deere, naai utu '6aa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakn markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.» ²⁵ Taa naan se, mɛdumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki ɔ m'jeele taar ken naan taadumga se, utu 'kaan gɔɔn ki. ²⁶ Naɔo 'jeelki, markabjege se utu 'kɔsn do jɛn ken kaam gam ɔ utu 'teɾɛɛ.»

Markaba ute nakingen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danin Adriatik se, gɔtn guduray dɔɔɔ sum se ɔkga ɔii sik-kaar-ɔɔ ɔ guduray se, tuun ɔaanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan nɔɔr ki se, jee markabge se saap ɔ j'aanga gɔɔr ute naanja. ²⁸ Taa naan se 60, naade dɔɔk maala taa kɔlki gen naam maane. Ken naade jaay undin se, ɔn maane se jɛrlin aas keyɛ sik-dio ɔ teɾ naaje j'lik ɔkɔ se, naade undin daala 'dɔɔjin se, ɔnin keyɛ sik-kaar-mii. ²⁹ Gɔtn se, naade ɔeere ɔkde se saap ɔ: «Sɔm, markaba se '6aa kɔsn ro ko ken gam.» Taa naan se 60, naade tuun maalgɛn deer se ɔɔ ken naade lee daar markabde se bɔɔyde kaam mɔɔtn maakn maane ki. Gɔtn se, naade booy nun ki nun ki sum 60 gɔto aden kiipi. ³⁰ Gan jee markabge se uun bɔɔy maan markabm baatn ken lee naakde se ɔ naade taad jeege tu ɔ: «Naaje se k'6aa bɔɔy nakn ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je 60 'kaan kɔn markaba se. ³¹ Gɔtn se, magal asgarge ute asgarige se Pɔl taadden ɔ: «Ken jee se jaay ɔndeki bɔɔy ɔnga markaba se num, ɔere, naase se aki kɔn kaaj eyo.» ³² Taa naan se 60, asgarge se gaan ute kɔl ken k'dɔɔkn markabm baat se, ɔ naade ɔnin 6aa do baar ki kalin ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nun ki sum 60 gɔto kiip se, Pɔl taadden ɔ: «J'aay kaamde, j'ɔs dim! ɔ borse j'ɔkkiga ɔii sik-kaar-ɔɔ se, naase ɔski te dim eyo ɔ ingki 60 uunki kuun nirlse sum. Maakn ɔiige tun ese se, dim tap 60 naase ɔs naamki te eyo. ³⁴ Borse, 'booyki m'dɛjse, ɔski jaay anki kɔkn tɔɔɔ taa maakse ki se, nam tap 60 kalan, 'kut eyo.» ³⁵ Ken naan jaay taad nan taarin se, naan uun mappa jin ki ɔ tɔɔm Raa naan jeege tun gɔtn ese, jaay 60 naan dupina ɔ baag kɔɔ. ³⁶ Ken naade jaay aak Pɔl ɔs sum se, gɔtn se naade nirlde baado kaadde ki ɔ naade kic baag kɔɔ. ³⁷ Maakn markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mɛɛɛ. ³⁸ Ken naade jaay ɔs aasde se, gem ken ɔp maakn markab ki se kic 60, naade sin naatn maakn baar ki, taa markaba se aden 'kɔɔpm ɛɛɛɛ.

Jeegen maakn markab ki se paac nam kalan tap 60 ut eyo

³⁹ Ken gɔto jaay iip se, jee markabge se aak naanja naande ki, naɔo naade jeel gɔt eyo. Gan naade aak taa jɛn baar ken ɔk dɔɔbm ken maane ɔaadoga num ɔy end maak ki se, gɔtn se, naade saap ɔ: «Bɛɛki num, naaje j'daar markabje gɔtn ese.» ⁴⁰ Gɔtn se, naade gaan ute kɔl nakn ken lee gakde markabde do baar ki se ɔ nakgen se lɛ naade ɔnde maakn baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee tɔɔdn markaba se lɛ, naade tuutina ɔ gɔtn se, naade uun dɔɔk raan kal ken kuulu tɛdinga num lee tɔɔd markaba se, taa kuulu se, aden tɔɔdn kɔl do kees ken taar baar ki se. ⁴¹ Ken naade jaay

aan gōto kaam kalan se, naade 6aa ɔs dode do kees ken maakn maane ki ɔ naan markabde se 6aa ɛnd nɛ6 maakn kees ken ese. Gōtn se, kuulu ɔl makon se, uuno maane 6aado ɔnd terecin ute metn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba terec sum se, naade je an ɔol ute jee dangayge se, taa naade beer ɔ sɔm maakde ki se, deb kalan 'kaan koto. ⁴³ Aan gɔɔ magal asgarge je kaajn Pol se, taad asgarge tu ɔ j'ɔnte tɛdn naan se. Gōtn se, naan taad jee dangayge tu ɔ: «Jee jeel maane se, k'j'omb k'teec k'deel deete.» ⁴⁴ Ter naan taad jeege tun kuuy se ɔ: «Jee metinge se 'tɔkki kaagn markaba se ɔ kengen kuuy se ɛ, 'tɔkki nakn markabm ken terecga terec se ɔ ɔkki metn jeegen jeel maane se.» Ute naan se 6o, tɛd jeege paac aan do jen ki ute lapia.

28

Pol aan maakn naan ken baar ɔl gurugin ɔ naan se k'danin Malti

¹ Ken naaje jaay j'aan do jen ki sum se, k'taadjen j'ɔ: «Naan baar ɔl gurugin se, ron Malti.» ² Jee naangen gōtn ese se, naade dɔɔd ɔkje jiga. Aan gɔɔ maane ɛ eed keede ɔ kuulu kic ɛ ɔɔn den se, gōtn se naade 6aado tuuyjen poodo taa k'riibi. ³ Naan ken se, Pol tɔso ciiri gen 6aa kɔmb poodn se; gan gōtn se, wɔɔɔ jaay naam poodo se, teec 6aado teel ji Pol ki. ⁴ Ken jee se jaay aak wɔɔn teel ji Pol ki se, naade taad ute naapa ɔ: «Gaabm se, debm ɔol jeege deer deer. Ey num, ken naan aajga kaaj dɛl dɛl maakn baar ki se, ute naan se kic 6o, *Raa ken tɛd naka ute doobin se, ɔnin te eyo utu an ɔolɔ.» ⁵ Gōtn se, Pol siik jina ɔ und ute wɔɔɔ se maakn pood ki ɔ naan naam gōtin gam tap 6o ɔnin eyo. ⁶ Jee se ing aak kaama ɔ nun ki jin se 'koopoy ey ɛ 'naar kaal kooɔn 'kooyo. Gan ken naade ing aak kaam bini jaay aak dim tɛdin ey se, gōtn se naade baag taadn ɔ: «Bin eyo! Gaabm se, tɛdn raa ɛ daam.»

⁷ Cɛɛ gōt ken ese, gaaba kalan k'danin Publius, naan se ɔk gōto. Naan 6o, magal deet deet gen maakn naan gōtn ese ɔ gaabm se, dɔɔd ɔkje jiga 6een ki, gen 6ii mɔto. ⁸ Anum bubm Publius se tood tood danal ki; naan kɔɔn ɔ ron ɔngɔ ɔ rɔɔn mooso. Gōtn se, Pol 6aa aakiɔna ɔ tɔndin metn Raa, ɔndin jin don ki ɔ ɛdin lapia. ⁹ Ken jee Malti ki jaay booy se, jee kɔɔndege se 6aado gōtn Pol ki ɔ naade kic paac ɔn lapia. ¹⁰ Gōtn se, naade aalje maak ki ɔ ɔkje ɔɔn ɔ kaad ken naaje jaay k'j'iin k'6aa 6aa se, naade ɛdjen nakgen ken ajen kaasn gen 6aa mertje.

*Pol 6aa *Rɔm ki
(Rm 1.9-15)*

¹¹ Maakn Malt ki se, naaje k'ting laapa mɔto, jaay 6o k'j'iin k'6aa. Ken naaje k'6aa 6aa se, j'look maakn markab ken iinɔ maakn geger ken Alekzandri ki. Markabm se ron raa rɔngɔge ɔ kaadn kuul ki se, naan ting Malti ki. ¹² Naaje j'omb k'gaan k'6aa maakn geger ken Sirakuz ki ɔ gōtn se naaje j'ok 6ii mɔto. ¹³ Ken naaje jaay k'j'iin gōtn ese se, j'aal gɔɔr ute taa baar, bini j'aan maakn geger ken k'danin Regio. Metbeenki se, kuulu dɔɔbɔ metje ki ɔljen daan 6ii di sum 6o, naaje j'aan maakn geger ken Puzol ki. ¹⁴ Gōtn se, naaje k'6aa k'je k'j'ɔn genaagen doobm Isa *al-Masi ki ɔ naade dan 6aanje 6eedege tu ɔ naaje k'ting 6ii cili ute naade, jaay 6o k'j'iin k'6aa ute jeje maakn geger ken Rɔm ki. ¹⁵ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ken Rɔm ki jaay booy ɔ naaje j'utu k'6aado se, jee metinge 6aado dɔɔdjen suuk ken k'danin Apius. ɔ jee kuuy se 6aado dɔɔdjen maakn naan ken ɔk 6ee

toodn mertge mōto se. Ken Pōl jaay aakde se, edin kaay kaama do gōtn se naan tōom Raa.

¹⁶ Ken naaje jaay j'aan Rōm ki sum se, Pōl se naade onin baa je on bea do bee naan ing maak ki se og kōgo do gōtn se naan baa ing maak ki ute asgargen lee bōabin se.

Pōl taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rōm ki

¹⁷ Ken jaay k'ted bii mōto sum se, Pōl ol k'danino magal Yaudgen ing gōtn ese. Naade jaay baado tus sum se, gōtn se Pōl taadden do: «Genaamge, jeejege se, maam m'tujden te dim eyo do nakn bubjegen ken lee ted se kic le, maam m'taad te taar dim ing kus ro ki eyo. Ute naan se kic bo, m'baa Jeruzalem ki sum bo, Yaudge iij-ōkumo do olum ji Rōmege tu do maam m'taad te taar dim ing kus rode ki eyo. ¹⁸ Gan ken Rōmege jaay tond metum sum se, ey num, naade je am kōodn kōlo, taa naade se, on te nakn ken maam m'tujnga jaay am kaasn gen tōolum eyo. ¹⁹ Ute naan se kic bo, Yaudge onum eyo. Taa naan se bo, m'baa maam se, on j'am baa gōtn Sezar ki bo, am baa kaakn metn taaruma do maam le m'je sakakn jeemge eyo. ²⁰ Taa naan se bo m'ol k'baa k'danseno do maam je m'taadn ute naase. 'Jeelki jaaki jaay k'dōokum ute zinzi se, taa maam m'aal maakum do deb ken gaan *Israelge paac utu ing aak kaamin se.»

²¹ Gōtn se naade terlin do: «Taa naai se, jee taa naan Jude ki se, on raanjen te maktub eyo. Do maakn genaage tun baado gōtn ara ki se kic le, nam tap bo on taadjen te metn taari eyo do naaje le k'booy te taar ing kus roi ki eyo. ²² Num borse se, naaje k'je naai malin bo ajen taadn metn taari se, taa doobm ken naai uun se le, naaje k'jeele gōto baa se paac jeege lee ul taara ro ki.»

²³ Gōtn se, naade gaanjin bii. Ken bii naade gaanjin jaay aas se, naade baado jeege den cir ken deete, on Pōl been ki. Gōtn se, Pōl uun metn taara tanōarin se taadden bini aan teger do, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raano do dōkin se, naan taadden metn taar *maakn Gaar Raa ute metn taar Isa se. Gōtn se naan taaddesin ute tōogin paac, naan je naade 'tookn do taar ken se. ²⁴ Anum, jee metinge se took do taarin ki se, gan jee kuuy se le, baate tooko. ²⁵ Ken Pōl aakde naade taarde ok metn naap eyo, jaay iin baa baa se, taadden do: «Taar ken *Nirl Salal jaay ol debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado do dōkin bubsege tu se, taar se met ki. ²⁶ Naan deek Ezayi ki do: 'Baa on jee se taadden do:

Naase utu aki booy ute bise, naōo aki booy kōk eyo

do utu aki kaakn ute kaamse naōo aki kaakn kōk eyo.

²⁷ *Taa jee se le, taara end dode ki ey sum*

do naade le tōlga kamba bide ki do turumga kaamde.

Ey num, naade se ok kaam ken an kaaka do ok bi ken an booyo

do ok maakn ken an kōkn taara se.

Ute naan se, naade ade kōkn terl gōtn maam Raa ki do maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Ter Pōl taadden do: «'Jeelki taar ken ed kaajn ese se, Raa ol k'baanga taadn jeege tun Yaudge eyo do naade se utu 'booy kuunu.» ²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pōl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

* 28:29 Taar se, maakn Kitapge tun do dōkin se, metinge maakde ki se gōto.

³⁰ Pɔl ting baara dio maakɲ bee kɛn naan mala lee ɔg se. Jeege dɛna baado lee aakiɲa ɔ naan ɔkden jiga. ³¹ Naan taadden mɛtn taar maakɲ Gaar Raa ɔ dooyden mɛtn taar Mɛljege Isa *al-Masi se ute maraadiɲa beer eyo.

Maktubm ken Pól raanjın jeege tun Róm ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanjın jeege tun Róm ki

Pól raanj maktubm ara se jee al-Masige tun Róm ki kaad ken se naan ingo merte gen k-motoge na6o ɔŋ aan te Róm ki eyo. Metn taar ken naan raanj olden se, naan je aden kaal bide ki taa naan je 6aa gótde ki ɔ taadden metn taar ken naan '6aa dooy jee al-Masigen maakŋ geger ken Róm ki. Maktubm ken Pól raanj jeege tun Róm ki se, naan taad tók metn taar Raa jeege tu paac paac. Maakŋ taaringe tun paac paac se, naan tumın do ko taar ken ɔ: jikilimngen jaay Raa aakde aakiŋ bæe naaniŋ ki se, jee ken took aal maakde don ki ɔ ute kaal maakŋ ese se 6o, aasga sum (kon 1.17). Maakŋ taarge tun naan dooyde se, naan gaaniŋ gót kaam mót: Ken deet deet se (kon 1-8), naan taad tókde metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (kon 9-11), naan taad tók metn taar gaan Israelge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-motoge tu se (kon 12-15), naan taad tók metn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki ɔ naan jeege tu. Do taar tóliŋ ki se (kon 16), Pól tedga tóse jeege tu dena.

Pól raanj ol tósin jee Raage tun maakŋ geger ken *Róm ki

¹ Ken ara maam Pól m'6ul Isa al-Masi 6o m'raansen maktubm se. Maam se *Raa 6o tedum m'ted *debm kaan naabm Isa al-Masi ɔ beer ɔdum se, taa m'taadn Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dakiŋ tap 6o, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taariŋ ki ɔ taar ese se naade raanjınoga raana maakŋ Kitapm Raa ki. ³ Labar Jigan ese se taad te Gooniŋ Isa ɔ Gooniŋ jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakŋ metjil Gaar *Daud ki. ⁴ ɔ ken Raa jaay duriŋo daan yoge tu se, *Nirl Salal taad tóŋŋ Isa jeege tu tal ɔ naan Goon Raa ɔ naan 6o Isa *al-Masi, ken Meljege se. ⁵ Ute Isa se, Raa tedjenkiga bæe ɔ m'tedga debm kaan naabm Isa al-Masi gen taadn taariŋ jeege tun paacŋ ken Yaudge eyo taa naade tookŋ kaal maakde don ki ɔ king do taariŋ ki ɔ an *nookŋ roŋa. ⁶ ɔ naasen ken Raa danŋeno 'tedkiga gen Isa al-Masi se, naase kic 6o metn naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raansen naasen ken ingki maakŋ geger ken Róm ki, ken Raa jese ɔ danŋe se taa aki tedn jee naange. ɔŋ Bubjege Raa ɔ Meljege Isa al-Masi asen tedn bæde ɔ asen kedn lapia.

*Pól je 6aa kaakŋ gēnaagen *Róm ki
(Rm 15.23-32)*

⁸ Deet deet se, maam m'tóom Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki gót 6aa se paac, jeege ɔsn maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se. ⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tediŋ naabiŋ ute maakŋ kalan gen taadn Labar Jigan gen Gooniŋ se jeege tu, ɔ 6ii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰ Daayum maam m'tond metn Raa taa ken naan jaay je num, am kódn doobo m'utu m'6aa gótse ki. ¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen 6aa kaaka, taa nakŋ ken *Nirl Salal edum se, j'anŋki 6aa niŋŋ ute naapa. ɔ ute naan se jaay, naase aki tedn jee tóŋŋ naan Raa ki. ¹² Tapki num, ken m'je m'6aa gótse ki

se, taa j'aki 6aa kɛdn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakɲ naase se am kɛdn kaay kaama ɔ kaal maakɲ maam lɛ, asen kɛdn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genaamge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'ɔ daayum m'6aa gɔtse ki, na6o 6orse kic Raa ɔɔdum te doob eyo. Aan gɔɔ maam m'lee m'tɛd naaba gɔtn jeege tun Yaudge ey kɛn gɔtɔ 6aa se paac jaay aan kaama se, m'je gɔtn naase kic 'kaan kaama bin kici. ¹⁴ Naabm kɛn Raa je ɔ m'an tɛdn tak se taa m'6aa taadn taarin jeege tun kaamde ɔɔd aakga kaaka ɔ jeege tun kaamde ɔɔd aak te eyo. M'6aa gɔtn jeege tun dooyga dooyo ɔ kɛngen paacɲ dooy te ey se kici. ¹⁵ Taa naan se, maam m'je m'asen 6aa taadn Labar Jiga gɛn Isa al-Masi naase kɛn ingki maakɲ gɛger kɛn Rɔm ki se kici.

Ute Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se 6o Raa aaj jeege

¹⁶ Maam se sɔkɔɲ tɔolum eyo do Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ki, taa naan se tɔɔgɲ Raa mala. ɔ debm jaay aal maakin do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadɲo Yaudge tu ɔ tɛr k'taadɲ jeege tun 6aa se paac kici. ¹⁷ Labar Jigan ese 6o, taad jeege tu ute doobm gay jaay 6o Raa 'tɛdn jikilinge aak bɛɛ naanɲ ki. ɔ Raa tɛdn naan se, ute kaal maakɲ do Isa ki kalɲ ki sum, do kupm mɛt ki bini do taar tɔɔlɲ ki. Taa naan se 6o Kitapm Raa taad ɔ: *Debm kɛn tɛd nakge ute doobɲ se 6o 'kɔɲ kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.**

Jeege paac ɔk tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakɲ raa ki se taad maak-taarin do jeege tun tɛd nakgen jig eyo ɔ aalin maak ki eyo. Ute nakgen *kusiɲ kɛn naade lee tɛd se, naade gaas jeege gɛn jeel taar mɛt ki. ¹⁹ Ey num nakɲ kɛn j'an kaakɲ jeel Raa se, naan tɛddesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala 6o tɛddesɲ toodga tal. ²⁰ Anum Raa se, 6ii kalan nam aakin te eyo. Num ute kaal kɛn naan aal dunia ɔ ute nakgen naan tɛd paac se, ute mɛtekde se, kɛse jikilinge an kɔɲ kaakɲ jeele, naan 6o Raa, naan ting gɛn daayum ɔ tɔɔgɲ kic ting gɛn daayum. Taa naan se 6o, naade kɔɲ taar kɛn naade an kɔɲ kɔɔdn dode eyo. ²¹ Ey num naade se jeel Raa, na6o baate *nookɲa ɔ baate tɔɔmin aan gɔɔ kɛn, bɛɛki num, jeege an lee tɛd se. Num gan naade se lɛ jee dɛrlge ɔ jeel dɪm eyo, ɔ naade ing 6o gɛn saapm do nakge tun rɛɲ rɛɲ sum. ²² Naade se jee dɛrlge num naade tɛdn rode aan gɔɔ jee jeel-taara, ²³ ey num bɛɛki num, naade keem Raa kɛn ting gɛn daayum ute nookin se. Num gan naade ɔɔɔ nakgen tec jikilinge, yeelge, daagen jedege ɔɔ ɔɔ ute kuurgen ɛrg kerg se 6o, naade lee ɛrg naande ki ɔ lee eemde.

²⁴ Taa naan se 6o kusiɲ kɛn naade tɛd ɔɲ ey se 6o, Raa ɔnde maakɲ kusiɲde ki, gɛn tɛdn nakgen kusiɲ gɔɔ kɛn naade maakde jea. Bin 6o naade tuj rode ɔ ɔl rode maakɲ sɔkɔɲ ki. ²⁵ Taar mɛt kɛn gɛn Raa se, naade rɛsɲa ɔ naade uun taar-kɔɔ6o 6o ciri. Naade lee ɛrg naan nakge tun Raa aalo ɔ lee eemde. Num gan naade baate kergɲ naan Raa kɛn Mɛl Kaal nakge naan kɛn, bɛɛki num, jeege paac daayum lee tɔɔmin se. *Amin.

²⁶ Taa nakɲ jig ey kɛn naade tɛd se 6o, Raa ɔnde gɛn tɛdn nakɲ sɔkɔnge. Ey num mɛndge se lee tood ute gaabdege, num gan naade tɛrlɲ mɛndge 6o lee tood ute naapa. ²⁷ ɔ gaabge kic lee tɛd bini. Naade ɔɲ mɛndge ɔ je 6o 6aa lee toodn ute naapa. Naade tɛd nakɲ sɔkɔnge. Taa naan se 6o kusiɲ kɛn naade lee tɛd se, nakɲ ɔɲ lee aan dode ki.

* 1:17 Aak Aab 2.4.

²⁸ Aan gɔɔ naade baate je jeel Raa se, Raa kic ɓo ɔnde ute maak-saapdegen jig ey se ɔ naade lee tɛd nakgen kusiɲ ɓaa ute naande, bin jaay naade lee tɛd nakgen gen tɛd ey se. ²⁹ Naade maakde dooc ute kusiɲa: naade lee tɛd nakɲ ute doobiɲ eyo, naade tuj ɓaa ute naande, tɛd jee tamage ɔ tɛd nakgen kusiɲa, doɲ nakɲ jeege, tɔɔl jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade tɛd nakɲ ken maakde jea ɔ taad taargen ing kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee ɔɔd jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, tɛd jee koonge, ɔlde ɓo je doobm gen tɛdn kusiɲ jeege tu, took taar bubdege ute kenɗege eyo, ³¹ naade se jee tɔɔj eyo, jee tuj ɔrmde, naade je jeege eyo ɔ ɛɛj do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel ɓɔɔr ken Raa utu kɔɲɲ do jeege tu ute doobiɲ se, taa Raa taadga taad ɔ: jee tɛdn nakgen bin se, ɓɛɛki num, j'aden tɔɔɓ. Ɔo ute naan se kic ɓo, naade ing ɓo gen tɛdn nakgen se. Naade ɓo lee tɛdn sum eyo, num ganj maakde raap sakan do jeege tun lee tɛd nakgen kusiɲ se kici.

2

**Raa utu kɔɲɲ ɓɔɔrɔ do jeege tu ute doobiɲa
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee ɔj ɓɔɔrɔ do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kɔɲ kɔɔdn doi eyo. Taa nakɲ naai 'taad jeege tu ɔ ɔnte tɛdn se, naai kic 'lee tɛdn. Anum bin se, taari mala ɓo ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee ken lee tɛd nakgen bin se, Raa utu aden kɔɲɲ ɓɔɔrɔ dode ki ute ken met ki. ³ Ken naai jaay aakga jeegegen tɛdga *kusiɲ jaay 'lee ɔjde ɓɔɔrɔ dode ki se, ɔ kusiɲ se naai 'lee tɛdn kic se, ken bin num, ɓii ken Raa kɔɲɲ ɓɔɔrɔ do jeege tu se, naai 'saap ɔ 'kaan kɔtn ne? ⁴ Bin num Raa ken tɛdi ɓɛɛ den se, naan tɛd maakin deer roi ki ɔ kercel roi ki se, ɔnte kaakin aan gɔɔ nakɲ cɛɛ. Naan tɛdi ɓɛɛ taa naai 'terl maaki don ki. ⁵ Ganj naai lɛ, debm do mɔɲgo ɔ 'baate terl maaki. Bin se naai mala 'ɓaano ute maak-taar Raa doi ki. Ɔo 'jeele ɓii ken Raa utu kɔɲɲ ɓɔɔrɔ do jeege tu ute doobiɲ se, naai ɓɔɔrɔ utu 'koocɲ doi ki ɔ utu 'dabar dɛna. ⁶ 'Jeele, nanja nanja kic ɓo, Raa an kɛdn ɓɛdn do naabiɲ ken naan lee tɛda*. ⁷ Jee ken aay kaamde ɔ je nakɲ ken tɔɔl Raa ki, naade je Raa ɓo aden tɔɔmɔ ɔ aden *nooko ɔ aden kɛdn *kaajɲ gen daayum. Kɛse ɓo nakɲ ken Raa utu aden kɛda kaad ken naade ɓaa ting gen daayum ute naan se†. ⁸ Num ganj jee metinge se tɛd jee taamooy Raage ɔ je taar met ki eyo ɔ ɔɲ rode ɓo gen tɛdn nakgen ute doobiɲ ey se, jee se, Raa maakin taarin dode ki, ɔ naan utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacɲ ken lee tɛd nakgen kusiɲ se, Raa utu aden dabar makɔɲ ɔ aden kɔɔdn yɛɛɓde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tɛdn maak ki ɔ jeegegen Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee tɛd ɓɛɛ se, Raa aden kɛdn tɔɔsiɲa, aden nooko ɔ aden tɔɔmɔ: maakɲ jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tɛdn maak ki ɔ ter jeegegen Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan ɓɛɛr nam eyo. ¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey se, ken naade jaay tɛdga kusiɲa num, naade utu kutn naatn ɔ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se lɛ, naade ɔlde maak ki eyo. Num ganj jee jeel Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ken naade jaay tɛdga kusiɲa num, Raa aden kɔɲɲ ɓɔɔrɔ ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakin naaniɲ ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada ɔ ing do ki. Num ganj debm ken lee booy Ko Taar Raa taada ɔ ing do ki ey se, debm bin se Raa aakin naaniɲ ki se

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naade jeelin eyo. Naʼbo goʼtn metin se, naade lee ted nakgen aan goʼ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay ted bin se, je taadn do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵ Ken naade jaay ted nakgen bin se, kese naade je taadn do Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala ʼbo eddesinga ked maakde ki, taa naade jeel nakn ken naade je teda. Bin ʼbo, maakde lee taadden taara, goʼtn metin ken naade tedga kusi kic ʼbo, naade jeele do tedga be kic le, naade jeele. ¹⁶ Nakgen maam m'taadsen se, utu teecn toodn tal ʼbii ken Raa ade kol Isa *al-Masi gen kojn boʼro do jeege tu se. Nakgen jikilimge oʼyin koy paac se, utu 'toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metin se.

Yaudge se ʼn took ing te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo

¹⁷ Num naai ken 'taad do: «Maam se m'kod Yaud do maam m'jeel *Ko Taar Raa» do naai 'toom roi do naai se debm Raa; ¹⁸ naai 'jeel nakn ken Raa maakin jea, do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadiga do naai 'jeel beer kuun nakn ken jiga. ¹⁹ Naai 'saap do naai ʼbo debm tood jee kaam-toʼkge do naai ʼbo goʼtn woʼr ken lee woʼr jeegen maakin got ken doʼdo. ²⁰ Naai do naai ʼbo 'tedga debm dooy jeegen jeel Ko Taar Raa eyo, do 'tedga debm dejn jeegen je 'aden dooy teepm doobm Raa ki. Jo ute doobm Raa se naai 'saap do 'jeel nakge paac do 'jeel taar met ki. ²¹ Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai malin jaayo. Naai 'taad jeege tu do onten 'boogki do naai tap ʼbo 'boogo. ²² Naai do jeege onten keesn mend jeege, do naai 'lee es mend jeege. Naai ʼbo doʼd und nakgen k'coʼcin jaay jeege lee eemin aan goʼ raa do ter naai sum ʼbo 'baa tuun nakgen jiga jigan ken maakin beedege tu se, naai ki. ²³ Naai maaki raap sakan taa naai ok Ko Taar ken Raa edo Musa ki, num gan naai se baate tookn king do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa. ²⁴ Taa nakgen bin se ʼbo, Kitap taad do: «*Taa naase Yaudge se ʼbo, jee doʼp baa se paac naaj Raa*†.»

²⁵ Ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, *kojn pondi§ se do aay naan Raa ki. Num ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naai oʼga koj pondi kic ʼbo kojn pondi se aan goʼ nakn cere. ²⁶ Jo debm oʼj te pond ey jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan goʼ debm ken oʼga koj pondi. ²⁷ Jo naai ken j'oʼjiga koj pondi do 'jeel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm ken j'oʼjin te pond eyo do ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kojn boʼro doi ki.

²⁸ Anum kod Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakin ute kaama ʼbo k'jeelin eyo do kojn pond mala mala kic ʼbo aan goʼ ken jikilimge lee taj se eyo. ²⁹ Daala kodn Yaud mala mala se, debm ken Raa terlinga terl maakin do kojn pond mala mala se le, nakn ken *Nirl Salal ted maakin debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge ʼbo an toom eyo, num Raa ʼbo an toom.

3

*Raa tuj ʼrmin eyo

¹ Bin num debm ken kod Yaud tap ʼbo beer di? Jo *kojn pond ken naan oʼj se, jigin di? ² Deere, nakgen se ken j'aakin num noogde aak eyo. Naʼbo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakn ken Raa utu ked se, naan taadino Yaudge tu. ³ Anum Yaudgen metinge jaay tuj ʼrmdo ro taar ken se,

† 2:24 Aak Eza 52.5. § 2:25 Kojn pond ken Yaudge lee oʼj se taad do naade tedga gen Raa.

naan kic kəŋ tujŋ ərmin bin ne? ⁴ Kese gəto! Ken jikilimge paac təd jee taar-kəoŋge kic 60, Raa se naan daayum taad taar met ki. Taa naan se 60 Kitap taad ɔ:

Naai Raa se, taar ken naai taad se taar se 60 jeege jeelin taar met ki.

Gətn kəŋ bəər kic 60, naai nam tap 60 kəŋ kəŋ taar jaay ai kəŋ mindi eyo.*

⁵ Ken naase jaay 'taadki ɔki *kusiŋ ken k'lee k'tədki se 60, ɔl jeege jeel Raa debm daan ki, ken bin se, j'asen tərɪ ɔ di? Bin num ken Raa jaay lee dabar jeege taa kusiŋdege se, nakin tədŋ met ki ey daamo? (ɔ taar maam m'taadsen ese se, kəse taar ken jikilimge 60 lee taada.) ⁶ Anum gəto! Raa se, naan təd nakge ute doobina. Bin ey num naan kəŋ bəərɔ do jeege tu ɔ di?

⁷ Gətn metin jee kuuy 'kəŋ taadŋ ɔ ken maam m'təd nakŋ met ki ey sum 60 ɔl jeege jeel Raa se taad taar met ki ɔ *nookin se, anum gən di jaay j'ojum bəərɔ dom ki aan gəo debm kusiŋ se? ⁸ Ken bin num j'aki kəŋ taadŋ j'ɔki: «'Tədki kusiŋ k'baaki ute naanjege, ɔ te kusiŋjege se ano 6aa ute bɛɛ.» Taargen se jee ken lee taad taar ing kus roje ki se 60 taad ɔ naaje 60 k'lee k'dooy jeege ute taargen bin se. ɔ jee se 60, bəərɔ utu koocŋ dofe ki.

⁹ M'tənd metse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee ɔp 6aa se paac la? Gəto. Taa taar se maam m'taadga taad metina m'ɔ: naaje Yaudge ute jeegen Yaudge ey paac se, kusiŋa ɔk təoŋgo dojege tu. ¹⁰ Taa naan se 60 Kitap taad ɔ:

Debm daan ki naan Raa ki se gəto; kalan kic 60 gəto.

¹¹ Maakŋ jikilimge tu se, nam jaay jeel nakŋ met ki se, kalan kic 60 gəto.

ɔ nam jaay je doobm an jeel Raa kic lɛ, gəto.

¹² Naade se paac tərɪga naaga Raa ki ɔ naade paac iigga.

Maakde ki se, debm jaay 'tədŋ bɛɛ jeege tu gəto, kalan kic 60 gəto.†

¹³ Yo maakŋ baad ki jaay ruumga oot ing kus se,

taar ken teec taarde ki se kic 60, tec bin kici.‡

Ute taarde se naade lee aan jeege dala.

ɔ taar teec taarde ki se, tec aan gəo saam wəŋŋ ken lee təol jeege se.§

¹⁴ Ute taardege se, naade naam jeege ɔ taad taar kataka jeege tu.*

¹⁵ Jɛde se lɛ cɛɛp gən 6aa təol jeege.

¹⁶ Gətn naade aanga tak 60, naade tuj nakge ɔ ɔdɔ yɛbm jeege.

¹⁷ Doobm ken naade an kiŋŋ lapi ute jeege tap 60 naade jeel eyo†.

¹⁸ Naade se, jeegen ken beer Raa ki eyo‡.

¹⁹ K'jeelki, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taad se taad ute jeegen jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se 60 debm jaay 'kəŋ taar jaay an kəoŋŋ don naan Raa ki se gəto. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rode ki naade tujga. ²⁰ Anum debm ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum 60, 'tədŋ debm daan ki naan Raa ki se, gəto. Taa ute doobm Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ɔlde 60 naade jeel kusiŋ sum.

Debkilimi 'tədŋ ɔ di jaay tədŋ debm aak bɛɛ naan Raa ki

(Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)

²¹ Anum ɔrse se jaay 60, Raa taadga doobm ken debkilimi 'tədŋ aak bɛɛ naanin ki. ɔ doobm se, ɔlin eyo ute nakŋ ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔ k'təd se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute jeegen taad

* 3:4 Aak KKR 51.6. † 3:12 Aak KKR 14.1-3. ‡ 3:13 Aak KKR 5.10. § 3:13 Aak KKR 140.4.

* 3:14 Aak KKR 10.7. † 3:17 Aak Eza 59.7. ‡ 3:18 Aak KKR 36.2.

taar teeco taar Raa ki kic 6o do dokiñ se, taadoga saadiñ jeege tu. ²² Nakñ ken ol debkilimi tediñ aak bee naan Raa ki se, kaal maakñ do Isa *al-Masi ki. Taa naan se 6o jeegen paacñ ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan tediñ jee aak bee naan Raa ki, taa Raa se le, naan bee nam eyo. ²³ Taa jikilimge paac se le tediñ *kusina naan Raa ki do tediñ dok ute Raa do kon kaan maakñ *nookiñ ki eyo. ²⁴ Num Raa ute beex se, naan tediñ tediñ aak bee naaniñ ki se, cex. Do ute doobm Isa al-Masi se 6o, naan dugdenga dode. ²⁵ Al-Masi se, Raa olin taa 'kediñ ron *serke taa naajege do moosiñ se tugjeki kusiñjege naajegen ken j'aalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se 6o Raa taad jeege tu do naan se debm daan ki, taa kusiñ ken jeege lee tediñ do dokiñ se, Raa jeele na6o kaad ken se naan dabarden te eyo. ²⁶ Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. Do borse naan taad jeege tu do naan se, debm daan ki. Bin 6o naan taad jeege tu do naan se debm daan ki do jeegen ken aal maakde do Isa ki se, naan tediñ jee aak bee naaniñ ki.

²⁷ Ey num debm took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin se, naan kon toom rona na6o debm 'kon tediñ naan se goto. Taa di? Taa debkilimi se ken naan aal maakiñ do Isa al-Masi ki se, os aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ²⁸ Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bee naaniñ ki se, taa naade 6o tookga Ko Taar ken Raa edo Musa ki do ing do ki eyo, num taa naade 6o aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ²⁹ Bin num, Raa se gen Yaudge kalin ki sum la? Goto. Naan gen jeegen 6aa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac. ³⁰ Raa se, naan kalan lak do ute Yaudge, ey le jeegen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakiñ do naan ki se, tediñ aak bee naaniñ ki. ³¹ Ken k'taad jaay j'oo debm aal maakiñ do Isa al-Masi ki jaay tediñ aak bee naan Raa ki se, bin num naajen k'juum j'aalga Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan ki la? Goto. Naaje se j'uun j'ondiñ kond 6o doobin ki.

4

**Abraam tediñ di jaay tediñ aak bee naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

¹ K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap 6o onga di gen naan debkilim ki sum se? ² Ken naan jaay tediñ tediñ naabm jiga naan Raa ki sum 6o tediñ debm aak bee naan Raa ki se, naan 'kon toom rona. Num gan naan Raa ki se, naan 'kon toom ron eyo. ³ Taa naan se 6o Kitap taad do: *Abraam took aal maakiñ do Raa ki do taa naan se 6o, Raa aakiñ aan go debm daan ki.* ⁴ Jeelki, debm tediñ naaba se j'ogin got-tongina. Nakñ ken j'ogin se aan go j'ediñsin cer eyo, num j'oginsin taa naabm ken naan tediñ. ⁵ Ken debm jaay tediñ naab eyo, na6o aal maakiñ do Raa ken tediñ jee *kusiñge aak bee naaniñ ki se, kaal maakñ ken naan aal do Raa ki se, tediñ naan tediñ aak bee naan Raa ki. ⁶ Taa naan se 6o maakñ kaa toom Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken tediñ te naab dim eyo, num aal maakiñ do Raa ki se. Debm ese se Raa aakiñ aan go debm daan ki. Gotn se naan deek do:

⁷ *Maak-raapo jeege tun ken Raa tooldenga tujdege
do kusiñdege se naan dirigiñga naata.*

⁸ *Maak-raapo deb ken Meljege tond te metn kusiñin eyo†.*

* 4:3 Aak Jen 15.6. † 4:8 Aak KKR 32.1-2.

⁹ Taar ken Gaar Daud taad se je taadn do: maak-raapo se jeege tun ojga koj pondɔ kalde ki sum la? Goto. Maak-raapo jeege tun oj te pond ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam ted'aak bee naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin 60, do Raa ki. ¹⁰ Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bee naanin ki se, kaad ken naan ojga koj pondɔ lobu oj te ey le? Jo kaad ken se, naan oj te ey borto. ¹¹ Abraam se k'taadn te taa *kojn pond ey 60, naan tedga ted'aak bee naan Raa ki taa kaal maakn ken naan aal do Raa ki se. Jo kojn pondɔ se, kese Raa tedn nakn j'an kaakn jeel ro ki, Raa se tedn naan tedga aak bee naanin ki ute kaal maakn ken naan aal don ki se. Taa naan se 60 Abraam se tedga bugn jee oj te pond eyo ken aal maakde do Raa ki, taa naade kic tedga aak bee naan Raa ki. ¹² Abraam se naan bugn jeege ojga koj pondɔ kici, naɔo naade se kond dode 60 do kojn pond ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan goɔ gen bugje Abraam se jaayo.

Raa taadga do naan utu kedn naka jeege tun aal maakde don ki (Eb 11.8-19)

¹³ Raa se naan taadga taad *Abraam ki do metjilin ki do utu aden kedn do naan ute magalin se naade ki. Ey num Raa do ansin ked se taa naade 60 took ingga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin 60 do Raa ki. Kese 60 ken tedn naan aak bee naan Raa ki se. ¹⁴ Ken jee took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum 60 'kon naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tedga nakn cere do nakn ken Raa taad do ute kedn jeege tu se kic le, 'tedga nakn cere. ¹⁵ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, jeege on ing te do ki jig ey se 60 ol Raa maakin taarin dode ki. Jo ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay goto se, tuju kic 60, goto.

¹⁶ Taa naan se 60 nakn ken Raa taado do utu kedn jeege tu se, debm aalga maakin do naan ki jaay 60 'kon nakn se taa Raa le ute been se, naan ed jeege tu cere sum. Bin 60 nakn ken Raa do utu kedn metjil Abraam ki se, metjilin ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin ken aal maakde do Raa ki aan goɔ gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac. ¹⁷ Taa naan se 60 Raa taad Abraam ki maakn Kitap ki do: *Maam m'tediga naai 'tedga bugn metjil jeege dena†*. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. Jo Raa 60 debm ken dur jeege ken ooyga kooyo do naan 60 debm ken taado ute taarin sum 60, nakge teda. ¹⁸ Ey num Abraam se kon kond don do dim ki eyo. Ute naan se kic 60, Abraam aay kaami ond don do Raa ki do naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se 60 naan tedga bugn metjil jee dena aan goɔ taar ken Raa taadin do: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo*§. ¹⁹ Kaad ken se Abraam baarin 6aa 6aa nakn kaaru, naan gool nanga tak tak do mending Sara kic le magalga 'kon koojn goon ey sum. Ute naan se kic 60, naan aal maakin paac do Raa ki. ²⁰ Anum Abraam se jeele nakn ken Raa taadiga do utu ansin ked se, Raa ansin keda. Naan naaj eyo, ok kaal maakin do Raa ki se togo do naan *nook Raa. ²¹ Naan jeel maakin ki, Raa se, nakn naan taadga do utu an ked se, naan ok togo an kon teda. ²² Ute naan se 60 kaal maakin ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se debm daan ki*. ²³ Ken Kitap jaay taad do: *Raa aakin debm daan ki se*, taar se taad ute Abraam kalin ki sum eyo, ²⁴ num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tedn jee aak bee naanin ki se kaad ken naajege j'aalkiga

maakjege do Raa ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵ do naan bo on jeege tooḷiṇo taa *kusiṇjege do Raa se duriṇoga daan yoge tu taa j'aki tedn jee aak bee naanin ki.

5

Isa okjeki taasa ute *Raa
(1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)

¹ Deere, Raa tedjeki jaay j'aki bee naanin ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. Do ute Meljege Isa *al-Masi se, naajege j'onkiga tooḷe ute Raa. ² Naajege k'jeelki ute kaal maakn ken j'aalki do Isa ki se bo, Isa oljeki k'j'onkiga bee Raa do bee Raa se bo, boṛse naajege j'ingki do ki. Do naajege maakjege raapo do kond do ken j'onkiki do Raa ken utu ajeki kol maakn *nookin ki se. ³ Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, ter daala ken dubar aanga dojege tu kic bo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ed kaay kaama taa j'aki tedn jee tooḷo. ⁴ Do kaay kaama se ted deba ted debm mec. Taa naan se bo naajege k'tedkiga jee mec do j'onkiki dojege do Raa ki. ⁵ Kond do ken j'onkiki do Raa ki se, cer eyo taa Raa se edjeki maak-jen den aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan edjeki se.

⁶ Deere, naajege do dakin se, naajege j'okki doobm ken j'an ki kaadn dojege eyo. Anum kaadn ken Raa ondin jaay aan doobin ki se, al-Masi baado ooy taa naajegen jee *kusinge. ⁷ K'jeelki, debkilimi jaay on ron jaay j'an tooḷin taa debm ted naka ute doobin se, bere, tookin an tedn doḷo. Baat ey num, daan naan tookn j'an tooḷ kic bo taa debm ken lee ted bee jeege tu. ⁸ Num gan aakki, Raa se taadga maak-jen do naajege tu! Kaad ken naajege k'jee kusinge se bo, Isa al-Masi baado ooy taa naajege. ⁹ Ute moosin se, boṛse al-Masi tedjekiga k'tedkiga aak bee naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja do maak-taar Raa se kon booy dojege tu ey sum. ¹⁰ Do dakin se, naajege k'jee taamooy Raage, num boṛse, ute yo Goonin ken ooy do kaag ki se, Raa okjekiga taasa ute naana. Ken naajege jaay j'okkiga taasa ute Raa num, met kando ute dur Isan ken duro daan yoge tu se, naan ajeki kaaja. ¹¹ Kere daar ara sum eyo, num ter ute doobm Meljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa boṛse Raa okjekiga taasa ute naan kici.

Bubjege Adum ute Meljege Isa *al-Masi
(1Kor 15.21-22,45-49,56-57)

¹² Booyki! Bubjege Adum kalin ki sum bo ken baano ute *kusiṇa do *duni ki. Do kusiṇ ese se bo ken baano ute yo dojege tu. Taa naan se bo yo se utu tooḷ jeege paac, taa jeege paac ok kusiṇa. ¹³ Kaad ken Raa edo te *Ko Taarin *Musa ki ey boṛt se, kic bo kusiṇ utu do duni ki tap. Naḷo aan goḷ Raa taad te Ko Taarin jeege tu ey boṛt se, taa kusiṇ naade ted se, Raa tond te metn kusiṇde eyo. ¹⁴ Ute naan se kic bo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ok tooḷo doḷe ki. Ey num naade se ted te kusiṇ tec aan goḷ gen Adum se eyo ken baate tookn taar Raa se, ute naan se kic bo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan goḷ debm ken utu ade baa se. ¹⁵ Num gan kusiṇ ken Adum ted se, aas ute bee ken Raa ted jeege tu cere se eyo. Deere, taa kusiṇ deb kalan ted se bo, ol jeege dena utu ooy kooyo. Met kando bee Raa se den aak eyo do jeege dena, naan tedden bee cere sum ute doobm deb kalan k'danin Isa al-Masi se. ¹⁶ Nakn ken Raa

ed cεε se, naan tec aan gɔɔ kusiŋ ken Adum ɔaano do duni ki se eyo. Ute doobm ken Adum tujŋno deet deet se ɔo ɔl Raa kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu paac. Num ken Raa jaay tɛd bεεŋ jeege tu se, ken jeege ɔo kusiŋdege den aan gɔɔ di kic ɔo, naan tɛd jeege aak bεε naaniŋ ki ɔɔ bɔɔɔ kɔŋ kooɔŋ dode ki ey sum. ¹⁷ Deere, ute kusiŋ deb kalan lak sum ɔo yo aan do jeege tu paac, met kando ute Isa al-Masi kaliŋ ki sum ɔo, Raa tɛd bεεŋ dena jeege tu. Bεε se, naan tɛddesiŋ cεε sum ɔɔ naan tɛddenga naade tɛdga aak bεε naaniŋ ki. ɔo ute Isa al-Masi se, naade kɔsn gaara ɔɔ ɔaa tiŋg ute naana.

¹⁸ Taa kusiŋ Adum ken tɛd kaliŋ ki se ɔl bɔɔɔ ooc do jeege tu paac. Bin ɔo ute naabm Isan kaliŋ ki ken tɛdiŋ ute doobiŋ se sum ɔo, naan ɔɔd do jeege maakŋ kusiŋ ki ɔɔ ɛdden kaaja. ¹⁹ 'Booyki! Do dɔkiŋ se deb kalan sum ɔo baate tookŋ taar Raa ɔɔ ɔl jeege ute dɛnde tɛd jee kusiŋge. Gaŋ Isa se, naan kaliŋ ki sum ɔo debm took taar Raa ɔɔ ute naan se, tɛd jeege dena tɛd aak bεε naan Raa ki.

²⁰ Ken Raa jaay ɛdo Ko Taariŋ Musa ki sum se, kusiŋ se ziid ɔaa ute naaniŋa. Num gaŋ gɔtn jaay kusiŋ ziid ɔaa ute naaniŋ se, bεε Raa se ziid cir kusiŋ se daala. ²¹ Taa naan se ɔo aan gɔɔ kusiŋ ɔaano te yoa do jeege tu se, ɔɔrse se bεε Raa kic tɛdga jikilimge aakga bεε naan Raa ki. Bin ɔo ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se j'aki kɔŋ *kaaja gɛn tiŋg daayum.

6

*Kusiŋ se ɔk tɔɔɔ dojege tu ey sum

(Kɔl 3.1-10)

¹ Anum j'aki taadŋ j'ɔɔki di? Naajege j'aki lee tɛdn kusiŋ ɔo taa bεε *Raa se 'ziidŋ tɛdn den la? ² Gɔtɔ! Taa naajege se aan gɔɔ jeegeŋ ooyga kooyo ɔɔ ute kusiŋ se le, k'gaanŋkiga. Bin num, j'aki kiŋg maakŋ kusiŋ ki ɔɔ di daala? ³ 'Jeelki ey la? Ken naajegeŋ paacŋ jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tɛdkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad ken se naajege j'ooykiroga tɛle ute naana. ⁴ Ute *batɛm ken k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naana ɔɔ k'duubjekiga ute naan kici. Aan gɔɔ Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔgiŋ se, naajege kic ɔo, naan tɛrljekiga kiŋgege tɛdga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. ɔo aan gɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan gɔɔ gɛn naan se kici. ⁶ K'jeelki, aan gɔɔ Isa k'tɔɔliŋ do kaag ki se, naajege ute kiŋgjegeŋ do dɔkiŋ se kic ɔo j'ooykiroga ute naana tɛle. Taa naan se ɔo daa rojegeŋ ken ɔljeke k'tɛdki kusiŋ se, 'kɔkŋ tɔɔɔ dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kɔŋ tɛdn ɔul gɛn tɛdn kusiŋ ey sum. ⁷ Deere, debm ooyga se, ɔɔdŋga ute kusiŋa. ⁸ Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki ɔaa kiŋg ute naana kici. ⁹ K'jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔtn naan 'kɔŋ kooy eyo, taa yo se ɔk tɔɔɔ don ki ey sum. ¹⁰ Num Isa se ooyga ɔɔ naan ooy se je-kalan sum taa kusiŋ jikilimge ɔɔ mɔɔtn naan kooy ey sum. ɔo ɔɔrse jaay naan utu iŋg zεεr se kiŋg naan iŋg se, gɛn Raa. ¹¹ ɔo naase kic ɔo iŋgki aan gɔɔ jeegeŋ ooyga kooyo ken 'gaanŋkiga ute kusiŋa. ɔo ɔɔrse iŋgki kiŋg gɛn Raa, taa naase 'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² ɔŋte kɔŋki kusiŋ kɔkŋ tɔɔɔ do daa rose ken utu kooy se ɔɔ ɔŋte 'tɛdki nakŋ naan ɔo je se. 'Jeelki, ɔii kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ ɔŋte 'kɔŋki doobo daa rose ki diŋiŋ kalan kic ɔo ɔŋten 'tɛdn kusiŋa; ɔɔ ɔŋten 'kɔŋiŋki *Bubm sitange an lee tɛdn kusiŋa; num gaŋ ɔŋki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tɛdn nakgen ute doobiŋa, aan gɔɔ jeegeŋ ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴ Bin num kusiŋ se kɔŋ kɔkŋ tɔɔɔ dose ki ey sum, taa naase

se ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey sum, num naase se ingki ute beɛ gen Raa.

Naajege k'tedkiga bul Raage

¹⁵ Kese tap 60 je taadn ɔɔ di? Aan gɔɔ naajege le k'j'ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, num naajege le k'j'ingki ute beɛ Raa sum se, bin num j'aki kɔŋ tedn *kusiŋa aan gɔɔ ken maakjege je la? Goto! ¹⁶ 'Jeelki, ken naase jaay ɔɔpkiga kaam ji nam ɔɔ 'tookki taariŋ se, naase 'tedkiga bul debm ken naase 'tookinŋi taariŋ se. Taa naan se 60 ken kusiŋ jaay ɔk tɔɔgɔ dose ki se, naase 'tedkiga bulu gen tedn kusiŋa ɔɔ kusiŋ naase 'tedki se, asen kɔl yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kесе naase 'tedkiga bul gen Raa ɔɔ naan asen tedn aki kaakŋ beɛ naaniŋ ki. ¹⁷ Do dakiŋ se, naase ingkiro bulu gen tedn kusiŋa, num gaŋ ɔɔrse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar met ken k'dooseno se. Taa naan se, k'tɔɔmki Raa! ¹⁸ Naase se Raa ɔɔdsenga dose naatn maakŋ kusiŋ ki. ɔɔ ɔɔrse naase 'tedkiga bul Raa gen tedn nakgen ute doobiŋa. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilimge lee ted se, taa naase 'booy ɔkumki yɔkɔd eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan gɔɔ naase ɔŋkiro rose gen tedn nakgen aak kusu ɔɔ jig eyo ken ɔlse naase ingki king gɔɔdio naan Raa ki se, ɔɔrse ɔŋki rose 'tedki bul Raa gen tedn nakgen ute doobiŋa; kесе 60 ken asen tedn jee *salal.

²⁰ Ken naase ingkiro bulu gen tedn kusiŋ se, nakŋ jaay asen kɔl naase aki tedn nakŋ te doobiŋ taa tɔɔgɔ se, goto. ²¹ Anum kusiŋ ken naase 'tedkiro se tap 60 ɔŋkiga di ro ki? Taa nakgen naase ing 'tedkiro se, ɔɔrse ɔlseno maakŋ ɔkɔŋ ki. 'Jeelki nakgen se ɔl jeege maakŋ yo ki. ²² ɔɔ gaŋ ɔɔrse Raa ɔɔdsenga dose naatn maakŋ kusiŋ ki ɔɔ 'tedkiga bulinge. Bin num ɔɔrse Raa tedsenga 'tedkiga jee salal ɔɔ naase utu aki kɔŋ *kaajŋ gen daayum. ²³ Aan gɔɔ debm tedga naaba num j'ɔŋin got-tɔŋin se, bin 60 debm tedga kusiŋ se kusiŋin se, beɛdin yoa. Num gaŋ Raa se, kaajŋ gen daayum se, naan edjesinŋi cerɛ taa naajege k'tedkiga kalan ute Meljege Isa *al-Masi.

7

Jee al-Masige se, *Raa ɔɔddega dode do doobm jikilimge tu
(Ep 5.25-31; Gal 2.19,20)

¹ Genaamge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilimge lee uuno ɔɔ maam m'jeele doobm se naase kic 'jeelinŋi, doobm jikilimge lee ted se ɔk tɔɔgɔ do debkilim ki kaad ken naan utu zɛɛr sum. ² 'Booyki m'asen taada: menda jaay ɔkga gaaba se. Kaad ken jaay gaabiŋ utu ing zɛɛr se, doobm jikilimge lee ted se, gaasiŋ gen rɛsn gaabiŋa. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm jikilimge lee ted se, ɔk tɔɔgɔ don ki ey sum ɔɔ naan kɔŋ kɔkŋ gaabm kuuy. ³ Anum ken gaabiŋ utu zɛɛr sum 60, naan teec 6aa ɔk gaabm kuuy se, j'an danin mend kɛɛsn gaaba. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm ken jikilimge lee ted se ɔk tɔɔgɔ don ki ey sum. Ken naan ɔk gaaba kuuy kic 60, j'an kɔŋ dan mend kɛɛsn gaaba ey sum. ⁴ Genaamge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔk tɔɔgɔ dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. ɔɔrse naase se 'tedkiga metn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa duriŋoga daan yoge tu se, taa naan se 60 naajege j'aki tedn nakgen tɔɔl Raa ki. ⁵ Deere, do dakiŋ se, naajege k'tedkiro nakŋ ken daa rojege 60 jea. ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do rojege tu se 60 ken ɔljeke k'tedki nakgen ken ajenki kɔl yo ki. ⁶ Do dakiŋ se, naajege

j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, num ɓorse naajege se aan goɔ jee ooyga kooyo naɓo al-Masi ɗɗjekiga dojege maakɗ Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay tɗjeki bulge se. Bin ɓo naajege ɓorse j'ɔɗkiga doobm kiji gen tɗn naabm Raa. Ɔo doobm se, *Nirl Salal ɓo taadjesiɗki. Bin num naajege se, k'tɗki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay k'raanjinɔga raan do ɗakiɗ se eyo, taa doobm se kaadiɗ deelga.

Naabm ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki tɗa

⁷ Tap ki num j'aki taad j'ɗaki di? Ken ɗl jeege tɗ *kusiɗ se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki la? Gɔtɔ! Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kusiɗ la? Gɔtɔ! Num ken ɗlum jaay maam m'jeel kusiɗ se Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad ɗ: *Ɔnte dɔɗɔ*, * ey se ken maam m'dɔɗ kic num, m'jeeliɗ nakɗ se m'tɗ te kusiɗ eyo. ⁸ Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taadum m'jeel kusiɗ sum se, kusiɗ ɔɗ doobo ɗ ɗlum m'baag dɔɗ napar nakgen ɓaa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jaay gɔtɔ se, kusiɗ kic ɓo, gɔtɔ. ⁹ Do ɗakiɗ ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zɛɛɛ. Num ken Ko Taar Raa edo Musa ki taadum nakgen gen tɗa sum se, kusiɗ ɓaado taad tɔɔginɗ dom ki, ¹⁰ ɗ kusiɗ ken ɔk tɔɔɔ dom ki se, tɗdum maam m'ooyga. Ɔo maam ken debm m'ooyga kooy se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey num am kɗn kaaja se, ɓorse, ɗumga yo ki. ¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad ɗ gen tɗa se, kusiɗ ɔɗ doobo ɗ dɛrlum ɗlum m'tɗn kusiɗa ɗ tɔluma.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se doobm *salal ɗ nakgen naan taad ɗ gen tɗ se kic ɓo, salal, ute doobiɗa ɗ jiga. ¹³ Bin num nakɗ jigan ese se ɓo tɗga nakɗ ken am tɔl la? Gɔtɔ! Num ganɗ ken tɔlum se, kusiɗa. Ute nakgen jiga se ɓo, kusiɗ ɔɗ doobo gen tɔluma. Bin jaay ɓo k'jeele kusiɗ se, naan kusiɗ deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ken taadɗjeki ɗ j'ɔnte 'tɗki kusiɗ se, ute naan se ɓo, kusiɗ taad naabiɗ tood tal ɗ naan se, kusiɗ aak eyo.

Kusiɗa se ɔk tɔɔɔ do jikilimɗ tu

¹⁴ K'jeelki *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se iɗo gɔtn Raa ki, num maam lɛ, goon debkilim sum ɗ *kusiɗ se, tɗdumga maam tɗga buliɗa. ¹⁵ Deere, nakɗ maam m'tɗ se m'ɔnd te mɛtiɗ eyo, taa maam m'tɗ nakɗ ken maam m'je eyo; ey num nakɗ maam m'je, tap ɓo maam m'ɔɗ tɗɗiɗ eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'tɗ nakɗ ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan jiga. ¹⁷ Anum ken ɗlum jaay m'tɗn nakɗ jig ey se, maam mal eyo, num kusiɗa ken utu maakum ki se ɓo, ɗlum m'tɗn naan se. ¹⁸ Maam m'jeele maakɗ maam goon debkilim ki se, nakɗ bɛɛ tap ɓo gɔtɔ. Taa maam se m'je m'tɗn nakɗ bɛɛ, naɓo maam m'ɔk tɔɔɗɗ gen tɗn naan se eyo. ¹⁹ Deere, bɛɛ ken maam m'je se, tap ɓo maam m'ɔɗ tɗɗiɗ eyo; ganɗ kusiɗ ken maam m'je ey se ɓo, maam m'lee m'tɗɗiɗa. ²⁰ Ken maam jaay m'tɗ nakɗ ken maam m'je ey se, kɛse maam mala ɓo tɗɗiɗ ute maakum eyo, num kusiɗ ken maakum ki se ɓo, ɗlum m'tɗ naan ese.

²¹ Maam m'jeeliɗ ute maakum se, bɛɛki num, m'tɗn nakɗ bɛɛ, naɓo kusiɗ se ɔk tɔɔɔ dom ki ɗ ɗlum ɓo gen tɗn kusiɗ sum. ²² Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se tɔlumi. ²³ Num maam m'naam maakum ki ne ɗim kuuy ken ɔk tɔɔɔ ɗ ɔɗ ɔɗum saapum ɔɗ tɗ nakɗ bɛɛ eyo ɗ kusiɗ se ɓo tɗdum m'tɗga bulu gen tɗn nakgen jig eyo. ²⁴ Maam se

kapiñ tɔɔluma! Num nanja jaay am kɔɔdn doma maakñ daa ro kɛn am kɔɔl yo ki se? ²⁵ Kɛse ute doobm Meljege Isa *al-Masi! Bin num k'tɔɔmki Raa!

Taa naan se 60 ute saapum se maam m'je m'tɛd nakñ bɛɛ; num gan maakñ daa rom ki se, kusiñ se ɔk tɔɔgɔ dom ki.

8

*Jeegen ɔk *Nirl Salal maakde ki
(Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Tɛr daala, ɓɔrse, jee kɛn tɛdga kalan ute Isa *al-Masi se, mɔɔtn *Raa aden kɔjñ bɔɔrɔ dode ki eyo. ² Taa maam m'tɛdga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal kɛn ɔk tɔɔgɔ se, ɛdumga kaaja ɔɔ ɔɔdumga doma maakñ *kusiñ kɛn ɔk tɔɔgɔ dom ki ɔɔ am kɔɔlum maakñ yo ki se. ³ *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se, ɔko tɔɔgñ gɛn kɔɔdn kusiñ eyo. Taa jikilimge kic lɛ ɔko tɔɔgɔ gɛn bɔɔbm kɔkñ Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se eyo. Num gan Raa mala 60, tɛdn ute doobm kɛn naan ɔlo Goon maakiña ɔɔ Goon maakiñ se uuno ro tec gɛn jikilimge ɔɔ ɛd roñ *serkɛ taa kusiña. Ute naan se Raa ɔñ bɔɔrɔ ooc do Goonin ki taa kɔɔdn kusiñ jeege. ⁴ Raa tɛdjeki naan se, taa naajegen kɛn k'lee k'tɛdki nakñ kɛn daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tɔɔdjeki se 60, taa nakñ kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki taad se j'an ki tɛdn ute doobiña. ⁵ Deere, jee kɛn lee aan gɔɔ kɛn daa rode 60 je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. ɔɔ jee kɛn Nirl Salal 60 tɔɔdde se lɛ, naade saap 60 do nakge tun Nirl Salal 60 je se. ⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro 60 je se, an kɔɔl yo ki. Num gan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kɔñ kaaja ute lapia. ⁷ Taa jee kɛn je nakñ kɛn daa rode 60 je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took ing do ki eyo taa naade se lɛ ɔñ aasiñ eyo. ⁸ Jee kɛn saap 60 do nakge tun daa rode 60 je sum se, naade kɔñ tɔɔl Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se ingki aan gɔɔ kɛn daa rose 60 je se eyo, num aan gɔɔ kɛn Nirl Salal 60 jea, taa naase se, nanja nanja kic 60 *Nirl Raa se utu maakiñ ki. ɔɔ debm jaay ɔk Nirl gɛn al-Masi ey se, naan se debm naan eyo. ¹⁰ Kɛn al-Masi utu maakse ki se, taa kusiñ se daa rose se utu 'kooyo. Num aan gɔɔ Raa tɛdsenga aak bɛɛ naanin ki se, Nirl Salal se ɛdsenga kaaja. ¹¹ Kɛn Nirl Raa kɛn duro Isa daan yoge tu se jaay utu ing maakse ki num, Raa kɛn duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirlin kɛn utu maakse ki se, 'dur rosen kɛn utu kooy se daan yoge tu kici.

¹² Taa naan se 60, gɛnaamge, Raa je ɔɔ tak 60 j'aki king aan gɔɔ kɛn Nirl Salal 60 jea, num j'ɔnte kingki aan gɔɔ kɛn daa rojege 60 je se. ¹³ Taa kɛn naase jaay ingki aan gɔɔ kɛn daa rose 60 je se, naase utu aki kooyo. Num kɛn naase jaay ɔñki Nirl Salal 60 tɔɔdde se, nakñ kɛn daa ro ɔlsen 'lee tɛdki se, naase anki rɛsn naata ɔɔ naase aki kaaja. ¹⁴ Taa jee paacñ kɛn Nirl Raa tɔɔdde se, naade se tɛdga gaan Raage. ¹⁵ Nirl Raa, kɛn ɛdsen se taa asen tɛdn bulge eyo ɔɔ jee kɛn ɔk ɓeere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tɛdsenga 'tɛdkiga aan gɔɔ gɛninge mala. Ute Nirlin se 60, naajege k'dan ki Raa j'ɔki: *Abba* kɛn je ɔɔkñ ɔɔ: Bua. ¹⁶ Nirl Raa se 60 kɛn taadjeki maakjege tu ɔɔ naajege se k'gaan Raage. ¹⁷ Deere, naajege k'gɛninge se, j'utu j'aki kɔñ nakgen jig aak eyo kɛn naan bɔɔbin jeenge tu se ɔɔ nakñ kɛn Raa bɔɔbin se gɛn al-Masi ɔɔ naajege se j'utu j'aki kɔñ bɛdjege ute naan kici. Kɛn naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki 6aa kɛnd maakñ *nookin ki kici.

*Raa utu kəl gəninge maakn nookin ki
(Jn 10.27-30)*

¹⁸ Maam m'jeele, dubarjegen kən borse jaay, k'doojin ute doobm jaay Raa utu ajeki taadn *nookin se, dubar se paac paac aas dim eyo. ¹⁹ Taa nakgen Raa aal paac se, ing aak kaama booy nun ki, Raa utu 'taadn gəninge jeege tu tal. ²⁰ Nakgen kən Raa aaldeno paac se, 'tedga nakn cərə ə kəsə naade malinge 60 je eyo, num təəgn kuuy 60 tēdden naade tēdn nakn cərə. Ɔo ute naan se kic 60, Raa eddenga nakn kən naade an kənd dode ro ki. ²¹ Taa bii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu aden kəədn dode naatn maakn nak kən ək təəgə dode ki ə tēdden naade 'ruumu ə naade utu kəj dode aan gəə gaan Raagen utu kənd maakn nookin ki. ²² K'jeelki, bini borse kic 60 nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gəə mēnd diig 6aa 6aa koojo. ²³ Anum naade kalde ki sum 60 dabar eyo, num naajegen j'ənkiga *Nirl Raa deet deet ə naan utu ajeki kēdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gəə mēnd 6aa 6aa koojo se. Kaad kən naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa kən utu ajeki kəədn rojege naatn maakn dubar ki ə j'aki tēdn gəningen mala mala se. ²⁴ Deere, Raa se aajjekiga na6o naajege j'əj j'aakki ey bərtə num naajege j'əndki dojege don ki. Ɔo nakn jaay j'aakinigiga ute kaamjege se j'əndki do, do ki ey sum, taa nakn jaay j'aakinigiga se, j'əjənkiga. Nanja jaay 'kənd don do nakn kən naan aakga kaak ute kaamin se? Nam 'tēdn naan se tap 60, gətə. ²⁵ Num naajege j'əndki do se, do nakge tun k'j'aakiniki te ey bərtə ə ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'ing j'aakki kaamina.

²⁶ Daala, naajegen kən j'əkki təəgə doobm Raa ki ey se, Nirl Raa se 60 6aado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tənd mētn Raa ute doobin eyo, num Nirl Raa 60 eem Raa taa naajege. Naan eemin ə daay dəs dəs se ute taargen cir taargen k'lee k'təndki mētn Raa se. ²⁷ Ɔo Raa se lə, naan jeel nanj maakn jikilimge ə jeel saapm *Nirl Salal se kici. Ɔo Nirl Salal se tənd mēta taa jee naange. Naan tənd mēta se aan gəə kən Raa maakin jen ro ki.

²⁸ K'jeelki, nakn paacn kən aan do jeege tun je Raa se, Raa tēdn paac aan kaama taa aden tēdn bēē. Do dəkin tap 60, Raa se uunoga kuun doa ə dānden taa tēdn nakn kən naan maakin jen ro ki. ²⁹ Taa kaad kən Raa utu aal kaal duni tap 60, jeege kən naan aden tēdn 'tecj Goonin se, Raa jeeldenoga. Bin se, Goonin se tēdn goon paragn gen gənaagen dēna. ³⁰ Kən Raa jaay uun doa gen tēdn nakn se, naan dānde gen tēdn jeenge. Ɔo kən naan jaay dānde sum se, naan tēdde tēdga aak bēē naanin ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jejeke aak eyo

³¹ Bin num j'aki taadn j'əki di? Kən Raa jaay ute naajege num, kən ajeki cir tap 60 nanja? ³² Raa se, Goonin kic 60 naan ənin 6aado ooy taa naajege paac. Ɔo kən Raa jaay ədjek Goonin mala se, dēer dēer naan ajeki kəj kēdn nakgen 6aa se paac kic ey la? ³³ Jee kən Raa bēer təəddenga təəd tēdga jee naange se, nanja 60 aden kəkn mindde? Ɔo jee se lə, Raa mala 60 tēdden tēdga aak bēē naanin ki. ³⁴ Bin num kən aden kəjn bəərtə dode ki se tap 60, nanja? Gətə! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, tər Raa durinoga daan yoge tu ə borse, naan utu ing do ji daam Raa ki ə utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Kən ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap 60 di? Dubar la? Nakn ən deel do la? Jee kən lee ədjek yēəbjege se la? Bo la? Daaye la? Gətn jig ey

ken utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Gɔtɔ! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, gɔtɔ. ³⁶ Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔɔ:

Taa naai Raa se, ɔii-raa jeege je doobm ken ajen tɔɔɔ;

ɔɔ naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado ɔaa tɔɔɔ se*.

³⁷ Num ute tɔɔɔɔ debm ken jejeke se, naajege k'cirki nakge paac.

³⁸ Maam se m'jeeliɔ maakum ki deer deer: yoa, 'king ɔɔse, *kɔɔn Raage, nakgen ɔk tɔɔɔ raan, nakgen ɔɔse ute kengen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔɔ do jikilimge tu, ³⁹ nakgen raan ɔɔ kengen maakɔ naan ki, nakgen Raa aaliɔ paac se, dim jaay ajeki kɔɔ gaan ute maak-je Raa ken jejeke ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se tap ɔɔ, gɔtɔ.

9

*Raa ute jeengen gaan *Israelge

(Gal 4.22-31)

¹ Gɛnaamge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadn se met ki, ɔk taar-kɔɔɔ eyo. ɔɔ *Nirl Salal kic taadum ɔɔ taarum se met ki ɔɔ maakum kic took do taarge tun se. ² ɔɔ maam maakum tuj kasak kasak ɔɔ daayum nakɔ se ɔɔnum aak eyo. ³ Deere, gɛn gɛnaamge se, ken doobo jaay kuuy gɔtɔ num, ɔɔ Raa am naama ɔɔ m'gaan ute al-Masi, ken naan se jaay 'tɛɔn bɛɛ gɛnaamge tun metjilje kalan se ɔɔ naade 'kɔɔ kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁴ Naade se ɔɔ gaan Israelge ken Raa bɛɛ tɔɔɔɔeno taa tɛɔn gɛninge. Naade ki ɔɔ Raa taadɔeno *nookina, *ɔɔko ute naade, taadɔeno *Ko Taar ken naan ɛɔɔ *Musa ki, taadɔeno doobm ken naade an lee keeme ɔɔ taadɔeno nakɔ ken naan utu aɔɔn kɛɔa. ⁵ Naade se teeco metjil bugge tun do ɔɔkina ɔɔ ken al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic ɔɔ teeco metjil bugge tun se. ɔɔ al-Masi se, naan ɔɔ Raa ɔɔ naan ting do nakge tun ɔɔa se paac, ɔɔ daayum jeege lee tɔɔmina. *Amin!

⁶ Bin num j'ɔɔte 'saapki j'ɔɔki nakɔ ken Raa taado ɔɔ utu kɛɔn jeege tu se tɛɔga nakɔ cɛɛ. Taa naan se ɔɔ 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo. ⁷ Gaan *Abraamge sum se dɛna, naɔɔ naade paac se gɛningen aan gɔɔ ken Raa taadiɔ se eyo. Taa naan se ɔɔ, Raa taad Abraam ki ɔɔ: *Metjil Isaka se ɔɔ, 'tɛɔ metjil naai.* * ⁸ Gɔtn se, Raa je taadn ɔɔ gaangen Abraam toojɔ se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadiɔ gɛningen mala mala se, kɛɔgen ken Raa mala taadiɔga taad ɔɔ utu anɔɔn kɛɔ se. ⁹ Nakɔ ken Raa taadiɔ ɔɔ utu an kɛɔ se, naan deekiɔ ɔɔ: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade tɛɛɛ ɔɔ m'kɔɔ mendi Sara se te goon gaaba jɔɔ ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se gɛningen naan toojɔɔn di se bubjege tu Isaka ki. ¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki ɔɔ: *Goon naai an koojɔn deet se utu 'tɛɔn bul gɛn debm baat se†.* Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojɔɔn te ey ɔɔtɔɔ ɔɔ naade lɛ ɔɔ tɛɔ te jiga ey lɛ *kusiɔ ey ɔɔt kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn ɔɔ naan tɛɔn nakɔ ken maakiɔ jen ro ki. Naan dan debm ken naan ɔɔ bɛɛ ɔɔɔina. ɔɔ debm ken naan bɛɛ ɔɔɔin se, taa naan ɔɔ tɛɔga tɛɔ nakɔ bɛɛ eyo. ¹³ Aan gɔɔ taar maakɔ Kitap ki Raa taad ɔɔ: *Maam m'jedoga *Yakub ɔɔ Ezo se, maam m'ɔɔɔ m'undiɔga naatn.§*

* **8:36** Aak KKR 44.22. * **9:7** Aak Jen 21.12. † **9:9** Aak Jen 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Aak Jen 25.23. § **9:13** Aak Mal 1.2-3.

¹⁴ Bin num j'aki taadn j'ɔki di? Raa se tɛdn nakge ute doobin ey la? Gɔtɔ!

¹⁵ Taa naan se ɔo, do dɔkin Raa taad Musa ki ɔo:

Maam m'tɛdn bɛɛ debm kɛn maam m'je m'an tɛdn bɛɛ

ɔo m'kɛɛɲ do deb kɛn maam m'je m'an kɛɛɲ don ki*.

¹⁶ Kɛn Raa jaay bɛɛɛ ɔɔd deba se taa deba se ɔo je eyo lo tɛdga tɛd nakɲ bɛɛ eyo, num kɛse Raa mala ɔo, tɛdn bɛɛ. ¹⁷ Tɛr maakɲ Kitap ki Raa taad Gaar magal gɛn Masar ki ɔo: *Maam m'ɔli Gaarge se taa maam m'taadn tɔɔgum doi ki ɔo jeegeɲ do naan ki paac am nooko†.* ¹⁸ Taa naan se ɔo, Raa aak taa-daay debm kɛn naan je an kaakɲ taa-daayina ɔo debm don mɔɲ se, Raa ɔnin tɛdn do mɔɲgɔ ɔaa ute naanina.

Raa se naan aan gɔɔ debm kɔɔ

¹⁹ Daan naane naai am taad ɔo: kɛn Raa jaay bɛɛɛ tɔɔd jeege bin se gɛn di jaay naan mooy jeege? Nakɲ kɛn Raa ɔaa tɛd se, nanja jaay 'tookɲ do ki ey se? ²⁰ Naai debm taad bin se: naai tap ɔo nanja jaay 'naaj ute Raa se? Nakɲ j'ɔbinga kɔɔ ute nɛɲje se kɔɲ taad debm kɛn ɔbin se ɔo: naai tap ɔo ɔum bin se, gɛn di? Gɔtɔ! ²¹ Debm kɔɔm nakge se, naan se mɛl nɛɲje. Kɛn naan je se ute nɛɲjen ese sum ɔo, naan ɔɔ nakɲ aak bɛɛ kɛn k'tɔɔɔden naatn ute bii laa, ey lɛ ɔɔ nakgen kuuy se kɛn bii-raa k'lee k'tɛdn naaba, bin ey la?

²² Kɛn Raa jaay je tɛdn aan gɔɔ debm kɔɔm nakge se, naai tap ɔo ɔli di maak ki? Ey num Raa se je taadn maak-taarin ute tɔɔgina naɔo naan aay kaamin dɛna sɛrk jee kɛn taarin maakina, naaden kɛn nakɲ naade tɛd se aasɛnga kɛn Raa utu aden kutu. ²³ Ute nakgen naan tɛd paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala ɔo ɔk *nooko ɔo naan je naajegen kɛn naan tɛɔjeki bɛɛ se j'aki kɛnd maakɲ nookin kɛn naan daapinga daap do dɔkin se. ²⁴ Jee ese se Raa taad ute naajeege. ɔo Raa se bɛɛɛ tɔɔɔo maakɲ Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan bɛɛɛ tɔɔɔdɛga maakɲ jeege tun ɔaa se paac kici. ²⁵ Aan gɔɔ kɛn Raa taad maakɲ Kitapm Oze ki ɔo:

Jee kɛn do dɔkin jee maamge ey se, ɔorse maam m'taadden m'ɔo: naase se tɛdkiga jee maamge.

ɔo mɛtjil jee kɛn maam m'jede ey se, ɔorse maam m'taadden m'ɔo: maam se m'jese†.

²⁶ Daala, jee kɛn k'taadden j'ɔo:

naase se jee maamge ey se, ɔorse k'taadden j'ɔo: naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen zɛɛɛ. §

²⁷ Taa maakɲ gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic ɔo taadga taad taarina maakɲ Kitap ki do dɔkin ɔo:

Kɛn gaan Israelge jaay tɛdga dɛna aan gɔɔ kɛɛsn taa baar ki kic ɔo, maakde ki se jee mɛtinge sum ɔo 'kɔɲ kaaja.

²⁸ *Taa Mɛljege Raa taarin naan taad se, naan utu an naar tɛdn kaasn ute doobina.**

²⁹ Daala, maakɲ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad daala ɔo:

Kɛn Mɛljege Sidburku jaay ɔnte jeejegen mɛtinge ey se, kaadn naane mɛtjil naajeege se k'jutkiga aan gɔɔ jee maakɲ gɛgɛr kɛn Sɔɔm ki ute kɛn Gɔmɔr ki se.†

* 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23. § 9:26 Aak Oz 1.10.

* 9:28 Aak Eza 10.22. † 9:29 Aak Eza 1.9.

*Ken ted debkilimi aak bee naan Raa ki
(Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)*

³⁰ Anum j'aki taadn j'okki di? Jeegen Yaudge ey se, je te doobm ken tedn aak bee naan Raa ki eyo. Num gan naade se bo tedga aak bee naan Raa ki se, taa naade aalga maakde don ki. ³¹ Ey num gaan *Israelgen ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki don do ute naan se sum bo, naade je tedn jee aak bee naan Raa ki se, na bo naade on aasin te eyo. ³² Anum ken tedden jaay naade on aasin ey se tap bo ne di? Naade jede te eyo ken naade tedn aak bee naan Raa ki ute doobm kaal maakde se, taa naade se saap do taar ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se, ken naade ted aasinga ute doobin sum bo, naade kaakj bee naan Raa ki. Kese bo ken alde naade rok ko se do tooc se. ³³ Taar se Kitap kic bo taadga taad do:

Aakki! Maam m'ondga ko maakj geger ken Sion ki

do ko se utu rakj jeege do naan se lin ken utu 'tedn jeege tooco.

Num debm jaay aalga maakin do lin ken ese se, naan kon kend maakj sokon ki eyo†.

10

¹ Genaaenge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kon kaaja. Taa naan se bo, maam m'eem *Raa taa naade. ² Deere, maam m'jeele naade se dok maakde do Raa ki, na bo Raa se naade jeel okin te mala mala eyo. ³ Do naade jedo te doobm ken Raa tedn jeege aak bee naanin ki se eyo. Num naade malinge bo je doobm ken aden 'tedn aak bee naan Raa ki. Taa naan se bo, doobm ken Raa ted jeege aak bee naanin ki se, naade baate tookj do ki. ⁴ Taa doonj gen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ok do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacn ken aalga maakde do al-Masi ki se, tedga aak bee naan Raa ki.

Debm jaay aal maakin do *al-Masi ki se onga kaaja

⁵ Booyki taar ken *Musa raan do okin maakj *Ko Taar ken Raa edino se, naan do taargen Ko Taar Raa taad do gen teda se: *Debm ken ted aasin ute doobin paac jaay bo 'kon kaaja**. ⁶ Num doobm ken ol jeege aal maakde do Raa ki jaay tedn aak bee naanin ki se, Kitap taad do: *On te taadn ute maaki do: «Nanja jaay 'kookj maakj raa ki» kese je deekj do: nanja ade dan al-Masi ade booy do naan ki se. 7 Ter on te taadn do: nanja jaay booy baa maakj bee yoge tu, kese je deekj do: nanja ade dan al-Masi ade teecn daan yoge tu. 8 Num maakj Kitap ki taad do: Taar Raa se, naan goor ute naai; naan utu maaki ki do taari ki.†*

Taar Raa ese bo naaje k'lee k'taadn jeege tu j'bo j'aal maakde do Raa ki. ⁹ Ken naai jaay 'took ute maaki do 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, do 'taad naan jeege tu do Isa se naan bo Meli se, kese naai 'kon kaaja. ¹⁰ Taa ken naajeege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bee naan Raa ki. Do ken k'taadki naan jeege tu j'okki: naan bo Meljege se, j'aki kon kaaja. ¹¹ Aan go taar ken Kitap taad do: *Debm jaay aalga maakin do naan ki se, sokon an tol eyo†.* ¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade onga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Melde bo ken kalan ese sum. Naan ted bee jeege tun paacn ken lee eemina. ¹³ Taa naan se bo Kitap taad do: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an kaaja§.*

† 9:33 Aak Eza 8.14 do 28.16. * 10:5 Aak Lb 18.5. † 10:8 Aak Dt 30.11-14. † 10:11 Aak Eza 28.16. § 10:13 Aak Jl 2.32.

¹⁴ Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey bört se, naade an keem do di? Naade kaal maakde don ki do di? Do ken nam jaay baado taadde te taarin ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se? ¹⁵ Do ken j'ol te jee taadn Taar Raa gotde ki ey se, nanja jaay ade baa taadn taar se? Taa naan se bo, Kitap taad do:

Aakki! Jee ken baano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo*.

¹⁶ Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum bo took aal maakde do ki. Taa naan se bo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakn Kitap ki do:

Melje, taar ken naaje k'taad jeege tu se, nanja bo took uunga?†

¹⁷ Anum 'booyki: debm jaay took aal maakin do taar ken ese se, booy k'taadinga taar se jaayo. Do taar ken naan booyin ese se, iino gotn al-Masi ki.

¹⁸ Anum m'tond metse tu: taar se, Yaudge booyin te ey la? Gotol! Taar se naade booyinga aan go ken Kitap taad do:

Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gotn baa se paac,

do taar se jee do naan ki paac booyinga.‡

¹⁹ Ter m'tond metse daala: metn taar se tap bo, gaan *Israelge booy akin te ey la? Deere, naade booy akinga na bo baate tookn do ki. Taar se Musa bo uuno metin deete do taaddenno taar ken Raa do:

Naase jeemge se, m'asen tedn aki ni ro jeege tun ren ren.

Do m'asen tedn naase maakse asen taar do jeege tun jeel dim eyo.§

²⁰ Ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se, aay kaamin bini taadden daala do:

Maam Raa se, jee ken jem ey se bo, ojumga.

Do jee ken je te doobum ey se bo, maam m'taadden roma.*

²¹ Gan ute gaan Israelge se Raa taad do:

Bii-raa maam m'ol jim m'dan gaan Israelge m'bo ade baa gotum ki na bo naade se, jee naajn taarge do baate tookn Taaruma.†

11

Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo

¹ Ter m'tond metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Gotol! Naan baatden te eyo. Taa maam kic m'kod Israel, m'teeco metjil *Abraam ki do m'teeco taa bee Benjamin ki. ² Bin num Raa se jeengen naan beer taadden do dakin se, naan baatden te eyo. Ey num naase 'booyinki te ey la, taar ken k'raano maakn Kitap ki, ken taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Israelge gotn Raa ki, naan do: ³ *Meluma, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade taaldenoga do gotn ken k'lee k'tedi *serke se le, naade taakinga naatn. Do maam le, m'opga m'kalum ki sum. Do naade je am taal.** ⁴ Num Raa tap bo terlin do di? *Jeege dupu-cili se, maam m'baddenga do naade se o erg te naan maragn k'danin Baal ken jeege lee eemin se eyo.†* ⁵ Borse kic bo, maakn gaan Israelge tu se, opga jeege coko ken Raa beer taaddenga ute beena. ⁶ Raa beer taodde se taa naade bo tedga nakn bee eyo, num naan beer taodde se ute beena, ken bin ey num, bee Raa se kon tedn bee ey sum.

* 10:15 Aak Eza 52.7. † 10:16 Aak Eza 51.3. ‡ 10:18 Aak KKR 19.4. § 10:19 Aak Dt 32.21.

* 10:20 Aak Eza 65.1. † 10:21 Aak Eza 65.2. * 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18.

⁷ Taar se tap 60 je taad ɔɔ dɔo? Gaan Israelge se nakɲ naade je se tap 60 ɔɲ te eyo. Num jee ɔɔpm kɛn Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd se 60, ɔɲga nakɲ se. Num jee kuuy se lɛ, tɛdga jee naajɲ taarge. ⁸ Aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔɔ: *Raa tɛddɛn naade se jee taara ɛnd dode ki eyo,*

deebdɛnga kaamde naade ɔɲ aak ɔk eyo
ɔɔ turumdɛnga bidege naade ɔɲ booy eyo;

bini jaaki kic 60, naade utu iɲg gɔtn kingdeki se sum†.

⁹ Maakɲ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic 60 taad rode ki ɔɔ:

Ɔɲ kɔsdɛge se adɛn tɛdn aan gɔɔ rɛɛɛɲ kɛn adɛn tɔnd kɔkɔ.

Ɔɲ 'tɛdn aan gɔɔ nakɲ adɛn rɔkɲ naade tooco ɔɔ ɔɲ Raa adɛn dabara.

¹⁰ Ɔɲ Raa adɛ tɔɔkɲ kaamde mɔɔtn naade kɔɲ kaakɲ dɪm eyo,

ɔɔ ɔɲ adɛn tɔnd daam deere dode kiŠ.

¹¹ Maam m'je m'tɔnd mɛtse daala: kɛn gaan Israelge jaay rɔkɲ tooc se, gɛn sɔrɔkɪn la? Gɔtɔ! Num ute rɔkɲ toocɲ kɛn naade tooc se, kaad kɛn se 60, Raa kaajɲ jee kɛn Yaudge eyo. Anum kɛn Raa jaay aaj jee kɛn Yaudge ey se, Yaudge se aakdɛga num, maakde adɛ kɔɔɔ ɔɔ je dɔobm kaaja kici.

¹² Num kaad kɛn gaan Israelge jaay baate tookɲ taar Raa se 60, Raa tɛdn bɛɛɲ dɛna jeege tun 6aa se paac. Ɔɔ kɛn Yaudge jaay tɛdn jee naajɲ taarge sum se, Raa tɛd bɛɛɲ jeege tun do naan ki paac. Anum 'saapki tu, kaadɲ kɛn jaay gaan Israelge utu kɔɲ kaaja se, bɛɛ Raa ese se, utu 'tɛdn dɛn cir daal ey ne?

Raa aaj jeegeen Yaudge eyo

¹³ Bɔrse, maam m'je taadɲ ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naan se 60, maam maakum raapo do naab kɛn Raa ɛdumsɪn se. ¹⁴ Maam m'je taasum Yaudge se, jee mɛtinge kaakɲ naabum se adɛ rɔɔɲ maakde ɔɔ adɛn kɔl naade ni ro jeege tu, taa bii kalan jee mɛtinge utu kɔɲ kaaja kici. ¹⁵ Kɛn Raa rɛs gaan *Israelge kaad kɛn se sum 60, naan ɔk taasa ute jee kɛn Yaudge eyo. Num kaad kɛn jaay Raa utu tɛrl kɔkɲ gaan Israelge jiga se, kɛse 'tɛdn ɔɔ dɪ? Kɛse tɛdn nakɲ bɛɛ aak eyo, 'tɛdn aan gɔɔ jee ooyga kooyo kɛn Raa utu adɛn kɛdn kaaja.

¹⁶ Kɛn mappa jaay k'dup ɔkɔ j'ɛdga Raa ki se, mappan ɔɔp se paac tɛdga gɛn Raa. Kɛn kaaga jaay j'ɛdga mɛt kɔɲ Raa ki se, letɪn se kic 60, tɛdga gɛn Raa. ¹⁷ Gaan Israelge se tec aan gɔɔ *ko ɔlibm maakɲ jinɛnɛ ki kɛn k'tɔgɲga ute lɛtingɛn mɛtinge se. Ɔɔ naai kɛn kɔd Yaud ey se tec aan gɔɔ letn ko ɔlibm maakɲ kaag ki ɔɔ naai j'ɔgio ɔɔ k'6aado j'ɔli gɔɔ letn ko ɔlib kɛn k'tɔgɲga tɔg lɛtingɛn mɛtinge se. Bɔrse, naai kic iɲg te tɔɔgɲ mɛtn ko ɔlibm kɛn maakɲ jinɛnɛ ki se. ¹⁸ Taa naan se 60, ɔɲte koono do letn ko ɔlib kɛn k'tɔgdenoga se. Kɛn ɔli oon tap 60 taa dɪ? Naai lɛ lɛte sum. Naai 60 gak ko kaag eyo num ko kaaga 60 gaki naai.

¹⁹ Maakse ki se, deb kalan am taadɲ ɔɔ: «Raa se naan 60 debm 'tɔgɲ letge ɔɔ uunumo ɔɔ 6aado ɔlum gɔɔde ki.» ²⁰ Deere, naade se jaay Raa tɔgdɛ se taa naade baatega kaal maakde don ki ɔɔ naai jaay 6aado k'j'ɔli gɔɔde ki se, taa naai aal maaki don ki. Bin num ɔɲte magal roi, ɔɔ ɔnd kɔndɔ. ²¹ Ey num Yaudge se 60 letgen deer deer. Ute naan se kic 60, Raa ɔɲ ɔɲde te eyo. Anum naai letn k'6aado k'j'ɔli kɔl gɔɔde ki sum se, kɛn naai jaay aal maaki don ki ey se, naan utu ai kɔgɲ kundi naatn kici. ²² 'Jeelki, Raa se naan debm jiga na6o naan debm kɔɲ bɔɔɔ do jeege tu kici. Jee ɔɲ dɔobm

† 11:8 Aak Dt 29.4 ɔɔ Eza 29.10. § 11:10 Aak KKR 69.22.

Raa se, naan̄ utu aden kəŋ bəɔɔ dode ki ɔ utu naai se, kən naai jaay ing aal maaki do bɛɛŋ ki se, naan̄ debm jiga ute naai. Ey num, bɛɛɛ, naan̄ ai kəɔɔn̄ kundi kici. ²³ Bin 60 kən Yaudge jaay tɛrloga gətn Raa ki se, Raa aden kəŋ təl gəɔde ki daala, taa Raa se ɔk təɔgə kən tɛdn̄ naan̄ se. ²⁴ Naasen kən Yaudge ey se, 'tecki aan gəɔ lɛtn ko ɔlibm maakŋ kaag ki kən k'təgino jaay k'ɛaado k'təlɪŋ gəɔ lɛtn ko ɔlib kən maakŋ jinen ki se. Kən Raa jaay tɛdn̄ nakŋ ese se, Yaudge se kic, naan̄ adeno tɛrl̄ təl gəɔŋ ki ey ne, naaden kən lɛtn ko ɔlibm mala mala se?

Yaudge kici utu kəŋ kaaja

²⁵ Anum gɛnaamge, maam m'je m'asen taadn̄ nakŋ kən Raa 6aa tɛda jaay naase *jeelki mɛtɪŋ ey se. Bin 60 naase aki tɛdn̄ rose aan gəɔ jee jeel taar eyo. Taa kən gaan *Israelgen mɛtinge jaay baate tookŋ kaal maakde do Raa ki se, bini jee 6aa se paac ade 6aa gətn Raa ki jaayo. ²⁶ Ɔ bin 60 gaan Israelge paac utu 'kəŋ kaaja bin kici aan gəɔ kən Kitap taad ɔ:

Debm utu 'kəɔɔn̄ do jeege se,*

utu ade kiin̄ maakŋ gɛgɛr kən Sion ki.

Ɔ mɛtjil *Yakub se, naan̄ utu aden kəɔɔn̄ dode maakŋ naajŋ taarde ki.

²⁷ Tɛr Raa taad ɔ:

Kese *dəɔkŋ kən maam m'utu m'dəɔkŋ ute naade,

kaad kən se 60 maam m'ade təɔl *kusiŋdege†.

²⁸ Yaudge se baate tookŋ Labar Jiga gɛn Isa; taa naan̄ se 60 naade tɛdga jee taamooy Raage. Kese tɛdsenga bɛɛ naase ki. Ey num naade se Raa bɛɛr təɔddenga təɔd do dəkina. Naade se Raa jedɛ, taa ɔugdege. ²⁹ Kən Raa jaay bɛɛr ɔɔdga deba ɔ ɛdɪŋa naka se, məɔtn̄ naan̄ tɛrl̄ taarin̄ ey sum. ³⁰ Do dəkɪŋ se, naasen kən Yaudge ey se, 'baatekiro tookŋ taar Raa. Num kən ɔɔrse jaay Yaudge baate tookŋ taar Raa sum se, Raa se tɛdsenga bɛɛ. ³¹ Ɔ kən Yaudge jaay baate tookŋ taar Raa se, ute naan̄ se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tɛdsenga bɛɛ. Bin 60, ɔɔrse Yaudge Raa utu aden tɛdn̄ bɛɛŋ kici. ³² Taa Raa se ɔŋ jikilimge paac baate tookŋ taarin̄ se naan̄ ɔnde gətdɛ ki aan gəɔ ɔulge taa naan̄ je aden tɛdn̄ bɛɛŋ paac.

Raa se naan̄ magal aak eyo, k'təɔmin̄ki

³³ Deere, bɛɛ Raa se dɛn bɛɛ eyo! Raa se naan̄ jeel-taara ɔ nakge paac naan̄ jeelde. Nakŋ naan̄ saap jaay uun do se, nam tap 60 jeel taadn̄ təɔkŋ mɛtɪŋ eyo. Nakgen kən naan̄ tɛddɛn paac se, nam tap 60 ɔŋ ɔnd ute mɛtɪŋ eyo. ³⁴ Taa Kitap taad ɔ:

Saapm Mɛljege Raa se nan̄a tap 60 jeele? Bii kalan̄ tap 60 nan̄a dɛjɪŋga‡?

³⁵ *Ləɔu bii kalan̄ nam ɛdɪŋa ne dɪm deet Raa ki jaay Raa tɛrlɪŋ nakiŋ la?§*

³⁶ Deere, nakgen 6aa se paac, naan̄ 60 Mɛl-kaalde. Naan̄ 60 debm kən aakde dode ki ɔ nakge se paac kaam jina. Bin num Raa se, ɔŋ jeege daayum an̄ *nooko! *Amin!

12

*Raa aajjeki se gɛn tɛdn̄ naabiŋa

(Ep 4.1-16; 1Kor 12.12-27)

¹ Gɛnaamge, 'booyki m'asen taada: aan gəɔ Raa tɛdjekiro bɛɛ se, bin se daayum ɛdki rose paac Raa ki, ɔ kingse se ɔŋin̄ki *serke Raa ki. Kese 60 serkŋ *salal kən təɔl Raa ki. Anum Raa se je ɔ j'an̄ keeme ute dɔobm se.

* **11:26** Debm utu 'kəɔɔn̄ do jeege se k'dan̄ŋ Isa. † **11:27** Aak Eza 59.20. ‡ **11:34** Aak Eza 40.13. § **11:35** Aak Jb 41.3.

² ǃnte gen tɛdki aan gɔɔ gen jee duni ken ɓorse lee tɛd se. Num gan ɔŋki Raa asen 'tɛrl maakse ute saapm kuuy ken naan asen kɛd se. Ute naan se jaay ɓo, naase aki jeel nakŋ Raa maakiŋ jen ro ki. ǃo nakŋ Raa maakiŋ jen se, keŋe nakŋ jiga, nakŋ tɔɔliŋ naan ki ɔo nakŋ mɛɛ.

³ Ute bɛɛ ken Raa tɛdum se, maam m'taadsen paac m'ɔɔ: maakiŋ kingse ki se ɔnte 'kuunki magala; iŋgki ute gɔtn kingse se sum aan gɔɔ ken nanja nanja kic ɓo Raa ɛdiŋga naabiŋ naabiŋ do kaal maakiŋ ki se. ⁴ 'Jeelki, debkilimi se ɔk ro kalan sum, naɓo ron se, tɔp kaam dɛna, ɔo nanja kic ute naabiŋ naabiŋa. ⁵ ǃo naajege kic k'dɛnki, naɓo taa naajege k'dɔɔkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tɛdkiga daa ro kalan ɔo naajege kic k'tum k'tɛdkiga kalan bini. ⁶ Naajege se Raa ɛɗjekiga naaba, naɓo nanja nanja kic ɓo ute naabiŋ naabiŋa. Nanja kic ɓo tɛɗn naaba ute bɛɛ ken Raa tɛɗiŋ. Taa naan se ɓo, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, ɔŋ taargen naan taad se aɗe teecn taar Raa ki te ɗoobm ken Raa taadn ro ki se. ⁷ Debm jaay Raa ɛdiŋga naabm gen noogŋ jeege se, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'noog jeege ɔo debm ken Raa ɛdiŋga naabm gen dooy jeege ɛ, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'dooy jeege. ⁸ Ken debm jaay naabiŋ gen kɛɗn kaay kaam jeege tu se, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'ɛɗkaay kaama jeege tu. ǃo debm ken ɛɗ naka jeege tu se ɛ, ŋ'ɛɗ naka jeege tu ute maakiŋ kalan. ǃo debm ken Raa jaay ɛdiŋga naabm gen tɔɔɗn jeege se, naabiŋ se ŋ'tɛɗiŋ ute ɗoobiŋa. ǃo debm ken Raa jaay tɛɗiŋga debm kaakiŋ taar-daay jeege se, naabiŋ se, ŋ'tɛɗiŋ ute maak-raapo.

⁹ 'Jeki jeege ute maakiŋ kalan. ǃɔɗki dose naatn ro *kusiŋ ki. 'Tɛɗn bɛɛ se, ɔkiŋki tɔɔɔ. ¹⁰ 'Jeki naapa aan gɔɔ gɛnaagen je naapa se ɔo ɔkki naapa ɔɔŋɔ. ¹¹ ǃnte 'tɛdki jee kaar-naabge, naɓo aayki kaamse, 'tɛdki jee tɛɗn naabge. ǃo Mɛljege se, 'tɛɗiŋki naabiŋ ute maakiŋ kalan. ¹² Aan gɔɔ naase ɔndkiga dose do Raa ki se, ɔŋki maakse 'raapo. Ken nakŋ ɔŋ aanga dose ki ɛ, ɔkki maakse tɔɔɔ ɔo aayki kaamse, eemki Raa. ¹³ Gɛnaasegen ɗoobm al-Masi ken ɔk ɗim ey se, aakɗeki ɗɔɗɛ ki. ǃo jee paacŋ ken ɓaa gɔtse ki se ɔkɗeki jiga.

¹⁴ Jee ken lee dabarse se, ɔnte 'naamɗeki naɓo 'tɔndki mɛtn Raa aɗen tɛɗn bɛɛ. ¹⁵ 'Tɛdki maak-raapo ute jee ken maakiŋ maak-raap ki, ɔo eemki ute jee ken maakiŋ kaa-maan ki. ¹⁶ Iŋgki bɛɛ ute naapa. ǃnte 'magalki rose. ǃo ken j'ɛɗsenga naabm baat gɔɔ ɗi kic ɓo, 'tɛɗiŋki. ǃnte 'tɛdki rose aan gɔɔ jee jeel nakge.

¹⁷ Debm tɛɗsenga kusiŋa se, ɔnte 'tɛrlɪŋsiŋki. ǃo aayki kaamse, 'tɛdki bɛɛ jeege tu paac. ¹⁸ Ken naai jaay ɔk ɗoobo num, aay kaami iŋg ute lapia ute jeege paac. ¹⁹ Gɛnaa maak-jemge, ken nam jaay tɛɗsenga kusiŋa se, ɔnte kɔgki sɛɛse, num ɔŋki Raa ɓo 'bɔɔy maak-taariŋ ɗɔɗɛ ki. Taa maakiŋ Kitap ki se, Mɛljege Raa taadga taad ɔɔ: *Taar-doŋ ŋɔumsiŋki maam ki ɔo maam ɓo m'asen kɔgŋ sɛɛse.**

²⁰ Bin num Kitap taad ɔɔ:

Ken debm taamooyi jaay ɓo tɔɔliŋ se, ɛɗiŋ kɔsɔ;

ɔo ken maane ɓo tɔɔliŋ ɛ, ɛɗiŋ 'kaaye.

Bin se, naai aŋ kɔl maakiŋ sɔkɔŋ ki.†

²¹ ǃnte kɔŋki kusiŋ se asen ciri, num naase ɓo 'ciriŋki ute bɛɛ ken naase aki tɛɗa.

* **12:19** Aak Dt 32.35. † **12:20** Gɔtn ese se taad ɔo k'tɔs naal pooɗo ɓo j'ɔmbiŋ doŋ ki. Aak KKT 25.21.

13

'Sookki tɔɔgge tu
(1Pr 2.13-17)

¹ Tɔɔggen ing do jeege tu paac se, 'sookdeki. Taa tɔɔgge se paacɲ iɲo ɔɔn *Raa ki ɔɔ kengen ɔɔse utu do naan ki se kic ɔo Raa ɔo tɔndde. ² Taa naan se ɔo, debm baate sookɲ tɔɔgge tu se, kese aan ɔɔ naan baate tookɲ tɔnd nakɲ Raa maakiɲ jen ro ki. ɔɔ jee baate sookɲ tɔɔgge tu se, nakɲ ɔɔn utu kaan dode ki. ³ Anum jee tɔnd nakɲ bɛɛ se, naade beer tɔɔgge tu eyo, num jee tɔnd nakɲ *kusiɲ se ɔo, ken beer tɔɔgge tu. Ken naai jaay 'je beer tɔɔgge tu ey num, 'ted bɛɛ. Bin se naade ai tɔɔmɔ. ⁴ 'Jeelki, tɔɔgge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo ɣen tɔnd nakgen jiga. Ken naase jaay 'tedkiga kusiɲ se, 'beerdeki. Taa tɔnd ken Raa tɔndde se ɔer eyo, num naan tɔndde se taa an tɔnd naabiɲa ɣen dabar jee ken tɔnd nakɲ kusiɲa. ɔɔ ute doobm se ɔo, Raa taad maak-taariɲ do jeege tun ted nakgen jig eyo. ⁵ Ken bin num, 'sookki tɔɔgge tu, taa j'asen dabar sum eyo, num 'sookdeki taa naase 'jeelki maakse ki naabde se ute doobiɲa.

⁶ Taa naan se ɔo, naase 'lee ɔɔdeki miiri. ɔɔ jee ken k'tɔndde ɣen lee tiir gurs miiri ɔɔtse ki se, naabm ken naade lee tɔnd ute doobiɲ se, naade tɔnd ɣen Raa. ⁷ Jee se jaay nakɲ ken naade je ɔɔ j'ade kɔge, ɔɔdesiɲki. *Jee takɲ miirge se, 'tiir eddeki nakde ɔɔ nakgen paacɲ ɣen kɔgo se, ɔɔdesiɲki. Tɔɔggen ken adeki sook se, 'sookdeki. Jeegen aaldeki kaal maak ki se aaldeki maak ki kici.

'Jeki naapa
(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

⁸ ɔnte kɔnki sɛɛ nam dose ki. Num sɛɛ ken 'tɔnd dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapiɲ se, kese *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan ted aasiɲa ute doobiɲa. ⁹ Taa nakgen ken Raa taad ɔɔ ɣen tɔda ken ɔo: ɔnte 'kɛesn mɛnd nam, ɔnte 'kɛesn gaaba nam, ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'ɔoogɲ nakɲ nam, ɔnten 'dɔɲ nakɲ nam se. Taargen kuuy ɔɔp se kic paac kɔn ɔo ken ɔo: 'Je naapi aan ɔɔo roi mala.* ¹⁰ Anum debm je naapiɲ se tɔnd *kusiɲ eyo. Taa naan se ɔo, debm je jeege se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad paac se, naan ted aasiɲa ute doobiɲa.

'Daapki rose ɣen kaakɲ kaam Isa

¹¹ Bin ɔo ɣenaamge, 'tedki nakgen se taa naase 'jeelki kaadɲ ɔɔrsen ken j'ingki maak ki se. Taa kaadɲ j'anki kiɲ maakɲ bijege tu se aanga. Taa kaadɲ ken Raa utu ade ɔaa asen kaaj se, ɔɔpga ɔɔɔɔ. Kaadɲ se, dok eyo aan ɔɔo kaadɲ ken j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum. ¹² Nɔɔɔo deelga, ɔɔo ɔɔpga baata kiipi. Nakgen ken jeege lee ted maakɲ ɔɔt ken ɔɔd se, ɔɔdki dose ro ki. 'Jeki nakgen ken j'an kudɲ ɔɔɔɔo maakɲ ɔɔt ken wɔɔɔɔ. ¹³ K'j'ingki aan ɔɔo debm ken lee maakɲ katara ki. ɔnte 'kɔski anki deel te ɔɔtiɲa ɔɔ ɔnte 'kaayki tɔto kic anki deel te ɔɔtiɲa, ɔnte 'kɛɛski naapa reɲ reɲ, ɔnte 'tedki nakɲ sɔkɔnge, ɔnte 'mooyki te naapa, ɔɔ ɔnte 'tedki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴ Num ɔnki gaab tɔɔgge se 'tɔnd Meljege Isa *al-Masi. ɔnte jeki nakɲ ken daa rose ɔo dɔɲo ɣen tɔnd nakɲ maakse jea.

14

ɔnte 'kɔjki ɔɔɔɔo do ɣenaage tu
(1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)

* 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

¹ Genaamge, jee maakjege tun ken ok tooḡo do doobm *al-Masi ki ey se, okdeki jiga. Ŋnte kɔjki bɔɔɔ do nakge tun naade lee saapin se. ² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ɔɔ. Jee mɛtinge se saap ɔɔ ok doobo gen kɔsn nakgen ɔaa se paac. Num jee mɛtingen ok tooḡo doobm Meljege tu ey se, ɔs daa eyo, naɔo lee ɔs kamb zɛɛɛ sum. ³ Debm ɔs daa se, ɔnte kaakɔ genaən ken ɔs ey se aan ḡɔ debm naan aalin maak eyo; ɔ debm ɔs daa ey se, ɔnte kɔjn bɔɔɔ do genaən ken ɔs daa se. Taa naade paac se, *Raa okdega jiga. ⁴ Naai ara tap ɔo naŋa, jaay kɔjn bɔɔɔ ro deb ken tɛd naaba nam ki se? Ken naan jaay tɛd jig ey lɛ melin ɔo an kaaka. ɔo naan se daar tooḡo, taa Melin Raa se ok tooḡo ken an kɔkin naan 'kɔn kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee mɛtinge saap ɔɔ biigen mɛtinge se cir biigen kuuy; num gan jee mɛtingen kuuy se, taad ɔo naan Raa ki se, biige paac aas kaasa. Bin se, naŋa naŋa kic ɔo tɛdn aan ḡɔ ken naan jeelin maakin ki mala mala. ⁶ Debm saap ɔo bii mɛtinge cir kengen kuuy se, ute saapin se naan *nook Meljege. Debm ken ɔs daa se, naan kic tɛdn gen nookɔ Meljege, taa ken naan ɔaa kɔsɔ se, tooḡo Raa. Debm ken baate kɔsn daa se kic, naan tɛdn gen nookɔ Meljege, taa naan kic ɔo tooḡo Raa. ⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ɔo ing gen don eyo ɔo nam tap ɔo ooy gen don ey kici. ⁸ Taa naan se ɔo, ken j'utu j'ingki zɛɛɛ lɛ, naaje j'ingki gen Meljege. ɔo ken j'aki kooy kic ɔo, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zɛɛɛ lo j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege. ⁹ Taa al-Masi se ooyga ɔo duroga daan yoge tu ɔo naan ɔo Mel jee utu ing zɛɛɛ ɔo Mel jee ooyga kooy kici. ¹⁰ Naai tap ɔo naŋa jaay ɔj bɔɔɔ do genaai ki se? ɔo tɛr naai tap ɔo naŋa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki ɔaa naan Raa ken utu ajeki kɔjn bɔɔɔ dojege tu. ¹¹ Taa naan se ɔo Kitap taad ɔo:

Maam se, m'Raa zɛɛɛ ɔo jeege paac utu 'ɔaa kɛrgɔ naanum ki

ɔo naade paac utu am nookɔ maam Raa.*

¹² Taa naan se ɔo, naŋa naŋa kic ɔo naan malin ɔo 'ɔaa taadn taarin naan Raa ki.

¹³ Bin se, j'ɔnte kɔjki bɔɔɔ do naapge tu. Naase ɔnte 'tɛdki nakɔ ken 'tɛd genaase 'koocɔ doobm al-Masi ki ey lɛ ken an gaasn gen tɛdn bɛɛ. ¹⁴ Anum aan ḡɔ maam te Meljege Isa k'tɛdga kalan se, maam m'jeel maakum ki, nakɔ kɔsn jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, ḡɔɔ. Num ken debm jaay aak nakɔ kɔs se aan ḡɔ nakɔ an tujɔ naan Raa ki num, ɔnte kɔsɔ. ¹⁵ Ken taa kɔsɔ jaay naai tujɔ maakɔ genaai se, kɛse naai ok maakje don ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naan, bin num taa kɔsɔ se, ɔnte 'kutn genaai. ¹⁶ Nakɔ ken naai saap ɔo jiga se, ɔn jee kuuy kic ɔo an kaakin aan ḡɔ nakɔ jiga. ¹⁷ *Maakɔ Gaar Raa se, ɔlin ute nakɔ kɔsɔ ɔo ute kaay eyo. Num maakɔ Gaar Raa se je nakɔ ute doobiŋa, lapia ɔo maak-raapm ken *Nirl Salal lee ɛd jeege tu. ¹⁸ Debm doobm al-Masi ki jaay tɛdn naabm ese se, naan tooḡo Raa ki ɔo jeege paac tooḡo.

¹⁹ Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tɛdki nakɔ ken ajeki noogo j'aki ziidn ɔaa ute naanjege doobm al-Masi ki. ²⁰ Taa kɔsɔ se, ɔnte tujɔ naabm Raa. Deere, nakɔ kɔsn tuj debkilimi naan Raa ki se ḡɔɔ, naɔo taa kɔs sum ɔo, 'tɛd genaai 'koocɔ doobm al-Masi ki num, ɔnte kɔsn kɔsn se. ²¹ Bɛɛki se, nam ɔnte tɛd nakɔ ken 'tɛd genaən koocɔ doobm al-Masi ki: taa naan se ɔo ɔnte kɔsn daa, ɔnte kaay tɔɔ ɔo ɔnte tɛdn ne dim kuuy ken 'tɛdn genaai koocɔ doobm al-Masi ki. ²² Nakɔ ken naai jeel maaki ki se, 'bɔobiŋa. ɔn nakɔ se 'tɛdn daan naai ki ute Raa sum. Taa

* 14:11 Aak Eza 45.23 ɔo 49.18.

naan se 60, debm ken ted naka jaay maakin naaj eyo ɔ jeel nakn naan ted se jaay jiga se, naan se maakin raap aak eyo. ²³ Num debm ted naka jaay maakin naaj do ki ɔ jeelin nakn naan ted se jig ey se, bɔɔɔ utu koocn don ki, taa naan maakin naaj naaja ute naan se kic 60 naan ɔs tap. Bin num nakgen k'ted paac jaay, ken k'jeelinki maakjege tu ɔ k'naajki do ki ɔ k'tedinkiga num, kese k'tedkiga *kusiṇa naan Raa ki.

15

'Jeki bee jeege tun kuuy kici

¹ Naajegen k'tɔɔgki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ɔk tɔɔ eyo gen king doobm *Raa ki se ɔ j'ɔnte jeki nakn ken ajeki tɔɔ naajege tu sum. ² Naja naja kic 60 je nakn ken tɔɔ naapin ki taa an tedn bee ɔ an noogin kɔkn doobm al-Masi se tɔɔgn ɔaa ute naanina. ³ Jeelki, al-Masi se je te bee naan mala eyo, num aan gɔɔ ken Kitap taad ɔ: *Naajin ken k'naaji naai Raa se, kese k'naajum maama.** ⁴ Anum taargen ken k'raanino do dɔkin maakn Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se 60 ken ajeki kedn kaay kaama ɔ ajeki sel maakjege taa j'aki kɔnd dojege do Raa ki. ⁵ ɔn Raa debm kedn kaay kaama ɔ debm sel jeege se, asen tedn aki king dɔɔkn taarse kalan aan gɔɔ ken Isa al-Masi jen ro ki. ⁶ Bin jaay 60, maakse 'tedn kalan ɔ mindse kic tedn kalan, naase aki *nookn Raa ken Bubm Meljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum ɔkki naapa jiga aan gɔɔ ken al-Masi ɔksen naase jiga se. Bin se aki kol jeege 'nookn Raa. ⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay ɔaado ted debm tedn naabm Yaudge se, taa nakn ken Raa taado ɔugn Yaudge tu ɔ utu aden ted se, naan teddesinga ute doobina ɔ kese je aden taadn ɔ Raa se naan tuj ɔrmin eyo. ⁹ ɔ naan ɔaado se, taa jeege ken Yaudge ey kic 60 nookn Raa taa beeṇa aan gɔɔ ken Kitap taad ɔ:

Taa naan se 60, maakn jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai tɔɔmɔ;

ɔ maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookn roi.†

¹⁰ Ter Kitap taad ɔ:

Naasen jee ɔaa se paac se 'tedki maak-raapo

ute jee ken Raa beer tɔɔddenga tɔɔdɔ ɔ naade tedga jee naange se.‡

¹¹ ɔ ter daala Kitap taad ɔ:

Naasen paacn ken Yaudge ey se, 'tɔɔmki Meljege Raa

ɔ ɔn jeege ɔaa se paac, an nooko.§

¹² ɔ ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic taadga daala ɔ:

Deba utu ade teecn metjil Jese* ki se ɔ naan se utu ade ɔaa kɔsn gaara do jeege tu paac

ɔ metjil jeege do naan ki paac utu kɔnd dode don ki.†

¹³ ɔn Raa ken ted jeege ɔnd dode don ki ɔ ken naase aalki maakse don ki se, asen kedn maak-raap dena ute lapia. Taa naan se 60, ute tɔɔgn *Nirl Salal se, naase aki kɔnd dose paac don ki.

Pɔl taad metn taar naabina

(2Kɔr 10.13-18)

¹⁴ Genaamge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeege ken lee ted nakgen bee. ɔ taar met ki se kic, naase 'jeel ɔkkiga metina. ɔ naase se,

* **15:3** Aak KKR 69.9. † **15:9** Aak KKR 18.49. ‡ **15:10** Aak Dt 32.43. § **15:11** Aak KKR 117.1. * **15:12** Jese se bubm Gaar *Daud. † **15:12** Aak Eza 11.10.

aaskiga gen deŋ naapa. ¹⁵ Naʒo maakŋ maktub ken m'raansen ese se, nakgen meŋge se maam m'taadsenoga meŋ tal, taa naase aki saapm do nakge tun ken naase 'jeeliŋkiga jeele. Ɔo ken ɔlum jaay m'taadsen meŋ nakgen se tal se, taa beɛ Raa ken tɛdum se, ¹⁶ m'tɛdga debm tɛdn naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'ɛd rom paac gen taadn Labar Jiga gen Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic ʒo 'kaal maakde don ki ɔ bin se, naade tɛdn ɔɔ *serkŋ ken tɔɔl Raa ki. Ɔo ken tɛdde jaay naade tɛd jee Raage se, kese *Nirl Salal. ¹⁷ Taa naan se ʒo, maam ken m'tɛdga kalan ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum ken maam m'tɛd Raa ki. ¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dɪm ey sum, num m'je ʒo m'taadn nakŋ ken al-Masi tɛd ute doobm maama ken taa jeegen Yaudge ey se tookŋ taar Raa. Ɔo naabm se, naan tɛdn ute naabum ken maam m'tɛda ɔ ute taarum ken maam m'taada, ¹⁹ ɔ ute tɔɔŋ Nirl Salal se, naan ɔlum m'tɛdn nakŋ-kɔɔʒge ute nakgen deel doa. Bin ʒo ɔtɔ ʒaa se paac, maam m'taadga Labar Jigan gen al-Masi se paac jeege tu, m'baago maakŋ geger ken Jeruzalem ki bini m'aan taa naan ken Iliri ki. ²⁰ Naʒo maam se daayum m'je taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se, ɔtn ken k'taad te ro al-Masi ey ʒo. Anum jee ken booyga booy taar gen jee dooygen kuuy se, maam m'je m'ʒaa ɔtn ese ey sum, taa maam se m'je tɛdn naab eyo do naabm gen deb kuuy ki. ²¹ Taa naan se ʒo, maam m'tɛd aan ɔɔ ken Kitap taada:

Jee ken booy j'ɔsde te maaniŋ ey se, naade utu an kaaka.

Ɔo jeegen ken booy te taariŋ ey se le, naade utu booy kɔŋ taariŋa.‡

Pol je ʒaa merte

²² Kese ʒo nakŋ gaasumga doobo met dena gen ʒaa ɔtse ki. ²³ Anum ʒorse jaay ʒo, naabum ɔtn ara se nanga. Ey num m'ɔkga ʒaara dena ken maam m'je m'ʒaa ɔtse ki, naʒo m'ɔŋ te doob eyo. ²⁴ Anum ken maam jaay m'ʒaa taa naan Espan ki se, maam m'kaal ɔtse ki. Deere, ken am kolum m'ʒaa ɔtse ki se, taa m'asen ʒaa kaak jaay am tɔɔɔ ɔ ken maam jaay m'aanga ɔtse ki se, m'tiŋ ɔko jaay ʒo sɔm amki nooŋ gen ʒaa taa naan Espan ki. ²⁵ Num ʒorse se, maam m'ʒaa ʒaa maakŋ geger ken Jeruzalem ki taa ʒaa nooŋ jee Raagen ɔtn naane. ²⁶ Taa jee al-Masigen taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa gen tusn naka gen nooŋ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ɔk dɪm ey se. ²⁷ Deere, naade se malinge ʒo uuno doa taa ade noogo. Ken deer se, naade kic ɔk seɛ dode ki, taa Yaudge se noogoga jee ken Yaudge ey se gen kɔŋ beɛ Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade nooŋ Yaudge ute maalde kici. ²⁸ Ken naabm se jaay m'nanjiga ɔ nakse jaay ʒaa m'ɛdŋga genaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'ʒaa taa naan Espan ki ɔ maam m'utu m'kaal ɔtse ki kici. ²⁹ Maam m'jeele, ʒii ken m'kaan ɔtse ki se, *al-Masi asen tɛdn beɛn den aak eyo.

³⁰ Genaaŋge, 'booyki m'asen taada: aan ɔɔ naajeege j'aalki maakjege do Meŋjege Isa al-Masi ki ɔ ute maak-je ken *Nirl Salal ɛdʒeki do naapge tu se, aayki kaamse 'doki gen tɔnd meŋ Raa taa maama. ³¹ Tɔndki meŋ Raa ken maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. Ɔo ter 'tɔndki meŋ Raa taa nakŋ ken maam m'ʒaa kɛdn jee Raage tun maakŋ geger ken Jeruzalem ki se, nakŋ se naade an kɔkiŋ jiga aden tɛdn beɛ. ³² Bin ʒo, ken Raa jaay je num, maam m'utu

‡ 15:21 Aak Eza 52.12.

m'6aa gətse ki ute maak-raapo ɔ kən m'aanga naane se, m'utu m'6aa tɔɔl maakuma. ³³ Ɔn Raa debm kɛdn lapia jeege tu se, 'king ute naase paac. *Amin.

16

Pəl ɔl tɔɔsin jeege tun *Rəm ki

¹ Maam m'ɔlsen genaajegen mɛnd kən rɔŋ Pɛbɛ, naan se mɛnd mɛc ɔ tɛdn naabm *Raa maakŋ *egliz kən maakŋ gɛgɛr kən Sankre ki. ² Kən naan aan ɔŋsega num, aan gɔɔ jee Raagen lee ɔk naapa jiga se, naase kic ɔkiŋki jiga bin kici. Maakŋ naabiŋ kən naan je tɛd paac se aakiŋki jaay dɪm baatinga num 'noogiŋki. Taa naan se noogoga jeege dɛna ɔ maam mala kic, naan noogumga.

³ 'Tɛdki tɔɔsɛ Priska ki ute gaabiŋ Akilas ki. Naade se tɛd naabm Isa *al-Masi ute maam kalan. ⁴ Naade mala kic 6o jedo kutn kode taa am kaaja. Taa nakŋ naade tɛdo ese se, maam m'kalum ki sum 6o m'tɔɔmde eyo, num eglizge paacŋ maakŋ taa naange tun malinge Yaudge ey se kic 6o tɔɔmde. ⁵ 'Tɛdki tɔɔsɛ eglizn kən lee tus 6eede ki se kici.

'Tɛdki tɔɔsɛ mɛdn dom Epaynet ki. Taa naan Azi ki se, naan 6o debm aal maakiŋ deet do al-Masi ki. ⁶ Mari kən tɛdga naaba dɛn taa naase se kic, 'tɛdiŋki tɔɔsɛ. ⁷ 'Tɛdki tɔɔsɛ Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taasumge ɔ k'tɔkjeno dangay ki kalan kici. Naade se *jee kaan naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel gɔtde. Ɔ naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan maam ki.

⁸ 'Tɛdki tɔɔsɛ Ampliatius ki. Doobm Meljege tu se, naan mɛdn doma. ⁹ 'Tɛdki tɔɔsɛ Urban ki. Naan se debm kən k'tɛdn naabm al-Masi kalan se. Ɔ Stakis kən mɛdn dom se kic, 'tɛdiŋki tɔɔsɛ. ¹⁰ 'Tɛdki tɔɔsɛ Apelesn kən ɔk doobm al-Masi ɔn se. Ɔ 'tɛdki tɔɔsɛ jee maakŋ 6ee Aristobul ki kici. ¹¹ 'Tɛdki tɔɔsɛ taasum Ɛrɔdion ki. Ɔ jee maakŋ 6ee Narsis kən aal maakde do Meljege tu se kic 'tɛddeki tɔɔsɛ.

¹² 'Tɛdki tɔɔsɛ Tripen ute Tripoz ki, mɛndgen se tɛdoga naaba dɛna Meljege tu. 'Tɛdki tɔɔsɛ genaam kən mɛnd kən rɔŋ Persid kən maam jɛn doobm al-Masi ki se. Naan kic tɛdga naaba dɛn aak eyo Meljege tu. ¹³ 'Tɛdki tɔɔsɛ Rupus ki, naan kən Meljege bɛɛr ɔdɪŋga kɔɔd se. Ɔ 'tɛdki tɔɔsɛ koŋ ki ɔ koŋ se tɛdn aan gɔɔ ko maam kici.

¹⁴ 'Tɛdki tɔɔsɛ Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaangen ute naan se kici. ¹⁵ 'Tɛdki tɔɔsɛ Pilolog ute Juli ki ɔ Nere ki ute genaan mɛnd Olympas ɔ jee Raagen paacŋ utu ing te naade se kici.

¹⁶ Kən '6aaki 6aa tɛdn tɔɔsɛ se, 'baam 'tɔkki naapa ɔ aayki ciil naapge. Eglizgen paacŋ gen al-Masi kən gɔtn ara se, tɛdsen tɔɔsɛ.

Dejn Pəl kən kaam mɔɔtn

¹⁷ Genaamge, 'booyki m'asen taada: ɔndki kɔndɔ ute jee kən gaan jeege ɔ iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar kən k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. Ɔɔdki dose dɔkɔ rode ki! ¹⁸ Taa jee se naade tɛdn naabm Meljege al-Masi eyo, num naade saap 6o do maakde ki sum. Naade lee taadden taar nijim ute taargen kən tɔɔl jeege tu ɔ ute taargen se naade lee dɛrl jeege kən jeel mɛt nakgen ese se eyo. ¹⁹ Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Meljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jesɛ naase aki tɛdn jee jeel-taarge gen jeel tɛdn bɛɛ, ɔ bɛɛ ese se, *kusiŋ ɔkɔ kic 6o ɔnte deepmsiŋki. ²⁰ Raa kən debm

kēdn lapia jeege tu se, ɔpɔga baata *Bubm sitange se naan̄ utu aano tɛɛcn̄ tɔɔgin̄ mɛtn̄ jɛse ki.

Ɔn̄ Meljege Isa se asen tēdn̄ bɛɛn̄a.

²¹ Timote kēn k'tēdn̄ naaba kalan̄ se tēdsen tɔɔɛ. Ɔɔ Lusius, Jason ɔɔ Sosipater kēn taasumge se kic, tēdsen tɔɔɛ.

²² Ɔɔ maam Tertius, kēn Pɔl ɔlum raan̄ maktubm ara se kic, m'tēdsen tɔɔɛ ute ro Meljegen kēn tumjekiga k'tēdkiga kalan̄ se.

²³ Gayus kic ɔo tēdsen tɔɔɛ; maam Pɔl se, naan̄ ɔo debm kēn ɔkum ɔeen̄ ki ɔɔ jee *egliz ki kic ɔo lee tus gɔtin̄ ki kici. Erastn̄ kēn debm ɔɔɔb gursn̄ gēn gɛgɛr se kic, tēdsen tɔɔɛ ɔɔ Kartus gēnaaje kic ɔo, tēdsen tɔɔɛ.

²⁴ [Naase paacki se, ɔn̄ Meljege Isa al-Masi asen tēdn̄ bɛɛn̄a. *Amin.]*

*K'nookki Raa

²⁵ K'tɔɔmki Raa! Taa Raa se naan̄ ɔk tɔɔɔɔ ɔɔ ute Labar Jigan gēn Isa *al-Masi kēn maam m'lee taad̄ jeege tu se, asen tēdn̄ naase aki kɔkn̄ ɔoobm al-Masi se tɔɔɔɔ. Taa do dɔkin̄ se mɛtn̄ taar se, *Raa taad̄ te mɛtin̄ jeege tu eyo, ²⁶ num ɔorse ute taargen̄ kēn jee taad̄ taar teeco taar Raa ki raan̄o do dɔkin̄ se, naan̄ taad̄ga mɛtn̄ taar se tood̄ga tal. Bin ɔo Raa kēn Daayum se ɔl k'taad̄ga mɛtin̄ jeege tun ɔaa se paac taa naad̄e kic paac kɔn̄ ɔoobm gēn tookn̄ kaal maakd̄e don̄ ki ɔɔ tookn̄ taariṇa.

²⁷ 'Tɔɔmki Raa kēn kalin̄ ki sum ɔo debm jeel-taara se, ɔɔ daayum daayum k'nookin̄ki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

---

* **16:24** Maakn̄ Kitapge tun do dɔkin̄ se, mɛtinge maakd̄e ki se, bersen ara se, gɔɔɔ.

Maktubm deet deetn kēn Pōl raanij̃n eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deetn kēn Pōl raanij̃n eglizn Kōrint ki

Eglizn kēn maaknj̃ gēger Kōrint ki se, Pōl 60 ʔndiñ kaad kēn naañ injo merte gen k-dige gen tēdñ naabm Mēljege Isa. Maaknj̃ gēgerge tun kēn taa naañ Grēkge tu se, gēger Kōrint se k'jeel jeel gōtiña. Naañ ʔk maala taa gōtñ se ʔk gōtñ daar markabge se gōtō kaam dio. Anum gēger Kōrint se ʔk bulge ute jee daayge dēna. Dēn jeege se ing̃ tēdñ nakgen gōrdio. Kaad kēn naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm̃ jeegeen kuuy 60 lee 6aano ʔ uuñ doobm raadege dēna. Dēn jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maaknj̃ jeege tun ese se kici. Pōl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ʔ 7.11) kēn aak king̃ jee Kōrint se ʔ king̃den ute jee uuñ doobm raagen kuuy se, ʔlden saapa ʔ tōnd̃ mēta dēna do taarge tun se. Taa naañ se Pōl maaknj̃ maktubiñ̃ deet deet se, raañ tērlēdñ do taardege tu se.

Pōl ʔl tōsij̃n eglizn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam̃ Pōl 60 m'raañsen maktubm se ute genaaiege Sostēn. Maam̃ se *Raa 60 danjumo gen tēdñ *debm̃ kaañ naabm̃ Isa al-Masi aañ gō ʔ kēn naañ maakiñ̃ jen ro ki. ² Maktubm se, maam̃ m'raañsesiñ̃ naase jee *egliz̃ kēn gen Raa kēn maaknj̃ gēger kēn Kōrint ki. Ute doobm̃ Isa al-Masi se, Raa tēdsenga tēdkiga jee *salal. ʔ Raa dañseno se, taa aki tēdñ jee naañge ute jee gōtñ 6aa se paacñ̃ kēn lee eem ro Mēljege Isa *al-Masi. Isa se naañ 60 Mēlde ʔ Mēl naajege kici. ³ ʔñ̃ Bubjege Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdñ bēede ʔ asen kēdñ lapia.

Pōl tōom̃ Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam̃ m'tōom̃ Raa taa naase, taa bēe kēn naañ tēdseni ute doobm̃ Isa *al-Masi se. ⁵ Deere, dōokñ̃ kēn naase 'dōokkiga tēdkiga kalañ ute al-Masi se, Raa ēdsenga nakgen bēe dēn aak eyo, kēn tap ki se tēdsenga 'jeelkiga taadñ̃ Taar Raa ʔ ēdsenga jeel nakge paac. ⁶ Taar kēn naaje k'taadsen gen al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ʔkinkiga maakse ki tōogō. ⁷ Bin 60, nakgen paacñ̃ kēn Raa ēd̃ jeenge tu se, naase kic ʔñkiga naasen kēn ing̃ aakki kaak kaam̃ Mēljege Isa al-Masi kēn utu adē teecñ̃ naanse ki pirsil se. ⁸ Raa se naañ 60 debm̃ kēn asen kēdñ tōogō bini aki kaañ do taar tōoliñ̃ ki. Bin 60 6ii kēn Mēljege Isa al-Masi adē 6aa se, j'kōñ̃ ne dīm̃ aak kus rose ki eyo. ⁹ Deere, Raa se naañ tuj̃ ʔrmiñ eyo, naañ 60 debm̃ kēn dañseno, taa aki tum tēdñ kalañ ute Gooniñ̃ Isa al-Masi kēn Mēljege se.

*Jee *eglizñ Kōrint ki tōp naapa*

¹⁰ Borse genaaenge, ute ro Mēljege Isa al-Masi se, m'eemseñ nō ʔ mēse ki m'ʔ: ʔñte 'tōpki naapa, na60 naase 'paacki ʔkki taarse kalañ. 'Tumki ute naapa, ʔñki maakse 'tēdñ kalañ ʔ saapse kic 60 ʔñiñki 'tēdñ kalañ. ¹¹ Deere genaaengeñ doobm̃ *al-Masi ki, jee maaknj̃ 6ee Kl̃e* ki 6aado taadum̃ ʔ maaknj̃ king̃se ki se, naase se taarse ʔk mētñ naap eyo. ¹² Num

* **1:11** Kl̃e se daañ naane mēnd̃ tēdñ suukñ̃ kēn lee daañ gēger Kōrint ute gen ʔpez ki.

do taar ken se 60, maam m'je m'asen taadn metina: maakse ki se, deb kalan taad ɔ: maam se m'debm Pɔl, debm kuuy deek ɔ: maam se m'debm Apɔlɔs, ɔ debm kuuy taad ɔ: maam se m'debm Pɛr, ɔ debm kuuy kic deek ɔ: maam se lɛ m'debm al-Masi. ¹³ 'Saapki tu al-Masi se, j'an kan nign ne? Maam Pɔl 60 ken k'tup k'tɔlum ro kaag ki taa naase se la? Lɔ *k'batizseno se ute ro maam m'Pɔl la? ¹⁴ Maam m'tɔɔm Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum. ¹⁵ Taa naan se 60, nam maakse ki se 'kɔn deekɔ ɔ naase se k'batizseno ute ro maam Pɔl. ¹⁶ Waay, tɛdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakɔ 6ee Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam kuuy ey sum. ¹⁷ Taa al-Masi se, ɔlumo gen batizn jeege eyo, num gen taadn Labarin Jiga se 60 jeege tu. ɔ taarin se, maam m'an taadn ute taar nijim ken jeege booyin aan gɔɔ gen debm jeel-taar lee taad se eyo, taa ken maam jaay taad ute jeel-taar gen jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tɛdn nakɔ ɕɛɛ.

Jeel-taar Raa se j'ɔɔn gɔtn *al-Masi ki

¹⁸ Deere, jee iig kiig se, taar ken k'taadn gen Isan ooy do kaag ki se, kese naade aakin aan gɔɔ taar jee dɛrlge. Num gan naajegen j'aajki kaaj se lɛ, taar se 60 ken taadjeki tɔɔɔɔ Raa. ¹⁹ Taa maakɔ Kitap ki se Raa taad ɔ: *Jee jeel-taarge se, jeel-taarde se maam m'utu m'an daara;*

ɔ metɛkdege se lɛ, maam m'utu m'an tɛdn 'tɛdn gɔtɔ.†

²⁰ Bin num gɔtn se jee jeel-taarge se, tap 60 taadn ɔ di? ɔ jee jeel taad tɔɔɔɔ metn Ko Taar Raage se kic 60 taadn ɔ di? ɔ jee jeel doobm taadn taargen maakɔ *duni ken ɔorse se taadn ɔ di daala? Taa Raa se, jeel-taar gen jikilimge ɔk se, naan tɛdn tɛdga nakɔ jee dɛrlge. ²¹ Deere, jikilimge, ute jeel-taar ken naade ɔk paac se kic 60, jeel-taar Raa se naade ɔn jeel ɔk te metin eyo. Taa naan se 60, Raa uunoga doa gen kaajɔ jee ken aal maakde do Labar Jigan ken k'lee k'taadn se ɔ taar se jee kuuy aakin aan gɔɔ taar jee dɛrlge. ²² Jeegen Yaudge se je kaakɔ nakɔ-kɔɔɔgen iino gɔtn Raa ki ɔ jee Grekge se lɛ, naade je doobm ken an jeel-taara. ²³ Gan naaje se, k'taad jeege tu j'ɔ al-Masi ken Raa taadn se 60 k'tup k'tɔlin ro kaag ki: kese 60 taar ken tuj maakɔ Yaudge ɔ jeegen Yaudge ey se lɛ aakin taar ese se, taar jee dɛrlge. ²⁴ Num gan jee ken Raa danɔdeno maakɔ Yaudge tu ey lɛ maakɔ Grekge tu se, gen naade ki se, al-Masi se naan 60 tɔɔɔɔ Raa ɔ jeel-taar gen Raa ki kici. ²⁵ Taa nakɔ ken Raa tɛd jaay jeege aakin aan gɔɔ nakɔ jee dɛrlge se, ute naan se kic 60, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge ɔ nakɔ Raa tɛd jaay jeege aakin aan gɔɔ naan ɔk tɔɔɔ ey se lɛ, naan tɔɔɔ cir tɔɔɔɔ jikilimge.

²⁶ Genaamgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad ken Raa danɔseno se ken gen jikilimge tu sum num, maakse ki se naase ɔkki jee jeel-taarge se, den eyo. ɔ jee tɔɔɔ kic 60, naase ɔkki den eyo. ɔ jeegen k'jeel jeel gɔtde maakɔ 6eedege tu kic 60 naase ɔkki den eyo. ²⁷ Anum Raa se bɛɛr tɔɔɔɔ jeegen ken jikilimge aakden aan gɔɔ jee dɛrlge se 60 taa 'kɔl jee jeel-taarge se, ɔkɔɔɔ aden tɔɔɔ; ɔ jeegen ken jikilimge aakden aan gɔɔ jeegen ɔk tɔɔɔ ey se, Raa bɛɛr tɔɔɔdeno se taa 'kɔl jeegen ɔk tɔɔɔ se, ɔkɔɔɔ aden tɔɔɔ. ²⁸ Raa bɛɛr tɔɔɔɔ jeegen ken jikilimge aakden jeegen tɔɔl sɛr eyo, j'aalden maak ki eyo ɔ j'aakden aan gɔɔ nakɔ gɔtɔ se, bin 60 ute doobm naade se, jee ken tɛd rode magal magal se, Raa aden tɛdn naade se 'tɛdn jee rɛn rɛn.

† 1:19 Aak Eza 29.14.

²⁹ Raa tēdn naan se taa nam nam 'kōŋ tōom roŋ naanin ki eyo. ³⁰ Deere, naase se Raa dōoksenga ute Isa al-Masi dō jeel-taar naajegen kēn iino gōtn Raa ki se, naan bō al-Masi se. Dō al-Masi se naan bō tēdjekiga k'tēdkiga jeegen aak bēe naan Raa ki dō bēer tōdjekiga k'tēdkiga jee naange dō naan dōdjekiga dojege maakŋ *kusiŋ ki. ³¹ Taa naan se bō Kitap taad dō: *Debm jaay je tōom roŋ num, ŋ'tōom roŋ do nakge tun Mēljege tēda.*†

2

Pəl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki

¹ Gēnaamge, kēn maam jaay m'ingō gōtse ki taa m'asen taadn *nakŋ kēn Raa ōyinga kōy taad te mētiŋ jeege tu ey se, maakŋ taarumge tu se, maam m'taadsen te taargen dōŋ dōŋ eyo dō ute jeel taargen deel do eyo. ² Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dīm kuuy eyo, nakŋ kēn maam m'je jeel se, Isa *al-Masi dō Isa al-Masi se bō k'tup k'tōoliŋ ro kaag ki se. ³ Kēn maam m'ingō gōtse ki se, maam m'naam m'ōk rom se tōogum baata, maam m'beere ōkuma dō rom ook marga jēg jēg. ⁴ Taar kēn maam m'taadseni ute dooy kēn maam m'dooyseŋo se, m'taadsesiŋo se ute jeel-taara kēn jikilinge lee taadiŋ nijim se eyo, num gaŋ maakŋ taar kēn maam m'taadsen se, kēse *Nirl Raa bō taad tōogiŋa. ⁵ Bin bō, kaal maakŋ naase aalki se, 'tēdn do jeel-taar jikilinge tu eyo, num do tōogŋ Raa ki.

Jeel-taar kēn *Nirl Raa ēdjeege tu

⁶ Anum kēse bō jeel-taar kēn naaje k'dooy jee al-Masigen kēn jeel ōkga kōk doobm Mēljege. Jeel-taar ese se gēn do *duni ara ute jeegen ōk tōogŋ ing do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se bō kēn utu 'kut se. ⁷ Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se kēn jikilinge jeel mētiŋ eyo taa taar se Raa ōydesiŋoga kōyo. Ey num Raa se kaad kēn naan aalo te do naan ey bōrt se bō, naan uunoga kuun doa taa ajeki kēdn jeel-taariŋa gēn kēnd maakŋ *nookiŋ ki. ⁸ Dō jeel-taar se maakŋ magalge tun ing do jeege tu se nam kalaŋ tap bō booy ōk te mētiŋ eyo. Ey num kēn naade jaay booy ōkoga kōk mētiŋ num, Mēljegen k'nookiŋ se, naade aŋ kōŋ tupm tōol ro kaag ki eyo. ⁹ Num gaŋ aan gōd kēn Kitap taada:

Nakŋ se nam bii kalaŋ aakiŋ te ute kaamiŋ eyo

dō booyiŋ te ute biŋ eyo

dō nam saap aan te do ki ey kici,

nakgen se Raa tōnd daapiŋoga daap jeege tun jēna.*

¹⁰ Deere, nakgen se te doobm Nirl Raa se, Raa taadjekiga mētiŋ toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel naŋ nakge paac bini nakŋ maakŋ maak-saap Raa ki kici. ¹¹ Saapm debkilimi se tap bō, naŋa jeele? Gōtō! Kēn jeel saapm debkilimi se, naan malin sum. Dō Raa kic bō nam jeel saapiŋ eyo; kēn jeel saapiŋ se, Nirl naan malin sum. ¹² Anum Nirl naajege k'j'ōkki se gēn do duni ara ki eyo, num Nirl kēn naajege k'j'ōkki se iino gōtn Raa ki. Ute naan se bō naajege k'jeelki bēe kēn Raa tēdjeki ute maraadiŋ se. ¹³ Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar kēn jikilinge lee dooy jeege se eyo, na bō naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar kēn Nirl Raa ēdjeni. Naaje k'taad mētn nakgen iino gōtn Nirl Raa ki jeege tun kēn ōk Nirl ese se.

¹⁴ Goon debkilim ōnd dōŋ do saapm naan malin ki sum se, 'kōŋ tookŋ do nak kēn iino gōtn Nirl Raa ki eyo. Naan aakiŋ aan gōd nakŋ jee dērlge

᠔᠔ naan̄ lɛ, ᠔᠗ aasin̄ gɛn booy kəkɲ mɛtiɲ eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kalin̄ ki sum 60 'taadn̄ tɔɔkɲ mɛtiɲ jeege tu. ¹⁵ Num gan̄ debm ɔk Nirl Raa se, naan̄ aak ɔk mɛtn̄ nakge paac. ᠔᠔ naan̄ malin̄ lɛ, nam kuuy an̄ kɔɲ kɔɲɲ bɔɔɔ doɲ ki eyo. ¹⁶ Aan̄ gɔ᠔ Kitap taad̄ ᠔᠔:

Saapm Meljege se tap 60 nan̄a jeele ᠔᠔ nan̄a tap 60 dejin̄oga?[†]
Anum naajege se j'ɔkki saapm gɛn *al-Masi se maakjege tu.

3

Jee tɛdn̄ naabm Raage

¹ Deere gɛnaamge, maam m'ɔɲ m'aasin̄ te eyo kɛn m'taad̄sen taad̄n naase ki aan̄ gɔ᠔ jee kɛn ɔk *Nirl Raa. Naase se ingki aan̄ gɔ᠔ jee do *duni ki ᠔᠔ aan̄ gɔ᠔ gaangen sɛɛmɛ kɛn doobm *al-Masi ki, taa naan̄ se 60 maam m'taad̄seni. ² Maam se m'ɛdseno kɔsn̄ deer eyo, na᠖o m'ɛdseno si sum. Taa kɔsn̄ deer se, naase an̄ki kɔɲ kaas eyo. ᠔᠔ bɔrse kic 60 m'jeele, naase an̄ki kɔɲ kaasn̄ gɛn kɔsn̄ kɔsn̄ kɛn deer se eyo, ³ taa naase se ingki aan̄ gɔ᠔ jee do duni ki. Taa naase ɔkki maak-kilimi do naapge tu ᠔᠔ 'tɛdki dɛkɛɲɛ ute naapa kese je taad̄n ᠔᠔ naase se ingki aan̄ gɔ᠔ gɛn jee do duni ki, ᠔᠔ kingse se tec aan̄ gɔ᠔ gɛn jikilimgen 6aa se paac ey ne? ⁴ Kɛn naase jaay deb kalan̄ taad̄ ᠔᠔: maam ara m'debm Pɔl ᠔᠔ deb kuuy taad̄ ᠔᠔: maam ara lɛ m'debm Apɔlɔs, nakɲ naase inḡ 'tɛdki se, kɛse tec gɛn jikilimgen 6aa se paac ey ne?

⁵ Apɔlɔs tap 60 nan̄a ᠔᠔ maam Pɔl 60 nan̄a? Naaje se k'jee tɛdn̄ naabm Raage sum ᠔᠔ ute doobm naaje se 60, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. ᠔᠔ naaje se, nan̄a nan̄a kic 60 tɛdn̄ naabm kɛn Meljege ɛd̄iɲo kaam jin̄a. ⁶ Anum maam se m'ɔɔco, Apɔlɔs debm ɔɔyiɲo maane, num gan̄ debm tɛd̄iɲ teep se, naan̄ *Raa. ⁷ Bin 60 debm ɔɔco ute debm kɔɔy maane se, naade se paac ɔk nook eyo. Na᠖o kɛn ɔk nooko cir paac se, Raa kɛn tɛd̄iɲ teep se. ⁸ Deb̄m kɔɔco ute debm kɔɔy maane se, naade aas kaasa ᠔᠔ nan̄a nan̄a kic 60 Raa utu an̄ kɔɲɲ dal dubar naabin̄ kɛn naan̄ tɛd̄a. ⁹ Taa naaje se k'tɛdn̄ naaba tɛlɛ ute Raa ᠔᠔ naase 60 'tɛdkiga aan̄ gɔ᠔ maakɲ-gɔtn̄ gɛn Raa ᠔᠔ aan̄ gɔ᠔ 6ee kɛn Raa utu iin̄iɲ kiin̄i.

¹⁰ Ute bɛɛ kɛn Raa tɛd̄um se, maam m'ɔndga mɛtn̄ 6ea aan̄ gɔ᠔ debm tird̄i. ᠔᠔ debm kuuy se iin̄ do ki. Na᠖o nan̄a nan̄a kic 60, ɔnd̄ kɔnd̄o ute raay kɛn naan̄ 'kiin̄ do ki se. ¹¹ Bɛɛ, mɛtn̄ 6ee se, j'uunga kuun̄ mɛtiɲa. ᠔᠔ nam ɔntɛ kuun̄ mɛtn̄ 6ee kuuy. Mɛtn̄ 6ee kɛn maam m'taad̄sen se lɛ, Raa 60 uuno mɛtiɲa ᠔᠔ mɛtn̄ 6ee se, naan̄ 60 Isa al-Masi. ¹² Do 6ee kɛn j'uun̄ mɛtiɲ se, jee mɛtinge 'kiin̄ do ki ute daab, ute pudda ᠔᠔ ute kogen jiga jiga ᠔᠔ jeegen kuuy 'kiin̄ do ki ute kaagge, ute mumburu ᠔᠔ ute tɔɔyɔ. ¹³ Num gan̄ bii kɛn Raa 'kɔɲɲ bɔɔɔ do jeege tu se, nan̄a nan̄a kic 60 naabin̄ kɛn naan̄ tɛd̄ se utu 'tood̄n tal. Taa bii se 'tɛdn̄ aan̄ gɔ᠔ pood̄n kɛn ɔy daab nakge se ᠔᠔ bii kɛn se 60 nan̄a nan̄a kic 60 'kaakɲ jeel naabin̄ kɛn naan̄ tɛd̄o. ¹⁴ Deb̄m jaay naabin̄ naan̄ tɛd̄ se ɔɲ ɔs te pood̄ ey num, naan̄ se Raa an̄ kɔɲɲ bɛd̄iɲa. ¹⁵ Num deb̄m jaay naabin̄ naan̄ tɛd̄ se ɔsga pood̄o num, naan̄ se 'kiin̄ ute jin̄a. Naan̄ malin̄ se 'kɔɲ kaaja na᠖o aan̄ gɔ᠔ debm kɛn k'naak k'j'ɔd̄iɲ doɲ maakɲ pood̄ ki.

¹⁶ Jeelki, naase se 60 '6ee gɛn Raa. ᠔᠔ Nirl Raa se utu inḡ maakse ki. ¹⁷ *Bee Raa ese se jaay debm tɔɔkinga num, naan̄ kic Raa an̄ kutu. Taa 6ee Raa se naan̄ *salal ᠔᠔ 6ee Raa ese se, taad̄ ute naase.

[†] 2:16 Aak Eza 40.13.

¹⁸ Bin se, nam ɔnte kaan roŋ dala. Maakse ki se jaay debm saap ɔ naan debm jeel-taara aan gɔɔ jee jeel-taargen do duni ki ara num, beeki se, ɲ'ted roŋ debm derle naan jeege tu ɔ bin jaay ɲ'tedn debm jeel-taar mala mala. ¹⁹ Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakden naanin ki se aan gɔɔ jee derlge. Taa naan se 60 Kitap taad ɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Raa tokde do metekde ki**. ²⁰ Ter Kitap taad daala ɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Meljege Raa jeel saapde ɔ saapm naade se, naan jeelin saapm tɔɔl ser eyo.*[†] ²¹ Bin num nam ɔnte tɔɔm roŋ ute nakɲ ken jikilimge lee tɔda. Taa nakge paac se 'gen naase: ²² maam Poli, Apɔɔsi, Pieri, duni ɔɔrse, nakɲ ken utu kaan do kingjege tu ey le do yojegge tu ɔ nakgen 'kaan maakɲ kingjege tun ɔɔrse ey le ken 'tedn naan ki se, nakgen se paac se 'gen naase. ²³ Taa naase se 'tedkiga gen al-Masi ɔ al-Masi se le naan gen Raa.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

¹ Tap ki num, aakjeki, naaje se le, k'jee tedn naabm al-Masige ɔ nakɲ *Raa ken ɔyinga kɔyɔ ken jeege jeel metin ey se, Raa edjesinga kaam jije taa j'an taadin jeege tu. ² Anum debm j'edinga naka kaam jin se, ɲ'ɔnte tujɲ ɔrmin do ki. ³ Maam se ɔlum eyo ken naase 60 amki kɔjn ɔɔɔɔ dom ki, ey le ken jee kɔjn ɔɔɔɔ 60 am kɔjn ɔɔɔɔ dom ki. ɔ maam mala kic 60, m'kɔjn ɔɔɔɔ dom ki eyo. ⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te dim eyo. Naɔo kɛse am kɔɲ daapm taarum eyo. Anum debm ken am kɔjn ɔɔɔɔ dom ki se, Meljege. ⁵ Taa naan se 60 ken kaadin j'ondin jaay aan te ey se, ɔnte 'kɔjki ɔɔɔɔ do nam ki, anum 'booyki Meljege ade ɔaa jaayo. Naan 60 nakɲ ken j'ɔyinga kɔyɔ maakɲ gɔt ken ɔɔɔ se, naan utu an kɔɔɔn 'toodn tal. ɔ taar ken maakɲ jikilimge tu se, naan utu an kɔɔɔn 'toodn tal kici. Jaay 60, naɲa naɲa kic j'an tɔomin do naabin ken naan tɔda. ⁶ Taa naan se 60 genaamge, ken ɔlum jaay m'taad taa Apɔɔs ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'ted se 60 asen dooyo ɔ bin se naase aki kɔɲ deel do taar ken Kitap taad se eyo. Bin se naɲa naɲa kic 60 ɔnte magal roŋ gen beer kuun deb kalan ɔ deb kuuy se naan an kɔɔɔn kunduu. ⁷ Anum naai tap 60 'ted roi jukudum se gen di? Nakɲ naai ɔk se le, Raa 60 edi. ɔ nakɲ ken jaay j'edisin ked sum se, gen di jaay naai 'magal roi aan gɔɔ Raa 60 edisin ey se? ⁸ Naase 'saapki ɔɔki nakɲ maakse je paac 60, ɔɲinkiga ɔ naase 60 'tedkiga jee nak denge ɔ naase 60 'tedkiga gaaringe ɔ naaje le, k'gaaringe eyo! Maam m'je se ken naase 60 gaaringe deer num, ɔ ute naan se naaje kic j'kɔsn gaara ɔɔrse ute naase. ⁹ Maam m'saapm m'ɔ naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tedjen k'tedga metn jeege tu aan gɔɔ jee ken k'tokde gen ɔaa tɔɔɔ. Aan gɔɔ naade se Raa ɔnje naaje kic do *duni ki se j'aakjen metje naan *kɔɔn Raage tu ɔ naan jikilimge tu. ¹⁰ Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gɔɔ jee derlge, num gan naasen ken 'dɔɔkkiga ute al-Masi se le, jeege aaksen naase se 'tedkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gɔɔ jee ɔk tɔɔg eyo ɔ naase le, jeege aakse naase se jee ɔk tɔɔgɔ! Naase se jeege aalsen maak ki, naɔo naaje se le, nam tap 60 aaljen maak ki eyo! ¹¹ Bini ɔɔrse kic ɔoa ute maane utu tɔɔljen tɔɔl rɔk. Kal tuusje kic 60 utu daayjen daaye ɔ jeege utu 'lee dabarjen dabara ɔ naaje j'utu k'lee lee wari rɔk. ¹² Naaje k'dabar k'tedn naaba ute jije jaay 60 k'j'ɔɔ. Jeege naajje ɔ naaje k'j'ɔɔɔɔ 60oro. K'dabarje kic 60 naaje k'j'aay kaamje k'j'aasiɲa.

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

¹³ Naaje se, jeege lee taadjēn taar ing kus roje ki ɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim kēn ɛddēn kaay kaama. Bini ɓorse kic ɓo jikilimgen duni ki se, aakjen naaje se aan gɔɔ idikŋ roa ɔ aan gɔɔ nakŋ do danos ki.

Jee Kōrint ki se Pɔl jede aan gɔɔ gēninge

¹⁴ Kēn ɔlum jaay maam m'raansēn taargen se, taa m'asēn kɔl maakŋ sɔkŋ ki eyo, num aan gɔɔ naase gaan maakjemge se, m'je ɓo m'asēn kaal bisi ki. ¹⁵ Anum kēn doobm *al-Masi ki jaay ɔkki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. ɔ maam kēn m'taadsēn Labar Jigan gēn al-Masi se, doobm Isa al-Masi ki se, maam sum ɓo m'tɛdga bubse. ¹⁶ Bin ɓo maam m'dɛjsen m'ɔɔ: uunki ɓɔɓtn maama. ¹⁷ Taa naan se ɓo, maam m'ɔlsen Timote kēn goon kɔɔŋ maakuma ɔ debm tuj ɔrmin eyo doobm Mɛljege tu. Kēn naan jaay ɓaa ɔŋsega se, naan asen taadn doobm kēn maam m'leen doobm Isa al-Masi ki se. ɔ gɔɔ ɓaa se paac, maam m'dooy jeegeen *eglizge tu paac ute doobm se.

¹⁸ Jee mɛtinge maakse ki se, magal rode. Naade saap ɔ maam m'kɔŋ tɛrl ɓaa gɔtse ki eyo. ¹⁹ Kēn Mɛljege je num, sɔm m'utu m'ɓaa gɔtse ki, ɔ kēn maam m'aanga num, m'ɓaa booy mɛtn taar jee kēn magal rode se sum eyo, num m'kaakŋ nakŋ kēn naade lee tɛda. ²⁰ Kēn jeegeen jaay Raa ɔs gaar dode ki se, naade taadŋn ute taarde sum eyo, num maakŋ kingde ki se, naade taad tɔɔgŋ Raa. ²¹ Naase tap ɓo 'jeki dī? M'asēn ɓaa kɔŋ ute taar urlu ɔ ute maak-je lɔɓu 'jeki m'asēn ɓaa kɔŋ ute sirdi lɛ?

5

Jee Raage se mɛtinge cɛɛpm ute rode

¹ Gɔɔ ɓaa se paac, jeege taad ɔ naase se, 'lee ɛɛski naapge rɛŋ rɛŋ. Nakŋ kēn debse tɛdŋ se, jee jeel *Raa mal ey kic ɓo ɔŋ tɛd naan se eyo: naan se tood te mɛnd bubina. ² Ute naan se kic ɓo naase 'tɔɔmki tɔɔm rose. Ey num naase se, maakse 'tuju ɔ debm jaay tɛd nakŋ bin se, bɛɛki num, 'tuurinŋi naatn maakse ki. ³ Deere, maam se m'dɔkɔ naɓo saapum se te naase. Anum debm tɛd nakŋ bin se, maam m'ɔjɔŋga ɓɔɔɔ doŋ ki aan gɔɔ maam m'utu maakse ki. ⁴ Kēn naase 'tuskiga ute ro Mɛljege Isa se, saapum se ute te naase ɔ gɔtn se Mɛljege Isa taadn tɔɔgina. ⁵ Naase se, debm tɛd nakŋ bin se, j'ɔŋŋŋn kaam ji *Bubm sitange an dabara taa maakje daa ro kēn naan ɔk se 'tɛdn gɔɔ ɔ bin ɓo *ɓii kēn Mɛljege ade ɓaa se, kɔŋ se 'kɔŋ kaaja.

⁶ Nakŋ naase 'tɛdki jaay 'tɔɔmki rose ro ki se, doobŋ eyo. Naase 'jeelki ey la, ɔɔmɔ ɔkɔ jaay j'ɔmbɔŋga do rujŋ gɛm kēn j'ɛciŋa kɛc se, iinŋ paac. ⁷ ɔɔm kēn do dɔkin kēn taad te *kusŋ se, ɔɔki dose ro ki. Bin ɓo aki tɛdn aan gɔɔ rujŋ gɛm kēn j'utu j'ɛciŋ kɛc jaay j'ɔmbŋ te ɔɔm ey se. Taa *al-Masi se, naan ɓo ɛd ron *serkɛ taa naajege aan gɔɔ *goon baatn kēn Yaudge lee tɔɔl ɓii *laa Paakde ki se. ⁸ J'ɔŋte 'tɛdki laajege ute mappan kēn ɔk ɔɔm do dɔkin se. ɔɔm ese se, je taad ute nakgen jig eyo ɔ ute nakgen kusina. Anum k'tɛdki laajege se ute mappan kēn ɔk ɔɔm eyo, kɛse je deekŋ ɔ ute maakŋ kalan ɔ ute kēn mɛt ki.

⁹ Maakŋ maktub kēn maam m'raansēn kaam mɔɔtn se, maam m'deeksenga m'ɔɔ: jee kēn lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ se, ɔŋte tɔkdeki mɛde. ¹⁰ Kɛse maam m'je taad ute jee do *duni kēn lee ɛɛs naapge rɛŋ rɛŋ, ey lɛ jee lee dɔŋ nakŋ jeege, ey lɛ jee boogge, ey lɛ jee maragge paac se eyo. Kēn bin num, jee do duni ki se, naase adeki teecn kɔŋ. ¹¹ Gɔɔ, bin eyo!

Maam m'raanjen se taa debm taad ð naan genaa doobm Isa ki, jaay 60 eesn mēndge ren reni, 60ogo, ted maraga, ðed jeege, aay totō deel te gōtina, ð kucun jeege se. Debm bin se, ðnte 'kōkin ki mede ð kōsō kic 60, ðnte 'kōski ute naana. ¹²⁻¹³ Anum jee ken doobm al-Masi ki ey se, maam 60 m'ade kōjn bōōrō dode ki eyo, num naade se Raa 60 ken utu aden kōjn bōōrō dode ki. Num naase se, ðki bōōrō do genaasege tun doobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad ð: *Debm kusin se, 'tuurin ki naatn maakse ki.**

6

*Gēnaagen doobm *al-Masi ki sakak naapa*

¹ Ken maakse ki jaay deb kalan ðk taara ute gēnaan num, naase, ðnki jee Raage ð 'sakakin ki gōtn jeege tun jeel *Raa mal ey se gen dī? ² 'Jeelki jee Raage 60 utu kōjn bōōrō do jeege tun do *duni ki se. Num ken jee duni ki jaay naase 60 utu adeki kōjn bōōrō num, taargen seem seem daanse ki se, naase ð aaski gen tōlin ey ne? ³ Naajege 60 j'utu j'aki kōjn bōōrō do *kōdn Raage tu se, naase tap 60 'jeelki ey la? Ken bin num, met kando naajege j'an ki kaasn gen taadn tōl taargen do duni ki se! ⁴ Na60 ken naase jaay ðkki taara daanse ki se, naase '6aaki gōtn jee kōjn bōorge tun *egliz aalden maak ki eyo. ⁵ Maam m'taadsen taa sōkōn asen tōlō. Maakse ki se, gēnaa ken jeel-taar ken asen kaakn metn taarse se tap 60, gōtn ne? ⁶ Num gan j'aak gēnaa ken doobm Isa al-Masi ki ken ðk taara ute gēnaan ken doobm al-Masi kic se ð 6aa sakakin naan jeege tun doobm al-Masi ki eyo. ⁷ Anum ken ðkki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kēse naase oockiga doobm Raa ki. Ken deba jaay tujsega se naase ð aasin ki ey ne? Ken deba jaay '6oogga ne dīmse se naase ð aasin ki ey ne? Ken naase ð aasin kiga se, bēe cir ken naase adeki 6aa sakak se. ⁸ Num gan naase 60 'lee 'tujki jeege tu ð 'lee 6oogki nakn jeege. ð jee ken naase 'lee 'teddeki nakn se dode ki se, naade se 60 gēnaasegen doobm Isa al-Masi ki. ⁹ Naase 'jeelki, jeegen ken tedn nakge ute doobin ey se, 'kōn kēnd *maakn Gaar Raa ki eyo. ðnte 'kaanki rose dala: jee lee ees naapa ren ren, jee maragge, gaabgen lee ees mēnd jeege ute mēndgen lee ees gaabm jeege, gaabgen paacn ken lee ees naapa, ¹⁰ jee 6oogge, jee tamage, jee aay totō deel te gōtina, jee kōdn jeege, jee tujn nakn jeege, naade se paac 'kōn kēnd maakn Gaar Raa ki eyo. ¹¹ Bin 60 do dōkin maakse ki se, jee mētinge tedo nakgen se, num gan ute ro Meljege Isa al-Masi ð ute Nirlin se, Raa *tug ðaapsega, tedsga 'tedkiga jee naange ð aakkiga bēe naanin ki.

**Nookki Raa ute rose*

¹² Nam taad ð: Maam se, m'ak doobo gen tedn nakge paac. Deere, maam se m'ak doobo gen tedn nakge paac na60, nakge paac maakin se, ð tōlum ser eyo. Deere, maam se m'ak doobo gen tedn nakge paac, na60 maam se m'kōn kōn rom gen tedn bul ne dīm eyo. ¹³ Ter nam taad ð: Nakn-kōsō se, k'tedin taa maaka, ð maaka se lē gen nakn-kōsō. Deere, num nakn-kōsō ute maaka se Raa utu aden tedn 'tedn gōtō. Num gan ro se, Raa tedn gen kēesn naapm ren ren eyo, taa rojege se naan gen Meljege, ð Meljege se lē naan 60 Mel rojege. ¹⁴ ð Raa ken duro Meljege daan yoge tu se, ute tōgin se, naan utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki nanā nanā kic 60 maakn ro *al-Masi ki se, naan tedga ron kaam kalan. Bin se, maam se m'kōn kuun ro al-Masi kaam kalan jaay

* 5:12-13 Aak Dt 17.7.

m'an̄ tum ute ro mēnd kēesn gaaba la? Kese gōtō. ¹⁶ 'Jeelki, deba jaay tood ute mēnd kēesn gaaba se, naade tum tēdga ro kalan. Taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Naaden di se tum tēd daa ro kalan.**

¹⁷ Num gan̄ debm dōok ute Meljege se, naan̄ tum tēdga kalan ute naana. ¹⁸ 'Booyki, kēesn naapm rēn̄ rēn̄ se, ɔɔdki dose naatn̄ dōkō ro ki! *Kusiñ paacñ ken debkilimi lee tēd se, ɔñ tuj rōn̄ aan̄ gōo kēesn mēndgen rēn̄ rēn̄ se eyo, num gan̄ debm jaay ɛs mēndge rēn̄ rēn̄ se, naan̄ ɔl rōn̄ paac maakñ kusiñ ki. ¹⁹ Naase 'jeelki rosege se tēdga ɓee gēn *Nirl Salal ken Raa ɛdsesino ɔ ɓorse, naan̄ utu maakse ki. Bin num rosege se, tēdga gēn naase 'malinge eyo. ²⁰ Taa Raa se, dugsega dose ute zo ɔñɔ. Ken bin num, ɔñki rose se 'nookñ Raa.

7

Mētn taar gēn tōkñ naapa

¹ ɓorse maam m'je m'asen tērlē do taar ken naase 'raan̄umkiro maakñ maktubse ki se. Ken 'tēdn̄ jiga num gaaba ɔñte kōkñ mēnda. ² Naɓo, taa aki lee kēesn naapge rēn̄ rēn̄ ey se, gaabm gay gay kic ɓo, n̄'ok mēnda ɔ mēnd gay gay kic lē n̄'ok gaaba. ³ Gaaba jaay je mēndiñ se, mēnda ɔñte gaasiñ rōna. ɔ ken mēnda ɓo je gaabiñ kic lē, gaabiñ ɔñte gaasiñ rōna. ⁴ Taa gaaba se, ɔk tōɔɔ do rōn̄ ki eyo, rōn̄ se tēdga gēn mēndina ɔ mēnda kic lē, ɔk tōɔɔ do rōn̄ ki eyo, rōn̄ se tēdga gēn gaabiña. ⁵ Ken naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tōnd mētn *Raa se, do naan̄ ki se 'taad tōlīn̄ki ute naapa; ɔ kaad̄ ken naase 'gaaski rose naapge tu se, ɔñte 'kingki do ki daaniñ tēdn̄ dōkō, num 'tērl̄ ingki aan̄ gōo ken do dōkiñ naase 'tingkiro se. Ey num ken ɔñ aasiñki te do rose ki ey se, sōm *Bubm sitange 'kōñ dōobo asen naama. ⁶ Ken ɔlum jaay m'taad̄ bin se, kese maam m'undsen kund ɓo kul eyo, num maam m'taad̄sen taad̄ ɓo dōobo sum. ⁷ Maam m'je se, jeege paac 'king aan̄ gōo maama ken m'ok te mēnd ey se. Naɓo nan̄a nan̄a kic ɓo Raa ɛd̄iñ naabiñ gēn dōñ dōña. Deb kalan̄ Raa ɔd̄iñ dōobo gēn kōkñ mēnda ɔ deb kuuy se lē, Raa tēd̄iñ gēn 'tinḡ arbiya.

⁸ Arbige ute mēnd-daayge se, m'taad̄den m'ɔɔ: ken aden 'tēdn̄ jiga se num k'l̄'inḡ aan̄ gōo maam ken m'ok mēnd ey se. ⁹ Anum ken naade jaay an̄ kaasn̄ do rōdege tu ey se, mēndge lē k'tōkñ gaabge ɔ gaabge kic lē k'tōkñ mēndge. Taa debm jaay ɔk kōk se, ɓee cir debm ken ɔk te eyo ɔ aakga mēndge num lee dōñde ute maakiñ se. ¹⁰ ɓorse m'je taad̄n̄ ute jeege tōkga tōk naapa dōobm *al-Masi ki. Taar se maam ɓo m'taad̄iñ eyo num Meljege ɓo taad̄ina: mēnd jaay ɔkga gaaba se, ɔñte rēs̄n̄ ute gaabiña. ¹¹ Ken naan̄ rēs̄nga ute gaabiñ lē, n̄'ɔñte kōkñ gaabm kuuy. ɔ ken naan̄ ɓo jega gaaba lē, n̄'tērlō ro gaabiñ ki. Anum gaaba kic n̄'ɔñte piir ute mēndina. ¹² Jeege tun kuuy se, kese maam ɓo m'taad̄den ey num Meljege eyo, m'ɔɔ: gēnaa dōobm al-Masi ki jaay mēnd naan̄ inḡ ɓee se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, ɔ mēnd se jaay took̄ je kinḡ ute naan̄ num, n̄'ɔñte piiriña. ¹³ ɔ mēnd dōobm al-Masi ki jaay, gaabm naan̄ inḡ ɓee ute naan̄ se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, ken gaabm se jaay took̄ je kinḡ ute naan̄ num, mēnd se n̄'ɔñte 'rēs̄ina. ¹⁴ Taa gaabm jaay aal te maakiñ do Isa ki eyo ɔ ɔk mēnd ken aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa mēnd naan̄ ɔk se tēd̄iñ naan̄ tēdga gōor ute Raa. Mēnd ken aal te maakiñ do Isa al-Masi ki ey jaay, ɔk gaabm ken aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa gaabm naan̄ ɔk se tēd̄iñ naan̄ tēdga gōor ute Raa kici. Ken bin ey num, gēndēge se 'tēdn̄ dōk te

* 6:16 Aak Jēn 2.24.

Raa, num gan deer deer, naade se goor ute Raa. ¹⁵ Ken deba aal te maakin do Isa al-Masi ki ey jaay je an piir ute mending ken aalga kaal maakin do al-Masi ki se, andeki ken naade jaay je piiri num, k'piiri. Ken 'tedn gaaba ey le menda dim jaay aden tum ute debm ken aal te maakin do Isa ki ey se, gto. Taa Raa darseno se, taa aki king ute lapia. ¹⁶ Anum naai mend doobm Isa al-Masi ki se, 'jeelin gaabi se an kon kaasn gen toodn kol gotn kaaj ki la? Jo naai gaabm doobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeelin mendi se an kon kaasn gen toodn kol gotn kaaj ki la?

Nanja kic ing gotn kingin ken Raa danin ro ki

¹⁷ Taar ken kuuy ken m'je m'asen taad se, nanja nanja kic bo, ing got ken Meljege andin ro ki so gotn kingin ken ese bo Raa danino. Anum taargen se bo ken maam m'lee m'dooy *eglizge paac. ¹⁸ Ken Raa dani bo naai ojga koj pondso le, onte koyina*, num ing ute *kojn pondi se. Jo ken Raa dani jaay naai utu oj te pondso ey le, onte kojn pondso. ¹⁹ Debm ojga pondso so debm ken oj te eyo, paac bo ted dim eyo. Num nakn jiga cir paac se, debm tedn nakgen ken Raa so k'tedin se. ²⁰ Anum nanja nanja kic bo, on 'king gotn kingin ken Raa danino ro ki se. ²¹ Ken Raa danio se, naai 'bul le? Onte kuun nirli, num gan ken naai jaay ok doobo gen koodn doi maakn bul ki se le, kesse bo nakn jiga. ²² Bul jaay Meljege Raa daninoga se, naan onga don gotn Meljege tu; bin bo debm bul ey jaay Meljege Raa daninga se, naan tedga bul gen *al-Masi. ²³ Naase se Raa dugsega dose ute zo ongo; bin num naase se onte 'tedki bulu gen jikilimge. ²⁴ Genaamge, nanja nanja kic bo ing gotn kingin ken do dakin gotn ken Raa danino ro ki se.

Metn taar jee ken tok te gaabge ute mendge eyo so ute gen mend-daayge

²⁵ Borse maam m'je m'asen terle do metn taar jeege tun ken tok te gaabge ute mendge eyo. Jo taar se Meljege bo undum te kul eyo, num maam bo m'saapa so m'je m'asesin taada; so naase 'jeelumki maam se Meljege tedunga bee so taar ken maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ornum eyo. ²⁶ Ute dubar ken j'aakinki borse se, m'saap m'oo: ken 'tedn jiga se gaaba ey le menda se n'king bini. ²⁷ Ken ok menda le, onte piirina. Jo ken ok te ey le, onte koka. ²⁸ Num gan ken okga menda kic num, naai 'ted te *kusin eyo. Jo ken goon menda bo okga gaaba kic num, ted te kusin ey kici. 'Jeelki jee ing king bee se kingde utu aden tedn ongo. Taa naan se bo maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

²⁹ Booyki m'asen taada genaamge: bere, kaadn ken Raa gaanin se oopga baata. Bin num naan ki se, gaabgen ken ok mendge se, k'tedn naaba Raa ki aan goj jee ken tok te mendge eyo; ³⁰ jee ken eem keem se, k'tedn naaba Raa ki aan goj jee ken eem keem eyo, so jee ken maakde raap se le, k'tedn naaba Raa ki aan goj jee ken maakde raap eyo, jee ken lee dugn nakge se le, k'tedn naaba Raa ki aan goj jee ok dim eyo, ³¹ so jee ken tedn naaba ute nakgen naade ok do *duni ki se le, j'onte kond saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

³² Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naan se bo debm jaay ok te mend ey se, naan saapm do naabm Meljege tu so naan je doobm nakn ken 'taal Meljege tu. ³³ Num gan debm jaay ok menda se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki so naan se saap bo je doobm nakn ken 'taal mending ki. ³⁴ Debm bin se, saapin tedn kaam dio. Anum mend ok te gaab ey se,

* **7:18** Kaadn naane se Yaudgen ojga koj pondso se jee metinge daar pondnen naade ojinga koj se bo naade je an tuutn booy gotin ki.

ey le goon menda se, naade se saap do naabm Meljege tu do maakde ute rode paac, naade onin Meljege tu. Num gan mend ute gaabin se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki do naan se je doobm nakn ken 'tool gaabin ki. ³⁵ Maam m'taadse bin se, taa asen tedn bee, ey num maam se m'je m'asen gaasn doob eyo. Nakn maam m'je naase aki ted se, nakn ken bee cir daala do aki tedn naabm Meljege se ute maakn kalan. ³⁶ Ken goon koddo saap do mend keesi se jaay naan okin te ey num, an tuj maakin se do ken naan jaay je mend keesi se deel te gotin, aakin beeki num, an kok se, on okina. Ken naan okinga kic bo, ted te kusi eyo. ³⁷ Num gan ken goon koddo ok mend keese, do ken naan jaay aasin do ron ki, do naan mala bo uun doa, nam bo gaasin gen kokin ey se, do saap do an kon kok ey se, do ken naan jaay on aasin do ron ki on baa te ron ki ey se, naan tedga jiga naan Raa ki. ³⁸ Bin bo debm ok mend keese jaay okinga num jiga, num debm jaay okin te ey se, ter tedga jiga cir daala. ³⁹ Ken menda jaay gaabin utu ooy te ey se, naan ok doobm an res eyo. Anum ken gaabin ooyga jaay bo, naan ok doobo gen kokn gaabm kuuy ken naan maakin jea. Nafo gaabin se 'tedn debm doobm *al-Masi ki jaayo. ⁴⁰ Jiga se n'onte kokn gaabm kuuy. Bin se naan 'king ute maak-raapo cir daala. Kese bo saapm maama do maam m'jele maam kic m'ok *Nirl Raa maakum ki.

8

Daa maragge

¹ Borse, maam m'je m'asen terl do metn taar daa maragge tu. Aan go naase oki: Deere, naajege paacki se k'j'okki jeele. Nafo jeel nakn ken debkilimi ok se, oopin dona. Num gan maak-je do naapge tu se, noogjeki gen ziidn baa ute naanjege. ² Ken nam jaay saap do naan ok jeele se, kese naan utu jeel te dim ey borto. ³ Num gan debm jaay je *Raa se, Raa jeelina.

⁴ Naase oki: daa maragge se, naajege j'okki doobo gen koso lodo gen kos ey le? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakn ren cere do Raa le naan kalan lak, Raa kuuy se, goto. ⁵ Deere, jee metinge taad do raagen kuuy utu maakn raa ki do do naan ki kici. Jee bin se ok raage ute melge dena ken naade lee erg naandege tu do eemde. ⁶ Num gan naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalan lak. Naan bo Bubjege do nakge paac iino gotn naan ki do ken naajege j'utu j'ingki se kic bo, ute naana. Do Meljege kic bo kalan sum, naan bo Isa *al-Masi do ute naan se bo, nakge paac utu ting gotde ki do naajege kic bo kingjege kaam ji naana.

⁷ Num gan taar met ken ese se, jeege paac jeel ok te metin eyo. Jee metinge se, deelga deel ute maragge do borse kic bo ken naade os kos daa maragge num, aakin aan go daa se gen maragge. Anum ute saapden ken on jeel ok metn nakge mec ey se, naade saap do kese tujdenga naan Raa ki.

⁸ K'jeelki, nakn koso se, ajeki kon naakn naan Raa ki eyo. Ken j'oskiga le, ajeki ziidn dim eyo do ken j'oski te ey kic le, dimjegen 'kut tap bo goto.

⁹ Naase se okki doobo ken kosn nakge paac, nafo ondki kondo, onte 'kolki jeegen ok tado naan Raa ki ey se, 'koocn doobm Raa ki. ¹⁰ Aan go naai ken 'jeel nakn met ki jaay, ing bee marag ki do ing os kos daa maraga se, genaai ken saapin on jeel ok te metn nakn mec ey se jaay aakki naai ing os kos se, naai an kolin naan kic bo 'kosn daa maraga se. ¹¹ Bin bo ute jeeli ken naai ok se, genaai ken saapin jeel ok te metn nakn mec ey se, naai an kolin naan 'kutu, ey num genaai ese bo ken al-Masi ooy taarin se. ¹² Ken naai 'ted bin se, kese naai 'ted *kusi genaai ge tun saapde on jeel ok te metn nakge mec

ey se ɔ 'tujde maakde. Bin se naai 'ted kusiŋ 6o al-Masi ki. ¹³ Taa naan se 6o, ken taa kɔsɔ sum 6o 'kɔl gɛnaam kooɔn doobm Raa ki se, mɔɔtn maam m'kɔsn daa eyo taa gɛnaam se 'kooɔn doobm Raa ki eyo.

9

Nakgen ken *jee kaan naabm Isa al-Masige ɔk doobo do ki

¹ Anum, maam se nakɔ ɔk tɔɔgɔ dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? ɔ Meljege Isa se, maam m'aakinoga ute kaamum ey la? Naase se, maam 6o m'baanseno doobm Meljege tu ey la? ² Ken jee kuuy jaay ɔ maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic 6o, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gɔɔ naase 'dɔɔkkiga ute Meljege se ute naase se 6o, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

³ Jee ken ɔkum mindum se, kese 6o taar ken maam m'ɔko ken m'je m'aden tɛrlɛ: ⁴ taa naabm ken naaje k'tɛd se, naaje j'ɔk doobo ken naase ajeki kɛdn kɔsɔ ute kaaye ey ne? ⁵ Naaje se j'ɔk doobo gen tɔkɔ mɛndgen doobm *al-Masi ki ɔ gen lee ute mɛndjege aan gɔɔ jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute gɛnaa Meljege Isa ɔ aan gɔɔ Pier se ey la? ⁶ Lɔbu maam m'ute Barnabas kaljeki sum 6o, k'tɛdn naaba ute jije jaay j'an kɔsn ne? ⁷ Naase 'booykiga la ken deba uunga asgar jaay, naan malin 6o 6aa jedo gurs taa an kɔgɔ ro naan malin se, utu ne? Bii kalan jaay deba naab maakɔ gɔtin jaay 'kɔgɔ kɔsn nakɔ maakɔ gɔtin ki ey se, utu ne? Lɔ debm gaama jaay aay si maalinge ey se, utu ne?

⁸ Anum nakɔ ken maam m'taadsen se, jikilinge 6o lee tɛdn sum eyo, num *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki kic 6o taadina taada. ⁹ Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'raan j'ɔɔ: *Maran tiiko nakɔ tɔnd gɛmɛ se, j'ɔnte kɔlin dim taarin ki ken an gaasn kɔsɔ.* *

Bin num gɔtn ese se *Raa taad ute marange la? ¹⁰ Naan taad ute naajge ey ne? Deer deer, taar se k'raanin taa naajge. Taa naan se 6o debm naabm maakɔ gɔtin ɔ debm tɔnd gɛmin se naja naja kic 6o ɔnd don do nak ken naan utu 'kɔgɔ se. ¹¹ Naaje jaay k'6aa k'taadsen taar Raa aan gɔɔ debm ken ɔɔc maakɔ gɔtin ɔ ken k'tɔndga mɛtse j'ɔɔ k'je dim gɔtse ki se ken bin num k'tɔndga mɛtse k'deelga utu gɔtin den den la? ¹² Ken jee kuuy jaay ɔk doobo gen kuun dim gɔtse ki num, naaje se mɛt kando j'ɔk doobo k'cirden naade se daal ey la? Ute naan se kic 6o naaje se j'uun te dim gɔtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasiŋa, taa Labar Jigan gen al-Masi se naaje k'je k'tɛdn nakɔ jaay 'gaasn jeege gen booy 'kuun taar se eyo.

¹³ 'Jeelki, jee ken tɛdn naaba maakɔ *Bee Raa ki se, kɔsde se naade ɔn maakɔ nakge tun jeege 6aano *serke maakɔ Bee Raa ki se. ɔ jee ken tɛdn naaba *gɔt ken k'lee k'tɔjn mooso Raa ki se lɛ, naade se kic ɔn bedde gɔtn ese. ¹⁴ Bin 6o Meljege taad ɔɔ: jee ken lee taad Labar Jiga gen al-Masi jeege tu se, ɔn jeegeen k'lee k'taadden se aden kɛdn nakɔ ken 'kaasn gen tingde.

¹⁵ Ey num maam se m'ɔk doobo, na6o m'uun te nakɔ nan eyo ɔ ken m'raanjen maktub se kic 6o, ɔnte 'saapki ɔki maam se m'je dim gɔtse ki. Maam se ken m'kooy kic num bɛɛ cir ken m'tɔnd mɛtn dim gɔtse ki se ɔ nakɔ maam m'tɔm rom do ki se m'je nam amsin kɔɔd eyo. ¹⁶ Gen taadn Labar Jiga gen al-Masi se, maam m'ɔk doobm ken m'an tɔm rom eyo taa taar se lɛ Meljege 6o ɛdumsinɔ ɔ m'an taadin jeege tu tak. ɔ ken

maam jaay m'taad Labariṅ Jiga te ey lē, naan se am tēdn ɔṅ aak eyo. ¹⁷ Kēn naabm se jaay maam m'tēdn ute maraadum sum num, naan se maam m'ɔk doobo kēn j'am kōṅ dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se lē, Raa 60 ɛdumsin kaam jima ɔ m'an tēdn tak. ¹⁸ Maam tap 60 j'am kōṅ di? Labar Jiga gēn Isa al-Masi kēn maam lee taad jeege tu cēre se 60, 'tēdga bēduma. Ey num maam se m'ɔk doobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad se j'amga kōṅ dīm, na60 maam malin 60 baate.

Pɔl je ano 6aa ute jeege paac gōtn *al-Masi ki

¹⁹ Deere, maam se m'bul nam eyo. Num gan m'tēdn rom aan gōɔ bulu se taa jeege paac, taa m'tēdn jeege dēna ade 6aa doobm al-Masi ki. ²⁰ Ute Yaudge se, maam m'tēd rom kōd Yaud, taa m'ano 6aa ute Yaudge doobm al-Masi ki. ɔ kēn ute jeegen ing do *Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki lē, maam kic m'tēd rom aan gōɔ maam kic m'ing do Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki. ɔ kēn deere num, maam m'ing do Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki ey sum. Kēn ɔlum jaay maam m'tēd naan se, taa m'je jee kēn ing do Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki se, ade 6aa doobm al-Masi ki. ²¹ Ute jeegen jeel Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki ey se, maam kic m'tēd rom aan gōɔ m'jeel Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki ɔ Ko Taar maam se, naan Ko Taar gēn Labar Jiga gēn al-Masi. Kēn maam jaay m'tēd rom bin se, taa m'aden tēdn naade ade 6aa doobm al-Masi ki. ²² Kēn maam jaay m'ute jeegen ɔk tōgō naan Raa ki ey se, maam m'ing aan gōɔ naade taa m'andeno 6aa doobm al-Masi ki. ɔ maam m'tēd ute jeege paac ute doobm gay gay kic 60 taa m'kaajṅ jee mētingen maakde ki se. ²³ Nakgen paac jaay maam m'tēdn se, taa Labar Jigan gēn Isa al-Masi se 'wōkṅ 6aa ute naanina. ɔ maam kic 60 m'kōṅ bēduma maakṅ bē Raa kēn utu 'tēdn jeenge tu se.

²⁴ Jeelki, jee paacṅ j'ombde gēn nan nan deete ki se, jee paacṅ aan se, deb kalan aan deel se 60 j'aalin aace ɔ j'edin bēdina. Bin num naase kic aanṅi aan gōɔ gēn debm aan deel se taa j'asen kaal aace ɔ aki kōṅ bēdse kici. ²⁵ Jee paacṅ kēn lee aan gōtn k'lee k'taan nan nan deete se, naade lee dabar rode dēn aak eyo. Naade tēdn se taa j'aden kaal aace ɔ kōṅ bēdde†. Na60 kaal aacṅ k'lee k'j'aalden naade ki se, tēdga sum 60 gōtin utu 'deele. Num gan kaal aacṅ kēn j'aaljeki naajege tu se gōtin 'deel eyo, naan se 'ting gēn daayum. ²⁶ Taa naan se 60 maam kic m'aan gōtn rēn eyo, gan m'aan ute doobina taa m'kaan gōtn kaan ki. ɔ maam se m'tec aan gōɔ debm deelga deel gēn cēpm gēn tōnd naapa, na60 gōtn tōndki se m'ōnd gōtn rēn eyo. ²⁷ Maam m'dabar rom dēna, taa m'an bōobm kōkō. Ey num maam kēn m'taadō taar gēn Isa al-Masi jeege tu se, sōm m'kutn naanja cēre.

10

Ŋnte 'daanki maraga

¹ Gēnaamgen doobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn mētn taar bubjegen do dōkina. Kaad kēn *Musa jaay ɔdo Bubjege do kōd-baar ki se, naade paac se gapara* bōobdeno ɔ naade paac gaanjo Baar Aace†. ² ɔ gapara jaay bōobdeno ute gaan baar kēn naade gaanjo se, kēse aan gōɔ *k'batizdenga kalan ute Musa. ³ Naade paac ɔso kōsn kēn bōoyo maakṅ

† 9:25 Kaal aacṅ k'taadn ara se k'tōndden laatge 60 dodege tu ɔ laatgen se j'ujden ute kamb kaagge. * 10:1 Gapar ara se je taadn ɔ Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † 10:1 Kaad kēn se Baar Aace gaan kaam dio ɔ naade aal daan ki do kēse kēn tuutu. Aak Ekz 14.22-29.

raa ki. ⁴ Naade paac aay maan iino gotn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko ken Raa eddeno do ko ese se, lee ute naade†. Do ko se, naan bo al-Masi. ⁵ Ute naan se kic bo, maakde ki se jee denin bo tedn nakn ken taal Raa ki eyo do maak-taar Raa booy dode ki. Naade ooyo do yodege se oopo do kod-baar ki.

⁶ Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu do bin se j'aki kon don nakn *kusin eyo aan go ken naade don se. ⁷ Onte 'daanki maraga aan go jee metingen maakde ki tedo se. Taa naan se bo Kitap taad do: *Naade ing naan ki, oso do aayo jaay bo naade iin baag daama do cesp ute rode.* ⁸ J'onte 'keski naapge ren ren aan go jee metingen maakde ki lee tedo se. Taa naan se bo maakn gii kalan ki sum bo, jeege dupu-si-di-kaar-moto ooyo. ⁹ J'onte 'naamki Meljege aan go jee metingen maakde ki naamin se. Taa naan se bo jee se wojo too tald*. ¹⁰ Onte 'mooyki naan ki dir dir ute Raa aan go jee metinge maakde ki se lee mooyo. Taa naan se bo *kodn Raa debm kodn ko jeege se 'baado tald. ¹¹ Nakgen se jaay Raa onin aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. Do ken naan jaay onin k'raanin maakn Kitap ki se le, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga goor ute gii ken duni an nan se.

¹² Taa naan se bo debm saap maakin ki do naan too doobm Raa ki se, n'ond kond, n'onte kooco. ¹³ 'Jeelki nakn naam ken aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Do Raa se naan debm tuj ormin eyo do naan 'kon kon nakn naam ken aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakn naam ken aan dose ki se, naan asen taadn doobm ken naase anki kaan kot do naan asen kdn toojn ken naase anki kaasn gen serkina.

¹⁴ Taa naan se bo, jee maakjemge, adki dose dok ro maragge tu. ¹⁵ M'taadsen naase ki se aan go jee saap on taara jaay taada. Taar ken maam m'taadse se, naase 'saap okki metin jiga. ¹⁶ Ken naajege k'baaki ba ksn, ksn Meljege jaay j'uunki *koom gen toto koojn bin jaay k'toomki Raa se, kese je taadn do: ute moosn Isan ooy se, naajege k'tum k'tedkiga kalan ute Isa ey ne? Do ken j'uunki mappa jaay k'dupki k'nigin ki ute naapa gen koso se, kese je taadn do: k'tum k'tedkiga ro kalan ute al-Masi ey ne? ¹⁷ Taa mappan se le kalan sum do naajege k'paacki se k'nig k'joski naan ese sum; bin bo naajegen ute denjege se, k'tum k'tedkiga ro kalan.

¹⁸ 'Jeelki, gaan *Israelgen lee oso daa ken naade lee tojin *serke *gotn ken k'jiinin gen lee tedn serke Raa ki se, naade se *dook ute Raa kalan†. ¹⁹ Taar ken maam m'taadsen tap bo m'je taadn m'oo dio? Bin num daa maraga ute maraginge se tap bo taal ser ne? ²⁰ Bere goto! Naade se taal ser eyo. Na bo aan go serkn naade lee toj se le, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se bo maam m'je naase aki 'dookn ute sitange eyo. ²¹ Anum naase aki kon kaay totn koojn bin ken maakn koom Meljege tu jaay ter aki ba kaay ken maakn koom sitange tu se eyo; do naase se aki kon king ksn kalan do tabil ki ute Meljege do ter aki ba ksn ute sitange eyo. ²² Lobo k'je j'aki kookn do Meljege tu se le? Naajege se k'too k'cirin ki naan la?

Nakge paac se k'tedin ki taa *nookn Raa

²³ Nam taad do: «Debkilimi ok doobo gen tedn nakge paac.» Na bo, naajege tu se nakgen se paac taaljeki ser eyo. Deere, debkilimi ok doobm gen tedn nakge paac, na bo naajege tu se on noogjeki gen ba ute naanjege eyo.

† 10:4 Taar ara se Pol uuno taar ken jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege. § 10:7 Aak Ekz

32.6. * 10:9 Aak Nmb 21.5-6. † 10:18 Aak Lb 7.6.

²⁴ Nam ŋte 'saapm do naan malin ki sum, num ŋ'saap do jeege tun kuuy.

²⁵ Naase okki doobo gen dugŋ kōsn daagen paacŋ maakŋ suuk ki. Ken 'baaki ba kōs se, ŋte 'tōndki meta o maakse, ŋte naajŋ do ki. ²⁶ Taa Kitap taad o: *Do naanŋa ute nakgen do ki paac se gen Meljege Raa.*[†]

²⁷ Aan gō debm aal te maakin do Isa ki ey jaay danse o aki ba been ki se o ken jaay 'baakiga num, kōsn ken naan edsen se, oski, ŋte 'tōndki meta o maakse, ŋte naajŋ do ki. ²⁸ Ken nam jaay deeksen o: Kese le daa maraga se, naase ŋte 'kōski; bin se debm ken aalse bise ki se, naase anki 'tedn maakin 'naajŋ do kōs ki se eyo. ²⁹ Maam m'taad ara se ute maakŋ naan ken utu naaj naaja ey num, ute gen naase eyo. Maam le m'ok doobo. Bin num gen di jaay debm maakin utu naaj naaja am gaasn gen kōsn nakge se? ³⁰ Ken maam m'baa kōso jaay m'tōom Raa num, gen di jaay naai 'taadum taar ing kus do kōs ken maam m'tōomga tōom Raa taarin se?

³¹ Bin o ken aki kōso, ken aki kaaye lo aki tedn di di kic o, 'tedinki paac gen nookŋ Raa. ³² Bin num ken ute Yaudge, jeege Yaudge eyo, ey le ute *eglizn gen Raa se, paac se, maakŋ kingse ki se, ŋte 'kalki nam 'koocŋ doobm Raa ki. ³³ Bin o ingki aan gō maama: maam m'aay kaamuma o do nakge tu paac se, m'je m'tedn nakŋ ken 'tōol jeege tu paac. Maam se m'saap do maam malin ki eyo, num maam m'saap taa be jee dena m'je taa Raa aden kaaja.

11

¹ Aan gō maam m'uun bōlōtn *al-Masi se, naase kic o uunki bōlōtuma.

Kaad ken mendge ute gaabge tusga gen keem *Raa

² Maam se m'tōomse, taa naase se tedga tak o, naase 'saapki dom ki o naase utu ing 'bōbki taar ken maam m'dooyse se. ³ Na o maam m'je taar se, naase anki jeel kōkŋ jiga: gaabge paac se, *al-Masi o dōde ki o menda le, gaaba o don ki o al-Masi le, Raa o don ki. ⁴ Kaadn keem Raa ki jaay o gaabm ken taad taar teeco taar Raa ki ey le eem keem Raa jaay aal kala don ki se, kese naan ol al-Masi o maakŋ sōkōn ki. ⁵ Num gan ken menda jaay kaadn keem Raa ki, ba taadn taar teeco taar Raa ki ey le ba keem Raa jaay aal te kala don ki ey se, kese naan ol gaabin o maakŋ sōkōn ki o mend bin se tec aan gō mend k'dōsinga dōs don ken olin sōkōn tōlin se. ⁶ Ken menda jaay baate kaal kala don ki se, beekin se k'dōsinŋ naatn. 'Jeelki, ken menda jaay j'oj k'nanŋinga beekin tak ey le k'dōsinŋ se, tedn sōkōn tōlin. Bin num ŋ menda tak o kaal kala don ki don ki. ⁷ Num ken gaaba jaay ba keem Raa num, ŋte kaal kala don ki, taa gaaba se Raa aalin tecin naan taa an *nooko. Gan menda le, Raa aalin se gen nookŋ gaabin. ⁸ Taa gaaba se teeco ro mend ki eyo, num menda o teeco ro gaab ki*. ⁹ Gaaba se Raa aalino taa mend eyo, num menda le nookŋ gaabin. ¹⁰ Taa *kōdn Raage se o menda se ŋ'aal kala don ki o ute kal ken naan aal don ki se je taadn o naan se sook deb ken ok tōgō don ki se.

¹¹ Ute naan se kic o, naan Meljege tu se, menda kalin ki sum se kōn kaan kaam eyo o gaaba kic le kalin ki sum se kōn kaan kaam ey kici.

¹² Aan gō menda le teeco ro gaab ki se, gaab kic le menda o oojina; num naade paac se iino gōtn Raa ki. ¹³ Naase malinge aakin ki tu. Ken jeege tusga gen keem Raa jaay menda aal te kala don ki ey sum o eem Raa se,

[†] 10:26 Aak KKR 24.1. * 11:8 Aak Jēn 2.18-23.

dɔɔdn ne? ¹⁴ Kɛn j'aakin kaak bin kic ɔo, gaaba jaay ul bɛɛkin tɛd jɛrl se, sɔkɔn ey ne? ¹⁵ Gaɲ mɛnda jaay bɛɛkin dɛn se, ɔkina. Bɛɛkin kɛn Raa ɛdin dɛn se, tɛdin tec aan gɔɔ mɛnd kɛn aalga kaal kala don ki. ¹⁶ Ɔɔ debm jaay je tookɲ do taarge tun maam m'taadsen ey se, maam ute *eglizgen gɛn Raa se lɛ, kɛse ɔo nakɲ kɛn naaje k'lee k'tɛda.

Kɔsn gɛn Mɛljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen kɔn tɔɔm eyo. Taa kɛn naase jaay 'tuskiga gɛn keem Raa se, naase 'tɛdki nakgen *kusin ɔo cir kɛn bɛɛ. ¹⁸ Anum nakɲ deet deet se k'taadum j'ɔɔ: kɛn naase jaay 'tuskiga gɛn keem Raa num, naase 'lee 'gaanɲi ute naapa. Ɔɔ do taar kɛn se, m'jeelin kɛngen mɛtinge se, mɛt ki. ¹⁹ Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaan ute naapa, bin jaay ɔo j'kaakɲ jeel jee kɛn ɔk taar Raa ɔɔn se. ²⁰ Kɛn naase 'tuskiga gɛn keem Raa jaay ɔski kɔs ute naapa se, kɛn maam m'aakin ara ki num, aan gɔɔ kɔsn gɛn Mɛljege eyo. ²¹ Taa kɛn naase jaay ingkiga gɔtn kɔs ki se, naɲa naɲa kic ɔo naar ɔs kɔsin kɔsin kɛn naan ɔaano. Bin ɔo jee mɛtinge lɛ, ɔo tɔɔldɛ tɔɔlɔ ɔɔ jeegeen kuuy se lɛ, aay bini oon koono. ²² Kɛn bin num, ɔski ɔɔ aayki ɔeesege tu. Lɔ naase ɔkki ɔeege ey ne? Kɛn naase jaay 'tɛdki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gɛn Raa se ɔo naan ki ɔɔ gɛnaagen ɔk dɪm ey se lɛ, naase aakɔeki kaakɲ mɛtɔɔ. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadn m'ɔɔ dɪ? M'asenga tɔɔm la? Gɔtɔ. Do nakge tun naase 'tɛdki se, maam m'asen kɔn tɔɔm eyo.

²³ Booyki! Kɛse ɔo taar kɛn Mɛljege dooyumo ɔɔ maam kic m'dooyeno m'ɔɔ: maakɲ nɔɔr kɛn j'an kɔkɲ Mɛljege Isa se, naan uun mappa jin ki, ²⁴ ɔɔ kɛn naan jaay tɔɔm Raa aas se, naan dupina ɔɔ dɛek ɔɔ: «Kɛse ɔo roma kɛn m'ɛdin *sɛrke taa naase. Nakɲ se 'lee 'tɛdinɲi bini ɔɔ 'saapki dom ki.»

²⁵ Kɛn naade jaay ɔs aas se, Mɛljege uun *kɔɔpm dooc ute tɔtn koojn bin se ɔɔ tɛdin bin kici, taadden ɔɔ: «Tɔtn koojn bin kɛn maakɲ kɔɔp kɛn ese se je taadn ute moosum 'kɔɔy se, kɛse je taadn ɔɔ: *Raa dɔɔkga kiji ute naase. Daayum kɛn naase 'ɔaaki ɔaa kaaye se, 'tɛdinɲi bini ɔɔ 'saapki dom ki.»

²⁶ Daayum kɛn naase jaay 'tuskiga gɛn kɔsn mappan ese se† ɔɔ gɛn kaay tɔtn koojn bin kɛn maakɲ kɔɔp kɛn ese se, kɛse naase 'taadki mɛtn taar kooy Mɛljege bini, ɔii kɛn naan ade tɛrl ro ki.

²⁷ Taa naan se ɔo, debm ɔs mappa gɛn Mɛljege ɔɔ aay tɔtn koojn bin kɛn maakɲ kɔɔp Mɛljege tu ute doobin ey se, bɔɔrɔ utu koocɲ don ki taa daa ro Mɛljege ute moosin se, naan aaldɛn te maak ki eyo. ²⁸ Taa naan se ɔo naɲa naɲa kic kɛn ɔaa ɔaa kɔsn mappm ese se ɔɔ ɔaa 'kaay tɔtn koojn bin kɛn maakɲ kɔɔp kɛn ese, n'saap do ron ki jaay 'kɔɔɔ ɔɔ 'kaaye. ²⁹ Anum debm jaay ɔs mappan se ɔɔ aay tɔtn koojn bin kɛn maakɲ kɔɔp ki se, saap te do ro Mɛljege tu eyo jaay ɔɔ ɔɔ aay se, kɛse naan malin ɔo tɛd bɔɔrɔ ooc don ki. ³⁰ Taa naan se ɔo maakse ki se jeege dɛna tɛdga kɔɔnɔ, jeege dɛna kɔɔnɔ tujɔdɛnga ɔɔ jee mɛtinge ooyga. ³¹ Kɛn naajege jaay k'jeelki kɔjn bɔɔrɔ do naaje malinge tu se, Raa ajeki kɔjn bɔɔrɔ dojege tu eyo. ³² Anum kɛn Mɛljege jaay ɔjjeki bɔɔrɔ dojege tu se, kɛse naan ɔjjeki ɔejje. Taa ɔii kɛn naan 'kɔjn bɔɔrɔ do *duni ki se, bɔɔrɔ 'koocɲ dojege tu ey sum. ³³ Bin ɔo gɛnaamgen doobm al-Masi ki, kɛn 'tuskiga gɛn kɔsn, kɔsn Mɛljege se, 'booyki naapa. ³⁴ Kɛn debm jaay ɔo tɔɔlin lɛ, n'ɔs ɔeen ki. Bin ɔo kɛn naase 'tuskiga se, bɔɔrɔ 'koocɲ dose ki eyo. Taargen ɔɔp se, kɛn maam m'ɔaaga gɔtse ki jaay ɔo, m'asen ɔaa taadn naɲ mɛtina.

† 11:26 Mappan ese se Mɛljege Isa taad ute daa ron mala.

12

Naabm kēn *Nirl Salal ɛd jeege tu gēn tēdn naabm *Raa

¹ Gēnaamgen dōobm al-Masi ki, 6ōrse maam m'je m'asen tērl do mētn taar naab kēn *Nirl Raa ɛd jeege tu se. Maam m'je m'asen kōn naase aki king do dērlse ki eyo. ² Do dōkin, kēn naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad kēn naane se, nakn ɔk tōgō dose ki se 'tōd ɔseno gōtn raasege tun ɔn taad taar ey se, ɔ naase lē ɔn aasin'kiro gēn daar tōg eyo. ³ Taa naan se 6o, 'booyki m'asen taada: debm jaay taad ɔ: ɔn Raa 'naam Isa se, debm bin se naan ɔk Nirl Raa maakin ki eyo. Ɔ debm taad ɔ: Isa se Mēljege se, debm bin se ɔk Nirl Salal maakin ki.

⁴ Nirl Salal se, naan kalan sum, na6o nakgen kēn naan ɛd jeege tu se, dōolin dēna. ⁵ Mēljege se kic naan kalan sum, na6o naabm kēn naan ɛd jeege tu se, dōolin dēna. ⁶ Raa kēn tēdn naaba maakn jeege tu paac se, naan kalan sum, na6o dōobm kēn naan ɛdō gēn tēdn naabin se, dōolin dēna. ⁷ Nanja nanja kic 6o Raa ɛdin Nirl Salal maakin ki se, taa an tēdn naabm kēn 'noogn jee Raage paac. ⁸ Deb kalan se, Nirl Raa ɛdin jeel-taara gēn taadn taar jeege tu ɔ deb kuuy se, Nirl Raa ese sum 6o ɛdin jeele gēn jeel naka. ⁹ Nirl Raa ese sum 6o, tēd deb kalan aal maakin do Isa ki cir gēn jeege kuuy se ɔ deb kuuy se, naan ɛdin tōgō gēn kēdn lapia jee kōnge tu. ¹⁰ Deb kuuy lē, Nirl Raa ɛdin tōgn gēn tēdn nakn-kōbge, deb kēn kuuy naan ɛdin tōgn gēn taadn taar teeco taar Raa ki. Ɔ deb kēn kuuy se, naan ɛdin tōgn kēn an jeel nakgen kēn iino gōtn Nirl Salal ki ey lē gōtn sitange tu. Ɔ deb kēn kuuy se, naan ɛdin tōgn gēn jeel taadn taar naangen jeege jeel eyo. Ɔ ter deb kēn kuuy lē, naan ɛdin tōgn gēn jeel taadn tōkn mētn taar naangen jeege jeel ey se. ¹¹ Ɔ kēse Nirl Raa kalan ese sum 6o tēdn nakgen se paac ɔ nanja nanja kic 6o naan ɛdin naabin naabin aan gō kēn naan maakin jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tēdga aan gō ro kalan

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalan sum, na6o tōp kaam dēna. Ute tōpm kēn naan tōp kaam dēn se kic 6o tum tēd ro kalan. Jeege kēn dōkga ute al-Masi se kic 6o tec bini. ¹³ Ɔ naajege paacki se kēn Yaudge ey lē Grēkge, 6ulge ey lē 6ulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalan ese sum ɔ k'tum k'tēdkiga aan gō ro kalan. Ɔ Raa ɛdjekiga Nirlin se maakjege tu.

¹⁴ Bin 6o ro debkilimi se naan kaam kalan sum eyo, na6o naan tōp kaam dēna. ¹⁵ Jē se 'kōn taadn ɔ: «Maam lē m'ji ey se, m'kōn tēdn maakn ro ki eyo.» Anum kēn naan taad bin sum 6o, 'kōn tēdn maakn ro debkilim ki ey ne? ¹⁶ Bi se 'kōn taadn ɔ: «Maam lē m'kaama ey se, m'kōn tēdn maakn ro debkilim ki eyo.» Anum kēn naan taad bin sum 6o, 'kōn tēdn maakn ro debkilim ki ey ne? ¹⁷ Kēn ro debkilimi jaay kaam kalin ki sum num, naan tap 6o 'booy ute dō? Ɔ kēn ro paac 6o bi kalin ki sum num, naan 'kootn ute dō? ¹⁸ Deere, ro debkilimi se, Raa tōndinsinga ute dōobin tak tak aan gō kēn naan maakin jen ro ki. ¹⁹ Ro debkilim jaay ɔk ro kaam kalan sum num, kēse j'an kōn dan ro ute magalin eyo. ²⁰ Deere, ro debkilimi se tōp kaam dēna na6o kēn tumba se, tēd ro kalan.

²¹ Kaama 'kōn taadn ji ki ɔ: «Maam se m'an dīm ute naai eyo.» Ɔ do lē 'kōn taadn jege tu ɔ: «Maam se m'an dīm ute naase eyo.» ²² Num gan roi kaam kalan kēn naai aakin ɔ ɔk tōg ey se, kēn naan jaay gōtō num, kingi se ai tēdn ɔn. ²³ Maakn ro ki se gōtn kēn kaam kalan j'aalden maak ki ey se, naade se 6o kēn k'lee k'j'okdeki ɔn. Ɔ kēngen k'lee k'tōydeki tōy se

60, kēn k'lee k'j'aakki dodege tu dāwal dāwal, ²⁴ gan kēngen k'j'aakdenki tal tal se je j'aden tēdn bin eyo. Anum ro kaam kalan k'tōyde tōy se 60, Raa tōndden se, taa j'adenki kōkŋ ɔŋŋ. ²⁵ Ro jaay Raa tēdn bin se, taa 'tōpm naap eyo, num taa naade 'kaakŋ do naapge tu. ²⁶ Kēn ro kaam kalan jaay ŋga dubara se, ro ute magaliŋ paac dabara. Ɔ kēn ro kaam kalan jaay 60 tēdga nakŋ bēe k'tōominga lē, ro ute magaliŋ paac 'tēd maak-raapo.

²⁷ Aan gōo ro debkilimi tōp kaam den jaay dōk tum tēd ro kalan se, deere, naase kic 60 'denki, na60 'tum 'tēdkiga ro *al-Masi ɔo naŋa naŋa kic 60 utu gōtiŋ gōtiŋa. ²⁸ Bin 60, maakŋ *egliz ki se, deet deet se, Raa tōnd *jee kaan naabm Isage. Gēn k-dige se, naan bēer tōd jee kēn taad taar teeco taariŋ ki. Gēn k-mōtoge tu se, naan tōnd jee dooy jeege. Ɔo mētn naade ki se, naan tōnd jee tēdn nakŋ-kōōge, tē naan tōnd jeegeen ēd lapi jee kōōnge tu ɔo tōnd jee mētinge gēn noogŋ jeege. Jee mētinge naan tōndde jee kēn 'tōōdn jeege ute jee kēn taadn taar naangen jeege jeel eyo. ²⁹ Aakdeki tu: naade paac se lē jee kaan naabm Isagen mētn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooy jeege sum la? Paac jee tēdn nakŋ-kōōge sum la? ³⁰ Naade paac se jeegeen kēn ēd lapi jee kōōnge tu sum la? Paac se, jee kēn taad taar naangen jeege jeel ey se sum la? Ɔo naade paac se jeel taadn tōkŋ taar naangen jeege jeel ey se sum la? ³¹ Bin num naabm jigan kēn *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dōŋki kēn jiga cir paac.

Borse 'booyki, m'je m'asen taadn dōobm kēn jiga cir paac paac kēn anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Kēn maam 60 m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔo kēn m'jeel taar *kōdn Raage kic 60, na60 kēn maam m'ok maak-je ey se, kēse maam m'tec aan gōo ganŋa ey lē aan gōo mēnde kēn j'ōndinga num eem tōkŋ bi kiric se. ² Kēn maam 60 m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔo kēn m'jeel nakgen paacŋ jeege jeel mētiŋ eyo ɔo m'jeel mētn nakge paac, ɔo kēn maam 60 m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔo j'iin k'dēte j'ōŋ gōtn se jaay naade took taarum kic 60, num kēn maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tōl sēr eyo. ³ Kēn maam 60 m'nig maalum paac jee daayge tu ɔo bini m'ōŋ rom k'tōōciŋ pōōdn kic 60, anum kēn maam jaay m'je jeege ey se, kēse maam m'kōŋ dī ro ki?

⁴ Debm ok maakje do jeege tu se, naan maakiŋ deere ɔo kercēle. Naan ok maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔo magal roŋ eyo; ⁵ debm ok maak-je do jeege tu se, naan tēd nakŋ sōkōŋ eyo, naan debm nakōŋ eyo, tēd maak-taar eyo, ok nam ute taar-maak eyo; ⁶ debm kēn je jeege se, nakgen ute dōobiŋ ey se, naan maakiŋ raap do ki eyo, num naan maakiŋ raap do taar kēn mēt ki. ⁷ Debm ok maak-je se, kēn k'tēdn *kusiŋ kic 60, naan an dīm eyo. Daayum naan tuj ōrmiŋ ute jeege eyo, ɔnd dōŋ paac do Raa ki ɔo ŋ sērŋ nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kōŋ naŋ eyo. Taargen k'taadiŋ kēn teeco taar Raa ki se lē, kaadiŋ utu 'deele. Ɔo taar naangen jeege jeel ey se utu 'naŋa ɔo jeel nakge se lē, kaadiŋ utu 'deel kici. ⁹ Taa jeel naajege se jeel naŋ mētn nakge paac eyo. Ɔo taargen k'taadiŋ kēn teeco taar Raa ki se lē, ŋ aas ute gēn Raa mal eyo. ¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay aḏe 6aa se, nakgen paacŋ kēn aas te ute dōobiŋ ey se, kaadiŋ utu 'deele.

¹¹ Kaad kēn maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma doo booy kākuma, paac se, aan goō gen gaan seemege; anum kēn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakn gaan seemege se maam m'esiŋga naatn. ¹² Borse se, naajege j'aakki nakge naōo j'aak j'ōkki mēde eyo aan goō debm aak daan kaamin maakn kaam-kaay-naan kēn aak doo ey se. Num bii kalan se, j'utu j'an kaakin 'toodn tal. Borse se, maam m'jeel m'ōk metn nakge paac eyo, naōo bii kalan m'utu m'jeel kōkn metn nakge se mala mala aan goō kēn Raa jeelum maam se.

¹³ Borse nakgen kēn 'kōōpm 'ting se: kaal maakn do Raa ki, kōnd do kēn j'ōndki do Raa ki do maak-jea. Do maakn naade kēn mōto se, kēn cirde paac se, maak-jea.

14

Naabm *Nirl Salal ed jeege tu se taa noogŋ jee dēna

¹ Jeki maak-jea do 'dōŋki naabm kēn Nirl Salal ed jeege tu do kēn tap ki se, 'jeki doobm gen taadn taargen teeco taar *Raa ki. ² Taa debm kēn taad taar naan kēn jeege jeel ey se, kēse naan taad jikilimge tu eyo, num taad Raa ki. Do taar naan kēn naan taad se le, nam jeel metin eyo. Ute tōōŋ Nirl Salal se, naan taad nakgen deel doa kēn jeege ond ute met kōŋ eyo. ³ Num gan debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, naan taad jikilimge tu, noogde gen ziidn baa ute naande, dejde do edden kaay kaama. ⁴ Debm taad taar naangen jeege jeel metin ey se, kēse noogin naan mala gen ziidn baa ute naanina, gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog jee *egliz ki taa ziidn baa ute naande. ⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naangen jeege jeel eyo. Naōo kēn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kēn taad taar naangen jeege jeelin ey se, ŋn deb kalan 'taad tōōkn metin jee eglizge tu taa aden noogo naade ziidn baa ute naande, kēn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm kēn taad taar naangen jeege jeelin ey se. ⁶ Bin 6o, gen naangen doobm *al-Masi ki, aan goō borse maam m'baa gōtse ki jaay m'taadsen ute taar naangen kēn naase 'jeelki ey se, taarumgen m'taadsen se le ŋn taadsen metn nakgen Raa taadum metin se eyo, edsen te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo do dooyen ey se, kēse asen kōŋ noogŋ do dī?

⁷ Bin 6o 'jeelki, silēere ute kurundu jaay baa metn kaa ki ey se, kaa se j'an jeel j'ō dīo? ⁸ Num debm tuuy bōrlō gen bōōr se jaay tuuyin met ki ey se, jeege 'kōŋ daapm rode gen baa bōōr ki ne? ⁹ Gen naase kic 6o tec bini. Kēn naase 'taadki taar naangen jeege booy ōk metin ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kōkn metin do dī? Kēn bin num, taar naase ulki se, ulki rēŋe. ¹⁰ Deere, do naan ki ara se, taar naange naparin dēna do maakde ki se, taar naan kalan jaay k'booy k'j'ōkin ey se, gōto. ¹¹ Kēn deba jaay taadum ute taar naanin jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeelin naan se merte. Do maam kic le naan am jeelum maam se, merte. ¹² Aan goō naase 'lee 'dōŋki naabm kēn Nirl Salal ed jeege tu se, 'dōŋki naabm kēn 'noogŋ jee egliz ki 'ziidn baa ute naande.

¹³ Taa naan se 6o, debm taad taar naangen jeege jeel ey se, ŋ'tōnd metn Raa an kēdn jeele gen tērl taar se jeege tu. ¹⁴ Kēn maam jaay m'eem Raa ute taar naan jeege jeel ey se, deere, maam m'eemin ute maakum paac, naōo taargen teec taarum ki se, saapum ond ute metin eyo. ¹⁵ Kēn bin num m'tēdn m'ō dī? M'keem Raa ute maakum paac ute taar naangen

jeege jeel ey se naʔo maam m'je m'aŋ keemiŋ ute doobm kən saapum kic ʔo jeel ʔk meŋa. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naangen jeege jeel ey se naʔo, m'je m'kaar kaa ute doobm kən saapum kic ʔo jeel ʔk meŋa. ¹⁶ Kən jeege tusga ɣen keem Raa jaay naai 'tɔɔm Raa ute saapi paac ute taar naangen kən jeege jeel ey se, ɔɔ nam lee ʔaado booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan 'kɔŋ tookŋ *amin ɔɔ ʔio, taa taari kən 'tɔɔm Raa se le, naan ɔnd ute meŋi eyo. ¹⁷ Baat ey num, taari kən naai 'tɔɔm Raa se nijim aak eyo, naʔo debm ing booyi jaay jeel meŋi ey se, ɔŋ noogŋ ɣen ziidŋ ʔaa ute naani eyo.

¹⁸ Maam m'tɔɔm Raa taa maam se m'jeel taadŋ taar naangen jeege jeel ey se m'cirsən, naasen kən ing 'ʔaaki se paac. ¹⁹ Naʔo maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadŋ taarge mii sum kən jeege jeel meŋa taa aden dooyo, naan se cir kən m'taad taara dupu kando kando ute taar naangen jeege jeel meŋi ey se.

²⁰ ɢenaamge, ɔnte 'saapki aan ɣɔɔ ɣen gaan seemge, num 'saapki aan ɣɔɔ jee magalge. Num ɣaŋ ɣen tedŋ *kusiŋ num, 'tedki rose aan ɣɔɔ gaangen seeme kən jeel ted kusiŋ ey ʔort se. ²¹ Taa naan se ʔo maakŋ *Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki raanŋ se Meŋje Raa taad ɔɔ:

Jee se maam m'aden taad ute taar naangen kuuy

ɔɔ m'ade kəl jee kuuy ʔo utu aden taadŋ ute taar naanŋe.

Ute naan se kic ʔo naade 'booy kuun taarum ey tap.*

²² Taar naangen k'taad jaay jeege jeel ey se, keese Raa ʔo taad tɔɔŋŋ do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee kən aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naangen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num ɣaŋ debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, keese naan taad ute jee kən aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se ɔde naade maak ki eyo.

²³ Kən aan ɣɔɔ egliz ute magaliŋ tus jaay jeege paac taad taar naangen jeege jeel eyo, jaay, jee lee ʔaado booy taar Raa sum ey le jee aal maakde do Isa ki eyo ʔaado maakse ki se, asen taadŋ ɔɔ naase se jee derlge ey ne?

²⁴ Num ɣaŋ kən naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naangen kən jeege jeeliŋ se, debm aal maakiŋ do Isa ki eyo, ey le debm lee ʔaado maakse ki ɣen booy taar Raa sum se, kən naan booy taarsege se, aŋ kedŋ saapa ɔɔ naan 'jeel roŋ ki naan se debm kusiŋ, ²⁵ ɔɔ taar kən maakiŋ kən jeege jeel ey se le, 'toodŋ tal. ɢɔtn se naan 'kergŋ kɔnd naaniŋ naan ki naan Raa ki ɔɔ aŋ keeme ɔɔ naan 'taadŋ makŋ ɔɔ: 'Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

Raa je nakgen ute doobiŋ tak tak

²⁶ ɢenaamgen doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadŋ m'ɔɔ ʔi? Kən 'tuskiga ɣen keem Raa se, naŋa naŋa kic ʔo kən ʔaa kaar kaa, dooy jeege, taadŋ meŋn nakŋ kən Raa taadiŋo, taadŋ taar naangen jeege jeel eyo, ey le terl taar naan jeege jeel ey se, anum nakŋ naase aki ted paac se, 'tediŋki taa 'noogŋ *egliz 'ziidŋ ʔaa ute naaniŋa. ²⁷ Kən jeege baag taadŋ taar naangen jeege jeel ey se, ɔŋ jeege dio ɔɔ kən cirga le jeege mɔto sum. Kən aki taad kic num, deb kalaŋ taad aasga ram jaay ʔo deb kuuy 'taada. ɔɔ ɔŋ nam kuuy aŋ terliŋ jeege tu. ²⁸ Kən debm kən aŋ terliŋ taar se jeege tu ɢɔto num, ɣenaa kən taad taar naan kən jeege jeel ey se, ŋ'ɔnte taadŋ naan jeege tu, num ŋ'taad ute maakiŋa ɔɔ ŋ'taad Raa ki. ²⁹ Num ɣen jee

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

taad taar teeco taar Raa ki se le, ɔŋ jeege dio ey le mətɔ sum 60, 'taada. Ɔɔ jee mətɔŋge se, k'booy k'l'ɔk mɛtn taar se jiga, taar se ɓaa ute mɛtn taar Raa lɔɓu ɓɔtɔ. ³⁰ Maakse ki se jaay deb kalan Raa taadɪn mɛtn nakɪ ɓam ɔɔ je taadɪn mɛtn nakɪ se jeege tu se, deb kuuy kɛn taad taad se ŋ'doa ɔɔ ŋ'ɔŋ ɓɔtɔ deb kɛn se. ³¹ Deere, paacki se, ɔkki doobo kɛn aki taadɪn taar teeco taar Raa ki, naɓo kɛn deb kalan taad aasga jaay ɓo kɔŋ ɓɔtɔ naapɪn ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ɔɔ adeki kɛɔn kaay kaama. ³² Debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naan ɓɔɔɔ ɔk taarɪna. ³³ Nakɪ ute doobɪn ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki king ute lapia.

Naase 'tɛdki aan ɓɔɔ eglizgen ɓɛn jee Raagen ɓaa se paac, ³⁴ kɛn jee al-Masige jaay tusga se, mɛndgen maakse ki se, k'doa. Aan ɓɔɔ kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taada, maakɪ jee al-Masige tun tusga se, mɛndge se ɔk doobo ɓɛn taadɪn taar eyo num k'l'ɪŋ kaam kalan. ³⁵ Kɛn naade ɓo je tɔnd mɛta le, k'ɓaa k'tɔnd mɛtn gaabdege ɓeene. Ey num kɛn jee al-Masige tusga num, mɛndge jaay 'taadɪn taara se dood eyo.

³⁶ Lɔɓu taar Raa se uuno mɛtɪn ɓɔtse ki sum la? Ɔɔ taar se, naase kalse ki sum 60 'booyɪnkɪro le? ³⁷ Maakse ki debm jaay saap ɔɔ naan ɔk *Nɪrl Salal maakɪn ki ey le tɛdga debm taadɪn taar teeco taar Raa ki se, ŋ'jeele taar kɛn maam m'raanɓen se, kɛse Mɛljege mala ɓo taadsen nakɪ ɓɛn tɛda. ³⁸ Anum taar kɛn maam m'raanɓen se jaay debm baate tookɪ do ki se, debm bin se Raa kic ɓo, jeeliŋ eyo.

³⁹ Bin se, ɓenaamgen doobm al-Masi ki, 'dɔŋki ɓɛn taadɪn taar teeco taar Raa ki ɔɔ jeege taad taar naanɓen jeege jeel ey se, ɔŋte 'gaaski ɓɛn taada.

⁴⁰ Naɓo nakɪ paacɪ kɛn naase aki tɛd se, 'tɛdɪnki ute doobɪn tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹ ɓenaamgen doobm *al-Masi ki, tɛr maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan ɓɛn al-Masi kɛn maam m'taadseno ɔɔ naase 'tookkiro do ki se ɔɔ ɓɔrse kic utu ɔkɪnki ɔɔŋɔ. ² Ute Labar Jigan ɓɛn al-Masi ese se ɓo, naase ɔŋkiga kaaja kɛn naase jaay ɪŋki do ki aan ɓɔɔ kɛn maam m'taadseno se. Ey num, ɓɛɛɛ, kaal maaksen do al-Masi ki se, 'tɛɔn nakɪ cɛɛɛ.

³ Nakɪ cir paac paac jaay maam m'dooysono deet deet se, taar maam mala m'ɔŋɪŋo ɓɔtn al-Masi kɛn ɔɔ: al-Masi se ooyga taa *kusɪŋjege aan ɓɔɔ kɛn Kitap taadno. ⁴ Naan ooy se, j'ɔliŋo maakɪ ɓaad'ki, ɓii k-mɔtɔge tu se naan duro daan yoge tu, aan ɓɔɔ kɛn Kitap taadno ro ki se kici. ⁵ Kɛn naan duro se, naan teeco naan Pɛr ki ɔɔ tɛr naan teeco naan jee kaan naabɪŋge tun k'dandɛ ute ro jee sik-kaar-di se. ⁶ Tɛr naan teeco naan ɓenaage tun doobm Isa al-Masi kɛn tus ɪŋ king taa naapki ɔɔ jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee denɪŋ utu zɛɛɛ ɔɔ kɛngen mɛtɔŋge se, ooyga. ⁷ Tɛr naan teeco naan Jak ki ɔɔ tɛr naan teeco naan jee kaan naabɪŋge tu paac. ⁸ Anum kaam mɔɔtn se, naan teeco naan maam ki kici, maam kɛn aan ɓɔɔ goon kɛn j'oojɪn laapɪn aas te eyo. ⁹ Deere, maakɪ *jee kaan naabm Isa al-Masige tu se, ɓɛɛki num, maam se ɓo debm kɛn k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas kɛn j'am dan *debm kaan naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn ɓɛn *Raa se, maam m'dabariŋoga. ¹⁰ Num ɓan Raa tɛɔmga ɓɛɛ ɔɔ ute ɓɛɛ naan tɛɔm se maam m'tɛdga aan ɓɔɔ kɛn ɓɔrse naase 'jeelumki se. Anum ɓɛɛ Raa kɛn tɛɔm maam ki se, tɛd te nakɪ cɛr eyo. Naɓo maakɪ jee kaan naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tɛd

naaba m'cirde. Num kɛn tɛd naabm se, maam eyo, naʒo bɛɛ Raa ese se ʒo ɔlum maam m'tɛd naabm se. ¹¹ Bin ʒo kɛn 'tɛdn maama, lɔ naade, kɛse ʒo taar kalaŋ kɛn naaje k'taadseni ɔ do taar kɛn se ʒo, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹² Naaje k'taadsen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gɛn di jaay jee mɛtingen maakse ki se, taad ɔ jee ooyga kooy se, adɛ kɔŋ 'dur daan yoge tu ey se? ¹³ Kɛn jeege jaay adɛ kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ʒo duro utu te daan yoge tu eyo. ¹⁴ Kɛn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taadseno se, taar rɛnɛ ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic lɛ, cɛɛ. ¹⁵ Deere, kɛn jee ooyga kooy jaay adɛ kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ʒo Raa duriŋo te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tɛdga saadgen gɛn Raa kɛn taad taar mɛt ki eyo taa naaje k'taad jeege tu j'ɔɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se. ¹⁶ Kɛn jee ooyga kooy jaay kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ʒo, duro te daan yoge tu eyo. ¹⁷ Anum kɛn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naan ki kic ʒo, cɛɛ. ɔ ʒorse kic ʒo, naase utu ingki maakŋ *kusiŋse ki. ¹⁸ Kɛn bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga. ¹⁹ Kɛn naajege jaay k'j'ondki dojege do al-Masi ki gɛn ting do naan ki ara sum num, maakŋ jikilimge tun do naan ki ara se, ey num bɛɛki se, naajege sum ʒo kɛn jeege ajeki kɛɛjŋ dojege tu cir kɛn jeegen ʒaa se paac paac.

²⁰ Num gaŋ deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔ Raa jaay duriŋo deet deet se, jeje ki taadn ɔ: jeegen ooyga kooy se naan utu adɛn 'dur bin kici. ²¹ Ute doobm deb kalaŋ sum ʒo, yoa aan do jeege tu ɔ ute doobm deb kalaŋ kuuy se, jeege utu adɛ 'dur daan yoge tu. ²² Aan ɔɔ jikilimge paac teeco mɛtjil Adum ki se, naade paac ooy aan ɔɔ naana. Bin ʒo gɛn jeegen paacŋ dook ute al-Masi se, naade paac utu 'kɔŋ kaaja ute naan kici. ²³ Num Raa adɛ 'dur jeegen ooyga kooy se naan adɛn rɛɛsn ute doobiŋ doobiŋa. Al-Masi se naan ʒo debm duro deet daan yoge tu jaay ʒo jee naange se utu adɛ 'dur daan yoge tu ʒii kɛn naan adɛ ʒaa se. ²⁴ Num sitange, maragge ɔ nakgen ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu adɛn 'tɛdn 'tɛdn ɔtɔ, jaay ʒo duni se 'naŋa ɔ kaad kɛn se sum ʒo al-Masi 'kɔŋ gaara kaam ji Bubiŋ Raa. ²⁵ Taa al-Masi se 'kɔsn gaara *bini jee taamooyinge se Raa adɛn tɛdn naan ʒo king dode ki*.^{*} ²⁶ Debm wɔɔy kaam mɔɔtn kɛn j'an kutiŋ kap se, yoa. ²⁷ Ter Kitap taadga taad ɔ al-Masi se: *Raa ɛdiŋa nakge paac kaam jiŋa*.[†]

Kɛn Kitap jaay taad ɔ nakge paac tɛdga kaam jiŋ se, ɔɔp Raa sum ʒo kaam jiŋ eyo. Taa Raa se, naan ʒo debm kɛn ɛdiŋ nakge paac kaam jiŋa. ²⁸ Kɛn Raa jaay ɛdga nakge paac kaam ji al-Masi se, naan Gooniŋ mala se, 'kɔɔpm kaam ji Raa kɛn ɛdiŋ nakge paac kaam jiŋ se. Bin se jaay ʒo Raa utu 'kɔsn gaara do nakge tun ʒaa se paac.

²⁹ Jee kɛn je ɔ j'adɛ *batizn taa jeegen ooyga kooy se tap ʒo, *batɛm se adɛn tɛdn di naade kɛn jee ooyga kooy se[‡]? Kɛn jeegen ooyga kooy jaay adɛ kɔŋ 'dur daan yoge tu ey num, gɛn di naade ɔŋ rode k'batizdɛ taa naade se? ³⁰ Kɛn jeegen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gɛn di jaay naajege daayum k'lee k'ʒaa ɔtn ɔŋ kɛn j'an kutn koje ro ki se? ³¹ Gɛnaamgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl yo ki. Kɛse

* 15:25 Aak KKR 110.1. † 15:27 Aak KKR 8.6. ‡ 15:29 Taar Pɔl taad ara se taad ute jee al-Masi gɛn mɛtingen batiz taa jee ooyga kooyo num gaŋ Pɔl se uun te kul eyo gɛn batizn taa jee ooyga kooyo.

taar mēt ki, ɔɔ aan ɔɔ ɔɔtɔn Mɛljɛge Isa al-Masi ki se, maam m'tɔɔm roma taa naase se, taar se mēt ki kici. ³² Gɛnaamge, maakɲ ɣɛɣer kɛn ɛpɛz ki se, maam m'dɔdɛga ute jeegen aan ɔɔɔ daa gaabge se. Kɛn jaay ɣɛn nakgen do *duni ki sum num, maam tap ɔɔ m'kɔɲ dɪ ro ki? Kɛn jeegen ooyga kooy jaay aɔɔ kɔɲ dur daan yoge tu ey num: *J'ɔski ɔɔ j'aayki ute maraadjɛge, taa naajɛge se lɛ, mɛtbeeki j'aki 'kooyo.* §

³³ ɔɲten 'kaanki rose dala, ɣɛɣɛ: Mɛdɣen jig ey se ɔɔ kɛn tuj king bɛɛ jeege*. ³⁴ 'Tɛrlki saapse ɔɔ ɔɲte 'tɛdki kusɪna! Maam m'aak jee mɛtinge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se taa ɔkɔɲ asen tɔɔɔ.

Jeegen ooyga kooy se, aɔɔ duru daan yoge tu ute ro tec ɔɔ dɪo

³⁵ Nam 'kɔɲ tɔnd mɛta ɔɔ: jeegen ooyga kooy se tap ɔɔ aɔɔ 'dur ɔɔ dɪ daan yoge tu? ɔɔ roɔɔ tap ɔɔ 'tecɲ ɔɔ dɪ? ³⁶ Kalɛ, debm dɛrlɛ! Kaam nakɲ naai ɔɔɔɔɔ se, ruumga† jaay teec ey la? ³⁷ Naai 'lee ɔɔɔ se, ɔɔɔ kaam teene ey lɛ kaam ne dɪm kuuy, num naai 'lee ɔɔɔ ɣardɪn eyo. ³⁸ Kɛn naai jaay ɔɔɔ se, Raa teeciɔa ɔɔ teep tɛɔn magala aan ɔɔ kɛn naan maakiɲ jen ro ki. Kupm kaam naka tak ɔɔ tecɲ napariɲ kaliɲ ki kaliɲ ki.

³⁹ Nakgen ɔɔ ko se paac roɔɔ se tec naap eyo. ɣɛn jikilimge lɛ tec kaliɲ ki, ɣɛn daage lɛ kaliɲ ki, ɣɛn yeelge kic lɛ kaliɲ ki ɔɔ ɣɛn kɛɲjege kic kaliɲ ki. ⁴⁰ Aan ɔɔɔ nakgen do naan ki ɔk roge se, kɛngen maakɲ raa ki se ɔk kici. Naɔɔ kaakɲ bɛɛɛge se, tec te naap eyo. ⁴¹ Kaada wɔɔriɲ tec kaliɲ ki ɔɔ laapa kic kaliɲ ki ɔɔ k-dijge kic ɔɔ wɔɔɔɔ tec kalɔɔ ki. ɔɔ tɛr k-dijge ute naapa kic wɔɔɔɔ tec kalan eyo.

⁴² Bin ɔɔ ɔɔi kɛn jeege aɔɔ dur daan yoge tu se, 'tɛɔn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'ɔlinga maakɲ ɔaada ki se, ruum naatn. Num ɣan ɔɔi kɛn naan aɔɔ 'dur daan yoge tu se, ro kɛn Raa an kɛɔ se 'kɔɲ ruum ey sum. ⁴³ Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɲ ɔaada ki se, naan tɛɔ aak kusu. Num ɔɔi kɛn naan aɔɔ 'dur daan yoge tu se, Raa an kɛɔn ro aak bɛɛ. Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɲ ɔaada ki se, naan ɔk tɔɔɔ eyo. Num ɔɔi kɛn naan aɔɔ 'dur daan yoge tu se, Raa an kɛɔn ro kɛn ɔk tɔɔɔ. ⁴⁴ Debm jaay ooyga num kɛn j'ɔlinga maakɲ ɔaada ki se, kɛse j'ɔl daa ro sum. Num kɛn naan jaay aɔɔ 'dur daan yoge tu se, aɔɔ teecɲ ute ro kɛn *Nirl Salal an kɛɔa. Aan ɔɔɔ do naan ki debkilim ɔk daa ro se, maakɲ raa ki kic ɔɔ Raa an ɔaa kɛɔn ro kuuy. ⁴⁵ Kɛse ɔɔ Kitap taad ɔɔ: debkilim deet deet se roɲ Adum, naan se ɔk daa roa ute koa. Adum kaam mɔɔtɔn se‡, naan se Nirl kɛn ɛɔ kaaja jeege tu. ⁴⁶ Debm kɛn ɔaada deet deet se, debm ɔk Nirl kɛn ɛɔ kaaja se eyo, num debm ɔk daa ro ɔɔ ɔaada deete ɔɔ debm ɔk Nirl kɛn ɛɔ kaaja se, ɔaada kaam mɔɔtɔn. ⁴⁷ Debm deet deet se naan se j'ɔɔɪn ute naana. Debm k-dige se, naan se iɪno maakɲ raa ki. ⁴⁸ Jeegen do naan ki ara paac se, tec aan ɔɔɔ debm kɛn j'ɔɔɪn ute naana se. ɔɔ jeegen maakɲ raa ki se lɛ, tec aan ɔɔɔ debm kɛn iɪno maakɲ raa ki se kici. ⁴⁹ Aan ɔɔɔ ɔɔɔse naajɛge k'teckɪ debm kɛn j'ɔɔɪn ute naana se, naajɛge k'j'utu j'aki tec debm kɛn iɪno maakɲ raa ki se kici.

⁵⁰ Booyki ɣɛnaamgen ɔɔɔbm *al-Masi ki, m'asen taada: ɣɛɣɛ, debkilimi ute daa roɲ ɔk mooso se 'kɔɲ ɔaa *maakɲ Gaar Raa ki eyo. ɔɔ daa ro se kɛn utu 'ruum se lɛ, naan se 'kɔɲ ting ɣɛn daayum eyo.

§ 15:32 Aak Eza 22.13. * 15:33 Taar se Pɔl uuno taar ɣɛn kɔɔ ɣɛk debm kaar bal-zɛɣɛ.

† 15:36 Ute taar kɛn k'raan Kitapm se taad ɔɔ kaam naka se ooy, jaay teecɛ. ‡ 15:45 Adum kaam mɔɔtɔn se taad ute *al-Masi.

⁵¹ Maam m'je m'asen taad'ute *nakɲ kɛn jeege jeel mɛtiɲ ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵² Bii kɛn pulu 'keem kaam mɔɔtn se, 'tɛd yɔkɔd aan gɔɔ debm ɔnd kaamin sapac se, kaad'kɛn pulu 'keem se, jeege ooyga kooy se utu 'duru ute ro kɛn 'kɔɲ ruum eyo. Ɔɔ naajegen j'utuki zɛɛr se lɛ, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵³ Ro kɛn utu 'ruum se, tak 60 j'utu j'an kɛdn ro kɛn 'kɔɲ ruum eyo ɔɔ ro kɔɲ kooy se lɛ, j'utu j'an kɛdn ro kɛn 'kɔɲ kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad'kɛn ro kɛn utu 'ruum se, jaay utu tɛrl ro kɛn 'kɔɲ ruum eyo, ɔɔ ro kɛn 'kooy se lɛ j'utu j'an tɛrlɲ ute ro kɛn 'kɔɲ kooy ey se, bin 60 taar kɛn Kitap taad do dakin se 'kaan doobin ki kɛn ɔɔ:

Bɛɛ, yo se Raa ciringa naan tɛdga gɔɔ.

⁵⁵ *Naai yoa, tɔɔgi kɛn naai 'cir jeege se tap 60 gay?*

Ɔɔ tɔɔgi kɛn naai lee tɔɔl jeege se tap 60 gay?§

⁵⁶ Tɔɔɲ kɛn naai 'lee tɔɔl jeege se lɛ, kɛse *kusina. Ɔɔ kusin lɛ, kɛn ɛdin tɔɔɔ se, *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. ⁵⁷ Anum ute doobm Meljege Isa al-Masi se, k'tɔɔmki Raa kɛn ɛdjeki tɔɔɔ k'cirki nakgen ɔk tɔɔɔ dojege tu!

⁵⁸ Bin 60, genaa maak-jemge, 'daarki tɔɔɔ. Ɔnte 'tɛrlki mɔɔtn! Naabm Meljege se ɔnte 'kɔɲɲi, 'tɛd '6aansin ki ute naanina. 'Jeelki, naabm kɛn naase 'lee dabara 'tɛdin ki Meljege tu se, cɛr eyo.

16

Genaagen doobm *al-Masi ki tiir gen noogn genaagen Jeruzalem ki

¹ M'je m'asen taada taa gursn kɛn aki tiir gen noogn jee Raagen Jeruzalem ki se: maam m'taaddega taad mɛtiɲ *eglizge tun taa naan Galat ki. Anum naase 'tɛdin ki bin kici. ² Bii dumas ki tak 60, nana nana kic 60 do naabin kɛn naan tɛd jaay ɔɲo se, maak ki se n'ɔɔd n'ɔmbin gen dona taa an noogn genaagen doobm al-Masi kɛn Jeruzalem ki. Bin se, naase aki kɔɲ booy ɔiin kɛn maam m'aanga jaay aki tiir ey sum. ³ Kɛn maam jaay m'6aa m'aanga gɔtse ki num, jee kɛn naase 'bɛɛr 'tɔɔddɛki se, maam m'ade kɛdn maktub ute nakɲ kɛn naase 'tiir 'tusin ki jide ki se. Ɔɔ maam m'ade kɔl naade aan 6aa ute nakgen se, Jeruzalem ki. ⁴ Kɛn aakin ki bɛɛ jaay maam mala 60 m'6aa kic lɛ, naade '6aa ute maama.

Pɔl je 6aa mɛrte

⁵ Kɛn maam m'utu m'6aa gɔtse ki se, maam m'kaal teecn taa naan Masedoan ki, taa maam m'kaal ute doobm ese. ⁶ Kɛn maam jaay m'aanga gɔtse ki se, baat ey num maam m'ting cɔkɔ ute naase, lɔbu kaadn kuulu se kic daan m'an deel gɔtse ki jaay 60 sɔm naase amki je nakɲ kɛn am noogn gen tɛdn mɛrtum naan ki. ⁷ Anum kɛn ɔɔrse m'6aa 6aa gɔtse ki se, m'je m'asen kaakɲ ute do jem sum eyo, naɔo kɛn Meljege jaay ɔɔdumga doobo num, maam m'je m'king ute naase cɔkɔ. ⁸ Num gan ɔɔrse maam se m'ting maakɲ gɛɛr kɛn ɛpɛz ki se, bini m'kaan kaadn laa Pantekɔt ki. ⁹ Taa gɔtn ese se, maam m'ɔnga doobm gen tɛdn naaba *Raa ki den aak eyo naɔo jee wɔɔyge kic 60 dena utu gɔtn ese.

¹⁰ Kɛn Timote jaay aanga gɔtse ki num, aakin ki don ki. Bin jaay 60 naan kic nirlin an kaay eyo; taa naan kic lɛ tɛdn naabm Meljege aan gɔɔ maama. ¹¹ Bɛɛ, Timote se, nam ɔnte kuum kaalin naan ki, num ɛdin ki nakɲ noogo

kēn naan̄ aḁe kōkɲ tērl gōtum ki ute lapia. Taa maam m'ute gēnaagen gōtn ara se, j'utu j'ing j'aak kaamina.

¹² Gēnaajege Apōlōs se, ey num maam m'ēdīnga kaay kaam aak eyo m'ōō ute gēnaage se, n̄'ḁaa gōtse ki, naḁo naan̄ took eyo gēn ḁaa gōtse ki ḁōrse se. Anum kēn naan̄ ōnga jin̄ jaay sōm utu 'ḁaa gōtse ki.

Pōl nan̄ taariṇa ḁō ḁl tōōsin̄ jeege tun Kōrint ki

¹³ Daayum ingki zēēē, kaal maaksen do Raa ki se ōkiṇki tōōgō. 'Tēdki jee mēc ḁō 'ḁaarki tōōgō. ¹⁴ Ōō nakɲ naase aki 'tēd paac se, 'tēdīṇki ute maak-jea.

¹⁵ Gēnaamge, 'booyki m'asen taad̄ daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakɲ been̄ ki se, naad̄e ḁo jee kēn took aal maakḁe deet do *al-Masi ki taa naan̄ Akayi ki se ḁō naad̄e se ḁo, jee ōn̄ rode gēn tēdn̄ naabm Raa maakɲ jee Raage tu. ¹⁶ Jee bin se ḁo, 'tookki taard̄e ḁō jee kēn lee dabar tēd̄ naaba ute naad̄e se kic ḁo, 'tookḁeki taard̄e kici.

¹⁷ Kēn Stepanas, Portunatus ute Akaykus ḁaado aakum se, maam maakum raap aak eyo; gōō naase ki se, naad̄e ḁaado noogumga. ¹⁸ Taa naad̄e se tēdum maakum tōōd̄ga kaam kalan̄ aan gōō naad̄e tēdsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, ōkḁeki ḁōn̄ō.

¹⁹ *Eglizgen taa naan̄ Azi ki se, tēdsen tōōsē. Akilas ute Priska ḁō ute egliz kēn lee tus ḁeede ki se kic tēdsen tōōsē ḁēn aak eyo ute ro Mēljege. ²⁰ Gēnaagen doobm Isa al-Masi kēn gōtn ara se, tēdsen tōōsē paac.

'Tēdki tōōsē naapge tu ḁō 'baam 'tōkki naapa ḁō aayki ciil naapge aan gōō gēnaa naapge. ²¹ Gōtn ara se, kēse maam Pōl ḁo m'raans̄en tōōsn̄ se ute jim mala.

²² Debm jaay je Mēljege ey se, ōn̄ Raa an̄ naama. Maranaata! (Kēse je ḁeekɲ ḁō: ōn̄ Mēljege se n̄'ḁaado.)

²³ Ōn̄ Mēljege Isa asen tēdn̄ ḁēēṇa.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajege k'dōōk k'tēdkiga kalan̄ ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gēn dooy maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n eglizn Kōrint ki

Kēn Pōl raanga raan̄ maktubm deetn gēn Kōrintge se 60 jaay naan̄ ōn labar jee Kōrint ki ɔ tēr naade raan̄ tōl maktubge dēna ute naapa kici (kon̄ 2.3). Gōtn se, Pōl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde 6aa ɔk mētn naap eyo. Taa naan̄ se 60 kōr naan̄ tērl te gōtde ki ey 6ōrt se, naan̄ raan̄den taa aden tērl kingde. Maakn̄ maktubin̄ ki se Pōl taad jeege tu ute doobm ɔ dī jaay naan̄ tēd debm kaan̄ naabm Isa se, kēn je deekn̄ ɔ naan̄ se Isa al-Masi 60 ɔlin̄ naaba. Kēn gēn Pōl ki num naan̄ se nakin̄ kaan̄ naaba sum. Ɔ maakn̄ naabin̄ kēn naan̄ tēd se, naan̄ ōnga nakgen ɔn̄ɔ kēn aan̄ don̄ ki, ōnga dubar ɔ nakgen kēn ɔl 6eere deb ki ɔ ute naan̄ se kic 60 naan̄ ōn aayga kaamina. Na6o nakn̄ naan̄ je se gōtɔ 6aa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ɔ Isa al-Masi. Kēn Pōl jaay taad taa naan̄ malin̄ se, nakn̄ kēn naan̄ je se, jee Kōrint ki an̄ baatin̄ eyo ɔ 'kōn̄ baatn̄ dooyin̄ kēn naan̄ dooydeno se ey kici (kon̄ 1-7). Gēn k-dige se, Pōl raan̄den ɔ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (kon̄ 8-9). Gēn k-mōtoge tu se, Pōl taadden ɔ jee kēn tēd rode aan̄ gōɔ jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se j'ōnte booy kuun̄ taarde (kon̄ 10-13).

Pōl raan̄ ɔl tōɔse egliz kēn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pōl, *m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōɔ kēn *Raa maakin̄ jen ro ki ɔ maam m'raan̄ maktubm ese se ute gēnaajeege, Timote. Naaje k'tedsen tōɔse naase ki jee *eglizn kēn maakn̄ gēger kēn Kōrint ki ute jee Raagen paacn̄ taa naan̄ Akayi ki ute magalin̄a. ² Ɔn̄ Bubejege Raa ɔ Meljege Isa *al-Masi asen tēdn̄ bēede ɔ asen kēdn̄ lapia.

Raa debm ɛd kaay kaama jeege tun maakn̄ dubar ki

³ K'tōomki Raa, Bubm Meljege Isa *al-Masi, naan̄ se Bubm kēn bēen̄ dēna ɔ naan̄ 60 Raa debm ɛd kaay kaama ute maraadin̄a. ⁴ Maakn̄ nakge tun ɔn̄ kēn aan̄ dojege tu paac se, naan̄ 60 debm ɛdjeki kaay kaama. Ute kaay kaam kēn Raa ɛdjeki se, naajeege kic num j'an̄ki kaasn̄ gēn kēdn̄ kaay kaama jeege tun maakn̄ nakge tun ɔn̄ se kici. ⁵ Aan̄ gōɔ naajeege j'ōn̄ki dubar dēna ute al-Masi se, bin̄ 60 ute doobm al-Masi se Raa ɛdjeki kaay kaam dēn bin̄ kici. ⁶ Kēn nakn̄ ɔn̄ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kēdn̄ kaay kaama kēn asen kōl gōtn̄ kaaj ki. Ɔ naaje jaay Raa ɛdjen kaay kaama se taa naase kic 60 dubar aanga dose ki num an̄ki kōn̄ kaasa aan̄ gōɔ kēn naaje dubar aan̄ doje ki jaay j'ōn̄ j'aasin̄ se kici. ⁷ Ɔ naaje k'jeel maakje ki kōnd dojen jaay j'ōnd do naase ki se, kōnd do mēc. Taa naaje k'jeele naase ōnkiga dubar ute naaje se, bin̄ se Raa asen kēdn̄ kaay kaama aan̄ gōɔ naan̄ tēdō naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gēnaagen doobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naan̄ Azi ki se k'dabarjenoga dēn aak eyo. Ɔ dubar kēn naaje k'j'ōn̄o se deeloga doje, naaje k'saapo j'ōɔ naaje se j'kōn̄ kaaj ey sum. ⁹ Deere, naaje se k'saap j'ōɔ 6iije nan̄ga sum, naaje j'kooyo. Na6o, naaje se j'ōnd doje do

naaje malinge tu eyo, num naaje j'ond doje do Raa ki, naan̄ 6o debm lee dur jeege daan yoge tu. ¹⁰ Ɔo Raa se ɔɔɔɔjenoga doje maakn̄ yo k̄en ḡotn̄ ese se ɔo naan̄ ajen k̄oɔɔn̄ doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ond doje don̄ ki, ḡot kuuy kic 6o naan̄ utu ajen k̄oɔɔn̄ doje daala. ¹¹ Naase kic ute keem Raa k̄en naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔo ute t̄ond m̄etn̄ k̄en jeege d̄ena t̄ond m̄etn̄ Raa taa naaje se, Raa ajen t̄ed̄n̄ b̄eɛ. Ute naan̄ se jeege d̄ena t̄oɔm Raa taa b̄eɛ k̄en naan̄ t̄ed̄jen se.

Ḡotn̄ P̄əl uun doa je 6aa K̄orint ki na6o ɔn̄ 6aa te eyo

¹² Anum nakn̄ t̄ed̄jen jaay naaje k't̄oɔm roje se, naaje k'jeelin̄ maakje ki, kingjen naaje j'inḡ maakn̄ jeege tu, ɔo tap tap ute naase se, j'inḡo ute k̄en m̄et̄ ki ɔo ute maakn̄ kalan̄ naan̄ Raa ki. Num naaje k'j'inḡo bin se ute jeel-taar gen̄ jikilimge eyo, num ute b̄eɛ Raa k̄en t̄ed̄jen se. ¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raan̄sesin̄ se, naaje k'raan̄sen te taar d̄im̄ kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyin̄ki ɔo 'booȳ ɔkin̄ki se. Aan̄ ḡoo 6orse naase naka kaam kalan̄ 'booȳ ɔk̄jekiro te m̄et̄in̄ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booȳ k̄okn̄ mala mala ɔo k̄ese 6o taar k̄en maam m'je taada se: *6ii k̄en M̄eljege Isa ade 6aa se, naaje k't̄oɔm roje ute naase ɔo naase kic l̄e aki t̄oɔm rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'6aa ḡotn̄ naase ki 6o deet jaayo, taa bin se naase aki k̄on̄ b̄eɛ maam k̄en m'6aa ḡotse ki d̄oɔl di se. ¹⁶ Maam m'kiin̄ ḡotse ki se m'6aa Masedoan ki ɔo k̄en m't̄erl̄ t̄erl̄ Masedoan ki kic 6o, m'ade kaal dose ki. Ɔo naase 6o amki je nakn̄ k̄en am m'kaasn̄ gen̄ 6aa m̄ert̄e taa naan̄ Jude ki. ¹⁷ K̄en maam m'uun̄ do gen̄ 6aa m̄ert̄e se, ute maakum paac ey la? Ey l̄e nakn̄ maam m'6aa 6aa t̄eda paac se, m't̄ed̄in̄ aan̄ ḡoo gen̄ jikilimgen̄ do nak̄ k̄en kalan̄ sum 6o k̄en naade 6aan̄ 6aa t̄eda num d̄eek̄ ɔo: «Ȳeɛ» ɔo «Ȳeɛ eyo» se la? ¹⁸ Taar se Raa kic 6o jeele, do taar k̄en kalan̄ se, naaje j'ɔn̄ k't̄aadseno te j'ɔo: «Ȳeɛ» ɔo «Ȳeɛ eyo». ¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote k̄en k'6aado k't̄aadsen taar Goon Raa Isa *al-Masi ḡotse ki se, do taar k̄en kalan̄ sum 6o, naaje k't̄aad te ey «Ȳeɛ» ɔo «Ȳeɛ eyo». Num gan̄ taar naaje k't̄aad se, daayum «Ȳeɛ». ²⁰ Ɔo nakn̄ k̄en Raa taado utu t̄ed̄ se, ute d̄oobm al-Masi se paac t̄ed̄n̄ m̄et̄ ki. Bin 6o ute ro Isa al-Masi se, naaje k'd̄eekki j'ɔoki: *amin̄ Raa ki gen̄ *nookn̄ ron̄a. ²¹ Raa 6o k̄en d̄oɔk̄jeki ute al-Masi k't̄ed̄kiga t̄ooɔ se ɔo naan̄ 6o debm t̄ed̄jeki k't̄ed̄kiga jee naange. ²² Naan̄ 6o debm k̄en t̄ed̄jeki nakn̄ kaakn̄ jeele, k̄ese Nirlin̄ k̄en naan̄ ɛɔjeki maakjege tu k̄en je d̄eekn̄ ɔo naajege se k't̄ed̄kiga jee naange ɔo ute naan̄ se, naan̄ je ajeki taad̄n̄ ɔo utu ajeki k̄ed̄n̄ nakn̄ k̄en naan̄ taado ɔo utu ajeki k̄ed̄ se.

²³ Maam se ɔn̄ Raa am t̄ed̄n̄ saad̄uma ɔo maam se l̄e m't̄aad taar m̄et̄ ki. K̄en maam jaay ɔaate t̄erl̄o maakn̄ ḡeger k̄en K̄orint ki se, m'je m'asen̄ tujn̄ maakse eyo. ²⁴ Naaje k'je j'asen̄ t̄ed̄n̄ utu taa t̄ooɔ eyo gen̄ kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse l̄e, naase utu ɔkin̄ki t̄ooɔ. Anum naaje k'je j'aki t̄ed̄n̄ naaba t̄el̄e, taa naase kic 6o maakse raapo.

2

¹ Maam se m'uunoga doa, m'k̄on̄ t̄erl̄ ḡotse ki jaay, m'asen̄ 6aa tujn̄ maakse ey sum. ² Anum k̄en maam jaay tujsega maakse se, maam kic 6o maakum t̄uju, bin se nam am t̄ed̄um jaay maakum raap se ḡoto, taa naase l̄e paac, maakse tujga. ³ K̄en ɔlumo jaay m'raan̄seno maktub se, taa maam m'je eyo kaad̄ k̄en m'6aa ḡotse ki se, jeegen am k̄ed̄n̄ maak-raap se 6o, t̄erl̄ am tujn̄ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, k̄en maam jaay maakum

raap se, naase kic 6o 'paacki maakse 'raapo. ⁴ Kaad'ken maam m'raanjseno se, maam maakɲ maak-tuj ki ɔ m'maakɲ kaa-maan ki ɔ m'uun nirlum dɛna dose ki. Maam m'raanjseno se taa m'asen tujɲ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese dɛn aak eyo.

Pɔl taad ɔ: debm tɛdga *kusiɲ se, k'tɛdɪɲ kaldɛ

⁵ Kɛn deba jaay tujga maakɲ jeege se, kɛse naan tujum maakɲ maam eyo, num naan tujsen maakɲ naase paacki. Na6o taar se j'ɔnte 'tɛdɪɲki 'deel doa. ⁶ Gɛn debm bin se, kɛn jee dɛna uuninga kaamin se 6o, bɛɛnga sum. ⁷ Taa naan se 6o naase 'tɛdɪɲki kaldɛ, ɔ ɛdɪɲki kaay kaama, ey num sɔm maak-tujɲ ese se 'deel doɲa. ⁸ 'Booyki m'asen taada, debm bin se 'taadɪɲki tal, naan 'jeele, naase se 'jenki. ⁹ Anum kɛn ɔlumo jaay maam m'raanjseno maktubm se, kɛn naase jaay 'tookki taarum paac lɛ, maam m'kaakɲ jeel ro ki. ¹⁰ Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 'tɛdɪɲkiga kaldɛ se, maam kic m'tɛdɪɲga kaldɛ, kɛn maam 6o m'tɛdɪɲga kaldɛ naan al-Masi ki kic num, taa naase. ¹¹ Bin 6o *Bubm sitange ajeki kɔɲ kaan dal eyo, ɔ nakɲ naan je tɛda se lɛ, naajege k'jeeliɲki tak.

Pɔl uun nirlɪɲ do Tit ki

¹² Kɛn maam jaay m'aan maakɲ gɛgɛr kɛn Troas ki gɛn taadɪn Labar Jiga gɛn *al-Masi jeege tu se, ey num gɔtn se Mɛljege ɔɔdumga doobo ute maraadiɲa. ¹³ Na6o kɛn m'aan jaay m'ɔɲ te genaam Tit ey se, maakum tap 6o ɔɲ daar eyo. Gɔtn se maam m'iɪɲ m'ɔɲ genaagen doobm al-Masi ki ɔ m'6aa taa naan Masedoan ki.

Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac

¹⁴ K'tɔɔmki *Raa, ute doobm al-Masi se daayum naan tɛdjeki k'leeki j'ɔkki mɛtn Isan cir nakge paac se. Gɔtn 6aa se paac Raa ɔljɛn naaje se 6o k'taad taar al-Masi se jeege tu taa an jeele. ɔ taar naan se lɛ, tec aan gɔɔ nakɲ oot nijimi kɛn oot wɔɔk dɔɔd gɔtɔ 6aa se paac se. ¹⁵ Deere, naajege se k'tecki aan gɔɔ nakɲ oot nijimi kɛn al-Masi ɛd Raa ki se. Naajege k'taadki taar al-Masi jeege tun Raa utu aden kaaja ɔ jeege tun Raa utu aden kut kici. ¹⁶ Jee mɛtingen uun doobm kutu se lɛ, nakɲ ootn nijim ese se ootden aan gɔɔ nakɲ ooyga kooyo kɛn aden kɔl gɔtn yo ki ɔ jee mɛtingen kuuy uun doobm kaaja se lɛ, nakɲ ootn nijim ese se ootden aan gɔɔ nakɲ ɪɲg zɛɛɛ kɛn aden kɔl gɔtn kaaj ki. Num naabm magal ese se tap 6o naja jaay an kaasn gɛn tɛdɪn naan se? ¹⁷ Naaje se k'tecki aan gɔɔ jee dɛngen kuuy eyo, kɛn lee taad taar Raa jeege tu tɛdɪɲ aan gɔɔ nakɲ suukɲ gɛn kɔɲ dɪm ro ki se. Num gan k'tɛdkiga kalan ute al-Masi se, naaje k'taadki taar mɛt ki ute maakɲ kalan aan gɔɔ jee kɛn Raa 6o ɔldeno.

3

*Raa dɔɔk kiji ute jeege se kɛse 6o jee tɛdɪn naabinge

¹ Naase aki taadɪn ɔki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lɔ naaje kic 6o k'je j'ajɛn raan kɛdɪn maktub jije ki taa j'anjen jeel ro ki aan gɔɔ jee mɛtingen k'raanɔdeno maktub jide ki jaay 6aado taadsen naase ki ɔ je naase kic adɛki raan kɛd kic la? ² Maktubm naaje se, naase malinge. Naan se k'raanɪɲga raan maakje ki ɔ maktubm se jeege paac dooyɪna ɔ jeeliɲa. ³ Deere, naan se tood tal, naase se 6o maktubm kɛn *al-Masi raanɪɲa ɔ ɛdjesɪɲ kaam jije. Naan raanɪɲ se ute maan nakgen k'raan ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl Raa zɛɛɛ. Naan raanɪɲ te ro tircil ki eyo, num naan raanɪɲ maakɲ jikilimge tu.

⁴ Kēn ɔlje jaay naaje k'taadsen bin se, taa ute doobm al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ond doje do *Raa ki. ⁵ Naaje kaljeki sum se j'laas tēdn dīm eyo, num Raa ɔ tēdjen j'aasga gen tēdn nakgen se. ⁶ Naan ɔ tēdjekiga j'aaskiga gen tēdn jee tēdn naabm kēn Raa dɔɔk kiji ute jeege se. Ɔɔ dɔɔk kēn Raa dɔɔk kiji ute jeege se iino ro *Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki eyo, num naan se iino gɔtn *Nirl Salal ki, taa Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki se, ɔl jeege maakɔ yɔ ki anum gen Nirl Salal se ɔl jeege gɔtn kaaj ki.

⁷ Do dɔkiɔ se, Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki se, Raa raanjo ro tircil ki. Kaadkēn naan raanjo raan se *nookɔ Raa tēd gɔtɔ wɔɔr kelen. Bin ɔ daan kaam *Musa kic ɔ wɔɔr bin kici ɔ gaan *Israelge se ɔɔ ɔnd kaamde ro daan kaam Musa ki eyo taa daan kaamin se wɔɔr ɔs kaam ki kiric, naɔ tēdga sum ɔ tēd gɔtɔ. Num kēn Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki ɔl jeege gɔtn yɔ ki jaay taadn nookɔ Raa ɔ tēd gɔtɔ wɔɔr kelen se, ⁸ daala, mēt kando Raa 'taadn nookɔna jeege tu, kaad kēn Nirl Salal tēdn naabin se. ⁹ Taa Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki se, tēd bɔɔrɔ ooc do jeege tu ɔ ute naan se kic ɔ taadn nookɔ Raa se, mēt kando dɔɔk kēn Raa dɔɔk kiji ute jeege jaay tēdjeki k'tedki jeegeen aak bē naanin ki se, naan se ajeki taad nookɔ Raa cir naan se daal ey la? ¹⁰ Nookɔ Raa kēn wɔɔrɔ gɔtɔ do dɔkiɔ kelen se, jaay k'dɔɔjin ute nookɔ kēn Raa dɔɔk ute jeege kiji se, nookɔ kēn do dɔkiɔ se aas te dīm naanin ki eyo. ¹¹ Deere, dɔɔk kēn Raa dɔɔko do dɔkiɔ ute jeege se ting te gen daayum eyo. Ute naan se kic ɔ Raa taadga nookɔna, num mēt kando dɔɔk kēn Raa dɔɔko kiji ute jeege gen daayum se, magal cir naan se dɔkɔ.

¹² Taa naan se ɔ naaje k'jeel maakje ki, nakɔ naaje j'ond doje ro ki se ɔ, naaje k'taadina. ¹³ Naajege se k'tedki aan gɔɔ gen Musa eyo kēn daan kaamin wɔɔrga num, naan aalin kala taa gaan Israelge se ɔɔ aasin gen kaakɔ tēnin eyo daan kaamin kēn wɔɔr ɔs kaam ki kiricɔ ɔ kēn tēdga num ɔkɔ ɔkɔ jaay 'deel se. ¹⁴ Num gan gaan Israelge se ɔɔ booy ɔk mētn taar se eyo. Jaaki kic ɔ, mētjildege booy ɔk ey kici. Kēn naade jaay dooy Kitapm kēn Raa dɔɔko do dɔkiɔ ute jeege se, naade booy ɔk mētn nakgen se eyo aan gɔɔ jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb dɔɔkga ute al-Masi jaay ɔ kala se tēdn gɔtɔ ɔ naan se booy ɔk mētn taar se. ¹⁵ Deere, jaaki kic ɔ kēn naade jaay dooy dooy Kitapm Musa se, naade booy ɔk mētin eyo, aan gɔɔ jeelde se k'deebinga ute kala. ¹⁶ Aan gɔɔ Kitapm Raa taadn: *Kēn Musa jaay baaga naan Raa ki se, naan ɔdn ute kal daan kaamin ki se naatn.** ¹⁷ Taa Meljege se naan nirli ɔ gɔtn jaay Nirl Meljege utu se, jeege ɔɔ dode. ¹⁸ Ɔ naajegen paacɔ j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa ɔdina naata. Naajege j'aakki nookɔ Meljege ɔ nookin se tēdjeki naajege k'tecin ki tece. Bin ɔ nookɔ Raa j'aakin gɔtn naajege tu se, daayum ziidn ɔaa ute naanina. Kēse ɔ naabm Nirl Meljege tēdina.

4

Korbɔtn maakɔ dukul nenj ki

¹ Taa naan se ɔ aan gɔɔ *Raa ute bēɛna ɛdjega naabin ese se kaam jije se, naaje j'ok maakje tɔɔɔ ro ki. ² Nakgen jig ey kēn k'tēdin k'j'oyin kɔyɔ ute nakɔ sɔkɔnge se, naaje k'terlɛnga naaga. Naaje se k'j'aaɔ nam dal eyo ɔ taar Raa kic lɛ, k'terlin kaam kuuy eyo. Num gan taar mēt ki se,

* 3:16 Aak Ekz 34.34.

naaje k'taadın tood tal, bin 6o naŋa naŋa kic 6o jeel maakin ki, naan Raa ki se taar naaje k'taad se taar met ki. ³ Anum jee metinge Labar Jigan gen *al-Masi ken naaje k'taadden se, naade booy ok te metin eyo. Jeelde se aan gaa k'deebinga ute kala. Kese gen jeegen 6aa 6aa gotn kut ki. ⁴ Jeegen ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm sitange, naan 6o raa ken do *duni ki se, gaasde on jeel ok metin eyo taa naade 'kon kaakon gotn woor gen Labar Jigan gen al-Masi se eyo. Ey num kese 6o ken taadn *nookn al-Masi, oo al-Masi se naan 6o ken tec Raa mala mala se. ⁵ Num naaje se k'taad taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad j'oo: al-Masi se, naan Mel jeege paac. Num naaje se le, taa Isa se, k'taadsen j'oo naaje se k'jee tedn naabsege. ⁶ Taa Raa ese sum 6o ken deeko oo: On gotn woor se, 'woor maakn got ken oodo, * oo naan 6o debm 'woorjen maakjege kici. Oo gotn woor ese 6o taadjeki nookn Raa oo nookn Raa ese se 6o ken j'aakin woor kelen daan kaam Isa al-Masi ki se.

⁷ Num naaje se k'tec aan gaa dukul nenje nafo ok korbotn Raa maak ki. Bin num toogon deel do ese se iino gotn Raa ki, ey num gotn naaje ki eyo. ⁸ Kaam ara kaam ara paac 6o goto tedjen oono, nafo nakgen se on deel te doje eyo; doobm roje tap 6o k'jeel eyo, nafo ute naan se kic 6o j'on doobm ken k'j'oodn doje. ⁹ Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara nafo Raa resjen te eyo; k'tond k'tundje naan ki nafo j'onki cirjen te eyo. ¹⁰ Daayum jeege je ajen toolo aan gaa ken naade je ade tool Isa se, bin 6o ute naan se jeege kaakon jeele, Isa se utu ing zeeɛ oo naan 6o debm ken boobjeki j'utu j'ingki zeeɛ se kici. ¹¹ Maakon kingje ki se jeege je ajen toolo aan gaa ken naade toolo Isa se, bin 6o ute toogjen goto se kic 6o, naaje j'ooy te eyo. Kese 6o ken taad jeege tu 'jeele, Isa se naan utu ing zeeɛ. ¹² Bin 6o naaje se k'took gen lee nirl yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taadsen se, naase aki kon kaaja.

¹³ Kitapm Raa taad oo: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan se 6o maam m'taad taarin jeege tu.*† Taa naaje kic 6o j'aal maakje tec aan gaa debm ken Kitap taadno se, taa naan se 6o naaje k'taad taarin jeege tu kici. ¹⁴ Naaje k'jeelki debm duro Meljege Isa se, naan utu ajeki dur ute Isa kici oo naan anjenki 6aa ute naase tele naanin ki. ¹⁵ Nakon naaje k'serkin paac se, taa asen noogo, bin 6o bee Raa se 'ziidn 6aa ute naanina do jeege tu oo jeege 'ziidn tedn dena ken an toomo oo naade paac taa naapki an nooko.

¹⁶ Taa naan se 6o naaje j'ok maakje toogo. K'jeelki, daa rojege se toogin nan coko coko bini an kolin yo ki. Num gan dii-raa Raa edjeki toogin maakjege tu oo 'tedjeki jee kiji. ¹⁷ Nookn Raa ken j'utu k'j'aki kend maak ki jaay j'aki kon bee se k'doojin ute dubargen borse j'onjinki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas dim eyo oo dubarjege se naan coko sum 6o utu 'deele. Oo naan se daapjeki daap 6o gen kend maakon nookn Raa ken ting gen daayum daayum se. ¹⁸ Anum naajege se, j'ondki kaamjege do nakge tun j'aakin ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'on k'j'aakden eyo. Taa nakgen k'j'on k'j'aakden ute kaama se utu 'deele, num gan nakgen j'on j'aakden ey se 6o, 'ting gen daayum daayum.

5

¹ Deere, k'jeelki, ken rojegen ken tec aan gaa koror do naan ki se jaay 'tujga kic 6o, *Raa utu ajeki kend ro kuuy aan gaa bee maakon raa ki. Oo ro se tec aan gaa bee ken jikilimge lee oo se eyo, num naan se Raa 6o mel kodiina. Oo bee ese se 'ting gen daayum. ² Kaad ken naajege k'j'utuki do

* 4:6 Aak Jen 1.3. † 4:13 Aak KKR 116.10.

naan ki ara se, naajege k'dən k'saap j'ol koje pir k'je naŋa naŋa kic 60, Raa aŋ k'edn ro kiji k'ən iino maakŋ raa ki se. ³ K'ən Raa jaay ɛɔjekiroga ro kiji k'ən iino maakŋ raa ki se, kojege se 'k'ən lee aan gɔɔ k'ən naan ɔko ro ey se sum. ⁴ Num kaad k'ən naajege j'utuki ute daa rojegen k'ən tec aan gɔɔ k'ərɔr se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'dɛs dɛs aan gɔɔ jeegen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 't'edn gɔt eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki t'ɛrl rojege kiji aan gɔɔ debm uus kala kiji do kalin ki, bin 60 ro kijin 'ting g'ən daayum se naan 60 pelekŋ daa rojegen k'ən utu 'kooy se. ⁵ Raa mala 60 'daapjeki taa j'aki k'ən ro kijin ese se, ɔ Nirlin k'ən naan ɛɔjekiro se, naan jejeke taadn ɔ utu ajeki k'edn nakŋ k'ən naan taad ɔ utu ajeki k'ed se.

⁶ Taa naan se 60 daayum naajege j'ɔkki maakjege tɔɔgɔ. Anum k'jeelki k'ən naajege jaay j'utu k'jee daa roge ɔɔrt se, naajege j'utu k'dɔkki k'j'aanki te gɔtn M'eljege tu eyo. ⁷ Taa do naan ki se, naajege k'j'ingki 60 ute kaal maakŋ k'ən naajege k'j'aalki maakjege don ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ɔŋ j'aakiŋki eyo. ⁸ Deere, naajege se j'ɔkki maakjege tɔɔg aak eyo. ɔ daa rojegen aan gɔɔ ɔee se, naajege k'je j'aŋ teecŋ k'ən naata g'ən ɔaa king cɛɛ M'eljege tu. ⁹ K'ən naajege 60 j'utu j'ingki do naan ki, ey lɛ rojegen aan gɔɔ ɔee se 60 k'teec k'j'ɔnɔŋkiga naata g'ən ɔaa king cɛɛ M'eljege tu kic 60, k'ən deet deet se, k'tedki nakŋ k'ən tɔlin naan ki. ¹⁰ Taa ɔii kalan se naajege paac j'utu j'aki ɔaa naan *al-Masi ki taa naan ajeki k'ɔŋn ɔɔɔɔ dojege tu. Gɔtn se naŋa naŋa kic 60 j'aŋ k'ɔŋn ɔedn do naabin k'ən naan t'edɔ kaad k'ən naan tingɔ do naan ki; k'ən naan t'edoga ɔɛɛ ey lɛ ɔɛɛ eyo, j'aŋ k'ɔŋn ɔedn do naabin k'ən naan t'edɔ.

Raa jejeege paac k'ɔŋn taasa ute naan

¹¹ G'ən ɔeer M'eljege tu sum se, naaje k'jeel m'etina. Taa naan se 60 naaje k'je jeege paac 'tookŋ do taar k'ən se. Naaje se lɛ, Raa jeel ɔk'je mala mala ɔɔ maam m'saap, naase kic 60, maakse ki se 'jeel ɔk'jeki mala mala kici. ¹² Naase se 'taadki ɔki naaje se k'magal magal roje daala. Gɔtɔ! Naaje se k'magal magal roje eyo, num g'ən naaje se k'taadsen ɔɔɔbm k'ən naase anki tɔm rose ute naaje. Bin 60 jee k'ən baagga taadn taargen ing kusu roje ki se, naase ad'eki k'ɔŋn t'ɛrlɛ. Taa jee se lɛ, t'edn nakŋ k'ən naade je jeege 60 ad'ən kaak sum, ey num k'ən maakde ki eyo. ¹³ Jee m'etinge jaay taad ɔɔ naaje k'jee d'ɛrlge se. K'ən naaje 60 k'jee d'ɛrlge kic num, taa Raa. K'ən naaje 60 k'jee m'et'ekge lɛ, taa j'asen noogo. ¹⁴ K'jeelki, nakŋ naaje k't'edki paac se, maakje *al-Masi 60 ɔl'jeki k't'ednki. ɔ k'jeelki, deb kalan jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan gɔɔ jeege paac naan Raa ki se, ooyga ute naan. ¹⁵ Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin 60 jeegen utu ing zɛɛɛ se 't'edn nakŋ k'ən tɔɔɔɔn naade ki eyo, num 't'edn nakŋ k'ən tɔlin naan k'ən ooyo ɔɔ duroga taa naade se.

¹⁶ Taa naan se 60 mɔɔtn, jikilimge se, naaje j'ade kaal maak ki aan gɔɔ k'ən jikilimge lee aal naapa maak ki se eyo. Do d'ɔkin al-Masi jaay 60 j'aalino maak ki aan gɔɔ goon debkilimi kic 60 ɔɔɔse se, naaje j'aakiŋ kaam k'ən bin ey sum. ¹⁷ Bin 60 debm jaay d'ɔkga ute al-Masi se, naan t'edga debm kiji. ɔ kingin do d'ɔkin se lɛ deelga, ɔɔɔse nakge paac t'edniga kiji.

¹⁸ Nakgen ese se paac, Raa 60 t'edn. ɔ naan ɔlo al-Masi se, taa j'aki k'ɔŋn taasa ute naan Raa. ɔ naan ɛɔjenga naabin kaam jije se taa j'ano ɔaa ute jeege g'ən k'ɔŋn taasa ute naan. ¹⁹ Deere, ute al-Masi se, Raa naan

mala 60 okoga taasa ute jikilimge. Kaad ken se *kusiñ jikilimgen tedo se, naan tondo te met eyo. Anum, naan olje se taa k'6aa taadn jeege tu j'oo: Raa se, je kokñ taasa ute naase. ²⁰ Taa naan se 60 naaje se k'tedkiga bi al-Masige. Bin 60 j'leemsen noo ute doobm naaje se aan goo Raa mala 60 dan seno oo ute ro al-Masi se: okki taasa ute Raa. ²¹ Anum al-Masi se naan on ted te kusiñ eyo na6o, Raa onñ uun kusiñ naajege 60 don ki. Bin 60 aan goo naajege k'tedkiga kalan ute naan se, ute doobm al-Masi se 60, naajege j'aki tedn jee aak bee naan Raa ki.

6

¹ Aan goo naaje k'tedn naaba kalan ute *Raa se, naaje k'j'leemsen noo j'oo: bee Raa ken naan tedsen se, onten 'tednki aan goo nakñ cere. ² Taa Raa taad maakñ Kitap ki oo:

*Kaadn m'an tedn bee jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi
oo kaad ken maam m'an kaajn jeege jaay aas se, maam m'baadoga taa m'ai
naaka.**

Bin 60 'booyki genaamge, 6orse 60 kaadn ken Raa je tedn beenna jeege tu se aanga oo 6orse 60 kaadn ken naan an kaajn jeege se, 6ere, aanga kici.

Pol taad taa dubarina

³ Naaje se k'je 'tedn nakñ ken 'tujñ maakñ jeege doobm Raa ki eyo, taa maakñ naabje ki se k'je jeege 'kon nakñ aak kus maak ki eyo. ⁴ Num gan do nakge tun naaje k'ted paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu oo naabm naaje k'ted se gen Raa. Bin 60 naaje j'aay kaamje j'aasin do nakge tun on ken aan doje ki, oo do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje, ⁵ k'tondje, k'j'ombje dangay ki, j'ol metn jeege iin roje ki, k'tedn naaba k'j'oor k'nan tak tak, gotn metin bi kaamje kic 60 k'tood eyo, oo gotn metinge se koo kic 60 j'os eyo. ⁶ Gen taadn jeege tu naaje k'jee tedn naabm Raage se, naaje j'ing ute maakñ kalan, naaje k'jeel nakgen met ki, k'tedn maakje deere, jee bee, oo ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ok *Nirl Salal oo k'je jeege ute maakje paac. ⁷ Jeege se naaje k'taadn taar met ki oo ute toon gen Raa. Naaje se k'ted nakgen ute doobina oo naan se tec aan goo boorgen do ji daamje ki gen tedn booro ute jee wooyjege oo tec aan goo daragn j'okin ute ji jeelje gen naakñ roje se. ⁸ Jeegen metinge aalje ki, jeegen metinge aalje ki maak ki eyo, jee metinge taad taar ing kus 60 roje ki oo jee metinge se lee toomje toomo. Naade aakje aan goo jee taar-koo6ge, num gan naaje se k'lee ute ken met ki. ⁹ K'tedjen aan goo nam tap 60 jeeljen eyo, num gan jeege paac jeelje, j'aakjen aan goo jee k'baaden 6aa toolo, gan naaje se j'utu j'ing zere, k'j'oodjen yee6je na6o k'tooljen te eyo. ¹⁰ Jeege tujjen maakje na6o daayum naaje se j'ing ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gan naaje 60 k'ted jeege ted jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan goo jee ok dim eyo, num gan naaje se j'ok nakge paac.

¹¹ Naase jee Korint ki, naaje se k'taadsenga taar tood tal oo j'ood senga taar maakje ki se oo naaje k'jese. ¹² Naaje se j'ood k'nan senga taar maakje ki, num naase 60 'baate koo6je ki taar maakse ki. ¹³ Anum maam se m'taadsen aan goo bubm ken taad geninge tu: oodje ki taar maakse ki oo 'jeje ki aan goo ken naaje k'jese se.

On te tumki kalan ute jeejen ken aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo

* 6:2 Aak Eza 49.8.

¹⁴Jeegen aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ɔnte 'dɔɔkki taar se kalan. Anum nakɲ ute doobiɲa ɔɔ nakɲ kɛn *kusiɲ se, nakɲ aɔe tum kalan se utu la? Gɔtn wɔɔr ute gɔtn ɔɔɔ se kɔɲ tum kalan la? ¹⁵Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kɔɲ dɔɔkɲ taarde kalan la? Debm aalga kaal maakiɲ do Isa al-Masi ki ute debm kɛn aal te maakiɲ ey se 'kɔɲ dɔɔkɲ taarde kalan la? ¹⁶*Bee Raa ute bee maragge se, dim aden dɔɔkɲ tum kalan se utu la? Taa naajege paacki se ɓo bee Raa kɛn ing zεεε, aan gɔɔ kɛn naan malɲ taadɲ maakiɲ Kitap ki ɔɔ:

Maam m'kiŋg ute naade ɔɔ m'lee daande ki,

maam m'tɛɗn Raade ɔ naade 'tɛɗn jeemge.[†]

¹⁷Taa naan se 60 Meljege Raa taad jeen̄ge tu ɔ:

'Teecki naatn maakŋ jeege tun kusiŋ se ə '6aa iŋki ɡɛn dose.

Nakη ken asen tujñ naanum ki se

ɔnte 'lekin̩ki ɔɔ maam m'asen dɔɔɔn kəkɪ jiga.‡

¹⁸ Ter Mēljege Sidburku deek ɔɔ: maam m'asen tɛdn Bubse

æ naase amki 'tɛɖn gɛnumgɛn gaabgɛ utɛ kɛngɛn mɛndgɛ. §

7

¹ Jee maak-jemge, aan gɔɔ *Raa' taadjenkiga taad ɔɔ utu ajeki tɛdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ɔnte 'saapki ɔɔ j'ɔnte t'ɛdki nakɾ *kusiŋ naan Raa ki. Aan gɔɔ naajege k'beerki Raa ki se, ɪŋgi king kɛn *salal naanin ki.

Pəl maakiŋ raap do jeege tun Kərint ki

² Ɔɔɔʒeki maaʔse ɔ ʔeʒeki. Naaje le, k'tɛd te nakɲ *kusiɲ nam ki eyo, k'rej te nam ɣen tuj nam eyo, ɔ nam le ʔaaniɲ te dal ɣen kuun diɲiɲ eyo. ³ Ken maam jaay m'taadsen taargen se, taa m'asen kɔkɲ mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadiɲoga taada m'ɔ: naaje se k'jese ɔ ken yoje lɔɔu kaajje, naaje se k'tɛdkiga kalan ute naase. ⁴ Maam se m'jeelse, maakum tap ɔ naaj dose ki eyo. Ute nakgen ɔɲ ken aan doje ki se kic ɔ, maam m'ok maakum tɔɔɔ ɔ ute naan se kic ɔ, maakum raap den aak eyo.

⁵ 'Jeelki, ken naaje jaay j'aan taa naan Masedoan ki se, naaje j'on te goṭn tɔɔl maakje eyo. Num goṭo ɓaa se paac nakgen ɔɔn aan doje ki, jeege iino roje ki ɔ goṭn se nirlje ɔndje gak gak. ⁶ Num Raa debm ɛɗjen kaay kaam se, naan ɓo seljenga maakje ɔ ɛɗjenga kaay kaama ute kaan Titn goṭn ara se. ⁷ Num ute kaanin goṭn ara sum eyo, naɓo Tit taadjenoga ɔ naase ɛɗinkiroya kaay kaama. Kese ɓo ken seljen maakje ɔ ɛɗjen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ɔkki amki kaakɗi ute kaamse tak. Taa nakɗi naase 'ɛɗki jig ey se ɛɗsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee wɔɔyunge tu. Ken maam jaay m'booy taar se, maakum raap den aak eyo.

⁸ Taa naan se 60, maktubm ken maam m'raansen se jaay tujsega maakse kic num, na60 maam ki se m'aakin se ok taar eyo. Deere, metn-jiki se, maam m'60 m'raanin te ey kic 60 jiga, taa maktubm se maam m'aakin se tujsega maaksen den aak eyo, na60 ken tujsen maakse se daanin dok te eyo. ⁹ Num gan 6orse, maam maakum raap taa maktubm ken maam m'raansen se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num ken alum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusiense 60

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ∅ Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

'terlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se 6o, maak-tujn naase se aan gɔɔ kɛn Raa maakin jen ro ki, bin se naaje se k'tɛdsen te kusiŋ eyo. ¹⁰ Taa maak-tujn kɛn iino gɔtn Raa ki se ɔl deba terl maakiŋa ɔɔ ɔlin gɔtn kaaj ki; ɔɔ maak-tujn bin se ɔk taar eyo. Num gaŋ maak-tujn gen do *duni se lɛ, naan se ɔl deba yo ki. ¹¹ Deere, maak-tujn naase se iino gɔtn Raa ki. Aakki nakŋ kɛn naan ɔlse naase 'tɛdki: ɔorse naase 'naar 'terlkiroga gen tɛdn nakŋ bɛɛ, naase 'jeki aki taad 'daapm taarse, nakŋ naase 'tɛdkiro se 'saapiŋki ɔɔki kɛn tɛdŋkiro te ey kic 6o bɛɛ, kusiŋ naase 'tɛdki se ɔsenga 6eere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'dɔŋki 'je aki tɛdn nakŋ kɛn Raa maakin jen ro ki, ɔɔ debm kɛn tɛd kusiŋ se, naase 'jeki j'aŋ dabara. Ute nakgen naase 'tɛdki paac se, naase 'jeki taadn jeege tu ɔɔki maakŋ nakge tun se, ɔlsen naase eyo.

¹² Bin 6o, maktubm kɛn maam m'raanŋsen se, maam m'raan debm kɛn tɛd kusiŋ naapiŋ ki se eyo, ey lɛ deb kɛn naan k'tujiŋ maakin se eyo kici. Num maam m'raanŋsen se, taa m'je naan Raa ki se, naase malinge aki jeel rose ki, naase se 'jejeke ute maakse paac ɔɔ 'jeelki taar naaje k'taadsen se lɛ, taar mɛt ki. ¹³ Kɛse 6o nakŋ kɛn ɛdjeno kaay kaama. Naan se ɛdjeno 6o kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo dɛn aak eyo kɛn j'aak Tit jaay maakin raap se, taa naase paac 'raapiŋkiroga maakin aak eyo. ¹⁴ Kɛn maam jaay m'ɔlin gɔtse ki se, maam m'tɔɔmsenga naaniŋ ki ɔɔ ɔorse naase ɔlumki te maakŋ ɔɔkɔŋ ki eyo. Taa taargen paacŋ naaje k'taadseno se, mɛt ki ɔɔ tɔɔm kɛn naaje k'tɔɔmseno naan Tit ki se kic 6o, mɛt ki, k'tɛd te taar-kɔɔb eyo. ¹⁵ Kaad kɛn naan ingo gɔtse ki se, naase 'dɔɔd ɔkiŋkiroga jiga, aaliŋkiroga maak ki ɔɔ 'took uunkiŋkiroga taariŋa. Kɛn naan jaay saap do nakge tun naase 'tɛdŋkiro paac se, ɔlin naan jese dɛn cir kɛn deete. ¹⁶ Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee kɛn maam m'kɔŋ kaal maakum dose ki paac.

8

Pɔl ɔɔ k'tiir gen noogŋ genaagen Jeruzalem ki

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakŋ kɛn *eglizgen taa naan Masedoan ki tɛd se. Kɛse taad ute bɛɛ kɛn *Raa tɛdden. ² Naade se ute nakgen ɔɔŋ dɛn kɛn aan dode ki ɔɔ naaden kɛn daay nan tak tak se kic 6o, naade maakde raap aak eyo ɔɔ ɛdga nakge dɛna ute maraaddɛ. ³ Kaam do rode sum se, naade ɛdga ɔɔ maam se m'saada, nakŋ naade ɛd se dɛn cir kɛn naade kɔŋ kedɛ. ɔɔ nakŋ se naade malinge 6o uuno doa gen kedn nakgen se. ⁴ Naade tɔnd meta daar cirr mɛtje ki ɔɔ kɛn bɛɛki se, naade kic 6o je kedn dim gen noog genaagen doobm al-Masi kɛn taa naan Jude ki. ⁵ Nakŋ naade ɛdo se cir nakŋ kɛn naaje k'j'ɔndo doje do ki. Deet deet se naade ɛdo rode Meljege tu, ter naade took gen tɛd nakŋ kɛn naaje k'taaddeno, aan gɔɔ Raa maakin jen ro ki.

⁶ Aan gɔɔ Tit baagoga tiir tusn nakge gɔtn naase jeege tun Kōrint ki se, taa naan se 6o naaje k'taad mɛtin j'ɔɔ: ŋ'terl ŋ'6aa ŋ'nan naabiŋ jiga se gɔtse ki. ⁷ Naan Raa ki se, naase ɔkki nakge dɛn aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar mɛt ki, ɔɔ napar kaay kaam ute maak-je kɛn naaje j'ɔk dose ki jaay, naase aakiŋki se, naase kic 6o 'lee 'tɛdŋki aan gɔɔ gen naaje se kici. Taa naan se 6o, naase kic num, naabm gen tiir ese se, 'tɛdŋki ute maakse paac.

⁸ Maam m'taadsen se, m'je naase aki 'tiir se taa tɔɔg eyo, naʒo kɛn ɔlum jaay m'taadsen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakɲ noogo dɛna. Ute naan se ʒo, maam m'je aki tɛdɲ bin se taa aki taadɲ jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici. ⁹ Anum naase 'jeelki bɛɛ* gɛn Mɛljege Isa al-Masi se: ey num naan se debm kɛn nakge paac kaam jina, naʒo taa naase se, naan ɔɲ rɔɲ tɛd' debm daaye, taa ute daayin se, asen tɛdɲ naase jee nak dɛnge naan Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki kɛd se, maam m'je m'asen taadɲ maak-saapuma kɛn asen tɛdɲ bɛɛ naase ki: dogotge tu se, naase ʒo uunkiro do deet deet gɛn kɛda, ɔɔ naase ʒo jee 'baagkiro tiir deet deet kici. ɔɔ bɛɛki num, ʒɔrse se, naabm kɛn naase uunkiro do ro ki se, 'tɛd nanɲinki. ¹¹ Bin num ʒɔrse naabm se 'tɛd nanɲinki. Aan gɔɔ naase uunkiro do jiga gɛn tɛdɲ se, 'naar 'tɛd nanɲinki ute nakɲ kɛn naase ɔkki jise ki se kici. ¹² Kɛn naase jaay ɛdki dɪm ute maakse paac se, Raa took do ki ɔɔ kɛn naase jaay ɔkki dɪm ey se, naan kic tɔnd mɛtse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen tɛdɲ jee daayge taa jee kuuy ʒo kɔɲ dode eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁴ Anum ʒɔrse naasen kɛn ɔkki nakge dɛn se, ɛdki jeege tun kɛn baatde baata, taa ʒiin kuuy jaay naase ɔkki baata ɔɔ naade ɔk dɛn se, naade asen kɛdɲ naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁵ 'Tɛdɲ aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔɔ: *Kɛn jeege jaay tɔso kɔsn k'danɲin maan†se, jee tɔso dɛn se lɛ ɔɔ ɔɔp te eyo ɔɔ jee kɛn tɔso baat se lɛ, kɔsɔ baatden te eyo kici.*

Pɔl ɔl Tit Kōrint ki

¹⁶ K'tɔɔmki Raa kɛn tɛd' maakɲ Tit ki jaay jesen dɛn se, aan gɔɔ kɛn naan tɛdo maakɲ naaje ki se kici. ¹⁷ Tit se naaje k'tɔndga mɛtina ɔɔ naan kic ʒo tookga gɛn ʒaa gɔtse ki. Num naaje sum ʒo k'taadɲ j'ɔɔ n'ʒaa eyo, num naan mala ʒo uunoga doa gɛn ʒaa gɔtse ki, taa naan je asen ʒaa noogo. ¹⁸ ɔɔ naaje k'j'ɔlin ute gɛnaa kuuy kɛn *eglizge paac tɔɔmina taa Labar Jigan gɛn *al-Masi se, naan taadɲ jeege tu jig aak eyo. ¹⁹ Tɛr do naabin kɛn naan tɛd se, eglizge bɛɛr ɔɔdɪno taa k'ʒaa mɛrtɛ tɛlɛ, taa ajen noogn gɛn 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kɛse *'nookɲ Mɛljege mala ɔɔ taadɲ jeege tu ɔɔ naaje se j'ɔk maak-jea gɛn noogn jeege. ²⁰ Gursn kɛn jeege tiir ɛdʒeno jije ki se, tɛdga dɛna. Gursn se, naaje k'ʒɔɔbin jiga taa naaje k'je jeege kɔɲ taadɲ taar ing kus roje ki eyo. ²¹ Taa naaje k'je k'tɛdɲ nakɲ ute doobin se naan Mɛljege tu sum eyo, num naan jikilimge tu kici.

²² ɔɔ ute jeegen ʒaa se se naaje k'j'ɔlsenga gɛnaajen kuuy kici, naaje k'naam k'dɔɔlinga dɔɔɔ naʒo naaje se j'ɔɲin naan se je naabm Raa. ʒɔrse kic ʒo, tɛr daala, naan ɛd rɔɲ paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ɔrmse eyo. ²³ Tit se lɛ, naan debuma ɔɔ naaje k'tɛdo naaba tɛlɛ gɔtse ki. Gɛnaagen k'ʒaa tɛl se, eglizge ʒo bɛɛr tɔɔdɛ ɔɔ ɔlden gɛn ʒaa tɛdɲ naaba gɔɔ naade ki ɔɔ ute naabm naade lee tɛd se, nookɲ al-Masi. ²⁴ Taa naan se ʒo, jee se, naase ɔkdeki ɔɔɲɔ. Bin ʒo eglizgen ɔldeno se jaay booyga num, tɔɔm kɛn naaje k'tɔɔmsen naase se, naade jeele, taarje se mɛt ki.

9

ɛdki ute maak-raapo

* **8:9** Bɛɛ ese se je taad ute kerɛɛle. † **8:15** Maan ese se kɔsn kɛn Raa ʒoɲino maakɲ raa ki ɔɔ ɛdo gaan *Israelge tu do dɔkina do kɔd-baar ki. Aak Ekz 16.18.

¹ Taa nakgen k'en k'tiir k'tusin gen noogn jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum. ² Maam m'jeele naase 'je adeki noogo do naan jeege tun Masedoan ki se, maam m'toomseno m'deekden m'oo: «Jee taa naan Akayi ki se dogotge tu tap bo, naade daapga daap rofe gen tiiri.» Ken jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, denin je tiir gen noogn jee taa naan Jude ki kici. ³ Na6o maam m'olsen genaagen ese se, taa toom ken maam m'toomseno naase se ted nakn cere eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirinkiga tiir aan go ken maam m'taadseno ro ki se, 'daapiŋki jiga. ⁴ Ey num ken jee Masedoan ki jaay baadoga ute maam tele do onsen naase 'daapki te rose gen tiir ey bort se, som naase amki kol maakn sokon ki, taa naaje se k'taaddenga taad j'oo naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic bo sokono asen toolo. ⁵ Taa naan se bo, maam m'saap m'onin ted jiga se, maam m'ol genaage kond naana baa gotn naase ki do naaje ki. Do maam m'je nakgen naase aki tiir se anki tusn daapa. Bin bo kor maam m'baa se, m'an kon naase 'tus 'daapiŋkiga. Ute naan se jeege jeele naase mala bo uunki doa gen tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam bo olsen taa toog eyo.

⁶ Jeelki, debm jaay doo coko se le, koj kic bo coko sum, do debm jaay doo den se le, koj kic bo dena. ⁷ On nanja nanja kic bo nakn naan uunga do ro ki se edin ute maakin paac, onte 'naaja. Nam onte kolsen taa toogo gen tiiri. Taa *Raa se je debm ken ed ute maak-raapo. ⁸ Raa se ok toogo asen tedn been paac ute maraadin, taa daayum naase aki kon nakn ken asen kaasn kingse, ter naan asen 'ziidn nakge do ki do ute nakgen naase okki se, naase aki 'tedn bee paac jeege tu. ⁹ Aan go ken Kitap taad do: *Naan edga nakge ute maraadin jee daayge tu*

do bee ken naan ted se, daayum naan tedn ute doobina.*

¹⁰ Raa bo ed kupu jeege tu gen koo do naan bo edden nakn koo; naan utu asen kedn nakge naase ki kici do nakgen se naan utu an 'ziidn, do ute naan se bo naase aki kon tedn bee dena jeege tu ute doobina. ¹¹ Raa asen kedn nakgen asen kaasa, bin bo ute nakgen se naase aki tedn bee jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase edjekiro jaay naaje k'baado k'jedden se, naade utu toom Raa ro ki. ¹² Ute naabm ken naase 'tedki gen tiir tusn nakge se, gen noogn jee Raage sum eyo, num ute naan se 'kol jeege paac toom Raa den aak eyo. ¹³ Naabm naase aki ted se taadn jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ormse eyo do deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen *al-Masi ki do 'took ingkiga do ki. Taa naan se bo ken jee den jaay 'kaakse, naade *nookn Raa do ki do ter, naade an toomo taa naase edki naksege ute maakse paac jee Raage tu do jeege tun kuuy kici. ¹⁴ Raa tedsenga been den aak eyo. Ken jeege jaay kaakn bee Raa tedsen se, naade asen jea, tond metn Raa taa naase do toom Raa. ¹⁵ K'toomki Raa taa bee naan tedjeki se, tap bo gen taad eyo.

10

Pal terl jeege tun okin mindin do naabin ki

¹ Maam m'bo ken jeege taad do ken naan jaay utu te naaje se, naan debm beere, do ken naan jaay baaga dok se, *naan taad beer nam ki eyo*. Num aan goo *al-Masi debm bee do dalul se, maam kic maakse ki se m'je tedn aan goo naana. ² Maam m'tond metse, 'terlki saapse bin bo ken m'baa gotse ki

* 9:9 Aak KKR 112.9.

se, m'asen taadn aan gōō debm taad beer nam ki ey sum. Taa jee mētinge utu maakse ki se taad taar-kōōōō: maam m'tēd naaba se taa m'aan je dīm ro ki aan gōō jikilimgen lee tēd se. Jeegen taad bin se, maam m'aden taadn m'beer eyo. ³ Deere, naaje se k'jikilimge aan gōō jeegen baa se paac. Naōō do ken naaje k'dō se, tec aan gōō gen jikilimge se eyo. ⁴ Gan nakgen naaje k'j'udn bōōō se tec gen jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'udn bōōō se, iino gōtn *Raa ki. Nakgen se ok tōōōō gen tōōō *bee tōōōō ken jee wōōyge lee toomni. Jeegen ok saapm jig ey se taargen naade baa taada se, naaje k'gaasde. ⁵ Bin bōō nakgen paacn ken ok tōōōō do magal rode se ken gaas jeege oñ jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tēdden naade tērlga maak-saapde taa tookn taar al-Masi. ⁶ Kaad ken jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee ken baate tookn taarin se lē, naaje j'utu j'aden kōnd dōob ki. ⁷ Naase aakki nakn ken j'aakin ute kaama sum. Ken nam jaay deek do naan tēdga gen al-Masi se, n'kōñ jeele naaje kic bōō gen al-Masige. ⁸ Ken do naabum ki se jaay, maam m'tōōmga rom den dēna do tōōōō ken Mēljege ēdumo se, maam sōkōñ tōolum eyo. Taa Mēljege ēdumo tōōōō se, taa m'asen noogo aki ziidn baa ute naan se, ey num gen kutse eyo. ⁹ Ute maktubum gen maam m'raansē se, maam m'je tēdn aan gōō debm ken je asen kōl beere maakse ki eyo. ¹⁰ Taa jee mētinge taad do: «Ken Pōl jaay raan maktubge se taaringen maak ki se, taargen deer deere do dōōō, num gan ken naan jaay baado maakjege tu se, naan tōōōō lē gōtō do taarin lē tōō sēr eyo.» ¹¹ Debm jaay taad bin se, n'jeele, taargen naaje k'dōk jaay k'raan den maakn maktubge tu se, ken naaje jaay k'baaga maakse ki se, naaje j'an tēdn aan gōō ken naaje k'raanō se.

¹² Bēē, jeegen ese se tēd rode bōō jee magalge, do naaje se lē j'kōñ k'taadn j'ōō j'aas kaas ute naade eyo! Ken naade aak rode se, nam aas ute naade gōtō do ken naade baa baa dōōōō rode lē dōōō ute naade malinge sum. Naade se jee do tēdga gen naade eyo. ¹³ Num gan naaje se j'kōñ tōōm roje j'an deel ute gōtō eyo. Num naaje se k'tōōm roje ute gōtn naan gur naabm ken Raa taadjeni ken oñje bini k'j'aano gōtse ki. ¹⁴ Ken naaje jaay j'ingo te gōtse ki ey num, kēse aan gōō naaje k'j'aal k'deelga naan gur ken Raa taadjeni. Num naaje k'j'ōñki j'aal deel te naan gur se eyo, deere, naaje bōō j'aano deet deet gōtse ki ute Labar Jigan gen al-Masi se. ¹⁵ Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kōñ tōōm roje eyo, taa naaje lē maakn naabje ki se, k'tōōm roje k'deel te gōtō eyo. Num gan naaje j'ōnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidn baa ute naanō. Ute naan se bōō naaje k'tēdn naaba do naabje se ziidn baa ute naanō aan gōō ken Raa maakin jen ro ki. ¹⁶ Tē, naaje k'baa maakn naange tun dōk cir naan naase se, taa gen baa taadn Labar Jiga jeege tun ken bii kalan booyō te eyo, taa naaje se k'je tōōm roje do naab jeege tun kuuy eyo. ¹⁷ Gan aan gōō ken Kitap Raa taad do: *Debm jaay je tōōm roñ num, n'tōōm roñ do nakge tun Mēljege tēda.* ¹⁸ Taa debm iin sum bōō tōōm roñ se, tōōm roñ ken naan tōōm se met ki eyo; num gan tōōm ro ken met ki se, debm ken tēd nakn ken tōōl Mēljege tu.

11

Pōl ute jee ken tēd rode do naade *jee kaan naabm Isa al-Masige

* 10:17 Aak Jer 9.23.

¹ Borse maam m'je m'asen taadn aan gɔɔ debm dɛrlɛ naʒo do taarumge tu se aayki kaamse aasiŋki do ki. Genaamge, maam se kic ʒo aayki kaamse 'serkumki. ² Maam se m'saap do naase ki aan gɔɔ kɛn *Raa saap dose ki kɛn tec aan gɔɔ mɛnd kɛn ni taa gaabiŋ se. ʒo maam m'je m'asen kɛdn gaab ki kalaŋ ʒo gaabm ese se naaŋ ʒo *al-Masi. Taa naaŋ se ʒo maam m'je m'asen ʒaa naaniŋ ki aan gɔɔ goon mɛnd kɛn iŋg ʒoʒ ron gaabm kɛsiŋ ki sum se. ³ Aan gɔɔ do dakiŋ wɔɔʒo ʒaado dɛrl Awa se, maam m'ʒeer m'ʒo sɔm nam asen dɛrl bin kici ʒo saapse se tɛdn jig eyo ʒo aki tuj ɔrmse ʒo aki kɔŋ dɔkɔŋ ute al-Masi ute maakɔŋ kalaŋ eyo. ⁴ Nam kuuy ʒaado taadsen mɛtn taar Isan kuuy tec aan gɔɔ gɛn naaje k'taadsen se eyo, ʒo taadsen mɛtn taar nirl kuuy tec aan gɔɔ kɛn naaje k'taadsen se eyo ʒo kɛn naaŋ jaay ʒaado taadsen Labar Jigan kuuy kɛn tec aan gɔɔ gɛn naaje ey se kic ʒo, naase 'serkdeki tap.

⁵ Jeegen naase aakdeki aan gɔɔ jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtde ese se, naade se ɔŋ cirum maam eyo. ⁶ Deere, maam m'jeel taadn taara jiga dɛn eyo, naʒo jeel nakge sum se maam m'ɔkɔ. Naase kic ʒo 'jeelki maakɔŋ nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'taadsesinga tal mɛt dɛna.

⁷ Kɛn maam m'taadseno Labar Jiga gɛn Raa se, maam m'ɔɔp rom baata ʒo m'uunsen ro naase ʒo raan. Labar Jiga gɛn Raa se lɛ maam m'taadseno cɛrɛ. Bin se maam m'tujiŋga la? ⁸ Kaad kɛn maam m'tɛdo naaba gɔtse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy ʒo ɔgumo ʒo naade utu jide taa maama. ⁹ Kaad kɛn maam m'iŋgo gɔtse ki jaay, naka ʒaa baatum se, maam m'tɔnd te mɛtn dɪm gɔtse ki eyo. Naʒo gɛnaagen doobm al-Masi kɛn taa naaŋ Masedoan ki se ʒo ʒaado ɛdum nakɔŋ kɛn aasum kiŋguma. Kaad kɛn se, maam se m'tɔnd te mɛt dɪm gɔtse ki eyo ʒo borse kic lɛ, m'tɔnd mɛtse eyo. ¹⁰ Aan gɔɔ maam m'dɔɔk ute al-Masi se, maam m'taad taar mɛt ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn gɛn tɔɔm rom maakɔŋ taa naaŋ Akayi ki se, gɔtɔ. ¹¹ Gɛn di jaay maam m'baate gɛn kuun naka gɔtse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹² Nakɔŋ maam m'tɛd se borse kic ʒo m'tɛd aan gɔɔ naaŋ ese se. Taa bin se jee tɛd rode aan gɔɔ jee kaan naabm al-Masige se kɔŋ tɔɔm rode eyo deekɔ ʒo naabm naade se, tec aan gɔɔ gɛn naaje. ¹³ Jee se tɛd rode aan gɔɔ naade jee kaan naabm al-Masige, ʒo ute naabm kɛn naade tɛd se, naade aan jeege dala ʒo naade tɛd rode aan gɔɔ jee kaan naabm al-Masige. ¹⁴ Nakɔŋ naade tɛd se ajenki kɔŋ kɔkɔŋ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic ʒo tɛd rɔŋa aan gɔɔ *kɔdn Raa kɛn tɛd gɔtɔ wɔɔr kɛlɛŋ se. ¹⁵ Bin num nakgen se ɔntɛn 'kɔksen taad eyo kɛn jee tɛdn naabm Bubm sitange jaay tɛd rode aan gɔɔ jee tɛdn naabm ute doobiŋ se. Bii kɛn ʒiide 'naŋ se, Raa utu ade dabar do nakge tun kɛn naade tɛdo se.

Pɔl taad taa dubar kɛn naaŋ ɔŋ maakɔŋ naabiŋ ki

¹⁶ M'an taadn dɔɔl daala, nam ɔntɛn kaakum aan gɔɔ debm dɛrlɛ. Kɛn naase jaay 'saap ɔki maam debm dɛrlɛ kic, num 'tookki aan gɔɔ kɛn naase 'saapiŋki se, bin se ɔnumki maam kic m'tɔɔm rom cɔkɔ. ¹⁷ Taar maam m'je m'an taad se Mɛljege ʒo undum kul eyo, naʒo kɛn maam jaay m'tɔɔm rom se, maam se m'taadn aan gɔɔ debm dɛrlɛ. ¹⁸ Aan gɔɔ jeege dɛna lee tɔɔm rode gɛn nakgen do *duni ki sum se, maam kic ʒo m'tɔɔm roma. ¹⁹ Kalɛ, naasen jee jeel-taarge, jee dɛrlge se kic ʒo, naase 'serkdeki ute maak-raapo. ²⁰ Kɛn jeege tɛdsen bulu, aansiŋ dala, ɔs jise, kujunse, naade tɛd rode magal cirse naase ʒo naade tɔndse mɛtn bise ki kic ʒo, naase se aasiŋki. ²¹ Taar m'taadn se sɔkɔŋ kic ʒo tɔɔluma taa naaje se

j'ok tɔɔg eyo gen tɛdn aan gɔɔ gen naade se. Num gan ken deba jaay ok nakn ken naan an tɔɔm ron ro ki se, maam kic m'ok nakn ken m'an tɔɔm rom ro ki kici. Kɛse maam taad aan gɔɔ debm dɛrlɛ ɔɔ taada. ²² Ken naade ɔɔ *ɛbrege lɛ, maam kic m'kod ɛbre. Ken naade ɔɔ gaan *Israelge lɛ, maam kic m'kod Israel. Ken naade ɔɔ metjil *Abraam lɛ, maam kic metjilina. ²³ Ken naade ɔɔ naade jee tɛdn naabm al-Masige se lɛ, maam se m'cirde naade se. (Gɔtn se maam m'taad aan gɔɔ debm dɛrlɛ ɔɔ taada.) Maam m'tɛdo naaba m'ɔɔr nan tak tak, k'tokumoga dangay ki met dɛna, k'tondumoga ute mɛɛjɛ dɛn aak eyo, met dɛna ɔɔp ɔkɔ sum ɔɔ ey num j'amo tɔɔɔ. ²⁴ Metn mii se, magal Yaudge okumoga tak ɔɔ tɔnd dɔɔlum ute mɛɛjɛ met sik-mɔtɔ-kaar-jɛrnaj*. ²⁵ Metn mɔtɔ j'ok k'tondumo ute sirdi, jɛ-kalan k'tondumo ute koa jɛ j'am tɔɔɔ, metn mɔtɔ markaba tɛrɛɛ ɔɔ maam m'ɔɔpo maakn maane ki, jɛ-kalan se m'toɔdo ɔɔ m'leko maakn baar ki. ²⁶ Maam m'leedoga mɛrtɛ met dɛna, m'nirlum teece gen gaan oolge se, jee ɔoogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma ɔɔ jee ken Yaudge ey kic ɔɔ teecumo nirluma, maakn gɛgɛrge tu se ɛɛr tɛdumoga, do kod-baarge tu se ɛɛr tɛdumoga, do baar ki ɛɛr tɛdumoga ɔɔ jee ken tɛd rɔde aan gɔɔ jeegeen doobm *al-Masi ki se kic ɔɔ, teecumo nirluma. ²⁷ Maam m'dabar m'tɛdn naaba m'ɔɔr nan tak tak met dɛna, bi kaamum kic m'toɔd eyo. Gɔtn mɛtinge se ɔɔ tɔɔlum ɔɔ maane kic ɔɔ tɔɔlum, met dɛna m'ɔs dɛm eyo, kuulu ɔɔnɔuma ɔɔ kala kic ɔɔ aasum eyo. ²⁸ Dubargen kuuy kic ɔɔ utu, naɔo m'kɔn taad ey sum. Daayum maam se m'saap dɛna do *eglizge tu paac. ²⁹ Ken nam jaay ok tɔɔg ey se, m'aakin se tɛdum ɔɔnɔ aan gɔɔ maam kic ɔɔ tɔɔgum gɔtɔ. ɔɔ ken nam jaay tɛdga gɛnaan oocga maakn *kusiɔ ki se, m'aakin se tɛdum ɔɔn aak eyo. ³⁰ Maam se m'je tɔɔm rom eyo num ken naase jeki maam m'tɔɔm rom tak kic num, m'tɔɔm rom do tɔɔgum ken baat se. ³¹ Raa ken Bubm Meljege Isa, naan ken jeege lee tɔɔmin gen daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kɔɔɔ eyo. ³² Do dɔkin ken maam m'ingɔ maakn gɛgɛr ken Damas ki se, gaar taa naan gɔtn ese ron Aretas, magal ken naan ɔndin maakn gɛgɛr ken ese se, tɔnd jeege taa-dooɔge tu taa am kɔkɔ. ³³ Gan naade uun ɔlumɔ maakn baar ki ɔɔ uun ɔɔyumo naagɔn durdur ki ute taa pɛnɛtɛr ɔɔ gɔtn se, maam m'aan m'ɔtɔ.

12

Nakn ken Meljege teec naan Pɔl ki ɔɔ taadin mɛtiɔa

¹ Maam m'je tɔɔm rom eyo naɔo naase ɔlumki m'tɔɔm rom tak. Naɔo m'aakin se tɔɔl sɛr eyo. Borse maam m'je m'taadin ute nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadumo mɛtiɔ se. ² Maam m'jeele gaaba kalan debm *al-Masi se, borse okga ɔaara sik-kaar-sɔɔ, ɔɔ gaabm se *Raa uun ɔaansiɔn maakn raa ken raan cir paac paac, jaay ɔɔ ok tɛrlo. (Ken naan ook ɔaa raan se ken utu ronɔ lɔ ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kɛse Raa ɔɔ jeele). ³⁻⁴ M'jeele, gaabm se Raa uun ɔaansiɔn gɔtn naan ki mala (naɔo ken naan ook ɔaa raan se utu ronɔ lɔ ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kɛse Raa ɔɔ jeele) ɔɔ ken naan jaay aan gɔtn naane se, naan booy taargen deel do ken debkilimi an kɔn kaasn taad eyo ɔɔ Raa undin te kulu gen taadin naan se ey kici. ⁵ Ey num gen debm bin se, maam m'kɔn tɔɔm roma, naɔo gen maam malin se, m'tɔɔm rom do tɔɔgum ken baat se sum. ⁶ Ken maam jaay m'je tɔɔm rom kic ɔɔ, maam m'kɔn tɛdn debm dɛrl eyo, taa taargen

* **11:24** Maakn *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se deba jaay tujga num, j'ɔnte tɔndin ute mɛɛjɛ cir ji si-sɔɔ.

maam m'taad se, taar met ki. Naḅo maam se m'je tōom rom eyo taa sōm jeege am kaakum aan gōo debm k'jeel jeel gōtina ḁ am kōkŋ maam ḅo ḁŋ cir taar ken naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tēdo se. ⁷ Taa nakgen Mēljege teeco naanum ki jaay taadum mētin se, m'aakden se deel doa. Taa m'kōŋ tōom rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Mēljege ḁŋo nakŋ aan gōo kōrōndo* maakŋ rom ki, ḁ nakŋ aan gōo kōrōndo se *Bubm sitange ḅo ḁlo kōdŋ taa am dabara ḁ am gaasn m'kōŋ tōom rom eyo.

⁸ Mēt mōto maam m'eem nōo mētn Mēljege tu m'ḁo nakŋ se ŋ'ḁḁdumsŋ naatn rom ki. ⁹ Num gan naan terlum ḁ: «Bēē maam m'tēdi se ḅo, aasiga sum. Taa kaad kēn naai 'tōogi baat se ḅo, maam m'taadn tōogum ute maraadiŋ doi ki.» Bin ḅo maam se m'tōom roma do tōogum kēn baat se, taa al-Masi se taadn tōogiŋ dom ki. ¹⁰ Taa naan se ḅo do tōogum kēn baat se, kēn k'naajuma, nakgen ḁŋ kēn aan dom ki, kēn k'dabaruma, kēn k'lee k'teecum nirluma, kēn nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad kēn maam tōogum baat se jaay ḅo, maam m'ōŋ tōogō.

Pōl saap do jee Kōrint ki

¹¹ Maam m'taadŋeno aan gōo debm derle se, ḁ naan se naase ḅo ḁlumki taa tōogō. Ey num naase ḅo jee kēn amkiro magala. Kēn naade jaay taad ḁ maam se m'tōol sēr eyo kic ḅo, naaden jee kēn aak roḁe aan gōo *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gōtde se, ḁŋ cirum eyo. ¹² Kēn maam jaay m'ingō gōtse ki se, naase ḁŋumki maam se m'debm maakum deere, ḁ m'aasiŋ do nakge tun paacŋ aan dom ki. ḁ ute tōogŋ Raa se, maam m'tēdoga nakŋ-kōḅge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tēd se ḅo kēn taadsen ḁ maam se, debm kaan naabm *al-Masi. ¹³ Anum nakgen kēn maam m'tēdo *eglizge tun kuuy se, gōtn naase ki kic ḅo maam m'tēdiŋoga. Nakgen kēn maam m'tēdiŋo te gōtn naase ki ey se, maam m'tōnd te mētn dīm gōtse ki ey sum. Bin se m'tēdsenga *kusiŋ la? Kēn tēdsega kic num, 'tēdumki kalḁ gen kēn maam m'tōnd mētn dīm gōtse ki ey se! ¹⁴ 'Booyki m'asen taada: tēr daala ḅorse maam m'daapga roma gen ḅaa gōtse ki gen k-mōtoge, ḁ m'ḅaa gōtse kic ḅo maam m'je dīmse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dīmse eyo. Taa bubge ḅo tus naka gēndege tu ey num gaange ḅo, tus naka bubdege tu eyo. ¹⁵ Maam se kēn m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, naḅo rom paac kic ḅo m'aŋ kēdŋ taa naase. Anum kēn maam jaay m'jese dēn bin se, naase kic amki kōŋ je baatn ne? ¹⁶ Naase 'jeelki maam se m'tōnd te mētn dīm gōtse ki eyo. Naḅo jeegen mētinge maake ki se taad ḁ maam se nakum mēteke ḁ maam m'aanseno kaan ḅo dala ey num maam m'ōŋga dīm gōtse ki. ¹⁷ Maakŋ jeege tun maam m'ōlden gōtse ki se, deb kalan maakde ki se ḁsga jise la? ¹⁸ Maam m'daar mētn Tit ki cirr ḁ m'ōl gēnaa kuuy kēn maam m'taadŋeno taariŋ se ute naana. Kēn Tit jaay ingō gōtse ki se ḁsoga jise la? Lō maam m'ute Tit se naabm kēn naaje k'tēdo se ḁ saapje se tec naap ey la?

¹⁹ Taargen naaje k'raanseno maakŋ maktub kēn ese se, naase 'saap ḁki kaadn naane naaje k'je daapm taarje ḅo naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadŋen naan Raa ki aan gōo kēn al-Masi jen ro ki ḁ 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadŋen se, taa asen noogo aki ziidn ḅaa

* 12:7 Nakŋ aan gōo kōrōndo ara se taad ute kōŋ kēn dabariŋ maakŋ roŋ ki.

ute naanse doobm al-Masi ki. ²⁰ Anum ken olum maam m'beer se m'oo kaadn ken jaay maam m'6aa gōtse ki se, m'asen kōn aan gōo ken maam m'jen ro ki eyo oo naase kic le amki kaakse amki kōnūm aan gōo ken naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kōn naase 'tedki ted dekenē ute naap eyo, 'tedki ted maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tedki ted taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, oodki kōod naap eyo, 'taadki taad taar ing kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo oo ecki kec naap eyo. ²¹ Maam m'beer m'oo sōm bii ken maam m'terl gōtse ki kuuy daal se, Raam am kolum sōkōnō am tōal naanse ki. Maam m'beer m'oo sōm, ken m'kaan gōtse ki se, m'kōn jee kusinge dena ken terl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu ing ted nakn tuj debkilimi naan Raa ki oo lee ees naapa ren ren oo ted nakgen jig eyo ken maakde jen ro ki. Taa naade se 6o ken am kolum maam m'utu m'6aa keeme.

13

Dejn Pōl kaam mōōtn

¹ Maam m'je 6aa gōtse ki oo ken ara se tedn gen k-mōtoge. Aan gōo ken Kitap taadni: «Gen kaakn metn taargen daanse ki se, ōn jeege dīo ey le mōtō 'tedn saadge.*» ² Ken maam m'ingo gen k-dige gōtse ki se, jee ken tedo *kusiñ deete ute kengen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum borse maam dōk ute naase se kic 6o, maam m'taadden daala m'oo: «Bii ken maam m'6aa gōtse ki se maam m'ade kōn eyo.» ³ Ute doobm maam se, maa naase je aki jeele, kese aan gōo *al-Masi mala 6o taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tōggin baat eyo, num naan se ted naaba ute tōggin. ⁴ Deere, Isa al-Masi se ōn rōn k'tup k'tōlin ro kaag ki aan gōo debkilim ken tōggin gōtō se. Num ute tōggn *Raa se, naan duroga daan yoge tu oo borse naan utu ing zēere. Anum naaje kic num k'dōōkga ute naan. Ken k'j'aakje se, naaje kic num aan gōo jee tōōgde baata naō naaje j'asesin taada, naaje se j'ing k'dōōk ute al-Masi se ute tōōgn Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga oo tōndki metn rose jaayo, ken naase 6o aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic 6o aki jeele. 'Jeelki ey la ken Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Ken naase jaay aak okki te metn rose jig ey num, 6ere, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo. ⁶ Maam m'saapm m'oo naase utu aki 'jeele oo naaje le k'taadsesinga nakn ken naase anjenki kaakn jeel ro ki se. ⁷ Naaje k'tōnd metn Raa se k'je aki kōōdn dose ro kusiñ ki. Naaje se ken jeege 6o aakje aan gōo jee ken taad taar met ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakn naase aki tedn nakn bēe. ⁸ Taa naaje se j'an kōn kaasn gen tedn nakn ken 6aa kalan ute taar met ki ey se, num naaje se j'ōk tōōgō gen taadn taar met ki sum. ⁹ Kaad ken jaay naase 'tōōgki, oo naaje tōōgje baat se, kese naaje maakje raapo. Kese 6o olje naaje k'tōnd metn Raa, taa asen terl daapm rose gen kaal maaksen do naan ki. ¹⁰ Taa naan se 6o ken maam m'dōk ute naase kic num, m'raanjen maktubm se taa bii ken maam m'aanga gōtse ki se, ute tōōgn ken Mēljege edum se, m'asen tedn ōōn ey sum. Taa tōōgn naan edumsin se, gen kutn jeege eyo, num gan gen noogn jeege 'ziidn 6aa ute naande.

Pōl taad nan taariña oo tedden tōōse

¹¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, borse do taar tōōlin ki se, m'je m'asen taadn m'oo: ingki ute maak-raapo, 'tedki bēe '6aaki ute naanse, edki kaay kaama naapge tu, okki taarse kalan oo ingki ute lapia. Oo Raa debm je

* 13:1 Aak Dt 19.15.

jeege ɔɔ ɛɔɔden lapia se, 'king ute naase. ¹² Kɛn 'ɔaaki ɔaa tɛɔn tɔɔse se, 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge[†]. Jee Raagen doobm al-Masi kɛn ɔɔtn ara paac se, kic ɔo tɛɔsen tɔɔse. ¹³ ɔn bɛɛ ɔɛn Mɛljege Isa al-Masi, maakje ɔɛn Raa ɔɔ tum kɛn *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tɛɔn ute naase.

[†] **13:12** Jeegen Pɔl raanɔden se, kɛn naade ɔaa ɔaa tɛɔn tɔɔse naapge tu se, baam tɔk naapa ɔɔ aay ciil naapge.

Maktubm ken Pəl raanɨn jee eglizge tun taa naan Galat ki

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Galat ki

Maktubm ken Pəl ɔl jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanɨn jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔɔ taa naan Galat se naan maakɨn taa naan Turki ken ɓorse, ɔɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɨn lee mɛrtɨn ken gen k-dige tu ɔɔ ken gen k-mɔtɔge tu se ɓo, Pəl tɛdɔ naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtinge se. Num gan gɔtn mɛtɨn ki se, jee kuuy ɓaado taadɛn taar kuuyu. Aan gɔɔ den eglizge se, eglizn gen taa naan Galat kic ɓo ɔk Yaudgen aalga kaal maakɛ do Isa ki ɔɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. ɔɔ Yaudge se naade ing do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki. Kɛse ɓo ken lee gaasɛ gen kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔɔ ute jee ken tɔj te pɔnd ey se. Jee ken taarde ɓaa ute Pəl ey se, saap ɔɔ jee al-Masige paac se, k'j'ing do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se ram jaay ɓo k'kaal maakɛ do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gen Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɓo Pəl raan jee al-Masige tun Galat ki taa aden kɔnd doob ki.

*Pəl raan ɔl tɔɔse *eglizge tun taa naan Galat ki
(Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pəl ɓo m'raanɛseni, maam ken *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɓo bɛɛr ɔɔɔum eyo ɔɔ debkilimi ɓo ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu ken duriɔo daan yoge tu, naade se ɓo ken ɔlumo. ² Maam ute genaagen gɔtn ara, k'tɛdsen tɔɔse naase jee eglizge tun taa naan Galat ki. ³ ɔɔ Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asen tɛɔn bɛɛɛɛ ɔɔ asen kɛɔn lapia. ⁴ Isa al-Masi se ɛɔ ron *sɛrke taa *kusinjege taa ajeki kɔɔɔn dojege maakɨn nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛɔn se aan gɔɔ Raa Bubjege maakiɨn jen ro ki. ⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookiɨn. *Amin.

*Labar Jiga kalan tak
(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)*

⁶ Ken maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa ken danɛsɛno ute bɛɛ *al-Masi ken tɛɔsɛno ɔɔ gan yɔkɔɔ bin sum ɓo, naase 'rɛsnki ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se naatn ɔɔ 'tɛrlkiga naaga Raa ki ɔɔ uunkiga labar jigan kuuy, ⁷ m'aakiɨn se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se ɓɛɛ, gɔɔ. Naɓo jee kuuy maakse ki se je an tujɨn ute Labar Jigan gen al-Masi se. ⁸ Num ken nam kuuy jaay ɓaado taadsen labar jigan kuuy ken tec gɔɔ ken maam taadsɛɛn ey se, ken tɛɔn naaje, ey lɛ *kɔɔn Raa ɓɔɔy raan kic ɓo, Raa an naamiɨna! ⁹ Naaje k'taadsɛnoga, tɛr ɓorse m'asesɨn taadn ɔɔɔl daala, nam kuuy jaay ɓaado taadsɛnga labar jigan ken tec aan gɔɔ ken naase 'booyɨnkiro ey se, nam bin se, ɔɔ Raa an naamiɨna!

¹⁰ Anum ɓorse m'raanɛsen bin se, m'je jikilimge ɓo am tɔɔm lɔɔu Raa lɛ? Maam m'je jikilimge ɓo am tɔɔm eyo. Ken m'je jikilimge ɓo am tɔɔm num, maam kɔn tɛɔn debm tɛɔn naabm al-Masi eyo.

*Labar Jiga ken Pəl lee taad jeege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20, 23, 30)*

¹¹ 'Booyki gēnaamge m'asen taada: Labar Jigan gēn Isa *al-Masi maam taadseno se taar se iino gōtn debkilim ki eyo. ¹² Taa taar se, maam booyino gōtn debkilim ki eyo, so nam 6o dooyum eyo, num ganj Isa al-Masi mala 6o teec naanum ki so taadumo metiṇa.

¹³ Naase mala 'jeelki kingum do dōkiṇ se paac, kēn maam lee do doobm Yaudge tu se. Kaad kēn se, maam lee m'dabaro dēna *eglizn gēn Raa, so m'je doobm m'adeno kutu. ¹⁴ Maakṇ metjilum ki, ute parumgen k'lee doobm Yaudge tu se, maam 6o debm kēn m'ōkiṇ soṇ dēna m'cir jee metinge. Taa do doobm bubjege tu se maam 6o debm m'ing dōok maakum ro ki. ¹⁵ Raa kēn bēer soḍumo maakṇ koyum ki se, daṇumo ute bēṇa taa m'aṇ jeeliṇa, so ganj kaadn Raa jen ro ki jaay aan se, ¹⁶ so tēr taadum m'jeelga Gooniṇa taa m'aṇ taadn jeege tun Yaudge eyo. Naan kēn se naar maam m'ḡaa m'tōnd te metn nam gam ey sum. ¹⁷ Ganj kaad kēn se maam m'ḡaa m'aano te Jeruzalem ki eyo gēn kaakṇ *jee kaan naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num ganj maam gaan m'ḡaa taa naan Suge tu so m'ok m'terl ḡaado maakṇ gēger kēn Damas ki.

¹⁸ M'tēd ḡaara mōto jaay ḡaa Jeruzalem ki, taa k'ḡaa jeel naapa ute Pier. Gōtn se maam m'ingō ḡii sik-kaar-mii ute naan tele. ¹⁹ Gōtn se maam m'aako Jak kalin ki gēnaa Meljege Isa al-Masi, ey num m'ḡaa m'aak te *debm kaan naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum. ²⁰ Raa jeele taar maam m'raanjesiṇ se, taar met ki.

²¹ Tēr maam m'iin m'ḡaa taa naan Siri te gēn Silisi. ²² Naḡo eglizgen taa naan Jude ki kēn gēn al-Masi se aakum te ḡii kalan eyo. ²³ Naade booy booy sum 6o so debm lee dabarjekiro do dōkiṇ se, ḡorse aalga maakiṇ do Isa ki so baagga taadn taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se 6o kēn do dōkiṇ naan je an tuj se. ²⁴ Kēn naade jaay booyo taar maam se, naade tōom Raa taa maama.

2

*Pol ute *jee kaan naabm Isa al-Masige kuuy
(NJKN 15.1-29)*

¹ Tēr kēn tēd ḡaara sik-kaar-soo jaay aas se, maam te Barnabas so m'ok Tit kici k'terl k'ḡaa Jeruzalem ki tele. ² Kēn olum ḡaa se, taa *Raa 6o teec naanum ki so taadum so m'ḡaao. Kēn j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tōok cēes ki gōtn se, maam taadēn Labar Jigan gēn Isa *al-Masi kēn maam lee taadjeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'tēd tēd se 'kutn cēr eyo. ³ Debum Tit se naan kōd Grēk*, ganj te naan se kic 6o naade tēdṇ te taa tōog eyo taa *kōjn pōndō. ⁴ Jeege tēd rodē aan gōo naade 6o gēnaagen doobm al-Masi ki se 6o, ḡaadoga maakjege tu. Naade deek so bēeki num j'aṇ kōjn pōndō. Jee se goon endo maakjege tu se je kaakṇ so ḡi jaay naajege j'ōṇki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tēdṇ ḡulu daala do *Ko Taar kēn Raa ēdo Musa ki. ⁵ Jee se naaje j'ōṇde te doob eyo so taarde lē k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gēn Isa al-Masi kēn met ki se, naade an kōṇ tuj eyo, num ṇiṇki 'king maakse ki gōtiṇ ki. ⁶ Jee kēn j'aakde j'ōo jee magal se, magal naade se maam m'an ḡim eyo: taa naan Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadēn Labar Jigan gēn Isa al-Masi kēn maam lee taadjeege tu se. Num naade se ṇj taadum te taar ḡim kuuy ey sum. ⁷ Ganj naade jeelga Raa se ēdumga taariṇ aan gōo kēn ēdo Pier ki se kici. Maam ki naan taadum so m'ḡaa taadn Labar Jiga jeege

* 2:3 Grēkge se naade toj pōnd eyo.

tun Yaudge eyo, aan gɔɔ Pier ɔaa taad Labar Jiga, Yaudge tu se. ⁸ Taa Raa kɛn ɔl Pier tɛd *debm kaan naabm Isa al-Masi, gɛn ɔaa taad Taarin Jiga Yaudge tu se, naan ɔo debm ɔlum maam kici, m'tɛdga debm kaan naabm Isa al-Masi, gɛn ɔaa taadn Taarin Jiga se jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Gɔtn se Jak, Pier, Jan, kɛn jee Raage jeeldɛ aan gɔɔ jee magaldege se, naade se kic ɔo jeele Raa se ɛdumga naabin jim ki. Taa naan se ɔo naade ɔl jide tɔk jije maam te Barnabas. Kɛse je deekɲ ɔo taarje tum tɛdga kalan. Gɔtn se naaje j'iin k'ɔaa taadn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔo naade lɛ, ɔaa taad Yaudge tu. ¹⁰ Naade taadjɛn naka kalan sum ɔo gɛn tɛda. Naade deekjɛn ɔo k'saapm do jee daayge tun Jeruzalɛm ki. Kɛse ɔo nakɲ kɛn maam m'ɔɲ dirigin te eyo.

Pol mooy Pier

¹¹ Bii kalan se, Pier ɔaado kaakɲ jee Antioɔ ki; ɔii se maam taadɲsin tal naan jeege tu, taa nakɲ naan tɛd se jig eyo. ¹² Ey num Pier se lee tɔs tɔs te gɛnaagen doobm *al-Masi kɛn Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino gɔtn Jak ki jaay aan se, Pier aakde se iik tɔk cɛɛs ki, baate kɔsn te naade taa naan ɔeer ɔeer jeege tun se. ¹³ Yaudgen mɛtinge kɛn doobm al-Masi ki se kic ɔo tɛd maakdege di di aan gɔɔ Pier se, ɔo ɔl Barnabas kic ɔo tɛd aan gɔɔ naade. ¹⁴ Kɛn maam m'aakde jaay naade lee ute kɛn mɛt ki eyo do Labar kɛn Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'ɔɔ: naai kɛn kɔd Yaud jaay ing aan gɔɔ jee Yaudge ey se. Gɛn di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo ɔo tɛdn aan gɔɔ Yaudge se?

*Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay ɔo kɔɲ kaaja*

¹⁵ Naaje se k'metjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan gɔɔ metjil jeege Yaudge eyo kɛn jee *kusinge se. ¹⁶ Kɛn bin num naaje k'jeelki, debm kɛn Raa aakiɲ bɛɛ naaniɲ ki se debm kɛn aal maakiɲ do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, ey num debm kɛn ing do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se eyo. Taa naan se ɔo naaje k'l'aalki maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se kici, taa Raa ajeki kaakɲ kaamiɲ ki se aan gɔɔ jee aak bɛɛ. Num kɛn ajeki tɛdn j'aki kaakɲ bɛɛ naan Raa ki se Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki eyo, ey num te Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se nam jaay 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se gɔto. ¹⁷ Kɛn naaje Yaudge kic ɔo kɛn k'je j'aki tɛd jee aak bɛɛ naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Kɛn k'tɛdki bin se naaje k'teckiga aan gɔɔ jee kusingɛn ing ɔaa se paac se. Kɛn bin num al-Masi se ɔljekiga maakɲ kusiɲ ki la? Anum gɔto. ¹⁸ Bin eyo kɛn maam jaay m'ɔk tɛrl gɛn king do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki kɛn maam rɛsiɲoga rɛs se num, kɛse maam mala ɔo m'ɔɲ ɔɔɔɔ ooc dom ki. ¹⁹ Gɛn king do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, maam se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'king gɛn Raa. Taa do dɔkiɲ k'tɔɔl Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan gɔɔ m'ooyga kooy† ute naana. ²⁰ Taa naan se kɛn maam m'ing se, Isa al-Masi ɔo ing maakum ki. Kɛn ɔɔrse kingum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa kɛn jema, ɔo ɔɲ roɲ ooy taa maama. ²¹ Bɛɛ Raa se maam m'an kɔɲ tɛdn nakɲ cɛr eyo; taa maam se m'kɔɲ tɛrl gɛn king do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ey sum. Kɛn debm jaay je tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki te Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se num, kɛse je deekɲ ɔo kooy al-Masi se, nakɲ cɛrɛ.

† 2:19 Kooy ese se kooy deer eyo num je deekɲ ɔo debm gaanɲa gɛn tɛdn Ko Taar Raa Yaudge se.

3

*Jeegen uun *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jeegen aal maakde do Isa
*al-Masi ki
(Rm 4, 8.14-17)*

¹ Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee derlge, nanja jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'toaksenga metin pak pak. ² Naka kalan tak sum 60 maam m'je tond metse: 'taadumki tu metina *Nirl Raa ken *Raa edsen se, taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki 60 anjinki l6bu Raa edsesin se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi se 60 aalkiga maakse do ki se le? ³ Ken 6se 'derlki bin se tap 60 ne di? Naase uunkiro metin te toogŋ gen Nirl Raa, num gen di jaay 6orse je anki nan te toogse mala se? ⁴ 'Jeelki nakŋ aan dose ki paac se, naase 'saapinki num 6aki nakŋ Raa tedsen se cere ne? Goto, maam jeele nakŋ Raa tedsen se cer eyo! ⁵ Raa 6o edsen Nirlina 6o ted nakŋ-k66ge dena daanse ki! Naan tedin se taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki l6bu taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi 6o aalkiga maakse don ki le?

Jee took aal maakde do Isa ki se 6o tedga gaan *Abraamge

⁶ 'Booyki! Kese 6o taar ken Kitap taado ro Abraam ki 6o: *Abraam se, aal maakin do Raa ki 6o Raa se aakin debm daan ki.* ⁷ Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se 6o tedga metjil gen Abraam. ⁸ Kitap taad 6o: 6ii kalan jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden tedn jee aak bee naanin ki. Taa naan se 6o Abraam booyo do d6kina Labar Jiga ken Raa taadino 6o: *Ute metjil naai se, maam m'tedn bee jiljeege tun do naan ki paac.* ⁹ Abraam aal maakin do Raa ki 6o Raa tedin beena. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tedn been kici.

¹⁰ Num jee saap 6o naade ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum 6o 6o aasga se, naade se Raa utu aden kojŋ 66or6 dode ki, taa Kitap taad 6o: *Debm ken jaay 6ŋ ted te Ko Taar ken Raa edo Musa ki aasin te kart doobin ki ey se, Raa an kojŋ 66or don ki.* ¹¹ K'jeelki, debm jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum 6o 6o tedn aak bee naan Raa ki se, goto, taa *Debm daan ki se debm aal maakin don ki; naan se 6o debm 'k6ŋ *kaajŋ gen daayum.* ¹² Gaŋ debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute debm aal maakin do Raa ki se, dim ade tum se goto, taa Kitap deek 6o: *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, debm ken tedinga te doobin aas kart jaay 6o k6ŋ kaaja.* *

¹³ 6orse, naaje j'6ŋ j'ingki te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin eyo, jaay *al-Masi 6aado ooy taa naajege se. Ken naan 6ŋ ron k't66lin se taa ajeki dugŋ dojege, gen ken Raa naamjekiro. Taa naan se 6o Kitap taad 6o: *Debm ken k't66l k'daarin ro kaag ki se, kese debm ken Raa naaminga naama.* ¹⁴ Isa al-Masi ted bin se, taa bee ken Raa taad 6o tedn Abraam ki se taa jeegen Yaudge eyo kic 6o 'k6ŋ kici. Taa naan se 6o naaje j'aki 'k6ŋ *Nirl Salal ken Raa taad 6o ajeki ked6, taa naaje k'j'aalkiga maakjege do naan ki.

*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 'k6ŋ tujŋ bee ken Raa 6o ted se eyo

* 3:6 Aak Jen 15.6. † 3:8 Aak Jen 12.3. ‡ 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4. * 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

¹⁵ Genaamge, 'booyki m'asen taadn nakn ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay okga taasa o dookga taarde kalan se, nam kuuy kon kol taarin maak ki eyo. ¹⁶ Te Raa kic bo bini. Do dookin Raa taadga taad o tedn bee *Abraam ki te metjilina num deek te o metjilinge tu eyo. Num gan metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum o naan bo *al-Masi se. ¹⁷ Kese bo nakn maam saapin m'je m'asen taada: Raa naan *dook te Abraam se, ted baara kaar-soo-te-sik-moto jaay Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kon tujn dookn ken Raa dooko ute Abraam jaay taadin o an tedn bee se eyo. ¹⁸ Ken Raa jaay je tedn been jeege tun ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum num, kese je deekn o bin se bee ken naan taado o tedn jeege tun se ted ey sum. Anum Raa se taado maak-jen Abraam ki taa naan taadga taada o utu an tedn beena.

Taa di Raa edo *Ko Taara Yaudge tu

¹⁹ Ken bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen di? Raa taadeno se taa j'aki jeel nakn *kusiina bini metjil *Abraam ken Raa taadno se kaana. Naan se bo debm ken Raa taad o an tedn been se. Ken Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan edino ji kodn Raage tu o naan olo nam bo tedn debm doobina. ²⁰ Anum ken Raa taad o tedn bee Abraam ki se, naan mala bo taadin te taarina, ol te debm doobm gam eyo; o Raa se kalan lak.

²¹ Bin se je deekn o Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute bee ken Raa o ted se tum ey la? Anum goto, bin eyo. Ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ed kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tedga jee aak bee naan Raa ki. ²² Num gan Kitap taad o jee do naan ki paac se ing maakn kusiin ki. Taa naan se bo Raa ted beena ute nakn ken Isa *al-Masi tedo se, do jeege tun aal maakde don ki.

²³ Kaad ken jeege on te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjeki aan go jee dangayge. Naaje k'l'ingkiro do Ko Taar Raa ken ese bini Raa baado taadjeki doobm gen kaal maakjege do nakn ken Isa al-Masi tedo se. ²⁴ Anum Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tedn jee aak bee naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tedo se. ²⁵ Borse, kaadn j'an ki kaal maakjege do nakge tun al-Masi tedo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok togo dojege tu ey sum. ²⁶ Taa naasen paacn aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tedo se, 'tedkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi. ²⁷ Deere, naasen paacn jee *k'batizsega te ro al-Masi se, 'tedkiga aan go naana. ²⁸ Borse nam te metin goto, ken naai bo kod Yaud, ken kod Yaud eyo, ted dim eyo; ken naai bulu, ken bul eyo kic bo ted dim eyo. Ken naai menda, ken gaaba ted dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tedkiga kalan. ²⁹ Ken naase jaay 'tedkiga jee al-Masige num, kese naase 'tedkiga metjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kon bee Raa, ken Raa taad o tedn Abraam ki te metjilin ki se.

4

Naaje k'bulge ey sum

¹ Kese bo nakn maam saapin m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan go bul booy taar melina. Ey num nakge paac kaam jina. ² Num gan ken naan utu goon oko se, jeege bo aakin don ki o dejiina; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubin mala jen

ro ki. ³ Naajege kic 60 j'ingkiro aan gɔɔ gaangen sɛɛm se, nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se tɛdʒekiro bulge. ⁴ Ganj kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa ɔlo Goonin do naan ki. ɔ naan se mɛnda 60 oojinɔ ɔ ingo do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki, ⁵ taa dugɔ do jeegen ing maakɔ bul ki do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se. Ute naan se 60 j'aki tɛdn gaan Raage. ⁶ Nakɔ kɛn taad ɔ naase 'tɛdkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gɛn Gooninɔ maakse ki kɛn dan ɔ *Abba*. Abba se je deekɔ ɔ: *Bua*. ⁷ Bin se ɔorse naai bul ey sum, num 'tɛdga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tɛdga goonin se, Raa ute bɛɛn se utu ai kɛdn nakɔ naan ɔn gɛninge tu se kici.

Pɔl uun nirliɔ do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do ɔokin kɛn naase 'jeelki Raa ey ɔort se, naase ingkiro bul maragge, num ganj maragge se raagen deer eyo. ⁹ Num ɔorse naase 'jeelkiga Raa, ey lɛ m'deekɔ m'ɔɔ Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'teriki daala do nakge tun ɔk tɔɔgɔ do naan ki ara ɔ kɛn tɔɔl sɛr ey se. Naase 'je aki tɛrl king bulu do nakge tun se daal la? ¹⁰ Taa naase 'taadki ɔki biigen mɛtinge bii *sɛrke, laapgen mɛtinge ɔki gɛn sɛrke, kaadgen mɛtinge ɔki gɛn sɛrke, ɔ baargen mɛtinge kic 60 ɔki gɛn sɛrke. ¹¹ Nakɔ naase 'tɛdki se ɔlum 6eere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tɛdn daanse ki se kutn cɛr eyo.

¹² Genaamge m'eemsɛn nɔɔ: ɔorse maam tɛdga aan gɔɔ naase se, naase kic 60 'tɛdki aan gɔɔ maama. Ey num naase lɛ 'tujumki te dim eyo. ¹³ Naase 'jeelki, kɛn maam m'ingo daanse ki se, kaad kɛn se maam m'kɔɔnɔ. Naan kɛn se 60, maam m'taadsɛno Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se deet deet. ¹⁴ Naase 'dabarkiga taa maama kɛn maam kɔɔnɔ se. Num ganj te naan se kic 60, naase 'baatumki te eyo ɔ 'rɛsumki te eyo. Anum naase ɔkumkiro aan gɔɔ *kɔdn Raa, ɔ aan gɔɔ Isa al-Masi mala. ¹⁵ Kaad kɛn naane se naase maakse 'raapo; num taa di ɔorse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele kɛn m'ingo maakse ki se, kɛn ɔkki ɔoobm kɛn jaay aki toodn kaamsege amdekɛro kɛd kic num, kaadn naane ɛdumdekɛroga. ¹⁶ Num ɔorse kɛn m'taadsɛn taar mɛt ki se 60, m'dɛlga debm taamooyse la?

¹⁷ Jee kɛn taadsɛn taar mɛt ki ey se, je aki 6aa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. Ganj kɛn naade tɛd bin se je ajeki gaan te naapa, taa naase aki 6aa te naade. ¹⁸ Bɛɛki se, ɔnki jeege jaay taarden naade taad se mɛt ki num, ɔɔkki taarse daayum ute naade. Kɛn maam gɔtɔ kic num, bɛɛki se, taar se 60 naase anki kɔkɔn maakse ki daayum. ¹⁹ Gaan maak-jemge, 'booyki m'asɛn deeke: maam se tɛr dabar dabar daala aan gɔɔ mɛnd 6aa koojo. Dubar kɛn maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tɛdn aan gɔɔ al-Masi. ²⁰ Maakum ki se m'je m'tɛdn te naase jaay, m'jeel ɔoobm taadina, ey num ɔorse se taar se ɔkum taad eyo.

*Dɔɔkɔ kaam dio kɛn Raa ɔɔk te jeege

²¹ 'Deekumki tu, naase jeegen 'jeki ɔki aki king do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki mɛtin dey? ²² Kitap deek ɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: kɛn kalan bulin 60 oojin ɔ kɛn kalan goon mɛnd gɛndina. ²³ Goon kɛn bulin 60 oojin se, j'oojin aan gɔɔ gaangen 6aa se paac. Ganj goon gɛn mɛnd gɛndin se koojin tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala 60 taadga taad Abraam ki ɔ utu ansin kɛda. ²⁴ Raa je ajeki taadn te ɔoobm nakgen deel se, naan je deekɔ ɔ, mɛndgen dio se tec

aan gɔɔ dɔɔkɲ kaam dio, kɛn Raa dɔɔk te jeege. Agar, mɛndiɲ kɛn bulu se, tec aan gɔɔ dɔɔkɲ Raa dɔɔko te *Musa do ko kɛn Sinai. Num gaan Agarge se j'oojɔɔn 60 bulge. ²⁵ Agar, se naan aan gɔɔ ko Sinai kɛn ute taa naan Suge tu se. Ɔɔ tɛr naan aan gɔɔ Jeruzalem kɛn utu ing ɔɔrse se, taa jeege ing maak ki se naade bulge do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se. ²⁶ Num gan Jeruzalem maakɲ raa ki se, jeege ing maak ki se, naade se bulge eyo. Kɛse 60 naan naajege ɔɔ naan se 60 aan gɔɔ konjege. ²⁷ Taa Kitap taad ɔɔ: *Naai mɛnd, mɛndkarta raap maaki, naai kɛn bi kalan naam te dubar kooj ey se tɔɔl nirli, taa mɛnd kɛn gaabiɲ rɛsinga rɛs se utu 'kɔɲ gaange dɛn cir mɛnd ute gaabiɲa*.*

²⁸ Gɛnaamge, ɔɔrse se naase 'tɛdkiga gaan Raage mala, aan gɔɔ Isakɲ kɛn Raa taado do dɔkiɲ Abraam ki, ɔɔ te anɲiɲ kɛd se. ²⁹ Num gan goon k'l'oojiɲ aan gɔɔ gaangen 6aa se paac se, lee dabaro goon kɛn j'oojiɲ te tɔɔɲ *Nirl Raa se. Ɔɔrse kic 60 utu bin kici. ³⁰ Num 'saapki tu Raa tap 60 taad ɔɔ di maakɲ Kitap ki: *'Tuur mɛnd bulu se ute gooniɲ naata. Taa goon mɛnd bulu se kɔɲ kɔsn kaagɲ bee tɛ tɛ ute goon mɛnd gɛndi se eyo.*[†] ³¹ Ɔɔrse gɛnaamge, naajege se k'gaan mɛnd kɛn bulu se eyo. Num gan k'tɛdkiga aan gɔɔ gaangen gɛn mɛnd gɛndiɲ se.

5

Ɔɲte 'kɔɲki rose j'asen tɛɔn bulge do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki

¹ *Al-Masi se ɔɔɔjekiga dojege deer deer. Bin num, daarki tɔɔɔ ɔɔ ɔɲte 'kɔɲki nam asen 'tɛɔn bulu daala.

² ¹Booyki! Kɛse maam Pɔl 60 m'deekseni: kɛn naase jaay je aki tɔɲ pɔndɔ num, nakɲ al-Masi tɛɔsen se 'tɛɔga nakɲ cɛɛ. ³ ¹Booyki m'asen taadn daala: debm jaay je *kɔɲ pɔndɔ se, bɛɛki num, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se naan an tɛɔn aas kart. ⁴ Bin se naase jeege 'saapki ɔɔki ingkiga do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum 60, aki tɛɔn jee aak bɛɛ naan *Raa ki se; kɛn bin num naase se 'gaanɲkiga te al-Masi ɔɔ naase se aki kɔɲ bɛɛ Raa ey sum. ⁵ Kɛn gɛn naaje ki num, naaje se j'ɔnd doje do bɛɛ Raa kɛn tɛɔa. Naan 60 debm utu ajenki tɛɔn j'aki kaakɲ bɛɛ naaniɲ ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi tɛɔdo se. Taa naan se 60 j'utu j'aak kaamiɲ te tɔɔɲ *Nirl Salal. ⁶ Kɛn debm jaay tɛɔga gɛn Isa al-Masi se, kɛn ɔɲ pɔndɔ, ɔɲ eyo tɛɔ dim eyo. Kɛn ɔɲ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naan ki, ɔɔ naan se 60 ajeki tɛɔn j'aki je naapa.

⁷ Do dɔkiɲ se naase 'leekiro jiga jiga; num ɔɔrse se nana jaay gaassen gɛn kuun taar mɛt ki se? ⁸ Raa kɛn dɔnseno ɔɔ aki tɛɔn jeunge se, nakɲ ɔɔrse naase 'lee 'tɛɔki se naan 60 ɔlsen eyo. ⁹ ¹Booyki taar jeege lee taad ɔɔ: ɔɔɔmɔ cɔkɔ jaay j'ɔmbinga do ruɲ gɛm kɛn j'ɛcinga kɛc se, iiniɲ paac*. ¹⁰ Ɔɔrse se naajege paac k'tɛdkiga te Mɛljege kalan ɔɔ maam m'jeele maak-saapm naase kic 60 tec aan gɔɔ gɛn maama. Gan debm jaay 6aado ɛcse se kɛn 'tɛɔn nana nana kic 60, Raa utu an dabara.

¹¹ Gɛnaamge, kɛn ɔɔrse jaay maam m'utu m'taad taad mɛtn taar kɔɲ pɔndɔ num, gɛn di jaay jeege utu dabarum dabar rɔk se? Kɛn bin num gɛn di jaay k'lee k'taad mɛtn taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki kɛn lee tuj maakɲ jeege se. ¹² Jeege ɛcse do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ

* **4:27** Aak Eza 54.1. † **4:30** Aak Jen 21.10.

* **5:9** Kɛse je deekɲ ɔɔ: kusiɲ cɔkɔ bin sum 60, tujɲ jeege paac Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki.

aki kɔŋ pɔndɔ se, bɛeki num, m'je naade se tɔŋ pɔnddege sum eyo, num k'j'ɔjɪn te gɔrumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

¹³ Anum naase genaage, naase se Raa ɔ danŋeno taa aki kɔŋ dose. Num ɔŋkiga dose se ɔnte 'tɛdki nakŋ maakse ɔ jea. Num 'jeki naapa ɔ 'noogki naapa. ¹⁴ Taa Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki paac se, tum do taar kɛn kalan ese sum. Taar se ɔ: 'Je naapi aan gɔɔ roi mala.† ¹⁵ Num kɛn naase jaay 'baagkiga tɛdn aan gɔɔ daagen maakŋ kaag kɛn don tɔɔl ɔs naapa se, ɔndki kɔndɔ, ey num naase aki kutn naapa.

Ŋnki rose *Nirl Salal ɔ asen tɔɔdɔ

¹⁶ 'Booyki m'asen taada: ɔŋki rose Nirl Salal ɔ asen tɔɔdɔ, bin se naase aki kɔŋ tɛdn nakŋ daa rose ɔ je eyo. ¹⁷ Nakŋ kɛn daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ɔ nakŋ Nirl Salal je se lɛ, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se ɔŋ tum kalan eyo. Taa naan se ɔ naase ɔŋ 'tɛdki nakŋ kɛn naase 'jeki ro ki ey se. ¹⁸ Kɛn Nirl Salal ɔ tɔɔdse num, naase aki kɔŋ tɛdn ɔulu do *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki ey sum.

¹⁹ Nakŋ kɛn daa ro debkilimi je se, naan tood tal. Nakgen naan je se: kɛesn naapm rɛn rɛn, nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki, tɛdn nakŋ maakŋ jea, ²⁰ daan maragge, ɔoŋŋ rɔŋa, tɛd dɛkiŋ te naapa, mooy te naapa, tɛd maak-kilimi, je taamooyo, saap do rɔŋ ki sum, gaan te naapa, taariŋ ɔk mɛtn naapa ute jeege eyo, ²¹ dɔŋ nakŋ jeege, je kaay koono, kaam kɔsɔ ɔ tɛd nakgen kuuy kic ɔ tec aan gɔɔ naadegen se. 'Booyki m'ɔɔj se, ey num taar se m'taadseŋga taad tap m'ɔɔ: jeege tɛd nakgen bin se kɔŋ kɛnd *maakŋ Gaar Raa ki eyo.

²² Num gan 'booyki, nakŋ kɛn Nirl Salal tɛd se: tɛd jeege je naapa, ing te maak-raapo, ing te lapia, tɛdde jee maakde deere, tɛdde jee bɛɛ, jeel tɛdn bɛɛ jeege tu, tɛdden naade tuj ɔrmde eyo, ²³ tɛdde jee dalul ɔ bɔɔb ɔk rode; num Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki jaay ɔ ɔnte tɛdn nakgen se num, gɔtɔ. ²⁴ Jee tɛdga gɛn Isa *al-Masi se, nakgen kɛn daa rode je paac se, naade rɛŋga. Gɛn naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki. ²⁵ Kɛn naajege jaay j'ingki ute Nirl Salal num, j'ɔŋŋinki naan ɔ ajeki tɔɔdɔ. ²⁶ J'ɔnte magalki rojege ɔ j'ookki do naapge tu eyo ɔ j'ɔnte tɛdki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

¹ Genaaŋge, kɛn ɔŋkiga nam jaay tɛd tɛd *kusiŋ num, naasen kɛn ɔkki *Nirl Raa se 'noogŋki, taa naan ade tɛrl doob kɛn jiga. Num 'tɛdŋki te taar urlu. Naai debm an noog se ɔnd kɔndɔ ey num sɔm naai kic 'koocŋ maakŋ kusiŋ ki. ² Kɛn jee mɛtinge maakse ki jaay ing maakŋ dubar ki num, 'noogki naapa. Kɛn 'tɛdŋkiga naan se num, naase 'tɛd aaskiga taar *al-Masi. ³ Kɛn debm jaay aak rɔŋ, ɔ naan sum ɔ cir jeege paac se, naan se debm cɛɛ, ɔ dɛrl dɛrl ɔ rɔŋa. ⁴ Naŋa kic ɔ aak kingina, kɛn aakiŋ jiga lɛ, bɛɛŋ naan ki. Ey num kɔŋ tɔɔm rɔŋ te nam kuuy eyo. ⁵ Naŋa naŋa kic ɔ kɔŋ kaakŋ naabiŋ kɛn *Raa ɛdn jɪn ki.

⁶ Debm kɛn lee dooy jeege te taar Raa se, jeege naan lee dooyde se, bɛeki num, an kɛdn nakŋ jiga jigan naade ɔk se.

† 5:14 Aak Lb 19.18.

⁷ Ǿnte 'derlki rose, Raa se gen ceeɸ eyo; k'jeeliŋki kupm jaay deba ɔɔc se, aanga kaadŋ kɔj ki kic ɓo naan kɔjŋ naan se sum. ⁸ Ken bin num debm ken jaay ted nakŋ daa ron ɓo je sum se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ ken tedga num utu kɔjŋ nakiŋ se, gaŋ naan se utu kutn ron. Num debm ken ted nakŋ Nirl Raa je se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ ken tedga num utu kɔjŋ nakiŋ se kici, naɓo gen naan se, kɔŋ *kaajŋ gen daayum. ⁹ Taa naan se ɓo j'ɔnte 'kɔɔrki gen tedŋ bee jeege tu ɔɔ j'ɔnte kɔŋiŋki doob ki ɔɔ ken kaadŋ jaay utu kaan se, nakŋ naaje j'ɔckiga kɔɔc se j'utu j'anŋki kɔŋiŋa. ¹⁰ Bin num ken ɓorse kaadŋ utu se, k'tedki bee jeege tu paac ɔɔ ken tap tap se, j'ɔnte dirigki genaagen doobm al-Masi ki.

Pol taad naŋ taariŋa
(Plp 3.2-11)

¹¹ Aakki maktubm ken raanŋiŋ magal magal se, kese maam mala ɓo m'raanŋiŋ te jima. ¹² Jeegeŋ je ɔɔ aki *kɔjŋ pɔndɔ taa tɔɔg se, jee se je taa jeege aden tɔɔmɔ. Gaŋ ken naade jaay ted naan se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gen *al-Masi ro kaag ki se. ¹³ Ey num jeegeŋ tɔjga tɔj pɔndɔ kic ɓo, ɔŋ took iŋg te do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ute doobiŋ eyo. Naade je j'asen tɔjŋ pɔndɔ se, taa naade an tɔɔm rodege*. ¹⁴ Ken gen maam ki se maam tɔɔm rom se taa kooy Mɛljege Isa al-Masi ro kaag ki kalin ki sum. Taa naan se ɓo, nakŋ *dunia se ɔlum ey sum. Maam se m'aakiŋ aan gɔɔ nakŋ ceeɸ taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi. ¹⁵ Ken debm ɔjga pɔndɔ, ɓo j te eyo, ted dim eyo. Nakŋ ken bee cir paac se, Raa tedjekiga k'tedkiga aan gɔɔ jee kiji. ¹⁶ Jeegeŋ ken uun doobm taar ken maam m'dooydeno ese se, ɔŋ Raa aden kedŋ lapia ɔɔ aden keejŋ dode ki ɔɔ do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

¹⁷ Naan ki se nam ɔnte kecum sum, taa dɔlgen rom ki se taad ɔɔ maam se m'tedga gen Isa.

¹⁸ Genaaŋge, ɔŋ bee gen Mɛljege Isa al-Masi se kiŋg ute naase paac. *Amin.

---

* **6:13** Kɔjŋ pɔndɔ ɔɔtŋ Yaudge tu se, kese doobm ken naade ɔl jeege uun Ko Taar Raade. Taa naan se ɓo naade tɔɔm rode.

Maktubm kɛn Pɔl raanɩn eglizn Epeɓ ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɩn eglizn Epeɓ ki

Maktubm ara se Pɔl raanɩn eglizn Epeɓ ki ute eglizge tun kuuy kɛn taa naanɩ Turki kɛn ɓɔrse. Kaad kɛn se naanɩ dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakɩ maktubɩn ki se, taargen kɛn naanɩ lee dooydeno kaam mɔɔtn maakɩ eglizge tun taa naanɩ gɔtn ara se, taargen maakɩ maktub kɛn ara se tumden paac. Naanɩ raanɩ maktubm se jeege tun kɛn Yaudge eyo. Ko taarinɩ tap tapm naanɩ je taada se ɔɔ: Raa utu 'tusn nakgen maakɩ raa ki ute kɛngen do naanɩ ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naanɩ ɓo 'tɛdn gaarde (1.10). Ko taarinɩ kuuy kɛn Pɔl taad maakɩ maktubɩn ki ara se taad mɛt taar kɛn Yaudge ute Yaudge eyo dook tum tɛdga jee Raage se. Taa naade 'booy kɔkɩ naanɩ se, naanɩ taadden ute nakge kaam mɔɔ: deet deet se egliz tec aan gɔɔ ro debkilimi ɔɔ do se naanɩ al-Masi; gɛn k-dige se egliz tec aan gɔɔ al-Masi se naanɩ ɓo ko kɛn gak bee se; gɛn k-mɔɔge se aan gɔɔ mɛnda ute gaabiɩa ɔɔ egliz se aan gɔɔ mɛnd al-Masi. Jee al-Masige jaay 'dookɩn ute naapa se kɛn naade dookga ute al-Masi jaayo.

Pɔl tɛd tɔɔse jeege tun Epeɓ ki

¹ Maktubm se maam Pɔl ɓo m'raanɩseni, maam se *Raa ɓo je m'tɛdn *debm kaanɩ naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'ɔlsesiɩ naase jee Raage tun Epeɓ ki kɛn tujki te ɔrmse eyo ɔɔ inɩ dookki kalanɩ ute Isa al-Masi se. ² Ɔn Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔɔ asen kɛdn lapia.

Bɛɛ kɛn Raa tɛdjeki ute doobm Isa *al-Masi

(Rm 8.15-17,28-30)

³ K'tɔomki Raa, naanɩ ɓo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naanɩ tɛdjekiga bɛɛ ɔɔ ɛdjekiga nakgen jiga aak eyo paacɩ kɛn iino maakɩ raa ki ɔɔ tɛdjekiga k'doakkiga kalanɩ ute al-Masi. ⁴ Kɛn do dɔkɩn Raa aalo te duni ey ɓɔrt se, Raa bɛɛr tɔɔdjekiroga tɔɔdo taa j'aki dookɩn kalanɩ ute Isa al-Masi taa j'aki tɛdn jee *salal ɔɔ jee ɔk ɗim aak kus rode ki eyo naanɩn ki. ⁵ Aan gɔɔ naanɩ jejeki se, naanɩ uunga kuun doa do dɔkɩn tap ɓo, taa ajeki tɛdn j'aki tɛdn aan gɔɔ gɛninge mala te doobm Isa al-Masi. Kɛse ɓo nakɩ kɛn naanɩ maakɩn jen ro ki. ⁶ Taa naanɩ se ɓo j'anɩki tɔomɔ gɛn bɛɛn kɛn jiga aak ey se. Bɛɛ se naanɩ tɛdjesinɩki ute maraadiɩa taa k'tɛdkiga kalanɩ te Goon maak-jɛna.

⁷ Raa dugjekiga dojege ute moosn Gooniɩa, taa te Gooniɩn se naajege k'tɛdkiga kalanɩ. Naanɩ tɔɔjekiga *kusiɩjege ɔɔ naanɩ tɛd bin se je ajeki taadn bɛɛ naanɩ kɛn dɛn se. ⁸ Bɛɛ kɛn naanɩ tɛdjeki dɛn se, tɛdjekiga naajege k'tɛdkiga jee jeel-taarge ute jee jeel nakge. ⁹ Nakɩ kɛn maakɩn jen ro ki se naanɩ *taadjekiga mɛtiɩa. Kɛse ɓo nakɩ kɛn naanɩ uuno doa je anɩ tɛdn ute doobm Isa al-Masi, ¹⁰ nakɩ kɛn naanɩ je tɛda se jaay kaadiɩn aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maakɩ raa ki ɔɔ ute kɛngen do naanɩ ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naanɩ ɓo tɛdn dode.

¹¹ Raa tɛd nakge paac aan gɔɔ kɛn maakɩn jen ro ki. Taa do dɔkɩn tap ɓo naanɩ uunga kuun doa taa naajege j'aki tɛdn kalanɩ te Isa al-Masi, ɔɔ naanɩ ɛdjekiga bɛdjɛge maakɩ nakge tun jiga kɛn naanɩ ɛd jeenge tu se. ¹² Bin

se naajege kɛn j'ɔndkiga kɔnd dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm naajege se 6o jeege aŋ *nooko ɔɔ aŋ tɔɔmɔ. ¹³ Naasen 'tɛdkiga kalan te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar kɛn mɛt ki, kɛse 6o Labar Jigan gɛn Isa al-Masi kɛn aaj jeege se. Kɛn naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki ɔɔ 'tɛdkiga kalan ute naan se, Raa tɛdsenga nakɛ j'ansen kaakɛ jeel ro ki, kɛse 6o Nirliŋ kɛn naan taado ɔɔ utu ajesiŋki kɛd se. ¹⁴ Naan jaay ɛɔjekiro Nirliŋ se, naan jejeki taadɔ ɔɔ utu ajeki kɛdɔ nakɛ kɛn naan utu kɛdɔ jeenge tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kɔŋ se kaad kɛn Raa utu ajeki kaajɛn mala mala. Taa naan se 6o jeege aŋ nooko ɔɔ aŋ tɔɔmɔ.

*Pɔl eem Raa taa *eglizn Ἐπερ ki
(Kɔl 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)*

¹⁵ Taa naan se 6o kaad kɛn jaay maam booy j'ɔɔ naase aalkiga maakse do Mɛljege tu Isa ki ɔɔ 'jeki jee Raage paac se, ¹⁶ daayum kɛn maam jaay m'6aa tɔɔm Raa taa naase se, maam m'tɔnd metiŋ m'ɔŋ eyo taa naase kici. ¹⁷ Ɔŋ Raa kɛn gɛn Mɛljege Isa *al-Masi, naan 6o Raa Bubm kɛn *k'nookiŋ gɔtɔ 6aa se paac, naan 6o asen tɛdɔ naase aki tɛdɔ jee jeel-taarge. Bin 6o naase aki jeel kɔkɛ Raa mala mala. ¹⁸ Maam m'tɔnd metiŋ kici taa asen tɛdɔ maakse ki aki jeel nakgen jiga kɛn naase ing ɔndki dose ro ki, taa naan se 6o naan danŋsɛno se. Ɔɔ maam m'je se naase aki jeele maakɛ nakge tun jigan kɛn naan utu 'kɛdɔ jeenge tu se, naase kic utu aki kɔŋ bɛdse. ¹⁹ Bin se, naase aki jeele naan se debm ɔk tɔɔgɔ dɛn aak eyo. Taa dɪ ute tɔɔgiŋ se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege don ki se, taa tɔɔgɛ Raa se naan cir nakge paac. ²⁰ Raa, ute tɔɔgiŋ se 6o, duro al-Masi daan yoge tu ɔɔ uun ɔndiŋ do ji daamiŋ ki maakɛ raa ki. ²¹ Gɔtɔ se Isa al-Masi ing do *kɔdɔ Raage tu, do *Bubm sitange tu, do maragge tu ɔɔ do nakge tun 6aa se paac, maakɛ duni kɛn ara lɔ maakɛ duni kɛn kuuy kic 6o nam j'aŋ kɔnd magal jaay aŋ cir naan se num, gɔtɔ. ²² Deere, nakge paac Raa ɛdɪŋsiŋga kaam jiŋa ɔɔ Raa uun ɔndiŋga do nakge tu paac ɔɔ naan tɛdɪŋ tɛdga do egliz. ²³ Egliz se naan aan gɔɔ ro Isa al-Masi ɔɔ naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se bɛɛ Raa paac se, utu gɔtɔ naan ki.

2

*Naajege j'ɔŋkiga kaaja ute *al-Masi
(Kɔl 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)*

¹ Do dakiŋ kɛn aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan gɔɔ jee kɛn ooyga kooyo maakɛ *kusiŋse ki ɔɔ do nakge tun kɛn naase 'lee tɛdɪŋki jig ey se. ² Naase ingkiro bini kici kaad kɛn se naase uunkiŋ taar *Bubm sitange. Naan 6o debm kɛn utu ing ɔs gaara daan maakɛ raa ute do naan ja. Naan 6o kɛn ɔorse utu ing tɛd naaba maakɛ jeege tun baate tookɛ taar *Raa se. ³ Naajege paac kic 6o j'ingkiro aan gɔɔ naade ɔɔ do dakiŋ se k'tɛdɔ nakgen kɛn daa rojege jea ɔɔ daayum k'tiŋg k'saapkiro do nakge tun jig eyo kɛn maakjege jea. Bin se naajege kic k'tɛdkiro k'jee kusiŋge aan gɔɔ naade ɔɔ naajege kic 6o jee kɛn Raa maakiŋ ing taariŋ dojege tu.

⁴ Num gan Raa se naan 6o debm ɛɛjjeki dojege tu dɛn bɛɛ eyo taa maak-je naan kɛn dɛn ɔliŋ naan jejeki naajege se, ⁵ kaad kɛn jaay naajegen aan gɔɔ jee ooyga kooy maakɛ kusiŋjege tu se, naan ɛɔjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute bɛɛŋ sum. ⁶ Aan gɔɔ naajege k'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge

tu ute naanaa ð Raa se uun baanjekiga maakŋ raa ki ute Isa al-Masi gen kɔsn gaara tɛɛ. ⁷ Anum naan tɛɛjeki bɛɛŋ se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun kɛn j'aden toojŋ do naan ki paac se, ð naan 60 debm bɛɛŋ dɛn aak eyo.

⁸ Raa aajse se te bɛɛŋ sum ute kaal maakŋ naase aalki don ki. Kɛn bin num kaajŋ kɛn naan aajse se cɛr sum. Kɛse Raa mala 60 ɛdsen kaajŋ ese. ⁹ Taa naan se ɔnte 'saapki ɔki naase 'tɛɛkiga nakgen jiga 60 naan aajse, num gan naan se aajse cɛr sum; taa bin se nam kɔŋ tɔɔm roŋ eyo. ¹⁰ Deere, naajege se Raa mala 60 tɛɛjekiga. Naan 60 debm kɛn ɛɛjekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga kɛn naan tɔnd daapiŋoga daap do dɔkiŋ se, taa naajege j'anŋi kɔŋ tɛɛɔ.

Gotn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tɛɛga kalan (Eɓ 10.19-22)

¹¹ 'Saapki tu do dɔkiŋ se naasen kɛn Yaudge ey se ð kaad kɛn se Yaudge se danse ð: naase se jeegen tɔj pɔnd eyo; gan naade taad te *kɔjŋ pɔndɔ se ɛ kɔjŋ pɔnd kɛn jikilinge lee tɔj se sum. ¹² 'Saapki tu kaad kɛn naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mertge taa naan gaan *Israelge tu. *Raa se dɔɔko te gaan Israelge ð taadɛno ð ute adɛn kɛɛn nakŋ jiga ð nakŋ jigan naan 6aa kɛɛn gaan Israelge tu se, ɔse naase eyo. Taa naase mertge ð dɛm jaay naase aki kɔnd dose ro ki se, gɔtɔ. Naase 'tingki do *duni ki na6o 'jeelki Raa mal eyo. ¹³ Gan naasen kɛn do dɔkiŋ 'dɔkki te Raa se ɔɔrse 'baakiroga gɔɔrɔ ute kooy gen Isa al-Masi kɛn ooy taa naase se.

¹⁴ Do dɔkiŋ se naka aan gɔɔ durdur se, ɔaaro daan Yaudge tu ute jeegen kɛn Yaudge eyo. Nakŋ se 60 kɛn tɛɛjeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gan ɔɔrse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tɔɔkinga naata. ɔ jee kaam di ese se tum tɛɛga mɛtjil kalan. Naan 60 debm kɛn baanjekiro te tɔɔse daanjege tu. ¹⁵ *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ *Musa ki ute nakgen naan taad ð gen tɛɛɔ te doobin se, al-Masi tɔɔlinga naata. Naan tɛɛ naan se taa tum Yaudge ute jee kɛn Yaudge ey se 'tɛɛn kalan. ɔɔrse, naade se tɛɛga mɛtjil jee kiji. Naan 60 debm kɛn 6aano ute tɔɔse daande ki. ¹⁶ Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkɛnga taasa ute Raa. Nakŋ kɛn ɔlɛ jaay naade je naap ey se, ɔɔrse naan tɔɔlinga naata. ¹⁷ Naan 6aano ute tɔɔse naase jeege tun Yaudge eyo kɛn dɔkki ute Raa se ð naan 6aano ute tɔɔse kici Yaudge tun kɛn gɔɔr te Raa. ¹⁸ Ute nakŋ kɛn al-Masi tɛɛ se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nirl Raa kɛn kalan se, naajege j'ɔŋkiga doobm kɛn ajeki kɔl gɔtn Raa kɛn Bubu.

¹⁹ Bin se, naase se mertge ey sum ð cɛkge eyo. Naase se 'tɛɛkiga gaan naanjege mala ute jee Raage se. Taa naase 'tɛɛkiga jeegen maakŋ 6ee Raa ki aan gɔɔ naade. ²⁰ Naase se aan gɔɔ kogen j'iin 6ea, num ko j'uun mɛtn 6ee ese se, naade 60 *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gan Isa al-Masi se naan 60 ko kɛn gak 6ee se. ²¹ Ute Isa al-Masi se 60 6ee se daar tɔɔgɔ ð iin 6aa ute naaniŋ raan, taa 'tɛɛn *Bee Raa *salal gen Mɛljege. ²² Aan gɔɔ naase 'tum 'tɛɛkiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 'tɛɛkiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 'tɛɛkiga Bee Raa kɛn Nirlin an king maak ki.

3

*Raa 6o je Pɔl 'taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici

(Kɔl 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)

¹Taa di maam Pɔl kɛn j'ɔkum dangay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ²deere, naase 'booykiga naabm kɛn Raa ɛdumsinɔ taa m'an tɛdn taa naase se. Naabm se Raa ɛdumsin se ute bɛɛnɔ. ³Nakɔ naan uun do do dɔkin gen tɛda kɛn naajege *k'jeel metin ey se, naan taadumga metina. Taa naan se 6o maam m'raansen taargen kandum se. ⁴Kɛn jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nakɔ kɛn Raa uuno do gen tɛdn te al-Masi do dɔkin se, naan taadum maam m'jeelga metina. ⁵Do dɔkin nakɔ se Raa ɔɔ taado te metin jeege tu eyo. Num bɔrse ute Nirl naan kɛn *salal se, naan taadga metin *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad taar teeco taar Raa ki. ⁶Nakɔ kɛn jaay k'jeel metin ey se, bɔrse k'jeelkiga metina: taa naasen kɛn Yaudge ey kic 6o ɔnkiga bɛdse ute Yaudge, taa naase aalkiga maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ki. Bɔrse naase 'tɛdkiga aan gɔɔ daa ro kalan. Bin se nakɔ kɛn Raa utu kɛdn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic ɔnkiga bɛdse.

⁷Raa se naan m'tɛdumga bɛɛ ɔɔ ute tɔɔgin se, naan tɛdum m'tɛdga debm tɛdn naabiɔ, gen taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu. ⁸Maakɔ jee Raage tu paac se, maam 6o m'ko kaam mɔɔtɛ. Ute naan se kic 6o Raa tɛdumga bɛɛ ɔɔ tɛdum m'tɛdga debm taadn taarin gen Isa al-Masi kɛn bɛɛn naan ey se, do jeege tun Yaudge eyo. ⁹Naan ɛdumga naabin taa m'taad tɔɔkɔ metn nakɔ jeege jeel metin ey se jeege tu. Naan kɛn Mɛl-kaal nakge paac se, do dɔkin se nakɔ se naan ɔɔ taad te metin nam ki eyo. ¹⁰Anum bɔrse ute *egliz se, Raa taad *kɔdn Raage tu, ute nakgen ɔk tɔɔgɔ paacɔ maakɔ raa ki se, ute doobm egliz se tɔɔggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara den aak eyo. ¹¹Kɛse 6o nakɔ kɛn Raa aal te duni ey tap 6o, naan uunga kuun doa gen tɛdina. Bɔrse ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se nakɔ se naan tɛdinga. ¹²Ute Isa al-Masi se naajege k'tɛdkiga kalan taa j'aalkiga maakjege don ki. Taa naan se 6o naajege j'ɔnkiga dojege ɔɔ kɛn k'6aaki 6aa gɔtn Raa ki kic 6o k'6eerki ey paac paac. ¹³Bin se 6o maam m'taadseni m'ɔɔ maakse ɔnte tujɔ taa dubar kɛn maam m'ɔɔ taa naase se. Dubar kɛn maam m'dabar se bɛɛn naase ki.

Tɛr Pɔl eem Raa taa *eglizn Epe3 ki

¹⁴Taa naan se 6o, maam m'ɛrg naan Bubjege tu Raa. ¹⁵Naan 6o Bubm jeegen kɛn maakɔ raa ki ɔɔ gen jeegen do naan ki paac. ¹⁶Deere, Raa se naan magal aak eyo, ɔɔ naka paac kaam jina. Taa naan se 6o maam m'tɔnd metina taa Nirlin asen kɛdn tɔɔgɔ maakse ki ɔɔ te naan se jaay naase aki tɛdn jee tɔɔgɔ doobm naan ki. ¹⁷Ɔɔ *al-Masi se 'king maakse ki taa naase aalkiga maakse don ki se. Tɛr maam m'tɔnd metin kici taa naase aki je Raa ɔɔ aki je naapa. Bin se naase aki 'tɛdn jee tɔɔgɔ doobm Raa ki aan gɔɔ kaagɔ iirin bɔɔy naan ki ɔɔ daar tɔɔgɔ ɔɔ aan gɔɔ 6ee kɛn j'iinin daar tɔɔg se. ¹⁸Bin se maam m'je naase ute jee Raagen kuuy se, naase aki kɔɔ jeel metn kando Isa jejeke ɔɔ maak-je Isan do naajege tu se, ɔk nan gur ey se. ¹⁹Bin jaay naase aki jeel maak-je al-Masi kɛn naan ɔk dose ki se cir nakge paac ɔɔ ɔɔ nakgen jiga kɛn maakɔ maak-saapm Raa ki se 'doocɔɔ maak-saapm naase kici.

²⁰ Taa Raa se naan ɔŋ tɛd nakge paac ute doobina ɔ naan naan tɛd se deel dojege ɔ nakgen naan tɛdjeki se cir nakgen naajege k'jeki naan ajeki tɛda ɔ nakgen se naan lee tɛdin ute tɔɔgin ken maakjege tu. ²¹ K'tɔominki taa bɛɛ ken naan tɛdn egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. ɔŋ jeegen k'toojɔdɛga ɔ ken j'utu j'aden toojn paac se daayum daayum aŋ tɔomɔ. *Amin.

4

K'tum k'tɛdkiga kalan

(Kɔl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

¹ Taa naan se ɔ maam ken j'ɔkum danɔay taa Mɛljege se, m'dɛjsen m'ɔɔ: ingki aan gɔɔ ken *Raa danɔeno doobin ki. ² Maakɔ nakge tun naase aki 'tɛdn paac se, ɔnte magalki rose, ɔnki rose urlu ɔ 'tɛdki jee maakse deere ɔ aayki kaamse 'sɛrkki naapa ɔ 'jeki naapa. ³ Aayki kaamse ɔkki taarse kalan ɔ ute *Nirl Salal se ingki te tɔɔɛ ute naapa.

⁴ Jee aalga maakɔe paac do Isa *al-Masi ki se, naade tɛdga aan gɔɔ daa ro kalan ute *Nirl Raa ken kalan se. Bin se nakɔ ken Raa danɔeno ɔ aki kɔnd dose do ki se kic ɔo kalan sum. ⁵ Naajege paac se Mɛljege kalan sum ɔ paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan sum ɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan sum kici. ⁶ Raa se naan kalan sum ɔ naan ɔo Bubm jeege paac, naan ing dojege tu paac, naan tɛd naaba maakjege tu paac ɔ naan ing daanjege tu paac.

⁷ Num te al-Masi se Raa se tɛdjenkiga bɛɛ dɛn aak eyo, ɔ naŋa naŋa kic ɔo naan ɛdin naabin kaam do roŋ roŋa. ⁸ Aan gɔɔ ken k'dooy maakɔ Kitap ki ken taad ɔɔ:

*Ken naan jaay ook ɔaa raan se,
naan ciro jee taamooyinge ɔ tɔk ɔaandeno ute naana.*

Tɛr naan ɛd nakgen bɛɛ jeege tu.*

⁹ Taar ken taad ɔɔ: «Naan ook ɔaaga raan se» je deekɔ ɔ dɔo? Kɛse je deekɔ ɔ naan ɔɔy ɔaadɔga do naan ki ara. ¹⁰ Debm ɔɔy ɔaadɔ do naan ki se ɔo, naan se ɔo ken ɔk tɛrl ɔaaga maakɔ raa ki raan taa gɔɔ ɔaa se paac, naan utu. ¹¹ Naan ɔo debm nig naabin jikilinge tu gen tɛda. Jee mɛtinge naan tɛdden jee kaan naabinge, kengen mɛtinge naan tɛdden jee taad taar teeco taar Raa ki, jee mɛtinge naan tɛdden jee ɔaa wɔɔkɔ Labar Jiga, ɔ kengen mɛtinge naan tɛdden jee gaam jeege ɔ jee kuuy lɛ jee dooy jeege. ¹² Raa tɛd naan se taa noogɔ jee Raage 'tɛdn kaasn naabm Raa, taa jee Raagen ken tɛdga aan gɔɔ ro al-Masi se 'ziidn ɔaa ute naande. ¹³ Bin jaay naajege j'aki tum tɛdn kalan taa naajege j'aalkiga maakjege do Goon Raa ki ɔ k'jeelingiga. Te naan se jaay naajege j'aki kaasn jee Raagen mala mala aan gɔɔ al-Masi.

¹⁴ Bin se, j'aki kɔŋ tɛdn aan gɔɔ gaangen sɛɛm ey sum. Taa naan se jeegen aan jeege dal se ajeki kɔŋ dɛrl gen kuun taargen rɛŋ rɛŋ se eyo, ɔ j'aki kɔŋ tɛdn aan gɔɔ nakgen do maane ken kuulu tuun ɔaanden taa tɔɔgɔ kaam ara kaam ara se eyo. ¹⁵ Num gan 'taadki taar mɛt ki ute naapa ɔ ute maak-jea, taa j'utu j'aki kaasn aan gɔɔ al-Masi mala, naan ken do jee Raage. ¹⁶ Naan ɔo debm tus jeenge paac tum tɛddɛnga tɛdga aan gɔɔ daa ro kalan. Aan gɔɔ ro debkilim ken taa sɛdinge tumde ute naapa se, ken debkilimi jaay paac roŋ lapia se teepe ɔ ute jee Raage kic ɔo tec bini, ken naade jaay je naapa se tɛd bɛɛ ɔaa ute naande.

* 4:8 Aak KKR 68.19.

Kaajñ kən naajege j'əŋki te *al-Masi

(Kəl 3.1-16; Gal 5.10-25)

¹⁷ 'Booyki taar maam m'asen taad se ute ro Məljege m'deeksən m'ə: ɔ̃nte 'kingki aan gəɔ jeegen jeel Raa mal ey se. Taa nakgen naade ing saap ro ki paac se nakgen rɛŋ rɛŋ cɛɛ. ¹⁸ Maak-saapm naadege se maak-saapm jig eyo, ɔ̃ kaajñ kən jaay Raa ɛd jeenge tu se, naade ɔk eyo. Taa naade se tɛdga jee do mɔŋgge ɔ̃ dɪm tap ɔ̃ naade jeel eyo. ¹⁹ Kən tɛd nakñ *kusiŋ kic ɔ̃ dodege dirinɔ̃n eyo, naade ɔ̃ rodege ɔ̃ gɛn je mɛndge ute gaabge. Naade tɛd nakñ sɔkɔŋge ɔ̃ tɛdɪŋ ɔ̃aa ute naande sak sak.

²⁰ Gaŋ naase se, king tec bin se doobm al-Masi ki se k'dooyseño te eyo. ²¹ Deere, naase se k'taadsen 'booykiga taariŋa ɔ̃ tɛdkiga kalaŋ te Isa al-Masi ɔ̃ k'dooyseŋga ute taar mɛt ki gɛn Isa. ²² Kən bin num kingseŋ do dɔkiŋ se 'rɛsŋki naatn. Do dɔkiŋ se naase ingki ɔ̃ gɛn saapm do nakge tun jig eyo kaliŋ ki ɔ̃ maak-saapsegen jig ey se lee tɛdsen naase jee dɛrlge. Gaŋ ɔ̃rse kingseŋ do dɔkiŋ se 'rɛsŋki aan gəɔ kal koono kən kl'j'ɔd kl'j'undiŋ naatn se. ²³ ɔ̃ŋki Raa ɔ̃ asen tɛrl maakse ɔ̃ asen kɛdn maak-saapm kiji. ²⁴ Aan gəɔ iŋkiga num 'tuuski kal kiji se, naase kic 'tɛdki aan gəɔ jikilimgeŋ kiji. Jikilimgeŋ kijin ese se, kɛse Raa mala ɔ̃ tɛddeno aan gəɔ kən naaŋ jɛn ro ki: ɔ̃ taar mɛt ki se tɛdden naade tɛdga jee *salal ɔ̃ jee tɛd nakge te doobiŋa.

²⁵ Taa naaŋ se taar-kɔɔɔ se rɛsŋki naata ɔ̃ naŋa naŋa kic ɔ̃ taad taar mɛt ki naapiŋ ki, taa naajege se k'tɛdkiga aan gəɔ daa ro kalaŋ. ²⁶ Kən 'tɛdkiga maak-taara se, ɔ̃nte 'kɔŋki maak-taara se asen kɔl aki tɛdn kusiŋa. Kən bin num ɔ̃nte 'toodki ute maak-taarse maakse ki. ²⁷ ɔ̃nte kɔŋki doobo *Bubm sitange tu. ²⁸ Jee ɔ̃oogge se mɔɔtn j'ɔ̃nte ɔ̃oogo num gaŋ j'aay kaamde k'tɛd naaba ute jidege mala gɛn kɔsde ɔ̃ taa k'kɔŋ dɪm j'an noogŋ jeegen ɔk dɪm ey se kici. ²⁹ Taar ing kus se ɔ̃nte 'teecn taarse ki, num 'taadki taargen jiga kən 'noogŋ jeege ɔ̃ adɛn tɛdn jee bɛɛ doobm Raa ki ɔ̃aa ute naande. Bin num kən aki taadn taara se, 'taadki taar kən kɔŋ deŋ jeegen lee booyseŋ taarse se. ³⁰ Nirl Salal kən Raa ɛdsen se, ɔ̃nte 'tujíŋki maakiŋa taa Nirl Salal ese ɔ̃ kən tɛdsen naase 'tɛdkiga jee Raage. Naaŋ se ɔ̃ kən ɔ̃ii kalaŋ utu ajeki kaajñ mala mala. ³¹ Taar maak-taara se ɔ̃dɪŋki naatn maakse ki, ɔ̃nte 'tɛdki taamooyo ute nam, maakse ɔ̃nte taarse do nam ki, ɔ̃nte 'mooyki ute naapa, ɔ̃nte 'naajki nam ɔ̃ kusiŋa paac se, ɔ̃dɪŋki naatn maakse ki. ³² Anum 'tɛdki bɛɛ ute naapa ɔ̃ ɛɛjki do naapge tu. ɔ̃kki naagŋ naapge aan gəɔ ute al-Masi, Raa tɔɔlsenga kusiŋsege se.

5

J'ingki gətn wəɔɔ

(1Tɛs 4.1-8; 1Kɔr 6.9-11)

¹ Ingki aan gəɔ king gɛn *Raa, taa naase se 'tɛdkiga gɛningeŋ kən naaŋ jede. ² Ingki te maak-jea aan gəɔ *al-Masi jejekei, naaŋ kən ɔ̃ roŋ ooy taa naajege ɔ̃ ɛd roŋ *sɛrke ɔ̃ sɛrkŋ naaŋ se tec aan gəɔ itir oot nijim kən tɔɔl Raa ki.

³ ɔ̃rse naase 'tɛdkiga jee Raage se, ɔ̃nte 'jeki mɛndge ɔ̃ mɛndge lɛ ɔ̃nte je gaabge, ɔ̃nte 'tɛdki nakñ kən asen tujíŋ naan Raa ki, ɔ̃nte 'tɛdki jee tamage ɔ̃ nakgen bin se, maaniŋ kic ɔ̃ ɔ̃nte 'kɔɔski. ⁴ Nakñ sɔkɔŋge ute nakgen jig eyo ute taargen gɛn taad ey se, ɔ̃nte 'kɔɔski maaniŋa. Num gaŋ naase se 'tɔɔmki Raa. ⁵ 'Jeelki jee je mɛndge ute jee je gaabge, jee tɛd nakñ kən tujíde naan Raa ki, ute jee tamage se kɔŋ kɛnd maakñ gaar al-Masi ki

eyo ɔɔ ute gen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se tɛddenga aan gɔɔ maragde.

⁶ ɔnte 'kɔŋki jeege asen dɛrl ute taargen rɛŋ rɛŋ se. Nakgen bin se 60 kɛn ɔl Raa maakiŋ taariŋa do jeege tun baate tookŋ taariŋ se. ⁷ Jee bin se ɔnte 'kɔlki dose maakiŋ taardege tu. ⁸ Taa do dɔkiŋ se naase ingkiro maakiŋ gɔt kɛn ɔɔɔ, num ɔorse se 'tɛdkiga kalaŋ ute Meljege se naase 'ɔaakiroga maakiŋ gɔt kɛn wɔɔɔ. Bin se ingki aan gɔɔ jeege ing maakiŋ gɔt kɛn wɔɔɔ. ⁹ Taa gɔtn wɔɔr se tɛd jeege tɛd nakŋ bɛɛ, nakŋ ute ɔoobiŋa ɔɔ kɛn mɛt ki. ¹⁰ 'Saap ɔŋki nakŋ jiga kɛn tɔɔl Meljege tu. ¹¹ ɔnte 'kɔlki dose maakiŋ naabm jeege tun tɛd nakgen rɛŋ rɛŋ maakiŋ gɔtn kɛn ɔɔd se. Num gaŋ nakdegen jig ey se 'taaddesinki tal tal. ¹² Taa jee se nakgen naade tɛdiŋ ɔyiŋ kɔy se kɛn j'uunga maaniŋ kic 60 ɔl sɔkɔŋ 'tɔɔljeki. ¹³ Gaŋ nakgen naade tɛd se jaay mɛtiŋ teecga ɔɔ ɔaado gɔtn wɔɔr se j'aak k'jeelde tal tal, ¹⁴ taa nakŋ ɔaado ga gɔtn wɔɔr se naaŋ tood tal. Taa naaŋ se 60 jeege taad ɔɔ:

Naai debm kɛn 'tood tood bi se iini,
'dur daan yoge tu,
ɔɔ al-Masi ai wɔɔr gɔtɔ.

¹⁵ Kɛn bin num ing ɔndki kɔndɔ ɔnte kingki aan gɔɔ jee dɛrlgen jeel dim ey se. Num gaŋ ingki aan gɔɔ jee mɛtekege. ¹⁶ Taa ɔorse gɔtɔ tujga, bin se daayum kɛn kaadiŋ jaay utu se, naase aayki kaamse 'tɛdki nakŋ jiga. ¹⁷ ɔnte 'kaanŋki rose dala, num gaŋ aayki kaamse booy ɔkki nakŋ kɛn Meljege maakiŋ jen ro ki. ¹⁸ ɔnte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tuju. Num gaŋ ɔŋki *Nirl Salal 60 asen ɔoocŋ maakse. ¹⁹ Taa naaŋ se naase paac aarki kaagen gen tɔɔm Meljege, gen magal Raa ɔɔ kaagen se aardeki ute tɔɔgŋ Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac gen de Meljege. ²⁰ Daayum taa nakgen se paac se 'tɔɔmki Raa Bubu ute ro Meljege Isa al-Masi.

King mɛndge ute gaabdege ɔoobm *al-Masi ki

(Kɔl 3.18–4.1; 1Pr 2.18–25, 3.1–7)

²¹ Naasen paacŋ 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa. ²² Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ kɛn naase lee 'booy uunki taar Meljege. ²³ Taa gaaba se naaŋ 60 do mɛndiŋ ki aan gɔɔ al-Masi do *egliz ɔɔ egliz se lɛ aan gɔɔ roŋ mala ɔɔ naaŋ 60 Debm Kaajina. ²⁴ Aan gɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

²⁵ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan gɔɔ al-Masi je egliz bini ɔŋ roŋ ooy taa naaŋ se. ²⁶ Naaŋ tɛdiŋ naaŋ se taa naaŋ je aŋ tɛdiŋ naaŋ 'tɛdn *salal ɔɔ naaŋ *tug daapiŋ ute taariŋ aan gɔɔ maan kɛn tug daap nakge aak bɛɛ se. ²⁷ Naaŋ je egliz ade ɔaa naaniŋ ki se, kɛn j'aakiŋga kic 60 j'aŋ tɔɔmɔ, dim aak kus tap 60 roŋ ki gɔtɔ, aak bɛɛ walak walak ɔɔ ɔk tuju roŋ ki eyo. Naaŋ je egliz se 'tɛdn salal ɔɔ ɔk taar dim ing kus roŋ ki eyo. ²⁸ Bin 60 gaaba kic 'je mɛndina aan gɔɔ roŋ mala, taa debm je mɛndiŋ se je ro naaŋ malina. ²⁹ Bii kalaŋ nam tap 60 baat te roŋ eyo, num gaŋ roŋ se naaŋ ulina ɔɔ saap do ki, aan gɔɔ Isa al-Masi kɛn saap do egliz ki se. ³⁰ Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga roŋa. ³¹ Taa Kitap taad ɔɔ: *Taa naaŋ se 60, gaaba 'teecn kɔŋ kɔŋ ute bubina ɔɔ ɔaa tum ute mɛndina ɔɔ naaden di se tum tɛd daa ro kalaŋ.* ³² *Mɛtn taar k'jeel mɛtiŋ ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naaŋ ese se m'je taadn mɛtn taar al-Masi ute gen egliz.

* 5:31 Aak Jen 2.24.

³³ Bin se naase gaabge se naṇa naṇa kic 6o 'je mēndiṇa aan gɔɔ roṇ mala ɔɔ mēndge se naṇa naṇa kic 6o ṇ'sook gaabiṇ ki.

6

King gaange ute keṇdege ɔɔ ute bubdege

¹ Gaange, 'tookki taar keṇsege ute gen bubsege, keṣe 6o nakṇ doobiṇ ki ken Meljege jea. ² Taa Kitap taad ɔɔ: 'Sook koi ki ute bubi ki.* Keṣe 6o taar ken Raa taad deet deet ɔɔ j'aṇki tēda ɔɔ ken k'tēdiṇkiga num naaṇ ajeki tēdṇ nakṇ jiga. ³ Bin se naai 'tiṇg dēna do naaṇ ki te maak-raapo.†

⁴ Naase bubm gaange se, ɔṇte 'tujki maakṇ gensege, num gaṇ gensege se aakdeki dodege tu ɔɔ 'dēj ɔṇddeki doob ki aan gɔɔ doobm ken Meljege taadseni.

Bulge ute mēdege

⁵ Naase bulge se 'tookki taar melsegen do naaṇ ki, 'sookdeki, 'beerdeki ɔɔ 'tēddeki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ ken naase 'tēdki *al-Masi ki. ⁶ 'Tēddeki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge 6o asen tɔɔmɔ. Num 'tēddeki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔɔ 'tēdiṇki te maakse paac aan gɔɔ ken *Raa maakiṇ jen ro ki. ⁷ 'Tēddeki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tēdki naabm Meljege, num aan gɔɔ gen jikilimge eyo. ⁸ Taa naase 'jeelki ken nam bulu lɔ bul eyo kic 6o ɔṇte 'dirigki taa debm tēdṇ naabm jiga se, naabiṇ jiga ken naaṇ tēd se utu aṇ kɔṇiṇ gɔṭn Meljege tu.

⁹ Naase mēdege se kic 'tēdki bēe bulsege tu, ɔṇte 'dabardeki. ɔṇte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Mēse 6o kalaṇ ken maakṇ raa ken ese sum. Naaṇ ken debm bēer nam eyo.

Nakgen ken Raa eḍjeki gen kuḍn bɔɔɔ ute *Bubm sitange

¹⁰ Bɔɔse se maam m'je m'naṇ taaruma: ɔkki maakse tɔɔgɔ ute tɔɔgṇ gen Meljege, taa Meljege se tɔɔg cir nakge paac. ¹¹ 'Diriṇki jisege tu nakgen ken Raa eḍsen gen tēdṇ bɔɔɔ ɔɔ ɔkiṇki jiga, taa ken Bubm sitange asen dērl kic 6o ute naaṇ se naase aki 'ḍaar tɔɔgɔ. ¹² Kuḍn bɔɔr naajege se ute jikilimge eyo, num kuḍn bɔɔr naajege se ute sitange ken utu tiṇg daan maakṇ raa ute do naaṇa, naade se 6o ken utu iṇg maakṇ gɔṭ ken ɔɔdɔ ɔɔ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se. ¹³ Taa naaṇ se 'diriṇki nakgen ken Raa eḍjeki gen kuḍn bɔɔɔ ute sitange se, taa ken bɔɔr se tēdga ɔṇṇ kic num, naase aki 'ḍaar tɔɔgɔ ɔɔ aki kɔṇ kaan eyo. ¹⁴ Bin num iṇki raan ɔɔ 'taadki taar mēt ki, taa taar mēt ki se naaṇ aan gɔɔ kɔl maakṇ ken asgarge lee dɔɔkṇ maakdege ɔɔ 'tēdki nakgen ute doobiṇa taa nakgen ute doobiṇ se tec aan gɔɔ debm uus saapo. ¹⁵ 'Lee 'taadki Labar Jigan ken eḍ lapi jeege tu, naaṇ se tec aan gɔɔ jeegen tɔl saa jēdege tu. ¹⁶ ɔɔ daayum aalki maakse do Meljege tu Isa *al-Masi ki; keṣe aan gɔɔ uun darga 6o ji ki. Bin se gaan k'pendekgen k'tɔldenga tɔl poodṇ jaay Bubm sitange je ansen tɔɔb se, darga se gaasn gaan k'pendekge se asen kɔṇ eyo. ¹⁷ Kaajiṇ ken Raa aajse naase se, tec aan gɔɔ laatin asgargen lee tɔnd dodege tu jaay lee bɔɔbde gɔṭn bɔɔr ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naaṇ se 6o aan gɔɔ gord-jerl ken *Nirl Salal eḍseni.

¹⁸ Daayum 'tɔndki mētn Raa ɔɔ ken aki tɔnd mēta lɔ aki keem Raa se, ɔṇki Nirl Salal 6o asen tɔɔdɔ. Daayum iṇgi zēere ɔɔ 'tɔndki mētn Raa taa jee Raage paac. ¹⁹ 'Tɔndki mētn Raa taa maam kici taa Raa se am kēdṇ jeel

* 6:2 Aak Ekz 20.12. † 6:3 Aak Dt 5.16.

m'an taadn taara kic 6o m'beer eyo ɔɔ kɛse 6o Labar Jigan gɛn Isa al-Masi kɛn *k'jeel mɛtiŋ ey se. ²⁰ Taa naan se 6o ɔɔrse maam j'ɔkum m'utu m'ing danɔay ki ara gɔɔ Isa al-Masi ki gɛn taadn taariŋ se jeege tu. Bin num naase 'tɔndki mɛtn Raa taa maama, taa kɛn m'taadn taariŋ kic 6o m'beer eyo.

Pɔl edden labariŋa ɔɔ tɛdden tɔɔse

²¹ Tisik, gɛnaajegen kɛn maam m'jena ɔɔ kɛn tɛɖ naabm Isa *al-Masi ute doobiŋ se, naan 6o asen 6aa taadn labaruma ɔɔ ute naan se naase aki 'jeel kici naabum kɛn maam lee m'tɛɖa. ²² Maam m'ɔlin gɔtse ki tap 6o taa naan asen 6aa taadn labarje ɔɔ asen 6aa kɛɖn kaay kaama kici.

²³ Ɔŋ Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi se asen 'kɛɖn tɔɔse ɔɔ maak-jea ɔɔ asen tɛɖn naase aki kaal maakse paac do Raa ki. ²⁴ Ɔŋ Raa 'tɛɖn bɛɛŋa jeege tun paacŋ je Mɛljege Isa al-Masi ute maak-je kɛn nan ey se.

Maktubm ken Pól raanjín eglizn Pilip ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanjín eglizn Pilip ki

Kaad ken Pól tēdo mērtin gen k-dige se 60, naan ʔndo eglizn ken Pilip ki se. Kēse 60 eglizn deet deetn ken Pól ʔndo taa naan nasarge tu. ʔo geger Pilip se, naan maakn taa naan Masedoan ki. Masedoan lē naan kaam kookn kaam kaada tookn taa naan Grēk ki. Maktubm jaay Pól raan ʔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad ʔo Pól ute jee al-Masigen Pilip ki se taarde se 6aa jiga aak eyo. ʔo naan je an tēdīn 'tēdn jiga cir daala. Kaad ken se naan dangay ki ʔo ken naan jaay ʔn tēdden dīm eyo ʔo ʔn aakde dode ki ey se, tēdīn ʔn aak eyo. Naan taadden maak-je ken naan ʔk dode ki ʔo naan uun nirlin taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookn kuun taar naade. Pól dejde ʔo edden kaay kaama do doobm Isa ken naade ing do ki se. Maakn raanjín ken naan raan paac se, Pól taad maak-raapin ken naan ʔn do kaal maak ken naan aal do al-Masi ki. ʔo naan ed kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'king ute maak-raapo. Ken naade 60 tōgde baata ey lē nakn ʔn 60 aan dode ki kic 60, naade maakde raapo ken naade jaay ing dōk te naapa ʔo ute Mēljege Isa se.

Pól raan ʔl tōse jeege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pól 60 m'raan̄sesina, maam m'ute Timote, naaje se jee tēdn naabm Isa al-Masige, k'raan̄sen naase jee Raage tu ken ing dōk ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeegen lee tēdn naaba daanse ki ken maakn geger ken Pilip ki. ² ʔn Bubjege *Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdn bēede ʔo asen kēdn lapia.

Pól tōm Raa (Kōl 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'tōm Raama. ⁴ Daayum ken maam m'6aa m'tōnd metn Raa taa naase paac se, maam m'leemin ute maak-raapo, ⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ʔo naase 'tēskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini 6orse kic utu lee 'tēdnki tēd rōk. ⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken tēd naabin jiga daanse ki se, bini 6ii ken Isa al-Masi ano 6aa ro ki se, naan utu an tēdn kaasn tak. ⁷ Kēse 60 nakn ken ʔum maam m'saap dose ki taa naase se jee kōn̄ maakumge ʔo naabjege se tēdga kalan ʔo naabm se 60 ken Raa edumo gen taadn Labarin Jiga se jeege tu. Ken maam maakn dangay ki, lō naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ʔo ken m'6aa taada se m'6eer eyo ʔo m'taaddesin̄ ute tōgum paac. ⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese dēn bēe eyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kēse 60 ken maam m'6aa keem Raa taa naase num, m'lee m'tōnd meta m'6o Raa asen kēdn maak-jea ʔo daayum naase aki kōkn naapa ʔn̄o. Ute naan se jaay na6o, naase aki jeel kōkn Raa se jiga ʔo aki jeel king jiga naan Raa ki, ¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel bēer kaakn kōkn nakn ken jiga. Bin se naase aki tēdn jee *salal ʔo jee ʔk taar dīm rode ki eyo 6ii ken al-Masi ano 6aa ro ki se. ¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tēdn nakgen

ute doobiṇa. Ken nakgen naase aki tēdn se jaay jeege aakga se, naade 'tōom Raa ɔ aṇ magala.

Labar Jiga gen Isa *al-Masi se wɔɔkɔŋ ɔaa ute naaniṇa

¹² Borse genaaṁge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacṇ aan dom ki ɔtn ara se, ɔl jeege booyga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔ taar se wɔɔk ɔaaga ute naaniṇa. ¹³ Taa asgargen lee ɔɔb 6ee magal *Rɔmɛge ute jee ken ing ɔtn ese se ɔ ute jeeḡen ing ɔt kuuy paac se, borse naade jeele maam se j'ɔkum dangay ki se taa al-Masi. ¹⁴ ɔ kɔkɔŋ maam j'ɔkum dangay ki se ɔl genaaḡe dēna dɔɔkga maakde do Mɛljege tu ɔ naade beer eyo aay kaamde ɔaa te naande gen taadn taar Raa jeege tu.

¹⁵ Gaŋ maakde ki se jee mētinge se lee taad taar gen Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'tēd se ɔ, naade nini rom ki, ɔ je jeege se ade ɔaa mētn naade ki. Num gaŋ kengen mētinge se taadn te maak-saapm jiga. ¹⁶ Naade se taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum dangay ki se taa Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar mēt ki. ¹⁷ Gaŋ je ken nini rom ki se, taad taar gen al-Masi jeege tu kic ɔ taadn ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tēdn bin se saap ɔ daan am ziidn dubar maam maakŋ dangay ki do ki. ¹⁸ Gaŋ nakŋ naade tēd paac se ɔlum dīm eyo! Ken naade taad taar gen Isa al-Masi se ken nini ɔ rom ki lɔ taadn ute maak-saapm jiga, ken bēe cir paac se, taar gen al-Masi se k'taadinga jeege tu. Taa naan se maam maakum-raapo ɔ daayum borse kic maakum utu raap-raap rɔk. ¹⁹ Do taar tɔɔlŋ ki se ute 'tɔnd mētn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔ ute Nirl gen Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔŋ kaaja.

²⁰ Taa naan se ɔ maam m'ing m'aak kaama ɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔ m'jeele m'kɔŋ kend maakŋ sɔkɔŋ ki eyo. Num gaŋ maam se ken borse lɔ naan ki kic ɔ m'6eer dīm ki eyo ɔ m'je jeege se ken maam ɔ m'utu zēere lɔ maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakŋ *nookŋ al-Masi. ²¹ Taa maam se ken m'utu zēere lē m'ing gen al-Masi. Ken m'ooyga lē kēse ɔ m'6aa kɔŋ bēeŋ cir paac. ²² Ken maam jaay m'utu m'ing zēere gen tēdn naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lɔ m'aki king lē, ɔtn se maam m'jeel bēer kuun kaam kalan eyo. ²³ ɔtn se maak-saapum ɔaa tēdga kaam dio: gen maam ki se m'je m'6aa king te al-Masi. Kēse ɔ nakŋ ken maam m'aakiŋ am tēdn jiga dēn cir paac paac. ²⁴ Naɔ taa m'asen noogŋ naase se, ken bēeŋki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se ɔ, jiga cir daala. ²⁵ Taa naan se ɔ maam m'jeele maakum ki, maam se borse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkɔŋ taar Raa se tɔɔɔ ɔ anki ɔaa ute naan se ute maak-raapo. ²⁶ Taa naan se ɔ ɔii ken jaay maam m'utu m'asen tērl ɔaa kɔŋ se, aan ɔɔ naase ute Isa al-Masi kalan ki se maakse raapm dēn aak eyo taa maama.

Jee ing do Labar Jiga gen Isa *al-Masi

(1Tɛs 2.12-16; Eb 10.32-36)

²⁷ Ken bēeki se, ingki aan ɔɔ ken Labar Jiga gen al-Masi k'dejseno ro ki. Taa naan se ɔ ken m'asen ɔaa kaaka lɔ ken m'kɔŋ ɔaa eyo kic ɔ, maam m'booy labarse j'ɔ naase se utu ingki tɔɔɔ ɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan ɔ aayki kaamse ingki ute maakŋ kalan ɔ aalki maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooy jeege se. ²⁸ Paac paac ɔ ɔnte 'beerki jeege tun ken ing lee dabarse se. Kēse se je taadn ɔ naade se utu kutu ɔ naase

Le utu aki kaaja, kесе Raa mala 60 tediṇa. ²⁹ Maam m'taadsen naaṇ ese se taa Raa se naaṇ tedsenga beṇa taa naase aki kaal maakse 60 do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naaṇ kici. ³⁰ Do ken naase lee 'doki se kесе 60 ken naase aakumkiro maam doḏo ᠗ 6orse kic 'jeelki maam m'utu m'do do r᠔k.

2

'Dəəkki taarse kalan

¹ Kingsen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, ɛɗsen kaay kaama ɖey la? ɔɔ maak-
jen dose ki se sɛlsen maakse ɖey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum
'tɛɖkiga kalan ɖey la? Naase tap ɓo ingki se 'jeki naapa ɔɔ 'tɛɖki bɛɛ ute
naapa ɖey la? ² Ken bin num naase ing dɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tɛɖumki
maakum-raap te maraadiɗa. 'Jeki naapa, ingki ute maakɗi kalan ɔɔ ɔɗki
maak-saapse kic ɓo 'tɛɖn kalan. ³ ɔɗte 'niki ute naapa ɔɔ ɔɗte 'magalki
rosege taa jeege asen kaaka, num gan ɔɔpki rosege baata ɔɔ aakki jee
kuuy se aan gɔɔ naade se magal cirse naase. ⁴ Nana nana kic ɓo ɔɗte kaakɗi
do nakɗi naan ki sum, num gan n'kaakɗi do nakɗi jeege tun kuuy kici.

Isa əp rən baat jaay 60 *Raa uunin rən raan

⁵ Naase utu naapa se onki maak-saap se tecn aan goo gen Isa *al-Masi:

⁶Naan̄ kən Raa mala mala se,
ute naan̄ se kic 6o naan̄ tond te mət eyo
ə təd te rən̄ gən kaasn te Raa eyo.

7 Gaṇ naaṇ ၵ၆p rōṇ baata
 ၵ၆ baado tēd rōṇ aan g၆၆ debm tēdṇ naaba
 ၵ၆ baado tēd rōṇ debkilimi

ඔ taad jeege tū ඔ naan se goon debkilim mala mala.

⁸Naan ၵ၆ ၵ၆ ၵ၆ baata ၵ၆ took taara bini
 ၵ၆ ၵ၆ ၵ၆ k'təəlīna, naan se k'tup k'təəlīn ro kaag ki.

⁹ Taa naan se 60 Raa se durinoga daan yoge tu
 ə uun ɔndinga raan do jeege tu paac
 ə ɛdinga ro kɛn cir ro jeege paac.

10 Raa tɛdɪŋ bin se taa jɛɛŋ maakŋ raa ki,
jeegen do naan ki ɔ jeegen ooyga kooy se kic,
paac, utu 'kɛrgŋ naan Isa ki.

¹¹ ʒ̥jɛgɛ paac ute taar naanɖeɛ se
*nook̚ Raa Bubu ɔ deek̚ ɔ: Isa al-Masi se Mɛɖɛ.

Jee Raage se naade 60 ken wɔr do *dunia

¹² Bin se, jee maak-jemge, aan gɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tɛdki nakgen taadn jeege tu ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja, 'tɛdki rosege baata ɔɔ '6eerki Raa ki. Ƴnte 'tɛdɪŋki kɛn maam m'utu sum, num kɛn maam gɔɔ kic 6o lee 'tɛd'6aanŋki ute naanina. ¹³ Taa Raa mala, naan 6o kɛn lee tɛd naabina maakse ki, naan ɛdsen maak-jea kɛn tɛdsen naase aaskiga gen tɛdn nakŋ kɛn naan uuno doa do dɔkina gɔɔ kɛn naan maakin jen ro ki.

¹⁴ Nakɲ naase aki tɛɖn paac se ɲɛtɛ 'naajki ute naapa ɔ ɲɛtɛ 'mooyki naan ki. ¹⁵ Taa bin se ɓo naase aki tɛɖn jee ɔk taar ɖim roɖe ki eyo, jee *salal, ɔ aki tɛɖn gaan Raagen ɔk tuju roɖe ki eyo daan jeege tun ɓorse baate Raa. Naade se jee tɔɔj eyo ɔ tɛɖn nakɲ met ki eyo. Daan naade ki se ɓo, naase aki king wɔɔr gɔɔ ɔ ɔɔ poodn kɛn lee ɓaa wɔɔr maakɲ gɔt kɛn

ɔɔɔ se. ¹⁶ Naase ɔo kɛn lee 'taadɛeki taar kɛn ɛɔ kaaja se: kɛn naase jaay lee 'tɛɔki naan se num, ɔii kɛn *al-Masi ade tɛrɪ se am tɛɔn jiga aak eyo, bin se ɔo taa nakɲ maam m'ting m'lee m'dabar m'tɛɔ se 'tɛɔn nakɲ ɕɛr eyo. ¹⁷ Kɛn maam ɔo m'kɔn rom *ɛrke taa m'tɛɔn kaasn ɛrɲ kɛn naase lee 'tɛɔki Raa ki se, maam maakum-raapo. ɛrɲ ese se ɔo m'je taadn te kaal maaksen do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛɔnki naaba se. Taa naan se ɔo maam maakum-raapo ute naase paac. ¹⁸ ɔo naase kic 'tɛɔki maak-raapo do naapse kɛn naase 'tɛɔki ɔɔ 'tɛɔki maak-raapo ute maam kici!

Pɔl ɔl Timote ute Epaprodit

(1Tɛs 3.1-11)

¹⁹ Tɛɔga num ute Mɛljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote ɔtse ki taa amo ɔaa te labarse ɔɔ kɛn jaay m'ɔnga labarse se, am kɛɔn kaay kaama. ²⁰ Naan ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo kɛn 'king te maam jaay 'saapm taa naase ɔɔ saapm do nakge tun an dose ki se. ²¹ Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kalɛ ki salal ɔɔ naade se ɔɔɔn te naabm ɣɛn Isa *al-Masi eyo. ²² Num nakɲ Timote tɛɔ se, naase kic 'jeelingi. Naan se debm mɛc ɔɔ tuj ɔrmin eyo ɔɔ naan se tɛɔ naaba ute maama aan ɔɔ goon kɛn lee noog bubina ɣɛn taadn Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi jeege tu. ²³ Kɛn maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay ɔo, kaad kɛn se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu m'asesin kɔlɔ. ²⁴ Maam m'jeele ute Mɛljege Isa se tɛɔga sum ɔo, naan utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ɔaa kaaka.

²⁵ Kɛn bɛɛki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naan se ɣɛnaajege ɔɔ tɛɔn naaba ute maam tɛɛ ɔɔ naan se aan ɔɔ asgar ɕɛm ki ɣɛn kudn ɔɔɔɔ. Naase ɔlinkiro ɔtsum ki se naan ɔaamo ute nakɲ kɛn am noogo kɛn am kaasn kinguma. ²⁶ Taa maakin ki se naan je asen ɔaa kaakɲ naase paac ute kaamina. Ey num naan se maakinɲ ɔaar eyo kɛn naan jaay booy ɔɔ naase 'booykiga kaad kɛn naan oocno kɔɔnɔ se. ²⁷ Ey num kɛn naan ooco kɔɔnɔ se ɔɔɔ ɕɔkɔ sum ɔo 'kooyo, ɣan Raa se tɛɔnga bɛɛna ɔɔ ɛɔnga lapia. Raa se tɛɔ bɛɛn naan ki sum eyo, num ɣan tɛɔmga maam ki kici taa m'king ɔo maakɲ maak-tuj ki kalin ki sum eyo. ²⁸ Maam naar m'je m'asesin kɔlɔ taa kɛn naan jaay aan ɔɲsega ɔɔ naase jaay aakinɲiga te kaamse se, bin se asen kɛɔn maak-raapo ɔɔ maam kic ɔo maakum 'toodn kaam kalan. ²⁹ Kɛn naan jaay aan ɔɲsega se ɔɔɔɔ ɔkingi ute maak-raapo taa naan se ɣɛnaajege ɔɔɔbm Mɛljege tu. Jee aan ɔɔ naan se ɔkɛki ɔɔnɔ. ³⁰ Taa naabm Isa al-Masi se, ɔɔpga ɕɔkɔ sum ɔo naan ade kooyo. Ey num naan ade 'kutn kɔna ɔɔ naan ɔaado se taa am tɛɔn naaba ɔɔ naase ki.

3

Debm jaay jeel Isa se jiga cir paac

(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kɔr 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

¹ ɔo ɔɔrse se ɣɛnaamge, ingki te maak-raapo taa naase 'tɛɔkiga ɣɛn Mɛljege! Taar kɛn maam m'taadɛn se kɛn maam m'taadn m'dɔɔlin kic ɔo aal ɔɔɔm eyo, taa taargen se asen kɔn ɔɔɔɔ.

² ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan ɔɔ besge se*, jee tɛɔn nakɲ *kusina ɔɔ jeegen kɛn ɔɔ jeege *kɔn pɔndɔ jaay 'tɛɔn jee Raage se. ³ Jeegen ɔjga pɔndɔ mala mala se kɛse naajegen k'lee k'j'leemki *Raa ute Nirliɲa ɔɔ naajege se

* 3:2 Jee aan ɔɔ besge se jee tɛɔn nakɲ ɔkɔnge.

k'jeki doobm tōom rojege eyo, num gan naajege se k'tōomki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴ Gen daa ro sum num, maam kic m'ok nakge dena gen tōom roma. Ken nam kuuy jaay o ok nakn ken naan an tōom ron se, maam se m'ok nakn cir ken naan an tōom ron se. ⁵ Gen kojn pōndo le j'ojum se m'ok bii marta sum o maam m'kod *Israel mala mala o teeco taa bee Benjamin ki. Maam se m'kod *Ebre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le maam kod *Parizi. ⁶ Maam se m'dōoko maakum gen dabar *egliz o do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le, nam jaay 'kon nakn aak kus rom ki se, gōto.

⁷ Nakgen do dōkin maam m'ōnin m'ōo bee se, borse taa Isa al-Masi se nakgen se paac os aay eyo. ⁸ Gan nakgen se paac maam m'aakin se os aay eyo, deere jeel ken maam m'jeel Melum al-Masi se 6o os aay cir paac paac. Gōtn al-Masi ki se nakgen maam m'aakin m'ōo bee se borse os aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakin aan gōo nakgen do danos ki, taa m'tēdn gen al-Masi mala mala. ⁹ Taa naan se maam m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 6o tēdum m'aak bee naan Raa ki eyo, gan kaal maakn ken maam m'aal do al-Masi ki se 6o tēdum m'aakga bee naan Raa ki. Ute kaal maakn ese 6o Raa tēd jeege aak bee naanin ki. ¹⁰ Maam se m'je naka kalan sum nakn maam m'je se m'jeel kōkn Isa al-Masi mala o tōōgn ken durin daan yoge tu o m'dabar ute naan, bini m'kooy aan gōo ken naan ooy se kici. ¹¹ Taa naan se 6o maam m'ing m'ōnd dom ro ki taa bii kalan maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aañ j'ōnki Isa

¹² Maam m'kon taadn m'ōo gōtn maam m'6aan m'6aa se m'aan te ey bōrtō, ey le m'kon taadn m'ōo maam se m'tēd te aak bee naan Raa ki ey bōrtō. Gan borse kic maam m'utu m'aan kaan rōk, gen kaan gōtn Isa *al-Masi ki naan ken tēdum m'tēdga gen naan se. ¹³ Gōto, genaamge, maam m'aan m'aan te gōtn ese ey bōrtō ken maakn maak-saapum ki se gōtn m'aan paac se m'diringinga naata, ken m'uun kaamum jaay m'aak ken naan ki se. ¹⁴ Maam m'aay kaamum m'aan gen kaan gōtn kaan ki, Raa danjeki raan se, bin 6o naajege j'aki kon nakgen se te Isa al-Masi. ¹⁵ Naajegen paacn ken k'tēdkiga jee Raage mala mala se, beeki se, maak-saapm naajege se tēdn aan gōo ken ese. Ken maak-saapse 6o utu kuuy le, Raa utu asen taadn maakse ki aki jeel metina. ¹⁶ Na6o borse se k'6aaki te doobjegen ken j'uunkiro tēl se ute naanjege.

¹⁷ Genaamge, 'paacki, tēdki aan gōo maama, uunki doobm jee ken uun doobm naaje se. ¹⁸ Ey num daayum maam taadsenoga o borse kic maakn kaa-maan ki se m'je m'asen taadn daala, taa jeege dena maakn nakde ken naade lee tēd se, naade je taadn jeege tu o naade se je eyo ken k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se. ¹⁹ Naade se utu kutn rode, nakn naade maakde je se 6o tēddenga raade o nakn sōkongen naade lee tēd se maakde raap do ki sakan. Naade ing gen saapm do nakge tun do *duni ki sum. ²⁰ Gan naajege se naanjege mala se maakn raa ki o borse do naan ki ara se naajege j'ing j'aakki kaam Mel Kaajjege Isa al-Masi. ²¹ Naan 6o, ro naajege ok tōōg ey se naan an deelin utu tēcn aan gōo ro naan aak bee ken durno daan yoge tu se, ute tōōgin se naan utu tēdn nakge paac tēdn kaam jina.

4

¹ Bin 60 genaa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'6aa kaakŋ ute kaamuma. Taa naase se 60 jee 'tedumki jaay maakum-raapo ɔ maam m'toom rom ute naase. Bin se genaamge, ute Meljege se 'daarki tɔɔgɔ!

*Ute Meljege se ingki ute maak-raapo
(Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)*

² Maam deŋ Ebodi ute Syntis ken taarde 6aa ey se, m'ɔ j'aay kaamde j'ok taarde kalan taa naade 'tedga kalan te Meljege se. ³ Naai debm ken k'tedn naaba kalan ɔ debm mɛc se, maam m'tond meti mendgen se '6aa noogde. Taa naade kic dɔdɔga gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi ute maama ɔ ute Klema ɔ jeegen kuuy ken k'tedo naaba kalan. Jee se 60 ken rode k'raanŋinga raan maakŋ Kitapm Kaaj ki.

⁴ Aan gɔɔ 'tedkiga kalan ute Meljege se daayum ingki ute maak-raapo! Taar se m'asesin taadn dɔɔl daala, ingki ute maak-raapo! ⁵ Onki jeege paac asen jeele naase se jee bɛɛ. Taa Meljege se ɔɔpga gɔɔɔ utu '6aado. ⁶ Onte 'kuunki nirlse do dim ki, gan daayum nakŋ ken jaay aan dose ki se 'tɔndki metn *Raa taa nakgen naase 'jeki. Ken naase jaay '6aaki 6aa tond metn Raa num, 'tɔominŋi ute maakse. ⁷ ɔ tɔasn gen Raa ken cir maak-saapm naajeege se, ute Isa al-Masi se asen bɔɔbɔ ɔ maakse 'toodn kaam kalan.

⁸ Genaamge, ken ɔɔp m'asen taad se on nakŋ ken met ki, ken jeege jeelin aak bɛɛ, ken te doobiŋa, ken *salal, ken jeege aak jɛna, ken jeege dɔnŋina, ken onŋin aak jiga ɔ ken jeege aakiŋ kic 60 tɔomin se, kɛse 60 nakgen naase aki saapm do ki. ⁹ Taar ken naase 'booykiro maam m'doyseno ute nakgen naase aakkiro gɔtn maam ki, ken maam teddeno se, naase kic 'lee 'tedinŋi bin kici. ɔ Raa debm ken ed'lapi se utu king te naase.

*Pɔl tɔomde taa nakŋ ken naade edini
(2Kor 9.6-15)*

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo ɔ m'toom Meljege taa naase 'terl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, na6o naase onki te doobm ken amki noog eyo. ¹¹ Ken ɔlum jaay m'taad bin se taa m'ok dim ey 60 m'taad eyo, taa maam se le m'deelga deel roma nakŋ maam m'ok se 60 aas kingum sum. ¹² Ken maakŋ daay ki lɔ maakŋ dɛɛŋ ki kic 60, maam se m'deelga rom ro ki. Ken m'ok nakŋ kɔsɔ ken m'ok eyo, ken maakŋ dɛɛŋ ki lɔ maakŋ 60 ki, maam se ken aanum di di kic le, daayum m'tookŋ do naan ken ese. ¹³ Maam se m'aasin do nakge tun 6aa se paac ute Debm ken lee tɔɔgum maakum se. ¹⁴ Gan naase se 'tedkiga bɛɛ ken naase jaay '6aado 'noogumki do nakge tun ɔon aan dom ki se.

¹⁵ Genaamgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad ken deet deet jaay m'taadseno Labar Jiga gen Isa *al-Masi se ɔ ken jaay m'iin m'ono Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kaliŋ ki sum 60 '6aamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se on ɔlum te ne dim eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'utu Tesalonik ki se, naan ken se naase ɔl dɔɔlumkiroga dɔɔlɔ nakŋ ken am kaasn kinguma. ¹⁷ Ken ɔlum jaay m'taad bin se, m'je je dim 60 gɔtse ki eyo. Nakŋ maam m'je se bɛɛ ken naase 'tedkiro se 'ziidn 6aa ute naanina. ¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay ɔlumkiro paac se, maam m'onŋinga nakgen se aasum cir ciri. Aan gɔɔ Epaprodit edumsinga nakŋ naase ɔlumkiro se, ɔorse maam m'ok nakge dɛna ute maraadinŋa nakgen se tec aan gɔɔ *serkŋ jiga ɔ oot nijimi ken j'ed Raa ki jaay tɔolin se. ¹⁹ Ute

Isa al-Masi se, Melum Raa se nakɲ jaay naase ɔkki ey paac se naan̄ asesin̄ keda, taa naan̄ se ɗim tap 6o daayin̄ eyo maakɲ gaarin̄ ki. ²⁰ Daayum Raa ken Bubjege se k'lee k'toomin̄ki. *Amin.

Pol raan̄ nan̄ taarin̄a ɔɔ alden̄ tɔɔse

²¹ Jee Raagen naase 'tedkiga kalan̄ ute Isa *al-Masi se, 'teddeki tɔɔse ɔɔ genaagen doobm al-Masi ki ken utu te maam goɲn ara se, tedsen̄ tɔɔse kici.

²² Jee Raagen goɲn ara paac se tedsen̄ tɔɔse ɔɔ ken tedsen̄ tɔɔse tap tap se jee maakɲ 6ee Gaar magal *Rɔm ki. ²³ Ɔn̄ Meljege Isa al-Masi asen̄ tedn̄ beɛn̄a.

Maktubm ken Pəl raanin eglizn Kolos ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin eglizn Kolos ki

Kolos se naan geger ken maakn taa naan Turki ken borse, daande ute geger Epez se ok kilometir 200. Pəl se daam jaay ey num bii kalan baa te Kolos ki eyo. Jo ken ond eglizn Kolos ki se, Epapras. Epapras se naan kod Kolos jo naan lee tedn naaba ute Pəl tele (kon 1.7; kon 4.12). Pəl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kolos ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kolos ki jo k'terl do king bugdege tun do dakiṇa. Jo ter taadden jo nakgen ok taogo do nakge tun baa se paac se, k'jeemde. Kaad ken se Pəl j'okinga kōkn dangay ki. Jo aan go naan 'kon baa gotde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege on aakden ey se, jee Kolos ki ok beere ro ki taa nakgen se ok taogo do jeege tu. Gan al-Masi se, naan ok taogo cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, taogṇ naade ok do jikilinge tu se, naan tedn tedga goto. Taa naan se bo nakgen ok taogo do jikilinge tu ute nakgen tedden bulge se naan addenga dode naatn ro ki.

*Pəl raan ol taase egliz ken Kolos ki
(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹Ken ara maam Pəl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan go ken *Raa maakin jen ro ki jo ute genaajege Timote bo, ²k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakn geger ken Kolos ki jo naase bo genaajegen tuj ormdē eyo jo ken ing dook kalan te *al-Masi. On Bubjege Raa asen tedn beṇṇa jo asen kedn lapia.

Pəl taam Raa jo tond metiṇa

³Daayum, ken naaje jaay k'baa baa tond metn Raa Bubm Meljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tōmiṇa, ⁴taa naaje se k'booyga j'osjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki jo ute maak-je ken naase okki do jee Raage tu paac se. ⁵Bin bo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken met ki se, naase 'booy okkiga Raa se 'boobsenga nakn beṇ maakn raa ki jo do taar ken se bo, naase ing ondkī dose do ki. ⁶Jo Labar Jigan ese se wookga do naan ki paac bini aanga gotse ki. Naan se tec aan go ko kaaggen ken teepe jo ooj den se jo Labar Jiga se kic bo tedn naabin gotn jeege tu baa ute naaniṇa. Bin bo naan tedn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bii ken naase 'booykiro jo 'jeeliṇki beṇ Raa se met ki, jaay naase 'took okiṇki jiga se. ⁷⁻⁸Epapras bo debm ken dooy seno metn taargen ese se jo naan se taadjenga taogṇ ken *Nirl Salal edsen gen je jeege se. Naan se medn kōon maakje k'tedn naaba kalan jo naan se debm tedn naabm tuj ormin eyo gen al-Masi go naaje ki.

⁹Taa naan se bo, bii ken naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tond metn Raa j'on eyo taa naase. Naaje k'tond metin j'as asen kedn jeel mala mala ken naase anki jeel nakn ken Raa maakin jen ro ki jo on Nirlin se asen kedn jeel-taar mala mala ute meteke. ¹⁰Bin jaay bo kingse 'tedn aak beṇ naan Meljege tu gen je nakn paacn tōlin naan ki. Jo naase aki tedn napar nakgen jiga jiga jo Raa se naase an 'jeel kōkn baa ute naan

se. ¹¹ Ɔ naaje k'tond metin asen tedn jee tɔɔɔn mala mala ute tɔɔɔn naan ken cir nakge paac se, bin 60 ken dubar jaay aanga dose ki kic 60, naase aki kaay kaamse, anki serke. ¹² Ɔ ute maak-raapo 'tɔɔmki Raa Bubm ken tedseno ɔɔkiga doobo gen kɔn bedse maakn nakge tun beɛ ken naan bɔɔbin jeenge tu maakn-gɔt ken wɔɔr se. ¹³ Taa Raa se ɔɔɔjekiga dojege maakn-gɔt ken ɔɔɔ ken ɔk tɔɔɔ dojege tu ɔ uun ɔaanjekiga maakn gaar gen Goon maak-jen ki. ¹⁴ Ute doobm Goonin se 60 Raa dugjekiga dojege ɔ tɔɔjekiga *kusinjege se naatn.

Isa se naan 60 magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan tap 60 nam aak te Raa eyo.

Num, ken Goonin Isa jaay ɔaado do naan ki se, naan 60 tec aan gɔɔ Raa mala ɔ naan 60 taad Raa se jeege tu.

Aan gɔɔ maakn 6ee ki goon paraga 60 naana se, Isa *al-Masi kic 60, nakgen Raa aaldeno paac se, naan 60 naande ki.

¹⁶ Taa ute Isa se 60, Raa aalo nakgen maakn raa ki ute kengen do naan ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'ɔn j'aakde eyo, nakgen ɔk tɔɔɔn ken j'ɔn j'aakden eyo, tɔɔɔgen ing do jeege tu, *kɔdn Raage ute magaldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa ɔ Raa aaldeno se taa naade taadn *nookn Isa.

¹⁷ Nakgen 6aa se paac se, Isa 60 naan ki ɔ ken naade paac jaay utu ing gɔtde ki se, ute tɔɔɔn naana.

¹⁸ Aan gɔɔ do 60 tɔɔɔ ro te magalin se, Isa al-Masi kic, naan do *egliz. Nakge paac se upo meta do naan ki ɔ maakn yoge tu se, naan 60 debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakn nakge tun 6aa se paac se, naan 60 naan ki.

¹⁹ Deere, nakn paacn ken Raa ɔk se utu gɔtn Goonin ki kici taa Raa se uunoga kuun doa gen tedn naan se.

²⁰ Ute goonin se, Raa tedga nakgen do naan ki ute kengen maakn raa ki se paac ɔkga taasa ute naana. Ute moosn goonin ken ɔɔy do kaag ki se 60, Raa ɔaanoga ute lapia.

²¹ Anum, naasen jee Kolos ki se, do dakin se, naase ingkiro dak ute Raa. Naase 'saapkiro ɔ 'tedkiro nakgen jig eyo. Kese 60 ken gaanzeno ute Raa ɔ tedkiro jee taamooyinge. ²² Num ɔorse se, ute kooy ken Goonin ɔn ron ooy do kaag ki se, Raa ɔkga taasa ute naase taa asen 6aa naanin ki se jee *salal, ɔk taar dim kusiɔ rode ki eyo ɔ ɔk tuj eyo kici, ²³ ken naase jaay kaal maaksen do Isa ki se ɔkinki jiga ɔ 'daarki do ki tɔɔɔ gan se, ɔ ken naase jaay ɔnki te eyo gen kɔnd dose do Labar Jigan ken naase 'booyinkiro se. Ɔ Labar Jigan ese se 60 k'taadinga jeege tun do naan ki paac kici ɔ taa naan se 60 maam Pɔl se m'tedga debm tedn naabin.

Dubar ken Pɔl ɔn taa egliz

(Ep 3.1-13; 1Kor 2.7-13)

²⁴ Ɔorse, maam m'dabar dena taa naase; ute naan se kic 60 maam maakum raapo. Aan gɔɔ Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn ken 'tedkiga daa ro gen Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabin ken ɔɔp se 'kaasn doobin ki. ²⁵ Maam se m'tedga debm tedn naabm gen egliz, ɔ naabm se Raa edumsin kaam jim se taa naase. Naan edum naabm se taa Taar Raa se paac m'an taadn nan ute doobin jeege tu. ²⁶ Ɔ taar ken Raa uuno doa do dakin gen taada jaay *taad te metin metjil jeege tu paac ey se, ɔorse se, naan taadga metin toodga tal jee Raage tu.

²⁷ Ɔ jee Raagen ese se 6o Raa uunoga doa gen taadn nakn bee ɔ jiga ken jeege jeelo te metin eyo ken Raa tedn taa jeegen Yaudge eyo. Nakn se naan 6o al-Masi ken utu ing maakse ki se ɔ ute doobm naan se 6o, naase ɔndki doa gen kend maakn *nookn Raa ki.

²⁸ Al-Masi se 6o naaje k'taadn jeege tu paac, k'l'aalden bide ki ɔ k'dooyde ute jeel-taar paacn ken Raa edjen se, taa naaje k'je jeegen paacn dookga ute al-Masi se, 'tedn jee mec. ²⁹ Taa naan ese se 6o maam m'tedn naaba m'doa ute toogn al-Masi ken cir nakge paac ken ing ted naaba maakum ki se.

2

¹ Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'ing 6o m'do do jet taa naase, taa jeegen maakn geger ken Laodise ki ɔ taa jee Raagen kuuy ken bii kalan tap 6o aakum te ute kaamde ey se kici. ² Maam m'je naade se k'kaay kaamde ɔ ute maak-jede se k'dook taarde kalan. Maam m'je naade se jeel kɔkn maakde ki mala mala, bin 6o naade 'kɔn jeel *nakn ken Raa ɔyino jaay jeege jeel te metin ey se, ɔ nakn se le, naan 6o *al-Masi. ³ Ɔ gɔtn al-Masi ki sum 6o naajege j'aki kɔn jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac. ⁴ Ken ɔlum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap 6o asen derl ute taaringen nijim se eyo. ⁵ Ey num, deere, daanse ki se maam gɔɔ, na6o maam m'utu m'saap dose ki ɔ maam se maakum raapo aan gɔɔ m'utu maaksen ute kaamuma, naase se nana nana kic 6o utu 'daar gɔtin ki tak tak ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu ɔkin ki toogo.

*Ute *al-Masi se naase ɔnkiga nakge paac*

⁶ Aan gɔɔ naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, ing 'dookki kalan ute naana. ⁷ Aan gɔɔ ko kaaga iirin booy naan ki jaay 'daar toogo ɔ aan gɔɔ bee ken j'iinin daar toog se, naase kic 6o ing 'dookki kalan ute Isa al-Masi bin kici. Ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se ɔkin ki toogo aan gɔɔ ken k'dooyse ro ki; ɔ 'toomki *Raa ute maakse paac. ⁸ Ɔndki kondɔ, ɔnte kɔnki nam asen derl ute taargen ren ren ken toɔ ser ey se! Taargen se iino gɔtn jikilimge tu ɔ gɔtn nakge tun ɔk toogo do *duni ki sum. Num naade se, bere, iino gɔtn al-Masi ki eyo. ⁹ Taa kaad ken Isa al-Masi ingo do naan ki se nakn Raa ɔk paac se utu gɔtn naan ki kici. ¹⁰ Aan gɔɔ naase 'dookkiga kalan ute al-Masi se, naase ɔnkiga nakge paac ute naana. Toogge ute nakgen ɔk toogo do jeege tu paac se, naan 6o dode ki.

¹¹ Aan gɔɔ naase 'dookkiga kalan ute al-Masi se, naase se j'ɔjsenga pɔndɔ na6o *kɔjn pɔnd naase se, tec aan gɔɔ gen jikilimge lee ted se eyo, num kɔjn pɔnd naase se, iino gɔtn al-Masi ki, naan 6o debm ɔɔjekiga dojege ro daa ro ken ɔjeki maakn *kusi ki se. ¹² Ken naase jaay *k'batizse sum se tec aan gɔɔ naase ooykiga ɔ j'ɔlsenga maakn ɔaad ki ute al-Masi. Ɔ ken naase jaay 'teekiro maan se, tec aan gɔɔ ooy durkiga ute al-Masi tele, taa naase aalkiga maakse do toogn Raa ken durino daan yoge tu se. ¹³ Ɔ do dakin se, naan Raa ki se naase aan gɔɔ jee ooyga kooyo taa kusi ken naase lee 'tedki ɔ naase se aan gɔɔ jee ɔj te pɔnd eyo*. Gar ɔorse ute al-Masi se, Raa edsenga kaaja ɔ naan se toɔjekiga kusi jege se paac naata. ¹⁴ Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa toɔjekiga se jege se naatn ɔ nakn ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ɔjeki mindjege se kic, naan toolinga naatn ɔ naan tupinga ro kaag ki ute naana. ¹⁵ Toogge ute nakgen

* **2:13** Jee ɔj te pɔnd ey se, Yaudge aakde aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo.

ok tɔɔgɔ do jeege tu paac se, Raa bɔɔyɔdenga naatn maakɲ gaardege tu. Ute kooy kɛn Isa ooy do kaag ki se, naan cirdega. Naan tɔk leedenɔ naan jeege tu ɔɔ ɔldɛ sɔkɔɲ tɔɔldɛ.

¹⁶ Taa naan se ɔ, ɔntɛ kɔnki nam asen kɔɲɲ bɔɔrɔ dose ki taa kɔsɔ, taa kaaye, taa laagen jeege lee tɛda, taa ɔii *serkɲ gɛn taar kaal laapa, ey lɛ taa *ɔii sebit. ¹⁷ Naade se paac aan gɔɔ kaam nirl nakgen bɛɛ utu aɔɔ ɔaa naan ki. ɔɔ kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala. ¹⁸ Kɛn bin num, jeegegen tɛd rode aan gɔɔ jee ɔɔp rode baata ɔɔ lee eem *kɔdn Raage ɔɔ kɛn niiga num ɔkiɲ ɔɔɲ se, ɔntɛ 'kɔnki jee se asen kɔɲɲ bɔɔrɔ dose ki. Jee bin se saapɔɔ se gɛn jikilimge ɔɔ ɔlden naade magal rodege. ¹⁹ Naade se ɔɲ dɔɔk ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naan ɔɔ do *egliz ɔɔ 'jeelki kɛn tɛd bɛɛ ro ki te magaliɲ se, daan doa. ɔɔ daan do se ɔɔ kɛn tum ro paac, jaay tɛd kalarɲ se. ɔɔ jee Raage kic ɔɔ tec bini ɔɔ kɛn tɛddɛn jaay teep ɔaa ute naande se lɛ, Raa.

*Ooykiga ɔɔ durkiga ute *al-Masi*

²⁰ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔɔ nakgen ok tɔɔgɔ do *duni ki se ok tɔɔgɔ dose ki ey sum; num gan gɛn dɪ jaay naase ingki aan gɔɔ nakgen se utu ok tɔɔgɔ dose ki, jaay 'tookki gɛn tɛdn nakgen se aan gɔɔ jeegegen kɛn utu maakɲ duni ki rɔk se, ²¹ nakgen kɛn ɔɔ: «Nakɲ bin se ɔntɛ lekina, ɔntɛ kuuniɲa, ɔɔ ɔntɛ kɔsiɲa?» ²² Nakgen se paac taad te nakgen kaadɪɲ utu deele. ɔɔ nakgen se lɛ, jikilimge ɔɔ lee saapa ɔɔ dooyiɲ jeege tu gɛn tɛda. ²³ Deere, nakgen kɛn naade taad ɔɔ gɛn tɛda se, naade saapiɲ ɔɔ ute naan se ɔɔ, aɔɔn kɛdn jeel-taara, taa naade taad ɔɔ ɔɔp roi baata ɔɔ 'dabar roi ɔɔ 'tɛd nakgen kɛn jeege taad ɔɔ gɛn tɛda se. Num gan nakgen se paac se, tɔɔl sɛr eyo ɔɔ ɔɲ tɛd debkilimi ɔɲ bɔɔb ok rɔɲ eyo.

3

¹ Taa naan se ɔɔ aan gɔɔ naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen kɛn maakɲ raa ki, gɔtn ese ɔɔ kɛn al-Masi utu ing do ji daam *Raa ki. ² Kɛn bin num, ɔntɛ 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakɲ raa ki. ³ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔɔ 'kingse se Raa utu bɔɔbsesiɲ kaam ji al-Masi. ⁴ Al-Masi kɛn kingse kaam jiɲ se, jaay ɔiiɲ aɔɔ naar teecnɲ pirsil se, naase kic aki naar 'teecnɲ pirsil ute naana maakɲ *nookiɲ ki.

*Kiɲg kiji ute *al-Masi*

⁵ ɔɔ nakgen jig eyo do naan kɛn utu maakse ki se, 'tɔɔliɲki naata aan gɔɔ: kɛesn naapm rɛɲ rɛɲ, nakɲ asen tujɲ naan Raa ki, nakɲ daa ro ɔɔ jea, maak-saapm *kusiɲa ute tama, taa tama se tɛdga raa jeege. ⁶ Taa nakgen jig ey ese se ɔɔ, kɛn utu ano ɔaa ute maak-taar Raa do jeege tun kɛn baate tookɲ taariɲ se. ⁷ Naase kic, do dɔkiɲ se, ingkiro bini ɔɔ 'lee 'tɛdkiro nakgen jig ey se kici. ⁸ Num ɔɔrse se, nakgen se paac ɔɔdki dose ro ki aan gɔɔ: maak-taara, taamooyo, nakɲ kusiɲa, naaja ɔɔ taargen gɛn taad ey se kic ɔɔ, ɔntɛn 'teecnɲ taarse ki. ⁹ ɔɔ ɔntɛ 'tɛdki taar-kɔɔbɔ ute naapa; taa kingse do dɔkiɲa ɔɔ ute naksen jig ey naase 'lee 'tɛdki se lɛ, rɛsiɲkiroga naatn. ¹⁰ ɔɔ ɔɔrse naase 'tɛdkiga jee kiji ɔɔ Raa Mɛl Kaaljege se daayum tɛdsenga aɲki tecɲ naana, taa aɲki jeel kɔkɲ mala mala.

¹¹ Taa naan se ɔɔ maakse ki se: kɛn kɔd Greki, kɛn kɔd Yaudi, debm ɔjga pɔndo, debm ɔj te eyo, debm cɛkɛ, jee kaagge, jeegegen bulge lɔɔu jeegegen bulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapiɲ tap ɔɔ gɔɔ.

Num ken cir paac se, al-Masi, naan 6o do nakge tu paac ɔo utu maakɲ jeenge tu paac.

¹² Taa naan se 6o naase se Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔdɔ ɔo 'tɛdkiga jee naange ken naan jede. Bin num ɛɛjki do naapge tu, 'tɛdki bɛɛr ute naapa, ɔɔpki rosege baata, 'tɛdki jee dalul ɔo 'tɛdki jee maakde deere. ¹³ ɔo 'sɛrkki naapa ɔo ken maakse ki jaay deb kalan tujga naapɲ ki se, ɔkki naagn naapge; aan gɔɔ Mɛljege tɔɔlsenoga kusiɲse se, naase 'tɛdki kaldɛ naapge tu bin kici. ¹⁴ Ken bɛɛr cir paac se, 'jeki naapa ɔo ken naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tɛdn kalan tak. ¹⁵ ɔn lapi al-Masi se 'king maakse ki taa Raa dan seno se taa aki king ute lapi te naapa, taa naase 'tɛdkiga aan gɔɔ ro kalan. ɔo daayum ing 'tɔɔmki Raa.

¹⁶ ɔn taar al-Masi ute bɛɛn se 'doocɲ maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala ken naase ɔkki se. ɔo aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔɔmin ki ute kaagen ken k'lee k'j'eemsɲa ɔo magalɲ ki ute kaagen *Nirl Salal ɔl jeege lee tɔɔmsɲ se. ¹⁷ Taargen paacɲ ken naase 'ɔaanki ɔa taada ute nakgen paacɲ naase 'ɔaanki ɔa tɛda se, 'tɛdɲ ki ute ro Mɛljege Isa. ɔo ute doobm naan se, naase 'tɔɔmki Raa Bubu kici.

King bee gen jee al-Masige

(Ep 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸ Naase mɛndge: 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ jee uun doobm Mɛljege lee tɛdn se. ¹⁹ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege ɔo ɔnte taaddeki ute taar tɔɔgɔ. ²⁰ Gaange: 'tookki paac taar ken sege ute bubsege; kɛse 6o nakɲ ken tɔɔl Mɛljege tu. ²¹ Naase bubm gaange se, ɔnten 'tɛdki gaansege se maakde aden taara, ey num naade maakde 'taju.

Bulge ute mɛldege

²² Naase bulge se: mɛlsegen do naan ki se taardege paac 'tookdesɲ ki. Ken naade gɔtɔ kic 6o 'tɛddeki naabdege jiga. ɔo ɔnte 'tɛdɲ ki aan gɔɔ naase 'jeki raapm maakɲ jikilimge sum, num gan 'tɛddeki naaba ute maakɲ kalan taa naase se 'ɔeerki Mɛljege tu. ²³ Num naabm ken naase 'ɔaanki ɔa tɛda paac se, 'tɛdɲ ki ute maakse paac aan gɔɔ naabm gen Mɛljege ɔo ɔnte 'kaakɲ ki aan gɔɔ naabm gen jikilimge sum. ²⁴ Naase 'jeelki Mɛljege utu asen kɛdn bɛdse ute jeenge. ɔo Mɛljege se, naan 6o *al-Masi ɔo naabm ken naase 'tɛdki se le, 'tɛdɲ ki naan ki. ²⁵ Num debm 'tɛd *kusiɲ se, kusiɲ se, utu an tɛrl don ki; taa Raa se, naan bɛɛr nam eyo.

4

¹ Naase mɛlge se: bulsege se 'tɛddeki nakɲ ute doobiɲa ɔo ken met ki taa 'jeelki naase kic ɔkki Mɛle maakɲ raa ki.

Pɔl de jee al-Masigen Kolos ki

(Ep 6.18-20, 5.14-17)

² Daayum aayki kaamse eemki *Raa, ɔnte 'toodki bia, 'tɔɔmki Raa. ³ ɔo 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje kici: taa naan ajen kɔɔdn doobo gen ɔa taadn nakɲ ken gɔtn *al-Masi ki jaay *jeege jeel metɲ ey se. Taa naan se 6o, maam j'ɔkum dangay ki taariɲa. ⁴ 'Tɔndki mɛtn Raa taa taar ken maam m'je m'an taadɲ tak se 'toodn tal.

⁵ Maakɲ jeege tun doobm al-Masi ki ey se, ingki do metɛkse ki. ɔo ken doobiɲ jaay utu se, naase 'tɛddeki bɛɛr. ⁶ ɔn taarsegen naase aki taad se, 'taadɲ ki ute taargen nijimi ɔo bɛɛr. Bin 6o nanɲ nanɲ kic 6o anki tɛrl taar ute doobiɲa.

Pəl nanj taariṇa ɔɔ ɔlden tɔɔsɛ

⁷ Genaaje Tisik kɛn debm tɛdn naabm tuj ɔrmin ey kɛn naaje k'jenki ɔɔ kɛn tɛdn naabm Mɛljege ute maam tɛl se, naan ɔo debm asen ɔaa taadn labarum paac. ⁸ Maam m'ɔlin gotse ki tap ɔo taa naan asen ɔaa taadn labarje ɔɔ asen ɔaa kɛdn kaay kaama kici. ⁹ Onezim kɛn k'jenki, naan kic genaajegen tuj ɔrmin eyo, ɔo goon naan se mala se utu 'ɔaa ute Tisik. Naade se ɔo asen ɔaa taadn nakɛ kɛn aan doje ki paac gotn ara se. ¹⁰ Aristarkɛ kɛn maakɛ dangay ki ute maam ara se, 'tɛdsen tɔɔsɛ ɔo Markɛ goon taasn Barnabas kic, 'tɛdsen tɔɔsɛ. Markɛ ese ɔo, maam m'taadnsenoga taad mɛtn taariṇ m'ɔɔ kɛn naan jaay ɔaaga gotse ki num, ɔkin ki jiga. ¹¹ Isa, kɛn k'danɛ Justus se, 'tɛdsen tɔɔsɛ kici. ɔo maakɛ Yaudge tun took aal maakde do Isa ki se, naade se sum ɔo, kɛn tɛd naaba ute maama gen *maakɛ Gaar Raa. Naade se ɔo, kɛn ɛdum kaay kaama.

¹² Epaprasn, gen naase mala se kic, 'tɛdsen tɔɔsɛ. Naan se debm tɛdn naabm Isa *al-Masi. ɔo naan se daar cir gen tɔnd mɛtn Raa taa naase, taa naase daayum aki king tɔɔgo, aki tɛdn jee Raagen mɛc ɔo taa naase aki 'dɔɔkɛ maakse gen tɛdn nakɛ kɛn Raa maakin jen ro ki. ¹³ Epapras se, naan tɛd naaba den aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ɔo maam Pəl se m'aakinga ute kaamuma. ¹⁴ Mɛdɛjege daptor Luk ute Demas kic tɛdsen tɔɔsɛ.

¹⁵ 'Tɛdki tɔɔsɛ genaage tun maakɛ geger kɛn Laodise ki. ɔo 'tɛdki tɔɔsɛ Nimpa ki ute jee *egliz kɛn lee tus maakɛ been ki se kici. ¹⁶ Kɛn naase 'dooyinkiga maktubm kɛn maam m'raan sesin se num, ɔlin ki egliz kɛn maakɛ geger kɛn Laodise ki se kici an dooyo. ɔo naase kic maktubm kɛn maam raanɛ jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesinoga num, 'dooyinki kici. ¹⁷ ɔo 'taadki Arsip ki: Naabm gen Mɛljegen ɔnɛsin kaam jin se, n'tɛdn n'aasin ute doobiṇa.

¹⁸ Tɔɔsn kɛn maam m'raan m'ɔlsen ese se, maam Pəl mala ɔo m'raanɛn ute jima. Maam se m'dangay ki. 'Saapki dom ki ɔo ɔnte 'dirigumki. ɔn Raa asen tɛdn beɛna.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɩ eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɩ eglizn Tɛsalonik ki

Eglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndɩn kaad kɛn naan ingo mɛrtɛ gɛn k-dige gɛn tɛdn naabm Raa se. Naan iino gɛgɛr Pilip ki ɔ baado aan maakɩ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki. Gɛgɛr Tɛsalonik se, naan maakɩ taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. Ɔ naade ɔk ɔkge dɛna ɔ dɛniɩ se Yaudge. Yaudgen mɛtinge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se 60 naade tuuriɩ gɔtn ese. Pɔl raan jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se 60 naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔkɩ mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔ maktubm ara se 60, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raan deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakɩ Kitapm kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege se, naan 60 k'raanɩ deete. Pɔl ɛd kaay kaama gɛnaage tun Tɛsalonik ki ɔ taadden ɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkiɩ ɔɔɔ k'baansiɩ ute naaniɩa. Jee mɛtinge maakɩ jee Raage tu se ooyga kooyo naɔo Isa lɛ aan te ey ɔɔto. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔ jeegen ooy se tap 60 gɛn naade se 'tɛdn ɔ dɩ. Pɔl tɛrlden ɔ jeegen ooyga kooyo ute jee utu ing zɛɛɛ se, naade paac dɔɔk ute Isa al-Masi, taa ɔii kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raan ɔl tɔɔsiɩ jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl 60 m'raansɛn maktubm se ute Silban ɔ Timote, naase jee *egliz kɛn maakɩ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga gɛn Bubjege *Raa ɔ gɛn Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔn Raa asɛn tɛdn bɛɛna ɔ asɛn kɛdn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki (Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

² Daayum naaje k'tɔɔm Raa ɔ k'tɔnd mɛtiɩ k'j'ɔn ey kici taa naase paac. ³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakɩ naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔlsɛn 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔlsɛn naase 'tɛdki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki. ⁴ Genaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔ naan 60 bɛɛr tɔɔdsɛno taa aki tɛdn jee naange. ⁵ 'Booyki, Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se naaje k'taadsɛno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔgɩ *Nirl Salal ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadsɛno se taar mɛt ki. Naase kic 'jeelki kaad kɛn naaje j'ingkiro tɛl se, nakgen naaje k'tɛdo paac se, k'tɛddɛno taa asɛn noogo.

⁶ Ɔ nakɩ kɛn Mɛljege tɛdo jaay naaje k'tɛd se 60, naase 'tɛdki aan gɔɔ gɛn naaje se kici. Deere, jeege dabarsɛnoga dɛna naɔo ute naan se kic 60, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm kɛn Nirl Salal ɛdsɛsiɩ se. ⁷ Bin 60 naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacɩ taa naan Masedoan ki ute kɛngen taa naan Akayi ki. ⁸ Deere, taar Raa se iino gɔtse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gɔto ɔaa se paac, jeege booyga kɛn naase aalkiga maakse do

Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kɔŋ kɔɔsn maaniŋ ey sum, ⁹ taa jeege paac ɔɔs maanse gen kɛn naase 'dɔɔd ɔkjekiro jiga kaad kɛn naaje j'ingɔ gɔtn naase ki se. Ɔɔ naade ɔɔs maanse taa naase raagen deer ey se, naase rɛs ɔɔnden kiga naata ɔɔ 'tɛrlkiga maakse gen tɛdn naaba Raa kɛn zɛɛɛ ɔɔ kɛn mɛt ki. ¹⁰ Borse, naase ing aakki kaak kaam Goon Raa adɛ ɔaa maakɪŋ raa ki, gooniŋ se ɔo, naan duriŋo daan yoge tu ɔɔ naan ɔo Isan kɛn ɔɔɔjekɪ dojege taa maak-taar Raa ɔɔy dojege tu eyo ɔii kɛn naan an kɔjɪ ɔɔɔ do jege tu se.

2

*Naabm *Raa kɛn Pɔl tɛd maakɪŋ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki
(NJKN 20.18-21,31-35; 2Kɔr 6.3-10, 12.12-15)*

¹ Gɛnaamge, naase mala 'jeeliŋki, kɛn naaje jaay j'ingɔ gɔtse ki jaay naase 'dɔɔd ɔkjekiro jiga se, cɛr eyo. ² Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔɔ k'naajenoga maakɪŋ gɛgɛr kɛn Pilip ki, jaay ɔo k'j'iin k'ɔaado gɔtse ki. Ey num jee wɔɔyjege se tap ɔo paac paac ɔɔjɛn doob eyo, naɔo Raa se, ɛɔjɛnga kaay kaama taa j'asen taadɪ Labar Jiga gen Isa *al-Masi. ³ Taa taar Raa kɛn naaje k'ɔaa k'taadse se, ɔk taar-kɔɔ eyo. Ɔɔ naaje lɛ k'j'ɔk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔɔ k'je kaan nam dal eyo. ⁴ Gaŋ Raa se naan aakje naaje j'an kɔŋ kaas se jaay ɔo, naan ɛɔjɛno Labar Jiga gen Isa se kaam jije gen ɔaa taadɪ jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je ɔo k'tɛdn nakɪ kɛn tɔɔl jikilimge tu eyo, num kɛn tɔɔl Raa ki, naan kɛn jeel nan saapm maakjege tu paac. ⁵ Taa naase 'jeelki, naaje k'j'ɔŋ k'taad te taar gen kaan nam dal eyo ɔɔ k'je te doobm tam eyo ɔɔ Raa kic ɔo jeele. ⁶ Ɔɔ naaje se k'jedɔ te doobm naase ɔo ajeki tɔɔm eyo ɔɔ k'je jee kuuy ɔo aje tɔɔm ey kici. ⁷ Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje ɔo kɛn k'jee magalsegen kɛn j'ɔk doobo ajekiga tɛdn naaba, gaŋ naaje k'j'ɔŋ k'tɛdɪŋo te naan se eyo. Num naaje j'ingɔ maakse ki se k'tɛdɔ jeege ɔɔn rode urlu aan gɔɔ ko gaangen kɛn aak do gɛndege tu. ⁸ Taa maak-je naaje k'j'ɔk dose ki se, k'je ɔo j'aseno taadɪ Labar Jigan gen Raa se sum eyo, num j'ɔŋ roje paac ɔo taa naase, taa naase 'tɛdkiga jee kɔɔŋ maakjege. ⁹ Deere gɛnaamge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔɔ do naab kɛn naaje k'tɛd jaay ɔɔr nanjeno tak tak se. Naaje k'tɛdɔ naaba nɔɔrɔ katara, taa maakse ki se naaje k'je k'kɔɔpm kaam ji nam eyo ɔɔ ute naan se ɔo, naaje k'taadse no Labar Jigan gen Raa se.

¹⁰ Naase kic ɔo saadjege ɔɔ Raa kic ɔo saadje: naaje j'ingɔ daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute doobiŋa ɔɔ nakɪ jaay akiro kɔŋ aak kus roje ki se gɔtɔ. ¹¹ Naase 'jeelki, maakse ki se, nana kic naaje j'aakiŋo doŋ ki aan gɔɔ bubm kɛn aak do gɛninge tu se. ¹² Naaje k'dɛjseno ɔɔ k'j'ɛdseno kaay kaama ɔɔ k'taadse no k'je aki king aan gɔɔ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki, naan kɛn danse no taa aki kɛnd maakɪŋ gaariŋ ki ɔɔ maakɪŋ *nookiŋ ki.

Pɔl tɔɔm Raa daala taa jee Raagen Tɛsalonik ki

¹³ Taa naan se ɔo naaje k'ting k'tɔɔm Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa kɛn naaje k'taadse no se, naase 'tookkiga do ki ɔɔ 'jeeliŋki taagen se gen jikilimge eyo num taar Raa. Ɔɔ deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tɛdn naaba maakɪŋ naase kɛn aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici. ¹⁴ Bin num gɛnaamge, naase kic 'tɛdkiga aan gɔɔ jee *eglizgen taa naan Jude ki kɛn tɛdga jee Isa al-Masige se. Naadɛ se, taasɛ Yaudgen

metinge lee dabardeno ɔ borse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici. ¹⁵ Naade Yaudge se 6o ken ɔolo Meljege Isa ute jee ken taad taar teeco taar Raa ki, ɔ naade se 6o ken lee dabarjeno naaje kici. ɔ nakgen Yaudge ted se ɔol Raa ki eyo ɔ naade se tedga jee wɔɔy jikilimge paac. ¹⁶ Naade Yaudgen ese se 6o, gaasjen gen taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔŋ kaaj eyo. Ken naade ted bin se naade lee ziif *kusiŋdege do kusiŋde ken naade lee ted se. ɔ borse se kusiŋde se deelga gɔtiŋa. Num do taar ɔoliŋ ki se, maak-taar Raa se, ɔɔyoga dode ki.

*Pɔl je 6aa kaakŋ jee Raagen maakŋ geger ken Tsalonik ki
(NJKN 17.14-16)*

¹⁷ Genamge, gɔtn k'j'iin k'j'ɔnseno sum se, daaniŋ dɔkga k'j'ɔŋ k'j'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic 6o, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute doobm gay kic 6o naaje k'je j'asen 6aa kaakŋ daala. Taa naaje se k'j'ɔk maak-je dose ki den aak eyo. ¹⁸ Taa naaje k'je k'kɔkŋ tɛrl j'asen 6aa kaaka, ken tap ki se maam Pɔl 6o m'taad m'dɔlga dɔlɔ gen 6aa kaak se, na6o *Bubm sitange se gaasjen doobo. ¹⁹ Genamge, 'jeelki, naase 6o jee ken naaje k'j'ɔnd doje dose ki, ɔ edjen maak-raapo ɔii ken Meljege Isa ade 6aa se taa naase se naaje doje tedn raan. Taa naase 6o ken 'taadki jeege tu paac ɔki naabje se, naabm jiga. ²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

¹ Anum ken naaje jaay j'ɔŋ te labarse ey se, j'ɔŋ j'aasiŋ te eyo, naaje k'j'uuno doa gen kɔɔpm king maakŋ geger ken Aten ki kalje ki, ² ɔ Timote se 6o naaje k'j'ɔliŋo gɔtse ki. Timote se naan genaaje ɔ naaje k'ted naabm *Raa kalan. Labar jigan gen Isa *al-Masi se, naaje k'taadn jeege tu telɛ. Naaje k'j'ɔliŋ gɔtse ki se taa asen noogo ɔ asen kedn kaay kaama ɔ taa naase aki king ɔɔgo doobm al-Masi ki. ³ Bin 6o, dubargen aan borse dose ki se asen kɔŋ kɔl naase anki resn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeeliŋki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu. ⁴ Kaad ken naaje k'j'inggo gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga j'ɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔ nakŋ se aanga dojege tu ɔ naan ese se, naase kic 'jeeliŋki. ⁵ Taa naan se 6o, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te gen king booy den eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa 6aa gɔtse ki taa amo 6aa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dey la? Maam m'beer m'ɔ sɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔ ute naan se naabjen k'ted daanse ki se 'kutn cɛɛ.

⁶ Borse, Timote ken iino gɔtse ki se aan ɔjenga ɔ naan 6aanjenoga ute labar jiga gen kaal maaksen do Raa ki ɔ gen maak-je ken naase ɔkki ute naapa. Naan taadjen ɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔ je ajeki kaaka aan goɔ naajen k'je j'asen kaak se kici. ⁷ Bin num genaamge, maakŋ nakge tun ɔɔŋ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase edjekiga kaay kaama ute kaal maakŋ naasen aalki do Meljege tu se. ⁸ Borse naase utu ingki ɔɔgo doobm Meljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tedga jiga. ⁹ Naaje j'ɔk taar ken 'kaasn jaay j'an ɔɔm Raa se tap 6o gɔtɔ, taa maak-raapm ken naaje j'ɔko taa naase naan Raa ki. ¹⁰ Nɔɔɔ katara naaje k'tɔnd metiŋ te maakje paac, taa ajen kɔɔdn doobo tɛr j'asen 6aa kaaka ɔ j'aseno dooy nakŋ ken naase 'jeelki te metiŋ ey bɔrtɔ doobm al-Masi ki taa aki 6aa ute naan se.

¹¹ ɔŋ Raa Bubjege mala ute Meljege Isa ajen kɔɔdn doobo k'6aa gɔtse ki. ¹² Maakje ken naase ɔkki do naapge tu ɔ do jeege tu paac se, ɔŋ Meljege

asesin̄ ziidn̄ 6aa ute naaniṇa, tecn̄ aan gɔɔ kɛn naaje k'jese naase se kici. ¹³ Ɔɔ tɛr, ɔn̄ Meljege asen tɔɔgn̄ maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tɛdn̄ jeegen *salal ɔɔ nam 'kɔn̄ dīm aak kus rose ki eyo, ɔii kɛn Meljege Isa al-Masi ade 6aa ute jeenge paac se.

4

Ɔn̄ki kingse se 'tɔɔl *Raa ki

(1Pr 1.14-16, 4.1-5; Ep 5.3-8; 1Kor 6.13-20)

¹ Gɛnaamgen ɔoobm *al-Masi ki, ɔorse do taar tɔɔlin̄ ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyesenoga te ɔoobm jaay naase aki king num tɔɔl Raa ki se. Deere, ɔorse se kingse se tecga aan gɔɔ naan̄ se. Taa naan̄ se ɔo naaje k'tɔnd metse ute ro Meljege Isa al-Masi se, kingse bin se, ɔkink̄i ɔɔn̄ɔ ɔɔ 'ɔaansin̄ki te naan̄ se. ² Taa naase 'jeelki nakn̄ kɛn naaje k'taadseno gen tɛda se, nakn̄ se Meljege Isa ɔo taad̄ jeege tu gen tɛda. ³ Nakn̄ Raa maakin̄ jen ro ki se, naan̄ je naase aki kɔn̄ rose paac naan̄ ki ɔɔ nan̄a kic ɔo ɔoobm kɔkn̄ ron̄a gen 6aa je mɛnd̄ jeege eyo ɔɔ gen 6aa je gaabm jeege eyo. ⁴ Ɔɔ maakse ki se, nan̄a kic ɔo ɔn̄ kingin̄ ute mɛndin̄ se tɛdn̄ aan gɔɔ kɛn Raa maakin̄ jen ro ki, ɔɔ bin se, jeege kic adɛn kaal maak ki; ⁵ ɔɔ ɔntɛn kɔn̄ki rose gen tɛdn̄ nakgen jig eyo kɛn maakse ɔo jea, aan gɔɔ gen jeegen jeel Raa mal eyo lee tɛd̄ se. ⁶ Ɔɔ nam ɔntɛn tujn̄ ro gɛnaan̄ kɛn ɔoobm Isa al-Masi ki ɔɔ ɔntɛn 'kaan̄in̄ dala. 'Jeelki, jeegen jaay tɛd̄ bin se, Meljege utu adɛn dabara ɔɔ taar se lɛ naaje k'taad̄ k'dɔɔlsenga ɔɔɔɔ. ⁷ Taa Raa danjekiro se taa j'aki king ɔo gen tɛdn̄ nakgen jig ey kɛn maakjege je se eyo, num gan̄ taa j'aki tɛdn̄ jee *salal. ⁸ Taa naan̄ se ɔo, debm kɛn jaay baate booy kuun taarse se, naan̄ ɔɔd̄ und debkilim eyo, num naan̄ ɔɔd̄ und Raa debm ɛdsen Nirlin̄ Salal se.

⁹ Gɛnaamge, gen maak-je daanse ki ute naapa se, naaje j'asen kɔn̄ raan̄ taarin̄ ey sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki ɔɔ 'jeki naapa. ¹⁰ Deere, gɛnaagen Masedoan ki se, naase 'jedeki paac. Num naaje j'ɛdsen kaay kaama, maak-je ese se ɔaansin̄ki ute naaniṇa. ¹¹ Ɔɔ aayki kaamse taa aki king ute tɔɔse ute naapa, ɔntɛn kɔlki dose maakn̄ taar jeege tun kuuy. 'Tɛdki naaba ute jisege mala jaay ɔo aki kɔn̄ dīm anki tingi, aan gɔɔ kɛn naaje k'dooyeseno. ¹² Kɛn kingse jaay tec bin se, jeegen jeel Raa mal ey jaay 'kaakn̄ se, asen kaal maak ki. Ɔɔ naase kic ɔo 'jeki nam ɔo asen kul eyo.

Bii kɛn Meljege Isa ade tɛrlɛ

(1Kor 15.19-58)

¹³ Gɛnaamge, naaje k'je naase aki jeele nakn̄ kɛn utu 'kaan do jeege tun ooyga kooyo, taa naase aki king maakn̄ maak-tuj ki eyo, aan gɔɔ jeegen jaay nakn̄ naade an kɔnd dɔdɛ ro ki gɔt se. ¹⁴ Kɛn naajege jaay k'jeelki Isa se naan̄ ooyoga ɔɔ duroga daan yoge tu num, bin se, naajege kic k'jeelki jeegen aalga kaal maakdɛ do Isa ki jaay ooyoga kooy se, ute ɔoobm Isa se, Raa utu adɛn duru daan yoge tu kici. ¹⁵ 'Booyki, kɛse ɔo taar Meljege dooyno jeege ɔɔ naaje k'je j'asesin̄ taada: ɔii kɛn Meljege ade 6aa se, naajegen j'utuki zɛɛɛ do naan̄ ki se j'aki kɔn̄ deel kɔn̄ jee kɛn ooyga kooy se eyo. ¹⁶ Taa ɔii kɛn Meljege ade 6aa se, naan̄ mala 'taadn̄ makɔn̄ɔ, ade kund kulu magal kɔd̄inge tu ɔɔ naan̄ 'dan̄ jeege. Naan̄ kɛn se, k'tuuy pul Raa ɔɔ Meljege mala ade ɔooy maakn̄ raa ki ɔɔ jee ooyoga kooy ɔoobm *al-Masi ki se, naade se ɔo ade dur daan yoge tu deete. ¹⁷ Jaay ɔo Raa ajeki tɔsn̄ naajegen j'utuki k'zɛɛrki, j'aki tum ute naade tɛlɛ ɔɔ j'an̄ki 6aa ɔɔɔdn̄

Meljege raan maakɔ gapar ki, ɔ j'aki ɔa tɪŋg ute naana ɔen daayum.
 18 Ute taargen se ɔ, ɛdki 'kaay kaama naapge tu.

5

Ingki zɛɛr daayum

(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)

¹ Genaamge, ɔen kaadiɔa ute ɔiɪn kɛn Meljege ade ɔa se, naase 'jeki j'asenga raan jaay ey sum, ² nakgen se naase mala kic ɔo 'jeeliŋki jiga: *ɔiɪn Meljege ade ɔa se tecɔn aan ɔɔɔ debm ɔoogɔ ɔaado daan nɔɔr ki. ³ Kaad kɛn jeege deekɔ ɔɔ: «Naaje j'ingki ute tɔɔse ɔo nakɔn ajenki tujɔn maakjege lɛ ɔɔtɔga sum se,» kaad kɛn se sum ɔo, ɔɔtɔ se naar tujɔn kasak kasak, aan ɔɔɔ mɛnd mɛndkaama kɛn maakiɔ tuuniɔn ɔen koojo, ɔo ɔii kɛn se naade 'kɔn kaan kɔt eyo.

⁴ Num, naase genaamge, naase lɛ ingki maakɔ ɔɔt kɛn ɔɔɔ ey se; taa naan se ɔo, ɔii se kic asen kɔn kɔkɔ do jise ki aan ɔɔɔ debm ɔoog eyo. ⁵ Taa naase paac 'tɛdkiga gaan ɔɔt kɛn wɔɔɔɔ ɔo jee maakɔ katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakɔ nɔɔr ki eyo ɔo maakɔ ɔɔt kɛn ɔɔɔ eyo.

⁶ Taa naan se j'ɔntɛn 'toodki bia aan ɔɔɔ jeegen kuuy ɔɔrse tood tood se, num j'ingki zɛɛɛ ɔo k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege. ⁷ Jee toodɔn bige se lɛ, lee tood nɔɔr ɔo jee kaay kooŋge kic lɛ, lee taay toon nɔɔr. ⁸ Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki ɔo maak-je kɛn k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusɔn aan ɔɔɔ saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan ɔo debm ajeki kaaja, ɔo naan se tec aan ɔɔɔ debm ɔnd baay maala ɔo don ki. ⁹ 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔn kaaja ute doobm Meljege Isa al-Masi ɔo taa maak-taariɔn 'ɔɔɔɔ dojege tu eyo. ¹⁰ Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin ɔo jeegen kɛn utu ing zɛɛɛ, ey lɛ jeegen kɛn ooyga kooɔ se, naajege paac j'ing k'ɔɔɔkki ute naana. ¹¹ Bin num ɛdki kaay kaama naapge tu ɔo 'tɔɔgki maakɔ naapge, aan ɔɔɔ kɛn naase lee 'tɛdiŋki tɛd se.

Pɔl nan taariɔa ɔo tɛddɛn tɔɔse

(Rm 12.17-21)

¹² Genaamge, k'deeksɛni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar tɛd naaba daanse ki se, aaldeki maak ki. Taa naade se, Meljege ɔo ɔldɛno taa asen tɔɔɔɔ ɔo asen dɛje. ¹³ Taa naabm naade tɛd daanse ki se ɔkɔdɛki ɔɔɔɔ ɔo jedeki. Ingki ute tɔɔse ute naapa.

¹⁴ Naaje k'deeksɛni genaamge, jee kaar-naabge se 'mooyɔdɛki. ɛdki kaay kaama jeege tun maakɔ ing kaam kalan eyo, ɔo jeege kɛn ɔk tɔɔg ey se 'noogɔdɛki ɔo ɔnki maakse 'tɛdn deere ute jeege paac. ¹⁵ ɔndki kɔndɔ kɛn nam jaay tɛdi *kusɪɔ se, ɔnte tɛrlɪɔsɪɔa, num daayum 'jeki ɔen tɛdn bɛɛ ute naapa ɔo ute jeege paac.

¹⁶ Daayum ingki te maak-raapo. ¹⁷ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa. ¹⁸ ɔo maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛse ɔo nakɔn kɛn Raa maakiɔn jɛn ro ki ɔo anki tɛda, naasen kɛn doobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹ Naabm *Nirl Salal je tɛda se, ɔntɛn 'gaasiŋki; ²⁰ jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔnte kuum kaaliŋki naan ki. ²¹ Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkiɔ jiga jaay ɔo, kɛn bɛɛ maak ki se, uunki. ²² Napar kusɪŋge paac se ɔɔdki dose ro ki.

²³ ɔn Raa mala kɛn ɛdɔjeki tɔɔse se, asen tɛdn aki tɛdn jee salal mala mala ɔo rose, kose ɔo nirlse se ɔn Raa an ɔɔɔbm jiga ɔo bin se j'kɔn ne diɔm aak

kus rose ki eyo ɓii kɛn Mɛljege Isa al-Masi aɗe ɓaa se. ²⁴ Raa ɗanɓeno se, naan 'kɔɲ tɛɗn nakɲ se, taa naan se debm tuj ɔrmin eyo.

²⁵ Gɛnaamge, naase kic 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje.

²⁶ 'Tɛɗki tɔɔɛ gɛnaage tun paacɲ ɗoobm al-Masi ki ɔɔ baam 'tɔkki naapa ɔɔɲɔ aan gɔɔ gɛnaa naapge.

²⁷ Maam m'ɗeekseni ute ro Mɛljege, kɛn maktubm se jaay ɔɲɲkiga num, 'dooyinɲki naan gɛnaage tu paac. ²⁸ Ɔɲ Mɛljege Isa al-Masi 'tɛɗn ute naase ɔɔ asen tɛɗn bɛɛɲa.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raan̄n̄ eglizn Tesalonik ki Kupm m̄etn taar taad̄jeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raan̄n̄ eglizn Tesalonik ki

Maktubm Tesalonik gen k-dige se, taadn̄ m̄etn ko taar ken Pəl taaddenoga taad̄ m̄etn̄ maakn̄ maktubin̄ ken deet deet se. Biige l̄ deel deele ɔɔ gɔtɔ kic l̄ ɓaa ɓaa ute naanina ɔɔ Isa l̄ aan te ey ɓortɔ. K̄ese 60 nakn̄ ken ɔl jee al-Masigen Tesalonik ki uun nirl̄de ro ki. Tesalonik ki se, jee al-Masigen m̄etinge, taad̄ ɔɔ: ɓii ken al-Masi ano ɓaa se, deelga (kon̄ 2.2). Ɔɔ jee m̄etinge l̄ taad̄ ɔɔ al-Masi utu ade naar ɓaa d̄ey se, naade baate t̄ɛdn̄ naaba (kon̄ 3.6-12). Maktubm ken Pəl raan̄ ara se, je taadn̄ jee al-Masige tun Tesalonik ki ɔɔ j'ɔnt̄e naar tookn̄ yɔkɔdɔ aan gɔɔ k'l̄'aanga gɔtn̄ kaan ki. Maakn̄ kingd̄e ken naade in̄g aak kaak kaam Isa se, aden̄ kɔn̄ gaasn̄ gen t̄ɛdn̄ naabm̄ ken naade an̄ king ro ki eyo. T̄er Pəl taad̄den ɔɔ kusiñ se ziid̄ ɓaa ɓaa ute naanina ɔɔ debm̄ ken Pəl dan̄in̄ debm̄ kusiñ se l̄, nakgen kusiñ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac se utu 't̄ɛdn̄ kaam jina. Ken Isa ade ɓaa aan gɔɔ M̄el jeegen do naan̄ ki se, debm̄ kusiñ se naan̄ utu an̄ kutin̄ kap. Bin se k'l̄'in̄g do m̄et̄ekde ki.

Pəl ute Silban ɔɔ Timote raan̄ ɔl tɔɔse jeege tun Tesalonik ki

¹ Ken ara maam Pəl 60 m'raans̄en maktubm se ute Silban ɔɔ Timote jee *egliz ken maakn̄ ḡeger ken Tesalonik ki, ken 't̄ɛdkiga gen Bubjege *Raa ɔɔ gen M̄eljege Isa *al-Masi. ² Ɔn̄ Bubjege Raa ɔɔ M̄eljege Isa al-Masi asen t̄ɛdn̄ b̄ɛɛde ɔɔ asen k̄ɛdn̄ lapia.

Pəl ɛd̄ kaay kaama jee Raage tu

(1Tes 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)

³ Genaamge, daayum naaje k't̄ɔom Raa taa naase ɔɔ k̄ese nakn̄ jiga gen t̄ɛda, taa kaal maaks̄en do Raa ki se ziid̄n̄ ɓaa ute naanin̄ d̄et d̄et ɔɔ maak-je ɔkki do naapge tu paac se kic 60, ziid̄n̄ ɓaa ute naanina. ⁴ Taa naan̄ se 60 naaje j'ɔs̄ maanse maakn̄ *eglizge tun kuuy se kic 60, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse gen kaal maakse do Isa *al-Masi ki ɔɔ ute dubar ken jeege lee dabarse se ɔɔ ute nakgen ɔn̄ ken aan dose ki kic 60, naase ɔn̄ aasin̄ki.

⁵ Nakgen se je ajeki taadn̄ kɔjn̄ ɓɔɔr ken Raa utu kɔjn̄ do jeege tu se ute doobina. Bin 60 Raa ɔn̄ nakgen se jaay aan dose ki se taa asen t̄ɛdn̄ naase jeegen an̄ki kaasa gen ken k̄end̄ maakn̄ gaarin̄ ki. Taa naan̄ se 60 naase lee 'dabarki se. ⁶ Deere, Raa se naan̄ debm̄ daan̄ ki ɔɔ naan̄ se utu dabar jee ken lee dabarse se. ⁷ Ɔɔ naasen maakn̄ dubar ki se, Raa utu asen k̄ɛdn̄ gɔtn̄ tɔɔl maaka ute naaje kalan̄, ɓii ken jeege 'kaakn̄ M̄eljege Isa ade ɓɔɔy maakn̄ raa ki ute k̄ɔd̄ingen tɔɔg se. ⁸ M̄eljege ade ɓɔɔy ute poodn̄ ɔk zir zir, taa utu dabar jeegen jeel Raa mal eyo, ɔɔ ken baate ɓɔɔy kuun taar Labar Jiga gen M̄eljege Isa se. ⁹ Dubar naade se Raa utu aden̄ kutn̄ kode gen s̄ɔr̄akiña. Naade se utu 't̄ɛdn̄ d̄ɔkɔ ute M̄eljege ɔɔ kɔn̄ kaakn̄ tɔɔgin̄ ken wɔɔr gɔtɔ k̄ɛl̄en̄ k̄ɛl̄en̄ se eyo, ¹⁰ ɓii ken M̄eljege ade ɓaa se. Bii ken se 60, jeege paacn̄ ken aal maakde do naan̄ ki an̄ kaak se an̄ tɔɔm̄ ɔɔ jeegen

jaay tɛdga jee naange se, naade an̄ *nooko. Ɔ naase kic lɛ ute saadn̄ naaje se, 'took aalkiga maakse don̄ ki.

¹¹ Taa naan̄ se 60, daayum naaje k'tɔnd mɛtn̄ Raa taa naase, taa Raa asen tɛdn̄ an̄ki kaasa ro nakge tun naan̄ dan̄seno ro ki. Ɔ an̄ tɔɔgn̄ Raa se asen noogo aki tɛdn̄ nakgen̄ jiga aan̄ gɔɔ kɛn̄ maakse jea ɔ kaal maakse se asen kəl naase aki tɛdn̄ naaba jiga. ¹² Bin̄ 60 jeege nookn̄ ro Mɛljege Isa al-Masi taa naase, ɔ naase kic j'ase tɔɔmɔ taa naan̄a ɔ kɛse bɛɛ gɛn̄ Raajege ɔ gɛn̄ Mɛljege Isa al-Masi.

2

Nakn̄ 'kaan jaay 60 Isa ade 6aa

¹ Gɛnaamge, Mɛljege Isa *al-Masi utu ade 6aa ɔ naajege j'utu j'aki tusn̄ cɛɛn̄ ki. Taa naan̄ se naaje k'taad̄sen̄ j'ɔɔ: ² nirlse ɔnt̄en naar teece ɔ ɔnt̄en '6eerki do taar kɛn̄ jeege taad̄ ɔ *6iin̄ Mɛljege ade 6aa se aanga. Taar se kɛn̄ nam taad̄ taar teeco taar *Raa ki 60 6aad̄o taad̄seni, lɔ kɛn̄ nam kuuy 60 taad̄sen̄ ute taariṇa ey lɛ kɛn̄ nam 60 taad̄sen̄ ɔ naaje 60 k'raan̄iṇa, ɔnt̄en 'tookki do ki.

³ Ute doobm̄ taar gay kic 60, ɔnt̄en kɔn̄ki nam asen d̄erlɛ. Bɛɛki se, kɔr jee d̄ena 'kɔɔdn̄ kund Raa se, Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ * kɛn̄ Raa an̄ kutin̄ maakn̄ pood̄ ki se, j'utu j'an̄ kaakn̄ tal. ⁴ Debm̄ Kusin̄ ese se 'gaasn̄ jeege gɛn̄ keem Raa ey lɛ gɛn̄ kergn̄ naan̄ nakge tun kuuy. Bini, naan̄ 6aa kɛnd̄ kisin̄ kinḡ maakn̄ 'Bee Raa† ki ɔ taad̄n̄ jeege tu deek ɔ: maam se 60 m'Raa.

⁵ 'Saapki tu kaad̄ kɛn̄ j'in̄gk̄iro tɛl se do nakge tun se maam m'taad̄senoga ey la? ⁶ Borse Debm̄ Kusin̄ kɛn̄ deel te gɔtin̄ ese se nakn̄ gaasin̄ doobo se naase kic 'jeelin̄ki; num kɛn̄ kaad̄n̄ Raa ɔnd̄in̄ se aasga jaay, naan̄ utu ade teecn̄ tal. ⁷ Tɔɔgn̄ kɛn̄ k'jeel mɛtin̄ eyo gɛn̄ Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ se borse naan̄ tɛd tɛdn̄ naab̄iṇa na6o bini debm̄ gaasin̄ doobo se 'tɛdn̄ gɔtɔ jaay 60 j'utu j'an̄ kaakn̄ naan̄ ade 'teecn̄ tal. ⁸ Gɔtn̄ se Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ ese se j'utu j'an̄ kaakin̄ teecn̄ tal, ɔ kɛn̄ Mɛljege Isa jaay ade 6aa se, ute kuul 'teecn̄ taarin̄ ki se sum 60 an̄ tɔolin̄ mak ɔ ute tɔɔgin̄ se naan̄ utu an̄ kutn̄ kap. ⁹ Kɛn̄ Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ ese ade 6aa ute tɔɔgn̄ *Bubm̄ sitange se, naan̄ 'tɛdn̄ napar nakn̄-kɔɔ6ge ute nakgen̄ magal magal deel do se, taa an̄ d̄erl̄ jeege. ¹⁰ Naan̄ 'tɛdn̄ napar nakgen̄ jig ey se kaam d̄ena taa an̄ d̄erl̄ jeege kɛn̄ 6aa 6aa gɔtn̄ kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookn̄ do taar kɛn̄ mɛt ki eyo. Ey num kɛn̄ naade jaay booy uunoga kuun̄ num, daan̄ Raa ad̄eno kaaja. ¹¹ Taa naan̄ se 60, Raa ɔlden̄ saapm̄ gɛn̄ bi dode, kɛn̄ ɔlde naade aal maakde do nakn̄ kɛn̄ mɛt ki ey se. ¹² Taa naan̄ se 60 jeege jaay baate tookn̄ do taar kɛn̄ mɛt ki ɔ maakde-raapo gɛn̄ tɛd̄ *kusin̄a sum se, bɔɔrɔ utu kooɔn̄ dode ki.

Naase se jee Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔd̄o (1Pr 1.2-9)

¹³ Gɛnaamge, naasen̄ kɛn̄ Mɛljege jese, daayum naaje k'tɔɔm̄ Raa taa naase. Taa kaad̄ kɛn̄ Raa utu aal kaal duni se 60 naan̄ bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔd̄o taa asen̄ kaaja ute tɔɔgn̄ *Nirl̄ Salal. Naan̄ tɛdsen̄ naase 'tɛdkiga jee naange ɔ aajse se taa naase 'tookkiga took do taar kɛn̄ mɛt ki. ¹⁴ Raa dan̄seno se taa asen̄ kaaja ute Labar Jigan̄ gɛn̄ *al-Masi kɛn̄ naaje

* 2:3 Debm̄ Kusin̄ ese se naan̄ debm̄ wɔoy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taad̄n̄ ute Bee Raa magal kɛn̄ maakn̄ gɛgɛr kɛn̄ Jeruzalem ki.

k'taadseno se, taa naase aki k̄end maakn̄ *nookn̄ gen M̄eljege Isa al-Masi ki.

¹⁵ Taa naan̄ se, genaamge, 'daarki t̄oḡo ɔ nakgen paacn̄ naaje k'taadseno ute taarje, ey l̄ k'raanseno maakn̄ maktub ki gen t̄eḏa se, injki do ki.

¹⁶ Ǿn̄ M̄eljege Isa al-Masi naan̄ mala ɔ Bujjege Raa k̄en jejeki, ɔ ute b̄eēn̄ se, eḏje ki kaay kaam gen daayum ute nakn̄ j'anki k̄ond dojege do Raa ki gen k̄on̄ kaaja, ¹⁷ asen s̄el maakse ɔ asen k̄eḏn̄ t̄oḡo gen t̄eḏn̄ nakgen b̄eē, ɔ b̄eē ese se maakn̄ nakge tun naase 't̄eḏki ey l̄ do taarge tun paacn̄ k̄en naase 'lee taadki kici.

3

*'T̄ondki m̄etn̄ *Raa taa naaje
(Rm 15.30-32)*

¹ Genaamgen ḏoobm̄ *al-Masi ki, ɔorse do taar t̄oḷn̄ ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 't̄ondki m̄etn̄ Raa taa naaje, taa taar M̄eljege se naar w̄oḡn̄ ɔaa ḡoto ɔaa se paac ɔ jeege an̄ kaal maak ki aan̄ ḡoo k̄en naase aal̄n̄ki maak ki se kici. ² 'T̄ondki m̄etn̄ Raa taa naaje kici, taa Raa ajen b̄oḡbm̄ ro jeege tun t̄oḷ eyo ɔ k̄en jig ey se, taa jeege paac l̄ took aal maakḏe do taar k̄en naaje k'taad se eyo.

³ Num M̄eljege se, naan̄ debm̄ tujn̄ ɔrmin̄ ey se, naan̄ asen k̄eḏn̄ t̄oḡo ɔ asen b̄oḡbm̄ ro *Bubm̄ sitange tu. ⁴ Taa naase se, M̄eljege taad̄jenga maakje ki ɔ naaje k'jeel̄n̄ maakje ki, nakn̄ naaje k'taadseno se, 't̄eḏ ɔaans̄n̄ki ute naan̄ina. ⁵ Ǿn̄ M̄eljege asen t̄eḏn̄ maakse ki ɔ naase aki 'jeele Raa se naan̄ jejeki ɔ nakgen aan̄ dose ki se naase an̄ki s̄erke aan̄ ḡoo gen al-Masi s̄erkin̄o se.

'T̄eḏki naaba aan̄ ḡoo gen P̄ol se

⁶ Ǿ ɔorse genaamge, naaje k'taadseni ute ro M̄eljege Isa *al-Masi se j'oo: genaagen ḏoobm̄ al-Masi ki k̄en jee kaar-naabge ute naad̄e k̄en baate king do taar naaje k̄en k'ḏooydeno ro ki ey se, naase iikki naatn̄ c̄eḏde ki ḏoko.

⁷ Taa naase kic 'jeelki, kaad̄ k̄en naaje k'tingkiro t̄el se, naaje k't̄eḏo te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 't̄eḏki naaba aan̄ ḡoo naaje. ⁸ Naaje j'oo te k̄asn̄ nam c̄er eyo, num n̄ooḡo katara naaje k'dabar k't̄eḏo naaba j'ooḡ k'nan̄o tak tak taa k'je k'k̄oḡpm̄ kaam jise eyo. ⁹ Ey num naaje se j'ok̄ ḏoobo k̄en k'je se naase ajeki k̄eḏn̄ k̄ooḡ. Num k̄en naaje k't̄eḏn̄ naaba se k'je taa naase kic aki t̄eḏn̄ naaba bini. ¹⁰ K̄en naaje j'inḡo ḡotse ki se, naaje k'taadsenoga taar se j'oo: Deb̄m̄ jaay je t̄eḏn̄ naab ey se, n̄'ont̄e k̄os kici.

¹¹ K̄en naaje jaay k'taad̄ bin se, taa naaje k'booyga booyo jee m̄et̄inge maakse ki se, jee kaar-naabge je t̄eḏn̄ ḏim̄ eyo, ɔ je ɔo lee t̄al ḏoḏeḡe maakn̄ taar jeege tun ɔḏen naad̄e eyo. ¹² Jeegen bin se, naaje k'taad̄den ɔ k'd̄ej̄den ute ro M̄eljege Isa al-Masi j'oo: k't̄eḏn̄ naaba, jaay ɔo k'k̄on̄ ḏim̄ j'an̄ kul rode.

¹³ Num naase genaamge, 't̄eḏki b̄eē 'ḡaaki ute naanse, ɔnt̄en 'k̄ooḡki. ¹⁴ K̄en nam jaay baate tookn̄ do taar k̄en naaje k'raans̄es̄in̄ maakn̄ maktub ki ara se, ɔḏḏ̄n̄ki gen ḏoḡa, ɔnt̄en tumki kalan̄ taa bin se, ɔk̄on̄o an̄ t̄oḷo. ¹⁵ Gan̄ ɔnt̄en 'kaakin̄ki aan̄ ḡoo deb̄m̄ taamooyse, num 'd̄ej̄in̄ki aan̄ ḡoo genaase.

P̄ol nan̄ taarin̄a ɔ ɔḏḏ̄ ḡooro jee Raage tu

¹⁶ Ǿn̄ M̄eljegen deb̄m̄ t̄ooḡe, naan̄ mala ute ḏoobm̄ gay kic ɔo asen k̄eḏn̄ t̄ooḡina gen daayum. Ǿ ɔn̄ M̄eljege se 'king ute naase paac.

¹⁷ Taar tɛɗn tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɓo m'raaɗsesin te jim mala. Ken maam m'raaɗga maktub tak ɓo, m'ɔnd jim ro ki bini. ¹⁸ Ƴɔ bɛɛ ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi se tɛɗn ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pɔl raanɪn Timote ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm deet deet ken Pɔl raanɪn Timote ki

Timote se bubɪn kɔf Grɛk ɔɔ kon mɛnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'ɔnɪn kaam dɛna maakɪ kitapm gɛn Naabm jee kaan naabm Isage tu ɔɔ maakɪ maktubge tun Pɔl raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tɛdɔga naaba ɔɔ leedɔga mɛrtɛ dɛna ute Pɔl kici. Pɔl ɛdɪnɔga naabgen ɔɔnɔ ɔɔnɔ se kaam jɪna, ɔɔ ken tap tap se ken maakɪ gɛgɛr ken Tɛsalonik ki ute ken Kɔrint ki. Timote se, Pɔl raan ɔlinga maktubge dio. Kaad ken naan raan ɔlɪnɔ maktubgen di ese se eglizge se k'tɔnddɛnga tɔndo. Ken ɔɔp se je eglizge se j'aden kɔnd doob ki ɔɔ j'aden noogɪ kaal maakde se t'ɛdn kaal maakɪ mɛc. Maakɪ maktubɪn ken deet deet se, Pɔl dɛj jee al-Masige k'king ute tɔɔsɛ ute naapa bin jaay ɔɔ taarde 'ɔaa ute jee dɛn se. Pɔl dɛj jee naan jee Raage tu aan gɔɔ: jee ken tɛdn naaba maakɪ jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee kɔɔngɛ ɔɔ jeegen lee tɔddɛ ɔɔ dooyde. ɔɔ naan dɛj Timote ɔɔ n'tɛdn debm tɛdn naabm jiga gɛn Isa al-Masi, taadɪn doobm naan n'kaakɪ do jee Raage tu, n'aden dooyo ɔɔ n'aden taadɪn nakɪ naade tɛd kici.

*Pɔl raan ɔl tɔɔsɛ Timote ki
(Tit 1.1-4)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔɔ m'raanɪna, maam ken Isa *al-Masi ken j'ɔndki dojege don ki ute *Raa Mɛl Kaajjege se ɔɔ tɛdum m'tɛdga *debm kaan naabm Isa al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanɪn naai Timote ki. Naai se aan gɔɔ goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. ɔɔ Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ai kɛɛɪn doi ki ɔɔ ai kɛdn lapia.

*ɔnd kɔnd ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun mɛt ki eyo
(1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)*

³ Maam m'je naai se k'ɔɔpm king ɛpɛz ki aan gɔɔ kaad ken maam m'ɔaa ɔaa Masedoan ki jaay m'taadɔ m'ɔɔ ɔɔp ɪng gɔtn ese se. Taa naai 'gaasn jee mɛtɪngen lee dooy jeege do taarge tun mɛt ki ey se. ⁴ Taadden kici j'ɔnte king doakɪ taara gɛn taadɪn k'tusugen bubdege lee taadden se ɔɔ j'ɔnte tuun mɛtɪl bubdegen nan ey se. Kɛse ɔaano ute naajɪn taara maakde ki cɛrɛ, ɔɔ ɔɔ noogjeki eyo gɛn tɛdn nakɪ ken Raa uuno doa jaay naajee k'j'aalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. ɔɔ jeegen naade ade je se, ade je ute maakɪ kalan ken ɔk *kusɪn eyo, ute maak-saapm jiga ɔɔ kaal maakden ken aal do Raa ki se tɛdn dɛr dɛr. ⁶ Taa jee mɛtɪnge se ɔnga gɛn tɛdn nakgen ese se ɔɔ nakgen k'dooydɛno se kic ɔɔ, naade rɛsɪnga naatn, ɔɔpɛn gɛn king taadɪn taargen rɛn rɛn sum. ⁷ Naade je tɛdn jee magalgen jee jeel taadɪn tɔakɪ mɛtn Ko Taar Raa jeege tu, *Ko Taar Raa se deere naade taadɪn ute maakde paac, naɔo taar naade taad jeege tu ɔɔ dooyde se, naade jeel mɛtɪn eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan jiga, ken naajee jaay ɔɔ k'tɛdki aan gɔɔ ken naan lee taadjeki se. ⁹ K'jeel j'ɔkki mɛtɪn jiga jaayo taa jeegen tɛdn nakɪ ute doobɪn ɔɔ Raa taado Ko Taarɪn eyo, num gan naan

taad Ko Taarin jeege tun lee tuj doobina, jee ken tookin taarin eyo, so jee ken beerin eyo, jee kusinge, jee tednakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee tol bubdege ute kendege so jee ken tol jeege. ¹⁰ So Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kic taad jeege tun tedn nakn sokonge so gaabgen es naapge, jeegeen dug jeege bulu, jee taar-koo6ge, jee ken uun taar met ki eyo sum bo tol do jeege tu. Raa taado doobin se gen nakgen jig eyo paacn ken jeege lee ted jaay tujin taarin jiga ken k'lee dooy jeege se. ¹¹ Taar ken maam m'taad se kese bo Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken taad *nookn Raa. Kese naan Raa ken beeki num jeege an toom se bo edumo Labar Jiga se kaam jima.

Pol toom Raa taa bee ken Raa tedin

¹² Maam toom Meljege Isa *al-Masi ken edum toogo gen tedn naabina. Maam toomin se taa naan aakum maam se debm m'aasin gen tedn naabin jaay naan edumsin kaam jima. ¹³ Ey num, do dakin se, maam m'taado taargen jig eyo ron ki m'dabaro jeenge so m'naajino kici. Gan Isa al-Masi se ejumga dom ki, taa nakgen maam m'tedin se m'jeel te metin eyo taa kaadken se maam m'aal te maakum don ki ey borto. ¹⁴ Meljege se tedumga bee den aak eyo, taa naan se bo maam m'aal maakum don ki so m'jena taa naaje ute Isa al-Masi se k'tedga kalan.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, so beeki se jeege paac 'tookn taar se ute maakde paac: Isa al-Masi baado do naan ki se taa kaajn jee *kusinge. So maakn jee kusinge tu paac se maam bo debm kusin ken cirde paac. ¹⁶ Gan Raa se ejumoga dom ki, ey num maam bo debm kusin ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se so Isa al-Masi se naan debm maakin deer bee eyo. Naan ted bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde don ki jaay kon *kaajn gen daayum se.

¹⁷ On jeege paac *nookn Raa

so an toom gen daayum,

taa Raa se naan Gaarge gen daayum.

Raa se naan ting daayum zere,

ken nam on aakin eyo,

naan bo Raa kalan lak,

daayum 'toomin ki.

*Amin.

Pol dej Timote so n'aay kaamina

¹⁸ Timote, goonuma, kese bo taargen maam m'onisin kaam jii so aan goo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'do 'tedn naabm jiga. ¹⁹ Bin se naai aal maaki do Raa ki so ing te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se bo jee metinge resnga naatn, so taa naan se bo kaal maakn naade aalo do Raa ki se naade resnga naatn. ²⁰ Maakn jeege tun ese se bo Imene ute Alekzander. So naade se maam m'ondega kaam ji *Bubm sitange, maam m'tedin naan se taa nakn se aden deje so bin se, naade kon naajn ro Raa ey sum.

2

K'dej jeege gen keem *Raa

(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)

¹ Nakn ken maam m'je deet deet se, m'je k'tond metn Raa k'jeemina, k'selin metina so k'toamina taa jeege paac. ² So 'tondki metn Raa taa

gaaringe ute tɔɔgge, bin se taa naajege j'aki kɔŋ lapia ɔɔ j'aki king ute maraadgege ɔɔ j'aki kɔkɔŋ taariŋ ɔɔŋɔ ɔɔ j'aki lee aak bɛɛ naan jeege tu. ³ Kɛse nakɔŋ aak jiga kɛn tɔɔl Raa ki, naan ɔɔ kɛn Mɛl Kaajege. ⁴ Nakɔŋ kɛn tɔɔliŋ se, taa naan je jeege paac kɔŋ kaaja ɔɔ kɔŋ jeel-taar kɛn mɛt ki. ⁵ Taa Raa se naan kalan sum, ɔɔ debm daan Raa ute jeege se, naan kic ɔɔ kalan sum, naan ɔɔ debkilim k'danɔŋ Isa *al-Masi se.

⁶ Naan ɔɔaɔɔ ɔŋ rɔŋ ooy taa dugɔŋ do jikilimge paac.

Naan tɛɔŋ naan se je taadɔŋ ɔɔ kaadɔŋ se ɔɔ kɛn Raa ɔndiŋ ɔɔ je an kaajɔŋ jeege. ⁷ Taa naan se ɔɔ Raa ɔndum ɔɔrse m'tɛɔga debm wɔɔkɔŋ taariŋ jeege tu ɔɔ *debm kaan naabm Isa al-Masi. Naan ɔndum se taa m'dooy jeege kɛn Yaudge ey kici ute taar Raa mɛt ki se, taa naade kaal maakɔŋ don ki. Taar maam m'taad se taar-kɔɔɔ eyo, num taar kɛn mɛt ki.

⁸ Tɛr maam m'je se, kɛn ɔɔtɔŋ gay gay kic ɔɔ kɛn gaabge jaay ɔɔa keem Raa se, j'uun jidege raan ɔɔ k'tɔnd mɛta ute maakɔŋ kalan kɛn ɔk *kusiŋ eyo. J'ɔnte tɛɔŋ maak-taara ɔɔ j'ɔnte tɛɔŋ dɛkiŋ ute naapa.

⁹ ɔɔ m'je mɛndge se kic j'ɔnte tuusn kalgen ɛn koono kɛn 'kɔl jeege adɛn kaakɔŋ naade sum se, num ɛn k'tɛɔ rɔdege miskinge. ɔɔ j'ɔnte kɔŋ dodege ɛn koono. J'ɔnte tɔl kɔɔɔk bi ɛn daab, ɔɔ j'ɔnte tɔl mɛɛdgen ute rɔde ɔɔ j'ɔnte tuus kalgen ute rɔde. ¹⁰ Num nakɔŋ jaay adɛ tɛɔŋ aak bɛɛ se, tamar ro eyo, num ɛn k'tɛɔ nakgen jiga jiga. Kɛse ɔɔ mɛndgen ɔk taar Raa ɔɔŋ se nakɔŋ kɛn dɔɔɔɔɔ naade ki. ¹¹ Kɛn mɛndge jaay ɔɔaaga dooy ɔɔtɔŋ kɛn jee Raage tusn ɛn keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm kɛn ing dooyde se. ¹² Maam m'und te kulu mɛndge tu ɛn dooy gaabge eyo ɔɔ m'je mɛndge ɔɔ 'king do gaabge tu eyo, num mɛndge se k'l'ing kaam kalan ɔɔ j'ɔnte kul taara. ¹³ Taa do kupm mɛt kɛn deet se Raa ɔɔɔ Adum ɔɔ deete, jaay ɔɔ ɔɔɔ Awa. ¹⁴ Adum ɔɔ ɔŋ rɔŋ k'dɛrliŋo deet eyo, ɛn mɛnda ɔɔ ɔŋ rɔŋ k'dɛrliŋo deete ɔɔ naan baate tooko taar Raa ɔɔ ɔliŋ maakɔŋ kusiŋ ki. ¹⁵ Naɔo mɛnda kic utu kɔŋ kaaja se, taa mɛtjil gooniŋ naan utu kooj se, naɔo naan ŋ'aal maakiŋ do Raa ki, je jeege, tɛɔŋ rɔŋ mɛnd salal naan Raa ki ɔɔ tɛɔŋ rɔŋ miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

¹ Taar kɛn maam m'je taadɔŋ ese se taar kɛn mɛt ki, debm je tɛɔŋ naan jee Raage se, naabm naan je tɛɔa se naabm jiga aak eyo. ² Naɔo debm je tɛɔŋ naana se, 'tɛɔŋ debm kɛn ɔk taar dɛm rɔŋ ki ɔɔtɔ, ɔk mɛnda kalan sum*, debm ɔɔɔɔ ɔk rɔŋa, debm saap tɛɔŋ naka ute doobiŋa, tɛɔŋ nakɔŋ jeege tɔɔmiŋa, debm kɔkɔŋ mɛrtge, ɔɔ debm jeel dooy jeege. ³ 'Tɛɔŋ debm aay tɔtɔ deet te ɔɔtiŋ eyo, debm je kɔnd naapa ute jeege eyo, ɛn 'tɛɔŋ debm maakiŋ deere ɔɔ debm je taar eyo, debm maakiŋ tama eyo. ⁴ Bɛɛki se, 'tɛɔŋ debm jeel king ute mɛndiŋa ɔɔ ute ɛniŋge ɔɔ ɛniŋge kic sookiŋ ɔɔ taariŋ naan taadden paac se, naade uunu. ⁵ Taa debm jaay jeel king ute mɛndiŋ te ɛniŋge ey se, naan 'tɔɔɔŋ *eglizn ɛn *Raa se ɔɔ dɛo?

⁶ Kɛn naase jaay 'je aki kɔnd nam naan jee Raage num, ɔnte 'kɔndki debm utu aal kaal maakiŋ do Isa *al-Masi ki. Ey num, naan 'magal rɔŋa

* 2:15 Aak Jen 3.15. * 3:2 ɔɔtɔŋ iŋ tap ɔɔ jeel mɛnd se sum.

ፊፊ Raa utu an kəjɲ bəərɔ doŋ ki aan gəɔ ken naan ojo do *Bubm sitange tu se. ⁷ Debm king naan jee Raage se, bɛɛki se, jee ken doobm Raa ki ey kic 60 an kaal maak ki. Ken bin ey num, naan kend maakɲ səkɔŋ ki ፊፊ naan kend maakɲ sɛɛ Bubm sitange tu†.

Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, bɛɛki se, naade se kic 'tɛdn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay tətɔ den eyo ፊፊ jee je gursn jeege cɛr eyo. ⁹ Naade k'kaal maakde do taar ken do dəkɪŋ k'jeel metɪŋ ey jaay bərse k'jeelga metɪŋ se ute maak-saapm jiga. ¹⁰ Ken naase jaay 'je aki tənd jee 'tɛdn naaba daan jee Raage tu se, aak okki naabdege jaayo ፊፊ ken ɔŋki te taar dɪm rode ki ey jaay 60, 'tənddeki 'tɛdn naaba daan jee Raage tu. ¹¹ Məndgen 'tɛdn naaba daan jee Raage tu kic se 'tɛdn məndgen jeege aalde maak ki, j'ɔŋte tɛdn mənd kəɔdn jeege, k'bəɔb j'ək rode, ፊፊ do nakge tu paac se j'ɔŋten tujɲ ɔrmde.

¹² Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tɛdn gaabgen məndge kalan kalan sum, ፊፊ jeel dejn gəndege ፊፊ jeel king ute jee maakɲ beedege tu. ¹³ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se jaay tɛd naabgen jiga se, kəl jeege paac aden kaal maak ki. ፊፊ ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se kic 60, 'taadn beer eyo.

Taar k'jeel metɪŋ ey se bərse Raa taadjekiga metɪŋa

¹⁴ Maam m'raanji maktubm se taa ɔppa baata m'saap m'utu m'ai 6aa kəŋɔ, ¹⁵ na60 ken m'aan te yəkɔd ey kic 60, maktubm se ai taada metn taar king jee Raage ute naapa. Jee se 60 *eglizn gɛn Raa zɛɛɛ. Naade se 60 jee ɔk taar met ki se təɔgɔ aan gəɔ duliɪ ken gak 6ee təɔg se. ¹⁶ *Taar met ken k'jeelki metɪŋ eyo, jaay Raa taadjekiga metɪŋ se ken taadjekiga king doobm Raa ki ፊፊ j'aalki maakjege do ki. Taar se magal den dɛna nam an kəŋ naaj eyo. Taar ese 60 ken taad ፊፊ:

*Al-Masi 6aado tɛd rɔŋ tɛd debkilimi se,

*Nirl Raa taad jeege tu ፊፊ naan se 60 debm ken tɛd nakɲ ute doobiŋa.

*Kəɔdn Raage kic aakiŋa ute kaamde.

Jeege taaddega taariŋ jeege tun Yaudge eyo.

Jeegen do naan ken gətn 6aa se paac aalga maakde doŋ ki,

ፊፊ Raa uun 6aansiŋ maakɲ raa ki ፊፊ *nookiŋa.

4

Jee dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kəl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

¹ Gan *Nirl Raa taad jeege tu tal ፊፊ kaad ken jaay dunia ɔppa gəərɔ an nan se, jee metiŋge se utu kəŋ gɛn kal maakde do taar ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se. ፊፊ kuun taar sitangen lee dɛrl jeege ፊፊ tookɲ taar ken jig eyo ken sitange ɔl jeege jaay lee dooy jeege se 60 ɔŋɔ. ² Naade se utu kəŋ rode jeege tun tɛd rode aan gəɔ jee taad taar met ki ken jee taar-kəɔbge se ፊፊ jee se 60 ken maak-saapde tec aan gəɔ k'təɔciŋa təɔc ute poodo, naade se 60 ken utu aden kaan dala. ³ Naade dooy jeege ፊፊ j'ɔŋte təkɪŋ naapa, tɛr naade taad jeege tu ፊፊ nakɲ kəsgen metiŋge se kic 60 j'ɔŋte kəɔɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegen aalga maakde do Isa *al-Masi ki ፊፊ jeel-taar Raa met ki se 'kəɔɔ, ፊፊ 'təɔm Raa taa nakɲ kəsgen ese se. ⁴ Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakɲ jaay j'an kəɔdn kund

† 3:7 Ken bin se Bubm sitange kəŋ doobm an tuj saadiŋa.

naatn tap 6o gɔtɔ. Ken j'ɔnjɔŋa num, k'tɔɔm Raa. ⁵ Ken tɛdɪn nakge jaay tɛd *salal se taar Raa, ute tɔnd mɛtn Raa ken k'lee k'tɔndki mɛtɪn se.

Debm tɛdɪn naabm Isa *al-Masi ken bɛɛ

⁶ Nakgen se 'dooy gɛnaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tɛdɪn debm tɛdɪn naabm Isa al-Masi ken mɛc. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadɪn jeege tu ɔ naai se utu ing do ki jiga. ⁷ Ƴnte booy mɛtn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mɛndgen magalge lee taad rɛn rɛn se. Num gan aay kaami taar Raa se ɔkiɪn ɔɔɔ. ⁸ Debm lee tɔɔj rɔn se rɔn wɔrgɔ ɔ kɛse tɛdɪn jiga naɔo cɔkɔ sum. Num gan debm ken ɔk taar Raa ɔɔn se, taar se noogɪn dɛn cir nakgen ɔaa se paac. Taa naan jeele taar se an kɛdɪn kaaja ɔorse ɔ daayum daayum.

⁹ Taar se taar mɛt ki, bɛɛki se, taar se jeege paac an tookɪ kɔkɪ ute maakde paac. ¹⁰ Ken naaje jaay k'dabar roje ɔ k'j'aay kaamje k'tɛd naaba se, taa naaje j'ɔndga kɔnd doje do Raa ken ing daayum zɛɛɛ. Naan 6o Mɛl Kaajɪn jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ¹¹ Taargen se 6o 'taadɪn jeege tu ɔ 'dooyde.

¹² Ƴnte kɔn jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cɔkɔ se. Gan naai 6o 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai j'ende, ute kaal maakɪ ken naai aal do Raa ki, ɔ ute lei ken aak bɛɛ naan Raa ki. ¹³ Kɔr maam m'ai kɔn se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyɪn naan jeege tu 'dejn jeege ɔ 'lee dooyde ute taar se. ¹⁴ Tɔɔɔɔ ken Raa ɛdɪo ɔ an tɛdɪn naabɪn se, ɔnte kaakiɪn aan gɔɔ nakɪ cɛɛ. Raa ɛdɪɪɪn se kaad ken Raa ɔlo jeege taado roi ki ɔ naan ken se 6o, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi ki. ¹⁵ Nakgen se 6o ken naai adɛn kɔkɪ ɔɔɔ, 'tɛdɛdɛn ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'tɛd bɛɛ ɔaa ɔaa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ Ƴnd kɔnd do roi ki, ɔ ɔnd kɔnd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'tɛd naan se. Ken naai jaay 'tɛd naan se num, bin se naai 'kɔn kaajɪn roi ɔ 'kɔn kaajɪn jeege lee booy taari se kici.

5

Kɛse taar gɛn dɛjn jee Raage

(1Kɔr 9.7-14; ɛp 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Debm gaab-gɔɔɔ se ken an mooy num ɔnte kaaciɪn kaama, num gan taadɪn aan gɔɔ bubi mala. Ƴ gaangen gaabge se kic ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaige mala. ² Mɛndgen magalge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ kɛɪge mala. Ƴ gaangen mɛndge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaigen mala kici, naɔo ute maakɪ kalar ken ɔk *kusiɪn eyo.

Kɛse taar gɛn dɛjn jee Raage taa mɛnd-daayge

³ Mɛnd-daaygen ɔk nam adɛn noogɪ gɔtɔ se ɔkɛn ɔɔɔ. ⁴ Ken mɛnd-daay gam jaay ɔk gaange lɔ ɔk bugge se, gaange se k'dooy rode gɛn kaakɪ do jeege tun maakɪ ɔeɛdege tu do bubdege tu ute kɛɪdege tu, ute naan se jaay 6o, taadɪn ɔ naade ɔk taar *Raa se ɔɔɔ. Kɛse 6o nakɪ ken tɔɔl Raa ki.

⁵ Mɛnd-daay ing kaliɪn ki ken ɔk nam an noogɪ gɔtɔ se, naan se ɔnd don do Raa ki. Daayum naan eem Raa nɔɔɔ katara ɔ selɪn mɛtɪna taa an noogo. ⁶ Num gan mɛnd-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakiɪn je sum se, naan num utu ing zɛɛɛ, naɔo doobm Raa ki se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. ⁷ Kɛse 6o taargen naai an 'dooy jeege taa mɛnd-daayge se

j'kɔŋ ne dīm aak kus gen taadn rode ki eyo. ⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo ɔ aak do jeege tun maakŋ ɓeen ki ey se, debm bin se resŋga ute doobm Isa *al-Masi. Ɔo naan se tedga nakŋ *kusiŋ cir debm ken aal te maakŋ do Isa al-Masi ki ey ɓorto.

⁹ Mɛnd-daay j'aŋ raan maakŋ mɛnd-daayge tun jee Raage adɛn noog se, debm ɔk ɓaara si-mɛɛɛ jaayo ɔ iin ɓo gaabiŋ kalaŋ sum. ¹⁰ Bɛɛki se, jeege paac aŋ jeele naan se, mɛnd tɛdn nakgen jiga, mɛnd ul geninge jiga, mɛnd ɔk mɛrtge, tug jɛ jee Raage*, noog jee daayge ɔ daayum naan je doobm tɛdn bɛɛ.

¹¹ Gaŋ mɛnd-daaygen utu sɛɛm se, ɔŋte raan rode ute mɛnd-daaygen jee Raage adɛ noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se ɓona adɛn tɔɔl eyo ɔ je doobm 'tɔkŋ gaabge. ¹² Bin se naade utu kɛnd maakŋ kusiŋ ki taa dɔɔkŋ maakɛn deet deet gen tɛdn naabm Isa al-Masi se lɛ, naade resŋga naatn. ¹³ Ken m'ɔɔ j'ɔŋte raanɛn se taa ken k'raanɛnga num, naade tɛdn mɛnd kaar-naabge ɔ lee kuun do ɓee jeege. Num gen kaar-naabdege sum eyo, gaŋ naade tɛdn mɛnd kɔɔdn jeege, tɔɔl taardege maakŋ taar jeege tu ɔ taargen gen taad ey kic ɓo, naade aŋ taada.

¹⁴ Taa naan se ɓo m'je mɛnd-daaygen sɛɛm se, k'tɔk gaabge ɔ k'j'ooj gaange, k'j'ɔk ɓeedege tɔɔgo. Bin se jee taamooyjege se 'kɔŋ taar dīm kusiŋ rojege tu eyo. ¹⁵ Ken ɔlum taad bin se, taa kengen mɛtinge se res ɔŋga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶ Mɛnd aalga maakŋ do Isa al-Masi ki jaay ɔk mɛnd-daay gam maakŋ taasinge tu num, ŋ'aakiŋ don ki. Ɔŋte kɔŋ *egliz ɓo aŋ kaakŋ don ki, bin se egliz se 'kaakŋ do mɛnd-daayge tun ken ɔk nam adɛn noogŋ goɔ.

Kɛse taar gen dɛjŋ jee naan jee egliz ki

¹⁷ Jee naan jee *eglizge tu ken jaay tɛd naabde aak jiga maakŋ egliz ki se, jee se j'aaldɛn maak ki ɔ j'ɔkɛn ɔŋgo. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu ɔ dooy jeege ute taar Raa se naade se ɓo j'ɔkɛn ɔŋgo cir paac paac. ¹⁸ Taa Kitap deek ɔ: *Maran tiiko nakŋ tɔnd gɛmɛ se, j'ɔŋte kɔlin dīm taarin ki ken aŋ gaasn kɔɔɔ.*[†] Ɔo tɛr goɔt kuuy taar Raa taad ɔ: *Debm tɛdn naaba se k'j'ɔgin goɔtɔŋgɪŋa.*[‡]

¹⁹ Ken nam jaay ɔk mind debm maakŋ naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio lɔ mɔto jaay saadiŋ ey se, ɔŋte 'kuun taariŋa. ²⁰ Jee naan jee Raage tun tɛd *kusiŋ se 'mooyɛn naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aaka kic, num 'ɓeere.

²¹ Maam m'tɔnd mɛti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki ɔ naan *kɔdn Raage tun naan bɛɛr tɔddɛno se, uun taar ken maam m'taadi se, ɔŋte ɓaa mɛtn nam ki ɔ ɔŋte kooc mɛtn nam.

²² Ɔŋte 'naar gen kɔnd ji do nam ki ɔ ɔŋte 'kɔl doi maakŋ kusiŋ nam ki. Naai mala 'bɔɔb roi bɛɛ naan Raa ki.

²³ Ɔŋte 'kaay maane kaliŋ ki sum, num taa maaki lee ɔŋi se aay totŋ koojŋ biŋ ɔkɔ, taa ai tɔɔɔ.

²⁴ Kusiŋ jee mɛtinge se ken j'ɔndɛn te ɓɔɔr ey kic ɓo tood tal, gaŋ gen jee mɛtinge se j'ɔndɛnga ɓɔɔro jaay mɛtiŋ teece. ²⁵ Bin se nakgen jigan ken jeege lee tɛd se kic ɓo toodn tal, anum gen jee mɛtingen tɛd nakŋ jiga ken j'ɔŋ j'aakɛn ey se kic ɓo utu 'toodn tal.

* **5:10** Tug jɛ jee Raage se je deekŋ ɔ: debm dɔɔd ɔk mɛrtge jiga. Kɛse ɓo nakŋ ken Yaudge lee tɛda ken mɛrtge aanga goɔde ki. [†] **5:18** Aak Dt 25.4. [‡] **5:18** Aak Luk 10.7.

6

Taar gen dejn jee al-Masigen bulge ute meldege

¹ Bulgen kaam ji meldege se, j'aal meldege se maak ki ɔ j'uun taardege, taa jeege se 'naajn ro *Raa eyo ɔ dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic 6o naade an naaj eyo. ² Bulgen meldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'onte kaakɲ meldege se aan gɔɔ j'aas kaasa. Taa naade k'tedga ted genaage kalan ute meldege doobm Isa al-Masi ki se, num gan meldege se, j'aay kaamdege k'tedden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade ted se ted jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jede.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo ɔ ɔk maak-je do gurs ki (Mt 6.19-34)

Kese 6o nakgen ken naai utu an dooy jeege ɔ anden deje. ³ Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate kɔkɲ taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se ɔ baate tookɲ taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se, ⁴ debm bin se magal roɲa ɔ naan se jeel dim eyo. Naan se aan gɔɔ debm ɔk kɔɔn gen naajn taara, ɔnga taara se naajn ɔn eyo. Jeegen bin se 6o ken ɔ jeege dɔɲɔ, ted taamooyo, naaj jeege, ɔ terec taargen jig eyo ro jeege tu ute dode. ⁵ Naade ting 6o gen naajn taarge ute naapa sum, naade ting 6o gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan gɔɔ taar met ki ɛ naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap ɔ naade ɔk taar Raa ɔn se, ute naan se naade tedn jee nak denge.

⁶ Deere, ken naajege jaay j'ɔkki taar Raajege ɔn se, doobm Raa ki se j'ɔkki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen do naan ki sum se nakɲ naaje j'ɔkki se 6o ɔn maakjege 'raapm do ki. ⁷ Naajege k'6aakiro do naan ki se ute jijege sik, ɔ biin j'aki kooy kic 6o j'aki terl gɔtn Raa ki ute jijege sik. ⁸ Ken j'ɔkki nakɲ kɔɔ, kaaye ute kal tuusu se 6o beejekiga sum. ⁹ Gan jee je 'tedn jee nak denge se, ɔn *Bubm sitange naamde ɔ naade se ɔlga dodege maakɲ seɛn ki. Naade lee je nakgen ken lee tuj jeege ɔ lee utde kap se. ¹⁰ Je gurs se naan 6o ko *kusinge paac. Jee metingen ting 6o gen je naan se sum se, naade se iigga dɔkɔ ute doobm Isa *al-Masi ɔ ɔlga rodege maakɲ dubar ki aan gɔɔ debm j'ɔsinga kɔs ute gɔrdɔ.

Pɔl dej Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki dɔkɔ. Aay kaami 'ted nakɲ ute doobɲa naan Raa ki. ɔk taar Raa se ɔnɔ ɔ daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami ɔ 'ted debm dalul. ¹² Aay kaami 'do ɔk doobm Raa se tɔɔgɔ, kaajn naai ɔn se ɔkin tɔɔgɔ. Taa naan se 6o Raa danjo, kese 6o nakɲ ken naai mala taado naan jee denge tu, ɔ naai aalga maaki do taarge tun jiga se. ¹³ M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacɲ ute kode ɔ naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan tɔɔg ken k'danin Pons Pilat se: ¹⁴ nakgen ken Raa taad ɔ gen tɛda se ɔkin tɔɔgɔ. ɔnte kɔn jeege ai taadn taargen ing kus roi ki. 'Boob roi bini Raa ade kol Meljege Isa al-Masi ano terl maak ki. ¹⁵ Naan ade terl se kaad'ken Raa mala 6o ɔndinga kɔndo:

Naan se 6o Raa ken jeege paac tɔɔminɲa,
naan kalin ki sum 6o ing do nakge tu paac,
Naan Gaar gen gaaringe, naan 6o Mel gen melge.

¹⁶ Naan kalin ki 6o ken ting daayum zere,
naan ing gɔtn ken wɔɔro,

debm an kaas jaay baa ceen ki se goto*.

Nam bii kalan aakin te eyo,

oo borse kic bo debm an kon kaakon naan se goto.

On jeege paac *'nookon rona,

oo an jeelin daayum naan bo debm too go, *amin.

¹⁷ Gan jee nak dengen borse do naan ki se taadden oo j'onte magal rodege, oo j'onte kond dodege do nak denge tun tedga sum bo utu kut se. Gan j'aal maakdege do Raa ki, naan ken edjeki nakge paac ute maraadin taa naaje j'aki king ute maak-raapo. ¹⁸ Taadden kici oo k'ted bee jeege tu oo k'ted nakgen jiga se dena. K'ted jee kercelge oo nakdege se k'nigin ute jeege. ¹⁹ Bin se nakgen naade ted jeege tu se, aden toodn korbatn jiga oo ken 'kon kut eyo. Oo naan ki se naade utu kon kaajn ken mala mala.

²⁰ Timote goonuma, naabm ken Raa edisin se boobin jiga. Maakon taarge tun ren ren ken toom Raa ey se, onte kol taari maak ki oo maakon jeege tun metingen ted rode aan go naade bo jeel nakge kalin ki se, ood doi rode ki.

²¹ Taa jeel nakdegen ese sum bo maakde ki se jee metingen uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic bo resnga naatn.

On Raa asen tedn beena.

---

* 6:16 Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanjin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanjin Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ok dejn Pəl ken kaam mōtn. Kaad ken se Pəl dangay ki (kon 2.9), so den jeege rēsinga (kon 1.15; 4.10-16), so naan jeele sopinga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se so naan taad Timote ki, debm naade tēdo naaba tele, ken naan jen aan goo goon maakin se taadin so n'ing lapia. Maktubm ken Pəl raan Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, so gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan oŋo taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. So naan taad taar ken naan dej Timote. Pəl dej Timote so edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl terl taadin so taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kōnd te rōna so n'ōnte king naajin taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bōlōtn king Pəl jiga se. Nakn jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tedin ute doobina. Naan taadin so, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, so taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad tōok metin toodn tal. So Kitapm Raa se and jeege do doob ki so taa jeege 'tedn nakn ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raanjal tōsin Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl so m'raanji maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan goo ken *Raa maakin jen ro ki. Naan so olumo taa m'baa taadn jeege tu taar kaajin ken naan taadga taad so utu 'kedn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanjin naai Timote ki, goon maak-jema: oŋ Raa Bubu ute Mēljege Isa al-Masi tedn beede, ai keejin doi ki so ai kedn lapia.

Pəl tōm Raa taa Timote

(2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³ Maam se m'tōm Raa ken maam m'lee m'tedin naabin ute maakn kalan aan goo gen bugungen lee tēdo do dōkin se. Nōro katara, ken maam jaay m'baan baa keeme se, daayum maam m'tōnd metin taa naai Timote. ⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl m'ai baa kaakn ute kaamum jaay so, maakum 'raapo. ⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakn bin se bugi mēnd Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay so koi Enis kic so aalo maakin bin kici so bōrse maam jeel maakum ki, naai kic so aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pəl ed kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se so m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa edisin gen tēda se, kaad ken maam m'ōndo jim doi ki. So naabm se oŋte 'dirigina. ⁷ Taa Nirl ken Raa edjekiro se ajeki tedn j'aki beer eyo, num *Nirl Raa se, edjekki gaab-tōogō, maak-je do jeege tu so tedjekki k'bōob j'ōkki rojege. ⁸ Taa

naaŋ se 60 ɔnten tɛdn sɔkɔŋɔ gen tɛdn saadn Mɛljege; ɔɔ ɔnten tɛdn sɔkɔŋɔ taa maam kɛn j'ɔkum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute tɔɔŋ Raa kɛn ɛdi se. ⁹ Raa se naaŋ 60 debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tɛdn jee naange. Num naaŋ tɛdn naaŋ se taa naajege 60 k'tɛdkiroga tɛd naakj jig eyo, num taa bɛɛŋ kɛn naaŋ mala maakɪŋ jen ro ki. Ɔɔ bɛɛ ese se, naaŋ tɛdn ute doobm Isa al-Masi kaad kɛn naaŋ taad te taa kaal do naaŋ ey bɔrtɔ, ¹⁰ ɔɔ bɔrse, Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi se 6aado sum se, bɛɛŋ se, naaŋ taadɪŋ toodga tal. Taa Isa al-Masi se naaŋ ɔk tɔɔɔ do yo ki, ɔɔ yo se naaŋ tɛdga aan gɔɔ nakj cɛɛ; ute Labarɪŋ Jiga se Isa 6aanoga te *kaajŋ gen daayum kɛn 'kɔŋ daar eyo. ¹¹ Taa Labar Jigan ese se 60, Raa tɛdum m'tɛdga *debm kaaŋ naabm Isa, debm wɔɔkɪŋ taarɪŋa ɔɔ debm dooy jeege. ¹² Taa naaŋ se 60 maam m'utu m'dabar dabar rɔk se. Naɔ sɔkɔŋ tɔɔlum eyo, taa debm maam m'aal maakum don ki se lɛ, maam m'jeeliŋa ɔɔ naaŋ ɔk tɔɔŋ kɛn 'bɔɔbm nakgen paacɪŋ kɛn naaŋ ɔnɪmsɪŋ kaam jim se bini 'kaan 6ii kɛn kaam mɔɔtn kɛn Raa utu 'kɔŋŋ bɔɔɔ do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki ɔɔ ute maak-je kɛn naai ɔk do jeege tu kɛn doobm Isa al-Masi ki se, taar mɛɪŋ kɛn maam m'dooyi se, '6aa te naaŋ se. ¹⁴ Taar kɛn jiga kɛn maam m'dooyi se 'bɔɔbiŋ maaki ki jiga. Ɔɔ *Nɪrl Salal kɛn utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele genaagen paacɪŋ kɛn taa naaŋ Azi ki se, rɛsumga. Maakɛ se ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ Ɔŋ Mɛljege 'tɛdn bɛɛŋ maakɪŋ 6ee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum ɛdum kaay kaama ɔɔ kɛn maam maakɪŋ dangay ki se kic 60, naaŋ sɔkɔŋ tɔɔliŋ eyo taa maama. ¹⁷ Anum kɛn naaŋ aan maakɪŋ gɛgɛr kɛn *Rɔm ki sum se, naaŋ jem wɔrɔk wɔrɔk bini jaay 6aa ɔŋuma. ¹⁸ Ɔŋ 6ii kɛn kaam mɔɔtn Raa kɔŋŋ bɔɔɔ do jeege tu se, Mɛljege Isa al-Masi aŋ kɛɛŋ don ki naaŋ Raa ki. Bɛɛ kɛn naaŋ tɛdumo maakɪŋ gɛgɛr kɛn ɛpɛz ki paac se, nam jaay jeeliŋ aan gɔɔ naai Timote se gɔtɔ.

2

*Asgar gen *al-Masi*

¹ Naai goonuma, ɔk maaki tɔɔɔ do bɛɛ kɛn doobm Isa al-Masi ki se. ² Ɔɔ taar kɛn naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun dɛn se, taar se '6aa dooyɪŋ jeege tun 'booy kɔkɪŋ mɛtiŋ mɛɪ taa naade 'kɔŋ kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan gɔɔ asgar Isa al-Masi kɛn mɛɪ. ⁴ Asgar jaay je 'tɔl deb kɛn uuniŋ se, naaŋ ɔliŋ te nakgen jeege lee tɛd se ey sum. ⁵ Aak jee taange se: debm aaŋ aanga te doobiŋa ɔɔ aanga deet jaay 60, j'aaliŋ aace*. ⁶ Debm aay kaamiŋ kurs maakɪŋ-gɔtiŋ se, kɛn maakɪŋ-gɔt se jaay oojga num, naaŋ 60 kɔsn nakiŋ deete. ⁷ 'Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. Ɔɔ Mɛljege ai tɛdi naai 'jeel kɔkɪŋ mɛtn nakgen se paac.

'Saap do Isa kɛn ooy teeco daan yoge tu se

⁸ 'Saap do Isa *al-Masi ki: naaŋ se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naaŋ se ooyga ɔɔ duro daan yoge tu ɔɔ kɛse 60 Labar Jigan kɛn maam m'lee m'taad jeege tu se. ⁹ Taa Labar Jigan se 60, maam m'dabar bini, k'j'ɔk k'dɔɔkum aan gɔɔ debm kɛn tujga tuj dɪm. Naɔ taar *Raa se, j'aŋ kɔŋ gaas eyo. ¹⁰ Taa naaŋ se 60, maam m'sɛrk nakge paac taa jee kɛn Raa bɛɛ

* 2:5 Kaal aacɪŋ ara se je taadn ute laatin tɔɔm kɛn j'ɔndiŋ don ki.

təddənga tədd do dəkiŋ se, taa naade kic 'kəŋ kaaja ute doobm Isa al-Masi
 ɔ 'kəŋ *nookŋ gen daayum.

¹¹ 'Booyo! Taargen ese se taargen met ki:

Ken naajege jaay j'ooykiga te naan se,

j'utu j'aki kəŋ kaaja te naan kici;

¹² ken naajege jaay k'dabarki ute naan se,

j'utu j'aki ɓaa kəsn gaara te naan kici.

Ken naajege jaay k'baatinkiga se,

naan kic ajeki baat naajege kici;

¹³ ken naajege jaay k'tujkiga ɔrmjege se,

naan se, daayum tuj ɔrmiŋ eyo,

taa naan se 'kəŋ baatn roŋ eyo.

Debm tɛdn naabm jiga naan Raa ki

(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)

¹⁴ Taargen se paac 'terl taaddesiŋa. Naan Raa ki se, 'taadden ute təggi
 paac: j'onte tɛdn dəkɛŋ do taarge tun mɛtiŋge se. Taa naajŋ taara se nakŋ
 cɛrɛ ɔ 'kutn jee ken lee booyiŋ se. ¹⁵ Aay kaami, naan Raa ki se 'tɛd debm
 mɛɛŋ ken 'tɔl Raa ki, ɔ tɛd aan gɔɔ debm tɛdn naabm ken ɔk ɔkəŋ eyo
 ken taad taar Raa met ki ute doobiŋa naan jeege tu. ¹⁶ Ɔɔd doi do taarge
 tun jeege lee ul rɛŋ rɛŋ jaay rɛsn ute doobm Raa se. Taa jeegen lee tɛdn
 naan ese se, naade daayum tɛd *kusiŋa ɓaa ute naande. ¹⁷ Taar naade
 se aan gɔɔ du ken ɔŋ eep eyo ɔ ɔs ɓaa ute naaniŋa. Imɛnɛ ute Piletɔs se,
 mɛtn jee se kici. ¹⁸ Jee se rɛsŋga ute taar met ki. Ɔ naade taad jeege tu
 ɔ: kaadn ken Raa utu dur jeegen ooyga kooy se, deelga. Bin ɓo jee utu
 aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdenga kaal maakde se kici. ¹⁹ Num
 gan mɛtn taar ken Raa uuno mɛtiŋ se, utu iŋg gətiŋ ki tak; naan se tec aan
 gɔɔ kuun mɛtn ɓee ken k'raaniŋ ro ki j'ɔ: «Mɛljege Raa se, jeel jeenge» ɔ
 «Debm jaay taadga ɔ naan gen Mɛljege se, ŋ'ɔɔd doŋ ro kusiŋ ki.»

²⁰ Debm maal ɔk ɓee magal se maakŋ ɓeen ki se, ɔk nakgen k'daapde ute
 daab ɔ te pudda sum eyo. Num maak ki se ɔk nakgen j'ɔɔde te nɛŋje ɔ
 kengen kaagge ɓo k'cɔɔc k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'ɔɔdde ute ɓiŋ
 ɓiŋa ɔ kengen mɛtiŋge se, ken k'lee k'tɛdn naaba ɓii-raa. ²¹ Bin num
 debm ken ɔɔdga doŋ ro kusiŋ ki ɔ tɛd roŋ *salal se, naan tɛdga aan gɔɔ
 nakŋ jiga, ken meliŋ ɔɔdiŋ ute ɓiŋ ɓiŋa. Ute naan se naan tɛdn naabgen
 jiga ken meliŋ maakiŋ jen ro ki.

Debm tɛdn naabm Mɛljege

²² Anum nakŋ *kusiŋ ken gaan kɔdge maakde je se, naai iik ro ki dɔkɔ.
 Num 'je nakŋ te doobiŋa, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege ɔ daan
 jeege tun lee eem Mɛljege ute maakŋ kalan se, naai iŋg te tɔsɛ ute naade.
²³ Bin num, ɓɛrɛ, ɔnte kɔl doi do naajŋ taarge tun rɛŋ rɛŋ gen jee dɛrlge se.
 Taa naai 'jeele, naajŋ taargen bin se, lee ɓaano ɓaa ute mooyo. ²⁴ 'Jeele
 debm tɛdn naabm Mɛljege se, 'kəŋ mooy te jeege eyo. Num naan 'tɛdn
 debm je jeege paac, jeel dooy jeege ɔ sɛrkŋ jee naajŋ taarge. ²⁵ Jee ken lee
 naaj taara se, naai 'taadden te taar urlu. Bin sum ɓo, daan Raa utu aden
 terl maakde ɔ naade utu 'jeel taar met ki, ²⁶ ɔ naade 'terl 'tɛdn jee mɛtɛkge
 ɔ ade kəŋ teecŋ maakiŋ j' *Bubm sitange tun ken ey num tɔkdenga tɔk ɓulu
 gen tɛdn maakiŋa.

3

Biigen kaam mɔɔtn se utu 'tɛdn ɔɔŋɔ

¹ Daala 'jeele! Biigen kaam mɔɔtn se, jeege kingde utu aden tɛdn ɔɔŋɔ. ² Taa biigen kaam mɔɔtn se, jeege 'tɛdn jee nakɔɔŋge, 'je gurs, 'tɛdn jee koonge ɔɔ 'magal rode. Naade 'naajɲ *Raa ɔɔ 'tookɲ taar kɛndege ute bubdege eyo. Jee se, bɛɛ kɛn k'tɛddɛn se kic ɔɔ naade jeele eyo. Nakɲ kɛn jee Raage aaliɲ maak ki se, naade uum aaliɲ naan ki; ³ naade se kɛn 'tɛdn *kusiɲa jeege tu kic ɔɔ alden dim eyo, ɛɛj do jeege tu eyo, 'tɛdn jee kɔɔdn jeege, naade ɔɲ bɔɔb ɔk rode eyo, tɛdn kusiɲ jeege tu kic ɔɔ maakde raap sakan, ɔɔ nakɲ bɛɛ tap ɔɔ, naade je eyo; ⁴ naade je kudɲ gɔɔ jeege, 'tɛdn jee maak-taarge, naade magal rode aak eyo ɔɔ nakɲ daa rode ɔɔ je se, naade jɛɲ cir Raa. ⁵ Deere, naade se, kɛn aakde num 'deekɲ ɔɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɔŋɔ, num naade se, tɔɔgɲ Raa tap ɔɔ, naade ɔɔd undiɲ naata. Anum jee se, naai ɔɔd doi rode ki dɔkɔ. ⁶ Maakde ki se, jee mɛtinge lee goon ɔɔa bɛɛ mɛndge tun ɔk tɔɔgɔ doobm Raa ki eyo ɔɔ aasiɲ do rode ki eyo, ɔɔ mɛndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo kɛn alden maakɲ kusiɲ ki. Jee se lee dɛrlde taa aden kɔkɲ kaam jide. ⁷ Mɛndgen se je ɔɔ 'dooy jeele taar mɛt ki, naɔo naade ɔɲ booy ɔkiɲ eyo. ⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookɲ taar *Musa se, jee se kic ɔɔ baate tookɲ taar mɛt ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ kaal maakɲ kɛn naade ɔɔ aal do Isa ki se kic ɔɔ, cɛɛ sum. ⁹ Anum naabde se 'kɔɲ ɔɔa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

Pɔl dɛj Timote

(2Kɔr 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)

¹⁰ Naai Timote se uunga bɔlotuma maakɲ dooy kɛn maam lee dooyo jeege se, kinguma, nakgen kɛn maam m'saap do ki gen tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum kɛn deere, maak-je kɛn maam m'ɔk do jeege tu, kaay kaamum se, ¹¹ dubar kɛn jeege lee dabaruma ɔɔ dubar kɛn maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakɲ kɛn jeege tɛdumo dom ki maakɲ gɛgɛr kɛn Antiɔsn kɛn taa naan Pizidi ki, ute kɛngen maakɲ gɛgɛrge tun Ikɔniɔm ute kɛn Listir ki se, deere, gɔtn se jeege dabarunga dɛn aak eyo. Ganj Mɛljege ɔɔdumoga doma maakɲ nakge tun se paac. ¹² Anum 'booyo! Jee paacɲ kɛn je kɔkɲ doobm Isa *al-Masi ɔɔŋ se, naade se jeege utu aden lee dabara. ¹³ Anum jee *kusiɲge ute jee kɔrdge se lɛ, utu 'tɛdn kusiɲ 'ɔɔa ute naande. Naade utu 'dɛrl jeege ɔɔ naade kic jeege utu aden dɛrl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar kɛn jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔɔ aal maaki do ki se, ɔkiɲ tɔɔgɔ. Taa jeege dooyio taar se jaay naai 'took do ki se lɛ, naai kic 'jeelde. ¹⁵ Deere, gɔtn naai iɲ baatiki tap ɔɔ, naai 'jeel taargen salal kɛn k'raanjiɲoga raan maakɲ Kitap ki ɔɔ taargen se ɔɔ ɔk tɔɔgɔ kɛn ai tɛdi naai 'jeel taara kɛn ai kaaja ute kaal maaki kɛn naai aal do Isa al-Masi ki se. ¹⁶ Booyo: Kitapm Raa se kɛse Raa mala ɔɔ kɛn ɔl jeege raanjiɲo. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔɔ taargen kɛn k'lee dooy jeege mɛt ki ey se lɛ, naan taad took mɛtiɲ tood tal. ɔɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔɔ taa jeege 'tɛdn nakɲ ute doobiɲa naan Raa ki. ¹⁷ Bin jaay ɔɔ, debm tɛdn naabm Raa se 'tɛdn debm mɛc, 'kɔɲ daapm rɔɲa ɔɔ tɛdn naabgen jiga jiga.

* 3:8 Do dakiɲ se, Janez ute Jambrez se jee kɛn lee ooj rode gen dɛrl jeege taa naan Masar ki.

4

'Taad Taar *Raa jeege tu

¹ 'Booy m'ai taada: naan Raa ki ð naan Isa *al-Masi ken ade 6aa kɔŋ bɔɔɔ do jeege tun zɛɛɛ ð do jeege tun ooyga kooy se, ð naan ken ade 6aa aan gɔɔ gaarge, m'ð: ² 'wɔɔk Taar Raa jeege tu ken maakŋ gɔt ken jiga ey lɛ ðŋ kic 6o, aay kaami. Ken naai 'dooyde dooy se, daayum udden bia, uunde kaamde, 'dejde ð 'mooyde. ³ Taa kaadŋ utu 'kaan se, taar met ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je 6o 'tedn nakŋ ken maakde jea. Taa naan se 6o naade 'lee 6aa gɔtn jee dooyge tun den ken aden taadn taar ken aden kedn maak-raapo. ⁴ Taargen met ki se, naade 'je an booy eyo. Na6o naade je 6o 'booy taargen rɛŋ rɛŋ se. ⁵ Anum naai se, do nakge tu paac se, naai ing do meteki ki. Ken dubar aanga doi ki kic 6o, aay kaami serkiŋa, aan gɔɔ debm ken lee wɔɔk Labar Jigan gen Isa al-Masi. Ɔo naabi se, 'tedn nanŋn ute doobiŋa.

⁶ Anum maam Pɔl se lɛ, aan gɔɔ j'ɔk k'tɔɔlumga *serke Raa ki. Ɔo bii kooyum lɛ ɔɔpga gɔɔɔ. ⁷ Maam se m'tɛdɔga tɛd bɔɔr jet. Ɔo maam m'aan m'aanga ute doobiŋa gɔtn kaan ki ð m'bɔɔbga jiga doobm al-Masi. ⁸ Bɔrse se, nakŋ kaal aacŋ ute doobiŋ* ken Raa amsiŋ ked se te booyum maakŋ raa ki. Kɛse Meljegen debm daan ken utu kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu se 6o amsiŋ kedn bii ken se. Ɔo naan am kedn maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'kedn jeege tun paacŋ jeŋa ð utu ing aak kaamiŋ bii ken naan utu ade 6aa se.

Pɔl ed labariŋ Timote ki ð dejiŋa

⁹ Bin se, aay kaami '6aado ɔŋum kɛske. ¹⁰ Taa Demas lɛ rɛsumga, iin 6aaga geger ken Tesalonik ki taa naan uunga nakŋ *dunia 6o ciri. Kresen se, j'ɔliŋ 6aaga taa naan Galat ki ð Tit kic 6o j'ɔliŋ 6aaga taa naan Dalmati ki. ¹¹ Ɔɔp Luk kaliŋ ki sum 6o te maama. Ken naai '6aado 6aa num, Mark se '6aamsiŋo, taa naan se utu am noogŋ maakŋ naab ki. ¹² Tisik se, maam m'ɔliŋ 6aaga maakŋ geger ken Epeɔ ki. ¹³ Ken '6aakiro 6aa se, uunumo kal kuulum magal se ken maam m'ɔniŋo maakŋ geger Troas ki gɔtn Karpos ki se. Ɔo 'tɔs '6aamo ute kitapge ð ken maam jeŋ tap tap se kengen k'teeldenga teel se.

¹⁴ Kɔd-kɔrdn-tɔɔl ken ron Aleksander se, tɛdumoga *kusiŋ aak eyo. Nakŋ naan tɛd se, Meljege utu anŋiŋ tɛrl don ki. ¹⁵ Naai kic ɔnd kɔnd te gaabm se, taa do taar ken naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad ken deet deetn gɔtn kɔŋ bɔɔr ki jaay, maam m'taad taargen am naakŋ kɔɔdn dom se, nam tap 6o 6aa te metum ki eyo. Jeege paac rɛsumo. Taa nakŋ naade tɛd se, ɔŋ Raa ɔnte kɔkdesiŋ ɔŋɔ. ¹⁷ Na6o Meljege mala se utu te maama ð naan ɛdumga tɔɔgɔ bin 6o maam m'taadga taariŋ jeege tu ute maraadiŋa ð taar Raa se, jeege ken Yaudge ey se kic 6o paac booyga. Ɔo Meljege se lɛ, aajumga taar tupiy ki. ¹⁸ Meljege se, maakŋ gɔt ken ɔŋɔ paac se utu am kɔɔdn doma ð am kaaja taa ansum 6aa maakŋ gaariŋ ken maakŋ raa ki. Ɔŋ daayum daayum Meljege se, jeege an *nooko. *Amin!

Pɔl nan taariŋa ð raan ɔl tɔɔsiŋ kaam mɔɔtn

¹⁹ 'Tɛd tɔɔse Priska ute Akilas ki ð 'tɛd tɔɔse jeege tun maakŋ 6ee Onezipor ki kici. ²⁰ Erast se ɔɔpoga maakŋ geger ken Korint ki ð Tropim lɛ, maam m'ɔniŋoga maakŋ geger ken Mile ki, taa naan kɔɔŋɔ. ²¹ Kor kaadn

kuulu 'kaan se, 'naar 'ḡaado ṁuma. Ebul, Pudān, Linus, gēnaa mēnd
Klōdia ute gēnaage paac tēdī tōose. ²² Ṭṇ Mēljege se 'tēdn ute naai. Ṭo ṁṇ
naaṇ asen tēdn bēēṇ naase ki paac.

Maktubm ken Pól raanjin Tit ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanjin Tit ki

Tit se, lee tɛdoga naaba tele ute Pól. Kaad ken Pól jaay jee Kórint ki 6aa tɛdin kingin ɔɔn se, Tit se tɛdoga tɛdn naabm mɛc. Kaad ken Pól jaay raanjin maktub ese se, Tit utu taa naan Kret ki. Ɔɔ taa naan Kret se, maane gurug ɔlin daan ki. Gɔtn ese se naan noog jee al-Masige gen tɔnd daapm naabdege. Pól raan Tit ki se ɔɔ taadin doobm ken naan 'bɛɛr tɔɔdn jeegen ken 'tɛdn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan dejin ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan gɔɔ jee magal naanin ki, mɛnd paragge, gaan-kɔdɛge ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ɛd ron sɛrke se taa 'kɔɔdn do jikilimge paac maakn kusi ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tɛdga kiji se, ing do taar ken se. Kaad ken Pól raan maktubgen di Timote ki ute ken naan raan Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kon 6aa ɔrse eyo. Bin 6o naade 'dooy king ken aden noogo gen ting 6aa ute naande.

Pól raan ɔl tɔɔsɛ Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kɛse maam Pól 6o m'raani maktubm se, maam ken bul *Raa ɔɔ *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔdo m'aden tɛdn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa met ki, ken taad ɔɔ naade ɔk taar Raa se ɔɔnɔ. ² Taa naade kɔnd dode gen kon *kaajin gen daayum. Metn taar kaajin ese se kɛse Raa mala 6o taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey ɔɔrtɔ ɔɔ Raa lɛ naan taad taar-kɔɔb eyo. ³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad metn taar kaajin se jeege tu, taar se 6o ken naan ɛdumsin kaam jima. Kɛse 6o taar ken Raa Mɛl Kaajjege ɔlum ɔɔ m'taadin jeege tu. ⁴ Tit maam m'raani maktubm se, naai se aan gɔɔ goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalan do Raa ki. Ɔn Raa Bubu ute Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ɔɔ ai kɛdn lapia.

Naabm gen Tit daan jee Raage tun Kret ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'ɔnio Kret ki se, taa naai 'tɔnd daapm naabm ken maam m'ɔnio doob ki se ɔɔ naai 'bɛɛr tɔnd naan *eglizge maakn gɛgɛrge tun taa naan Kret ki aan gɔɔ ken maam m'taadio se. ⁶ Debm ken naai an bɛɛr kɔnd se, debm ken ɔk taar dim ron ki eyo ɔɔ mɛndin kalan sum. Geninge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ taargen jig eyo se k'taadden rode ki eyo ɔɔ naade se jee booy uun taara. ⁷ Aan gɔɔ Raa ɛdinga naaba gen kaakn do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tɛdn debm ɔk taar dim ron ki eyo. Debm bin se ɔnte tɛdn debm ken ɔɔ taar naan taadga sum 6o 'tɛdn met ki, ɔnte tɛdn debm maak-taara, ɔnte tɛdn debm aay tɔtɔ dɛna ɔɔ ɔnte tɛdn debm kɔnd naapa ute jeege. Ɔnte tɛdn debm kɔsn gurs jeege cɛɛɛ. ⁸ Gan debm bin se 'tɛdn debm kɔkn mɛrtge, debm je tɛdn nakn jiga, debm ing do metekin ki, ɔɔ tɛd nakge ute doobina, debm *salal, debm bɔɔb ɔk rona. ⁹ Labar Jigan gen Isa al-Masi se naan aal maakin do ki paac, kɛse 6o taar ken naaje k'lee k'dooy jeege. Ɔɔ taar se 6o ken an tɔɔgn maakina ɔɔ an dejn jeege ute taar Raa jigan ese ɔɔ taadin jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔɔ nakn naade tɛd se met ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo

¹⁰ Taa jeege dena baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se bo ken derl jeege do dooyde ute taardegen ren ren se cir paac paac. ¹¹ J'nte kon jee se 'dooy jeege, 'dooy ken naade lee dooy jeege se ol jeegen maakn beege tun metin se uun taarden ken jig ey se, dooy ken naade lee dooy jeege se le, lee onn konn jeege cee. ¹² Do dakin maakn jeege tun Kret ki se, deb kalan debm jeel-taara deek do:

«Jee Kret ki se naade se paac jee taar-koo6ge, naade se ing aan go daagen naatn, naade se jee kaar-naabge do oopden bo koso sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Kret ki se met ki, ken bin se naai 'mooyde makono taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi ken salal se. ¹⁴ J'nte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakn jikilimge naade lee taad gen teda. Kese bo ken on onde naade on uun taar Isa al-Masi ken met ki se eyo. ¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gan jee ted nakn *kusiina do baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakn salal naande ki se, goto. Naade ing bo gen saapm do nakge tun jig eyo naade ted kusiin kic sokon tooode eyo. ¹⁶ Jee se ted rode naan jeege tu aan go naade bo jeel Raa, gan nakn naade ted se tec gen Raa eyo. Nakn naade ted se jeege aakdenga kic bo jede eyo, naade baate tookn taar Raa, do nakn bee tap bo naade on ted eyo.

2

Pol dej Tit taa jeegen gaalga gaalo, gaan kodge ute bulge
(1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Gan naai se, 'dooy jeege ute taargen ken baa ute taar Isa *al-Masi ken salal se. ² Do taad gaab-gaolge tu se do k'boob rode, k'ted jeege aden kaal maak ki, k'j'ing do metekdege tu, j'ok taar Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac do do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki. ³ Bin se mend-gaolge se kic bo taadden k'tedn nakn ken too *Raa ki, j'nte koodn jeege j'nte tedn mend kaayge num k'dooy jeege gen tedn nakgen bee. ⁴ K'dejn mendgen seem se naja kic bo je gaabiina ute geninge, ⁵ k'j'ing do metekdege tu do k'boob j'ok rode bee k'ted mend king beege, k'ted mendgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kon taadn ing kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ Do gaan kodge se kic bo dejde j'ing do metekde ki, ⁷ do nakge tun baa se paac. Naai mala 'tedn nakgen jiga ken jeege aakga kic num 'kuun boloti. Ken dooy jeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki. ⁸ Taargen naai an 'dooy jeege se, dooyde te taargen ken met ki ken jeege kon taar ing kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjege se sokono aden too taa naade on te taar dim kusiin jaay gen taadn rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu do daayum k'sook meldege tu do nakge tun k'tedn paac. K'ted nakgen 'raapm maakn meldege do j'nte naajn taara ute naade. ¹⁰ J'nte boogon dim meldege do daayum j'nte tujn ormdege ute meldege. Ken naade jaay k'ted naan se, 'kol jeege paac kaal taar Raa Mel Kaajjege se maak ki.

Raa ted beej jeege tu

(Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga beena, beej se bo ken aaj jeege paac. ¹² Beej se, dooyjeki taa j'aki kon nakgen jig eyo naanin ki do j'aki kon gen don nakgen

jee jeel Raa mal eyo lee dɔŋ se kici. Bin se j'aki kɔŋ king do naan kɛn ara ki se, j'aki bɔɔbm kɔkŋ rojege, j'aki tɛdn nakgen ute doobɪŋa ɔ j'aki kɔkŋ taar Raa se ɔŋɔ, ¹³ j'aki kaakŋ kaam ɓii kɛn Isa *al-Masi ade ɓaa, naan ɓo debm naaje j'ɔndki dojege dɔŋ ki. Naan ɓo Raa magal Debm Kaaja ɔ debm tɔɔɔ. ¹⁴ Isa al-Masi se, naan mala ɓo ɔŋ rɔŋ ooy taa naajege taa ajeki dugŋ dojege maakŋ *kusɪŋ ki. ɔ naan tugjeki kusɪŋjege se, taa j'aki tɛdn jee naangen mala mala, jee daayum maakde raap sakan gen tɛdn nakgen jiga naanɪŋ ki.

¹⁵ Kɛse ɓo taar kɛn naai an dooy jeege, an deje ɔ an mooy jeege ute tɔɔgi. ɔ naai se nam ɔŋten kaaki aan gɔɔ debm cɛɛ.

3

Jee Raage tap ɓo king ɔ di daan jeege tun jeel *Raa mal ey se

¹ Ter taadden kici jee Raage tu se ɔ gaaringe ute tɔɔgge se k'lookden, ɔ k'tookden taarde ɔ k'daap rode gen tɛdn bɛɛ jeege tu. ² J'ɔnte naaj nam, j'ɔnte tɛdn taara ute jeege j'ɔk jeege rode ki, daayum k'tɛd jee dalul ute jeege paac.

³ Taa naajege kic ɓo do dɔkɪŋ se, k'tɛdkiro jee dɛrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. ɔ naaje j'iigkiroga kiigi ɔ j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo kɛn maakjege jea, j'ingki ɓo gen tɛdn nakgen *kusɪŋa ɔ k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeki eyo ɔ naajege kic k'jeki naap eyo. ⁴ Gan kaadɪŋ jaay aas se, Raa Mɛl Kaajjege taad bɛɛŋa ɔ naan se je jikilimge paac, ⁵ naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakŋ doobɪŋ ki ɓo naan aajjeki eyo, num gan naan aak ɛɛjjeki kɛɛj ɓo dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal kɛn tugjeki kusɪŋjege, ɔ tɛdjeki j'oojjekiga kiji ɔ tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji. ⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maraadɪŋ se te Mɛl Kaajjege Isa *al-Masi. ⁷ Taa Raa te bɛɛŋ se tɛdjekiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobɪŋ naanɪŋ ki gen kɔŋ *kaajŋ gen daayum kɛn j'utu j'ing j'ɔndki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raanɪ se taar mɛt ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tɛdn nakgen aak bɛɛ. Kɛse ɓo taar kɛn jiga kɛn 'noogŋ jeege paac.

⁹ Num gan ɔnte lee je gɔtn naajŋ taargen rɛŋ rɛŋ, ɔnte tuun mɛtjɪl jeege, ɔnte mooy te jeege, naajŋ taara te jeege ro do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛŋ rɛŋ kɛn ɔŋ noog nam eyo. ¹⁰ Debm jaay naai aakiŋ gaŋ gaŋ jee Raage te naapa se, ɓaa taadɪŋ ɔ ŋ'ɔnte tɛdn naan se. Kɛn naan jaay baate booy kuun taari se, ter ɓaa taad dɔɔliŋ kuuy daala. Kɛn naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔdɔl doi dɔkɔ rɔŋ ki naatn. ¹¹ Naai 'jeele debm bin se rɛsŋga ute doobm Raa, ɔ te kusɪŋ naan lee tɛd ɔŋ ey se, naan malɪŋ ɓo ɔ j bɔɔro dɔŋ ki.

*Pɔl tɛd tɔɔsɛ jee Raage tun Krɛt ki
(1Kɔr 16.20-24)*

¹² Tɛdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey lɛ Tisik. Taa maakde ki se debm kalan ai ɓaa noogo. Kɛn debm kalan jaay ɓaa aan ɔŋiga naane num, naai aay kaami 'ɓaadɔ ɔjum Nikopoli ki. Taa maam m'je ɓaa king kaadn kuul ki se gɔtn naane. ¹³ Zenas kɛn jeel mɛtn taar kɔŋ bɔɔro ute Apɔlɔs jaay ɓaa ɓaa mɛrte se aakden dode ki ɔnten kɔŋ dɪm adɛn baata. ¹⁴ ɔŋ gɛnaajegen doobm *al-Masi ki se kic ɓo dooy jeel tɛdn bɛɛ taa 'noogŋ jeegeŋ kɛn, bɛɛki

num, j'aden noog se. Bin se kaal maakŋ naade aal do Raa ki se kŋ noogn jeege.

¹⁵ Jeegen paacŋ ute maam gŋtn ara se tedi tɔɔse. Ɔɔ naai kic tedi tɔɔse gɛnaajege tun doobm al-Masi kɛn Kɛt ki, naaden kɛn jejeki se.

Ɔŋ Raa asen tedi bɛɛŋ paacki.

Maktubm ken Pəl raanin Pilemon ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin Pilemon ki

Pilemon se naan debm ken k'jeel jeel gotina. Naan kic took aalga maakin do Isa ki so naan se maakn jee al-Masige tun maakn geger ken Kolos ki. So naan se medn Pəl. Naan ok bulu kalan k'danin Onezim ken iin aano gotin ki. Ken nakn ol jaay Pəl doodo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaad ken se Pəl dangay ki. Nafo Onezim se, naan kic baa took aal maakin do Isa ki. Pəl uun doa je an kol gotn melin ki. Naan raan maktubm se je taa melin an kokin aan go bul ey sum, num aan go genaa doobm al-Masi ki. Kaad ken naane se bul aanga jaay j'okinga se, k'tedin onno. Maakn maktubin ki se Pəl taadin te ute taa too eyo num taar urlu. So naan le gaasin te gen kokin Onezim aan go bulin eyo. Nafo naan taad Pilemon ki so n'saapa so taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, so maak-je al-Masi se ed king kiji so king jeege ute naapa se kic bo, naan terlin kiji.

*Pəl ute Timote raan ol toose Pilemon ki
(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)*

¹ Maktubm se maam Pəl bo m'raani maam ken j'okum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te genaa je Timote se k'tedi toose. Naai ken medn doje so debm tedn naabm Isa al-Masi go naaje. ² Naaje k'ted toose genaa je ken menda Apia so k'ted toose Arsip ki ken ted naaba ute naaje tele aan go asgar ceje ki gen kudn booro. So k'ted toose *egliz ken lee tus bei ki se kici. ³ On Bubjege *Raa so Meljege Isa al-Masi asen tedn beede so asen kedn lapia.

Pəl tooom Raa taa maak-je Pilemon ok do jee Raage tu

⁴ M'toom Raa so daayum ken maam jaay m'baa keem Raa se m'saap do naai ki, ⁵ taa maam booy jeege lee so maan gen kaal maaki ken naai aal do Meljege tu Isa *al-Masi ki so ute maak-jei ken naai ok do jee Raage tu paac se. ⁶ Maam m'tond metn Raa on kaal maakn ken tumjeki kalan se 'tedn too go, kese bo ken taadn jeege tu bee ken naaje j'okki ute Isa al-Masi. ⁷ Genama, maak-jei ken naai ok do jee Raage tu se raapunga maakuma so edunga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se seldenga maakde den aak eyo.

*Pəl tond metn Pilemon so n'ok Onezim se jiga
(Kol 4.7-9; 1Kor 13.4-7)*

⁸ Taa di naai 'jeele ey num ken m'dook ute Isa *al-Masi se maam m'ok doobm ken m'ai taadn naabm ken naai 'teda, nafo maam m'je tedn naan se eyo. ⁹ Taa naaje k'je naapa se bo ken maam m'je tond meti se. Kese bo maam Pəl ken gaab-gool j'okum dangay ki taa Isa al-Masi, ¹⁰ maam m'tond meti gen Onezim* ken maam tedn tedga aan go goonum mala maakn dangay ki ara. ¹¹ Do dokin se naan debm on noogi te eyo, gan borse se naan tedga debm ken ajenki kon noogo maam m'utu naai se.

¹² Borse maam terl m'oli Onezim goti ki, naan ken tedga debm koon maakuma. ¹³ Ey num m'je m'an gaasin ute maam maakn dangay ki ken

* **1:10** Onezim ute taar Grek se je deekn so: debm 'kon tedn dim.

j'okum taa Labar Jigan gen Isa al-Masi. Bεeki num, naai 6o am noogo gan maam m'okinga naan 6o gɔɔ naai ki. ¹⁴ Na6o 6orse maam m'je m'an gaasin ey se, taa maam m'tond te meti ey 6ortɔ. Taa maam m'je naabm naai am tɛd se ute taa tɔɔg eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan ɔnio gen bii kandum se, taa naan jaay ɔk terl 6aa ɔjiga num 6aa ting te naai gen daayum. ¹⁶ ɔɔ 6orse se naan aan gɔɔ bul ey sum, gan 6orse naan tɛdga bεε cir bulu taa naan tɛdga genaa ken ɔɔn maaka. Maam se m'jena na6o naai se an je den cir daala; taa naan kic debkilimi ɔɔ tɛdga genaa doobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Ken naai jaay aakum aan gɔɔ genaai doobm Isa al-Masi ki num, Onezim se ɔkin aan gɔɔ ken naai ɔkum maam mala. ¹⁸ Ken naan jaay tujiga dim lɔ ai kɔgɔ dim kic 6o, ɔn maam 6o m'aisin kɔgɔ. ¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn ara se, maam mala 6o m'raanisin ute jima: maam m'aisin kɔgɔ. Num gan ɔnte tɛdi dirigi taa Meljege se naai kic maam m'ok sεε doi ki. Sεε maam m'taadn se naai mala. ²⁰ Ken bin num genaama, taa Meljege naaje k'tɛdkiga kalan se naabm se 'tɛdumsina, aan gɔɔ naaje te Isa al-Masi k'tɛdkiga kalan se 'raapum maakuma. ²¹ Nakɔ maam m'raanji se m'jeelin maakum ki naai se an kɔɔ tɛda. ɔɔ m'jeele nakɔ maam m'tond meti se naai an kɔɔ tɛdn cir naan se.

²² 'Daapum gɔtn m'an 6aa toodo gɔti ki kici. Taa keem Raa ken naase 'lee eemki se, maam m'ond dom do ki. Taa bii kalan m'utu m'asen 6aa kɔɔɔ.

Pɔl ute mɛdɪnge tɛd tɔɔsɛ Pilemon ki

²³ Epapras ken j'okin dangay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tɛdi tɔɔsɛ. ²⁴ ɔɔ Mark, Aristark, Demas, Luk naaden ken tɛd naaba ute maam kalan se kic tɛdi tɔɔsɛ.

²⁵ ɔn Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bεɛna.

Maktubm gen Ebrege Kupm mētn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen Ebrege

Maktubm gen *Ebrege se debm ken raanin se, k'taad te ron eyo do jee ken k'raanden maktubm se kic bo k'jeelde eyo. Debm ken raano maktubm ara se, naan jeel ok Kitapm gen Raa dooko ute jeege do dakin se jiga. Jee al-Masigen naan raanden maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen gotn ese se, jaay nakgen doon lee aan dode ki se tedden maakde tuju do kaal maakden mētn-jiki se kic bo baa urlga. Do jee mētinge se, jenoga resn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raande se, je aden kedn kaay kaama. Ute doobm al-Masi ken Raa oino se ol jikilinge taarde baa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa do naan se Raa mala mala. Do naan baado tedga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy ken naan ooy se aan go jikilingen lee ooy se, kusiin ken ok too go do jeege tu se, too gin se naan tedinga tedga goto (kon 2.14). Ute bee ken al-Masi ted se bo, jee took aal maakde don ki se 'kon baa cesn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook baaga bini aanga gotn Raa ki do naan bo Raa ondinga tedga magal debm tedn serke Raa ki gen jee ken took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan go magal gen jee tedn serke Raa ki do dakin se eyo taa naan se ting gen daayum. Maakn Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee too mooso taa Raa aden too kusiinde. Num gan al-Masi se ed ron serke taa kusiin jeege je-kalan sum do gen sorokina. Taa naan se bo borse jee al-Masige se ingga do doob ken kiji do naade se 'kon terl ute metde ey sum. Bin bo kaal maakn gen jee do dakin se taaddesin taa aden tedn saada (kon 11-12). Saadn ken naan taadden ese bo ken edden kaay kaama maakn nakge tun doon ken aan dode ki ute nakn naam ken borse aan dode ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Goonina*

¹ Do dakin se, Raa lee taado bugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se met dena do ute doobm jeege dena. ² Gan borse se maakn biige tun kaam mootn ara se, naan taadjekiga ute doobm Goonina do Goonin se bo, naan beer ondiino do edinga nakge paac kaam jina. Do ute doobm Goonin se bo naan aalo nakgen baa se paac kici. ³ Goon ese se bo ken taad *nookn Raa ken woor goto kelen do naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan ken ok too go se bo, nakgen baa se paac naan tedde utu ting gotde ki. Ken naan jaay tug *kusiin jikilinge aas sum se, naan ook baa ing maakn raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

*Isa se naan magal cir *kodn Raage*

⁴ Goonin se, Raa ondinga raan do kodn Raage tu do bin bo ro ken Raa edin se, cir gen kodn Raage. ⁵ Taa bii kalan tap bo Raa taad te kodn ken gam eyo, ken an deekn do:

Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac maam bo m'Bubi.*

Ter daala kodn Raa ken gam tap bo Raa taadin te eyo, ken an deekn do:

Maam se m'tedn Bubi do naai le am 'tedn goonuma.†

* 1:5 Aak KKR 2.7. † 1:5 Aak 2Sam 7.14 do 1Krk 17.13.

6 Num ter daala, kaad'ken naan olo Goon paragin[†] do duni ki se, naan deek
 ɔɔ:

Ɔn kɔdumge paac kɛrɛgɛn naanin ki. §

7 Gen kɔdɪnge se Raa taad ɔɔ:

Naade se jee tɛdn naabumge,

naade se tec aan gɔɔ kuulu ɔɔ aan gɔɔ rɔɔn poodo.*

8 Num gen Goonin ki se, Raa taadin ɔɔ:

Gaar naai Raa se tinj gen daayum,

ɔɔ jeeige se le, naai tɔddɛ ute doobm daan ki.

9 *Naai le 'je nakɛn ute doobina*

ɔɔ nakɛn *kusiɛn se naai ɔɔf undin naatn.

Taa naan se ɔɔ Bubi Raa, naan ɔɔyiga uubu doi ki gen maak-raapo ken taad
 ɔɔ

naai se gaarge ɔɔ maakɛn parige tu se naai ɔɔ magal cirde.†

10 Ter Raa deekin daala ɔɔ:

Kese ɔɔ naai, Melje, do kupm met ki se naai aalo do naan

ɔɔ maakɛn raa le naai tɛdin te jii.

11 *Nakgen se paac utu 'tuju, gan naai se tinj gen daayum.*

Deere, maakɛn raa ute do naan se utu 'kooy koono aan gɔɔ kala.

12 Ɔɔ naai utu aden tudn aan gɔɔ kala

ɔɔ utu aden pelekɛn aan gɔɔ ken k'lee k'pelekɛn kalge se.

Num naai le 'terl roi eyo ɔɔ daayum daayum naai inɛn gɔti ki.‡

13 Ɔɔ taa ɔɔii kalan tap ɔɔ Raa taad te kɔdin ken gam eyo, ken an deekɛn ɔɔ:

'Baado inɛn do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'tɛdn naai ɔɔ king dode ki. §

14 Kɔdn Raage se tap ɔɔ naade nanɛ? Naade se jee kaan naabm Raagen
 paacɛn j'ɔn j'aakden eyo, ɔɔ Raa ɔɔdeno se taa noogɛn jeegen ken Raa utu
 aden kaaja.

2

J'ɔnten kuum kaalki taar *Raa se naan ki

1 Taa naan se ɔɔ, taargen naajege k'booyinkiro se, j'ɔkinki ɔɔn cir daala,
 ey num ɔɔm j'aki kiigɛn doob ki. 2 K'jeelki taar ken *kɔdn Raage taado do
 dɔkin *Musa ki se, ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac ɔɔ jeegen jaay baate kuuno
 taar se ɔ baate king do ki se, jee bin se do *kusiɛn ken naade tɛd se, Raa
 dabardenoga ute doobina. 3 Anum naajege se, k'booyinkiga taar naan
 ken aajjeki ɔɔ taar naan se le cir gen kɔdn Raagen taado Musa ki se. Bin
 num ken taar se jaay naajege k'j'uum j'aalɛnkiga naan ki num, naajege
 kic j'aki kɔn kaan kɔtn dubar ken se eyo. Metn taar kaajege se, Meljege
 Isa ɔɔ uuno metin taado deete ɔɔ jee ken booyo taarin naan taado se ɔɔ,
 taadjeki ɔɔ taaringe se, taargen met ki. 4 Ɔɔ Raa mala taadga tal ɔɔ taar
 ara se taar met ki ute doobm nakɛn kaakɛn jeele ɔɔ ute nakgen naan tɛdin
 deel doa, ɔɔ ute napar nakɛn-kɔɔbgen naan tɛda ɔɔ bin ɔɔ nanɛ nanɛ kic
 Raa ɛdinɛn *Nirl Salal aan gɔɔ ken naan maakin jen ro ki.

Isa se naan Debm Kaajege

† 1:6 Isa se naan goon paragin kalan lak, gɔɔsin gɔɔ. § 1:6 Aak Dt 32.43 ɔɔ KKR 97.7. * 1:7
 Aak KKR 104.4. † 1:9 Aak KKR 45.7-8. ‡ 1:12 Aak KKR 102.26-28. § 1:13 Aak KKR 110.1.

⁵ Anum duni ken utu ade 6aa jaay ken naaje k'taadn metin 6orse se, 'kon tedn kaam ji *kədn Raage eyo. ⁶ Num maakn Kitap ki se, nam kalan taadga tal ɔ:

Debkilimi se tap 6o naan nanja kaca jaay 6o ken naai Raa saapm don ki, goon debkilimi se tap 6o aas di jaay 6o naai aakin don ki se?

⁷ Kaadn ken naai 'ted debkilimi ɔpo baata aas te kədn Raa ey se, cəkə sum. Ter naai 6o *'nookina ɔɔ 'magalin aan gɔɔ gaarge.

⁸ Nakgen paacn naai aaldeno se naai ɔninsinga kaam jinɔ.*

Ken Raa jaay ɛdinga nakge paac kaam jin se, ne dim jaay Raa ɛdin te kaam jin ey se, gɔɔ. Na 6o 6orse nakge se paac naajege j'aakinki ute kaamjege se aan gɔɔ ted te kaam jin ey 6ortɔ. ⁹ Gan naajege j'aakki Isa se, kaad ken Raa tedino jaay naan ɔn ron ɔpo baata aas te kədn Raage ey se, cəkə sum. Taa naan dabaro ɔn ron ooy se, 6orse se, Raa nookinga ɔɔ magalinga aan gɔɔ gaarge. Bin 6o ute bɛɛ Raa se, naan ooyo taa jikilimge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac ɔɔ 6ɔɔbde ting gɔɔde ki. Bin 6o Raa je ano 6aa ute ɛninge dena taa 'kend maakn nookin ki. Taa dubar Isa ɔno se 6o, Raa tedn naan ted aas naabin ute doobina. Isa se naan 6o debm tɔɔdɔlde gɔtn kaaj ki. ¹¹ Taa Isan ken debm tugn *kusin jeege ute jee ken naan tugde kusindege se, naade paac Bubde Raa kalan ese sum. Taa naan se 6o ken Isa danɔde ɔɔ naade k'genaange se kic 6o, ɔkɔn tɔolin eyo. ¹² Taa naan se 6o Isa deek Raa ki ɔ:

Maam se m'utu m'taadn taa naai ɛnaamge tu;

ɔɔ gɔtn ken jeeige jaay tusnga se, maam m'ai tɔɔm daande ki.†

¹³ Ter Isa taad daala ɔ:

Maam se m'utu m'kend maakum doi ki.‡

Ter naan taad daala ɔ:

Maam m'utu ara ute gaangen ken naai Raa ɛdumo se.§

¹⁴ Bin 6o aan gɔɔ gaan jikilimge paac ɔk daa roa ute mooso se, naan kic 6o ɔk daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin 6o ute kooy Isa se, Iblisn, debm takn mind jeege, naan 6o debm ken 6aano ute yo do jeege tu se, tɔɔgn naan ɔk se, Isa naninsinga tak. ¹⁵ Bin 6o jeegen ting aan gɔɔ bulge taa naade 6eer yo ki se, naan aden kon kəɔdn dode. ¹⁶ Deere k'jeelki, naan 6aado ɛn noogn kədn Raage eyo, num naan 6aado se ɛn noogn metjil *Abraamge. ¹⁷ Taa di naan ted ron debkilimi tec naajege ɛnaange mala mala, bin 6o naan ted *magal debm tedn serke Raa ki debm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmin eyo ɛn tedn naabm Raa. Taa naan se 6o naan ɛd ron *serke ɛn tɔol kusin jeege. ¹⁸ Deere, Isa se naan dabaroga ɔɔ ɔnoga nakn naama; taa naan se 6o naan an kaasa ɛn naakn jeegen nakn naama aan dode ki.

3

Isa se naan cir *Musa

¹ ɛnaamge, *Raa danjeno taa aki tedn jee naange. Taa naan se 6o ɔndki saapse do Isa ki, naan 6o debm kaan naabm Raa ɔɔ debm tedn serkn magal ɛn Raa. Naan 6o ɔkjeni taasa ute Raa ɔɔ do nakge tun se 6o, naajege k'j'aalki maakjege do ki ɔɔ k'taadki naan jeege tu. ² ɔɔ Isa se Raa bɛɛ ɔndin ɛn tedn naabina ɔɔ maakn naabin ki se naan tuj te ɔrmin eyo, aan gɔɔ Musa ken tedo naaba maakn *Bee Raa ki paac jaay tuj te ɔrmin ey se*. ³ Kese doobina ken Isa jaay *nookin eem cir ɛn Musa se

* 2:8 Aak KKR 8.5-7. † 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18.

* 3:2 Aak Nmb 12.7.

tec aan gɔɔ debm kɔɔm ɓee kɛn k'nookin cir ɓee kɛn naan ɔɓo. ⁴ K'jeelki, ɓee tak ɓo ɔk mɛl kɔɔɓin kɔɔɓina, num mɛl kɔɔm nakgen ɓaa se paac se, naan Raa. ⁵ Maakɲ Bee Raa ki paac se, Musa tɛdɔga naaba tuj te ɔrmin eyo ɔɔ naan tɛdo naabin se aan gɔɔ debm tɛdn naaba gen taadɲ jeege tu nakɲ kɛn Raa utu adɛn taadɲ mɛtiɲ naan ki. ⁶ Num gan *al-Masi se, naan Goono, Goon kɛn tuj te ɔrmin eyo ɔɔ Bee Raa paac se Raa ɔɲinsinga kaam jina. ɔɔ naajege se ɓo aan gɔɔ k'ɓee naana kɛn naajege jaay k'ɓeerki eyo ɔɔ j'ɔndki dojege don ki ute maak-raapo se.

Raa 'kɛdn gɔtn tɔɔl maaka jeenge tu

⁷ Booyki taar kɛn *Nirl Salal taad maakɲ Kitap ki ɔɔ:
Jaaki jaay kɛn 'booykiga mind Raa num,

⁸ ɔɲten 'tɛdki do mɔɲgɔ

aan gɔɔ kɛn do dɔkiɲ bugsege baate tooko taariɲ se
ɔɔ naan kɛn se, naade naaminoga do kɔɔɔ-baar ki.

⁹ Ter Raa taad ɔɔ:

Ute nakgen bɛɛ maam m'tɛdo ɓaara si-sɔɔ se kic ɓo,
bugsege naamumo ɔɔ naade je am 'kaakɲ mɛtuma.

¹⁰ Taa naan se ɓo maam maakum taarum do jeege tun ese

ɔɔ maam m'taad ute maakum m'ɔɔ: Jee se lɛ daayum lee tɛrlum naaga
ɔɔ nakɲ maam tɛd se lɛ, naade booy ɔk eyo.

¹¹ Kɛn maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ɔɔ:

Jee se 'kɔɲ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiɲ gen tɔɔl maaka se eyo.†

¹² Genaamge, ɔndki kɔndɔ nam ɔɲten kɔɲ maakiɲ 'tɛdn aak kusu kɛn an kɔlin naan 'tookɲ kaal maakiɲ do Raa ki eyo ɔɔ tɛrl naaga Raa kɛn zɛɛr se.

¹³ Gan kaad kɛn naase utu 'tingki ting maakɲ kaad kɛn Raa danɲ jaaki se, ɓii-raa ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔɲten kaanki rose dala ute *kusina

ɔɔ ɔɲten 'tɛdki do mɔɲgɔ. ¹⁴ Anum kɛn naajege jaay kaal maakjegen do kupm mɛt ki se jaay j'ɔkiɲki tɔɔgɔ bini do taar tɔɔlin ki se ute naan se,

naajege j'aki tɛdn naaba kalan ute *al-Masi. ¹⁵ Bin ɓo Kitap taad ɔɔ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mind Raa num,

ɔɲten 'tɛdki do mɔɲgɔ

aan gɔɔ kɛn do dɔkiɲ bugsege baate tooko taariɲ se

ɔɔ naan kɛn se, naade naaminɔ do kɔɔɔ-baar ki.‡

¹⁶ Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔɔ tɛrlo naaga Raa ki se, tap ɓo nange? K'jeelki jeegen se ɓo kɛn jeegen paacɲ *Musa ɔɔɔɔeno

maakɲ taa naan Masar ki. ¹⁷ Maakɲ ɓaarge tun si-sɔɔ se tap ɓo, Raa maakiɲ taariɲ do nange tu? K'jeelki, Raa se maakiɲ taariɲ do jeege tun

tɛdo kusin jaay ooyo do kɔɔɔ-baar ki se\$. ¹⁸ ɔɔ jeegen kɛn Raa naam taariɲ rode ki ɔɔ: naade se kɔɲ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiɲ gen tɔɔl maak ki ey

se, tap ɓo nange? Naade se ɓo jee kɛn baate tooko taar Raa ɔɔ tɛrliɲo naaga se. ¹⁹ Bin ɓo k'jeelki, naade se jaay ɔɲ ɛnd te gɔt kɛn Raa daapiɲ gen tɔɔl

maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde don ki.

4

¹ Do dɔkiɲ se, *Raa taad jeege tu ɔɔ utu ade kɛdn gɔtn kɛn naan daapinga daap gen jamaka se ɔɔ ɓorse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki

kɔndɔ nam ɔɲten tɛdn *kusina jaay kɔɲ ron 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔɲ kɛnd gɔt kɛn ese ey se. ² Naajege kic ɓo k'booykiga Labar Jiga aan gɔɔ

† 3:11 Aak KKR 95.7-11. ‡ 3:15 Aak bersege 7, 8. § 3:17 Aak Nmb 14.29, 32.

jeegen tingo do kɔɔf-baar ki. Naade se booyga taar se, nafo taar se tɛd te dɪm maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar kɛn ese se. ³ Nafo naajegen j'aalkiga maakjege do labar kɛn jiga se, j'aki kɔŋ kɛnd gɔt kɛn Raa daapinga daap gɛn tɔɔl maaka se. Ey num jee kɛn baate kaalo maakde se, Raa taad ɔɔ:

Kɛn maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔɔ:

jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maaka se eyo.*

Kese 6o taar kɛn Raa taado kaad kɛn naan aalo do naanɔ ɔɔ nanɔ naabiŋ se, ey num bii gɛn jamaka se utu tap. ⁴ Bin num gɛn bii k-cilige tu se maakŋ Kitap ki se gɔt kaam kalan nam taadga taad ɔɔ: Bii mɛɛɛ se Raa tɛd nan naabiŋ paac ɔɔ: *Bii k-cilige tu se, naan jamakŋ ro ki.*[†] ⁵ Ɔo daala gɔtn ese se kic taad ɔɔ: *Jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maaka se eyo.‡* ⁶ Bin 6o Raa se uunoga doa gɛn jee mɛtinge se ɔk doobo gɛn kɛnd gɔt kɛn naan daapinga daap gɛn jamaka se. Num gan jee kɛn booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookŋ taar Raa se, naade se 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese se eyo. ⁷ Taa naan se 6o Raa ɔndga bii kuuy kɛn naan danŋ *jaaki*. Kɛn Raa ɔnd bii ese se, gaan *Israelge se tɛrlga tɛrl naaga Raa ki daaniŋ dɔkga jaay naan taaddeno maakŋ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mindiŋ num, ɔntɛn 'tɛdki do-mɔŋgɔ§.

⁸ Jɔsue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan kɛn naade saap ɔɔ gɔtn jamak kɛn mala mala num, deere bin se, Raa kɔŋ taadn taa bii gɛn jamakŋ kɛn kuuy ey sum. ⁹ Bin 6o aan gɔɔ Raa nan naabiŋa ɔɔ jamakŋ bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kɛdn gɔtn jamaka bin kici. ¹⁰ Taa debm jaay ɛndga gɔt kɛn Raa daapiŋ gɛn jamaka se, naan se nanja naabiŋa ɔɔ jamakŋ aan gɔɔ Raa kɛn nan naabiŋ jaay jamakŋ ro ki se kici.

¹¹ Bin se j'aayki kaamjege gɛn kɛnd maakŋ gɔt kɛn Raa daapinga daap gɛn jamaka se; j'ɔndki kɔndo maakjege tu se, nam ɔnte naajŋ taara aan gɔɔ gɛn gaan Israelge sɔm an kɔlin 'koocŋ jaay 'tookŋ taar gɛn Raa ey se.

¹² Taa taar Raa se naan ing zɛɛɛ ɔɔ ɔk tɔɔgŋ kɛn ɔs maakŋ jeege. Ɔo naan se aat cir gɔrd-jerle kɛn taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan ɛnd maakŋ nakge tun maakŋ ro debkilim ki se paac, naan ɛnd bini ɔŋ ɛŋge, saapa ɔɔ koa. Nakŋ maakŋ saapjege tu ute kɛngen naaje k'jeki se, naan 6o jeel nanŋ tak ɔɔ lee taadjeki mɛtiŋ naajege tu. ¹³ Nakge paac se Raa 6o aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔŋ aakiŋ ey se, gɔtɔ. Naan Raa ki se nakŋ ko k'kɔyiŋ tap 6o gɔtɔ; nakge paac tood tal. Ɔo naan Raa ki se 6o, nanja nanja kic 6o '6aa taadn mɛtn taariŋ taariŋa.

Isa se *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki

¹⁴ Taa naajege se j'ɔkki debm tɛdn sɛrkŋ kɛn magal cir jee tɛdn sɛrkgen 6aa se paac. Naan se ook 6aaga maakŋ raa ki ɛɛsn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se 6o kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki mɛtiŋ jeege tu se, j'ɔkiŋki tɔɔgɔ. ¹⁵ Deere, naajege se j'ɔkki debm tɛdn sɛrkŋ magal kɛn aas kaakŋ taa-daayjege. Naan se ɔnoga napar nakŋ naamge paac aan gɔɔ naajege, nafo naan se ɔŋ tɛd te *kusiŋ eyo. ¹⁶ Bin num j'ɔntɛn 'beerki, k'6aaki gɔtn kaag do Raa kɛn debm ajeki kɛɛŋ dojege tu ɔɔ ajeki tɛdn bɛɛ kaad kɛn naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

* 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jɛn 2.2. ‡ 4:5 Aak KKR 95.11. § 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

5

¹ *Magal debm tēdn serke Raa ki tak 6o k'bēer k'j'ōōdīn maakŋ jikilimge tu gēn tēdn naabm *Raa taa tōnd daapm jeege naanīn ki. Naan Raa ōndīn se taa an kēdn nakge *serke ɔ kōjŋ mooso taa *kusiŋ jeege. ² Magal debm tēdn serke Raa ki se, naan kic 6o ɔk tōg eyo aan gōo jikilimgen 6aa se paac, taa di jeegeen jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔ tēdn nakgen mēt ki ey se, naan aden kējŋ dode ki. ³ Aan gōo naan kic ɔk tōg ey se, naan 'kēdn serke Raa ki taa kusiŋ jeege sum eyo, num taa kusiŋ naan malīn kici. ⁴ Naan se kalīn ki sum 6o 'kōŋ kuun roŋ raan gēn tēdn magal debm tēdn serke Raa ki se eyo, num magal debm tēdn serke Raa ki se, Raa mala 6o bēer ɔōdīna aan gōo kēn naan bēer ɔōdo *Aarun do dōkiŋ se.

⁵ Bin 6o *al-Masi kic naan mala 6o uun roŋ raan gēn tēdn magal debm tēdn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa 6o bēer ɔōdīno ɔ deekiŋ ɔ:
Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam 6o m'Bubi*.

⁶ Ɔo gōt kuuy maakŋ Kitap ki kic Raa taadga taad ɔ:

Naai se debm tēdn serke Raa ki gēn yemīna aan gōo Melkisedek.†

⁷ Kēn Isa ingo do naan ki se, naan tōnd mēta, eem nōo ɔ tōyo ute kaa-maane metn Raa ki naan kēn je num an kōŋ kaajŋ maakŋ yo ki. Ɔo Raa se booyīnga keemīna taa naan se debm took uun taarīna. ⁸ Isa se naan 6o Goon Raa. Ute naan se kic 6o naan aakoga dubar ɔ ute doobm se 6o naan deel roŋa gēn tookŋ kuun taar bubīna. ⁹ Ɔo Raa tēdīno naan tēd aasoga naabiŋ paac ute doobiŋa ɔ naan tēdga debm *kaajŋ gēn daayum gēn jeegeen paacŋ took uunga taarīna. ¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔ naan se magal debm tēdn serke Raa ki aan gōo Melkisedek.

Kaal maakse se ɔkiŋki tōgō

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ɔk taarge dēna gēn taada, na6o kēn j'asen taadn metīn se tēdjen ɔōno, taa naase se 'tēdkiga jeegeen 'booy ɔkki taara yōkōd eyo. ¹² Ey num do dōkiŋ tap 6o naase k'dooyesenoga dooy nakgen se ɔ bēeki num, naase kic aki tēdn jee dooy jeege, na6o maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen kēn k'lee k'dooy jeegeen kēn utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum 6orse kic 6o, maam m'aaksen naase se 'jeki 6o j'asen kēdn sia, ey num kōsgen deer se, naase ɔŋ aasiŋki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'kōŋ bēer kuun nakŋ ute doobiŋ eyo. ¹⁴ Num gaŋ kōsn deer se gēn jee magala. Ɔo naade se jeel ɔk nakŋ jiga ɔ nakŋ kēn *kusiŋa, taa nakgen se naade lee tēdīn tēda.

6

¹ Bin 6o metn taar *al-Masi kēn k'dooy jeegeen utu aal kaal maakde don ki se, j'ōŋiŋki king gōtīn ki aan gōo kēn do kuun mēt ki, num naajege se, k'6aaki ute naanjege taa j'aki tēdn jee magala. J'ōntēn tērl do nakge tun do kuun mēt ki se aan gōo: kēn gēn tērl naaga do nakge tun ajenki kōl yo ki ɔ j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'ōnte kingki do dooy gēn napar tugŋ daapm ro naan Raa ki ɔ gēn tōnd ji do jeege tu taa Raa aden tēdn bēe; j'ōntēn kingki do taar kēn Raa taad ɔ jeegeen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu ɔ taar kēn Raa utu kōjŋ bōoro kaam mōōtn gēn sōrōkiŋa do jeege tu. ³ J'ōntēn kingki gōtn ese sum, num k'6aaki ute naanjege aan gōo kēn Raa maakiŋ jen ro ki.

* 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 ɔ *Ebrege koŋ 7 kici gēn Melkisedek.

4-6 K'jeelki, jeegen terlga terl naaga Raa ki ɔ endga maakɲ *kusiɲ ki se, ey num naade se aakoga gɔtn wɔɔr kɛn iino gɔtn Raa ki, ɔnga nakɲ nijim kɛn Raa ɛd jeege tu, ɔnga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam ɔkga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ɔk tɔɔgɔ ɔɔrse ɔ naan ki ɔ ute naan se kic ɔ, kɛn naade jaay terlga naaga Raa ki se, doobm je kɔɲ kuuy jaay naade ade terl maakde ɔ j'andeno terl gɔtn al-Masi ki daal se, gɔɔ. Taa jee se, aan gɔɔ naade malinge ɔ tup tɔɔl Goon Raa se ro kaag ki daala ɔ naade terl ɔlinga maakɲ sɔkɔɲ ki naan jeege tu.

7 Aakki maakɲ-gɔtn jaay maane ɔɔy daayum maak ki se kɛn nakɲ kɔsiɲ maak ki jaay oɔga jiga mɛl maakɲ gɔt ki se, gɔtn se, Raa tɛdɪɲ bɛɛɲa. 8 Num kɛn maakɲ-gɔtn se jaay iin muge ute kɔrɔndge sum num, maakɲ-gɔtn ese se oɔj te dim ey se, gɔtn se Raa aɲ naama ɔ j'an toocɲ naatn gɛn sɔrɔkiɲa.

9 Jee maak-jemge, kɛn naaje k'taad bin kic ɔ naaje se k'jeele naase se utu ingki do doob kɛn jiga kɛn asen kaaja. 10 Taa Raa se naan debm tɛd nakge ute doobiɲa ɔ naan kɔɲ dirig eyo naabm kɛn naase 'tɛdɪɲkiro ute maak-jea taa naana gɛnaasege tu ɔ ɔɔrse kic naase utu 'lee 'tɛdɪɲki tɛd se. 11 Anum naaje se k'je maakse ki se naɲa naɲa kic ɔ nakgen naan 'tɛd ɔɔrse se ɔnte kɔɲiɲa, num aay kaamiɲ ɔnd don do nakɲ kɛn naajege j'ɔndki dojege do ki kɛn utu kaan ute doobiɲa bini kaan do taar tɔɔliɲ ki. 12 ɔnte 'kɔrki, aayki kaamse, uunki doobm jee kɛn aal maakde do Isa ki ɔ aay kaamde do ki ɔ ute nakgen se ɔ naade utu 'kɔɲ nakɲ bɛɛ kɛn Raa taad ɔ utu 'kɛdɪn jeenge tu se.

Nakɲ kɛn Raa taad ɔ kɛdɪn jeenge tu se deere utu 'kaana

13 Naase 'jeelki do dɔkiɲ se, Raa taadoga taad ɔ utu kɛdɪn naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad kɛn naan taadɪɲ taar se, naan naam taariɲ ute ron mala taa nam jaay magal ciriɲ naan Raa se, gɔɔ*. 14 Naan taadɪɲ tal ɔɔ: *Deere, maam se m'ai tɛdɪn bɛɛ dɛna, ɔ m'ai dirl mɛtjili 'tɛdɪn dɛn aak eyo.*†

15 Taar kɛn Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamiɲ booyinga dɛna ɔ aal maakiɲ paac do ki ɔ ute naan se, Raa ɔaado ɛdɪɲ nakɲ kɛn naan taadiɲo ɔ aɲ kɛd se. 16 Kɛn jikilimge jaay ɔaa ɔaa naam taarde se, naade naam ute ro debm kɛn magal cirde; bin ɔ taarde se naade tɔɔliɲ ute naam kɛn naade naam taarde se. 17 Bin ɔ jee kɛn Raa taadoga taad ɔ utu adɛn kɛd naka se, naan taaddesiɲ tal cir daala ɔ naan se 'kɔɲ terl taariɲ kuuy eyo. Taa naan se ɔ do taar kɛn ese se, naan naam taariɲ do ki. 18 Ute nakgen kɛn naan taad ɔ utu adɛn kɛda ɔ ute naam taariɲ kɛn naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kɔɲ tɛdɪn taar-kɔɔɔ eyo. Bin ɔ naajegen kɛn j'ɔɲkiga gɔtn koomo gɔtiɲ ki se, taariɲgen di se ɔ kɛn ɛdɛkiga kaay kaam mɛc, kɛn ajeki kɔl j'aki kɔnd dojege tak do nakge tun kɛn naan taadjeki ɔ utu ajeki kɛd se. 19 Aan gɔɔ maal kɛn tɔɔgɔ kɛn lee gak daar markaba se, kɔnd do naajege kic ɔ tɛd kingjege se tɔɔg gan tec bin kici. ɔ kɔnd do ese se ɛnd bini deel kal deer kɛn k'gaan gɔtn *Bee Raa kɛn *salal‡ ɔ naan se ɔaa bini aan gɔtn Raa ki mala. 20 Gɔtn ese se ɔ Isa ɛndo naanjege tu ɔ naan ɛndo se taa naajege kici. ɔ naan tɛd naan ese se, taa naan 'tɛdga *magal debm tɛdɪn sɛrke Raa ki gɛn daayum aan gɔɔ Melkiseɛek.

* 6:13 Aak Jen 22.16. † 6:14 Aak Jen 22.17. ‡ 6:19 Aak Mt 27.51.

7

Melkisedek se naan gaarge oo *debm tēdn serke Raa ki

¹ Melkisedek se naan 6o ingo gaar gen geger Salem ki oo debm tēdn serke gen *Raa Taaro. Kaad ken *Abraam iino got ken naan tēdo bōoro ute gaaringe jaay 6aad 6aa se, Melkisedek 6o dōdina oo dōdin 6ooro. ² Abraam nakgen jigan naan tōso gotn bōor ki paac se, naan nigin goto kaam sik oo ken kaam kalan se, naan uun ēdin Melkisedek ki*. Nakn ken maam m'je taadn deet se: Ro Melkisedek se je deekn oo: Gaar ken tēd naka ute dōbina. Oo ter naan se Gaar gen geger Salem†, kēse je deekn oo: Gaar ken ēd lapia jeege tu. ³ Oo Melkisedek se, Kitap taad te taa bubiñ eyo, taa koñ eyo, taa metjiliñ ken naan teecno ro ki eyo, oo taa koojin eyo oo taa kooyin eyo. Anum naan se tec Goon Raa oo naan se debm tēdn serke Raa ki gen daayum.

⁴ K'saapki tu do Melkisedek ki, naan se magal aak eyo bini Abraam ken metjil gaan *Israelge baago do naan ki se kic 6o, nakgen jigan naan tōso gotn bōor ki se, naan nigin goto kaam sik oo ken kaam kalan se, ēdin naan ki. ⁵ Maakn *Ko Taar ken Raa ēdo Musa ki se, maakn metjil gaan Lebige tu se, jee metinge se jee tēdn serke Raa ki oo gaan Israelgen kuuy se maakn nakdege tun paac se, naade nigin kaam sik oo ken kaam kalan se ēdden naade ki. K'jeelki, naade se kic genaa naapge oo naade se paac teeco metjil Abraam ki. ⁶ Anum Melkisedek se naan teeco metjil gaan Lebige tu eyo, na6o Abraam nig nakinge kaam sik oo ken kaam kalan se, ēdin naan ki. Oo ter naan dōdin 6ooro Abraam ken Raa taadina taad oo utu an kēdn nakge se. ⁷ Deere k'jeelki, debm magal 6o dōd 6ooro deb ken baata. ⁸ Gen metjil gaan Lebigen ken k'lee k'nig nakge kaam sik jaay ken kaam kalan k'lee k'j'ēdden se, naade se jikilimngen lee ooyo aan goo jee 6aa se paac; Melkisedek kic ŋga bēdina aan goo naade se, na6o Kitap taad oo naan se utu ing zēere. ⁹ Lebi ute dōobm metjil naan se, 6orse kic gaan Israelge lee nig nakdege goto kaam sik oo ken kaam kalan se, naade utu lee ēdden. Bin num j'aki taad j'ōoki dī: Lebi mala kic ute metjiliñ se, ute dōobm bugde Abraam se, nakdegen k'nigin goto kaam sik se, ken kaam kalan se naade ēdoga Melkisedek ki. ¹⁰ Deere, kaad ken se Lebi j'oojin te ey 6orto, num naan ken se, naan utu durn bugin Abraam ki kaad ken Melkisedek 6aad dōd ute bugin Abraam se.

Isa se naan debm tēdn serke Raa ki aan goo Melkisedek

¹¹ Maakn *Ko Taar Raa ken Musa ēdo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lebitge 6o ken Raa bēer tōdden gen tēdn *serke Raa ki. Ken naabde se jaay tēdga ute dōobiñ num, gen dī jaay Raa 'bēer 'kōōdn debm tēdn serke kuuy aan goo Melkisedek se? Ken dōobiñ ki num k'bēer kōōdn metjil *Aarun ki sum ey la? ¹² Oo ken jee tēdn serke Raa ki jaay k'pelekdega ute taa 6ee kuuy se num, bin se Ko Taar ken ol k'tōndde naade se kic 6o j'an pelekñ kuuy tak. ¹³ Taar se taad ute Meljege Isa oo naan se teeco taa 6ee ken kuuy. Oo taa 6ee naade se nam tap 6o bi kalan tēd te naabm gen tēdn serke Raa ki eyo. ¹⁴ Anum k'jeelki, Meljege Isa se teeco taa 6ee Juda ki. Kaad ken *Musa jaay taado taa *jee tēdn serke Raa ki se, taa 6ee jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵ Daala, taar ken k'taadkiro do ki se, 6orse toodga tal. Debm tēdn serkn kuuy se, aanga oo naan se aan goo Melkisedek. ¹⁶ Ken ol jaay naan tēd

* 7:2 Aak Jen 14.17-20. † 7:2 Ro Salem se je deekn oo: lapia.

*debm tēdn serke Raa ki se taa gen metjiliṇ do naan ki eyo, num taa naan se ək tōgō gen ting gen daayum. ¹⁷ Taa naan se 6o Kitap taad ɔ:

Naai se debm tēdn serke Raa ki gen daayum aan gɔɔ gen Melkisedek.[†]

¹⁸ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ək tōg ey jaay k'pelekiṇ ute ken kuuy se, taa naan se ɔṇ noog te jeege den eyo. ¹⁹ Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔṇ tēd te dīm aak bēe naan Raa ki eyo. Num gan kōnd ken naaje j'ōndki dojege ɔorse se bēe cir paac paac ɔ ute kōnd do se 6o ken tēdjeki naajege k'gɔɔrki ute Raa se.

²⁰ Tēr do ki daala, ken Isa jaay Raa ɔndiṇ magal debm tēdn serke se, Raa naamga naam taariṇ jaayo. Gan gen jee tēdn serke Raa ki ken kuuy se, Raa ɔṇ naam te taariṇ eyo. ²¹ Anum Isa se ken Raa jaay ɔndiṇ debm tēdn serke se, naan naam taariṇ ɔ:

Maam Raa Mēle se, m'naamga naam taaruma

ɔ taarum se m'an kəṇ tēr kuuy eyo, m'ɔ:

Naai se 'tēdga debm tēdn serke Raa ki gen daayum.[§]

²² Taa naan se 6o ute Isa se kic 6o, naajege k'jeelki *dōɔkṇ ken Raa dōɔk ute naajege se jiga cir paac paac.

²³ Tēr daala, jee tēdn serke se k'tōlga dēna, naɔo yo se ɔṇ ɔnde te gen tēdn naabde se gen daayum eyo. ²⁴ Num gan Isa se, naan ting gen daayum ɔ naabiṇ ken naan lee tēd se kic lē ting gen daayum. ²⁵ Taa naan se 6o jee ken ɔaado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ək tōgō ken aden kaajṇ gen sōrakiṇa, taa naan se daayum ting zēere gen tōnd mēn Raa taa naade.

²⁶ Isa se naan 6o *magal debm tēdn serke Raa ki ken dōɔdjeki naajege tu. Naan se debm *salal, ək tuj eyo ɔ ək *kusiṇ eyo. Anum ne dīm jaay an tum ute jee kusinge tap 6o gōtō ɔ naan se Raa uun ɔaansinga raan ɔndinga do nakge tu paac. ²⁷ Ɔo naan se aan gɔɔ magal tēdn serke Raa ki ken do dōkiṇ se eyo. Naade se lee tēd serke taa kusiṇ naade malinge jaay 6o tēd serke taa kusiṇ gen jeege se. Gan Isa se naan mala ɛd rōṇ serke jē-kalan sum ɔ gen sōrakiṇa. ²⁸ Magalgen jee tēdn serke Raa ki ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki tōndde se, naade se jikilinge sum ɔ naade se ək tuju naan Raa ki. Anum taar ken Raa jaay naam taariṇ se ɔaado end gɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔ taar se 6o ken tēd Isa tēd magal debm tēdn serke Raa ki gen daayum. Gooniṇ se 6o tēd nakge paac aasiṇ ute doobiṇa.

8

Isa se naan 6o *magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege

¹ 'Booyki! *Ko Taar ken naaje k'taadsen mētiṇ se, kēse 6o napar magal debm tēdn serke Raa ki ken naajege k'j'ōkki se. Ɔo naan se ookga maakṇ raa ki utu ing do ji daam kaag do *Raa ki ɔ Raa Sidburku 6o gaar magal ken cir nakgen ɔaa se paac. ² Isa tēdn naabm *salal maakṇ *kōrōr Raa ken mala mala ɔ kōrōr se jikilinge 6o ɔaapiṇ eyo num Mēljege 6o debm ɔaapiṇa.

³ Magal jee tēdn serke Raa ki paacṇ ken k'tōndde se naja naja kic 6o ək nakṇ ken naan 'kēdn Raa ki ɔ an kōjṇ mooso. Bin 6o magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege se kic 'kōkṇ dīm tak ken 'kēdn Raa ki. ⁴ Ken *al-Masi jaay debm do naan ki sum num, naan 'kōṇ tēdn debm tēdn serke Raa ki eyo*, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ɛd nakge *serke Raa ki aan

[†] 7:17 Aak Jen koṇ 13 ɔ KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4. * 8:4 Ken Isa jaay 'kōṇ tēdn debm tēd serke Raa ki ey se, taa naan teeco metjil Juda ki.

gɔɔ kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki taadno se. ⁵ Naade se ɛee kɛn naade tɛdn naaba maak ki se, naan se kaam nirli sum ɔɔ tec tec ɔɔ *Bee Raa mala mala kɛn maakɛn raa ki. Bin ɔɔ kɛn Musa jaay ɔaa daap kɔrɔr magal se, Raa dɛjin ɔɔ: *Aakin jiga. 'Baa daapin 'tec raa raa aan gɔɔ kɛn maam m'taadisin do ko ki se.*[†] ⁶ Deere, ɔɔrse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔɔkɛn kɛn Raa dɔɔk ute jeege, ute doobm naan se jiga cir paac paac. ɔɔ Isa se naan ɔɔ daan Raa ute jeege ɔɔ ute doobm naan se, Raa taadga taad ɔɔ utu kɛdn nakgen ɛee cir paac paac jeege tu.

*Dɔɔkɛn kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege

⁷ Kɛn dɔɔkɛn kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkin se jaay tɛd naabin aasga ute doobin num, Raa se 'kɔn dɔɔkɛn ute jeege kuuy eyo. ⁸ Num kɛn Raa jaay mooy jeenge se taa *kusiɛn naade tɛd se naan deek ɔɔ:

'Booyki, maam Mɛɛ m'taadsen m'ɔɔ biigen utu ade ɔaa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɛn kiji ute mɛtijl gaan *Israelge

ɔɔ ute taa ɛee Juda[‡]kici.

⁹ Dɔɔkɛn kɛn maam m'dɔɔko ute naade se

'tec aan gɔɔ dɔɔkɛn kɛn maam m'dɔɔko dɔkin ute bugdege se eyo.

Kaad kɛn naane se ɔɔ, maam m'tɔkdeno jide ki

ɔɔ m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɛn taa naan Masar ki.

Gan dɔɔkɛn kɛn maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔrmde ro ki.

Taa naan se ɔɔ maam m'tɛrleno naaga.

Kese ɔɔ taar Mɛljege taada.

¹⁰ *Tɛr Mɛljege Raa taad ɔɔ: Taa dɔɔkɛn kɛn maam m'utu m'dɔɔk ute gaan Israelge,*

kɛn biigen ade ɔaa naan ki se, maam m'ade kɛdn jeele gen jeel doobumge

ɔɔ doobumge se m'adesin taadn kɔmb maakde ki.

Maam m'aden tɛdn Raade ɔɔ naade tɛdn jee maamge.

¹¹ *Maakde ki se nam 'dooy naapin ute genaan gen jeel Raa ey sum,*

taa jeege paac am jeelum maam Raa,

'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.

¹² *Taa ute ɛɛm se, maam m'aden tɔɔl tujdege*

ɔɔ kusiɛndege se m'an dirigin naatn. §

¹³ Kɛn Raa jaay dan dɔɔkɛn kɛn naan utu dɔɔkɛn ute naade kiji se, naan je taadn ɔɔ dɔɔkɛn kɛn naan dɔɔko deet deet se gɔtin deelga; taa nakɛn jaay daanin dɔkga se naan ooyga koono ɔɔ ɔɔpga baata utu 'deele.

9

Raa se tap ɔɔ j'an keem j'ɔɔ dɛ

¹ *Dɔɔkɛn kɛn *Raa dɔɔko ute jeege deet deet se, ɔk doobge ute ɛee do naan ki ara gen keem Raa. ² Taa ɛee se naade daap *kɔrɔr magal ɔɔ gaanin gɔtɔ kaam dio ute kal deere. Gɔtn naan ki se k'danin gɔtn *salal ɔɔ gɔtn se ɔk lɔɔmpɔ kɛn ɔk jige cili ɔɔ ɔk tabil, ɔɔ do tabil ki se ɔk mappagen kɛn j'ɛdinga kɛd *sɛrke Raa ki. ³ ɔɔ ɛee maak ki kɛn naagin kal ki se, k'danin gɔtn salal cir paac paac. ⁴ ɔɔ gɔtn se ɔk bejenɛ gen daab kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɛn oot nijimi ɔɔ ɔk *sandukɛn kɛn Raa dɔɔk ute jeege do dɔkina ɔɔ sandukɛn se naagina ɔɔ maagina paac k'j'ɔɔyin ute daab. Maakɛn sanduk ki se ɔk nakɛn kɛn k'daapin ute daab ɔɔ maakɛn nak kɛn se ɔk kɔsɔ kɛn

[†] 8:5 Aak Ekz 25.40.

[‡] 8:8 Taa ɛee Juda se maakɛn gaan Israelge tu kici.

§ 8:12 Aak Jer 31.31-34.

k'danjin maan*, sirdn gen *Aarun ken iino pɔɔnɔ ɔɔ ute tircil ken k'raanja raan ro ki taargen gen Raa dɔɔko ute jeenge. ⁵ Do sanduk ki se, naade daap tɔnd *kɔdn Raage dio ken k'dandɛ *cerubige* ken taad *nookn Raa. Kɔd Raagen di se ɔk taa bɛɛkn keydege ken deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se ɔɔ gɔtn ken k'lee k'siikn mooso ken url maakn Raa. Naɔo ɔɔrse, maam m'ɔk gɔtn ken m'asen taadn mɛtn nakgen se paac eyo.

⁶ Aan gɔɔ nakge paac naade tɔndinga ute doobin bin se, *jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔii-raa naade end maakn ɔee ken naan ki se gen tɛdn naabde. ⁷ Num maakn ɔee ken maak ki se, magal debm tɛdn sɛrke kalin ki sum ɔo, maakn ɔaar ki se end jɛ-kalan sum. ɔɔ ken naan end kɛnd se, naan ɔaan ute mooso gen sɛrke jin ki tak, taa *kusiɔina ɔɔ taa kusiɔ gen jee dɛngen ken naade tɛdin jaay ɔnd eyo. ⁸ Ute nakgen se *Nirl Salal jɛ ajesiɔki taada ɔɔ ken jeege jaay utu tɛd tɛd naabm maakn ɔee ken naan ki rɔk se, kɛse jɛ deekn ɔɔ doobm ken jeege an kɛnd maakn ɔee ken maak ki ken gɔtn salal cir paac paac se j'utu k'j'ɔɔdin te ey ɔɔrtɔ. ⁹ Nakgen se kaam nirl gen nakgen ɔɔrse aanga se. Taa nakgen k'j'ɛd sɛrke Raa ki ute moosn ken j'ɔj Raa ki se aas eyo gen tugn daapm maakn debm ken ɔaado keem Raa ute doobm ese se. ¹⁰ Nakgen se taad taa kɔsɔ, taa kaaye, taa napar tugn daapm roa naan Raa ki ɔɔ kɛse doobm ken jikilimge ɔo lee tɛd sum. Nakgen se ɔs aay bini aan kaadn ken Raa ɔaado tɛrl nakge paac kiji.

¹¹ Num gan ɔɔrse *al-Masi aanga, naan ɔo *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki ken ɔaano ute bɛɛ ken naajege k'naaminɔkiga naam se. Gen tɛdn naan ese se, naan end maakn kɔrɔr ken magala ɔɔ salal ken cir kɔrɔr do naan ken jikilimge ɔo daapin se ɔɔ kɔrɔr se tec aan gɔɔ nakgen Raa aaldɛno do naan ki ara ki se eyo. ¹² Ken al-Masi jaay end jɛ-kalan gen sɔrɔkina maakn ɔee ken gɔtn salal cir paac paac se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan marange eyo; num naan se ɛd moosn naan malina, bin ɔo naan dugjega dojege gen sɔrɔkina. ¹³ Ken moosn baalge ute gen kɔs-taarge ute burkn maran mɛnd k'tɔolina ɔɔ k'tɔocin jaay k'tɔs k'siikn do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se, ¹⁴ mɛt kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ɔk kusiɔ eyo ɔɔ naan mala ɛd ron sɛrke Raa ki ute tɔɔgn Nirl Salal ting daayum se. ɔɔ ute moosn naan se ɔo, tugjeki maakjege ken ɔk nakgen tɔɔl sɛr eyo ken ajeki kɔl yo ki, taa bin jaay ɔo naajege j'aki tɛdn naabm Raa ken zɛɛɛ.

¹⁵ Taa naan se ɔo al-Masi se, naan ɔo debm daan Raa ute jikilimge ɔɔ ute doobm naan se ɔo Raa dɔɔk ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugn do jeege ken tujo kaad ken Raa dɔɔko ute jeenge do dɔkin se. ɔɔ bin ɔo jee ken Raa dandɛ se, naade 'kɔn bɛddɛ maakn nakge tun ken Raa ɔɔɔbinga ɔɔɔb gen daayum jeenge tu ɔɔ taaddɛnga taad ɔɔ utu adesiɔ kɛd se. ¹⁶ Ken deba jaay raanɔ ɔɔ: ken maam m'ooɔga num nakumge se, niginɔki jeege tu se, debm bin se k'booy ken naan ooyga jaay ɔo, nakinge se j'an niginɔa. ¹⁷ Ken taar ken naan raanin se naan ooyga jaay ɔo ɔs aaye; ey num ken naan utu zɛɛɛ se, nam 'kɔn nigɔn nakinge eyo. ¹⁸ Taa naan se ɔo dɔɔkn ken Raa dɔɔko ute jeenge do dɔkin se ken jaay k'tɔɔl te moos ey se, naan ɔk tɔɔg eyo. ¹⁹ Ken *Musa jaay tus jeege ɔɔ naande ki se naan taadden tal *Ko Taar Raa ute taargen maak ki ken gen tɛda se, jaay ɔo naan uuno mooso gen gaan marange ute gen baalge ken k'tɔɔldɛ sɛrke se ɔɔ naan deepina ute maane, naan tɛɛɛɛ kamb kaaga ken k'danjin isop ɔɔ dɔɔkin te bɛɛkn baatan

* 9:4 Maan ara se kɔsn ken Raa sidɔ gaan *Israelge tu kaad ken naade tingo do kɔd-baar ki.

aac kaace. Naan ɔlin maakɲ moos ki se ɔ naan siik mooso se do Kitap ki ɔ do jeege tu. ²⁰ Naan taadden ɔ: *Kese ɔ moosn kɛn taad ɔ Raa dɔɔkga ute naase. Naan taadseno doobiɲ se, ɔkiɲki jiga.*[†] ²¹ Tɛr mooso se, Musa siikiɲ ro kɔrɔr kɛn magala ɔ do nakge tun paacɲ kɛn k'tɛdn naaba maak ki se. ²² K'jeelki, maakɲ Ko Taar Raa ki se dɛn nakge paac se mooso ɔ kɛn *tug daapde tɛd aak bɛɛ naan Raa ki. ɔ kɛn mooso jaay gɔtɔ se, kusiɲ kic ɔ j'an kɔɲ tɔɔl eyo.

Moosn Isa kalin ki sum ɔ ɔd *kusiɲ jeege

²³ Kɛn nakgen do naan kɛn kaam nirl nakgen maakɲ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay tɛd aak bɛɛ naan Raa ki se, nakgen mala mala maakɲ raa ki se kic ɔ je *sɛrkɲ kɛn bɛɛ cir paac paac tak jaay ɔ adɛn tugɲ daapm aak bɛɛ naan Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakɲ *Bee Raa kɛn jikilimge ɔ daapiɲ se eyo. Taa ɔee kɛn jikilimge ɔ daapiɲ se lɛ, kaam nirl Bee Raa kɛn mala mala sum. Num naan se ook ɔaaga maakɲ raa ki ɔ ɔorse naan utu naan Raa ki ɔ naan ɔo debm naakjege. ²⁵ Ey num *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gɛn Yaudge se aanga ɔaara tak ɔ naan lee end maakɲ *Bee Raa ki gɔtn kɛn *salal cir paac paac se ute moosn gɛn maalge. Num gaɲ al-Masi end se gɛn kɛdn roɲ sɛrkɛ 'dɔɔl mɛt dɛn eyo. ²⁶ Kɛn bin ey num, kaadn naane gɔtn Raa aalo do naanɲ sum se, naan dabar 'dɔɔl dɛna. Num naan se ɔaado jɛ-kalan sum ɔ do taar tɔɔlin ki; naan malin ɔo ɛd roɲ sɛrkɛ Raa ki taa tɔɔl kusiɲ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy jɛ-kalan sum ɔ kɛn naan ooyga se, naan ɔaa naan Raa ki taa Raa aɲ kɔɲ bɔɔrɔ don ki. ²⁸ Bin ɔo al-Masi se, naan kic ɛd roɲ sɛrkɛ jɛ-kalan sum gɛn kɔɔdn kusiɲ jee dɛn se naatn ɔ kɛn naan ade ɔaa kuuy se taa kɔɔdn kusiɲ jikilimge ey sum, naɔo taa 'kaajɲ jeegeɲ inɲ aak kaak kaamiɲa.

10

¹ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se taadjeki ɔo kaam nirl nakgen bɛɛ utu ade ɔaa naan ki sum; kɛse taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se aanga ɔaara tak ɔo jeege lee tɛd *sɛrkɲ kaam kalan ese se sum ɔo *Raa ki, naɔo jee kɛn lee ɔaado naan Raa ki gɛn tɛdn sɛrkgen ese se, sɛrkdege se, ɔɲ aasde gɛn daapde kaakɲ bɛɛ naan Raa ki eyo. ² Bin ey num jeegeɲ lee tɛdo sɛrkgen ese se, kaadn naane *kusiɲdege se Raa tugdesinga naatn gɛn sɔrɔkiɲa. ɔo naade kɔɲ jeel rode ki naade se jee kusiɲdege eyo, mɔɔtn naade tɛdn sɛrkɛ Raa ki taa kusiɲdege ey sum. ³ Num gaɲ sɛrkgen kɛn aanga ɔaara tak ɔo, naade lee tɛd se, ute naan se, naade jeel rode ki kusiɲdege se utu gɔtin ki. ⁴ Taa moosn kɔs-targe ute gɛn baalge se, ɔɲ aas te gɛn kɔɔdn kusiɲ jeege eyo.

⁵ Taa naan se ɔo kaad kɛn *al-Masi iino gɛn ɔaado do naan ki se, naan taad Raa ki ɔo:

*Moosn maalge ute nakgen k'lee k'j'ɛdi se tap ɔo,
naai je eyo, num naai ɛdumo roa.*

⁶ *Maalgen k'tɔɔlde jaay k'tɔɔcde ute moosn kɛn k'tɔjo sɛrkɛ taa kusiɲ se tap ɔo, tɔɔli naai ki eyo.*

⁷ *Anum maam m'taado m'ɔɔ: Aan gɔɔ k'raanɔ do dakiɲ maakɲ Kitap ki taa maam se,*

maam m'ara se, m'ɔaadoɲa, Raa, taa m'ai tɛd nakɲ maaki jea.*

[†] 9:20 Aak Ekz 24.8. * 10:7 Aak KKR 40.7-9.

⁸ Deet deet se al-Masi taad do: «Naai 'je te serkɲ maalge eyo, gen nakgen j'edɪ se eyo, do naai je te jaay tɔɔl maal j'aisiɲ tɔɔc eyo do ute serkgen k'tedɪ taa tɔɔl kusiɲ jeege se eyo kici, nakgen se naai tap bo 'je eyo, taa naade se paac tɔɔli naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadga taad do jeege an lee tɛda. ⁹ Ter naan taad do: «Maam m'ara m'baado se gen tɛdn nakɲ ken naai maaki jea.» Bin bo doobm ken jeege lee eem Raa do dɔkiɲ se ɔɲinga cɛɛs ki do naan baanoga ute doobm kuuy gɔɔɲ ki. ¹⁰ Isa al-Masi se tɛdga nakɲ ken Raa maakiɲ jen ro ki; naan mala ɛd rɔɲ serke Raa ki jɛ-kalan sum gen sɔrɔkiɲa. Ute serkɲ naan se bo, naajeege k'tɛdkiga jee *salal naan Raa ki.

¹¹ K'jeelki, *debm tɛdn serke Raa ki se, nana nana kic bo, bii-raa naan daar ute jɛna gen tɛdn naabiɲa. Daayum se, naan lee tɛd serkgen ese sum, naɔo serkgen se, ɔɲ aas te gen kɔɔdn kusiɲ jeege eyo. ¹² Gan al-Masi se, naan tɛd serke met kalan lak taa kusiɲ jeege se do serkɲ naan se ɔs aay gen daayum do bɔrse naan utu ing do ji daam Raa ki. ¹³ Do naan ki se, naan utu ing booy bini jee wɔɔyɲge se, Raa aden tɛdn naan bo utu king dode ki. ¹⁴ Bin bo ute serkɲ naan tɛd jɛ-kalan se gen tugɲ kusiɲ jeege se, jee naange se naan tɛdden tɛdga jee salal naan Raa ki gen sɔrɔkiɲa. ¹⁵ Naan se Nirl Salal kic bo ajeki tɛdn saada taa taargen jaay naan taad do:

¹⁶ *Mɛljege Raa deek do: 'Biigen ade baa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ ute naade.*

Maam m'ade kɛdn jeele gen jeel doobumge

do doobumge se m'adesiɲ taadn kɔmb maakde ki.

¹⁷ Ter naan taad do:

Kusiɲdege ute tujdege se, mɔɔtn maam m'saapm do ki ey sum.†

¹⁸ Anum, ken jeege jaay kusiɲde k'tɔɔldesiɲga naatn se, mɔɔtn naade 'tɛdn serke taa kusiɲdege ey sum.

K'baakiro naan Raa ki

¹⁹ Bin bo, genaamge, moosn Isa se tɛdfjekiga j'aaskiga gen kɛnd maakɲ gɔt ken *salal cir paac paac se ute maraadjege. ²⁰ Isa bo debm ɔɔdjeki doobm kiji do gen kaaja ute doobm kal deer ken nɛɛp se do kal deer nɛɛpm se lɛ, taad te rɔɲ ken ooy ro kaag ki se. ²¹ Do naajeege j'ɔkki *debm tɛdn serke Raa ki magala ken j'ɔndiɲ naan bo naan *Bee Raa. ²² Bin num k'baakiro naan Raa ki ute maakɲ kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusiɲ maakjege tu se lɛ Isa tug ɔɔdinga naatn maakɲ-saapjege tu do rojege kic bo naan *tug daapinga ute maan jiga. ²³ Taar ken naajeege k'taadki naan jeege tu j'ɔkki j'ɔndki dojege do ki se, j'ɔnten naajki, taa Raa se naan tuj ɔrmin eyo, nakɲ naan taadga do an tɛd se lɛ, naan utu an tɛdn deere. ²⁴ K'saapki do naapge tu ken ajeki kɔl j'aki je naapa do j'aki lee tɛdn nakgen jiga. ²⁵ J'ɔnte kɔɲki gen tus ute naapa aan gɔɔ jee mɛtingen lee tɛd se, naɔo j'edki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, bii ken Mɛljege ade baa se, ɔɔpga gɔɔɔ.

²⁶ Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakɲ ken met ki se jaay ken naajeege malinge sum bo j'ingki k'tɛdki kusiɲ se, bɛɛɛ, taa kusiɲ se, *serkɲ kuuy gɔɔ. ²⁷ Num ɔɔp bo nakɲ ɔɔɲ ken utu booyjeki se bɔɔr ken utu kooɔɲ dojege tu do ute poodɲ ɔɲgɔ ken utu kɔsn jeegen baate tookɲ taar Raa se. ²⁸ Jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, do ken jeege dio ey lɛ mɔɔtɔ tɛdga saadge se, debm bin se j'an kɛɛjɲ don ki eyo, j'an tɔɔlɔ.‡

29 ¹Saapki tu Goon Raa se debm jaay aaliñ maak ki eyo, ð moosiñ ken *dɔɔkjeki ute Raa jaay tɛdjeki jee salal se kic, naan aakiñ aan gɔɔ nakñ cɛɛ ð naaj *Nirl Raa ken tɛdjeki bɛɛ se, debm bin se, mɛt kando Raa an dabar makɔñ cir daal ey la? ³⁰ Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad ð: *Maam mala m'utu m'kɔgñ sɛɛm ute dɔobinɔ ð nanɔ nanɔ kic ɓo, maam m'an kɔgñ bɛdɪn do kusinɪn ken naan tɛda. Ɔɔ tɛr naan taad ð: Mɛljege Raa se utu kɔjn bɔɔɔ do jeenge tu.* § ³¹ Bɛɛ, debm jaay oocga ji Raa ken zɛɛɛ se, utu an tɛdn ðɔñ aak eyo.

³² ¹Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro gɔtn wɔɔr ken iinɔ gɔtn Raa ki ð kaad ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo ð dɔkiroga do jɛt. ³³ Gɔtn mɛtinge jee maakse ki se k'naajdenoga ð k'dabardenoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase ɔñdeki te kalde ki eyo. ³⁴ Bin ɓo gɛnaasegen dabar maakñ dangay ki se, dubarde se ɔñse naase kici. Ɔɔ ken jeege jaay ɓaado tɔsnga ute naksege se, naase ɔñdesinɪki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kɔñ se naan jiga cir paac paac ð ting gɛn daayum. ³⁵ Nakñ ken naase 'jeel ɔkkiga metin maakse ki se ɔkinɪki tɔɔɔ ð ute naan se, naase aki kɔñ nakñ bɛɛ den aak eyo. ³⁶ Bɛɛki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'tɛd aaskiga nakñ ken Raa maakiñ jen ro ki se, Raa se naan utu asen kɛdn nakñ ken naan taadsenga taad ð utu asen kɛd se. ³⁷ Taa Kitap taad ð:

Kaadɪn ɔɔpɔga baata, ɔɔpɔga cɔkɔ sum ɓo*
 ð debm ken utu ade ɓaa se, naan utu ade naar ɓaa,
 ð bɛɛ, naan 'kɔñ booy ey sum.

³⁸ Ɔɔ *debum ken tɛd nakge ute dɔobin se*
utu 'kɔñ kaaja taa naan aalga maakiñ dom ki.
Num gan ken naan jaay ɔk tɛrlga dɔob ki num,
debm tɛd bin se tɔɔlum maam ki eyo.†

³⁹ Num gan naajege se k'mɛtn jee ɔk tɛrlga dɔob ki se eyo gɛn ɓaa gɔtn kut ki se, num naajege se k'mɛtn jee ken aal maakde do Raa ki gɛn kaajñ kode.

11

*Kaal maakñ do *Raa ki*

¹ Debm jaay aal maakiñ do Raa ki se, nakñ naan ɔnd don do ki se, jeelin maakiñ ki naan ɔninga ð ute dɔobm kaal maakiñ do Raa ki se nakñ naan ɔñ aakiñ ey se, jeelin maakiñ ki, nakñ se utu. ² Jeegen do dɔkin se, taa kaal maakden do Raa ki sum ɓo, Raa aakden se, tɔɔlin.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se ɓo, naajege k'jeelki nakgen ɓaa se paac se, Raa aaldɛno ute taarinɔ; nakgen k'j'aakɛdeki ute kaamjege paac se, naan aaldɛno ute taarin ken k'j'ɔñ k'j'aakiñ ey se. ⁴ Ute kaal maakñ do Raa ki se, Abel ɛd *sɛrke Raa ki ð sɛrkñ naan se bɛɛ cir gɛn gɛnaan Kayn. Ute kaal maakiñ se ɓo, Raa aakiñ aan gɔɔ debm tɛdn nakge ute dɔobin naanin ki ð sɛrkñ naan ɛd se tɔɔl Raa ki. Ey num, Abel se naan ooyga naɓo ute kaal maakiñ se, ɓorse kic ɓo aan gɔɔ naan utu taadjeki taad rɔk.

⁵ Ute kaal maakñ do Raa ki se, ɛnɔk se Raa uun ɓaansiñ zɛɛɛ maakñ raa ki taa naan 'kooy naam eyo ð nam lɛ aakiñ te ey sum taa Raa se uun ɓaansiñga. Kaad ken Raa uun ɓaansiñ te ey ɓɔrt se, Kitap taado ð: *ɛnɔk se naan debm tɔɔl Raa ki.** ⁶ Ɔɔ debm jaay aal te maakiñ do Raa ki ey se,

§ 10:30 Aak Dt 32.35-36.

* 10:37 Aak Eza 26.10.

† 10:38 Aak Aab 2.3-4.

* 11:5 Aak Jen 5.24.

paac paac 'kən ɬool Raa ki eyo, taa debm kən je ade ɬaa naan Raa ki se 'jeel maakin ki tak, Raa se utu ɔ naan ɬo debm lee ed naka ute maraadiŋa jeege tun lee jeŋa.

⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen kən utu kaan naan ki kən naan ɔŋ aakin ute kaamin ey ɬort se. ɔ taar kən Raa taadin se, naan took ute maakin paac do ki ɔ naan ɔɔc markabm magala gen kaajŋ naan malina ute jee maakŋ ɬeen ki. Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Noe ted nakge ute doobiŋa ɔ nakgen naan ted se, taad ɔ jeegen kuuy se naade jee *kusinge ɔ jee se ɬɔɔɔ ute koocŋ dode ki. Bin ɬo Raa se aak Noe se aan gɔɔ debm tedŋ nakge ute doobiŋ naan ki taa naan aal maakin don ki.

⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, *Abraam se kən Raa danjŋ se, naan tooko ɔ iin ɬaa taa naan kən Raa taadŋa taad ɔ utu an kedā. Naɬo taa naan ɬotn naan an ɬaa ro ki se, naan jeel eyo. ⁹ Ute kaal maakin se, Abraam aan maakŋ naan kən Raa taadŋo ɔ an ked se ɔ naan ting ɬotn ese se maakŋ kɔɔr ki aan gɔɔ ɬeke. Bin ɬo Isak ute *Yakub kic ɬo tingo aan gɔɔ naana, ey num naade kic Raa taadŋa taad ɔ utu ade kedŋ taa naan ese se kici. ¹⁰ Taa Abraam se ing aak kaam geger kən 'ting gen daayum ɔ geger ese se Raa ɬo saapo gen kiinŋa ɔ naan mala ɬo mel ɬobiŋa.

¹¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gɔɔl nanga tak tak se kic ɬo, naan ɬaado ted mendkaama taa naan jeel maakin ki Raa se tuj ɔrmin eyo ɔ nakŋ kən naan taadŋa taad ɔ utu an ked se, naan utu anŋin kedā. ¹² Taa naan se ɬo ute Abraam kalin ki sum, naan kən gɔɔl nan tak tak se kic ɬo, ooj matjili se dirŋ ted dena aan gɔɔ k-dijgen maakŋ raa ki ɔ aan gɔɔ keesn taa baar ki†.

¹³ Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen kən Raa taadŋenoga utu ade ked se, naade ɔŋin te eyo, num nakgen se naade aakin daande dɔkɔ ɔ naade maakde raap do ki. ɔ naade se le jeelin rode ki, naade se ɬeke ɔ mertge do naan ki ara‡. ¹⁴ Kən naade jaay taad bin se, jee se je taadŋ tal ɔ naade se je je taa naande mala. ¹⁵ Kən naade jaay saapoga taa naan kən naade iin ɔniŋo se sum num, kaadŋ naane, naade ɔŋa doobm gen kɔkŋ terŋ ɬotde ki. ¹⁶ Kən deer se, jee se je taa naan kən jiga cir taa naan kən naade ɔno ɔ taa naan kən naade je se, utu maakŋ raa ki. Taa naan se ɬo Raa se ɬokɔŋ ɬoolŋ eyo kən naade danjŋ Raade se. Taa naan iin daapdega geger.

¹⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Abraam kən Raa naamin ɔ ŋ'an kedŋ goonŋ Isaka serke se, naan tooko gen kedŋ goonŋ kalan lak. Ey num keŋe ɬo goon kən Raa taadŋa taad ɔ utu anŋin ked se. ¹⁸ Taa goon ese se ɬo Raa taadin ɔ: *Ute goonŋ Isaka se ɬo j'ai toojŋ matjili.* § ¹⁹ ɬotn se Abraam taad te maakin ɔ Raa se ɔk ɬɔɔɔ gen dur debkilimi maakŋ yoge tu. Taa naan se ɬo goonŋ Isaka se, naan ɔŋin se tec aan gɔɔ debm ooyga kooy deer deere, jaay ɬo duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Isaka ɔɔɔ ɬooro Yakub ki ute Ezo ki ɔ taadŋen taa be kən naade utu kɔŋ naan ki.

²¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yakub se kən naan ɔɔpga gɔɔɔ 'kooy se, gaan Yusupge se nanja nanja kic ɬo naan ɔɔdin ɬooro ɬooro; *naan iin and jin do kaag derin ki ɔ eem Raa.**

† 11:12 Aak Jen 15.15.

‡ 11:13 Aak Jen 23.4.

§ 11:18 Aak Jen 21.12.

* 11:21 Aak Jen 47.31.

²² Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yusup se ɔɔpga ɔɔɔɔ 'kooy se, naan taad ɔɔ naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔdn maakŋ taa naan Masar ki ɔɔ naan taaddeno ɔɔ kɛn naade k'ɔaa ɔaa se, k'tɔs k'ɔaan ute cɛngingen ese kici.

²³ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaad kɛn jaay naade ooj goonde se, naade ɔyin ɔyin laapa mɔtɔ taa naade aak goonde se aak bɛɛ. Taa naan se ɔo taar gaargen taad se, naade ɔeer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se, kɛn naan jaay aas gaaba sum se, kɛn k'danjin Goon gaar Paraon mɛnda se†, naan baate. ²⁵ Kɛn k'dabarin ute jee Raage se, Musa aakin bɛɛ cir kɛn naan 'king maakŋ maak-raap kɛn ɔtin utu 'deele ɔɔ kɛn tɛdga sum ɔo an kɔlin naan 'tɛdn debm kusina naan Raa ki se. ²⁶ Deere, taa naan Masar se ɔk maala dɛna, naɔo Musa se je j'an dabara aan ɔɔ kɛn j'utu k'dabar *al-Masi se aakin se bɛɛ cir maal kɛn taa naan Masar ki se, taa naan se ɔo naan ing aak kaam bɛɛ kɛn Raa utu an tɛdn naan ki se. ²⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔn taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakin-tarin don ki, naɔo Musa se ɔn ɔeer te eyo taa naan ɔk maakin tɔɔɔo aan ɔɔ naan aak Raa ute kaamina, Raa kɛn jeege ɔn aakin ey se. ²⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se Musa se tɛd laa kɛn Raa ɔɔdɛno doɛe maakŋ taa naan Masar ki‡ ɔɔ naan ɔl k'j'ot mooso do kaam-taar ɔeɛdege tu ɔɔ do bertn taardege tu, taa *kɔdn Raa kɛn debm tɔɔl jeege se 'kɔn tɔɔl gaan paraggen ɔen gaan Israelge se eyo.

²⁹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge se kɛn naade aan taa Baar kɛn Aac se, baar se ɔɔp kaam dio ɔnden doobo naade deel maak ki aan ɔɔ do naan kɛn tuutu; num kɛn jee Masar ki jaay je gaan aan ɔɔ ɔen naade se, maane ɔsɛ paac.

³⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge lee gurug ɔɔɔer Jeriko se ɔii cili ɔɔ ɔii k-cilige tu se ɔo durduren ɔl gurug ɔɔɔer se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raabm mɛnd kɛesn gaaba se, j'ɔn k'tɔolin te ute jee kusingen baate tookŋ taar Raa se eyo, taa jeegeen ɔaado kaakŋ baara se, Raab doɔɔ ɔkɔdenga ɔeen ki jiga§.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dɛna taa jee se, naɔo kaada am baata ɔen taad mɛtn taar Jedeon, ɔen Barak, ɔen Samson, ɔen Jepta, ɔen *Daud, ɔen Samuel ute ɔen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina. ³³ Naade kici ute kaal maakden do Raa ki se, naade ɔso taa naan gaaringe, naade ɔo bɔɔɔ do jeege tu ute doobina ɔɔ naade ɔno nakŋ kɛn Raa taaddeno ɔɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔn ɔsɛn te eyo, ³⁴ naade tɔɔlo poodn ɔk zir zir ɔɔ kɛn jeege ɔaadeno tɔɔl ute ɔɔɔd-jɛrl se, naade aan ɔtɔ. Naade se tɔɔɔde ɔtɔ naɔo ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔɔ; ɔɔtn kudn bɔɔr ki se naade jee gaabm bɔɔrge ɔɔ jee wɔɔydege, naade cirde ɔɔ tuurde naatn. ³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se ɔo mɛndgen mɛtinge kic, jeeɛgeen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtingen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Kɛn j'aden kɔɔdn doɛe maakŋ dubar kɛn ese kic ɔo, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔɔ aɛ kɛdn ɔɔtn king jiga cir daala. ³⁶ Kɛngen mɛtingen kuuy se k'dabarde ɔɔ j'aakden mɛtɛde, k'tɔndɛde ute mɛɛje, k'dɔɔkden ute zinziiri ɔɔ j'ɔmbɛn maakŋ dangay ki. ³⁷ Jee mɛtinge

† 11:24 Aak Ekz 2.10. ‡ 11:28 Laa se jee mɛtinge k'danjin *laa Paak. § 11:31 Aak ɔs 6.12-21.

le k'tund k'toolde ute koa, kengen metinge k'taj k'gaanfe daan ki, kengen kuuy se k'toolde ute gord-jerle, jee metin kuuy daal se, ken k'dabarfe se olde naade lee wari; jee se lee dook daar baatge ute gen benge sum 60 metde ki. Jee se ok dim eyo, jeege lee dabarfe do tedden nakn kusiñ dode ki. ³⁸ Naade lee wari do kod-baarge tu do koge tu; naade toof maakn iifge tu do maakn googe tu. Jee ese se bea aak eyo do jee ken do *duni ken ara se aas te gen kokn naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se 60 Raa aakdeno se, toolin. Na6o nakn ken Raa taaddeno do utu aden ked se, naade onin te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kon 'tedn aak bea naanin ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

12

Maakn dubar ki se j'aayki kaamjege

¹ Bin 60 jeegen paacn aalo maakde do *Raa ki se, naade se dool saadgen ol gurugjeki. Taa naan se 60 j'oodki dojege do nakge tun paacn deer ken gaasjeki j'on k'leeki eyo aan goo *kusiñ ken j'onin ki yokod sum 60 lee gurugjeki se do j'aayki kaamjege j'aanki bini j'aki kaan gotn ken Raa taadjeki. ² Taa naan se j'ondki kaamjege do Isa ki, naan 60 debm tedjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki do kaal maakjege se naan 60 debm ken tedin ted mec se. Anum Isa se, naan 60 debm ken tooko on ron k'tup k'toolin ro kaag ki do end maakn sokon ki, na6o taa maak-raapm ken naan utu kon naan ki se, sokon ken toolin se kic 60, naan an dim eyo. Do borse naan utu ing do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan ken jee kusiñge dabarino, na6o kic 60 naan aay kaamin aasinoga. Bin 60 onte 'kooarki aayki kaamse.

⁴ Anum maakn boor ki ken naase 'tedki ute kusiñ se, borse kic naase on aasin ki te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, dejn ken Raa dejse aan goo geninge se, 'dirigkiga la ken do:

Goonuma, ken Meljege jaay deji se, ud bia

do ken naan jaay mooyi se, maaki onte tuju.

⁶ *Taa Meljege se naan dej debm ken naan jena*

do goon ken naan jeelin naan goonin se, naan tondina.*

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeelin ki Raa 60 dejse se, aayki kaamse ro ki. Naan dejse bin se taa naase geninge. 'Jeelki, goon jaay bubin dejin ey se, ken gayo? ⁸ Taa naan se 60 ken naase jaay k'j'on k'dejsen te eyo aan goo gaangen paacn k'lee k'dejde se, naase se gaangen mala mal eyo, na6o naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee dejjeki do naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, met kando j'aki 'tookn taar bubjegen maakn raa ki se cir daala ey la do ute naan se j'aki kon kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se dejjeki do naan ki ara sum aan goo ken naade jen ro ki. Num gan Raa se dejjeki se taa ajeki tedn bea. Naan je ajeki tedn jee *salal aan goo naana. ¹¹ Ken j'utu k'dejjeki dej metn-jiki se tujjeki maakjege do on edjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dejdega dej se, dejde se ade kedn lapia do ade kol naade 'tedn nakge ute doobina.

¹² Taa naan se 60, jisen oorga koor se okin ki tooo, onte konin ki 'kon walak do kerescen taksen se kic 60 'daarin ki tooo. ¹³ *Daapki doobm*

* 12:6 Aak KKT 3.11-12.

'toodn tal ken anki lee do ki.† Bin 6o debm cekede se jeh 6aa cees ki eyo, num naan se kon lapia.

Raa aal bi jeege tu

14 Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki king ute lapia ute jeege paac do ingki king *salal. Ken bin ey num, nam tap 6o 'kon kaakon Meljege eyo. 15 Ondki kondoo nam tap 6o onten terl naaga bee Raa ki. Do maakse ki se nam onten tedn aan goo ko kaagj ataka ken asen kecn perpeleen do deetn jeege dena. 16 Ondki kondoo nam onten tedn debm keesn mendge do nakj gen Raa se nam onten kuum kaalin naan ki aan goo Ezo ken taa kosn je-kalan sum 6o naan dugj te bedn goon paragina. 17 'Jeelki kaam moosn se, naan je do bubin an kaadn booro nafo addin te eyo. Gotn se naan tooyo do sel metn bubina nafo taar ken bubin taado se, naan on terlin te kuuy eyo.

18 Anum naase '6aakiro gotn Raa ki se tec aan goo do ko‡ ken gaan *Israelge daado met ki se eyo. Ko ese se 'jonki j'utin ute ji eyo. Naade aak poodo ok do ki zir zir, goto add doro, goto paac ilim dib, naade aak kuulu ol makoo, 19 naade booy k'tuuy pulu do booy mind nam. Ken gaan Israelge jaay booy se, beere okde do naade taad do moosn naade je booy taar kuuy ey sum. 20 Taar ken k'taade se naade on aasin te gen booyin eyo. Taar se taadden do: *Nam jaay 6aa utga ro ko se, ken maala kic 6o jan tund toojin ute koa.*§

21 Nakj ken gaan Israelge aak se, nakj teecn nirli. Taa naan se 6o *Musa deek do: *Maam kic beere okuma do rom ook marga jegg.**

22 Gan naase se '6aakiro met ko ken k'danin Sion, do ko ken se 6o ok geger gen Raa zere, naan se 6o Jeruzalem ken maakj raa ki. Gotn ese se 6o gotn *koon Raage tusn dupu kando kando gen tedn maak-raapde se. 23 Do naase se '6aakiroga gotn ken gaan paraggen gen Raage tusni ken Raa raanja raan rode maakj raa ki do '6aakiroga naan Raa ki naan 6o debm kon booro do jeege tu paac. Naase se '6aakiroga gotn ko gen jee ooyga kooy ken tedo nakgen ute doobina do ken tedga jee mec naan Raa ki se. 24 Naase se '6aakiroga gotn Isa ki, naan 6o debm daan Raa ute jikilimge do ute moosin se 6o naan ted jeege *doockga kiji ute Raa do moosn naan dooy se taadjeki cir gen Abel†.

25 Ondki kondoo! Debm taadsen taar ese se onten baateki gen booy taarina. Do dakin se jeegen baate booyo kuun taar debm ken Raa olinoo jaay taadden taarin do naan ki se. Taa naan se 6o naade onoga dubar, num gan naajegen k'booyki Raa taadjeki maakj raa ki se, ken naajege jaay k'terlinkiga naaga se, met kando j'aki kon dubar cir gen naade se ey ne? 26 Do dakin se Raa taad sum 6o, naanja tea; gan borse kic naan taadjekiga nakj ken naan utu 'teda, naan do: *Daala, maam m'utu m'te do naanja sum eyo num m'te maakj raa kici.*‡

27 Taargen naan taad do: *daala* se, je deekj do nakgen ken Raa aalo paac se Raa utu an 'tedin 'te makoo do utu 'tedn goto. Anum ken 'koom king jaay 'te ey se, nakgen gen Raa ken j'on j'aakden ey se.

28 Bin 6o naajege se Raa oga gaara dojege tu do gaar naan se, on te eyo. Taa naan se k'toomki Raa do 'tedinki naabm ken toojin naan ki, k'beerinki

† 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se ron Sinai. § 12:20 Aak Ekz 19.12-13. * 12:21 Aak Dt 9.19. † 12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaon 6o toojina do moosn naan dooy se ok taar-doa, num gan moosn Isan dooy se taa ted bee jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6.

ᑕᑦᓴᑦᓴᑦᓴᑦ. ²⁹ Deere, ᑭᑦᑦ, Raa naajjege se, naan aan gᑕᑕ poodo. ᑕᑕ jeegen
teᑦ nakgen tᑕᑕᑎᑎ naan ki ey se, naan ᑕᑕᑕᑎ naata.ᑭ

13

King ken tɔɔl *Raa ki

¹ Daayum 'jeki naapa aan goo genaage. ² Mærtge se okdeki jiga, onten kɔndeki. Taa jee mɛtinge se mɛrtgen naade lee dɔɔd okden se gɔtn mɛtinge naade ɛ dɔɔd ok *kɔdn Raage naɔo naade jeelden eyo. ³ 'Saapki do jeege tun maakn dangay ki aan goo naase kic ɓo k'tɔksenga maakn dangay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarɔ, taa dubar kɛn k'dabarɔ naade se aan goo k'dabaree naase kici.

⁴ Taar ken Raa naaf ro tokŋ naap ki se ɔŋ jeege paac tookŋ do ki. Mɛnd ute gaabiŋ se ɔŋten keesn gaabm kuuy ɔ gaabm ute mendiŋ kiɔ ɔ ɔŋten keesn mɛnd kuuy. Taa jee ken ɛs naapa reŋ reŋ ute jee ken ɛs mɛnd jeege ute gaabm jeege se, Raa utu aden koŋŋ booro dode ki. ⁵ ɔŋten 'kondki maakse ɔ ɔŋ jee gurs sum, num ɔŋ maakse raapo do nakge tun ken naase okki. Taa Raa deek ɔ:

Maam se m'ai kəŋ eyo ɔɔ m'ai baati eyo.*

6 Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki kəŋ ɓeer ey sum, num j'aki kəŋ
deekŋ j'ɔki:

Meɓjege se naan 60 debm naakuma, maam m'6eer dīm ki eyo.

Debkilimi se tap 60 am tēdn dī kaca?[†]

⁷ 'Saapki tu do jeegege tun naanse ki ken lee taaɗseno ɔ taaɗseno taar Raa se; 'saapki tu do kingɗe ken bini naaɗe ooy maak ki ɔ uunki bɔlɔtn ken naaɗe aalo maakɗe do Raa ki se. ⁸ Isa *al-Masi se ting gaaŋ ki. Terko, jaaki ɔ gen daayum daayum naan 'kɔŋ tɛrl kuuy eyo. ⁹ ɔndki kɔndɔ, ɔnte kɔŋki jeege asen dɛrlɛ ute napar dooygen kuuy ken teec gen naajege ey se. Bɛɛki se ken tɔɔg maakŋ debkilimi se, bɛɛ Raa, ey num do doobm ken taad taar kɔsge se eyo. Taa doobgen taad taa kɔsge se jee ken ing do doobm ken ese se, ɔn tɛɗɗeno te nakŋ bɛɛ eyo.

¹⁰ Naajege se j'okki gōtn tēdn *serke Raa ki, naḅo Yaudgen kēn lee tēdn naaba maakŋ *kōrōr Raa ki se ək dōobm gēn kōsn kōsgen j'ōmbiŋ dō gōt kēn k'lee k'tēdn serke se eyo. ¹¹ Taa maalgen kēn *magal debm tēdn serke Raa ki tōldē jaay moosiŋ uun ḅaan maakŋ *Bee Raa ki gōtn kēn *salal cir paac paac gēn tōl *kusiŋ jeege se ɔ maalgen ese se k'diriŋ k'teeceḁn naatn maakŋ gēger ki ɔ k'ḅaa k'tōoḁde naata[‡]. ¹² Taa naaŋ se ḅo gēn tugŋ daapm jeege ute moosn naaŋ malin se, Isa kic j'ōḁdki teecnsiŋ naatn maakŋ gēger ki ɔ k'dabarina. ¹³ Bin num, naajege kic k'teecki naatn maakŋ gēger ki se ɔ k'ḅaa k'l'ōŋki Isa. Ɔo k'took k'l'ēndki maakŋ sōkōŋ ki aan gōo naaŋa. ¹⁴ Taa naajege se, do naaŋ ki ara se, j'okki gēger kēn tiŋg gēn daayum eyo; num naajege k'jeki gēger kēn utu 'tēdn naan ki se. ¹⁵ Bin num ute dōobm Isa se, daayum k'tōōmki Raa. Kēse aan gōo serkŋ naajege k'l'ēdiŋki naaŋ ki. Serkŋ se je taadn ute taargen kēn naajege k'lee k'tōōmki Raa[§]. ¹⁶ Ɔnten 'dirigki gēn tēdn bēe ute naapa ɔ gēn nigŋ nakgen naase əkki ute naapa taa kēse ḅo dōol serkŋ kēn tōl Raa ki.

¹⁷ Jee naanse ki se 'tookɖeki taardege əp 'sookɖeki, taa naade ɓo jee kɛn lee aaksen dose ki əp do naabɖe ki se, Raa utu ɓaa tɔnd mɛtɖe. Anum 'took

§ 12:29 Aak Dt 4.24. * 13:5 Aak Js 1.5. † 13:6 Aak KKR 118.6. ‡ 13:11 Aak Lb 16.27.

§ 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

uundeki taarde, bin jaay naade tēdn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naan ki ḡṡṡ ḡṡṡ ḡṡṡ asen kəṡṡ noog eyo.

¹⁸ 'Tōndki mētn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ok taar dīm eyo, taa naaje se k'je 60 do nakge tu paac k'tēdn nakṡ kēn bēē. ¹⁹ Maam m'tōnd mētn se kēn tap ki se m'je aki tōnd mētn Raa am kōōdn doobo m'naar tērl gōtse ki yōkōdō.

Debm raan maktubm ara se, taad tōl taariṡa ḡṡṡ tēddēn tōōse

²⁰ Raa debm kēdn lapia jeege tu se, naan 60 debm duro Mēljege Isa daan yoge tu ḡṡṡ tēdn tēdga Debm Gaam Magala gēn naaje baatinge. Ute moosṡṡ se 60 naan *dōōkjekiga ute Raa gēn daayum. ²¹ ḡṡṡ Raa se asen tēdn anki kaasn gēn tēdn nakgen bēē paac taa aki tēdn nakṡ kēn naan maakin jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, ḡṡṡ Raa 'tēdn maakjege tu nakṡ kēn an tōl naan ki. Bēēki se ḡṡṡ jeege paac *'nookṡṡ Isa al-Masi gēn daayum daayum. *Amin!

²² Gēnaamge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raanṡsesṡṡ se aayki kaamse do ki ḡṡṡ sērkiṡṡ ḡṡṡ maktubm kēn maam m'raan m'ōlsesṡṡ se lē, jērl eyo. ²³ 'Jeelki, gēnaajege Timote se j'ōōdṡṡnoga naatn maakṡṡ danṡṡṡ ki. Kēn naan aan ḡṡṡmga yōkōdnum, j'asen 6aa kaakṡṡ tēlē. ²⁴ 'Tēdki tōōse jeege tun paacṡṡ naansege tu ḡṡṡ 'tēdki tōōse jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tēdsen tōōse kici.

²⁵ ḡṡṡ Raa asen tēdn bēēṡṡ paacki.

Maktubm gɛn Jak

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm gɛn Jak

Maktubm kɛn Jak raanɛn se tec aan gɔɔ taar kɛn deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, gɛn dooy jeege ɔɔ gɛn kɛdn kaay kaama eglizge tun k'tɔndde gɔtɔ ɓaa se paac. Jee al-Masigen naan raanɛn maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Maakɛn maktubin ki se Jak taadden ɔɔ k'je doobm kɛn j'an jeel-taara. Kɛse je deekɛn ɔɔ naade k'king do taar kɛn k'dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar kɛn naan je taada tap tap maakɛn maktubin ki se, naan je taadn ɔɔ kaal maakɛn do Isa ki ute tɛd nakgen bɛɛ se, ɓaa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakɛn jaay maktubm ese je ɔɔ jeege 'tɛd se naan tood tal: naan taad ɔɔ debm aalga maakin do Isa ki se ɓo, bɛɛ sum eyo, num an taadin maakɛn naabin ki toodn tal. Taa naan se ɓo: aan gɔɔ debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakɛn kɛn do Raa ki jaay ɔn tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak tɛd tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Jak m'debm tɛdn naabm *Raa ɔɔ gɛn Mɛljege Isa *al-Masi ɓo m'raan m'olsen tɔɔsum naase jee Raage tun wɔɔkkiga taa naange tun gɔtɔ ɓaa se paac se.

Kɛn nakɛn ɔɔn jaay aanga dose ki num

² Gɛnaamge, kɛn nakɛn ɔɔn jaay aanga dose ki num, ɔnki maakse 'raapo. ³ 'Jeelki, nakgen ɔɔn se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen kɛn naase aalki do Raa ki se, asen kɛdn kaay kaama. ⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki tɔɔgo bini aki kaan do taar tɔɔlin ki. Kɛn bin se naase aki tɛdn jee *salal ɔɔ dim tap ɓo asen daay eyo.

'Tɔndki mɛtn Raa asen kɛdn jeel-taara

⁵ Kɛn maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tɔnd mɛtn Raa an kɛdn jeel-taara. Taa Raa se, naan ɛd naka ute maraadin ɔɔ uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tɔnd mɛta se, naan an kɔn kɛda. ⁶ Num debm jaay ɓaa tɔnd mɛtn Raa num, n'aal maakin paac do Raa ki ɔɔ n'ɔnte naaja, taa debm maakin naaj naaj se, tec aan gɔɔ maan baar kɛn kuulu ɔl ɓaansin kaam ara kaam ara se. ⁷ Debm bin se, ɔnten saapm n'ɔɔ naan 'kɔn dim gɔtn Mɛljege tu. ⁸ Taa debkilim bin se, ɔn saapin ing kaam kalan eyo, ɔɔ dim naan 'bɛɛr kuun jaay an tɛdin 'kaan kaama tap ɓo, gɔtɔ.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ ɔn gɛnaa doobm *al-Masi kɛn debm daaye se, n'tɛdn maak-raapo, taa Raa utu an magalin naanin ki. ¹⁰ Gɛnaa debm maala kɛn doobm al-Masi ki se kic, n'ɔn maakin raapo do kɛn kɛn Raa tɛdin n'ɔɔp ron baat se. Taa debm maala se, naan kic utu deel aan gɔɔ pɔɔn kambgen maakɛn kaag ki. ¹¹ Taa kɛn kaada jaay ookoga ɔɔ ɔngga se, tuutn ute muge se naatn ɔɔ pɔɔningen aak bɛɛ se ɛ utu sia. Bin ɓo debm maala kic, ɓii kalan maakɛn naabinge tun naan ing tɛd paac se, naan utu 'kooy deel bin kici.

Nakɛn naama

¹² Maak-raapo deb ken jaay aay kaamin daar tɔɔɔ ro nakge tun ɔɔn ken Raa ɔnin aan don ki. Ken naan jaay ɔn aasinga do ron ki se, naan utu 'kɔn bɛɛɛna. Kɛse ɔo *kaajɔn gen daayum ken Raa taadga taad ɔo utu 'kɛɛn jeege tun paacɔn jɛn se.

¹³ Ken nam jaay nakɔ naama aanga don ki num, ɔnten deekɔ ɔo: kɛse Raa ɔo naamuma. Taa Raa se nam tap ɔo an kɔn naam jaay an kɔlin 'tɛɛn *kusiɔn eyo. ɔo naan kic ɛ naam nam eyo. ¹⁴ Gaɔ debkilimi se jaay nakɔ naam aanga don ki se, kɛse saapm jig ey iino maakiɔ ki se ɔo ken ɔlin naan lee dɔɔɔ. ¹⁵ Ken saapm jig ey se jaay utu maakiɔ ki num, naan ɔoɔ kusiɔna ɔo ken kusiɔn jaay dɛnga roi ki num, ɔli yo ki.

¹⁶ Genaa maakjemge, ɔnten kaanɔki rose dala: ¹⁷ nakgen jiga ɔo aak bɛɛ paac se, iino gɔtn Raa ki, naan ɔo Mɛl-kaal gɔtn wɔɔɔ. Bɛɛɛ, Raa se, ɔn tɛrl ron aan gɔɔ nakgen do naan ken lee tɛrl rode se eyo. Daayum naan tiɔg gɔɔɔn ki. ¹⁸ Raa uunoga doa ɔo aajjekiga aan gɔɔ ken maakiɔ jɛn ro ki ute taariɔn ken mɛt ki se, taa bin ɔo naajege se, maakiɔ nakge tun naan aaldɛno paac se, naajege ɔo j'aki tɛɛn deete.

'Booyo ɔo 'took uunu

¹⁹ 'Booyki genaa maakjemge, 'saapki do taar ken maam m'je m'asen taad se: naɔa naɔa kic ɔo naar ud bia do taar ken k'taadsen se. ɔo ken nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔn ron urlu ɔo ɔnten naar tɛɛn maak-taara. ²⁰ Taa debm jaay maakiɔ taariɔna se, naan kɔn tɛɛn nakɔ ken ute doobiɔn eyo aan gɔɔ ken Raa maakiɔ jɛn ro ki. ²¹ Taa naan se ɔo, nakgen paacɔn asen tujɔn rose se, ɔɔɛki dose ro ki ɔo nakgen kusiɔn se paac kic ɔo ɔɔɛki dose ro ki. ɔnki rose urlu gen kɔkɔn taar ken naase 'booyiɔn kiga se, taa taar se ɔo ɔk tɔɔɔ ken asen kaaja.

²² Nakɔ ken taar Raa taadsen se, 'tɛɛɛɛki, ɔnten 'booyiɔnki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar ken Raa taadɛɛn ɔo tɛɛɛn ey se, kɛse naan mala ɔo aan ron dala. ²³ Debm jaay booy taar Raa ɔo 'took do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm aak daan-kaamin maakiɔ kaam-kaay-naan ki, ²⁴ na ɔo ken naan aak aas jaay ɔaa ɔaa se, ken naan ɔo tec ɔo ɛ kic ɔo, naar tɛɛɛn dirigi. ²⁵ Num gaɔ debm jeel ɔk *Ko Taar mɛɛ gen Labar Jiga ken ɔɔɛ do jeege maakiɔ kusiɔn ki ɔo ɔkiɔn ɔɔn se, ken naan jaay booyiɔna se dirigiɔn eyo num iɔg do ki. Debm bin se, maakiɔ-raapo do nakge tun naan tɛɛ se paac.

²⁶ Debm saap ɔo ɔk taar Raa ɔɔɔɔ jaay ɔn bɔɔb ɔk rɔɔɔɔn ey se, kɛse naan dɛrl ro naan maliɔna ɔo doobm Raa naan uun se ɛ, ɔs aay eyo. ²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun doobm Raa mala mala ɔo tɔɔl Bubjege tu Raa ki se, kɛse debm ken aak do genaalge tu ɔo aak do mɛnd-daayge tu maakiɔ dubarɛ ki, ɔo bɔɔb ɔk ron ro nakge tun kusiɔn ken maakiɔ *duni ki.

2

ɔnten 'bɛɛrki naapa

¹ Genaaɔge, naasen ken aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki, naan ken debm magala ɔo *nookiɔn eem cir paac se, ɔnten 'bɛɛrki naapa! ² Num aan gɔɔ gɔtn tus ki, jeege dio ɔaado ɛnd ɔnse. Deb kalaɔ tuuso kal te rɔna, tɔlo kɔɔɔkɔn daabge jɔn ki, ɔo deb kalaɔ kuuy se, naan debm daaye tuuso kalgen koono. ³ Ken naase jaay aalki debm tuuso kal te ron se, naase ɔkiɔnki ɔɔɔɔ ɔo deekiɔnki ɔɔki: «Naai se, 'ɔaa iɔg gɔt ken jiga se.» ɔo debm daaye ki se ɛ, naase 'deekiɔnki ɔɔki: «Naai se 'daar daara,» ey ɛ «'Baa iɔg naan ki gam naane.» ⁴ Ken naase 'tɛɛki bin se, kɛse naase 'bɛɛrki bɛɛr

naap ey la? Bin num kесе naase 'tedkiga jee kојn bоор do jeege tu оо саарm naase оkki do jeege tu se, саарm jig eyo.

⁵ Booyki генаа maakjemge: *Raa se dan бееr тоодо jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki оо naade kоsn gaara tele aan gоо ken naan taadga taad jeege tun ken jen se. ⁶ Num gan naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se 6o ken lee dabarse ey la? Оо naade 6o lee tok баansen gotn kојn боор ki ey la? ⁷ Naaden jee maalge se 6o ken lee naaj ro Meljegen jiga se, ey num ute ro Meljege se 6o Raa danseno.

⁸ Ken naase jaay ingki do *Ko Taar gen Labar Jiga se deer deer num aan gоо ken Kitap taad оо: *Naai se 'je naapi aan gоо roi mala*, naase 'tedkiga nakj jig aak eyo. ⁹ Num ken naase jaay 'beerki бееr naapa num, кесе naase 'tedkiga *kusiņa оо Ko Taar ken Raa edo *Musa ki se asen kоkј mindse taa naasen uum aalinigiga naan ki. ¹⁰ Ken nam jaay took do taarge tun Ko Taar ken Raa edo Musa ki paac jaay tujn te ken kalan se, кесе aan gоо Ko Taar Raa paac se, naan tuijiga. ¹¹ Taa Raa se taadga taad оо: *Onen keesn mend nam, onte 'keesn gaaba nam* оо ter taad оо: *Onen tol nam*. Num ken naai jaay es te mend nam eyo оо tolga nam se, кесе aan gоо naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan ki. ¹² Taa naan se 6o, maam m'taadse m'оо: do nakge tun naase aki tеda ey le aki taad se, 'jeelki Raa se asen kојn боор dose ki ute Ko Taar gen Labar Jigan ken оод do jeege maakj kusin ki se. ¹³ Taa debm baate keejn do jeege tu se, Raa kic an keejn don ki eyo. Num debm jaay esj do jeege tu se, 6ii ken Raa kојn боор do jeege tu se, Raa an keejn don ki.

Kaal maaka ute nakgen k'teda

¹⁴ Genaaenge, ken nam jaay deek оо: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» оо nakgen Raa taad оо gen tеda jaay naan ој tеdin ey se, debm bin se, kaal maakj naan se, an kој kaaj ne? ¹⁵ Ken aan gоо генаа gaaba ey le mеnda jaay, 6ii-raa kоsde goto оо kal tuusde kic 6o goto, ¹⁶ оо maakse ki se, deb kalan deekden оо: «'Baaki ute lapia. Оn Raa asen kedn kоso оо aki kоsn te maraadse оо asen kedn kal rosege,» оо jaay edden dim ey se, taargen bin se os aay eyo. ¹⁷ Bin 6o, ken naai оо aal maaki do Raa ki оо 'jeel tedn бее ey se, kaal maakj naai se, kaal maakj rene.

¹⁸ Gan deb kalan maakse ki se deek оо: «Naai se оо aalga maaki do Raa ki оо maam se le, m'lee m'ted nakgen бее. 'Taadum tu naai оо aalga maaki do Raa ki jaay ој 'ted бее eyo, оо maam m'ai taadn kaal maakum do Raa ki ken оlum m'ted nakgen бее se.» ¹⁹ Naai 'jeel maaki ki оо Raa se kalin ki sum 6o Raa. Кесе nakj jiga. 'Jeele, sitange kic 6o jeelin maakde ki bini na6o naanin ki se, naade беere оо rode ook marga jeg jeg.

²⁰ Kale, debm derle! 'Jeele debm aal maakin do al-Masi ki jaay, ted nakgen бее ey se, kaal maakj naan se, kaal maakj rene. ²¹ 'Jeelki, bubjege *Abraam se ted оо di jaay Raa aakin aan gоо debm daan ki se? Taa naan took je 6aa kојn goonin Isaka gotn kојn *serke Raa ki*. ²² 'Jeele debm jaay aal maakin do Raa ki mala se, 'tedn nakgen бее kici. Taa kaal maaka ute nakgen бее ken k'lee k'tedse naade tum 6aa taa naap ki оо кесе 6o ted kaal maakj mec. ²³ Taar ken Raa taadn maakj Kitapin ki se aanga doobin ki ken оо: *Abraam se aal maakin do Raa ki, оо naan aakin aan gоо debm daan ki.*† Taa naan se 6o Raa danin medina. ²⁴ Ute naan se, naase 'jeelki

* 2:21 Aak Jen 22.9. † 2:23 Aak Jen 15.6.

debkilimi jaay Raa aakiñ debm daan ki se, taa ken naan aal maakiñ don ki sum eyo, num taa nakgen bæe ken naan lee ted se kici.

²⁵ 'Jeelki Raabm do dakiñ ken ingo mend keesn gaaba se kic 60 tedo bin kici. Bii kalan naan ted bæe jeege tun gaan *Israelge oldeno gen kaakñ baara. Jee se, mend se dood okden been ki, bini olden naade aan ot te doobm kuuy. Taa bæe ken naan ted se 60, Raa aakiñ naan se mend daan ki. ²⁶ Aan gaa debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakñ do Raa ki jaay an ted bæe ey se, tec bin kici.

3

*Raana se aan gaa poodn ken as gata
(Mt 12.33-37)*

¹ Genaamge, maakse ki se, j'onten jeki doobm jaay 60 j'aki tedn k'denki jee dooy jeege. 'Jeelki naajegen k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kon boro dojege tu on cir gen jeegen baa se paac. ² Naajege paac se k'lee k'tujki gata kaam dena. Anum debm jaay taad tujñ ey se, debm bin se debm mec aa aasin gen boobm kokñ rona. ³ 'Jeelki ken naajege jaay k'lee k'tolki aljam taar sendge tu se, taa k'teddeki naade 'tookñ taarjege, aa gotn k'jeki 60 k'baandeki sum. ⁴ 'Jeelki markabge se, kengen magal magal se kic 60, ok naka kalan maak ki caka bini. Oo ken kuulu jaay ol makon se deebo don ki aan gaa di kic 60, ute nakñ caka se sum 60, debm toodñ se, baan got ken naan maakiñ jen ro ki. ⁵ Raana kic naan tec bini. Ey num maakñ daa ro ki se naan 60 baata, nabo raana se taad taargen magal magala. Aakki naal poodn caka se jaay okga se, kasn maakñ kaaga ute magalin se paac. ⁶ Raana se naan tec aan gaa poodo aa taargen ing kus paac teeco ro ki. Naan kic 60 maakñ rojege tu, aa tujjeki rojege paac paac. Kingjegen iino gotn ken k'toojjeki bini j'anki kooy maak ki se, raanjege se aan gaa poodn as gata ken iino gotn *Bubm sitange tun poodn ken dubarin kon nan eyo.

⁷ 'Jeelki, debkilimi se napar daagen maakñ kaag ki, yeelge, kuurge aa kenjgen maakñ maane ki paac se, naan 60 debm ken ok taaga dode ki aa tedde naade tookñ taarina. ⁸ Num raana jaay debm aa an kaasn boobm kok se, gata. Naan se ing kaam kalan eyo aa naan dooc te naa* ken tol tol jeege. ⁹ Ute raana se 60, naaje k'toomki Bobjege Raa naan ken Meljege. Ter ute raana se sum 60, naaje k'naamki jikilimngen ken Raa aaldeno tecin tece. ¹⁰ Ute taar kalan ese sum 60 k'j'oodnki booro jeege tu aa k'naamki jeege kici. Ken deer num, genaamge, k'j'onte 'tedki bini. ¹¹ Maan maakñ bud ken kalan jaay j'kon ken ing king kaata ute ken jiga se, gata. ¹² Genaamge, mungo se 'kon koojn lemun eyo. Oo papay se 'kon koojn goyab eyo. Oo gen budn maane se kic 60 bin sum. Maakñ budn ken maanin ing king kaata se, 'kon ni maan jiga se, gata.

Jeel-taar ken iino gotn Raa ki ute gen jikilimge

¹³ Maakse ki se, naja 60 meteke aa jeel-taara se? Debm jeel-taar se, an 'taad jeege tu ute kingina maakñ nakge tun naan ted paac se n'on ron urlu aa n'tedñ ute jeel-taara. ¹⁴ Num ken naase jaay okki maak-kilimi aa niki ro naapge tu se aa ter 'saapki 60 do naase malinge tu sum se, onten 'toomki rose aa taar met ki se, onte 'tujinki ute taar-koodsege. ¹⁵ Num jeel-taar bin se iino gotn Raa ki eyo; kase jeel-taar ken iino do naan ki ara sum. Naan

* 3:8 Naa se 60, saam sum.

se jeel-taar gen jikilimge do naan se iino gotn *Bubm sitange tu. ¹⁶Taa gotn jaay jeege ok maak-kilimi ey le ni ro naapge tu se, gotn ese jeege ted nakge paac ute doobin eyo do ted nakgen paacn jig eyo. ¹⁷Num gan jeel-taar iino gotn Raa ki se, deet se naan se *salal, naan baano ute toose daan jeege tu, tedden jeege on rode urlu, dode mong eyo, ej do jeege tu, daayum ted nakgen jiga, beer nam eyo, naan ted jeege taad taar maakde ki. ¹⁸Debm jaay je toose se, naan noog jeegeen kuuy taa king ute toose kici. Debm bin se nakn naan 'kon se nakn ken ute doobin doobin aan go do debm dooga maakn gotin num on been se.

4

*Jeegen je nijim *dunia*

(1Pr 5.5-9)

¹Ken alsen jaay tedki dekenne do mooyki ute naapa tap bo ne di? Kese nakn daa rose jese bo alsen 'tedki nakgen ese. ²Ken naase 'jeki dim jaay onki te ey se, alsen naase 'tolki jeege. Naase 'donki nakgen ken naase okki eyo jaay onki te ey se. Naase 'mooyki te naapa do 'tondki naapa. Ken naase jaay 'jeki naka do onki te ey se, taa naase 'tondkiro te metn *Raa eyo. ³Naase 'tondki meta jaay onki te ey se, taa naase 'tondki te meta jig eyo. Naase okki saapm jig eyo do ken onkiga kic bo, onki kutn gen nijim daa rose cer sum. ⁴Naase se, jeegeen maakse kalan do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegeen jaay je nijim dunia paac se tedga jee woy Raage. Do debm je nijim dunia se, naan se tedn debm woy Raa. ⁵On ten 'saapki oki taar Kitapm taad se cere, ken taad do: Raa jaay edjeki *Nirl Salal se, taa naajege se k'tedkiga jee naange do naan je do j'aki king ute Nirl naan se sum.

⁶Anum Raa se, beer naan tedjeki se cir nakge paac. Taa naan se bo, Kitap deek do:

Jeegen jaay magal rode naanin ki se Raa tookden eyo.

Num jeegen jaay do rode baat naanin ki se, naan tedden beena*.

⁷Taa naan se bo, naase 'took uunki taar Raa do 'daarki toogo naan *Bubm sitange tu do naan 'kaan naatn dok rose ki. ⁸'Baakiro gooro ceesn Raa ki do naan kic ade baa goor ceesse ki. 'Tug 'daapki jisege naasen jee tedn *kusinge se. Dokki kusin ken maakse ki, naasen maaksege di di se. ⁹Onki maakse 'taju taa kusin ken naase 'tedki. 'Tooyki makono do eemki do, 'kooy koogse se utu 'del keeme, do maak-raapse se utu 'del maak-tuju. ¹⁰Opki rose baata naan Meljege tu, do naan bo debm asen kuun rose raan.

On ten kajn booro do genaai ki

¹¹Genaamge, onte kodki naapa. Taa debm jaay taad taargen ing kus bo ro genaai ki ey le jin booro don ki se, kese aan go do naan taad taargen ing kus bo ro *Ko Taar ken gen Labar Jiga se. Bin se naan took ing do ki eyo, num naan taad taargen ing kus bo ro Ko Taar ken gen Labar Jiga ki sum. ¹²Raa se naan kalin ki sum bo debm ked Ko Taar jeege tu, do naan kalin ki sum bo debm 'kajn booro do jeege tu. Do naan sum bo debm aaj jeege ey le ken utde. Num naai se, nana kaca jaay bo 'kajn booro do naapi ki se?

On ten magalki rose

¹³Num 'booyki beer, naasen ken 'taadki oki: jaaki ey le matbeeki se, naaje k'kiin baa king maakn geger ken se, j'ade 'tedn suuk j'ade looko do

* 4:6 Aak KKT 3.34.

j'ade kəŋ gurs dəna! ¹⁴ Naase 'taadki bin se, nakŋ kən 'tədn mətbeeki se kic 6o naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gəɔ muubm kən iino ɔ naar wəɔk naatn se sum. ¹⁵ Bɛɛki num, naase aki deek ɔki: kən Məljege je num, ajeki bəɔbm kojegə jaay j'aki kəŋ tədn nakgen se. ¹⁶ Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki ɔ magal ro bin se, 6ɛɛ, jig eyo. ¹⁷ Taa naan se 6o, debm jaay jeel tədn bɛɛ ɔ ɔŋ tədn te ey se, kese naan tədga *kusiŋa.

5

Nakŋ ɔŋ utu 'kaan do jee maalge tu

¹ 'Booyki 6orse naasen jee maalge se, eemki ɔ tɔɔd 'tɔoyki makɔŋ, taa nakŋ ɔŋ utu 'kaan dose ki. ² Maalsege se utu 'ruumu ɔ kal koonsege se diidi utu aden kɔɔ. ³ Daabsege ute puddagen naase ɔkki paac se, naan ɔs tujdenga. ɔ taa kən naade ɔs tuj cɛr se sum 6o, utu asen 6aa kəkŋ mindse ɔ naan se utu '6aa kɔsn daa rose aan gəɔ poodo. Ey num duni se ɔpga gəɔɔ 'naŋa, na6o naase utu ing 'tuski tus maala rək. ⁴ 'Booyki! Jeegen tədsen naabge maakŋ-gətsege tu se, naase 'dərldeki dərle, taa kən naade təd naaba lək tɛc tɛc ɔ naase 'baate kəgdəki gursdege. Taa naan se 6o jeegen ɔsɛno maakŋ-gətsege se, naade tɔɔd tɔoy makɔŋ, num keem naade se Məljege Sidburku booyga. ⁵ Do naan ki ara se, naase ɔski te maraadse ɔ 'tɛdki nakŋ kən maakse jea. Naase 'teerki aan gəɔ marangen teer sal sal gən tɔɔl kɔɔ se. ⁶ Naase 'təkkiro mind jee tuj te dīm eyo ɔ tɔɔldəkiro. ɔ naade le, tədseno te taar eyo.

Bii kaan Məljege se ɔpga gəɔɔ

⁷ Gənaamge, taa naan se 6o aayki kaamse bini Məljege ade tərle. Naase aakki debm kursu se, naan ting taak kaama bini maane bəoy maakŋ-gətin ki, jaay 6o nakgen naan naab 6ar ki se koojŋ jiga. Naan ing aak kaam maan 'keedn mət-kijirki bini teecŋ taa 6ar ki cət. ⁸ Naase kic num ing aakki kaama, aayki kaamse ɔ ɔkki maakse tɔɔgə, taa bii kaan Məljege se ɔpga gəɔɔ.

⁹ Gənaamge, ɔnten 'lee mooyki ŋər ŋər te naapa; taa bin se *Raa kic asen kəjŋ bəɔɔ dose ki eyo. 'Jeelki, 6ɛɛ, debm kəjŋ bəɔɔ do jeege tu se, aanga taa doobse ki. ¹⁰ Gənaamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkŋ kən taado taarge ute ro Məljege se, naade kic dabaroga ɔ aayoga kaamde do ki. ɔ naase kic uunki doobm naade se. ¹¹ Deere, jeegen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se 6o k'taadki j'ɔki, naade se 6o jee maak-raapge se. Naase 'jeelki mətn taar gaabm do dəkŋ k'danŋ Job se, naan aay kaamin aasinga do dubar kən aan don ki. ɔ do taar tɔɔlŋ ki se, naase 'jeelki nakŋ kən Raa tədn se. Taa Raa se, naan 6o debm təd bɛɛ jeege tu ɔ ɛj do jeege tu.

¹² Kən bin num gənaamge, ɔnten 'naamki rose ute maakŋ raa ey le ute do naan, ɔ ɔnten 'naamki ute ro dīm kuuy kici. Num kən taarse 6o mət ki, ɔki: «Yɛ, mət ki» ɔ kən mət ki ey le, ɔki: «A-a, mət ki eyo». Taa kən naase jaay 'tɛdki bin se, Raa kic asen kəjŋ bəɔɔ dose ki eyo.

'Təndki mətn Raa

¹³ Kən nam maakse ki jaay maakŋ dubar ki num, ŋ'tənd mətn Raa. Kən nam jaay maakŋ maak-raap ki le, ŋ'tənd Raa ute kaa. ¹⁴ ɔ kən maakse ki jaay nam kəɔŋ num, ŋ'ol k'danŋ jeegen naan jee *egliz ki, taa naade an kətn uubu ute ro Məljege, ɔ an tənd mətn Raa. ¹⁵ Jeegen tənd meta jaay aal

maakde do Raa ki paac se, Meljege aden booyo do debm koono se, Meljege an kedn lapia do naan 'kiini. Ken naan bo tedga *kusiina kic le, Meljege an tool kusiin se naatn. ¹⁶ Taa naan se bo kusiin naase 'tedki se, naan Raa ki se 'taadin ki ute naapa do 'tondki metn Raa naapge tu, taa aki kon lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tond meta gotn Raa ki se, tond metin se ok too go aak eyo naan Raa ki. ¹⁷ 'Jeelki, *Eli ken taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, naan kic debkilimi aan go naajege sum, na bo naan tond metn Raa on eyo, deekin do n'onte keedn maane, Raa booyin do tookin. Gotn se, maakn baar ki moto ute laapa mace se, maane eed te eyo. ¹⁸ Ter naan tond metn Raa kuuy daala, do maane booyo do naan ki do nakgen do naan ki se, baag koojo gotin ki.

¹⁹ Genaa mge, ken maakse ki jaay nam resn ute doobm taar met ki do nam kuuy noogin jaay naan ok terloga num, ²⁰ 'jeelki, genaa iigga kiigi do resnga res ute doobm taar met ki jaay nam maakse ki noogin naan ok terloga se, kese naan aajinga maakn yo ki, do kusingen den se le, Raa aden tool naata.

Maktubm Pier raanin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raano jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan gaa cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo aa ad'uunde. Naade se k'lee k'takde minddege ute taargen met ki eyo aa gotn metinge se k'dabarde kici. Pier raanden maktubm se taa aden noogin do kaal maakde ki aa do kand dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan gaa jee ken Raa beer tooddenga tedga jee naange se. Pier raanden maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakn jeege tun ak doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji aa uun doobm bubdege eyo aa kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4-10). Naade se aasin gen serkn nakn onn ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raan ol taasini jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi 6o m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer tooosenoga toofo aa ingki aan gaa cekge aa wookkiga maakn naange tun Pon ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki aa Bitini ki se. ² Naase se Raa Bubu beer tooosenoga toofo do dakiina, kaad ken naan uuno doa aan gaa ken naan maakin jen ro ki. Oo ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookn taar Isa *al-Masi taa naan asen tugn daapm ute moosiina. On Raa asen tedn beenna aa asen kedn lapin se te maraadiina.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu aa oojjenkiga koojn kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se 6o, daayum naajege k'j'ondki dojege gen kon kaaja, ⁴ aa j'aakki kaama gen nakgen bee bee ken Raa utu boobin jeenge tu maakn raa ki. Oo nakgen bee bee ese se, tuj eyo, ruum eyo aa on ted koono eyo. ⁵ Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boobm te tooaina bini gii ken kaam maotn; gii ken se, naan asen taadn tal aa naan aajsega.

⁶ Taa kaajn naase onki se, naase 'maakse raap sakan. Oo ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedn maak-tuju kic 6o, coko sum 6o dubargen se utu 'deele. ⁷ Daab se naan kon tuju, ute naan se kic 6o j'ooyin poodn jaay ted daabm mec. Kaal maakse kic Raa tedn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan gaa daab k'j'ooyinga poodn jaay ted daabm mec se, kaal maakjege kic 6o ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay 6o kaal maakjegen do Raa ki se 'tedn tooo aa j'ansin kaakn jeele. Taa naan se 6o, gii ken Isa al-Masi ade 6aa se, Raa utu asen toom, asen *nooko aa asen magala. ⁸ Ey num Isa se, naase aakin ki te eyo na6o naase 'jenki. Borse kic naase aakin ki te eyo, na6o naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic 6o, naase maakse raap sakan don ki aa maak-raapm

naase se maak-raapm taad eyo. ⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki doŋ ki se 6o, naase utu aki kaajŋ kosege.

¹⁰ Kaajŋ ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋ se, jedoga metiŋ den aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa beɛ ken Raa taadoga taada ɔ utu asesiŋ tɛd se. ¹¹ Nirl al-Masi ken maakde ki se, taadden ɔ al-Masi se utu 'dabara jaay 6o utu 'kɔŋ nooko. Taa naan se 6o, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo metiŋa ɔ jedo jeel kaadn ken nakgen se tap 6o utu 'deel ɔ dɪ. ¹² Anum taar ken Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋ se, taar se taad te naade eyo num taad te naase. Borse jee taad Labar Jigan gen Isa al-Masi ute *Nirl Salal ken Raa ɔliŋo maakŋ raa ki baado taadsen metn taar se mala naase ki kici. ɔ taar se, *kɔdn Raage kic 6o, je doobm 'jeel kɔkŋ metiŋa.

'King aak beɛ naan Raa ki

(1Tes 5.8-9; Tit 2.11-14)

¹³ Ken bin num, 'daapki rose gen tɛdn naaba, iŋki do metɛkse ki ɔ aalki kaama do beɛ ken Isa *al-Masi baadoga num utu asen tɛd se. ¹⁴ 'Tookki taar Bubse Raa ɔ ɔnte 'tɛdki nakŋ ken daa rose 6o jea aan gɔɔ kaad ken naase utu 'jeelki te Raa ey ɔrt se. ¹⁵ Aan gɔɔ Raa ken danse naan debm *salal se, naase kic maakŋ kingse ki se, 'tɛdki jeegen salal kici; ¹⁶ taa Kitap se taadga taad ɔ: «'Tɛdki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

¹⁷ Raa ken naase 'danjŋki Bubse se, naan 6o ken aak jeege paac aas kaasa ɔ naŋa kic naan ɔjŋ bɔɔɔ te ken met ki do nakge tun naan lee tɛd se. Bin num, kaad ken naase utu 'tingki ting do naan ki se, Raa se 'beeriŋki. ¹⁸ Ute kingsen aan gɔɔ gen bubsegen do dakiŋ se ɔs aay eyo. Taa naan se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo ɔɔŋɔ. Naan dugse dose se, ute nakgen aan gɔɔ daab ute pudda eyo taa naade se utu 'tuju; ¹⁹ num gan naan dugseno dose ute moosn al-Masi, aan gɔɔ *Goon Baatn sal sal ken ɔk tuju roŋ ki eyo jaay ɛd roŋ *serke se. ²⁰ Naan se Raa 6o beɛ ɔdɪŋo taa kaajŋ jeege, kaad ken naan utu aalo te duni ey ɔrtɔ. ɔ naan baado maakŋ ɔiige tun kaam mɔɔtn taa naase. ²¹ Ute doobm al-Masi se 6o, naase aalki maakse do Raa ken duriŋo daan yoge tu ɔ *nookiŋ se. Ute naan se 6o, naase aalki maakse ɔ ɔndki dose do Raa ki.

Okki maak-jea do naapge tu

²² Taa naase 'tookkiga do taar ken met ki se, naase 'tɛdkiga jeegen *salal. Ken bin num 'jeki naapa aan gɔɔ genaage. Okki naapa ɔɔŋɔ ɔ 'jeki naapa ute maakŋ kalan. ²³ Taar Raa se, naan aan gɔɔ kupm ken ruum eyo ɔ tuj eyo, num naan ting gen daayum daayum ɔ ute taar Raa aan gɔɔ kupu se, naan ɔsen j'oojsenga koojŋ kiji. ²⁴ Taa Kitap taadga taad ɔ:

Jikilimge paac aan gɔɔ mu zeɛɛ

ɔɔ kaakŋ beɛde le aan gɔɔ pɔɔŋ kaaga.

Ken kaadɪŋ aanga se, mu se 'tuutu ɔ pɔɔŋiŋ le 'sia.

²⁵ *Num gan taar Raa se, naan ting gen daayum.**

ɔ taar se 6o, Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken k'baado k'taadsesiŋ se.

2

¹ Taa naan se, ɔnte 'tɛdki *kusiŋa, ɔnte 'kaanŋki jeege dala, ɔnte 'tɛdki rose aan gɔɔ jee ken taad taar met ki te naapa, ɔnte 'tɛdki maak-kilimi te naapa ɔ ɔnte 'kɔɔdki naapa. ² Aan gɔɔ gaangen k'taacege je si kenɛge

* 1:25 Aak Eza 40.6-8.

dēn se, naase kic taar *Raa kēn *salal se 'jenki dēn bin kici. Ute naan se naase aki teepe ɔ utu aki kōŋ kaaja. ³Deere, bēē Meljege se lē, naase 'naam ɔkiŋkiga jiga.

Raa 6o bēē tɔɔdseno taa aki tēdn jee naange

(Ep 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)

⁴'Baakiro gōtn Meljege tu Isa ki, naan 6o ko kēn ɛd kaaja. Naan 6o ko kēn jikilimge ɔɔd undina, na6o Meljege Raa bēē ɔɔdina ɔ naan se 6o kēn aakiŋ bēē kaamiŋ ki. ⁵Naase kic aan gɔɔ kogen ŋga kōŋ kaaja, 'tookki ŋki rose Raa an kiŋ 6ee kēn Nirliŋ utu 'king maak ki se. ɔɔ maakŋ 6ee kēn se, naase aki tēdn jee tēdn serkgen *salal ɔ ute doobm Isa *al-Masi se, naase aŋki tēdn *serkŋ kēn tōliŋ naan ki. ⁶Anum 'booyki taar kēn Raa taad maakŋ Kitap ki kēn ɔɔ:

Aakki! Maam m'bēē m'ŋga ko kēn aak bēē kaamum ki

ɔɔ maam m'utu m'an kōnd maakŋ gēgēr kēn Sion ki

ɔɔ naan 6o ko kēn utu 'gakŋ bea kēn j'utu j'an kiŋ se.

Debm kēn aal maakŋ do naan ki se, 'kōŋ kēnd maakŋ sōkōŋ ki eyo*.

⁷Naasen kēn aalkiga kaal maakse doŋ ki se, ko se jigsen aak eyo. Num gaŋ jee kēn baate kaal maakde doŋ ki se, taar kēn Kitap taad se aanga gɔɔiŋ ki kēn ɔɔ:

Ko kēn jee kiŋ beege ɔɔd undiŋ naatn se,

Naan 6o ko mēc kēn cir kogen j'iŋ 6ee se paac.†

⁸ɔɔ gōt kuuy kic Kitap taadga taad ɔɔ:

Ko se 6o kēn rōak jeege

ɔɔ kēse 6o liŋ kēn tund jeege.‡

Naade jaay rōakŋ tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kēse nakŋ kēn Raa uunoga kuun doa do dōkiŋ se 6o utu kaan dōde ki.

⁹Anum naase se, mētijl jee kēn Raa bēē tɔɔdsenga tɔɔdo, naase se jee tēdn serkŋ gen gaaringe, naase se jee naange ɔ naan 6o debm kēn dugsenga dose. Naan dan ɔɔdseno maakŋ gōt kēn ɔɔdo ɔɔ 6aanseno maakŋ gōtiŋ kēn wōɔr jiga se, taa naase aki wōakŋ Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal kēn naan tēdn se. ¹⁰Do dōkiŋ se naase jee Raage eyo, num 6orse se, naase 'tēdkiga jee naange. Do dōkiŋ se naan ɛejō te dose ki eyo, num 6orse se, naan ɛejseŋga dose ki.

Ingki aan gɔɔ king gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo

(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)

¹¹Jee maak-jemge, maam m'dejse, do naan ki ara se naase aan gɔɔ mērtge ɔɔ aan gɔɔ cēkge. Bin num ɔnte 'dōŋki nakŋ kēn daa rose 6o jea; 6ere, nakgen daa rose 6o je se lee tēd bōɔɔ ute kose. ¹²Maakŋ jeege tun jeel Raa mal ey se, ingki aak bēē naan Raa ki. ɔɔ kēn naade jaay baagga taad taargen ing kus rose ki aan gɔɔ naase jee tēd *kusiŋ jeege tu kic 6o, ute naabsen naase 'tēdn jiga se, 6ii kēn Raa ade 6aa se, jeegeen jeel Raa mal ey se, an *nooko.

¹³'Sookki tōɔgge tu taa Meljege Isa *al-Masi se, ɔɔ 'sookki gaar tu taa naan 6o debm do jeege tu paac, ¹⁴'sookki magalge tun gaarge tōndde se. Naan tōndde se taa 'dabar jee kēn lee tuj jeege tu ɔɔ 'tōm jee kēn lee tēd bēē. ¹⁵Taa Raa se, je naase aki tēdn nakgen jiga jiga ɔɔ bin 6o jee dērlgen jeel dīm ey se, 'kōŋ taar taad eyo. ¹⁶Ing aalki dose seŋ aan gɔɔ jee kēn ŋga

* 2:6 Aak Eza 28.16. † 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14.

kəŋ dode. Naase se ɔŋkiga dose, naʁo kəŋ dosen ɔŋki se, ɔnten 'saapki ɔki ɔŋkiga doobo gen tɛdn kusiŋa. Num gaŋ naase se, ingki aan gɔɔ jee tɛdn naabm Raage. ¹⁷ Jikilimge paac aaldeki maak ki, 'jeki gɛnaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'beerki Raa ki ɔɔ 'sookki gaar tu.

Ŋŋki kingse se 'tecŋ aan gɔɔ gen Isa

¹⁸ Naase jeegen kɛn 'lee 'tɛdki naaba gɔtn jeege tu se, 'booy uunki taar mɛlsege. Kɛn aki booy taar mɛlsege se, ɔnte 'booyki taar jee kɛn tɛdsen bɛɛ ɔɔ jese sum eyo, num gaŋ 'booy uunki taar mɛlsegɛn kusiŋ se kici. ¹⁹ Kɛn k'dabarse cɛɛ se kic jaay naase aasiŋki se, taa taar Raa sum 60 naase ɔŋki rose k'dabarse se; kɛse 60 nakŋ kɛn tɔɔl Raa ki. ²⁰ Kɛn 'tɛd *kusiŋ jaay k'dabari se, bɛɛŋ tap 60 di? Anum kɛn 'tɛdki bɛɛ jaay ɔŋki rose k'dabarse se, kɛse nakŋ jiga aak eyo naan Raa ki. ²¹ Raa danjeno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ɔɔ naan 60 debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bɔlɔtiŋa.

²² *Naan se tɛd te kusiŋ eyo ɔɔ bii kalaŋ tap 60 tɛd te taar-kɔɔb eyo.* §

²³ Kɛn k'naaŋ kic 60 naan tɛrl te taar ing kus nam ki eyo. K'dabariŋ kic 60, naan tɛd te kusiŋ nam ki eyo. Num nakge paac naan ɔniŋ kaam ji debm kɛn utu 'kɔŋ bɔɔɔ te doobiŋ se do jeege tu. ²⁴ Kɛn Isa ooy do kaag ki se, naan uun kusiŋjege doŋ ki taa ajeki gaŋ te kusiŋa ɔɔ j'aki king gen tɛdn nakgen te doobiŋa. ɔɔ ute dubar kɛn naan ɔŋ se 60, ɛdʒeki kaaja. ²⁵ Do dɔkiŋ se naase aan gɔɔ baatgen iigga kiigi, num ɔɔrse se naase ɔk 'tɛrlkiroga gɔtn debm gaam ki. Naan 60 debm bɔɔb kose.

3

'King mɛndge ute gaabge

(1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)

¹⁻² Naase mɛndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin 60 gaabgen mɛtingen baate tookŋ taar *Raa se, 'kaakŋ king mɛnddegɛn jiga se, kɛn taaddɛn te taar Raa ey kic 60, ɔɔ kɛn naade asen kaakŋ naase jaay ingki te maakŋ kalaŋ, ɔɔ 'tookdeki taardege se, naade utu 'tookŋ kaal maakde do Raa ki. ³ ɔnte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakŋ bɛɛ naan jeege tu: aan gɔɔ napar kɔŋŋ dosege, ɔɔ napar tɔl kɔdɔkŋ daabsege ɔɔ ute tuusn kalsegen te roŋ se. ⁴ Num kaakŋ bɛɛ naase se, ɔniŋki 'tɛdn maakse ki. Naase 'tɛdki jee bɛɛ ɔɔ jee dalul. Kɛse 60 nakŋ kaakŋ bɛɛ tuj eyo ɔɔ kɛn jiga naan Raa ki. ⁵ Bin 60 mɛndgen do dɔkiŋ aalo maakde do Raa ki se, naade kingde tec bini; naade se tooko taar gaabdege. ⁶ Aakki Sara se tooko taar gaabiŋ *Abraam bini danŋ ɔɔ «meluma.» Naase kic 'tɛdkiga gaan Sarage kɛn naase jaay 'lee 'tɛdki bɛɛ ɔɔ 'beerki diŋ ki ey se.

⁷ Naase gaabge kic, maakŋ kingse ki se, aakki do mɛndsege tu jiga. Taa mɛndge se, naade tɔɔg aas te gaabge eyo. Maakŋ kingse ki se aaldeki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kɔŋ kaaja te naase tɛɛ. Kɛn naase jaay ingki jiga bin num, diŋ asen gaasn gen tɔnd mɛtn Raa se gɔtɔ.

King jiga ute naapa

(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

⁸ Do taar tɔɔliŋ ki ara se, m'je m'asen taada: ɔŋki taarse 'kɔkŋ mɛtn naapa, ɛɛjki do naapge tu, 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage, 'tɛdki bɛɛ te naapa ɔɔ ɔnte magalki rose. ⁹ Jee tɛdsen *kusiŋ se, ɔnte 'tɛrldeki kusiŋa ɔɔ jee

naajse kic num ɔnte naajdeki. Num 'terldeki ɔki: «ŋ Raa asen tɛdn bɛɛna!» Taa naan se 60 Raa danɛeno; bin 60 naase kic Raa asen tɛdn bɛɛna.

¹⁰ 'Booyki Kitap kic 60 taadga taad ɔɔ:

*Debm jaay je 'king te lapia ɔɔ te maak-raapo se,
ɔnte kɔɔdn nam ɔɔ ɔnte taadn taar-kɔɔbɔ.*

¹¹ *Debm bin se ŋ'ɔɔd don ro kusin ki, ŋ'tɛdn bɛɛ.*

N'aay kaamin ŋ'je doobm ken king lapia te jeege.

¹² *Raa se naan aak do jeege tun tɛd nakge ute doobina
ɔɔ daayum naan lee booy keemde.*

Gan jee tɛdn nakn kusin se, Raa te naade eyo.*

¹³ Ken naase jaay 'jeki tɛdn bɛɛ jeege tu te maakse paac se, naŋa 60 ken asen kɔŋ tɛdn kusina. ¹⁴ ɔɔ bɛɛ naase 'tɛdki jaay jeege lee dabarse se, taa naan se Raa utu asen tɛdn bɛɛna. ɔnte 'beerki nam ki ɔɔ nirlse ɔnte 'kaayse. ¹⁵ 'Jeelinki maakse ki *al-Masi sum 60 Melse. ɔɔ daayum 'daapki rose, ken jeege 60 tɔnd metse, taa di naase ɔndki dose do al-Masi ki se, naase adeki kɔŋ taadn metina. ¹⁶ Na60 ken adeki terl se 'taaddeki ute taar urlu, aaldeki maak ki ɔɔ 'tɛdinki ute maakn kalan. Taa kingsen jiga doobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen ing kus rose ki kic 60, naade se ɔkɔŋɔ aden tɔɔbɔ. ¹⁷ Ken naase 'dabarki gen tɛdn bɛɛ aan gɔɔ ken Raa maakn jen ro ki se, jiga cir ken 'tɛdki kusin jaay 60 k'dabarse se.

Isa tɔɔg cir nakge paac

¹⁸ Taa *al-Masi se, ooy je-kalan sum 60 taa *kusin jeege paac. Naan ken tuj te dim ey se 60, ooy taa jee kusinge taa aden kɔl gɔtn Raa ki. Jeege tɔɔlina na60 *Nirl Salal durino daan yoge tu. ¹⁹ Ute tɔɔgŋ Nirl Salal se, naan 6aa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken ting maakn dangay ki. ²⁰ Jee ooyga kooy ese se 60, jee do dɔkin ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane 6aado ɔs do naan se, jeege marta ken endo maakn markab ki, naade se sum 60 aaja. ²¹ Maan ɔso do naan se, naan aan gɔɔ maan ken *k'batizseno maak ki. ɔɔ maan se gen tugŋ yidiki ro eyo, num gen tugŋ maaka. *Batɛm se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu, ²² ɔɔ ook 6aaga maakn raa ki ɔɔ ingga do ji daam Raa ki. ɔɔ 6orse maakn raa ki se, sitange, maragge ute *kɔdn Raage paac kaam ji al-Masi.

4

ɔɔdki dose naatn ro *kusin ki

¹ Taa naan se 60 'jeelki, *al-Masi 6aado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan gɔɔ naan kici. ɔɔ debm jaay dabarga se, mɔɔtn 'kɔŋ kɔl don maakn kusin ki ey sum. ² Biisen ɔɔpm ken anki ting do naan ki se, ɔnte 'tɛdki nakn ken maakse 60 jea, num 'tɛdki nakn ken tɔɔl *Raa ki. ³ Deere, maakn kingse ken do dɔkin se, naase 'tɛdkiro nakgen jig ey dɛna aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee ɛɛskiro naapa, 'lee dɔŋkiro nakn jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kɔs bɛɛ salal, ɔŋkiga gɔtn kaaye lɛ aay 'deelkiro te gɔtina ɔɔ 'lee 'tɛdkiro maraggen Raa jede eyo paac paac. ⁴ ɔɔorse jaay naase 'tɛdki aan gɔɔ naade ey se, naade aaksen se paac 60 ɔkden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse. ⁵ Gan 6ii kalan Raa ken utu 'kɔŋɔ bɔɔrɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔɔ do jeege tun zɛɛr se, utu 'tɔnd metde do nakde ken jig ey naade tɛd se. ⁶ Jee ooyga kooy do dɔkin se kic

* 3:12 Aak KKR 34.13-17.

60, Isa 6aa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se 60, naade kic Raa ojdenga booro dode ki aan goo jikilimngen 6aa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kon 'king aan goo ken Raa jen ro ki.

Nanja nanja kic 60 Raa edin naabin naabina

⁷ Duni se oopga baata 'nanja. Taa naan se ingki do metekse ki oo 'daapki rose taa aki keem Raa. ⁸ Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakn kalan, taa ute maak-jese se, ken deba tedi *kusiina aan goo di kic 60 an kon tedin kalde. ⁹ Jee ken baado gotse ki se, okdeki jiga oo onte teddeki bes. ¹⁰ 'Jeelki nanja nanja kic 60 Raa edinga naabin naabina. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tedkiga jee tedin naabm Raage gen tedin naabgen paach ken naan edsesin se, ute doobina. ¹¹ Debm jeel taadin taara se, n'taad taar Raa jeege tu. Oo debm Raa edinga maak-je gen tedin naaba jeege tu se, n'tedin ute tooon ken Raa edin se. Ute naan se jaay 60, jeege paac 'toom Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan 60 debm magala oo tooon gen daayum daayum! *Amin.

Jee ken k'dabarde taa *al-Masi

¹² Jee maak-jemge, nakn on jaay aanga dose ki se, onte kaakin ki aan goo nakn deel doa oo oxsen taad eyo. Num aakin aan goo nakn ken lee aan kaan do jeege tu tap. ¹³ Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, onki maakse 'raapo. Taa giin naan ade 6aa maakn gaarin ki se, naase kic utu aki kon maak-raapm gen taad eyo. ¹⁴ Ken k'naajse taa Isa al-Masi se, onki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal ken ok *nooko ken iino gotn Raa se, 'tedn ute naase. ¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'onte dabarin taa too nam, taa boogo, taa tedin *kusiina, ey le taa ol don maakn taar jeege tu. ¹⁶ Num ken k'dabarin taa al-Masi se, sokoon onte tooolina nafo n'toom Raa taa jeege darin naan debm al-Masi.

¹⁷ Kaad ken Raa an kon booro do jeege tu se, borse aanga. Oo ken Raa jaay 'baagn kon booro do jee naange tu 60 deet se, bin num jee ken jaay baate tookn kaal maakde do Labar Jigan gen Raa ki se, 'tedn oo dio? ¹⁸ Taa Kitap taad oo:

Ken jee tedin nakgen ute doobin kic 60, utu on jaay 'kon kaaja se,

num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusinge se tap 60 k'tedin rode j'oo dio*?

¹⁹ Bin 60, jee ken Raa je oo naade 'dabar se, j'aay kaamde k'ted nakn bee. Taa Raa ken tuj ormin ey se, naan 60 Mel Kaalde oo j'on rode kaam jina.

5

Pier dej naan jee Raage

(1Tim 3.1-7)

¹ Borse maam m'taad ute naan eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan goo naase se kici. Ken *al-Masi dabaro se, maam m'aakinoga te kaamuma oo gi ken naan ade 6aa maakn *nookin ki se, maam kic m'ok bede te naan kici: ² Aakki do jee Raage tun ken *Raa edsesin kaam jise se, aan goo debm gaam ken aak do baatinge tu se. Naabm se onte 'tedinki aan goo j'olsen taa tooon, gar 'tedinki aan goo ken Raa 60 jea. Onte 'tedki gen jee maala, gar 'tedinki ute maakn kalan. ³ Jee Raage se, onte 'teddeki taa tooon, gar ute kingse se, 'taaddeki doobo taa naade kic king aan goo naase kici. ⁴ Ken naase jaay 'tedki bin num,

* 4:18 Aak KKT 11.31.

biin ken Debm Gaam Magal ade teecn pirsil se, naan̄ utu asen kēdn laatn tōomō ken nookin̄ paac 'kōŋ deel eyo.

⁵ Gaan kōdge naase kic, jee naan̄ jee Raage se, 'booy uundeki taarde. 'Booyki m'asen taada: Maakŋ kingse ken ute naapa se, nan̄a nan̄a kic 6o tēd rōŋ ɔp baata, taa Kitap taadga taad ɔ:

Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.

Garj naan̄ se tēdn bēēŋ do jeege tun tēd rode ɔp baata*.

⁶ Anum, ɔŋki rose kaam ji Raa tōogō ɔ tēdki rose ɔp baata jaay 6o kaad ken Raa jen ro ki se, naan̄ asen kuun rose raan. ⁷ Nakgen tēdsen jaay uunki nirlse ro ki se, ɔŋdeki paac kaam ji Raa. Taa Raa se, naan̄ 6o debm ken lee aaksen dose ki.

⁸ Bin num 'bōōbki rose, ɔ inŋki zēēŋ, taa debm wōōyse, *Bubm sitange se, lee jese aan gōō tupiyu ken lee tōoy je daa ken 'kōkŋ kōsō. ⁹ Aayki kaamse, 'daarki tōogō ɔ aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan̄ ki ara paac se, genaaŋgen doobm Isa al-Masi ki se utu dabar aan gōō naase kici. ¹⁰ Na6o dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken lee tēd bēēŋ jeege tu se, naan̄ 6o debm dan̄seno taa aki kend maakŋ gaariŋ ken gen daayum ken kaam ji al-Masi. Naan̄ asen tēdn naase aki tēdn jee tōogō ɔ jee mēcn̄ ken aasiŋ do nakge tu paac. ¹¹ Naan̄ 6o debm ɔk tōogŋ gen daayum daayum! *Amin!

Pier taad nan̄ taariŋa ɔ tēddēn tōōŋ

(1Tes 5.23-28)

¹² Silban 6o noogum jaay maam m'raan̄ m'olsen maktubm duuk se. Maam m'jeeliŋ naan̄ se genaa ken tuj ɔrmiŋ eyo. Maam m'raan̄sen se, m'je m'asen kēdn kaay kaama ɔ m'je m'asen taadn̄ m'ɔ kēse 6o bēē Raa mala mala. ɔ bēē ese se 6o, naase se ɔkiŋki ɔŋŋ. ¹³ Jee Raagen Babilon† ken ara se, ken Raa bēēŋ tōōddenoga aan gōō naase se, tēdsen tōōŋ. ɔ goonum Mark kic 6o tēdsen tōōŋ. ¹⁴ 'Tēdki tōōŋ te naapa ɔ 'baam 'tōkki naapa ute maak-jea, aayki ciil naapge aan gōō genaa naapge.

Naasen paacŋ ken 'doobm *al-Masi ki se, ɔŋ tōōsn̄ Raa 'king ute naase.

* 5:5 Aak KKT 3.34. † 5:13 Babilon je taad ute gēgēr *Rōm ki.

Maktubm Pier raanjin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gəto 6aa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔo jee se goon tēnddoga maakn eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tēdn nakn ken maakde jen ro ki. Pier deekden Ɔo jee se se j'onte tookn taarde Ɔo k'je doobm jeel mala mala ken Raa ed jeege tu Ɔo k'doockn ute Isa al-Masi Ɔo taargen jee ingo te Isa jaay booyo Ɔo nakn naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kεse maam Simon Pier, maam ken m'debm tēdn naabm Isa *al-Masi Ɔo m'debm kaan naabin se 6o, m'raansen maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔɔ naaje se kici, ute nakgen ken Raajege Ɔo Mɛl Kaajjege Isa al-Masi tēdn ute doobin se. ² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asen tēdn bεε Ɔo asen kēdn lapia ute maraadin.

Aayki kaamse 'tēdki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgn Raa se naan edjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tingi Ɔo gen kɔkn taarin ɔɔnɔ. Naan tēdjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kēnd maakn *nookin ki mala Ɔo j'aki kɔn bεε naan ken jiga cir paac se. ⁴ Ute nakgen se 6o nakgen jig aak eyo ken do dɔkin Raa taadjekiro Ɔo ajeki kēd se, naan edjesinkiga. Bin 6o ute nakgen naase ɔnjinkiga se asen tēdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔn se Ɔo naase aki king tec aan gɔɔ king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bεε naan jeege tu, Ɔo do king ken aak bεε naan jeege tu se, 'ziidin ki jeel Raa, ⁶ Ɔo do jeel Raa ki se, 'ziidin ki 'bɔɔb kɔkn ro jiga Ɔo do bɔɔb kɔkn ro ken jiga se, 'ziidin ki tɔɔgn maaka Ɔo do tɔɔg maak ki se, 'ziidin ki kɔkn taar Raa ɔɔnɔ, ⁷ Ɔo do kɔkn taar Raa ken ɔɔn se, 'ziidin ki kɔkn naapm ɔɔnɔ Ɔo do kɔkn naap ken ɔɔn se, 'ziidin ki maak-jea kici. ⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔn tēdn nakgen jiga aki 6aa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkn Mɛljege Isa *al-Masi se jiga. ⁹ Num gan debm ken tēdn nakgen ese ey se, naan se aan gɔɔ debm kaam-tɔɔkn ken ɔn aak ɔk gɔto jig eyo. Ey num Raa se, *kusiin do dɔkin se naan tɔɔlinsinga, na6o naan se, diriginga naata.

¹⁰ Taa naan se 6o genaamge, aayki kaamse daala 'dɔɔkki maakse do Raa ken darseno Ɔo 'bεer tɔɔdseno se. Ken naase jaay 'tēdki bin num, maɔtn naase aki kɔn kooɔn doobm Raa ki eyo. ¹¹ Deere bin 6o, Raa asen kɔɔdn taa doobm toodn wan gen maakn gaar daayum gen Mɛljege Ɔo Debm Kaajjege Isa al-Masi se Ɔo naase aki kēnd maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se ɔkin ki jiga

¹² Taa naan se 6o daayum m'asen lee taadn dɔɔl daala metn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldekiga Ɔo 6orse kic 6o utu ingki jiga do

taarge tun ken met ki ken k'dooyseeno se. ¹³ Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zeer se, m'je daayum taargen se m'asen lee taadn doolo. ¹⁴ Maam se m'jeele dooga baata m'kooyo taa Meljege Isa *al-Masi se taadumga taada. ¹⁵ Bin se 60 maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'oooya kic 60, daayum naase aki kon dirign taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga doogha Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶ Taa naaje se k'taadsenoga j'oo Isa *al-Masi se utu ade 6aa ute doogha do taargen naaje k'taadseno se tec aan goo taargen ken jikilimge lee terec ute daan dodege 60 taad se eyo. Num gan naaje se j'aako *nookina ute kaamje mala. ¹⁷ Kaad ken jaay Raa Bubunookina do magalin se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadin do: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema do naan doolum jaay maam m'beer m'oodino.» ¹⁸ Kaad ken se naaje kic 60 j'utu te naana do ko ken *salal ese do taar ken Raa taado maakn raa ki se, naaje mala kic 60 k'booyinoga ute bije. ¹⁹ Do naan ki se ter naajege j'okki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. Do taar naadege se taar mec do ken naase jaay ing udki bi do ki se, taar se met ki. Taa taar naadege se tec aan goo doomp do ken ing woor gotn ken do do kor bini goto kiipi do k-dijn, ken k'danjin bebele se, ade kooko do asen woor maakse*.

²⁰ Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin raanino maakn Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum 60 taad eyo. ²¹ Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin taado se, iino maakn maak-saapm jikilimge tu eyo. Gan taargen se Nirl Salal 60 oldeno naade taado do taargen naade taado se, iino gotn Raa ki.

2

*Jee ted rode aan goo jee dooy jeege ute taar met ki
(Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)*

¹ Do dakin se jeegen ted rode aan goo jee taad taar teeco taar *Raa ki tingo daan gaan *Israelge tu; bin 60 jee ken ted rode aan goo jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, goon tenddoga maakse ki do naade dooy jeege do taarge tun ken tuj jeege. Jeegen se Melde Isa *al-Masi ken dugdeno dode maakn *kusi ki se kic 60, naade 'baatina. Do taa nakgen naade ted se utu ano naar 6aa ute nakn doon ken aden kutu. ² Do jeege dena utu kuun doobm naaden ken lee es naapa ren ren se, taa naade se, jeege taadn taargen ing kusu ro doobm taar ken met ki se. ³ Naade se jee tamage do utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kon dim gotse ki. Taa naade se do dakin tap 60 Raa taadoga taad gen kon boro dode ki do nakn doon utu naar koon dode ki.

⁴ Num gan *koden Raagen do dakin jaay tujo Raa ki do Raa on ondeno te eyo, num tok ombdeno maakn goo ken jern zuzu do do se, naan utu boobden got ken ese bini 'kaan bii ken naan an kon boro do jeege tu paac. ⁵ Do naan do dakin se kic 60 Raa on onin te eyo, num gan naan baano ute maane goob doolo jeegen ken aal Raa maak ki ey paac se. Do Noe ken taad jeege tu do k'tedn nakgen te doobina, gotn se naan ute jeegen kuuy cili sum 60 aaja. ⁶ Ter jeegen maakn geger ken Sodom ute ken Gomor ki se kic Raa doo utdeno kap ute podo do do burku 60 tood sum. Naan ted bin

* 1:19 K-dijn Bebele se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

se je taadn jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tedn bin kici. ⁷ Kaad ken se 60 Lot, naan debm daan ki, Raa ɔd teecn̄sin̄ naatn kalin̄ ki, taa naan aak kingden jig eyo ute ken naade lee ɛs naapa ren̄ se, tujin̄ maakiṇa. ⁸ Lot debm daan ki se ting daan jeege tun ese se. Daayum gɔtɔ iipga 60 naan booyo ɔ aak nakdegen jig ey ken naade lee ted se. Naan ken saap nakgen ute doobin̄ se ken naan aak nakdegen jig ey ken naade lee ted se, tujin̄ maakiṇa. ⁹ Ken bin num Meljege Raa se jee ɔk taarin̄ ɔn̄ se, naan jeel doobm aden kɔɔdn̄ dode do nak ken ɔn̄ ken aan dode ki ɔ jee aal Raa maak ki ey se ɛ, naan utu bɔɔbde taa ade dabara 6ii ken naan utu kɔjn̄ bɔɔɔ do jeege tu se. ¹⁰ Ken tap se, Raa utu ade dabara jee ken ted nakn̄ daa rodege 60 je se. Jee se je 60 tedn̄ nakgen aak kusu ɔ Meljege Raa se ɛ, naade aalin̄ maak ki eyo. Jee se, naade ɔnd do do naade malinge tu sum ɔ magal rode ɔ kɔdn̄ Raagen ute nookdege se kic 60, naade se beerden eyo, naajde. ¹¹ Anum kɔdn̄ Raage ute naapa se kic 60 ɔn̄ tɔk te mind naapge ɔ naaj te naapa naan Meljege tu eyo. Ey num kɔdn̄ Raage se naade se magala ɔ tɔɔg cir jee se.

¹² Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin̄ eyo. Naade ɔk maak-saap eyo tec aan gɔɔ daagen maakn̄ kaag ki ken j'ɔnga 60 k'tɔɔl sum se. Deere, naade se utu kooy aan gɔɔ daagen maakn̄ kaag ki se. ¹³ Naade se Raa utu aden dabara aan gɔɔ ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum ted nakn̄ daa rode 60 jea ɔ lee tedn̄ ute kaam kaada. Ken naase inḡ ɔski kɔs kalan̄ bɔɔr ki ute naade se, naade inḡ tedn̄ nakn̄ ɔkɔnge ute nakgen gen̄ ted eyo ɔ ken naade inḡ derlse ute taar-kɔɔbdege se, maakde raap aak eyo. ¹⁴ Naade se ken aakga mɛnd jeege 60 dɔn̄o je anden toodo ɔ naade se ɔlde 60 gen̄ ted kusina sum. ɔnga jee ken ɔnd maakde kaam kalan̄ ey se naade derlde, daayum naade aak nakn̄ jeege se dɔn̄o ɔ jee se Raa naamdenga naama. ¹⁵ Doobm Raa bɛɛ se, naade res̄nga naatn̄ ɔ naade se iigga ɔ uunga doobm Balaam goon Bɛor*. Naan̄ 60 debm ken ɔn̄ ron̄ k'derlin̄ ute gurs gen̄ tedn̄ nakn̄ ken ute doobin̄ ey se. ¹⁶ Gɔtn̄ se Raa uunin̄ kaaminā ute goon buuru taa Balaam took te taarin̄ eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan̄, 6ii ken se, buuru taadin̄ aan gɔɔ debkilimi. Naan̄ gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakn̄ derlgen bin se, naan̄ an̄ 'ted eyo.

¹⁷ Jee ted rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan gɔɔ ken̄j ken maanin̄ ookga kooko, ɔ tec aan gɔɔ gapargen kuul ɔl makɔn̄o wɔɔkden jaay ɔn̄ eed maan ey se kici. ɔ naade se Raa daapdenga gɔtn̄ kingde se ilim dib. ¹⁸ Taa naade se taad taargen deel dode ɔ taargen naade taad se, taargen ren̄ ren̄. Ute taardegen se 60 jeeegen ken utu ɔn̄ kɔn̄ doobm jig eyo ɔ took taar Raa se naade derlde ute nakn̄ ken daa ro debkilimi je se. ¹⁹ Naade taad jeege tun se ɔ j'kɔn̄ dodege, nafo naade kic 60 6ul nakgen naade lee ted jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakn̄ cirga don̄ se naan̄ tedga bulina. ²⁰ Ken mɛtn̄-jiki jeeegen jaay jeelga jeel Meljege ɔ Deb̄m Kaajjege, Isa al-Masi ɔ ɔnga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ɔk terloga ro nakge tun jig ey se, ɔ baagga tedn̄ nakgen se num, nakgen naade ɔndeno se aden tedn̄ naade 'tedn̄ 6ulu daala. Bin se king naade se 'tedn̄ aak kus cir ken deete. ²¹ Doobm ken ɔl deba ted naka ute doobin̄ se jaay naade jeelin̄ te ey kic 60 bɛɛ cir ken naade jeel doobm se jaay 60 terl naaga do taarge tun ken Raa taadeno ɔ k'ted se. ²² Nakn̄ jee se jaay ted se, je ajeki taadn̄ ɔ kaan̄ kaa taar se met ki ken

* 2:15 Aak Nmb 22.5.

taad ɔɔ: *Bisi jaay tɔɔd tɔlga num tɛrl ɔaado ɔs tɔɔd tɔlin se daala.*[†] Ɔɔ kɛn kuuy
taad ɔɔ: «Kɪnzir jaay k'roogɪna se ɔk tɛrl ɔaa ɛnd maakɪ ɔɔb ki gɔtɪn ki.»

3

Mɛljege utu ade tɛrlɛ

(Mt 24.37-38; 2Tɛs 1.7-10; Jud 17-23)

¹ Naase mɛɔn kɔɔn maakumge, kɛse maktubm kɛn maam m'raanjen gen k-dige. Maakɪ maktubge tun di kɛn maam m'raanjen se maam m'taad m'dɔɔlsen mɛtn taargen naase 'jeelɪnkiga jeele, taa taargen se asen kɔl naase aki 'saapm do ki jiga. ² 'Saapki do taarge tun do dɔkɪn kɛn jee taad taar teeco taar *Raa ki kɛn *salal taado ɔɔ 'saapki do nakɪ kɛn Mɛljege ɔɔ Debm Kaajjege ute jee kaan naabinge kɛn taado ɔɔ j'aŋki tɛd se kici. ³ Deet deet se, 'jeelki, ɔiigen kaam mɔɔtn se, jeegen jee kaakɪ mɛtn jeege se utu ade ɔaao ɔɔ naade se lɛ tɛɔn nakɪ daa rodege ɔo jea. ⁴ Naade utu 'taadn ɔɔ: «Taar kɛn naan taado ade ɔaa se tap ɔo 'tɛɔn nun ki? Ey num do dɔkɪn gɔtn ɔugjege ooy sum se, ɔɔrse kic nakge paac utu ing gɔtɛd ki aan gɔɔ kɛn Raa utu aalo kaal dunia tap!» ⁵ Do dɔkɪn se kɛn Raa aalo maakɪ raa ute do naan se ute taariŋa, Raa 'tusn maane kaam kalan jaay ɔn do naan ɔɔ do naan se kic ɔo naan aalin ute maane. Gan do taar kɛn ese se jee se baate tooko. ⁶ Ute maane se ɔo, Raa gɔɔb tɔlo jeegen do dɔkɪn do naan ki se kici. ⁷ Maakɪ raa ute do naan se ɔɔrse kic ɔo Raa ɔɔɔbɔde ute taariŋa, bini 'kaan ɔii kɛn naan an tɔɔcin ute poodo. Naan ɔɔɔbɔde se taa ɔii kɛn naan an kɔjn ɔɔɔɔ do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan aden kutn naatn kap.

⁸ Naase, mɛɔn kɔɔn maakumge, ɔnte 'tɛɔsen dirigi taa naan Raa ki se, ɔii kalan se aan gɔɔ ɔaar dupu ɔɔ ɔaar dupu se aan gɔɔ ɔii kalan. ⁹ Mɛljege se nakɪ naan taadga ɔɔ an tɛd se utu an naar tɛɔa, gan jee mɛtinge se saap ɔɔ Raa se deer dɛn dɛna. Num naan baate tɛɔn yɔkɔd se taa naase; taa naan je nam 'kut eyo ɔɔ je jeege paac tɛrl maakɛ. ¹⁰ Kɛn kaadɪn jaay 'kaan se, Mɛljege ade ɔaa aan gɔɔ debm ɔoogo. *Biin Mɛljege ano ɔaa se jeege booy aan gɔɔ Raa taata naɔo 'taatn cir kaad kɛn maane eed keede ɔɔ ɔii kɛn se maakɪ raa kic ɔo 'kaan kiign gam. Nakgen maakɪ raa ki paac se 'kɔsn poodo ɔɔ do naan se nakgen do ki paac se mɛtn utu toodn tal.

¹¹ Aan gɔɔ nakge paac utu kɔsn poodo se, bin se 'leeki aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ Raa se 'ɔeerɪnki! ¹² Aakki kaam ɔiin kɛn Raa ano ɔaao, bin se ɔo aayki kaamse 'tɛɔki nakɪ jiga ɔɔ kɛse ɔo kɛn an kɔlin naan ade naar ɔaao. Bii kɛn se ɔo maakɪ raa ute magalin se 'kɔsn poodo ɔɔ nakgen maakɪ raa ki se 'kɔsn poodo paac. ¹³ Num gan naajege se, Raa taadjekiga taad ɔɔ utu ajeki kaal maakɪ raa ute do naan kiji ɔɔ gɔtn naane se ɔo nakge paac 'tɛɔn ute ɔoobɪna. Kɛse ɔo nakɪ kɛn naajege j'ing j'aakki kaama.

¹⁴ Taa naan se ɔo naase mɛɔn kɔɔn maakumge, aan gɔɔ naase utu ing aakki kaak kaam Mɛljege utu ade ɔaa se, aayki kaamse 'tɛɔki jee salal ɔɔ nakɪ aak kus se j'ɔnte kɔn rose ki ɔɔ naan asen kɔn se, naase utu ingki king ute lapia. ¹⁵ 'Jeelki, Mɛljege jaay baate ɔaado yɔkɔd se, naan je taa naase aki kɔn kaaja. Taa naan se ɔo gɛnaajege Pɔl naan kɛn mɛɔn kɔɔn maakjege se, naan raanjenoga taargen se ute jeel-taar kɛn Raa ɛɔin se. ¹⁶ Maakɪ maktubge tun kɛn naan raanɔeno paac se, naan taadoga mɛtn taar nakgen se ɔɔ mɛtn taar nakgen naan taadno se booy kɔkɪn ɔɔnɔ. Taa naan se ɔo jee jeel ɔk te mɛtn taar Raa eyo ɔɔ ing kaam kalan ey se, mɛtn

[†] 2:22 Aak KKT 26.11.

taargen ese se, naade lee taadin ute doobiñ eyo aan gəə kən naade lee taad tuj Taar Raa gət kuuy se kici. Kən naade jaay təd bin se, naade ut kut 6o rodege.

¹⁷ Bin 6o, naase mēdn kəəñ maakumge, taa taargen se le, maam m'aalsenga bise ki: taa naan se 6o m'əə əndki kəndə əə ingki do mətəkse ki. ŋnte kəñki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki təəgə.

¹⁸ ŋ bεε ute jeel gen Məljege əə Debm Kaajjege Isa al-Masi se 'ziidn 6aa ute naaniñ maakse ki.

ŋ jeege paac aŋ *nookŋ 6ərse əə gen daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raanjin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan ken deet deet

Jee do dakin se saap do maktubgen mota se Jan bo debm raande. Nafo maakn maktubgen ese se k'taad te taa ron eyo. Do jee ken naan raande maktubm deet deet se kic bo, naan taad te taarde eyo. Num naan taad metn taar king jee ken naan raanden maktubm ese se. Aan gao kaad ken naane se, den jee al-Masige se aak jeegen ken uun doobm raagen kuuy se ken dako ute doobm ken jeege aal maakde do Isa ki se do naan se, alde naade kic bo je tedn aan gao naade. Taa naan se bo debm raan maktubm ara se je aden taadn ko taarge dio: deet deet se edden kaay kaama do j'ing k'dook ute Raa do ute goonin Isa al-Masi do k'je naapa aan gao genaage; do ter gen k-dige: k'do do taarge tun met ki eyo ken naade lee dooy jeege ken ol jeege tuj ormdo do Labar Jigan gen Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa edjeki kaaja
(Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taadsen ute debm k'danin Taara ken ed kaaja se. Ken Raa aalo te duni ey bort se, debm ken k'danin Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin ken naan taad se, do j'aakinga ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'okinga do k'naaminga ute jije. ² Ken debm ed kaaja jaay baado se, naaje j'aakinga ute kaamje do naaje se k'saadinge. Do naaje k'taadsen se ro taar debm ken ed *kaajn gen daayum. Do dakin se naan tingo ute Raa Bubu, do borse Raa taadjenkiga metin naajege tu. ³ Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje do k'booyo ute bije se bo, k'taadsesin naase ki kici, taa naase kic bo aki tum kalan ute naaje. Do tum ken j'aki tum kalan se, j'aki tum ute Raa Bubu do ute Goonin Isa *al-Masi. ⁴ Naaje k'raan j'olsen taargen se taa maak-raapjege se, 'tedn maak-raapm maraadin ki.

Debm ken ted *kusina se tum ute Raa eyo

⁵ Booyki kese bo taar ken naaje k'booyo gōtn Goonin ki do k'taadsesina: Raa se naan gōtn wōro do gōtn doo se gōtn naan ki gōto. ⁶ Ken naajege jaay k'taadki j'ōki naajege j'utuki Raa se, k'tum k'tedkiga kalan se, do jaay k'leeki maakn gōt ken doo num, kese naajege bo k'jee taar-kōōge do k'tedki nakn ken met ki eyo. ⁷ Num gan ken k'leeki maakn gōt ken wōro, aan gao Raa mala kic ing gōt ken wōr se, bin se naajege k'tum k'tedkiga kalan ute naapa do moosn Goonin Isa se ajeki tugn kusinjege. ⁸ Ken naajege jaay k'deekki j'ōki naajege k'tedki te kusi ey se, kese j'an ki ro naaje malinge bo daala do taar Raa met ki se, maakjege tu gōto. ⁹ Anum ken naajege jaay k'taadki kusinjege se, ken bin se Raa utu ajeki tōl kusinjege, do naan ajeki tugn daapm naanin ki do kusinjege se naan an kōōdn naatn. Taa Raa se naan debm daan ki do tuj ormin eyo. ¹⁰ Ken naajege jaay k'deekki j'ōki naajege k'tedki kusi ey se, ken bin se naaje k'tedki Raa bo debm taar-kōō do taar naan taadjeki se naaje j'ōkin ki maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raansan nakgen se taa naase aki tedn *kusi eyo. Num ken maakse ki jaay debm tedga kusi le, naaje j'ōkki debm kooon

metjege naan Bu ki, naan 6o Isa *al-Masi Debm Daan ki se. ² Naan 6o debm ed ron *serke, taa *Raa ajeki too kusiñjege. Kusiñ naajege sum eyo, num Raa utu too kusiñ jeegen do naan ki paac.

Raa do: k'jeki naapa

(Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³ Nakñ jaay taaf do naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naan taadjeki gen tēda se naajege k'lee k'tēdinki. ⁴ Ken deba jaay deek do naan jeel Raa do baate tēdn nakgen Raa taadīn gen tēda se, naan se debm taar-kooḅo do taar Raa met ki se, maakiñ ki gōto. ⁵ Anum debm took uun taariñ se, naan se 6o debm ken je Raa ute maakiñ paac; ute naan se 6o naajege k'jeelki naajege se k'tēdikiga kalan ute naana. ⁶ Debm ken taaf do naan ing dook ute Raa se, beeki num, naan 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raansēn gen tēd se, taar kiji eyo. Gañ taar se do kuun met ki tap 6o k'taadseṣinoga, naase 'jeeliñki; do taar ken maam m'raansēno gen tēda se, kēse 6o taar Raa ken naase 'booyiñkiro se. ⁸ Gañ taar ken maam m'raansēn gen tēda se, naan se kiji kici. Naan se 6o ken Isa *al-Masi tēdiño deere do ḅorse naase kic utu 'lee 'tēdinki se. Taa gōtn doḅ se deel deele do gōtn wōar mala se, baagga wōar gōto. ⁹ Debm ken taaf do naan ing maakiñ gōt ken wōar do doḅ und genaān se, debm bin se daayum utu ing maakiñ gōt ken doḅ. ¹⁰ Gañ debm jaay je genaān se, naan se ing maakiñ gōt ken wōar. Debm bin se ḅim jaay an kōliñ naan reṣn doobm Raa se gōto. ¹¹ Anum debm jaay doḅ und genaān se, debm bin se ḅorse kic utu ing maakiñ gōt ken doḅ do lee maakiñ gōt ken doḅ. Doobm naan ḅaan se kic 6o naan jeel eyo, taa gōtn doḅ se gaasiṅga gōto naan oñ aak eyo.

¹² Genumgen seeme, maam m'raansēn taargen se, taa ute ro Isa se Raa tooḅsenga *kusiñsege.

¹³ Bubge, maam m'raansēn taargen se, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal duni kic 6o, naan utu tap.

Do naase gaan kōdge maam m'raansēn taar se, taa naase 'cirkiga bubm jee kusiñge.

¹⁴ Naase genumgen seeme, ter maam m'raansēn daal se, taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge ter maam m'raansēn daala,

taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal dunia kic 6o, naan utu tap.

Naase gaan kōdge ter maam m'raansēn daala, taa naase se jee tooḅki

do taar Raa se utu maakse ki

do naase 'cirkiga bubm jee kusiñge.

¹⁵ Onṭe 'kōndki maakse do nakge tun do *duni ki do nakgen jee do duni ki je se, onṭe 'kōndki maakse do ki. Debm jaay doḅd maakiñ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bubu eyo. ¹⁶ Nakgen paacñ do duni ken jig ey se, naade se 6o kēngen ese: ken jeege tēdn nakñ ken maakde jea, do ken aakga nakñ nam se naade doṅ do naade je nakñ ken an magal rode. Nakgen se paac se nakñ do dunia, ey num naade se iño gōtn Raa ki eyo. ¹⁷ 'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, do nakgen jeege aak jaay lee doṅ se kic utu 'deele. Num gañ debm ken tēd nakñ ken Raa maakiñ jen ro ki se, debm bin se naan tiñg gen daayum.

Jee gɛcɲ *al-Masi
(Jn 16.13-15)

¹⁸ Genumge, dunia se ɔɔpɔga baata. Taar k'taadseno se naase 'booyinkiroga debm kɛn gɛc al-Masi se utu ade ɔaao; ɔorse naase 'jeelki jee gɛc al-Masi se teecoga dɛna, ɔɔ ute naan se k'jeelki, dunia se ɔɔpɔga baata. ¹⁹ Jee se do dɔkiɲ se naade mɛtn naajege, num ɔan naade se kɛn deer num mɛtn naajege eyo. Kɛn naade jaay mɛtn naajege num, kaadn naane naade tɛdn ɔɔp ingga ute naajege. ɔan nakgen se jaay aan paac se, taa j'aden kaakɲ jeel tal, naade se mɛtn naajege eyo.

²⁰ ɔan naase se, al-Masi ɛdsenga Nirlina ɔɔ naase paac 'jeelkiga taar mɛt ki. ²¹ Raan kɛn maam m'raanɛsen se, m'jesen taadn m'ɔɔ naase se 'jeelki taar kɛn mɛt ki. Taa naan se ɔo naase 'jeelki, taar-kɔɔɔ ute taar kɛn mɛt ki se ɔn tum kalan eyo. ²² Debm taadn taar-kɔɔɔ se kɛn gay? Naan se debm kɛn naaj ɔɔ Isa se naan al-Masi eyo, naan se ɔo debm gɛc al-Masi. Naan se ɔɔd und Raa Bubu ute Goonina. ²³ Debm ɔɔd und Goono se, naan ɔɔd und Raa Bubu kici; ɔɔ debm jeel Goono te maakiɲa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Kɛn taar naase 'booykiro do kuun mɛt ki se jaay utu ing maakse ki num, ute naan se jaay naase aki dɔɔkɲ ute Goon Raa ɔɔ ute Raa Bubu tɛɛ. ²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada ɔɔ tɛdga num naan utu ajeki kɛdn *kaajɲ ɔn daayum.

²⁶ Kɛse ɔo kɛn ɔlum jaay maam m'raanɛseno do taar jeege tun kɛn lee anɛsen dal se. ²⁷ ɔan naase se Isa al-Masi ɛdsenga Nirlin maakse ki. Aan ɔɔ Nirl naan mala ɔo utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy ɔo asen dooy eyo. Taa Nirl naan se asen dooy nakgen paac kɛn mɛt ki ɔk taar-kɔɔɔ eyo. Taa naan se ɔo ing 'dɔɔkki ute al-Masi aan ɔɔ kɛn naan dooyɛseno se.

Naajege k'gaan Raage
(Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se genumge, ing 'dɔɔkki ute *al-Masi, taa ɔiin kɛn naan ade teecn pirsil se naaje j'aki kɔn beer ey paac paac ɔɔ ɔii kɛn naan ade ɔaa se ɔɔkɔnɔ ajeki tɔɔl naaniɲ ki eyo.

²⁹ Aan ɔɔ naase 'jeelinki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic ɔo aki jeele debm jaay tɛdn nakge ute doobiɲ se, naan se goon Raa.

3

¹ 'Booyki, *Raa Bubu se jejeki dɛna naan danjeki k'gɛninge ɔɔ deer deer, k'tɛdkiga geninge! Jee do naan ki jaay ɔn jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade ɔn jeel te Raa eyo. ² Jee maak-jemge, ɔorse se naajege k'gaan Raage; naɔo nakɲ kɛn tɛdga num Raa utu ajeki tɛd se, Raa taadjeki te mɛtin ey ɔɔrtɔ. Anum nakɲ naajege k'jeel se, ɔii kɛn naan ade teecn pirsil se, naajege j'utu j'anɲki tec naana, taa j'utu j'anɲki kaakɲ naan mala ute kaamjege. ³ Debm jaay ɔnd don do naan ki se, tɛdron debm *salal aan ɔɔ Isan kɛn salal se.

⁴ Debm daayum ting tɛd *kusiɲ se, naan uum aal *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ se ɔo naan ki; deere debm tɛd kusiɲ se naan uum aal Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ se ɔo naan ki. ⁵ ɔan naase 'jeelki Isa ɔaado do naan ki se, taa kɔɔdn kusiɲ jeege. Ey num naan lɛ ɔk kusiɲ eyo. ⁶ Taa naan se ɔo debm ing dɔɔk ute naan se lee tɛd kusiɲ eyo. Num ɔan debm lee tɛd kusiɲ se, naan se jeelin eyo ɔɔ aakiɲ te te eyo.

⁷ Genumgen seeme, onte 'konki nam asen kaan dala. Debm tednakge ute doobin se, naan debm daan ki aan goa Isan debm daan ki se. ⁸ Gan debm ting ted kusin se, naan debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan baago tedn kusina se kaadken Raa utu aalo kaal do naana. Taa naan se 60 Goon Raa baado se, taa tujn naabm Bubm sitange se. ⁹ Debm tedga Goon Raa se, naan ing maakn kusin ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu ing maakin ki se, naan 'kon tedn kusin eyo taa naan se tedga goon Raa. ¹⁰ Debm tednakgen ute doobin eyo aa je genaen ey se, naan se debm Raa eyo. Ute naan se 60, k'jeelki kese gaan Raage aa kese gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kese 60 taar naase 'booykiro do kuun met ki ken deek aa: k'jeki naapa. ¹² J'onte 'tedki aan goa Kayn*, naan se metn bubm jee *kusinge. Naan se 60 debm ken taal genaana. Taa di ken naan taalina? Taa Kayn se nakn naan ted se jig eyo, num gan nakn genaen ted se 60, ken ute doobina.

¹³ Genaaenge, ken jee do naan ki jaay aad und se num, naase onte 'kaakin ki aan goa nakn deel dose. ¹⁴ K'jeelki naajege se k'teeckiga maakn yo ki aa borse j'onkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaenge ey se, naan se utu ing king maakn yo ki. ¹⁵ Debm jaay aad und genaen se, naan se debm taal jeege aa 'jeelki debm taal jeege se ak *kaajn gen daayum eyo. ¹⁶ 'Booyki, Isa se baado ed ron taa naajege se: ute naan se jaay naajege k'jeelki naan se taadjeki doobm j'anki je genaajege. Bin se naajege kic 60 j'aki kedn rojege taa genaajege. ¹⁷ Ken debm jaay ak dim aa aak genaen ak dim ey jaay ejin don ki ey se, debm bin se ken naan aa je Raa kic 60 jen eyo.

¹⁸ Taa naan se 60 genumgen seeme, j'onte 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tedki nakgen ken taad aa naajege se k'jeki naapa mala mala. ¹⁹ Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tedkiga gaan Raagen deere. Taa naan se 60 nirljege ajeki kaay naanin ki eyo. ²⁰ Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naan magala aa jeel nan nakn maakjege tu paac. ²¹ Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'baakiga naanin ki gen keemin kic 60 j'aki beer ey paac paac. ²² Nakgen paac naajege k'tondki meta gotin ki se, naan edjeki, taa naajege k'lee k'tedki nakgen ken naan lee taadjeki gen teda aa k'tedki nakn ken talin naan ki. ²³ 'Booyki, kese 60 nakn ken naan taad aa gen teda: nakn naan je se, j'aki kaal maakjege do Goonin Isa *al-Masi ki, aa ter j'aki je naapa aan goa ken Raa taadjeki aa j'aki ted se. ²⁴ Debm ken ing do nakge tun ken Raa taad aa gen teda se, naan se ing dook ute Raa aa Raa kic ing dook utu naana. Ute naan se jaay naajege k'jeelki Raa se ing dook ute naajege, ute doobm Nirl ken naan edjeki se.

4

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'aa di

¹ Jee maak-jemge, ken jeegen jaay baado taadsen aa naade ak *Nirl Raa se, naase onte 'naar 'tookki metn taarde, num gan aak okdeki jiga jaayo. Ute naan se jaay 60, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken ted rode aan goa jee taad taar teeco taar *Raa ki se, baadoga dena aa wookga do naan ki. ² Ute naan se jaay 60 naase aki 'jeel debm ak Nirl Raa se: debm ken taad aa Isa *al-Masi baado do naan ki aa tedga

* 3:12 Kayn se, naan goon paragn Adum.

debkilimi se, naan se 6o debm ok Nirl Raa. ³ Ganj debm jaay baate tookn do Isa al-Masi ted te debkilimi do naan ki ey se *, debm bin se ok Nirl Raa eyo. Maak-saapm naan se iino gotn debm ken gec Isa al-Masi. Naan se 6o ken naase 'booykiga do utu baado do borse se naan utu do *duni ki.

⁴ Num naase genumgen seeme, naase se jee Raage do naase se 'cirkiga jeegen ted rode aan go jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu ing ute naase maakse ki se, naan too cir debm utu ing do duni ki se. ⁵ Jeegen ted rode aan go jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naan se 6o, naade taad te nakgen gen do dunia do jee do duni ki se, booy uunden taarde. ⁶ Ganj naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege do debm ken gen Raa ey le, booyjeki taarjege eyo. Ute naan se 6o, naajege j'aki jeele debm ok Nirl Raa maakin ki se taad taar met ki, do debm ok Nirl Raa maakin ki ey se le, taad taar-koo do.

Raa se naan Debm maak-jea

⁷ Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iino gotn Raa ki do debm je jeege se, naan se goon Raa do naan jeel Raa. ⁸ Debm jaay je jeege ey se, naan se jeel Raa eyo, taa Raa se naan Debm maak-jea. ⁹ 'Booyki, Raa se olo Goonin kalan lak do naan ki, taa j'aki kon kaaja ute doobm naana. Naan tedn naan se taa ajeki taadn do naan jejeki aak eyo. ¹⁰ 'Booyki, kese 6o maak-je ken Raa taadni: Raa se, naajege 6o k'jenkiro deet eyo, anum naan 6o debm jejekiro deete do naan olo Goonina baado ed ron *serke taa ajeki too *kusinjege. ¹¹ Jee maak-jemge, aan go Raa jejeki bin se, beeki num naajege kic 6o j'aki je naapa. ¹² Raa se bii kalan nam aakin te eyo, ken naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic ing dook ute naajege. Maak-je ken naan jejeki se 6o, oljeki naajege kic k'jeki jeege se.

¹³ Ute naan se 6o, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'dookki ute naana do naan kic ing dook ute naajege, taa naan edjekiga Nirlin mala. ¹⁴ Raa Bubu olo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan 6o Debm Kaajn jeegen do naan ki. Kese 6o saadn ken naaje k'lee k'taadn jeege tu. ¹⁵ Debm taad do Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing dook ute naana do naan kic 6o ing dook ute Raa. ¹⁶ Naaje k'jeelki Raa se jejeki, do naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se naan Debm maak-jea do debm jaay je jeege daayum se, naan ing dook ute Raa do Raa kic ing dook ute naana.

¹⁷ Taa naan se 6o maak-je ken naan jejeki jaay, oljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa bii ken jaay Raa utu kon booro do jeege tu paac se, naajege j'aki kon beere ey paac paac. Taa kingjegen do naan ki se tecga aan go gen Isan ken tingno do naan ki se kici. ¹⁸ Debm ken jeel maakin ki Raa jen se ing kic 6o, maakin beer eyo. Je ken Raa jejeki se tedjeki naajege se maakjege beer eyo. Taa debm maakin beer se, naan ing booy nakn do utu kaan don ki. Taa debm ken ing jaay maakin beer se, je ken Raa jen se kic 6o, on tedn dim eyo.

¹⁹ Ken oljeki jaay k'jeki Raa do k'jeki jeege se, taa Raa 6o jejekiroga deete. ²⁰ Ken debm jaay deek do naan je Raa do ood und genaana se, debm bin se naan debm taar-koo do. Deere, debm ken genaana ken naan aak ute kaamin jaay jen ey se, Raa ken naan aakin ute kaamin ey se, naan an kon je ey

* **4:3** Jee metinge se, maakn maak-saapde ki se do Isa al-Masi se naan baado do naan ki se tec te debkilim mala mala eyo.

kici. ²¹ 'Booyki, kесе 60 nakɲ kеn Raa taadjekiro gеn tеdа: debm je Raa se 'je gеnaan kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiɲ kеn do *duni ki*

¹ Debm kеn jaay took ɔ Isa se naan 60 *al-Masi se, debm bin se naan se 60 goon *Raa. Debm jaay je bubɲ se, 'je gеnaan gеn bubiŋge se kici. ² Kеn naajege jaay k'jeki Raa ɔ k'teɖki nakɲ kеn naan taadjeki gеn tеdа se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jeki gаan Raage. ³ 'Booyki, kеn naajege jaay k'jeki Raa deer num, nakgen naan taadjeki ɔ gеn tеdа se, j'aki kiŋg do ki. ɔ nakgen naan taadjeki gеn tеdа se le, ɔɲ eyo. ⁴ Taa debm teɖga goon Raa se, naan tɔɔg cir nakgen kusiɲ do duni ki se. ɔ kеn teɖjeki jaay k'tɔɔgki cirki nakgen kusiɲ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki. ⁵ Nanja jaay tɔɔg cir nakgen kusiɲ do duni ki se? Debm tɔɔg cir nakgen kusiɲ do duni ki se, debm kеn took ute maakiɲ paac ɔ Isa al-Masi se Goon Raa.

⁶ Isa al-Masi ese 60 kеn ɓaado do naan ki se, *k'batiziɲ maan ɔ ɔɲ ron *serke ɔ moosiɲ ɔyo. Naan ɓaado se k'batiziɲ maan sum eyo, num ɔɲ moosiɲ ɔyga kici. *Nirl Raa mala kic 60 taadjekiga saadiɲa, taa Nirl Raa se taad taar mеt ki. ⁷ Naaden mɔtɔ se 60 kеn saadge: ⁸ Nirl Raa, maan k'batizɲ Isa ɔ moosɲ Isa, naaden mɔtɔ se paac taad mеtn saadɲ kalan sum. ⁹ K'jeelki kеn jeege jaay ɓaado taadjeki saaddege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saadɲ gеn Raa se, mеt ki cir daala. 'Booyki, kесе saadɲ gеn Raa ɔ: naan se 60 taadjeki saadɲ gеn Gooniɲ se. ¹⁰ Debm jaay aal maakiɲ do Goon Raa ki se, naan took do saadɲ Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakiɲ do Raa ki se, naan teɖ Raa 60 debm taar-kɔɔɔ. Taa naan baate tookɲ do saad kеn Raa taado ro Gooniɲ ki se. ¹¹ Kесе 60 saadɲ kеn Raa taadjeki: Raa se eɖjekiga *kaajɲ gеn daayum, ɔ kaajɲ gеn daayum ese se naan eɖjesinki ute doobm Gooniɲa. ¹² Debm jaay iŋg dɔɔk ute Goon Raa kalan se, naan ɔŋga kaaja; ɔ debm jaay iŋg dɔɔk ute Goon Raa kalan ey se, naan ɔk kaaj eyo.

¹³ Maam m'raanseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se ɔŋkiga kaajɲ gеn daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki dɪm ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki dɪm ki ey paac paac, taa kеn k'tɔndkiga mеtn dɪm kеn naan maakiɲ jen ro ki se, naan lee booyjeki booyo. ¹⁵ K'jeelki nakɲ kеn naajege k'tɔndkiga mеtn dɪm gɔtiɲ ki 60, naan lee booyjeki booy dey se, bin se nakɲ jaay kеn k'tɔndkiga mеta gɔtiɲ ki se, k'jeelinki maakjege tu aan gɔɔ k'j'ɔŋiŋkiga.

¹⁶ Kеn debm jaay aak gеnaan teɖ teɖ *kusiɲ se ɔ kusiɲ naan teɖ teɖ se jaay aɲ kɔliɲ gɔtn kut ki ey num, ɲ'tɔnd mеtn Raa taa gеnaan se, ɔ Raa utu aɲ keɖn kaaja; kеn kusiɲ gеnaa teɖ teɖ se jaay aɲ kɔl gɔtn kut ki ey se, taa kusiɲ kalan se, debm teɖiŋga num ɔliɲ gɔtn kut ki. Maam m'taadsen m'ɔ aki tɔnd mеtn Raa se, taa debm kеn teɖ kusiɲ aɲ kɔl gɔtn kut ki se eyo. ¹⁷ Nakgen k'teɖki ute doobiɲ ey paac se, naade se kusiɲa naan Raa ki. Naɔ kusiɲa paac se ɔɲ ɔl deba gɔtn kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm teɖga goon Raa se, naan lee teɖ kusiɲ eyo, taa Goon Raa se ɔɔbiɲa, ɔ Bubm jee kusiŋge se, ɔk tɔɔgɔ doɲ ki eyo. ¹⁹ K'jeelki naajege se k'teɖkiga jee Raage, num gan jee do naan ki paac se

naade se kaam ji Bubm jee kusinge. ²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa 6aado do naan ki se ɔɔ ɛɔjekiga jeele ken j'anki jeel Raa deere. Ute Goonin Isa *al-Masi se, naajege k'dɔɔkkiga kalan ute Raa deer se. Naan se 6o Raa ken deer deer ɔɔ ken ɛɔ kaaja daayum jeege tu.

²¹ Genumgen seeme, ɔɔɔki dose dɔkɔ ro maragge tu.

Maktubm Jan raanin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan maktubm ara se taadɔ naan *naan jee al-Masige*. Naɔo do taaringe tun naan raan se, naan aan gɔɔ naan ɔo magal jee ken naan raanden maktubm ese se. Naan raan ɔɔ «m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai ɔo Mend ken Raa beer ɔɔɔio.» Jee metinge saap ɔɔ *Mend* ara se je taadn ute egliz ɔɔ ute jeegen maak ki. Aan gɔɔ maakn maktubm ken deet deet se, maakn maktubm gen k-dige tu se kic ɔo, naan taad jeege tun ken naan raanden ɔɔ j'ing j'ond kɔndo ɔɔ j'aay kaamde, ɔɔ kaal maakn met ki se j'okin jiga.

Jan raan ɔl tɔɔse jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan egliz ɔo m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai ɔo Mend* ken *Raa beer ɔɔɔio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum ɔo m'jese eyo, num gan jee jeel taar met ki paac se jese kici. ² ɔo taar met ki se utu ing maakjege tu ɔɔ daayum utu ting ute naajege. ³ ɔn Raa Bubjege ute Goonin Isa *al-Masi se ajeki tedn beede, ajeki keejn dojege tu ɔɔ ajeki kedn lapia. Bin ɔo j'aki king ute maak-jea ɔɔ ute ken met ki.

Taar met ki ute maak-jea

(1Jn 5.1-3)

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'on genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se ted nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen tɔda se.

⁵ Bin se Menda, ɔorse maam m'taadi m'ɔɔ: k'jeki naapa. ɔo nakn ken Raa taadjeki gen tɔda se jaay ɔlum maam m'raani se, kese kiji eyo. Gan kese taar ken naajege k'booyinkiro do kuun met ki. ⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kese naajege k'tedki nakn ken Raa taad ɔɔ gen tɔda. Taa nakn ken Raa taado gen tɔda ken naase 'booyinkiro do kuun met ki se, ingki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegen lee aan jeege dal se ɔaadɔga dena do naan ki. Num jee se ɔo ken Isa *al-Masi jaay ɔaado tedron debkilimi do naan ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken ted bin se ɔo ken lee aan jeege dala ɔɔ naan ɔo debm ken gec al-Masi. ⁸ Taa naan se ɔo naase ɔndki kɔndo taa naabsen 'tedki se 'kutn cɛr eyo, anum naabsen 'tedki se utu aki kɔn beɔde ute maraadse.

⁹ 'Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki ɔɔ ing do taar al-Masi dooyjekiro ey se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiro se, debm bin se naan ing dook ute Raa Bubu ɔɔ ute Goonina. ¹⁰ Taa naan se ɔo nam jaay ɔaado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiro ro ki ey se, debm bin se ɔnte 'kɔkink ɔeesege tu ɔɔ ɔnte 'tedinki tɔɔse. ¹¹ Num debm jaay tedinga tɔɔse ɔkin ɔɔn se, debm bin se endga maakn *kusiɔn ken debm se lee ted se.

Jan raan nan taariɔa

---

* 1:1 Jee metinge saap ɔɔ Mend ara se je taadn ute jee egliz ken lee tus gɔto kaam kalan.

¹² Ey num maam m'ok nakge dena ken m'je m'asen raanja, naɓo taargen se m'je m'aden raanj maakɲ maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen ɓaa kaaka ɔ ken m'aanga naane naɓo j'aki taadɲ taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tɛdɲ maak-raap maraadiɲ ki.

¹³ Gɛnaai Mɛnd ken Raa beɛr ɔdɲɔ ute gɛninge se 'tɛdɲ tɔɔsɛ naai ki kici.

Maktubm Jan raanjin gen k-məṭəge Kupm mētn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-məṭəge gen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm kēn taad ɔ naan naan jee al-Masige se 60, debm raanina. Maktubm se naan raanin gaab ki kalan bini k'danin Gayus. Gayus se k'jeelin eyo na60 naan se tuj ɔrmin te Isa al-Masi eyo. Nakn naan tɛd se 6aa te gen Deotrep kalan eyo. Taa Deotrep se lee taad taargen ing kusu ro deb kēn naan jee al-Masige tu se ɔ naan je kəkɲ mɛrtge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kəkɲ mɛrtge ɔ ute kəkɲ genaagen ɔɔn se, kɛse taadn maak-jea ɔ taad ɔ do taar kēn mɛt ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

*Jan raan ɔl maktub Gayus ki
(Mt 10.40-42)*

¹ Maam kēn naan egliz 60 m'raanji maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm kēn maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Mɛdn kɔɔn maakuma, maam m'je se, nakn naai tɛd paac se 'kaan kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tɛdn jiga aan gɔɔ kēn naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔɔmina

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen iino gɔti ki jaay lee 6aado gɔtje ki ara se, taadjenga saadn naai kēn ing do taar kēn mɛt ki jiga se: deere, naai se utu ing do taar kēn mɛt ki. ⁴ Kēn maam jaay booy j'ɔɔ genumge utu ing jiga do taar kēn mɛt ki se, kɛse ɛdum maak-raapo dɛn aak eyo.

⁵ Mɛdn kɔɔn maakuma, naai se debm utu ing do taar kēn k'dooyio se jiga ɔ genaagen iino gɔt kuuy kēn naai jeelde eyo jaay 6aadoga mɛrtɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkɛn jiga. ⁶ Jeegen naai ɔkɛno jiga se, kēn 6aadoga gɔtn ara num naade tɔɔmi naan jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dɛna. Bin se m'taadi m'ɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogɛ daayum ute noogn naai se jaay 60, adɛn noogn maakn lee mɛrtɛge tu aan gɔɔ kēn Raa jɛn ro ki. ⁷ Taa naade lee mɛrtɛ se gen tɛdn naabm *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se ɗim tap 60 naade tɔnd mɛta gɔtɛ ki eyo. ⁸ Taa naan se 60 naajɛge se, jeegen bin se naajɛge j'adeki noogo, taa j'aki tɛdn naaba kalan ɔ taar mɛt kēn j'aki taadn jeege tu se 6aa ute naanina.

*Deotrep ute Demetrus
(1Kɔr 4.18-21)*

⁹ Ey num maam m'raan m'ɔlga maktub *egliz ki, na60 Deotrep se baate tookn taarje, taa naan se je 60 gɔtn magal roɔna daan jee Raage tu. ¹⁰ Taa ɗi kēn jaay maam m'utu m'asen 6aa kɔn se, m'asen 6aa taadn nakn jig eyo kēn naan ing tɛd se, ute taar-kɔɔm naan lee tɔkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan tɛd nakgen cir naan se daala, naan se baate kəkɲ genaagen doobm Raa ki ɔ jee kēn je ɔ adɛn kək kic 60, naan gaasɛ ɔ tuurɛn naatn maakn egliz ki.

¹¹ Mɛdn kɔɔn maakuma, ɔntɛ kuun bɔlɔtn jeegen lee tɛd nakgen jig ey se, num gan uun bɔlɔtn jeegen lee tɛd nakgen jiga. Taa debm tɛd nakn jiga

se, naan debm Raa. Num gan debm tɛd nakɲ jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki ɔ king naan ing jiga do taar kɛn mɛt ki se kic ɓo tɛdɪŋ saada. Naaje kic ɓo k'saadiŋge. Taa naan se ɓo naai kic 'jeele saadn naaje se saadn mɛt ki.

Jan taad nan taariŋa

¹³ Ey num m'ɔk nakge dɛna kɛn m'je m'aisin raana, naɓo m'je m'aisin raan maakɲ maktub ki eyo. ¹⁴ Taa maam se ɔpga gɔɔɔ m'saap m'utu ɓaa gɔti ki, ɔ kɛn ɓaa m'ɔŋiga jaay ɓo k'ɓaa taadn taara ute taara.

¹⁵ Ɔŋ Raa ai kɛdɪn lapia. Mɛdigen gɔtn ara se tɛdɪ tɔɔɛ ɔ mɛdigen gɔtn naane se, nanja nanja kic ɓo naai 'tɛdɪn tɔɔɛ.

Maktubm ɣɛn Jud

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jud

Maktubm kɛn Jud raanɪn se, naan raanɪn jee al-Masige tun ɣɔtɔ ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔɪɪn maakɪ maktubm ɣɛn Pɪɛr ɣɛn k-dige se. Maakɪ raanɪn ki se naan iɪn ro jeege tun dooy jeege ute taar-kɔɔɔɔ ɔɔ ɪŋg tɛɔn aan ɣɔɔ kɛn maakɔɔ jɛn ro ki se. Jud maakɪ raanɪn ki se, naan tuun tɔl taargen maakɪ Kitapm kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲa ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɪ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɪ Kitap kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲ se, kitapgen se, ɣɔtɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɪ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jɛɔ se, naan utu adɛn dabar ɔɔɪ aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa jɛ adɛn kut eyo naɓo naan jɛ adɛn kaaja.

Jud raanɪ ɔl tɔɔsɛ jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛɔn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'ɣɛnaa Jak ɓo m'raansɛn maktubm esɛ se, naase jeege tun *Raa Bubu jɛsɛ ɔɔ danɣɛno ɔɔ ɓɔɔɓsɛ tɛ Isa al-Masi se. ² Ɔɪ Raa asɛn kɛɛɪɲ dose ki, asɛn kɛɔn lapia ute maak-jɛɲ se ute maraadiɲa.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo
(2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛɔn kɔɔɪn maakumge se, maam se m'jɛ ɓɛɛ eyo kɛn m'asɛn raanɪ maktubm se taa mɛtn taar kaajɲ kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɪ kɛn ɔlum jaay maam m'aay kaamum m'raansɛn maktubm se, taa m'asɛn kɛɔn kaay kaama, taa naase aki dɔ do taarge tun naase k'dooyɛno jaay aalki maakɛ do ki ɣɛn sɔrɔkiɲ se. ⁴ Taa jee mɛtingɛ se goonɪ ɛndoga maakɛ ki, naadɛ se ɓo kɛn Raa do dɔkiɲ tap ɓo ɔɔɔɛɲa kɔɪɲ ɓɔɔɔ dɔɔɔ ki aan ɣɔɔ kɛn k'raanɪɲo maakɪ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛɲ se, naadɛ tɛrlɪɲ kaam kuuy taa naadɛ 'kɔɪ doobm kɛn an tɛɔn nakɪ kɛn maakɔɔ jɛn ro ki. Kɛn naadɛ jaay tɛɔ bin se, naadɛ ɔɔɔ und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljege ɔɔ Mɛljege kalan lak se.

⁵ Tɛr m'jɛ m'asɛn taadɲ daala, 'jɛelki, do dɔkiɲ se Mɛljege Raa aajo gaan *Israelge kaad kɛn naan ɔɔɔɔɔno naatn maakɪ taa naan kɛn Masar ki. Gaɲ maakɔɔ ki se jeegen baate kaal maakɔɔ do naan ki se, naan tɔɔɔɔ naatn. ⁶ 'Saapki do *kɔɔn Raage tun, magal kɛn Raa ɛɔɔɔn se naadɛ ɔkiɲ tɛ tɔɔg eyo, iɪɲ rɛsno ute ɣɔtn kɛn Raa tɔndɔɔn ro ki. Taa naan se ɓo Raa tɔk dɔɔkɔɔ ɔɔ ɔɔmbɔɔn maakɪ ɣɔt kɛn ɔɔɔɔ ɣɛn tɪŋg daayum ɣɔtn esɛ bini 'kaan ɓii kɛn naan an kɔɪɲ ɓɔɔɔɔ do jeege tu paac se. ⁷ 'Saapki do jeege tun kɛn tɪŋgo maakɪ ɣɛɣɛr kɛn Sɔɔɔm ute Gɔmɔr* ɔɔ ute jeegen tɪŋgo maakɪ ɣɛɣɛrge tun cɛɛsɔɔ ki: naadɛ se kic tɛɔɔ *kusiɲ bini naadɛ lɛɛ ɛɛso naap rɛɲ rɛɲ ɔɔ tɛɔɔ napar nakɣɛn jig eyo kɛn jikilimge tap ɓo lɛɛ tɛɔɔɪ eyo. Naadɛ se Raa dabardɛɲa maakɪ pɔɔɔ kɛn ɣɛn daayum.

⁸ Jee kɛn goonɪ ɛndo maakɛ ki se tɛɔ nakɣɛn jig eyo bin kici. Ɔɔ naadɛ se ute nigen kɛn naadɛ lɛɛ ni se ɓo ɔɔɔɔn ɣɛn kɛɛs naapɣɛn rɛɲ rɛɲ. Jee esɛ se kɛn Raa jaay Mɛlɔɔ se, naadɛ took eyo ɔɔ kɔɔn Raagen ute nookɔɔɔ se kic

* 1:7 Aak jɛn kɔɪ 18 ɔɔ 19.

60, naade naajde. ⁹ Gan bubm kɔdn Raagen k'danin Mikael se kic 60, kaad ken naade mooyo te *Bubm sitange gen naar yo *Musa se, naan naajin te ute taar ing kus eyo, num naan deekin ɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.» ¹⁰ Num gan jeegen ese se naade naaj ute taargen naade kic 60 jeel metin eyo. Naade se aan gɔɔ daagen maakn kaag ki ken ɔk maak-saap ey se ɔ nakgen naade lee ted se 60 ken utu aden kutu. ¹¹ Naade se utu aden tedn ɔn aak eyo, taa naade se uunga doobm Kayn†. Naade ted nakgen jig eyo taa an kɔn gurs ro ki aan gɔɔ ken Balaam‡ tedo do dakin se. Naade utga rode aan gɔɔ Korɛ§ debm ken baate tookn taar Raa se. ¹² Ken naase aki kɔs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade 60 ken lee tujsen gɔtn kɔs se. Naade ɔɔ, ɔ aay te maraadde sɔkɔn kic 60 tɔɔde eyo ɔ naade le saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gɔɔ gapar ɔn eed maan ey jaay kuulu wɔokin naatn se. Naade aan gɔɔ kaaggen ken kaadn koojdege aan kaace num ɔk kooj ey se. Kaaggen se 60 ken k'tɔɔde ute met iirin jaay j'ɔnde ooy se. ¹³ Naade se tedn nak sɔkɔnge tec aan gɔɔ ool doocga num tɔl gupiyin jen ki se; naade tec aan gɔɔ k-dijgen metingen tɔɔd lee wari se ɔ jee se Raa utu aden kɔmb gɔt ken ɔɔd dɔɔd gen daayum daayum.

¹⁴ Do dakin se gaaba kalan k'danin Enok*. Naan se ɔugn gen k-cilige gen Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki ken ɔ: *'Booyki, Meljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal ken dupu kando kando se* ¹⁵ *taa kɔjn bɔɔɔ do jeege tu paac ken aal Raa maak ki eyo ken baate tooko Raa 60 gaarde se, naade se 60 j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad ing kus ro Raa ki se.* ¹⁶ Jee se ting 60 maakde raap eyo ɔ ing 60 gen tɔkn mind jeege. Naade se tedn nakn maakde je sum ɔ naade taad taargen deel dode ɔ aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kɔn dim gɔde ki.

*Jud dej genaagen doobm *al-Masi ki*

¹⁷ Num gan naase, medn kɔɔn maakumge se 'saapki do taarge tun ken jee kaan naabm Meljege Isa al-Masi taadseno do dakin se. ¹⁸ Naade taadseno ɔ: «Bii ken kaam mɔɔtn dunia an nan se, jeegen jee kaakn metn jeege se utu ade ɔaao ɔ naade se le aal Raa maak ki eyo ɔ tedn nakn maakde jea.» ¹⁹ Deere, kese 60 naade! ɔ naade se 60 ken gaan jeege ute naapa; ɔ naade se nakn daa rode je se 60 naade tedina ɔ jee se ɔk *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰ Num gan naase, medn kɔɔn maakumge, 'noogki naapa ɔ ingki tɔɔɔ do taar Raage tun k'dooyseeno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Ken aki tɔnd metn Raa se, ɔnki *Nirl Salal 60 asen tɔɔɔ. ²¹ Kaad ken naase utu aakki kaak kaam kaadn ken naase utu aki kɔn *kaajn gen daayum ken Meljege Isa al-Masi ute beɛna utu ajeki ked se, ingki maakn maak-je Raa ki. ²² Jeegen maakde utu naaj naaj ɔɔrt se, naase ɛɛjdeki dode ki. ²³ ɔ jeegen metingen kuuy ken ɔaa ɔaa poodn se, naase aajdeki. Kengen kuuy kic 60 ɛɛjdeki dode ki, naɔo ɔndki kɔndɔ ɔnten tumki te naade, bini jee se kaldegen *kusindege tujdenga tuj se kic 60, naase 'yɛmde ki.

K'tɔɔmki Raa

²⁴ K'tɔɔmki Raa, naan ken ɔk tɔɔɔ asen ɔɔɔɔ taa naase aki kooɔn doobin ki eyo. Naan asen ɔaa naanin ki se jee ɔk tuju rode ki eyo ute maak-raapo, maakn gaarin ken wɔɔr gɔtɔ kelen kelen se. ²⁵ Raa se naan

† 1:11 Kayn se goon Adum ken tɔɔl genaən Abel. Aak Jen 4.5-16. ‡ 1:11 Aak Nmb 22-24.

§ 1:11 Aak Nmb 16.1-5. * 1:14 Aak Jen 5.21-24.

kalan lak. Naan 6o Debm aajjeki ute doobm Meljege Isa *al-Masi. On jeege paac an *nooko, an magala so an jeelin naan 6o, debm ok tsoogo so tsoogon naan se gotn do dakin tap 6o naan utu tap, ken borse ki so gen daayum daayum. *Amin.

Kitapm k'danin Apokalips ken Jan raanjo Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danin Apokalips ken Jan raanjo

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadinjo metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se 60 gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, so gotn se k'danin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabar de se taa naade jeel melde 60 Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden onn se 60, Jan raanden kitapm se taa aden toogon maakde do kaal maakde ki so do kond dode ken naade ond do Raa ki se. Maakn kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napaar taargen aan go j'aal kaal naagn taara. Na6o nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dokin se 60 jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, napaar de kalan eyo, na6o ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekn so borse j'aak aan go nakgen ok toogo do jeege tu se 60 cirga goto baa se paac, na6o Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok toogo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa so gen jeenge.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ Kese 60 metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki so Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se. ² Jan se aako utu kaamina so taad metin paac jeege tu so kese Taar Raa mala so kese 60 nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadinjo metin se. ³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu so maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raanjinjo ara so took do ki. Taa nakgen se kaadin oppga gooro utu 'kaana.

*Jan raan ol toosin *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ Kese maam Jan 60 m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan. On Raa ken do dokina, borse, so ken utu baado so ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beena so asen kedn toosina. ⁵ On Isa *al-Masi debm saadn met ki so naan 60 debm duro deet deet daan yoge tu so naan 60 Gaar gen gaaringen do naan ki se, on asen tedn beena so asen kedn toosin kici.

Isa se, naan 60 debm jejeke, so ute moosin se, naan adjekiga dojege maakn *kusin ki. ⁶ Naan oljekiga maakn gaarin ki so tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num on jeege paac an *nooko so on toogon naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ 'Booyki! Isa utu ade baa maakn gapar ki, so jee toosinjo do kaag ki ute jeege paac, naade utu an kaakn ute kaamde. Bii ken se, jeegen do naan ki paac utu 'tooyo so 'keem noo. Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸ Mēljege Raa deek ɔɔ: «Maam m'Alpa ɔɔ m'Omega* ɔɔ maam m'Sidburku, maam ken do kupm met ki, ken ɔorse ɔɔ ken utu ade ɔaa.»

Jan aak Isa maakj gaarin ki

⁹ Ken ara maam genaase Jan ken utu ɔɔf yeeɓin ute naase. ɔɔ maam kic m'ɔnga bɛdum *maakj Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken ɔl jaay k'j'ɔk k'ɔaam ɔɔtn ken maane ɔl gurugin ken k'danin Patmos se, taa taar Raa ɔɔ taa saadn Isa ken maam m'lee m'taad se. ¹⁰ Bii kalan *Nirl Salal ɔɔy dom ki ɔɔ ɔɔtn se maam ɔoy mind nam taad metum ki makɔnɔ aan ɔɔ pulu ɔɔ ɔii ken se ɔii dumas†. ¹¹ Mind nam ese se taadum ɔɔ: «Nakj naai aakin se 'raanin maakj kitap ki ɔɔ ɔlin *eglizge tun maakj gegerge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Ken maam jaay m'ɔoy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak lɔompɔn daabge cili. ¹³ Maam m'aak nam aan ɔɔ Goon Debkilimi† daar daar daan lɔompge tun cili se; kalin ron ki se jerle bini aan naagn jen ki. ɔɔ naan ɔɔk kaadin ute kɔl ken k'daapin ute daab; ¹⁴ ɔɔ bɛekj don se raap lak lak aan ɔɔ kuubu ɔɔ kaamin se le aal bilik bilik aan ɔɔ poodo. ¹⁵ ɔɔ jenge se aan ɔɔ maal ken j'ɔlino poodn jaay aac den se, ɔɔ mindin le aan ɔɔ keem ool ken ɔoocga num eem uu se. ¹⁶ ɔɔ maakj ji daamin ki se, naan ɔk k-dijge cili. ɔɔ ɔord-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taarin ki ɔɔ daan-kaamin se aan ɔɔ kaadn ken aanga katar ki num ɔs tɔk kaama kiric se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jen ki aan ɔɔ debm ooyga kooyo. Num gan naan ɔnd ji daamin dom ki ɔɔ deekum ɔɔ: «ɔnte 'geere! Maam ɔo debm ken deet deete ɔɔ ken kaam mɔɔtn. ¹⁸ Maam ɔo debm m'ing zεεε. Maam se m'ooyoga kooyo naɔo m'duroga daan yoge tu ɔɔ ɔorse m'utu m'ing zεεε gen daayum daayum. Maam se m'ɔk tɔɔɔ do yo ki ɔɔ do ɔee yoge tu kici. ¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka ɔɔ kengen utu ade ɔaa naan ki se, 'raanin maakj kitap ki. ²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'ɔkin ji daamum ki ute lɔompɔn daabgen cili ken naai aakin ɔɔ jaay *'jeel metin ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kɔdn Raagen cilin gen eglizgen maakj gegerge tun ken kaam cili se. ɔɔ lɔompɔn gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakj gegerge tun kaam cili se kici.»

2

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Epez ki

¹ *Kɔdn Raa ken lee ɔɔɔ eglizn maakj geger ken Epez ki se, 'raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ken ɔk k-dijge cilin ji daamin ki ɔɔ ken lee daan lɔompge tun cilin gen daab se taadi ɔɔ:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase ɔkki maakj naabse ki se, maam m'jeele. ɔɔ maam m'jeele naase se ɔnki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan ɔɔ *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ɔndeki naade se, jee taar-kɔɔge. ³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama ɔɔ ɔlki te metse cεεɔ ki eyo. ⁴ Num maam se m'ɔk taara te naase gen taada: maak-je ken naase ɔkki do

* 1:8 Alpa ɔɔ Omega se je deekj ɔɔ: maam ɔo m'do kupm met ki ɔɔ m'taar tɔɔlina. † 1:10 Bii dumas se ɔii gen Mēljege. ‡ 1:13 Aak Dan 7.13.

maam ki deet se, 6orse aan gɔɔ kɛn do dɔkiŋ eyo. ⁵ 'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga mɛtn naabse jiga na6o naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse ɔɔ 'terlki tɛdn naabse aan gɔɔ kɛn naase 'lee tɛdnkiro do dɔkiŋ se. Kɛn bin ey num, maam se m'utu m'asen kɔŋɔ ɔɔ kɛn naase jaay 'terlki te kingse ey se, lɔɔmpsen gɛn daab se, m'an kuun dɛɛtn gɔt kuuy. ⁶ Na6o naase kic utu 'tɛdki nakŋ jiga. Aan gɔɔ maam m'ɔɔd m'uun naabm jee Nikolait* tɛd se, naase kic ɔɔd unddeki bin kici.

⁷ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtɔ 6aa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kɛdn koɔŋ kaagŋ kɛn ɛd kaaja kɛn maakŋ jinɛn Raa ki se.»

Maktubm se k'raanŋ *eglizn kɛn Smirn ki

⁸ *Kɔdn Raa kɛn lee bɔɔb eglizn maakŋ gɛgɛr kɛn Smirn ki se, 'raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm deet deet ɔɔ kɛn kaam mɔɔtn, naan kɛn ooyo ɔɔ duroga daan yoge tu se taadsɛn ɔɔ:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, na6o naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kɔdn kɛn jee tɛd rode aan gɔɔ Yaudge lee ɔɔdse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange.

¹⁰ Naase se utu aki dabara na6o ɔnte '6eerki. 'Booyo! Bubm sitange utu tɔkŋ jeesegen mɛtinge ade kɔmb dangay ki taa asen naama ɔɔ naase aki dabara gɛn 6ii sik. Num aayki kaamse bini kɛn j'asen tɔɔl kic num ɔnten tujki ɔrmse ɔɔ maam m'utu m'asen kɛdn laatin tɔɔmɔ† kɛn taad ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja gɛn daayum.

¹¹ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn 6aa se paac: debm jaay aasinga ɔɔ ɔŋ cirga se, yo gɛn k-dige se an kɔŋ tɛdn dɪm eyo.»

Maktubm se k'raanŋ *eglizn kɛn Pergam ki

¹² *Kɔdn Raa kɛn lee bɔɔb eglizn maakŋ gɛgɛr kɛn Pergam ki se, raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm kɛn ɔk gɔrd-jerl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsɛn ɔɔ:

¹³ «Maakŋ gɛgɛr kɛn naase ingki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu ing gɔtn se ɔɔ gɔtse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'dɔɔkki ute maama. Ey num maakŋ gɛgɛr kɛn se 6o naade tɔɔlo Antipas debm saadum kɛn tuj te ɔrmiŋ ey se. Ute naan se kic 6o naase ɔŋki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu ing gɔtse ki. ¹⁴ «Num maam se m'ɔk taara te naase gɛn taada: gɔtn naase ki se, naase ɔkki jeegen kɛn uun doobm Balaam† kɛn dɛj Gaar Balak jaay ɔl gaan *Israelge tɛrl naaga Raa ki ɔso daa maraga do dɔkiŋa ɔɔ ɛso naapa. ¹⁵ ɔɔ tɛr gɔtn naase ki se, naase ɔkki jeegen took uun taar kɛn jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici. ¹⁶ Bere, naase se 'terlki kingse! Ey num ɔɔpga gɔɔrɔ maam m'utu m'6aado ɔɔ m'utu m'aden kooco ute gɔrd-jerl kɛn 'teecn taarum ki se.

¹⁷ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn 6aa se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'an kɛdn

* 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa kɛn mɛt ki eyo. † 2:10 Laatin tɔɔmɔ se je deekŋ ɔɔ j'asen kɛdn nakŋ kɛn asen raap maakse. Naan se aan gɔɔ bɛde kici. ‡ 2:14 Balaam se debm kɔrdɔ kɛn Balak, Gaar Moabge, rejino taa 6aado naam gaan *Israelge. Aak Nmb koŋ 22-24, 25.1-2 ɔɔ 31.16. § 2:15 Aak berse 6.

kəsn k'daŋiŋ maan* kən Raa ɔyiŋo kəy se. Ɔo tər m'an kədŋ ko raap raapo. Ɔo ko kən ese se, k'raaŋga raan ro kiji ro ki. Ɔo debm j'an kədŋ ko se sum 6o 'jeel ro se, ey num nam kuuy se kəŋ jeel eyo.»

Maktubm se k'raaŋiŋ *eglizn kən Tiatir ki

18 *Kədn Raa kən lee bəəb eglizn maakŋ geger kən Tiatir ki se, raanŋiŋ maktub ɔo:

'Booyo! Goon Raa kən kaamiŋ aan gəə poodŋ ək kəkə ɔo jənge aan gəə maal zεεr kən j'əədnə poodŋ aac dɛŋ se, taadsen ɔo:

19 «Nakŋ naase 'tɛdki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je kən naase əkki do jeege tu, ɔo bərse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rək. Maam m'jeel naabsen kən lee 'tɛdki ute kaay kaam kən naase əkki se. Ɔo m'jeele naabsegen naase 'tɛdki kaam məətn se dɛn cir kən deete. 20 «Num maam se, m'ək taara te naase: Jezabel mɛnd tɛd rəŋ aan gəə mɛnd taad taar teeco taar Raa ki se, naase ɔniŋki naan lee dɛrl jee tɛdn naabumge ɔo dɛjdɛ ɔo k'tɛrl naaga Raa ki ɔo əldɛ naade se ɔs daa maraga. 21 Maam m'əŋ biia, m'əə bin sum 6o, naan 'tɛrl kingiŋa ɔo kəŋ kɛesn gaabiŋa. Num gaŋ naan baate kəŋo. 22 'Booyki! Bərse maam m'an kaaliŋ do daŋal ki, naan dabar makəŋo. Ɔo gaabgen ɛsiŋ naan se jaay tɛrl te kingdɛ ey num, naade kic m'utu m'aden dabar bin kici. 23 Maam m'an tɔəl te gɛniŋge se naatn. Bin 6o eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nanj taar kən maakŋ jikilimge tu. Ɔo nanja nanja kic 6o, maakse ki se, maam m'an dabara do nakge tun naan tɛda. 24 Num naasen, jee ɔəp maakŋ Tiatir kən əlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase lɛ 'took uunki te eyo, naase lɛ 'jeki te jeel taar maakŋ *Bubm sitange tu aan gəə gɛn naaden lee saapiŋ se eyo. Taa naan se maam m'asen kəŋ kənd dɪm kuuy dose ki ey sum. 25 Naəo nakŋ kən naase 'booyiŋkiga jaay aalkiga maakse do ki se, əkiŋki təəgə bini maam m'ade 6aa maak ki. 26 «Nakgen se jaay debm cirdega ɔo iŋgga do naabum ki bini nanjiga tak se, maam m'aden tənd naade 6o 'ting do mɛtjil jikilimge tun do naan ki paac. 27 Ɔo jee 6aa se paac naade aden lee tənd ute sirdŋ k'daapiŋ ute maala. Ute naan se, naade adɛ lee tənd təəkŋ aan gəə kən k'lee k'tənd k'təək dugul nɛnjge se.† 28 Aan gəə Bubum ɛdum təəgə do jeege tu se, maam kic m'ɛddɛn naade ki bin kici. Ɔo tər maam m'utu m'aden kədŋ Bɛbɛl gɛn do mɛtbeeki se kici.

29 «Debm kən ək bi booyo num, booy taar kən *Nirl Raa taad eglizge tun gətn 6aa se paac.»

3

Maktubm k'raaŋiŋ *eglizn kən Sarde ki

1 *Kədn Raa kən lee bəəb eglizn maakŋ geger kən Sarde ki se, raanŋiŋ maktub ɔo:

'Booyo! Debm ək Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔo:

«Maam m'jeel naabse kən naase 'lee 'tɛdki se. Nookse eem aan gəə jee utu zεεrɛ; num gaŋ naase se jeegeen ooyga kooyo. 2 Iiŋki raan! Naabsegen mɛtiŋgen 6aa 6aa tuju se əkdɛki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tɛdki se maam m'əŋiŋ paac 6o aac eyo. 3 'Saapki do taar kən 'booyiŋkiro se ɔo kən k'dooyseŋo jaay naase 'took aalkiro maakse

* 2:17 Maan se kəsn kən Raa sidə gaan Israəlge tu kaad kən naade tiŋgo kəf-ɬaar ki. † 2:27

Aak KKR 2.9. * 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

do ki. Bin se 'bɔɔbiŋki jiga ɔ 'tɛrlki maakse. Num kɛn naase jaay ingki zɛɛɛ ey num, maam m'ade ɓaa aan gɔɔ debm ɓoogo kaad kɛn naai 'jeel eyo ɔ m'ai kɔki do jii ki. ⁴ Ey num Sarde ki se, jeesegen mɛtinge se, kaldege se naade ɔɪ ilimiŋ te eyo. Naade se ɓo jeegen tuso kaldegen raap raap se ɔ naade lee ute maama taa naade an kɔŋ kaasiŋa. ⁵ «Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdenga num, j'an tusn kalgen raap raapo. Ɔ roŋ maakŋ Kitapm Kaaj ki se ɛ, m'an kɔŋ tɔɔl eyo, num naan Bubum ki ɔ naan kɔdinge tu se, maam m'taadn m'ɔɔ: naan se debm maama.

⁶ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɓaa se paac.»

Maktubm se k'raanin *eglizn kɛn Piladelpi ki

⁷ *Kɔdn Raa kɛn lee ɓɔɔb eglizn maakŋ gɛgɛr kɛn Piladelpi ki se, raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔ debm kɛn lee te kɛn mɛt ki, naan ɓo debm kɛn ɔk lɛkɛrlɛ gɛn taa ɓee *Daud, kɛn naan jaay ɔɔdga taa doobo se, nam kuuy tap ɓo ɔŋ dɛkelin eyo. Ɔ kɛn naan dɛkelinga ɛ, nam kuuy ɔk doobm kɛn an kɔɔd eyo, taadsen ɔɔ:

⁸ «Naabm kɛn naase 'tɛdki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ɔɔdiga taa doobo naanse ki, nam tap ɓo an kɔŋ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic ɓo baata. Ute naan se kic ɓo, naase 'took uunki taaruma ɔ ɔŋ 'baatum te eyo. ⁹ 'Booyki! Jee *Bubm sitangen tɛd rofe ɔ naade Yaudge se, ɓɛɛɛ, naade se jee taar-kɔɔdɛ ɔ naade se maam m'ɛdisinga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔdn ɓaa gɔtse ki ɔ naade utu 'kɛrgŋ mɛtn jɛse ki ɔ asen jeel naase se maam m'jese. ¹⁰ Aan gɔɔ naase aayki kaamse 'bɔɔbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen ɓɔɔɔ kaad kɛn dubara ade ɓaa do jeege tun do naan ki jaay utu ade naam se. ¹¹ Ɓɛɛɛ, maam se ɔɔpga gɔɔɔ m'ade ɓaa. Bin num taar *Raa kɛn naase 'booyiŋki se, ɔkiŋki tɔɔgɔ taa laatn tɔɔm k'j'ɛddesiŋ se, nam tap ɓo an 'kɔŋ kuun eyo. ¹² «Nakgen se jaay debm cirdɛga num, maam m'an tɛdin aan gɔɔ duliyu maakŋ *Bee Raam ki ɔ nam tap ɓo an kɔŋ kɔɔd eyo. Ɔ maam m'an raan ro Raama ɔ ro gɛgɛr Jeruzalɛm kiji kɛn gɛgɛr Raam se roŋ ki ɔ gɛgɛr se Raa ɓɔɔyiŋo maakŋ raa ki. Ɔ tɛr m'an raan rom kiji roŋ ki kici.

¹³ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar gɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɓaa se paac.»

Maktubm se k'raanin *eglizn kɛn Laodise ki

¹⁴ *Kɔdn Raa kɛn lee ɓɔɔb eglizn maakŋ gɛgɛr kɛn Laodise ki se, raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm saadn kɛn tuj ɔrmin eyo ɔ lee te mɛt ki kɛn k'danin *Amin, ɔ ute doobm naan se ɓo Raa aalo nakge paac se, naan taadsen ɔɔ:

¹⁵ «Naabsen kɛn naase 'tɛdki paac se, maam m'jeele: naase ɛ urlki eyo ɔ ɔŋki eyo. Maam je naase 'tɛdki ɔŋgo ey ɛ urlu. ¹⁶ Taa naase ɛ uurlki eyo ɔ ɔŋki kɛdɛk ey se, num aan gɔɔ naase ɔŋki zom sum se, maam m'asen tɔɔdn tɔl naatn. ¹⁷ Taa naasen 'taadki ɔki: maam se m'ɔk maala ɔ m'tɛdga debm maal gɔtin gɔɔ ɔ dɪm tap ɓo daayum eyo. Gan naase 'jeelki eyo ey num naase ɓo jee kɔɔdn yɛɛɓgen jeege aakse kic ɛɛjsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-tɔɔkki ɔ 'mɛt-beerki. ¹⁸ 'Booyki m'asen dɛjɛ: 'ɓaakiro gɔtum ki, 'dugki daabm k'j'ɔɔyinga kɔɔy

poodn̄ taa aki tēdn̄ jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen k̄oy mēt-beerse. Ɔo 'baakiro 'dugki dawa kaama Ɔo 'tombki kaamse ki taa kaamsege 'tōdn̄ taaka. ¹⁹ 'Booyki! Debm̄ kēn maam m'jēn̄ se, maam m'mooyina Ɔo m'dejina. 'Borse se, 'terlki kingse Ɔo Ɔkumki Ɔo. ²⁰ 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki Ɔo m'tōnd kaam taara. Ɔo nam jaay booyga minduma Ɔo Ɔdumga kaam taara se, maam m'kēnd beēn̄ ki Ɔo m'baa king kōsn̄ te naana. ²¹ «Nakgen se jaay debm̄ cirdega num, maam m'an̄ kuun kōnd do kaag dom ki Ɔo naan̄ king te maama aan̄ gōo kēn maam m'cir nakgen se jaay borse m'inḡ do kaag do ki te Bubum kic se. ²² «Debm̄ kēn Ɔk bi booyo num, 'booy taar kēn *Nirl Raa taad̄ eglizge tun gōtn̄ baā se paac.»

4

Jan aak jeege eem keem *Raa maakn̄ raa ki

¹ Kēn nakgen se jaay deel se, ter maam m'aak maakn̄ raa ki se, taa doobo ƆoƆ wan̄.

Gōtn̄ se m'booy mind nam kēn taadumo deet deet makōn̄ aan̄ gōo pulu se deekum Ɔo: «Ooko, 'baado raan̄ ara Ɔo maam m'utu m'ai taadn̄ mētn̄ nakgen sōm̄ utu 'kaan̄ se.» ² Gan̄ gōtn̄ se sum̄ 6o, *Nirl Salal naar bōoy dom ki Ɔo m'aak kaag do maakn̄ raa ki Ɔo nam̄ inḡ kinḡ do ki. ³ Nam̄ kēn inḡ do ki se, daan̄ kaamin̄ Ɔmb̄ birin̄ birin̄ aan̄ gōo kogen kēn te rode, kēn k'dan̄in̄ jasp ute sardoin̄ Ɔmb̄ birin̄ birin̄ se. Ɔo kaag do se, wōojn̄ maakn̄ raa Ɔl gurugina. Ɔo wōoj maakn̄ raa se aak bēē Ɔmb̄ birin̄ birin̄ Ɔo zēē mēt ki cidid̄ aan̄ gōo ko kēn k'dan̄in̄ emorid̄. ⁴ Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-sōo se Ɔl gurugin̄ Ɔo magalge sik-di-kaar-sōo tinḡ do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak Ɔo laatin̄ gaaringen k'tēdn̄ ute daab se dode ki tak tak. ⁵ Maam m'aak mētn̄ kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa kēn taat tirin̄ tirin̄ se gōtn̄ ese kici. Naan̄ kaag do ki se m'aak jēl poodge cili Ɔk kōkō. Jēl poodgen cili se, kēse je taad̄ ute nirl Raagen cili. ⁶ Ɔo ter naan̄ kaag do ki se naka kalan̄ tood̄ aan̄ gōo baar maan̄ tood̄ yel yel se.

Ter ne-dimge sōo gurug aal kaag do se, Ɔo nakgen se naagde Ɔo maakde paac Ɔk kaama. ⁷ Ne-dingen se, kēn deet se tec tupiyu, gēn k-dige se tec goon maranja, gēn k-mōtoge se daan̄-kaamin̄ tec aan̄ gōo gēn debkilimi Ɔo gēn k-sōoge se tec aan̄ gōo doobm̄ kēn tiin̄ tiin̄ raan̄ se. ⁸ Ne-dingen sōo se, nan̄a nan̄a kic Ɔk taa bēēkn̄ key mēce mēce Ɔo taa bēēkn̄ keydege se, maakin̄ Ɔo naagin̄ Ɔk kaamge. Ne-dingen se tōom̄ Raa nōoro katara Ɔn̄ eyo Ɔo:

«Mēlje, naai 6o debm̄ salal cir paac,

naai 6o Raa Sidburku

kēn do dōkina, kēn borse Ɔo kēn utu baado se.»

⁹ Raa kēn inḡ do kaag do ki Ɔo tinḡ zēēē daayum daayum se, ne-dingen se jaay eemina, *nookina Ɔo tōomin̄ se, ¹⁰ magalgen sik-di-kaar-sōo se baado erg naan̄ nam kēn inḡ do kaag do ki se Ɔo eemin̄ naan̄ kēn tinḡ daayum daayum zēēē se. Naade tōod̄ naatin̄ ute laatin̄ gaaringe dode ki Ɔo Ɔmbin̄ naan̄ kaag do ki se Ɔo taad̄ Ɔo:

¹¹ «Mēlje Raa,

tōogō se iino gōtn̄ naai ki,

naai kali ki sum̄ 6o kēn jeege ai tōom̄ Ɔo ai nooko,

taa nakge paac se, naai 6o Debm̄ Kaalde,

᠔᠔ naai aalde ᠔᠔ ᠖orse utu se kic ᠖o te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

¹ Ter maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ᠔k kitap k'teelinga teelee do ji daamin ki, ᠔᠔ kitapm se ᠔k raanja naagin ki ᠔᠔ maakin ki. Kitapm se k'teeninga teenje ute tiifm teeje g᠔᠔ kaam cili. ² ᠔᠔ maam m'aak *k᠔᠔n Raa kalan se, ᠔k t᠔᠔᠔᠔ ᠔᠔ naan taad mak᠔᠔: «Nanja jaay ᠔k ᠔oobo an kaasn gen t᠔᠔n tiifm teejn g᠔᠔ kaam cili jaay 'k᠔᠔n kaak᠔ kitapm se?»

³ Na᠖o maak᠔ raa ki, do naan ki, ᠔᠔ metn naan ki, nam jaay an kaasn gen k᠔᠔n kaak᠔ kitapm se tap ᠖o, g᠔᠔. ⁴ G᠔n se maam m'baag keem mak᠔᠔ taa nam jaay ᠔k ᠔oobo gen k᠔᠔n kaak᠔ kitapm se g᠔᠔. ⁵ Ter maak᠔ magalge tu se, deb kalan taadum ᠔᠔: «᠔᠔nten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa ᠖ee Juda ki se*»; naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan ᠖o debm ken cir nakge paac ken utu 't᠔᠔n tiifm teejn k'teenin g᠔᠔ kaam cili se ᠔᠔ k᠔᠔n kaak᠔ kitapm se.»

⁶ Ter maam m'aak kaag do ken ne-dimngen ᠔᠔᠔ ute magalgen sik-di-kaar-᠔᠔᠔ gurug ᠔lin daan ki se ᠔᠔ maam m'aak *Goon Baatn Raa k't᠔᠔᠔᠔ se daar daar daan ki. Naan ᠔k kaajge cili ᠔᠔ kaamge kic cili† ᠔᠔ kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili ken naan ᠔᠔᠔eno do naan ki paac. ⁷ Goon Baata se ᠖aa ᠔᠔ nam ken ing do kaag do ki se, ᠔᠔ ᠔ko kitapm ken ji daamin ki se. ⁸ Ken naan jaay ᠔ko kitap sum se, ne-dimngen ᠔᠔᠔ ute magalgen sik-di-kaar-᠔᠔᠔ se erg naan Goon Baat ki. ᠔᠔ nanja nanja kic ᠔k nak᠔ tec kurundu ute bejenngen gen daab ᠔᠔ ᠔ooc ute nakgen oot nijimi. K᠔se je taadn ute keem jee Raage. ⁹ G᠔n se naade aar kaa ken kiji ᠔᠔ maak᠔ kaade ki se, naade taad ᠔᠔:

«Deere, naai kali ki sum ᠖o
aas gen kaak᠔ k᠔k᠔ kitapm se,
᠔᠔ gen t᠔᠔n tiifm teejn ro ki se.

Taa naai se k't᠔᠔lioga

᠔᠔ ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
ute metjildege paac ute taar naan᠔ege ute taa ᠖eedege
᠔᠔ ute taa naan᠔ege.

¹⁰ Naai 'teddenga tedga jee naaige

᠔᠔ naai 'k᠔sn gaara dode ki

᠔᠔ naai 'teddenga tedga *jee tedn serke Raajege tu.

᠔᠔ naade se utu k᠔sn gaara tele ute naai do jeege tun do naan ki.»

¹¹ Ne-dimngen ᠔᠔᠔ ute magalgen sik-di-kaar-᠔᠔᠔ ken gurug ᠔l kaag do daan ki se, maam m'aaka ᠔᠔ m'booy k᠔n Raage dupu kando kando ᠔᠔ den ᠒asan ᠒asan ᠖aado gurug ᠔᠔᠔ naade se daan ki. ¹² Naade aar kaa mak᠔᠔ ᠔᠔ maak᠔ kaade ki se, naade taad ᠔᠔:

«Goon Baatn k't᠔᠔᠔᠔ se ᠖o, aas debm ken Raa an k᠔᠔n t᠔᠔᠔,
nakge paac kaam jin, jeel-taara, t᠔᠔ cir nakge paac.

᠔᠔ jeege paac an *nooko an t᠔᠔᠔᠔ ᠔᠔ an magala.»

¹³ Ter nakgen Raa aalo paac se, kengen maak᠔ raa ki, do naan ki, metn naan ki, ᠔᠔ kengen maak᠔ maane ki ute nakgen ᠖aa se paac m'booyde aar kaa ᠔᠔ maak᠔ kaade ki se, naade taad ᠔᠔:

* **5:5** Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9. † **5:6** Maak᠔ Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute t᠔᠔᠔ ᠔᠔ kaama taad ute jeele ᠔᠔ cili se taad ute nak᠔ be᠔ salal, jiga, aak be᠔. Aak Zak 3.9 ᠔᠔ 4.10.

«Nam ing do kaag do ki ute Goon Baata se,
taa tōōgō se iino gōtn naade ki
ute naan se k'tōōmdeki, k'magaldeki ḡ k'nookdeki,
gen daayum daayum.»

¹⁴ Gōtn se ne-dimngen sō se took ḡ: «*Amin.» ḡ magalge se baado erge
ḡ eemina.

6

*Goon Baatn Raa tōōdn tiibm teejn k'teenin gōtō kaam mēce

¹ Kaad'ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakn tiibm teejn ken
k'teenin gōtō kaam cili se, naan ḡd tiibm teejn k'teenin deet se ḡ maakn
ne-dimge tun sō se, maam m'booy deb kalan taad aan gō raa ken taat se
ḡ: «'Baado!» ² Gōtn se maam m'aak sindi raap raapo ḡ debm ooko do ki
se ḡk p'endēke. Debm ese se j'ōndino laatin gaaringe. Naan debm gaabm
bōor lee ḡs naange ḡ ter naan teecga gen baa kōsn naangen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay ḡd naatn ute tiibm gen k-dige se, maam m'booy
ne-dim gen k-dige se, taad ḡ: «'Baado!» ⁴ ḡ gōtn se, maam m'aak sind
kuuy teeco ḡ sind se aac dēn. Debm ooko do ki se j'ēdin gōrd-jērle ḡ
magala jin ki ḡ j'undin kulu taa naan tēdn tōōse se 'tēdn gōtō do naan ki ḡ
kol jikilimge 'tōol naapa.

⁵ Ken Goon Baata jaay ḡdn naatn ute tiibm gen k-mōtōge se, maam
m'booy ne-dim gen k-mōtōge se taad ḡ: «'Baado!» ḡ gōtn se maam m'aak
sindi ilim kilimi ḡ debm ooko do ki se, ḡk nakn ken k'lee k'dōōjn nakge
se jin ki. ⁶ Ter maakn ne-dimge tun sō se, maam m'booy aan gō mind
nam taad ḡ: «Kōol gen kōor kaaria se, aas gen kōgn nam ken tēdn naaba
bii kalan. ḡ kōor muriya kalan ute kōolin se le, aas gen kōgn nam ken
tēdn naaba bii kalan kici. Num ken gen uubu ute tōtn kōōjn bin se, ḡnten
lēkde.»

⁷ Ken Goon Baata jaay ḡd naatn ute tiibm gen k-sōōge se, m'booy
ne-dimngen gen k-sōōge se taad ḡ: «'Baado!» ⁸ ḡ gōtn se, maam m'aak
sindi ḡ rōn se tec aan gō gen debm ooyga kooyo. ḡ debm ooko do ki
se, rōn Yōa ḡ bee yoge se kic ḡko mētiṇa. Do naana se, k'nigin gōtō kaam
sō, ḡ jee kaam kalan se, j'undden kulu taa aden tōol ute gōrd-jērle, ḡoa,
kōōngen dēet dēete, ute daa gaabge.

⁹ Ken Goon Baata jaay ḡd naatn ute tiibm gen k-miige se, maam m'aak
*gōtn k'j'iinṇ k'lee k'tēdn serke Raa ki. Mētn nakn ken k'j'iinṇ se, maam
m'aak ko jeegen k'tōōlde taa taar *Raa ḡ taa saadn ken naade lee tēdo se.
¹⁰ Ko jeegen se tōōd tōoy makōṇ ḡ: «Mēlje, naai Debm *Salal ḡ ken mē
ki se, jee do naan ki se, tap ḡ bini nun ki jaay naai aden kōjn bōōrō dōde
ki ḡ aden dabara taa naade tōōljeno naaje se?» ¹¹ Gōtn se, naade se nana
nana kic ḡ j'ēdin kal raap raapo ḡ jēr l'ān naagn jedēge tu ḡ k'dēekden
j'ḡ udk i bi cōkō, taa gēnaasege se kaamde aas te ey bōrtō. ḡ jee kuuy uun
dōobm Isa *al-Masi aan gō naase se kic j'utu j'aden tōol aan gō naase se
kici.

¹² Ter ken Goon Baata jaay ḡd naatn ute tiibm gen k-mēcege se, maam
m'aak naana te makōṇ ḡ kaada se tēd ilim dib aan gō jeegen tus kal
kol doa* ḡ laapa ute magalin se tēd aac aan gō mooso. ¹³ K-dijge se si
rutuk rutuk do naan ki aan gō kurin kōōjn ko ba kuulu ḡl makōn jaay sin
taa-tōōg se. ¹⁴ Maakn raa se aān iig kilu aan gō raagn ken nam teel baani.

* 6:12 Kal kol do Yaudge se ilim kilimi.

Koge ð naangen maane gurug ðlde daan ki se kic 6o paac tef gto. ¹⁵ Ter gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak denge, jee tðgð, bulge ð kengen bulge eyo, paac aan 6aa toom maakn iigge tu ð pakal linge tu. ¹⁶ Naade taad makon ð: «On koge ute linge se si rujn dojege tu, taa nam ing do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kon kaak eyo ð maak-taarde 'booy dojege tu eyo. ¹⁷ Taa bii on ken naade an kon booy do jeege tu ute maak-taarde se, berε, aanga. O bii ken se, nanja jaay kon daar naande ki?»

7

*Kodn Raage tond nakn kaakn jeele naan jee Raage tu

¹ Ken nakgen se jaay deel se, metn naan ken kaam so se, maam m'aak gto 6o kodn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino gto kaam so taa kol do naan ki eyo, do maane ki eyo ð ro kaagge tu eyo. ² O gotn se, maam m'aak kodn Raa kuuy iino kaam kaada tookno. O kodn Raa se, ok nakn *Raa zεεε ken k'tond naan jeege tu gen kaakn jeelde se. Kodn Raagen kaam so ken j'undden kulu gen tujn do naan ute maane se, naan dan taadden makon ð: ³ «Onki! Onten 'tedki nakn *kusiñ do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tond kaasn nakn kaakn jeele naan jee tefn naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ Gotn se maam m'booy k'mef jee ken k'tonddega tond nakn kaakn jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-so-kaar-so (144 000) ð jee se paac teeco taa bee gaan *Israelge tu.

⁵ Taa bee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ gen Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Neptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁷ gen Simeon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁸ gen Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).

Jeegen se paac ok nakn kaakn jeele naandege tu.

Jan aak jeege den nasan nasan naan kaag do Raa ki

⁹ Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak metjil jeege den nasan nasan, ð jee se j'aden kon med eyo. Jeege paac ute metjildege taa beedege, taar naandege ð taa naandege ð tuso kalgen jerle ð raap raapo, oko doomo jidege tu ð daar naan kaag do Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. ¹⁰ Naade taad makon ð:

«'Booyki! Raajegen ing do kaag do ki
ute Goon Baata se,
naade 6o ken aaj jeege.»

¹¹ O *kodn Raagen paacn gurug ol kaag do daan ki ute magalge ð ne-dimgen so se, erg und naande naan ki naan kaag do Raa ki ð naade toom Raa, ¹² ð took ð:

«*Amin! Deere, Raa naajege se ok tðgð,
jeel-taara, tðg cir nakge paac.

K'toomin̄ki, k'den̄ki, *k'nookin̄ki ɔ k'magalin̄ki
 ɣen daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakɲ magalge tu se, deb kalan tɔnd mɛtum ɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap ɓo, nan̄ge? Ɔ naade se iin̄o gay?» ¹⁴ Maam m'terlin̄ m'ɔ: «Bubm naka, jee se naai ɓo 'jeelde.» Naan̄ terlum ɔ: «Jee se ɓo, dubar ken̄ deel do, aano dode ki. Naade se ɓo jee ken̄ tugo kaldege ute moosn̄ Goon Baatn̄ Raa jaay kaldege tɛd̄ raap lak lak se. ¹⁵ Taa naan̄ se ɓo, naade daar naan̄ kaag do Raa ki ɔ tɛdin̄ naaba ɔ tɔmin̄ nɔɔɔ katara maakɲ Beɛn̄ ken̄ jeege lee eemin̄ se. Ɔ debm ken̄ inḡ do kaag do ken̄ ese se aden̄ ɓɔɓɔ.

¹⁶ Ɔ naade se mɔɔtn̄ ɓo ute maane se aden̄ tɔl ey sum;

ɔ kaada ute gɔtɔ ɔnḡ d̄iwil d̄iwil se kic naade naam̄ eyo.

¹⁷ Taa Goon Baatn̄ Raa inḡ daan̄ kaag do ki se aden̄ tɛdn̄ Mɛl gaamde ɔ aden̄ tɔɔdn̄ kɔl gɔtn̄ maan̄ ken̄ tɔɔd̄ ɔy kɔl kɔl ɔ ɛd̄ kaaja se.

Ɔ Raa se lɛ utu aden̄ kɔtn̄ kaa-maande.»

8

*Goon Baatn̄ Raa ɔɔd̄ tiibm̄ k'teenin̄ ɣen̄ k-cilige

¹ Ter ken̄ Goon Baatn̄ Raa jaay ɔɔd̄ tiibm̄ k'teenin̄ ɣen̄ k-cilige se, maakɲ raa ki gɔtɔ ɓaa tood̄ dil daanin̄ ɓaa ɓaa cɛesn̄ lɛr. ² Gɔtn̄ se maam̄ m'aak̄ *kɔdn̄ Raage cili* daar daar naan̄ *Raa ki. Ɔ naade se j'ɛdd̄en pulge cili.

³ Ɔ kɔdn̄ Raa kuuy se ɓaado daar cɛes ki, *gɔtn̄ ken̄ k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki. Naan̄ ɔk bejen̄ daab̄ jin̄ ki ɔ j'ɛdin̄ nakɲ oot̄ nijim̄ se dɛna, naan̄ ute keem̄ Raa ken̄ jee Raage lee eemin̄ se, taa an̄ ɓaa kɛdn̄ Raa ki gɔt̄ ken̄ k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki se, ɔ gɔtn̄ se k'j'iin̄in̄ ute daab̄ ɔ daar naan̄ kaag do ki. ⁴ Naan̄ tɔɔc nakɲ oot̄ nijim̄ ese se, ɔ saan̄ se iin̄ ji kɔdn̄ Raa ki ute keem̄ Raa ken̄ jee Raage lee eem̄ se, ooko bini aan̄ gɔtn̄ Raa ki. Kɔdn̄ Raa ara se naan̄ maakɲ kɔdn̄ Raage tun̄ cili naan̄ Raa ki. ⁵ Ter kɔdn̄ Raa tɔs poodn̄ *gɔtn̄ ken̄ k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki se dooc̄ bejen̄ ɔ poodn̄ se, naan̄ sin̄ do naan̄ ki. Gɔtn̄ se Raa taata, gɔtɔ tɛd̄ dir̄ dir̄, gɔtɔ aal wusuk wusuk ɔ naan̄a kic ɓo tea.

Kɔdn̄ Raage tuuy pul̄ ɔɔ ken̄ deet̄ deete

⁶ Ter *kɔdn̄ Raagen cilin̄ ken̄ ɔk pulu cili se, daap̄ rɔde ɣen̄ tuuyu. ⁷ Ken̄ kɔdn̄ Raa deet̄ deet̄ jaay tuuyu pulin̄ se, isi te poodo deep̄ ute mooso se, sɔdo do naan̄ ki. Do naan̄a jaay k'nigin̄ gɔtɔ kaam̄ mɔtɔ se: ken̄ kaam̄ kalan̄ se ɔs poodo ɔ kaagge kic ken̄ k'nigin̄ gɔtɔ kaam̄ mɔtɔ se, ken̄ kaam̄ kalan̄ se ɔs poodo ɔ mu zɛerge se paac̄ ɔs poodo kici. ⁸ Ken̄ kɔdn̄ Raa k-dige jaay tuuy pulin̄ se, naka magala aan̄ gɔɔ ko te poodin̄ zir̄ zir̄ j'ɔt̄ j'ɔlin̄ ooc̄ maakɲ baar̄ ki. Ɔ baar̄ k'nigin̄ gɔtɔ kaam̄ mɔtɔ se, ken̄ kaam̄ kalan̄ se dɛl mooso. ⁹ Nakgen̄ maakɲ baar̄ ken̄ gɔtn̄ ese se, k'nigin̄ gɔtɔ kaam̄ mɔtɔ se, ken̄ kaam̄ kalan̄ se paac̄ ooyo. Ɔ markabgen̄ gɔtn̄ ese se kic k'nigin̄ gɔtɔ kaam̄ mɔtɔ se, ken̄ kaam̄ kalan̄ se tuj̄ paac̄. ¹⁰ Ken̄ kɔdn̄ Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulin̄ se, k-diji magala ute poodin̄ aan̄ gɔɔ jɛɛ ɔ oolge ute gɔtn̄ ɔk maange jaay k'gaan̄in̄ gɔtɔ kaam̄ mɔtɔ se, naan̄ ooc̄ do ken̄ ken̄ kaam̄ kalan̄. ¹¹ K-dijn̄ ese se, k'dan̄in̄ sii. Ɔ maan̄ k'nigin̄ gɔtɔ kaam̄ mɔtɔn̄ ese se, ken̄ kaam̄ kalan̄ se tɛd̄ ataka kan̄ aan̄ gɔɔ sii. Jee aay naan̄ se denin̄ ɓo ooyo, taa maan̄ naade aay se ataka. ¹² Ken̄ kɔdn̄ Raa k-sɔge jaay tuuy pulin̄ se, kaada, laapa, ɔ k-dijge jaay k'gaan̄de gɔtɔ kaam̄ mɔtɔ se; gɔtɔden̄ kaam̄

* 8:2 Maakɲ kɔdn̄ Raage tu paac̄ se kɔdn̄ Raagen cili ara se naade se ɓo magaldege.

kalanj se paac ooyo. Taa naan se 60, katara ute nōōrō jaay k'niginj gōtō kaam mōtō se; kēn kaam kalanj se wōōr ey sum. ¹³ Kaad kēn maam m'aaka ɔɔ m'booy doobo maaknj raa ki raan taad makōnō ɔɔ: «Wōōy! Wōōy! Jee do naanj ki se utu asen kōōnj dēn aak eyo, taa pul kōdn Raagen mōtōn utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kōdn Raa tuuy pul gen k-miige*

¹ Kēn kōdn Raa k-miige jaay tuuy pulinj se, maam m'aak k-diji bōōy ooco naanj ki. ɔɔ k-dijnj se j'edīnō lekerle gen kōōdn taa gōō kēn jēr l zuzu se. ² Kēn naanj jaay ɔɔd'taa gōō kēn jēr l zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gōō saa baal magal gidi gidi. ɔɔ gōtn se kaada ute maaknj raa se tēd ilim dib. ³ Maaknj saa kēn se, iimge teeco ɔɔ wōōk do naanj ki. ɔɔ iimgen se j'ēdden tōōgō gen tōōm jeege aan gōō iingen lee tōō jeege se. ⁴ ɔɔ iimgen se, k'taadden j'ɔɔ j'ōnte lēk nj mu zēēē, kaaga ɔɔ naknj zēēgen gam, naō k'baa ro jeege tun ɔk naknj kaaknj jeel *Raa naandege tu ey se. ⁵ ɔɔ k'taadden j'ɔɔ j'ōnte tōōlde, num gan j'ɔɔdden yēēēde 60 gen laapa mii. ɔɔ iimgen se ɔɔdden yēēēde aan gōō debm kēn iini ɔōinga num ɔōdin yēēēin se. ⁶ ɔɔ kaad kēn se jikilimge je yo te rode, naō kōnj eyo; dōnj yo rode ki, naō yo se aden kaana.

⁷ Iimgen se, tec aan gōō sendgen k'dōōk k'daapden rode gen 6aa bōōr ki. ɔɔ iimgen se ɔk nakge dodege tu aan gōō laatin daab ɔɔ daan-kaamdege se tec gen jikilimge. ⁸ Iimgen se bēēkdege tec aan gōō bēēk nj mēndge ɔɔ naandēge lē tec aan gōō gen tupiyu. ⁹ Naade ɔk naka rodege tu aan gōō saapo, ɔɔ taa bēēk nj keydege se, eem aan gōō puusn sendgen dēn 6aa 6aa bōōr ki se. ¹⁰ ɔɔ yēldege se tec aan gōō gen iini ɔɔ ute naanj se 60 naade lee tōōm jeege. ɔɔ ute yēldege se 60 kēn naade tōōga jeege num ɔɔdden yēēēde gen laapa mii se. ¹¹ ɔɔ gōō jēr l zuzu kēn iimge teeco maak ki se, ɔkga gaara, ɔɔ gaarde se ute taar *Ebre se k'danjin *Abaddon* ɔɔ ute taar Grēk lē k'danjin *Apolion* kēn je deeknj ɔɔ: *debm tujnj gōtō*.

¹² Naknj ɔōnj deet deet se deelga; ɔɔ bōōse ɔōpga nakgen ɔōnj ɔōnj dio kēn te ade 6aa do naanj ki kuuy daala.

**Kōdn Raa tuuy pul gen k-mēēge*

¹³ Kēn kōdn Raa k-mēēge jaay tuuy pulinj se, *gōtn tēdn serkē Raa ki kēn k'daapin ute daab ɔɔ ɔk kaaja gōtō kaam ɔɔ kēn daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gōtn se. ¹⁴ Naanj taad kōdn Raa kēn gen k-mēēge tu kēn ɔk pulu se ɔɔ: «Kōdn Raagen ɔɔ k'dōōkdega dōōk taa ool magal kēn k'danjin Eprat se '6aa tuutden naatn.» ¹⁵ ɔɔ kōdgen ɔɔ se k'tuutden naata ɔɔ kēn k'tōōd k'tōōldega se, do dōkinj tap 60 naade ing booy booyo maaknj 6aar kēn se, maaknj laapin ki, maaknj 6iin ki ɔɔ maaknj lērin ki sum 60, k'taaddenga taad j'ɔɔ jikilimgen jaay k'nigde gōtō kaam mōtō se, jee kaam kalanj se, k'tōōlde paac. ¹⁶ Tēr maam m'aak jee sendge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) ɔɔ kēn k'mēēde se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin 60 maam m'aak sendge ute mēldege teeco naanum ki. ɔɔ mēldege se tuuso saapo aac aan gōō pōōdō, zēē cidid aan gōō koa, ɔɔ kōōs aan gōō kudn pōōdō. ɔɔ do senddege tu se tec aan gōō do tupiyē. ɔɔ pōōdō, saa ɔɔ kudn gen pōōdō se teeco taardege tu 6uluk 6uluk. ¹⁸ Nakgen mōtōn kēn teec taardege tu se 60, jeege jaay k'nigde gōtō kaam mōtō se, jee kaam kalanj se, naade tōōlde paac. ¹⁹ ɔɔ tōōgnj sendgen ese se, teeco taarde ki ɔɔ

iino yeldfege tu; taa yeldfege se tec aan gɔɔ wɔɔjɔ ɔɔ ɔk daan doa ɔɔ ute naan
se 60 naade lee dabar jeege se.

²⁰ Gan jee ɔpm ken nakgen se ɔŋ tɔɔɔde te ey se, ute naan se kic 60, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki. Gan naade ing 60 gɛn keem maragdege, sitandege ute raadege ken naade daapɪŋ ute daab, pudda, maal zɛɛɛɛ, koa ɔ te kaagge se, ey num raadege se lɛ aak eyo, booy eyo ɔ lee eyo. ²¹ Ute naan se kic lɛ, naade ɔŋ eyo gɛn tɔɔl jeege gɛn koojɪŋ rodege, gɛn kɛɛsn naapa ute ɔoogo.

10

*Kədn Raa ək kitapm baata k'wərginga wərgo jin ki

¹ Ter maam m'aak kədn Raa kuuy təgə booyo maakn raa ki. Ɔ naan uuso kal gapara ə teelo don ute wəjn maakn raa; ə daan-kaamin aan gə kaada ə jenge magal aan gə duliyu ə tec poodo. ² Naan ək kitapm baata k'paatinga paat se jin ki. Ɔ je daamin se, naan əbin do baar ki ə je jeelin se le, naan əbin naan ki. ³ Gətn se naan əd əy makən aan gə tupiyu. Ken naan jaay əd əy se, maam m'booy raa taat tiirin tiirin gə kaam cili. ⁴ Ɔ ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raan metn taarina, naə m'booy mind nam maakn raa ki taadum ə: «Metn taar ken Raa taatn gə kaam cili se, əkin maaki ki, ənte 'raarina.»

⁵ Ter kōdn Raa kēn jaay maam m'aakiño ɔfo jēn kalan do baar ki ɔ kēn kalan do naan ki se, uun ji daamin raan. ⁶ Gotn se naan naam taariṇa ute ro debm kēn ting daayum daayum se, naan 6o debm kēn aalo maakṇ raa ute nakgen maak ki paac, do naan ute nakgen do ki paac ɔ baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad ɔ: «Naan ki se, j'aḍen kōn got ey sum. ⁷ Taa do dōkin se, *Raa taadḍega jee kaan naabinge tun taad taar teeco taariṇ ki kaad kēn naan utu tēdn nakṇ kēn naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel mētin ey se. Kēn kōdn Raa k-cilige jaay tuuyga puliṇ num, Raa utu 'tēdn nakṇ se 'kaan doobin ki.»

⁸ Ter mind nam ken maam m'booyino taadum maaknj raa ki se, taadum kuuy daala do: «'Baa gotn kodn Raa ken do jenn kalan do baar ki do ken kalan do naan ki se, oko kitapm ken k'paatinga paatn ken naan okin jin ki se.» ⁹ Gotn se, maam m'baa m'onjina do m'tond metin m'wo edumo kitapm baatn ken jii ki se. Naan deekum do: «Ok osin paac! Ken naai jaay utu osin kos se, ai nijim taari ki aan gao teeje, nabo ken naan booyga maaki ki se, ai kaacn kaadi.» ¹⁰ Ken maam m'oko kitapm baatn ji kodn Raa ki jaay m'osin se, m'naamin taarum ki se, nijim aan gao teeje. Num ken naan jaay booy aan maakum ki sum se, m'naamin aacum kaaduma. ¹¹ Ter k'taadum j'wo: «Jegen te dende, ute metjildege, ute taar naandge do ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

¹ Gətn se k'j'edum naala tec aan gəə nakj kən k'lee k'dəəjn gəto, ə k'deekum j'ə: <lin '6aa 'dəəjn *Bee Raa ute *gətn kən k'j'iin k'daəpin gən tɛdn sɛrkɛ Raa ki ə 'mɛd'jee kən ing eem *Raa gətn ese. ² Num daan bəərin naatn se ɔnte 'dəəjina taa gətn se j'ɔninga kən jeege tun jeel Raa mal eyo. Ɔ gɛgɛr *salal gətn ese se, naade utu an kəsn gen laapa sik-səə-kaar-dio (42). ³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kəl naade 'tuusn kal kəl

doa. Ɔo maakɲ ɓii kɛn dupu-te-kaar-di-te-sik-mɛɛ se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan ɓoo *ko ɔlibgen dio ɔo aan ɓoo ɓoɓmpgen di kɛn daar naan Mɛljege tun kɛn Mɛl kaal do naanja se. ⁵ Jee se jaay debm je aden tɛdn *kusiɲ num, poodo aden teecn taardege tu ɔo kɔsn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin ɓo debm jaay je aden tɛdn kusiɲ naade ki se, naade an tɔɔl bin kici. ⁶ Naade ɔk tɔɔɓɔ gen gaasn maane 'keed eyo ɔo kaad kɛn jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap ɓo 'keed eyo; ɔo tɛr naade ɔk tɔɔɓɔ 'dɛl maane tɛdn mooso, ɔo naade ano ɓaa ute dubar napariɲ dɛna do naan ki aan ɓoo kɛn naade maakde jen ro ki.

⁷ Kɛn saadgen di se jaay taad nan taarde se, daa-gaabm kɛn ade kookɲ maakɲ ɓoo kɛn jɛrl zuzu se utu ade kooco. Kɛn naan jaay cirdɛga num, utu aden tɔɔɓ. ⁸ Ɔo yodege se, naade utu ade kɔn toodn daan ɓoor gɛgɛr kɛn magala, ɓɔtn kɛn k'danɲ ute ro Ɔɔɔm ey lɛ Masar se. ɓɔtn se ɓo ɓɔtn kɛn k'tup k'tɔɔl Mɛlde ro kaag ki se kici. ⁹ Jeege paac ute mɛtjildege, ute taa ɓeedege, ute taar naandɛge, ute taa naandɛge utu ade ɓaa kaakɲ yogen k'tɔɔl k'j'ɔnde tood ɓii mɔto ute lɛr sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde ɔo gaasjeege ɔo j'ɔnte duubde. ¹⁰ Kɛn jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakɲ maak-raapde ki se, naade tɛd bɛɛ ute naapa ɔo maakɲ tɛdn bɛɛdege tu se, nanja nanja kic ɓo ɛd naka naapiɲ ki naapiɲ ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki kɛn di ese se, ɔɔɔɔnɔga yɛɛɛde dɛn bɛɛ eyo.

¹¹ Kɛn ɓii mɔto ute lɛr sik-kaar-di jaay deel se, Raa ɓaado ɔlden koa ɔo jee se duro ɔo ɓɔtn se naade iin daar ute jedɛ. Kɛn naade jaay aakde se, nirlde ɓaa teece. ¹² Jee di kɛn taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadden makɔnɔ maakɲ raa ki ɔo: «Ooko 'ɓaakiro ara!» Ɔo naan jee taamooydege tu se sum ɓo, naade ɛnd maakɲ gapar ki ɔo ook ɓaa maakɲ raa ki. ¹³ Kaad kɛn se sum ɓo, naanja te makɔnɔ ɔo gɛgɛr se jaay k'nigin ɓoto kaam sik se, kɛn kaam kalan ru se, tɔɔl jeege dupu-cili. Num jee kɛn ɔɔp se, ɓeere ɓaa ɔkde ɔo naade taad ɔo: «Deere, naai sum ɓo Raa kɛn magala ɔo tɔɔɓɔ.»

¹⁴ Ɔorse nakɲ ɔɔn gen k-dige se deelga; num ɓɛɛɛ, gen k-mɔtoɓe tu se kic ɔɔpga baata utu 'kaana.

*Kɔdn Raa gen k-cilige se tuuy puliɲa

¹⁵ Kɛn kɔdn Raa k-cilige jaay tuuy puliɲ se, maam m'booy maakɲ raa ki se, jeege taad makɔn ɔo:

«Ɔorse, do naanja se tɛdga kaam ji Mɛljege Raa ute gen *al-Masiɲa.

Ɔo do naanja se daayum, naan ɓo 'tɛdn gaariɲa.»

¹⁶ Ɔo magalgen sik-di-kaar-ɔo kɛn ting do kaag dodege tun kɛn naan Raa ki se, ɛrg und naande naan ki naan Raa ki ɔo eemiɲa. ¹⁷ Naade deek ɔo:

«Mɛlje Raa Sidburku, naaje k'tɔomi,

naai kɛn ɓorse ɔo kɛn do dakiɲa.

Taa naai 'taadga tɔɔgi ɔo uunga gaari.

¹⁸ Ey num jeege do naan kɛn jeel Raa mal ey se, maakde

taardega doi ki,

num ɓorse maak-taar naai ɓo ɓooɓga dode ki.

Taa kaadn kɛn naai an kɔjn ɓoorɔ do jeege tun ooyga kooy se, aanga,

ɔo jee tɛdn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeeige ɔo jee kɛn ɓeeri naai ki,

jee j'aalden maak ki ɓo jee j'aalden maak ki ey se,

ḅorse kaadn̄ aasga ken naai aden tēdn̄ bēe;

ḅḅ kaadn̄ naai an kutn̄ jeegen ken lee tuj do naan̄a se le, aanga kici.»

¹⁹ Ter maam m'aak *Bee Raa ken maakn̄ raa ki se, nam ḅḅdinga kḅḅd'kaam taariṇa. ḅḅ maakn̄ Bee ken se, maam m'aak *sandukn̄ ken *Raa dḅḅko ute jeege do dḅkin̄ se, teeco naanum ki. ḅḅ gḅtn̄ se, maam m'aak gḅtḅ aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa ken taat makḅṇḅ, naan̄a tea ḅḅ isi sidḅ rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Menda

¹ ḅḅ maam m'aak nakn̄ deel doa teeco maakn̄ raa ki: nakn̄ maam m'aak se, mēnda uuso kal gen kaada ḅḅ ing tḅḅ jēnge do laap ki, ḅḅ ḅk laata don̄ ki gen k-dijge sik-kaar-dio. ² Mēnd se mēndkaama, ing diig daay dēs dēs ḅaa ḅaa koojo.

³ Ter maam m'aak nakn̄ deel doa kuuy maakn̄ raa ki daala: nakn̄-kḅḅbm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan̄ aac aan gḅḅ poodḅ ḅḅ ḅk daan donge cili ḅḅ kaajinge sik. ḅḅ daan dongen cili se, ḅk laatin̄ gen gaaringe cili kici. ⁴ K-dijge jaay k'gaan̄de kaam mḅtḅ se ḅḅ ken kaam kalan̄ se, naan̄ tḅḅd sidenḅ paac naan̄ ki te yeliṇa. Gḅtn̄ se k-lamaga se ḅaa daar naan̄ mēnd ken ḅaa ḅaa koojo se, taa ken mēnd se jaay oojga num, goonin̄ se naan̄ utu an̄ kḅsn̄ naatn̄. ⁵ Mēnd se ooj goono ḅḅ goonin̄ se gaaba. Goon se utu tḅḅdn̄ jeege paac ute sirdn̄ maala. Anum goon se, j'uun k'ḅaansin̄ naan̄ *Raa ki ḅḅ naan̄ kaag don̄ ki. ⁶ Gḅtn̄ se mēnda se aan̄ ḅaa do kḅd-baar ki ḅḅ gḅtn̄ se ḅḅ gḅt ken Raa daapinsinga daapa taa an̄ ḅaa kulin̄ gen ḅii dupu-te-kaar-di-te-si-mēce (1 260).

⁷ Ter maam m'aak ḅḅḅḅ iin̄ maakn̄ raa ki. Magal *kḅdn̄ Raa k'dan̄in̄ Mikael te kḅdinge baag tēdn̄ ḅḅḅḅ te k-lamaga ḅḅ k-lamaga kic ḅḅ te kḅdinge, ⁸ naḅḅ k-lamaga se naade ḅaa cirina. Taa naan̄ se ḅḅ k-lamaga ute kḅdinge se ḅḅ te gḅtn̄ daar maakn̄ raa ki eyo. ⁹ Gḅtn̄ se k-lamagn̄ ese se k'tuuriṇḅ maakn̄ raa ki, naan̄ se ḅḅ wḅḅjn̄ ken te do dḅkin̄ ken k'dan̄in̄ Iblis ḅḅ *Bubm sitange kici, naan̄ ḅḅ debm ken lee dērl̄ jee do naan̄ ki ute magaliṇa. Naan̄ ute kḅdinge se paac k'tuur k'j'ḅdeno do naan̄ ki. ¹⁰ Ter m'booy mind nam taad̄ makḅṇḅ maakn̄ raa ki ḅḅ:

«ḅorse, kaadn̄ ken Raaje taadn̄ tḅḅgiṇa, kuun gaariṇa
ḅḅ kaajn̄ jeege se, aanga. ḅorse, naan̄ edga tḅḅgḅ *al-Masiin̄ ki.

Anum debm ken lee tḅkn̄ mind

genaaajege naan̄ Raa ki se k'tuuriṇoga naatn̄,

ey num naan̄ ḅḅ debm ken lee tḅkde mindde nḅḅḅ katara naan̄ Raa ki.

¹¹ Gan̄ genaaajege se tḅḅg ciringa

ute doobm moosn̄ gen *Goon Baatn̄ Raa

ḅḅ ute Taar Raa ken naade lee taad̄ jeege tu;

naade took ḅḅ rode taa j'aden tḅḅḅ.

¹² Taa naan̄ se ḅḅ naase jeegen ingki maakn̄ raa ki se 'tēdk̄i maak-raapo!

Num asen̄ kḅḅḅ naase jeegen ken do naan̄ ki

ute kengen̄ do baar ki,

taa Bubm sitange te maak-taariṇ̄ se, ḅere,

ḅḅḅḅ ḅḅsenga, taa naan̄ jeele kaadn̄ se ḅḅpga baata.»

¹³ Ken k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'ḅlin̄ḅ do naan̄ ki se, gḅtn̄ se naan̄ baag tuur mēnd ken ooj goon gaaba se. ¹⁴ Gan̄ mēnd se j'ed̄in̄ taa bēekn̄ kēye magal magal aan gḅḅ gen doobo taa an̄ kiin̄ ḅaa do kḅd-baar ki dḅk

ute k-lamaga se do gotn naane se bo, got ken k'daapinsin taa j'an baa kul
gen baara moto te laapa mece se. ¹⁵ Gotn se k-lamagn ken oko metn menda
se, do do maan maakin ki aan go ool doocoga dooc se taa an goobm toob.
¹⁶ Num gan naan baado naakn mend se do naan se ep taarin do aay te
maan ken k-lamaga do olin se. ¹⁷ Num k-lamaga ute maak-tarin se, ok
terl baado gen tedn booro metjil mend ken oop se. Naade se bo jee ken tedn
nakn Raa do k'teda, jee ok taar Isan ken met ki se.

¹⁸ Anum, gōtn se, k-lamaga 6aa daar do kees ken taa baar ki.

13

Daa-gaaba ken teeco maaky baar ki

¹ Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakn baar ki. Naan ok kaajge sik do donge cili do do kaaja kalan se, ok laatin gaaringe tak tak. Do daan donge tu se, ok rogen ken naaj *Raa. ² Daa-gaabm ken maam m'aakin se tec aan go mæŋŋ, nafo jenge se aan go je duuyu do ok kookge aan go gen tupiyu do taarin kic go gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga edin tooŋina do ondin do kaag don ki do edin magala. ³ Daan don kalan k'awarin se, ey num dun se baan baa too, nafo dun se baa urlu. Do ken jee do naan ki paac jaay aakin se, nakn se tap bo okden taaf eyo do naade baagin daana. ⁴ Taa k-lamaga edga gaara daa-gaab ki se, jeege paac erg naan k-lamaga ki se. Do naade toom daa-gaabm se kici do deek do: «Daa-gaabm se tap bo nana aas te naana do nana kon daar naanin ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undin kulu gen taadn taargen deel doa do gen naajn Raa. Naan j'edn tsoo gen laapa sik-saa-kaar-dio (42). ⁶ Naan eep taarin naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken maakn raa ki ute jee ken maakn raa ki. ⁷ J'undin kulu gen tēdn booro ute jee Raage do ade ciri. Do jee do naan ki paac te metjildege, taa beedege, taa naandege do te taar naandege, j'ednsin kaam jina. ⁸ Jee do naan ki paac utu 'kergn naanin ki, num jee 'kerg ey se, jee ken rode k'raandenoga raan maakn Kitapm Kaajn gen *Goon Baatn Raa ki do dakin ken Raa utu aalo kaal dunia. Do Goon Baat se bo ken on ron k'toolino *serke se.

⁹ Debm k̃en ɔk̃ bi g̃en booy taar se num, booyin taar se jiga.

¹⁰ Debm ken Raa taaf ɔɔ j'utu j'an kəkɛ ɓulu le,

j'utu j'añ kəkə

သဝ်ကေၣ် သဝ်ညိတု ညါၣ် တူလ် ယဲး ဂၢၣ်-ဃီၤလဲၤ,

j'utu j'an tɔɔl kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamde j'aal maakde do Raa ki.

Daa-gaabm ken kuuy teeco maakn naan ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm kuuy teeco maakn naan ki. Naan ok kaaaje dio
tec aan gɔɔ ɣen goon baata, nafo ken naan taad se tec aan gɔɔ k-lamaga
¹² Daa-gaabm deet deet se, ɔlin tɛd nakgen deel doa naanin ki. Naan ɔl
jeegen do naan ki paac ɛrg naan daa-gaab ken deet deet ken k'awarin
ɓaa ɓaa kooyo jaay dun urlu se. ¹³ Naan tɛd nakgen magal deel doa naan
jeege tun do naan ki paac bini booyo poodo raan naande ki. ¹⁴ Naan
j'undin kulu ɣen tɛdn nakgen deel doa naan daa-gaab ken deet deet se,
ɔ ute naan se naan dɛrl jeegen do naan ki ɔ deekden ɔ k'tɛd naka tec
aan gɔɔ daa-gaabm ken deet deetn k'awarin ɔ te ɔrd-jɛrlɛ jaay ooyo te
ey se. ¹⁵ Daa-gaabm ken teeco maakn naan ki se, j'ɛdin tɔɔɔ ɣen kol ko
maakn nak ken naan tɛdin tec aan daa-gaabm deet deet se, ɔ nakn se,

baag taada aan gɔɔ debkilimi ɔɔ taa jeegeen paacɲ kɛn baate kɛrgɲ naan daa-gaab kɛn deet deet se, naan ɔl k'tɔk k'tɔalde naata. ¹⁶ Jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki eyo, jee maalge ute jee daayge, bulge ute jeegeen bulge eyo, paac naan ɔl k'tɔndde nakɲ kaakɲ jeele ji daamdege tu ey lɛ do naandegɛ tu. ¹⁷ Debm jaay ɔk nakɲ dugɲ nakɲ nam eyo. Nakɲ kaakɲ jeel ese se ɓo, naan ro daa-gaabm ese ɔɔ mɛdn ese se kɛn tum ute numirin kici.

¹⁸ Ɔɲ jeege booy jeel kɔkɲ mɛtn taar ese se jiga. Debm mɛtɛk se, ɔɲ dooy jeel mɛtn taar numir ro daa-gaab kɛn ese se ɔɔ numir ese se ɓo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mɛdn se kaar-mɛcɛ-ute-sik-mɛcɛ-kaar-mɛcɛ (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

¹ Tɛr maam m'aak Goon Baata daara daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) do ko kɛn Sion ki ɔɔ jee se k'raandɛn ro naana ute gɛn Bubiɲ do naandegɛ tu. ² Gɔtn se maam m'booy mind nam taad maakɲ raa ki tec aan gɔɔ maan zoor uu uu se, ɔɔ aan gɔɔ Raa kɛn taat makɔɲ ɔɔ m'booyɲ se tec aan gɔɔ jee naan ne-dimge tun sɔɔ ɔɔ naan magalge tu. Kaade se nam tap ɓo jeel kaarin eyo, naɓo jee aarin se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) kɛn k'dugdenoga dug dode do naan ki se sum.

⁴ Jee se, ɓii kalan tap ɓo ɓaa te ro mɛndge tu eyo naɓo naade ɓɔɓ rode *salal gɛn *Raa. Jee se se, gɔtn Goon Baata ɓaa ɓo, naade daaniɲa. Ɔɔ maakɲ jikilimge tun do naan ki se, naade se jee kɛn k'dugdenoga dug dode ɔɔ naade se aan gɔɔ *nakɲ ooj deet deetn maakɲ-gɔt ki jaay j'ɛdn *serkɛ Raa ki ɔɔ Goon Baat ki se. ⁵ Naade se, ɓii kalan tɛd te taar-kɔɔb eyo ɔɔ taar ing kus kic lɛ j'ɔɲ te rode ki eyo.

**Kɔdn Raagen mɔtɔ*

⁶ Tɛr maam m'aak kɔdn Raa kuuy iin lee daan maakɲ raa ki raan. Naan se ɔk Labar Jigan gɛn daayum se gɛn taadɲ jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadɲ jeege tun do naan ki paac ute metjildege ute taa ɓeedegɛ ɔɔ ute taar naandegɛ. ⁷ Naan taadden makɔɲ ɔɔ: «'Beerki Raa ki ɔɔ *'nookinki, taa kaadɲ kɛn naan kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu se, aanga. Naase ɛrgki naan Mɛl kɛn aalo maakɲ raa ute do naana, baar ute gɔtgen kɛn ɔk maane se paac.»

⁸ Kɔdn Raa kuuy gɛn k-dige ɔk metiɲa ɔɔ deek ɔɔ: «Bɛrɛ, geger magal Babilon se tɛrɛga! Deer deer, naan se tɛrɛga kamac kamac! Naan se ɓo kɛn ɔl metjil jeege do naan ki paac tɛd nakɲ kɛn naan maakin jen ro ki aan gɔɔ tɔtn kooɲɲ biɲ kɛn naan ɔl jeege paac aay te maraaddɛ se. Naan se tec aan gɔɔ mɛnd kɛesn gaabm rɛɲ rɛɲ ɔɔ nakɲ kɛn naan ɔl jeege tɛd se, nakɲ *kusin salal.»

⁹ Tɛr kɔdn Raa kuuy gɛn k-mɔtɔge ɔko mɛtn naade se kici. Naan se taad makɔɲ ɔɔ: «Debm jaay ɛrg naan daa-gaab ki se ute nakɲ k'cɔɔcin tecin tece ɔɔ ɔk nakɲ kaakɲ jeele do naaniɲ ki lɔ jin ki se, ¹⁰ naan kic utu kaay tɔtn kooɲɲ biɲ salal kɛn maakɲ *kɔɔpm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kɔl poodɲ ɔɔ maakɲ kud kɛn ɔk poodo ɓuluk ɓuluk se naan kɔdn Raage tun salal ɔɔ naan Goon Baatn Raa ki. ¹¹ Ɔɔ saa poodɲ dubarde se iin tul tul daayum daayum. Jee kɛn ɛrg naan daa-gaab ki ɔɔ naan nakɲ kɛn k'cɔɔcin

tecīn tece ð jeegen ðk numiriñ rode ki se, nõwõ katara naade kōñ gōtn an tōl maakde eyo.»

¹² Kaad kēn se 60 naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tedki nakñ kēn Raa taad ð gen tēda ð aalki maakse do Isa ki!

¹³ Ter maam m'booy mind nam taadum maakñ raa ki ð: «'Raañ ð: maak-raapo jeege tun ooy 6orse doobm Meljege tu!» ð ter *Nirl Raa taadum ð: «Deere, naade se ɔnga gōtn tōl maakde ð taa bæ paacñ naade tēdo se, naade utu an kōñ.»

Kaadñ kōjō

¹⁴ Ter maam m'aak gapara raap lak lak ð maakñ gapar kēn se, m'aak nam tec debkilimi ing king do ki. ð nam se ðk laatn gen tōmō gen daab don ki ð naañ ðk kinjer aata jin ki. ¹⁵ Ter m'aak *kōdn Raa kuuy teeco maakñ *Bee Raa kēn maakñ raa ki. Naañ taad makōñ deb kēn ing do gapar ki se ð: «Borse kaadñ kōjn nakgen do naañ ki se aasga; ute kinjeri se '6aa ɔjde.» ¹⁶ Gōtn se, debm ing do gapar ki se ute kinjeriñ se, naañ 6aa ɔj nañ nakgen do naañ ki se paac.

¹⁷ Ter maam m'aak kōdn Raa kuuy teeco maakñ Bee Raa kēn maakñ raa ki. Naañ kic ðk kinjer aata jin ki. ¹⁸ Ter maam m'aak kōdn Raa kuuy daala teeco *gōtn kēn k'lee k'tēdn sērke Raa ki se. Naañ se ðk tōgō do pood ki ð naañ taad makōñ deb kēn ðk kinjer kēn aat se ð: «Borse koojn bingen do naañ ki se aacga. Ute kinjeri aat se '6aa ɔjde.» ¹⁹ Gōtn se kōdn Raa kēn ðk kinjer aat se, iin 6aa ɔj koojn bin se ð tōs ɔmbin maakñ dukudñ magal gen maak-taar Raa ki se. ²⁰ Dukudñ se, naañ naatn maakñ gēger ki ð koojn bin se jaay k'riin se, teec mooso ð moosiñ se ɔy dar dar ð kēn k'dōjin se, jerlin se aal sindi aljam. Gōtn mooso ɔy uun paac se aas kilōmetir kaar-mōtō.

15

**Kōdn Raagen cili ðk dubargen cili jidege tu*

¹ Ter maam m'aak maakñ raa ki nakñ-kōōm kuuy magala ð deel doa. Maam m'aak kōdn Raage cili ðk dubargen cili jidege tu kēn utu ade 6aa kaam mōtn se. Ute nakgen se 60 *Raa nañ maak-taariña.

² Ter maam m'aak naka tood yel yel aan gō baar maane ð ðk poodo 6uluk 6uluk maak ki. Do baar kēn tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki ð jeegen se 60 kēn ciro daa-gaabm ute nakñ kēn k'cōcīn tecīn tece ð ute numiriñ se. ð naade se, Raa ēdden nakgen tec kurundge se jidege tu. ³ Naade aar kaa gen *Musa, debm tēdn naabm Raa ð kaa gen *Goon Baatn Raa. Naade aar ð:

«Meljege Raa Sidburku,
nakñ naai 'tēd se, deel doa ð aak bæ aak eyo.

Gaar do naañ paac, doobm naai se,
doobm kēn daan ki ð kēn met ki.

⁴ Melje, debm jaay ai 6eer naai ki eyo

ð ai *nookñ roi ey se tap 60, nañ?

Taa naai kali ki sum 60 debm *salal.

Metjil jee do naañ ki paac se

utu 'kergñ naani ki.

Nakñ naai 'tēdno ute doobin se naade 'kaakñ jeele.»

⁵ Kēn nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa kēn maakñ raa ki se ɔd wanj ð m'aak *kōrōr Raa se maak ki. ⁶ Maam m'aak kōdn Raagen

cili kɛn teeco maakɲ Bee Raa ki ɔ kɔɔn Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ ɔmb mɛt ki biriɲ biriɲ se. Kaaddege se naade dɔɔkiɲ ute kɔl k'daapiɲ ute daab ɔ naade se ɔ utu ano ɔaa ute dubargen cili se. ⁷ Ter maakɲ ne-dimge tun ɔɔ se, deb kalaɲ nig kɔɔn Raage tun cili se, *kɔɔpm gen daab tak tak. Ɔo maakɲ kɔɔpge tun se, ɔooc ute maak-taar Raa kɛn tiɲ gen daayum daayum. ⁸ Ɔo maakɲ Bee Raa se paac ɔooc ute saa ɔ saa se taad ɔ tɔɔgɲ Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kɛlɛɲ se utu gɔtn se. Nam tap ɔo ɔɲ end maak ki eyo, bini dubargen cilin kɛn kɔɔn Raagen cili ɔaandɛno se, deel jaayo.

16

*Kɔɔpgen cilin kɛn ɔooc ute maak-taar *Raa

¹ Ter maam m'booy mind nam maakɲ *Bee Raa kɛn maakɲ raa ki taad makɲ *kɔɔn Raage tun cili se ɔ: «Kɔɔpsegen cilin ɔooc ute maak-taar Raa se, 'ɔaa tɔɔyɔeki do naan ki.»

² Kɔɔn Raa kɛn deet deet se, iɲ ɔaa ɔoy maak-taar Raa maakɲ kɔɔpiɲ ki se do naan ki ɔ jee kɛn ɔk nakɲ kaakɲ jeele gen daa-gaaba ɔ lee ɛrg naan kaag kɛn k'ɔɔɔciɲ tecɲ tec se, naade paac rode tɔɔɔ taan-dua ɔ taan-dude se ɔsɔde aak eyo.

³ Kɔɔn Raa kɛn gen k-dige se, iɲ ɔaa ɔoy maak-taar Raa kɛn maakɲ kɔɔpiɲ ki se maakɲ baar ki ɔ maan maakɲ baar ki se dɛl aan gɔɔ moosn debm ooyga kooyo. Ɔo nakgen paacɲ maakɲ baar ki se ooyo.

⁴ Kɔɔn Raa gen k-mɔtɔge se, kɔɔpiɲ ɔooc ute maak-taar Raa se, ɔaado ɔoyɲ maakɲ oolge tu ɔ gɔtge tun ɔk maan maane paac se. Ɔo maangen se paac dɛl mooso. ⁵ Gɔtn se, maam m'booy kɔɔn Raa kɛn mɛl maane se taad ɔ:

«Naai debm daan ki,
naai kɛn ɔɔrse ɔ kɛn do dɔkiɲa,
naai kali ki sum ɔo debm *salal.
Nakɲ naai 'tɛd paac se ute ɔoobiɲa.

⁶ Aan gɔɔ naade ɔoyga moosn jeeige ute gen jee taad taar teeco taari ki se, ɔɔrse naade kic ɛddɛn mooso ɔo naade kaaye.
Kɛse ɔo nakɲ kɛn dɔɔn naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *gɔt kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke se ɔ:

«Deere, Mɛljege Raa Sidburku,
bɔɔr kɛn naai ɔj do jeege tu se,
kɛn mɛt ki ɔ ute ɔoobiɲa.»

⁸ Kɔɔn Raa gen k-sɔɔge se kɔɔpiɲ ɔooc ute maak-taar Raa se ɔoyɲ do kaad ki ɔ kaada se ɔaa tɛdn ɔɲgɔ ɔo nɔɔɔ jeege aan gɔɔ pɔoɔɔ. ⁹ Jee se jaay kɛn kaada nɔɔɔ tɛddɛn daama se, naade naaj Raa kɛn ɔaano ute dubargen se. Gaɲ, ute naan se kic, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki ɔ baate *nookɲa.

¹⁰ Kɔɔn Raa gen k-miige se, kɔɔpiɲ ɔooc ute maak-taar Raa se, ɔoyɲ do kaag do daa-gaab ki se. Ɔo taa naan kɛn naan ɔo gaariɲ se, gɔtɔ ɔaa tɛd ilim dib. Jikilimge jaay naka ɔɲɔde se dɔɔɲ taardege. ¹¹ Naade naaj Raa kɛn maakɲ raa ki taa dubargen naade ɔɲo ɔ ute dugen rode ki se. Ute naan se kic ɔo, naade baate kɔɲ nakdegen *kusiɲ kɛn naade lee tɛd se.

¹² Kɔɔn Raa gen k-mɛɛge se, kɔɔpiɲ ɔooc ute maak-taar Raa se, naan ɔoyɲ maakɲ ool kɛn magal kɛn k'danɲ Eprat se. Ɔo ool se maaniɲ ooko ɔo ɔɲ ɔoobo gaaringe tun iɲo kaam gɔtn kaada tookɲo. ¹³ Ter m'aak maakɲ taar k-lamaga ki, maakɲ taar daa-gaab ki ɔo maakɲ taar debm kɛn tɛd ron

aan gəɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mɔtɔ tec aan gəɔ kaarage. ¹⁴ Sitange se 60 kən jeege tɔndde tɛd maragge se ɔ naade 60 kən tɛd nakɲ-kɔɔɔge, naade lee tus gaaringen do naan ki se paac taa 6aa tɛdn bɔɔɔ ɔte Raa Sidburku, 6ii se 6ii ɔɔɔ kən naan mala ɔndinga kɔndɔ.

¹⁵ Mɛljege taad ɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade 6aa aan gəɔ debm 6oogo! Maak-raapo deb kən ing zɛɛɛ ɔ bɔɔb kalinge taa naan lee mɛt-beer eyo ɔ kɛnd maakɲ ɔkɔɲ ki eyo.»

¹⁶ Tɛr sitangen mɔtɔ se 6aa tuso gaaringe gɔtɔ kaam kalan bini k'danɲ ɔte taar *Ebre *Armagedon*.

¹⁷ Kɔdn Raa gɛn k-cilige kɔɔpin ɔooc ɔte maak-taar Raa se ɔɔyin raan ɔ maam m'booy maakɲ Bee Raa kən raan ɔ gɔtn kaag do ki se, mind nam taad makɔɲ ɔ: «Bɛɛ, naaba nanɲa!» ¹⁸ Gɔtn se maam m'aak maakɲ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalan, Raa taat makɔɲ ɔ naan kic 6o te makɔɲ. Te kən naan te se, gɔtn Raa aal debkilimi 6ii kalan tap 6o naan te te bin eyo. ¹⁹ Naan kən se, gɛgɛr kən magal se 6aa tɔp gɔtɔ kaam mɔtɔ ɔ gɛgɛrgen do naan ki paac se rua. Gɔtn se Raa saap do gɛgɛr kən Babilon kən magal se ɔ naan an kɛdn kaay kɔɔpm kən ɔooc ɔte maak-tarin kən kusiɲ se. ²⁰ Naanɲen kən maane gurug ɔlde daan ki paac ɔ ɔte koge se, 'tɛdn gɔtɔ paac. ²¹ Isi magal magal sidɔ maakɲ raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer 6aa 6aa kaasn kaam kɔɔr teenɛ si-dio. ɔ jeege se naaj Raa taa dubar kən isi dabarde se. Taa dubargen aan ɔɔde ki se dubar gɛn teecn nirli.

17

Gɛgɛr Babilon se, bɔɔɔ ɔoocga don ki

¹ ɔ maakɲ *kɔdn Raage tun cilin kən ɔk *kɔɔpgen cili kən ɔooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan 6aado ɔɲuma ɔ deekum ɔ: «'Baado, m'ai taadn mɛtn taar bɔɔr kən utu kooɔɲ do mɛnd kɛɛsn gaabm kən jeege paac jeel gɔtina ɔ mɛnd kɛɛsn gaabm se taad te gɛgɛr magal kən utu taa oolge tu se.» ² Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tɛdga jee kɛɛsn mɛndge; ɔ jee do naan ki paac se, naan lee ɛɛdn tɔtn kooɲɲ bin aay oono ɔ lee ɛɛsina.

³ Gɔtn se *Nirl Raa bɔɔy dom ki ɔ kɔdn Raa uun 6aansum do kɔd-baar ki ɔ m'aak mɛnda ing king do daa-gaab ki ɔ daa-gaabm se aac dɛɲ dɛɲ. Ron se paac gurug te taargen naaj Raa ɔ daa-gaabm se, donɲe cili ɔ kaajinge sik. ⁴ Mɛnd se uuso kal ɔte ronɲa aac dɛɲ, ɔk daab ro ki ɔmb birin birin, ɔk kogen ɔte rodege ɔ meedgen* ɔte rodege kici. Mɛnd se ɔk kɔɔpm gɛn daab jin ki ɔ kɔɔpm se ɔooc ɔte nakgen jig eyo gɛn kɛɛsn gaabinge. ⁵ K'raanɲ do naanɲ ki ro kən k'jeel mɛtin eyo j'ɔ:

Maam 6o m'gɛgɛr Babilon magal
maam 6o ko mɛnd kɛɛsn gaabge paac
ɔ do naan ki paac se,
maam sum 6o m'tɛdn nakgen *kusiɲ cir paac paac.

⁶ Maam m'aak mɛnd se, aay oon moosn jee Raage kən saadn Isage se. Kən maam jaay m'aakin se, nakɲ se tap 6o ɔkum taad eyo.

⁷ Gɔtn se kɔdn Raa deekum ɔ: «Gɛn di jaay nakɲ se ɔki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn mɛtn taar mɛnd kən ing do daa-gaab ki se ɔte mɛtn taar daa-gaabm kən donɲe cili ɔ kaajinge sik jaay *k'jeel mɛtin ey se kici. ⁸ Daa-gaabm kən naai aakiɲo tingo se, bɔɔse naan gɔtɔ ɔ tɛdga

* **17:4** Meedgen ɔte rodege se ɔte taar nasar se je deekɲ ɔ: *perles*.

num naan̄ utu ađe teec̄n maak̄n gōō k̄en j̄erl zuzu se, ɔɔ 6aa gōtn kut ki. Num jee do naan̄ k̄en rode gōtō maak̄n Kitapm Kaaj k̄en Raa raan̄j̄no do dōk̄in k̄en naan̄ utu aalo kaal dunia se, k̄en naade jaay kaak̄n daa-gaabm ese se, aden kōk̄n taad̄ eyo, taa naan̄ 6o k̄en tingo, 6orse naan̄ gōtō ɔɔ t̄edga num utu ađe teec̄n daala.

⁹ «Borse, ɔn̄ jeege t̄ed̄n met̄eke ɔɔ jeel-taara taa jeel m̄etn nakgen se: dogen cili se, je taad̄n te kogen cilin k̄en m̄end ing do ki se ɔɔ je taad̄n ute gaargegen cili se kici. ¹⁰ Maak̄n gaaringe tun cili se, jee mii se, kaad̄de deelga, ɔɔ k̄en gen k-m̄ec̄ege se, 6orse naan̄ 6o gaarge, ɔɔ k̄en gen k-cilige se l̄e aan te ey 6ortō; anum k̄en naan̄ jaay ađe 6aa kic 6o 'ting d̄en eyo. ¹¹ Daa-gaabm k̄en tingo ɔɔ 6orse gōtō se, naan̄ kic 6o maak̄n gaargege tun cili se sum ɔɔ naan̄ 6o k̄en utu k̄asn gaar gen k-martage se ɔɔ naan̄ kic Raa utu an̄ kutu. ¹² ɔɔ kaajgen sik̄n k̄en naai aako se l̄e, je taad̄n ute gaaringen sik̄n k̄en utu k̄asn gaara ute daa-gaaba se t̄el̄e gen l̄er kalan̄ sum. ¹³ Gaaringen sik̄ se paac utu tum dōk̄n taarde kalan̄ ɔɔ t̄ed̄n naaba ute tōōge paac daa-gaab k̄en se. ¹⁴ Naade utu 6aa 't̄ed̄n bōōrō ute *Goon Baatn Raa ɔɔ Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan̄ 6o Mel gen Melge ɔɔ naan̄ 6o Gaar gen gaaringe. ɔɔ jeegegen k̄en naan̄ d̄and̄eno ɔɔ b̄eer tōōdd̄eno t̄edga jee naange ɔɔ k̄en tuj ɔrmd̄e ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵ T̄er kōd̄n Raa taad̄um ɔɔ: «Oolgen k̄en naai aak m̄end k̄eesn gaaba ing taar ki se, je taad̄n ute jee d̄engen do naan̄ ki ute met̄jildege, ute taa naan̄dege ɔɔ ute taar naan̄dege paac. ¹⁶ Kaajgen sik̄n k̄en naai aakdeno ute daa-gaaba se, utu kōōd̄n kund m̄end k̄eesn gaabm k̄en gōt̄in̄ gōt se naata, ɔɔ an̄ t̄asn ute nakinge paac ɔɔ an̄ kōn̄in̄ met-beere. Naan̄ malin̄ kic, naade an̄ k̄asō ɔɔ met̄ kōōpin̄ se l̄e naade an̄ tōōcō. ¹⁷ Gaaringen sik̄ se, Raa mala t̄edd̄enga t̄ed̄ maak̄de ki, naade t̄ed̄n naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se king maak̄n gaarin̄ ki. Raa ɔlde t̄ed̄n naan̄ se, taa naade t̄ed̄n nak̄n k̄en naan̄ uuno doa aan̄ gōō k̄en naan̄ maakin̄ jen ro ki. Daa-gaabm se king maak̄n gaarin̄ ki bini taar k̄en Raa taad̄ se 'kaan̄ doobin̄ ki.

¹⁸ «ɔɔ m̄end k̄en naai aakin̄o se l̄e, je taad̄n ute ḡeger magal, k̄en ing do gaaringe tun do naan̄ ki paac se.»

18

Babilon t̄er̄ecga

¹ K̄en nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak̄ *kōd̄n Raa kuuy bōōyo maak̄n raa ki ɔɔ kōd̄n Raa se ɔk tōōg d̄ena ɔɔ ute tōōgin̄ se naan̄ wōōr do naan̄a se k̄el̄en̄ k̄el̄en̄. ² Naan̄ taad̄ makōn̄o ɔɔ:

«Ḡeger magal Babilon se t̄er̄ecga!

Deere, naan̄ se t̄er̄ecga kamac kamac!

Borse gōt̄in̄ se ɔɔp t̄edga gōtn maragge,

gōtn sitange ɔɔ gōtn yeelge ute daagen jig ey

k̄en jeege ȳem̄de ȳem̄ se.

³ Naan̄ se 6o k̄en ɔl jeege t̄ed̄ nak̄n k̄en naan̄ maakin̄ jen ro ki

aan̄ gōō tōtn̄ koojn̄ bin̄ k̄en naan̄ ɔl jeege paac aay te maraad̄de se.

ɔɔ nak̄n k̄en naan̄ ɔl jeege t̄ed̄ se, nak̄n *kusin̄ salal.

ɔɔ gaaringen do naan̄ ki se,

naan̄ ɔlde aay tōt̄ina ɔɔ ɛ̄esina.

ɔɔ jee t̄ed̄n zogen do naan̄ ki se l̄e,

t̄ed̄ jee nak̄ d̄enge se, ute maal naan̄ k̄en d̄en se.»

⁴ T̄er m'booy mind nam kuuy taad̄ maak̄n raa ki ɔɔ:

«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakŋ geger kɛn se,
ey num naase kic aki kɔl dose maakŋ kusiŋde ki,
ɔɔ dubar utu kaan dođe ki se,
utu koocŋ do naase ki kici;

⁵ taa kusiŋ maakŋ geger kɛn ese se,
ziid bini ook aanga maakŋ raa ki
ɔɔ *Raa se saapga do nakge tun
te doobiŋ ey kɛn jeenge lee tɛd se.

⁶ Nakŋ naaŋ tɛd jeege tu se,
naase kic 'tɛdɪŋsɪŋki naaŋ ki mɛt dio;
aan gɔɔ kɛn naaŋ lee ɛd tɔtn k'deepiŋ atak
maakŋ *kɔɔpiŋ ki jeege tu se,
naase kic ɛdɪŋki tɔtn atak cir
geŋ naaŋ se mɛt dio.

⁷ Aan gɔɔ naade ɔŋo maala ɔɔ ɔŋo dođe se,
bɔrse naase 'dabarɛki makɔŋ bin kici
ɔɔ ɔŋdeki kapin aden tɔɔɔ,
taa geger se taadga taad ute maakiŋ ɔɔ:
«Maam se m'tɛdga nɛelge do kaag dom ki se.
M'mend-daay eyo ɔɔ mɔɔtn kapin lɛ am tɔɔ eyo.»

⁸ Taa naaŋ se ɔɔ, ɔii kalaŋ sum ɔɔ
nakgen ɔɔŋ se utu kaan doŋ ki,
aan gɔɔ yoa, kɔl doa ɔɔ ɔoa.
ɔɔ naaŋ se j'utu j'an tɔɔɔ,
taa Mɛljege Raa Sidburku se
utu aŋ kɔjŋ bɔɔrɔ doŋ ki.»

⁹ Num gaaringen do naaŋ ki kɛn ɛndo maakŋ kusiŋ geger kɛn ese se
ɔɔ tɛdo maala gɔtn ese se, kaad kɛn naade utu kaakŋ saa poodŋ geger kɛn
k'tɔɔciŋ se, naade utu tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ taariŋa. ¹⁰ Naade daar dɔkɔ ɔɔ ɔeer
ɔɔ sɔm dubar ese se koocŋ dođe ki ɔɔ gɔtn se naade tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ:
«Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu geger Babilon,
geger magala, naaŋ ɔk maala se!
Lɛr kalaŋ sum ɔɔ Raa tujiŋa.»

¹¹ Jeegeŋ ɔk nakŋ zogen do naaŋ ki paac eeme ɔɔ ɔl doa taa geger se,
taa nakŋ zodege se, nam tap ɔɔ dug ey sum. ¹² Nakŋ zodege se: daab,
pudda, kogen ute rođe, meedgen ute rođe, kalgen ute rođege ɔɔ kɛn deer
taac boŋ boŋ se, kalgen ute rođege ɔɔ aac deŋ deŋ; kaaggen oot
nijimi, nakgen k'daapde ute naaŋ ceedge, kaaggen mɔŋgɔ, maal-zɛɛɛ ute
maal-kilimi, ute kogen raan aak bɛɛ bɛɛ, ¹³ naagŋ kaagŋ nijimi, nakgen
oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi ute kaaggen oot koot kici, tɔtn koojŋ
biŋ, uubu, ruju ute gɛmɛ, marange ute bɛnge, sɛndge ute puusdege, ɔulge
ute jee danɔayge, nakgen se paac nam tap ɔɔ mɔɔtn 'dug ey sum. ¹⁴ K'taad
jeege tun maakŋ geger kɛn ese j'ɔɔ: «Nakŋ naase maakse 'je paac se gɔtɔga.
Maala ute nakgen tɛdsɛn jaay jeege je se se, paac utga naatn. Nakgen bin
se mɔɔtn j'an kɔŋ maakŋ gegerse ki ey sum.» ¹⁵ Jee tɛdŋ zogen lee ɔaado tɛd
maala maakŋ geger kɛn ese se, naade kic 'daar dɔkɔ ɔɔ ɔeer ɔɔ sɔm dubar
se koocŋ dođe ki. Gɔtn se naade tɔɔyɔ ɔɔ eem nɔɔ:

¹⁶ «Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu geger magal,
aan gɔɔ mɛnd kɛn tuuso kalgen deer taac boŋ boŋ
ute kɛngen ɔɔp taac deŋ deŋ

᠔᠔ tōlo kōdōkŋ bi gēn daab

ute meedgē ᠔᠔ kogen ute rōdē se!

17 Maaliŋ ute dēniŋ se, maakŋ lēr kēn kalan ki sum 60 utga paac!»

Goŋn se, jee tuur markabgen magal magala ute jee tēdn naabdege ᠔᠔ jeegen maak ki paac se, ute jeegen tēd naaba do baar ki paac se, naade kic daar dōkō. 18 Kēn naade jaay aak saa poodn iin se, tōd tōy ᠔᠔:

«Gēgēr jaay magal aas te gēgēr se, bēre, gōtōga!»

19 Naade tōs naan̄a bōoy dodege tu ᠔᠔ tōd tōy ᠔᠔ eem nō᠔:

«Wōoy, wōoy nakage, aakki tu gēgēr magal dōoc te maala

᠔᠔ jeegen ᠔k markabgen magal magala do baar ki paac se, naade ᠔ŋo maala paac gōtiŋ ki,

᠔᠔ maakŋ lēr kēn kalan ki sum 60, maalde se utga!»

20 Num naase, jee maakŋ raa kēn jee Raage,

naase *jee kaan̄ naabm Isage

ute jee taad taar teeco taar Raa ki se,

'tēdki maak-raapo!

Ute dubar kēn Raa 6aano don̄ ki se

naan̄ ᠔gsenga sēese.

21 Goŋn se maam m'aak kōdn̄ Raa tōgō uuno ko deer aan gō᠔ ko tooto undiŋ maakŋ baar ki ᠔᠔ dēek ᠔᠔:

«Taa naan̄ se 60 Babilon, gēgēr magal se, j'utu j'an̄ kund bin kici

᠔᠔ mōōtn̄ nam an̄ kaak ey sum!

22 Jee kōnd kurundge, jee kaage,

jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge

mōōtn̄ j'aden 'booy 'tēdn̄ kaa gōti ki ey sum;

jee tirdge se mōōtn̄ j'aden kōŋ gōti ki ey sum.

᠔᠔ mōōtn̄ nam 'booy keem tooto gōti ki ey sum.

23 Nam tap 60 kaakŋ poodn̄ lōōmpō gōti ki ey sum

᠔᠔ mōōtn̄ nam tap 60 taadn̄ taa kōkŋ mēnda gōti ki ey sum,

taa jeegen ᠔ko nakŋ zo gōti ki se,

naade 60 jee maalgen cir jeegen do naan̄ ki se paac.

Taa naai ute kōrdi kēn 'lee tēd se,

dērl̄ mētjil̄ jeegen do naan̄ ki paac.

24 Goŋn naai ki se 60 goŋn k'tōōlo jee taad taar teeco taar Raa ki,

jee Raage ᠔᠔ jeegen paacŋ k'tōōlde do naan̄ ki se.»

19

Jeege tēd maak-raapo gēn kōkŋ mēnd *Goon Baatn̄ Raa

1 Kēn nakgen se jaay deel se, m'booy gōtō tēd gajalan̄ maakŋ raa ki aan gō᠔ dōol jeege dēn 60 ul taara dēek ᠔᠔:

«Aleluia!

K'tōōmki *Raa taa Raa naajege se,

Raa magala ᠔᠔ tōgō;

naan̄ 60 Debm̄ Kaajŋ jeege.

2 Taa nakŋ naan̄ tēd paac se mēt ki ᠔᠔ te dōobina.

Naan̄ ᠔jga bōōrō do mēnd kēesn̄ gaabm̄ kēn tuj do naan̄a

ute nakgen *kusiŋ kēn naan̄ lee tēd se.

Raa dabariŋ se taa naan̄ tōōlga tōōl jee tēdn̄ naabinge.»

3 Tēr maam m'booy naade dēek daala ᠔᠔:

«Aleluia!

Mēnd kēesn̄ gaabm̄ se,

naan 6o geger k'töccin jaay saan tiin gen daayum daayum se.»

⁴ Gōtn se magalgen sik-di-kaar-səo ute ne-dimngen səo se, 6aado erg naan Raa ken ing do kaag do ki se, eemiṇa əo deek əo:

«Amin! Alēluia!»

⁵ Ter m'booy mind deba gōtn kaag do ki se taad əo:

«Naase paac jee tēdn naabinge, jeegen 6eerin,
jee aalin maak ki əo jee aalin maak ki eyo,
paac, k'töomki Raajege!»

⁶ Ter maam m'booy gōto tēd gajalan aan gəo dōol jeegen den 6o taada, aan gəo maan zoor uu uu se əo aan gəo Raa ken taat makəṇə se kici, tōd tōy makəṇə əo:

«Alēluia!

Taa Mēljege Raa se, naan 6o Sidburku, 6orse naan uunga gaariṇa.

⁷ K'tēdki maak-raapjege əo əṇ maakjege raapm sakan

əo *k'noocki Raa!

Taa kaadn Goon Baatn Raa an kuun mēdin se aasga
əo mēdin kic lē ḏaapga roṇ aakga bēē bēē.

⁸ Naan j'ēdin uus kal te roṇa,
cēpē, aak bēē əo əmb birin birin.»

Əo kal ese se je taadn te naabm bēē əo ute dōobin ken jee Raage lee tēda.

⁹ Gōtn se *kōdn Raa kalan deekum əo: «'Raan əo: 'Maak-raapo jeege tun k'dandē gen 6aa kōsn gōtn kōkṇ mēnd Goon Baatn Raa ki se.» Ter naan taadum əo: «Taar se taar mēt ki. Kese taar Raa mala 6o taada.»

¹⁰ Gōtn se maam m'erg mētn jēṇ ki m'je m'an keeme. Na6o naan deekum əo: «Ṭṇo! Ṭṇte 'kergṇ naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gəo naai əo aan gəo genaigen aal maakde do taar Isa ken taado se. Anum naai erg naan Raa ki kalin ki sum.» Taa taar ken Isa taado jeege tu se 6o, kese ko mētn taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Ter gōtn se, maam m'aak maakṇ raa əd wan əo m'aak sindi raap lak lak. Əo debm do ki se roṇ «Debm lee te ken mēt ki» əo «Debm tuj te ərmin eyo.» Əo naan əj bəoro əo dō ute ken mēt ki. ¹² Kaamin se lē aan gəo poodn ək kōkō. Əo naan ək laatin gaaringe dena dōṇ ki. Əo k'raanin roṇ ro ki əo ro se naan kalin ki sum 6o jeeliṇa. ¹³ Kal naan uuso se, j'ōlinga kōl maakṇ moos ki. Əo naan mala se, k'danin «Taar gen Raa.» ¹⁴ Əo dōol asgargen maakṇ raa ki tuuso kalgen te rodege, cēpē əo taak bēē bēē. Naade tooko do sendge tun raap raapo əo daaniṇa. ¹⁵ Əo debm ken ooko do sind ken raap lak lak se, gōrd-jerl aata teeco taarin ki gen tōl jee do naan ki. «Əo jeege se naan utu ade tōnd ute sirdn k'daapin ute maala*.» Əo naan utu aden daal maakṇ dugudn maak-taar Raa Sidburku ki ken *kusiṇ aan gəo ken k'daal koojn bin jaay maanin tēd tōtə se. ¹⁶ Ro kalin ki əo ro pēlin ki se, k'raaninṇa raan roṇ j'əo:

Kese Gaar gen gaaringe əo Mēl gen mēlge.

¹⁷ Ter maam m'aak maakṇ kaad ki se, *kōdn Raa ḏaar ḏaara. Gōtn se, naan əd əy makəṇə əo dan yeelgen tiin maakṇ raa ki raan paac se əo: «'Tuski naapa əo '6aakiro utu aki kōsn kōsn ken Raa tēdin den se. ¹⁸ 'Baakiro aki kōsn gaaringen ooyga kooyo, magal asgarge, bubm asgarge, sendge əo jee tooko do ki, jeegen paacṇ bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden maak ki əo ute kengen j'aalden maak ki eyo.»

* 19:15 Aak KKR 2.9.

¹⁹ Gōtn se tēr maam m'aak daa-gaabm deet deetn kēn ooko maakn baar ki, gaaringen do naan ki ute asgardege, naade paac tusu gēn tēdn bōōro ute debm kēn ooko do sind kēn raap lak lak ute asgaringe se. ²⁰ Anum daa-gaabm se, kēn k'cirin se, k'ḡaa k'j'ōkina ḡ debm kēn tēd ron aan gōo debm taad taar teeco taar Raa ki kēn lee tēd nakgen deel doa naanin ki jaay lee dērl jeege ḡ nakn kaakn jeele rode ki kēn daa-gaaba tōndde se ḡ lee erg naan nakn kēn k'cōcīn tecīn tec se, naan se kic j'ōkina. Naade di se paac k'tōk k'j'ōmbden zēēē maakn baar pood kēn ḡ nakn aan gōo kudn poodn ḡ buluk buluk se maak ki. ²¹ Jee mētinge lē, debm do sind ki se tōlde ute gōrd-jērle kēn teeco taarin ki se. ḡ yodege se yeelge ḡsde te maraadde.

20

*Bubm sitange j'ōkin danḡay gēn ḡaara dupu

¹ Tēr maam m'aak *kōdn Raa bōōyo maakn raa ki ḡ naan ḡk lēkerle gēn taa gōo jērl zuzu se ute zinziiri magala jin ki. ² ḡ k-lamaga se naan ḡaa iij-ōkina. K-lamagn se naan ḡo wōōjn do dōkina ḡ naan ḡo Bubm sitangen kēn k'danin Iblis se kici. Gōtn se naan dōōkin te zinziiri gēn ḡaara dupu. ³ Naan uun undin maakn gōo kēn jērl zuzu se, ḡ dēkelin taara don ki ḡ tēdn nakn kēn nam tap ḡo ḡk dōobm an kōn kōōd eyo, taa naan mōōtn 'kōn dērl jee do naan ki eyo bini ḡaar dupu se kaasa. Kēn ḡaar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an kōōdn kōb naḡo kōn tinḡ den eyo.

⁴ Tēr maam m'aak kaag doge ḡ jee tinḡ do ki se, j'undden kulu gēn kōjn bōōro do jeege tu ḡ ko jeeḡen k'tōlde taa saadn Isa ḡ taa Taar *Raa. Naade se ḡn erg te naan daa-gaab ki eyo ḡ naan nak kēn k'cōcīn tecīn tec se eyo ḡ nakn kaakn jeele kēn naan tōnd naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ḡk eyo. Naade se ḡo jee kēn duro daan yoge tu ḡ kōsn ḡaara ute *al-Masi gēn ḡaara dupu se. ⁵ Naade se ḡo jee kēn utu dur deet deet daan yoge tu ḡ yogen kuuy se lē, kōn dur eyo bini ḡaar dupu se deel jaayo. ⁶ Maak-raapo jeege tun *salal kēn Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gēn k-dige se ade kōn tēdn ḡim eyo. Naade se utu tēdn jee tēdn serkge gēn Raa ḡ te gēn al-Masi. ḡ naade se utu kōsn ḡaara gēn ḡaara dupu te al-Masi.

*Bubm sitange bōōro ḡsinga

⁷ Kēn ḡaara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an kōōdin naatn maakn danḡay ki. ⁸ ḡ naan utu ḡaa dērl jeeḡen mētn naan kēn kaam ḡo paacn kēn k'dandē utu ro Gog ḡ Magog* se. Naade utu tusn dēna aan gōo kēesn maakn baar ki gēn ḡaa tēdn bōōro. ⁹ Naade wōōkn dōōdn do naan paac ḡ ḡaado gurug ḡl jee Raagen maakn gēger kēn Raa jēn se. Naḡo poodo bōōyo maakn raa ki ḡaado ḡsde paac. ¹⁰ ḡ Iblisn kēn lee dērlde se j'uun j'undin maakn baar pood kēn ḡ nakn aan gōo kudn poodn ḡ buluk buluk se. Kēse ḡo gōtn daa-gaaba ute debm kēn tēd ron aan gōo debm taad taar teeco taar Raa ki se, k'side maak ki. ḡ gōtn se, nōōro katara, naade dabar gēn daayum daayum.

Bii kōjn bōōr kaam mōōtn

¹¹ Gōtn se tēr maam m'aak kaag do magal raap raapo ḡ debm ing do ki se. Maakn raa ute do naan se aan iig naanin ki kilu. ¹² Tēr maam

* **20:8** Gog ḡ Magog se taad te ro taa naanḡen jeenge jee wōōy jee Raage. Aak Ezk kōn 38 ḡ 39.

m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden maak ki ð jee j'aalden maak ki ey se daar daar naan kaag do ki se. 2 Gōtn se, k'tōd k'taal kitapge. 3 m'aak kitapm kuuy se j'ōd j'aaliṇa ð naan se Kitapm Kaaja. 4 Jee ooyga kooy paac se, j'ōjde bōōrō do nakge tun naade tēda jaay k'raaninoga raan maakṇ kitapge tun ese se. 13 Maane lē, jee kēn naan tōldeno paac se, naan baandeno. Yo ute 6ee yoge kic 6aano ute yodegen kēn naade tōkdeno se. 5 Jee yoge se naṇa naṇa kic 6o j'ōjin bōōrō do nakge tun naan tēdo. 14 Gōtn se Yo ute 6ee yoge se, k'tōs k'j'ōmbde maakṇ baar pood ki. 6 Jee maakṇ baar pood kēn se 6o gōtn yo gēn k-dige se. 15 Debm jaay k'j'ōṇ te rōṇ maakṇ Kitapm Kaaj ki ey se, naan se j'aṇ kuun kundiṇ maakṇ baar pood ki.

21

Maakṇ raa ute do naan kiji

1 Ter maam m'aak maakṇ raa kiji ute do naanṇa kiji taa maakṇ raa ute do naan do dōkin se lē, aṇ iigga ð baar se tēd gōtō. 2 Maam m'aak gēger *salal kēn k'danjin Jeruzalem kiji kēn *Raa bōōyino maakṇ raa ki. Gēger se daapga rōṇ aṇ gō mēnd kēn daapga rōṇa ing aak kaak kaam gaabin se. 3 Gōtn se, maam m'booy mind deba gōtn kaag do ki ðdōy makōṇ deek ð: «Borse Raa ɔndga *kōrōrin daan jikilimge tu ð naan utu ting te naade ð naade se tēdn jeenge. Raa mala ting te naade ð naan 6o tēdn Raade. 4 Naan utu aden kōtn kaa-maande. Yo tēdn gōtō, kōl doa, tōyō, dubar, naade se paac mōōtn 'tēdn gōtō, taa duni do dōkin se, 'tēdga gōtō.» 5 Jee debm kēn ing do kaag do ki se deek ð: «Borse, nakge paac maam m'tēdinga tēdga kiji.» Ter naan deekum ð: «'Raan ð: deer deer, taar se taar mēt ki!»

6 Ter naan taadum ð: «Borse, naaba aasga dōobin ki. Maam 6o m'Alpa ð m'Omega, maam 6o m'kupm meta ð m'taar tōliṇa. 7 Jee debm maane tōlin num, 6aado ð maam m'aṇ kēdn maan kēn ēd kaaja se cēre. 8 Jee debm jaay cirga se, naan utu 'kōsn kaagṇ 6ea, ð kaag 6ee naan kōs se je deekṇ ð maam m'aṇ tēdn Raana ð naan am tēdn goonuma. 9 Num gan jee ɔk nakge paac ðṇ eyo, jee tuj ɔrmdege, jee tēd nakgen *kusina, jee tōl jeege, jee kēesn mēndge te gaabge, jee ooj rode, jee maragge ute jee taar-kōōbge, paac se utu 6aa maakṇ baar pood kēn ɔk nakṇ aṇ gō kudn poodn ɔk buluk buluk se. Kēse 6o gōtn kēn k'danjin yo gēn k-dige se.»

Jeruzalem kēn kiji

9 Gōtn se maakṇ *kōdn Raage tun cilin kēn ɔk *kōōpm dōoc te dubar se, deb kalan 6aado ɔjuma ð deekum ð: «'Baado, m'ai taadn mēnd *Goon Baatn Raa kēn utu aṇ kōk se.» 10 Gōtn se *Nirl Raa bōōy dom ki ð uun ɔlum do ko kēn magala ð jerlē ð naan taadum gēger *salal kēn k'danjin Jeruzalem se ð gēger se 6o kēn maam m'aakiṇo Raa bōōyino bōōy maakṇ raa ki se. 11 Jee maakṇ gēger kēn ese se, tōōṇ Raa wōōrin kēlē ð wōōrin aṇ gō ko kēn te rōṇ, kēn k'danjin jasp ð jasp se tec aṇ gō maan tood yel yel se. 12 Gēger se ɔk durdur ð durduriṇ se jerlē ð paata. Naan ɔk taa dōobge sik-kaar-dio ð taa dōobgen sik-kaar-di se ɔk kōdn Raage tak tak. 13 Jee taa dōobgen se k'raandē ro taa 6ee gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki. 14 Taa dōobgen sik-kaar-di se k'tōdē gōtō kaam sō: kaam kaada tookṇo se ɔk taa dōobo mōtō. Kaam kaam kooko se ɔk taa dōobo mōtō, kaam kaam bōōy se, ɔk taa dōobo mōtō ð kaam kaada toocṇ kic ɔk taa dōobo mōtō. 15 Jee durdur gēger se lē k'rēes koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iinṇ

do ki. Ɔ kogen sik-kaar-di se k'raanjɪn ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ Ɔ debm ken daar taad te maam se, ɔk nakɪ ɔɔjɪn ɡɔtɔ jɪn ki ɔ nakɪ ɔɔjɪn se le gen daab. Ɔtɪn se ɡeɡer, taa ɔoobɪnge ɔ durduringe se paac, naan ɔɔjɔde. ¹⁶ Ɔ ɡeɡer se, kaam mendiɪn ute kaam gaabiɪn se k'ɔɔjɔde se aas kaas te naapa. Naan ɔɔjɪn ute nakɪ ɔɔjɔ se. Ɔ ɔɔjɪn se ɔjɪn staad* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan ɔɔj kaam gaabiɪn kaam mendiɪn ɔ kaam jɛrlɪn ook kook se, naan ɔjɔde aas kaasa. ¹⁷ Naan ɔɔj durdur ɔ ɔɔjɪn se, ɔjɪn aas cili kaar-te-si-ɔɔ-kaar-ɔɔ (144)†. Ɔ kɔɔn Raa ɔɔjɪn ute cili aan ɡɔɔ gen jikilimge se sum. ¹⁸ Durdur gen ɡeɡer j'iɪɪɪn te ko ken k'danjɪn jasp. Ɔ ɡeɡer se le, paac k'tɛɔɔɪn te daab. Ɔ daabiɪn se le, daabm salal ɔ tood yel yel aan ɡɔɔ maane. ¹⁹ Kogen jaay j'uuno metn durdur ɡeɡer ese se, k'tamariɪn ute napar kogen te rode ɔ taak bɛɛ bɛɛ. Ko ken j'uuno meta deet deet se, roɪ jasp. Gen k-dige se, k'danjɪn sapir ɔ ko se zɛɛr zɛɛrɛ. Gen k-mɔtɔge se, k'danjɪn kalsedoan. Naan se raan zɛɛr zɛɛrɛ. Ko gen k-ɔɔge se roɪ emorid. Naan se zɛɛr cidid. ²⁰ Ko gen k-miige se, roɪ sardoan. Naan se aac dɛɪ. Ko gen k-mɛɛge se, roɪ kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, roɪ krizolit. Naan se zɛɛr ɔmb met ki birɪn birɪn. Ko gen k-martage se, roɪ beril. Naan se zɛɛr kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-jɛranɪge se roɪ topaz. Naan se kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-sikge se roɪ krizopraz. Naan se zɛɛr kɔɔs kɔɔs met ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan se, roɪ iasint. Naan se zɛɛr ilim kilim met ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, roɪ amatist. Naan se zɛɛr ilim kilimi. ²¹ Taa ɔoobɪngen sik-kaar-di se, ɔk meedgen te rode se sik-kaar-dio. Ɔ taa ɔoobo ɔ ɔk meede kalan tak tak. Ɔ ɡeɡer se bɔɔrɪn se paac te daab ɔ daabiɪn se salal ɔ tood yel yel aan ɡɔɔ maane.

²² Ɔan maakɪ ɡeɡer se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Mɛljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu ɡɔtɪn ese ɔ naade se ɔ Bee Raa mala. ²³ Ɔeɡer se je kaad eyo ɔ je laap eyo taa Raa mala te *nookiɪn ɔ Goon Baatɪn ɔ, wɔɔrde. ²⁴ Metjil jee do naan ki paac se, naan ɔ lee wɔɔrden ɡɔtɔ. Ɔ gaarɪngen do naan ki se utu ano ɔaa te maalɔge se paac maakɪ ɡeɡer ken ese. ²⁵ Ɔeɡer se, taa ɔoobɪnge k'gaasɔde eyo, taa ɡɔtɪn ese nɔɔɔ ɡɔtɔ. ²⁶ Ɔtɪn se jee do naan ki ano ɔaa ute maalɔge ute nakɪ koonɔge maakɪ ɡeɡer ken ese. ²⁷ Ɔ nakgen jig eyo, kɔɪ kɛnd maakɪ ɡeɡer ken ese eyo. Ɔ jee tɛɔn nakgen *kusiɪn ken ɔk taad eyo ute jee taad taar-kɔɔɔ, naade se kici 'kɔɪ kɛnd maakɪ ɡeɡer ken ese eyo. Anum jee kɛnd maakɪ ɡeɡer ken ese se, jee ken k'raanɪga raan rodege maakɪ Kitapm Kaajɪn gen Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22

¹ Ter *kɔɔn Raa taadum oolo ken ɔk maan ken ɛɔ kaaja. Ool se iɪɪn ɡɔtɪn kaag do *Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. Ɔ ool se maanɪn tood yel yel. ² Ool se ɔɔy teec daan bɔɔr ken maakɪ ɡeɡer ki. Ɔ kaagɪ ken ɛɔ kaaja jeege tu se daar jɛɪnge tu. Kaagɪ se maakɪ baar ki se naan ooj ɔɔɔl met sik-kaar-dio. Ɔ maakɪ laap ki tak ɔ naan oojo. Ɔ kambɪn se ɔ ken lee ɛɔ lapia metjil jikilimge tu paac. ³ Maakɪ ɡeɡer ken ese se, nakgen k'naamɔega naam se tɛɔn ɡɔtɔ. Kaag do Raa ute gen Goon Baatn Raa se 'tɛɔn ɡɔtɪn ese ɔ jee tɛɔn naabm Raage se utu an lee keeme. ⁴ Naade utu kaakɪ daan kaamiɪn ɔ ro Raa se j'utu j'adesɪn raan do naandege tu.

* **21:16** Staad kalan se ɔaa ɔaa kaasn nakɪ metir kaar-dio. † **21:17** Kɛse aan ɡɔɔ metir 65.

⁵ Gōtn naane se, nōōrō gōtō. Kaada ute lōōmpō se, nam tap 6ō je ey sum, taa Mēljege Raa mala utu aden wōōr gōtō. Jō naade se utu 'kōsn gaara ute naan gen daayum daayum.

Bēre, Isa utu baado

⁶ Tēr *kōdn Raa taadum ɔɔ: «Deer deer, taar se taar mēt ki. Mēljege Raa kēn ɛdō Nirliŋ jeege tun taad taar teeco taariŋ ki se, naan debm ɔlo kōdn gen taadn nakgen ɔɔpga baat utu kaan se jee tēdn naabiŋge tu.»

⁷ Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bēre, maam m'ɔɔpga gōōrō m'utu m'ade 6aa. Maak-raapo deb kēn booy uun taar kēn k'taadiŋ maakŋ kitap kēn ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm kēn booyo ɔɔ aako nakgen deel paacŋ ese se, kēse maam Jan. Kēn maam jaay m'booyo ɔɔ m'aako aas se, maam m'looc mētn jē kōdn Raa kēn taadum nakgen deel ese se, m'je m'an keeme. ⁹ Na6o naan taadum ɔɔ: «Ōŋō! Ōŋte 'kergŋ naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gōō naai ɔɔ aan gōō genaaigen jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee kēn booy uun taar kēn k'raaniŋ maakŋ kitap kēn ese se. Anum naai se, eem Raa kaliŋ ki sum!»

¹⁰ Tēr naan deekum ɔɔ: «Taargen kēn maakŋ kitap kēn ese se, teeco taar Raa ki; ɔŋte 'koyiŋa, taa kaadn kēn Raa an tēdn nakgen se ɔɔpga gōōrō.

¹¹ Bin se, debm kēn jaay tēd naka te doobiŋ ey se, ŋ'tēd ŋ'6aan sak sak ɔɔ debm tēdn nakgen jig ey se kic ɛ, ŋ'tēdn ŋ'6aa sak sak. Num debm tēd naka ute doobiŋa, ŋ'tēd ŋ'6aa te naaniŋa ɔɔ debm kēn *salal se, ŋ'tēdn salal ŋ'6aa te naaniŋ kici.»

¹² Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bēre, ɔɔpga gōōrō maam m'utu m'ade 6aa. Jō kēn maam m'ade 6aa se, m'ano 6aa ute nakŋ kēn naŋa naŋa kic 6ō utu m'an kēdn bēdiŋ do nakgen tun naan tēdō. ¹³ Maam se m'Alpa ɔɔ m'Omega*, maam 6ō m'debm m'deete ɔɔ debm kaam mōōtn. Jō maam 6ō m'kupm meta ɔɔ m'taar tōliŋa.»

¹⁴ «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ɔk doobo gen kōsn koojŋ kaagŋ kēn ɛd kaaja maakŋ geger kēn ese se ɔɔ kōŋ kēnd te taa doobo. ¹⁵ Num gaŋ jee tēdn nakŋ sōkōŋge, jee ooj rodege, jee kēesn mendge ute gaabge, jee tōl jeege, jee maragge ɔɔ jee lee tēd taar-kōōbge se, naade se paac 'kōōpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'ɔlo kōdum taa '6aa tēdn saadum naan *eglizge tun gōtn 6aa se paac. Maam se, m'teeco mētiŋ gen Gaar *Daud ki ɔɔ maam 6ō Bēbēɛ.»

¹⁷ Gōtn se Nirli Raa ute mēnd *Goon Baatn Raa deek ɔɔ: «'Baado!» Jō debm kēn booyga taar se kic 6ō ŋ'deek ŋ'ɔɔ: «Ŋ'6aado! Debm kēn maan tōliŋa ɔɔ je kaay maan kēn ɛd kaaja se, ŋ'6aado ŋ'kaay cēre.»

Jan taad naŋ taariŋa

¹⁸ Jee paacŋ kēn booy taar Raa kēn k'raaniŋ maakŋ kitap kēn teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deesen m'ɔɔ: debm jaay ziid taara do taar kēn se num, Raa kic utu an ziidn dubar kēn k'raaniŋ maakŋ kitap ki se do ki. ¹⁹ Jō taar Raa kēn k'raaniŋ maakŋ kitap kēn teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ɔōdn naatn ute kēn kalaŋ se, naan se 'kōŋ kōsn koojŋ kaagŋ kēn ɛd kaaja se eyo ɔɔ 'kōŋ kēnd maakŋ geger kēn *salal se ey kici.

²⁰ Tēr Isan kēn taad nakgen ara se taad ɔɔ: «Deere, maam se ɔɔpga gōōrō m'utu m'6aado.»

*Amin! Mēljege Isa, '6aado!

21 Յն Մելjege Isa asen տԵճոն եԵԵն naase ki paac.